Albay

TALÂT AYDEMİR

Hatıratım

YKY

Yapı Kredi Yayınları

Albay

TALÂT AYDEMİR

HATIRATIM

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları

Tarih

Hatıratım / Albay Talât Aydemir

Kitap editörü: Raşit Çavaş

Düzelti: Filiz Özkan

Kapak ve sayfa tasarımı: Nahide Dikel

Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Yapı Kredi Kültür Merkezi

İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul

Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

http://www.ykykultur.com.tr

e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

HATIRATIM

Talât Aydemir[Kendi kaleminden hayat hikâyesi şöyledir:] 1333 Senesinde Bilecik vilayeti nin Söğüt ilçesinde doğdum. Harp malûlu Bnb. Necip Aydemir ’in oğluyum. İlk mektep tahsilimi Adapazarı Cumhuriyet Okulu’nda tamamladım. Ortaokul tahsilimi Kadıköy Erkek Lisesi ’nde bitirdim. 1 Eylül 934 tarihinde Kuleli Askeri Lisesi ’ne girdim. 5 Mayıs 937 tarihinde Harp Okulu ’n a geçtim. 31 Mayıs 939 ’da Top. asteğmeni olarak mektebi bitirdim ve Halıcıoğlu ’nda Topçu Okulu ’na başladım. 30 Kasım 939’da teğmen oldum. 11 Ekim 940’ta Kırklareli ’nde bulunan 43. Top. A. 7. Bataryası ’na atandım. Aynı alayda 30 Ağ. 943 senesinde üsteğmenliğe terfi ettim. 18 Ekim 946’da 52. Top. A. 1. Bl. K. ’na atandım. 30 Ağ. 947’de yüzbaşılığa terfi ettim. 30 Ekim 947’de Kara Harp Akademisi ’nin imtihanını kazandım. Staj için 3 ay 16’ncı P. Alayında 3 ay P. Tekamül Kursu’nda, 2 ay Sv. Binicilik okulunda, 1 ay 3. Zh. Tugay ’da bulundum. 1 Ek. 948’de Akademi’ye başladım. 1 Ağ. 949’da Harp Akademisi’nden kurmay yardımcısı olarak mezun oldum. 12. Tümen III. Ş. Md. Yardımcılığına, Sivas ’a tayin oldum. Kıta hizmetim geldiği için Sivas ’ta 10. Top. A. 9. Bl. Komutanlığına tayin oldum. Oradan Kara Harp Akademisi Doktrin Kursu ’na katıldım. Yeniden Harp Akademisi ’ne imtihanla girdim. 954 Senesi Ağustos ayında Kara Harp Akademisi ’ni bitirdim Ankara ’da 28. Top. A. S-2. liğine tayin edildim. İki ay sonra Genelkurmay Lojistik Bşk.’lığı Plan Şubesine tayin edildim. 30 Ağ. 955’te Binbaşılığa terfi ettim.

1 Ekim 955'te Saint Benoit Fransız Lisesi'nin bir seneliğine lisan kursuna gittim, bitirdim. 1 Ekim 956'da Müşterek Akademi 'ye girdim (Kara-Deniz-Hava). 1 Mart 957'de Müşterek Akademi 'den mezun oldum.

1 Mayıs 957'de Fransa 'ya "SHAPE" 3 ay müddetle görev başı kursuna gittim. 30 Ağustos 957'de Elazığ 'da 40. Mot. Top. Th. K.'lığına atandım. 30 Ağustos 958'de yarbay oldum. Siirt 'e 12. Tüm. 4. Ş. Md.'lüğüne atandım. Oradan ...... Kore Tugay 'ı 3. Şb. Md.'lüğüne tayin oldum. 959 Haziran ayında Tugay ile Kore 'ye gittim. 8 Ağustos 960 'ta Kore 'den yurda döndüm. 30 Ağustos 960 'ta albaylığa yükseldim. 12 Eylül 960 'ta Kara Harp Okulu Kumandanlığına tayin edildim, vazifeye başladım. 22 Şubat 962 'deki hadise dolayısı ile 24 Şubat 962 'de emekli oldum.

ÖNSÖZ

Elinizdeki Talât Aydemir 'in anılarının tümü Aydemir 'in sağlığında kendi el yazısı ile 21 Mayıs öncesi ve sonrasında da Mamak Askeri Cezaevi 'nde kaleme alınmıştır. Her sayfası tarafından imzalanmıştır.

Hatırat 'a hiçbir ilave ve düzeltme yapılmamıştır. Yalnızca aileyi ilgilendiren çok özel bölümler ve vasiyetnamesi çıkarılmıştır. 21 Mayıs 1963 sonrası Mamak Askeri Cezaevi 'nde yazılan bölümler peyderpey rahmetli Sv. Binbaşı Fethi Gürcan 'ın küçük kızının koynuna saklanarak dışarıya çıkarılmıştır. (Ziyaretlerde yalnızca Fethi Binbaşı 'nın kızının içeriye girmesine izin veriliyordu.)

Son günlerini cezaevinde arkadaşları Erol Dinçer, Osman Deniz, Fethi Gürcan ile birlikte geçiren Aydemir anılarının Mamak Cezaevi 'nde yazılan son yapraklarını Erol Dinçer 'e teslim etmiştir. Akşehir Cezaevi 'ne nakledilen Süvari Üsteğmen Erol Dinçer burada ihbar sonucu aranmış, bulunan notlar hiçbir zabıt tutulmadan gasbedilmiştir. Aydemir 'in son günlerini geçirdiği Ankara Merkez Cezaevi 'nde yazdığı anıların 30 sayfalık kısmı ise infaz gecesi cezaevine gelen sıkıyönetim ilgilileri tarafından alınmıştır. Bu sayfaların nerede olduğu halen bilinmemektedir.

Yakın tarihimizin çok önemli bir bölümünü kapsayan bu anılar tarihçiler, yeni yetişen genç nesiller ve ilgi duyanlar için önemli bir kaynak teşkil edecektir.

Tarihe ışık tutacak bu anıların yayımlanması ile babama ve tarihe karşı olan görevimi yerine getirdiğime inanıyorum.

Bu anıların yayına hazırlanmasında başta can kardeşim Ergin Konuksever, gazeteci dostum Uğur Saner ve yakın dostum Prof. Dr. Nihat Falay ile birlikte çaba sarfettik.

Talât Aydemir 21 Mayıs 1963 olaylarını takip eden yargılamalar sonucunda en yakın dava arkadaşı Süvari Binbaşı Fethi Gürcan ile birlikte ölüm cezasını çarptırılmış, Fethi Gürcan için verilen hüküm 26/27 Haziran 1964 gecesi, Talât Aydemir'inki ise 4/5 Temmuz 1964 gecesi uygulanmıştır.

Talât Aydemir bir yurtsever ve ülkücü olarak yaşamış, hayatını sakınmadan inandığı gerçekler uğruna Türk Ulusu'na armağan etmiştir.

Tarih kendi ölçüleri içinde bu olayların değerlendirmesini yapacaktır.

Aydemir'in mahkemedeki son sözlerinde belirttiği gibi bu tür mahkemelerden çıkan sonuç ve kararlardan çok, tarih önünde yargılanmak önemlidir.

Metin AYDEMİR

HATIRATIM

I. KISIM

Hatıratım ’ı Neden Yazdım

Kore, 1 Haziran 1960

Şimdiye kadar hatırat yazmadım. Çünkü babam hayatta iken bana “Hiçbir surette bu gibi şeylere heves etme!” demişti. İlk defa onun bana söylemiş olduğu bu sözlerden ayrılıyorum. Beni zorlayan bu amilin ne olduğunu bilmiyor ve bu satırları yazmaya koyuluyorum. Çünkü hatıralar o kadar tazeliğini muhafaza ediyor ki, tesiri altından kurtulamadım. Mazi hemen gözümün önünde canlandı. Hatırladığım kadarını hiçbir tesir altında kalmaksızın tamamıyla hakikatlere dayanarak kaleme almayı faydalı buldum. Belki bir gün gelir, lazım olur...

Her hadisenin bir evveliyatı olduğu gibi, bugün memlekette esen havanın ve kurtuluş günlerinin de geride bıraktığı izleri bildiğim kadar dile getirip bu kâğıda nakş edeceğim. Bir asker olmam dolayısıyla hiçbir zaman siyasetle uğraşmayı ve sonunda siyasî hayata atılmayı düşünmedim. Yalnız bir kurmay subay olarak memleketin iç ve dış politikasını da daima yakından takip ettim. Memlekette arzu edilen demokrasi idaresinin yerleşmesini canı gönülden arzu ediyordum, bunun için ekseri düşüncelerimi bu istikamete tevcih ediyorum. Kuleli Askeri Lisesi ’nde Tarih hocamız Ali Rıza Bey, diğer lakabıyla “Barbon”un tesiri altında kalmıştım. Rahmetli babam daha küçük yaştan beri beni devamlı surette bu fikirlerle aşılıyordu. Harbiye hayatım hep böyle geçti. Subay çıkıp hayata atıldığım zaman bu inanışlarım ve görüşlerim daha ziyade kuvvetlenmeye başladı. Nihayet tek partili hayattan kurtulup çok partili sisteme geçince bende memleketin istikbali hakkında büyük ümitler belirdi. Muhalefetin icra tarzı fikirlerime uygun geldiği için, daima her zaman her yerde fikren destekliyordum. 950 senesine kadar bu ümitlerle avundum. 950 senesi memlekete hayırlı istikamet kazandırmıştı. Neticelerini ağır ağır bekliyordum. Fakat iki sene sonra ümitlerim kırılmaya başladı. Başlangıç çok iyi olmasına rağmen seneler geçtikçe istikamet değişmeye başladı. Bu sıralarda Harp Akademisi tahsilimi bitirmiş, Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetine tayin edilmiştim. Eylül 954...

Ordunun Üst Kademesi Hakkında İlk İzlenimler

O zamana kadar büyük karargâhlarda çalışmadığım için, ordunun ve icabında memleketin istikbalini tayin edecek bu en büyük karargâhının çalışma tarzını gözümde büyütüyordum. Orduya çok bağlı idim. Bir ordunun yükselmesi için ne lazımsa yapmaya hazırdım. Çünkü bir memleketin ordusu şerefini muhafaza edip ayakta durmadıkça o memlekette iç ve dış huzur olamaz. O devlet hiçbir sahada yükselemez. Memleket dahilinde yapılan bütün inkılaplar orduya dayanarak yapılabilir. Yurt savunmasını ordu yapar. Hariç devletlerde söz hakkımızı orduya dayanarak kullanabiliriz. Buna tamamıyla inanmış vaziyetteydim. Lakin vazifem icabı bu karargâhta bu ruhu anlayan çok az insana tesadüf ettim. Bir aralık vekâletler arası çalışmalara katıldım. Burada da en seçkin insanlarla temas ettim. Hiçbirisi memleket gayesi ile çalışmıyorlardı. Herkes günlük işlerini mecburiyet tahtında bitirip kendi hayatını istikbalde nasıl tanzim edeceğini planlamakla meşguldü. Kendi kendime karar verdim. Bu memleketin gidişatı gidişat değildir. Bir münevver olarak, bir kurmay subay olarak, ilk önce ordu dahilinde düşüncelerime yakın düşünen arkadaşlarla işbirliği yaparak iktidarda bulunan partinin Türk Ordusunu ihmal ederek düşürdüğü bu kötü durumdan kurtarma çarelerinin neler olabileceğini ve ne şekilde hareket edilirse bu vaziyete bir son verilebileceğini planlamaya başladım. Bütün düşüncelerimi bu istikamete yöneltip Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetinde zemin yoklayarak arkadaş aramaya başladım. Fikirlerime yatan hemen hiç kimse bulamadığım için ümitsizlenmeye başladım.

Sene 1954...

Bu karargâhtaki kurmay subayların hepsi Akademi tahsillerini eski sistemde ikmal etmişlerdi. Harp Akademilerinin vermiş olduğu baskı altından kurtulamamışlardı. Çünkü o mektep öyle bir yerdir ki, inandığın fikirlerini savunmana hiç imkân vermez. O baskı altında yetişen subaylar hayatta inisiyatiflerini kaybederler. Daima “evet efendim”ci olurlar. Hakikatleri haykırmak istedikleri halde yapamazlar. Daima boyun eğerler. İçlerinden bu haletiruhiyeden sıyrılıp çıkan çok azlarını kahraman olarak gösterirler. Ben hamdolsun, askerlik hayatımda bu ruha bürünmedim. Bunun için de

mekteplerde çok kaybettim. Ancak fazla ileri gitmemek şartıyla bana Harp Akademilerinde tevcih edilmek istenilen hücumları pasif olarak mukavemet ederek geçiştirdim. İlk Harp Akademisi tahsilini, yani birinci sınıfını 949-950 senesinde eski Harp Akademisi sistemine göre baskı altında okuyarak bitirdim. Kurmay Subay yardımcısı olarak mezun oldum. İkinci defa yine Harp Akademisi'nin ikinci sınıfına imtihanla girdim. 953-954 ders yılında Akademide okurken artık o senelerdeki baskı izlerinin yavaş yavaş silinmekte olduğunu gördüm. O zaman şuna inandım, artık bundan sonra yetişecek kurmay subaylara daha çok inanabilirdim ve onlarla işbirliği yapabildiğimiz takdirde Ordunun kalkınmasını sağlayabilirdik. İşte Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetinde vazife gördüğüm 954 senesinde yeni sisteme göre Harp Akademilerinden mezun olmuş çalışan, benden başka hiçbir kurmay subayı yoktu. İki denizci kurmay subay müstesna.

Onun için belki fikirlerime uygun kurmay subay bulamamıştım herhalde... derken 1954-55 senesinin Harp Akademileri mezunlarının ekserisi Ankara 'ya tayin oldular. Bu yeni mezunların Erkânı Harbiye Umumiye ve Kara Kuvvetleri Kumandanlığına tayin edilmeleri için Erkânı Harbiye Umumiye 'de çok çırpındım ve muvaffak oldum. Çünkü o zaman eski sistemde yetişmiş kurmay subaylarda şöyle bir zihniyet vardı: Harp Akademileri nden yeni mezun olanları hiçbir surette bu gibi büyük karargâhlara sokmayalım ve vazife vermeyelim. Bu zihniyet tamamıyla şuradan geliyordu:

1. Genelkurmay Başkanlığı 'nda ne kadar az kurmay subay bulunursa orada bulunan kurmay subaylar harice daimi veya geçici bir görevle gitmek şansına o nispette fazla sahiptiler.

2. İstedikleri iyi yere kendilerini kolaylıkla tayin ettirebiliyorlardı.

3. En mühimi, yeni sistemde yetişen kurmay subayların yanında bilgi bakımından zayıf durumda kalmalarıydı. Çünkü yeni yetişen kurmay subaylar, Amerikan doktrinlerine göre yetiştirilmişlerdi. Halen Türk Ordusu NATO devletleri orduları içerisinde vazife alıyordu. Hazırlanan bütün planlar yeni usullere göre yapılıyordu. Eski Alman doktrinleri yerine Amerikan doktrinleri konmuştu. Bunları anlayan eski sistemde yetişmiş kurmay subaylardan ancak tekâmül kursu görmüş, doktrin kursu görmüş olanlar veya kendi kendini bu sisteme intibak ettirmeye çalışmış olan

Kurmay Subaylar orduda muvaffak olabiliyorlardı ise de bunların miktarları o senelerde çok azdı. Ekserisi zaten çeşitli okullarda öğretmenlik yapıyorlardı. İşte bu düşüncelerin tahtı tesirinde yeni yetişen kurmay subayları çekemiyorlardı. Hele mevcudun az olması kendi statülerini uzun müddet muhafaza edebilmeleri için Akademi sistemini baltalayarak, beş sene müddetle bu orduya kurmay subay mezun ettirmemişlerdi. Fakat şahsi menfaatlerin bu orduya ne kadar kötülükler tevhit ettiğini bilemiyorlar, ileriyi görmüyorlardı. İşte, sebeplerini açıkladığım gibi yeni yetişen kurmay subaylara daha çok güveniyor, onlarda fikirlerime uygun arkadaşlar bulacağıma kani oluyordum. İstikametimi şimdi de bu yana yönelttim ve eskiden tanıdığım arkadaşlarla buluştukça fikirlerimi açmaya başladım. İlk olarak beni bu vadide anlayan ve bana yanaşan o zaman kurmay binbaşı olan Sezai Okan, Osman Köksal ve Kurmay Yüzbaşı Adnan Çelikoğlu aramıza katıldılar. Sene 1956...

Bir gün artık bu arkadaşlarla tam fikir birliğine varacağıma kanaat getirdiğim için bir toplantı yapılmasını teklif ettim. Eylül 956...

Sezai Okan ’ın Yenişehir ’deki evinde toplanılması için karar aldık. Bir cumartesi günü öğleden sonra ben, Sezai Okan, Osman Köksal randevumuza sadık kalarak geldik. Fakat Adnan Çelikoğlu işi olduğundan gelememişti. Fakat alınacak karar için Sezai Okan ’a vekâlet vermişti. Sezai ’lerin evinde üçümüz uzun boylu konuştuk. Ben o zaman ilerisi için tasarlanan bütün planlarımı hiçbir surette açmadım. Yalnız orduda yapılacak çalışmalar hakkında konuştum.

Ekim 1956 ’da İstanbul ’a yüksek komite akademisine gidecektim. Zaten, bu toplantıyı Ankara ’dan ayrılmadan önce yapmayı uygun görmüştük. İlk olarak orada vardığımız karar şuydu: Bu ordunun gidişatının düzeltilmesi için hepimiz elbirliği ile çalışacaktık. Bunu yapabilmek için daha fazla arkadaşlara ihtiyaç vardı. Herkes inandığı insanlara bu fikirleri yayacak, ümit verenler tespit edilmek suretiyle birbirimize irtibatlandırılacaktık. İlk önce halledilecek mesele bu davaya inanmış, sadakatle çalışabilecek insanların bulunması, sonra bunların ordunun kilit noktalarına getirilmek tasarlanan planların sistematik bir tarzda tatbik edilmesi idi. Bu ana fikir üzerinde tam bir mütabakata vardık ve birbirimize iyi şanslar dileyerek ayrıldık. Ben o anda arkadaşlarıma nazaran daha müsait bir avantaja

sahiptim. Çünkü Yüksek Kumanda Akademisi ’ne gidiyordum. O devre yirmi dört kişiden ibaret deniz, hava, kara, kurmay subaylarından bir topluluk içerisinde altı ayımı geçirecektim. Aynı zamanda Harp Akademilerinin diğer öğrencileriyle temas sağlama imkânlarım da mevcuttu.

Ekim 1956 ’da Yüksek Kumanda Akademisi ’ne başladığım andaki düşüncelerim ve tahayyüllerim kısaca şuydu:

Bu kitle az da olsa, benim çalışmam için müsait bir vasattır. Bütün bu arkadaşlar kurmay subaylık haklarını almışlardır.

Eskiden Kara, Deniz, Hava akademilerinde talebe olarak okurken bürünmüş oldukları zihniyetten kurtulmuşlar, şahsiyetlerini kazanmışlar, artık kendi inisiyatifleri ile hareket edecek bir durumdadırlar. İnandıkları davaları, fikirleri olduğu gibi çekinmeden savunabilirler, diyordum. İyi bir topluluk içinde resmi derslerimizden başka memleket davalarını, bunların en başında gelen Türk Ordusunun karanlık istikbaline bir veçhe verilmek suretiyle aydınlığa nasıl çıkarabileceğini tartışabiliriz zannediyordum. Fakat Heyeti Umumiye muvacehesinde bir iki defa yaptığım denemede yanıldığımı gene anlamıştım. Çünkü istikbal endişesi ile kitle yine eskiden olduğu gibi Akademi sıralarındaki pasif, şahsiyetsiz ruha bürünmüştü. Bu gibi hareketleri tehlikeli buluyorlardı. Birkaç arkadaşımla birlikte yaptığımız çırpınmalar kitle üzerinde müspet tesir yaratmadı. Bunu anladığım için kitle içindeki varlıkları teker teker yoklamaya başladım. Ekseriya öğlen paydosunda arkadaşlarımla teması sıklaştırmak suretiyle herkesi fikren tarttım. İlk defa burada da anlaşabildiğim insan Kurmay Binbaşı Rafet Aksoyoğlu oldu. Bu sahada çok hazırlıklı olduğunu gördüm. Kısa zamanda fikren anlaşmış olduk. Müştereken faaliyete koyulduk. O sınıf içinde fikirlerimize yatan şu arkadaşlarla sıkı temas sağlamaya başladık: Muhabere Kurmay Binbaşı Fahrettin Ermutlu, Piyade Kurmay Binbaşı Halil Kayalı, İstihkâm Kurmay Binbaşı Şeref Olcay, Hava Kurmay Binbaşı Halim Menteş, Hava Yarbay Mustafa Postalcıoğlu, Topçu Kurmay Binbaşı İsmail Akgün. Daha fazlasını bulamamıştık. Bu arkadaşlarla zaman zaman ikimiz üçümüz bir araya gelerek dertleşiyorduk.

Bu faaliyetlerimi Ankara ’da bulunan Sezai ’ye, Adnan ’a yazmak suretiyle bildirdim. Kendilerinin faaliyet derecelerini sordum. Çünkü Ankara ’da

yaptığımız ilk toplantıda şöyle kararlaştırmıştık: O zaman da orduda böyle bir cereyan belirmişti. Herkes aşağı yukarı bizim düşündüğümüz esaslar dahilinde birleşmeyi, işbirliği yapmayı arzu ediyordu. Ve beni eskiden beri tanıyan birçok arkadaşlarımdan teklifler alıyordum. Başlangıçtaki bu dört arkadaştan hiçbirimiz birbirimize haber vermeden diğer bir yere katılmayı yapmayacaktık. Onun için sık sık birbirimizi gelişen durumdan haberdar edecektik. Ben İstanbul ’daki bu faaliyetlerimi tafsilatlı olarak Ankara ’ya yazdım. Yeni hazırladığım arkadaşlarla daha sık temas edeceğimi, icap ederse içlerinden bir kısmının aramıza dahil edilebileceğini önceden haber verdim. Bu karar üzerine Rafet Aksoyoğlu ile anlaşmamız daha ileri vardı. Bir gün esas gayenin aramızda açıklanması bizi birbirimize daha çok yaklaştırdı. Artık en mahrem tasarı ve planlarımı ona açabiliyordum. İyi anlaşıyorduk, istikbalde daha emin adımlarla ilerleyeceğimize inanıyordum. Yüksek Kumanda Akademisi bitmek üzere idi, arkadaşlarımız dağılmadan bir toplantı yapıp bazı kararlar almamız gerekiyordu. Bunun için yukarıda isimlerini yazdığım arkadaşları Kurmay Binbaşı Fahrettin Ermutlu ’nun evinde toplanmaya davet ettim.

Şubat 1957 ’de bir cumartesi günü öğleden sonra bütün arkadaşlar toplantıya geldiler. Ben toplantıyı aşağıdaki konuşmamla açtım:

“Arkadaşlar...

Burada toplanmamızın maksadını hepimiz biliyoruz. Biz kurmay subaylar bu ordunun bugünkü durumundan daha iyi bir vaziyete girmesi için fikren anlaştığımız esaslar dahilinde kalkınmasına çalışacağız. Artık neme lazımcılığı bir kenara bırakıp nihayet yetişkin ve münevver kimseler gibi düşünmek zamanı gelmiştir. Akademi tahsili hayatımız bitmek üzeredir. Mesuliyetsiz günlerimiz sona ermiştir, asıl ordu saflarındaki vazifelerimize başlamak üzereyiz. Yeni vazife yerlerimizde iyi kötü olduğumuzu göstermedikçe hayatın bize neler ifade ettiğini anlatmamıza imkân yoktur. Şu hususu katiyyetle söyleyebilirim ki, bizler Akademi tahsilimizi yepyeni esaslara göre tamamladık. Yeni doktrinlere göre, yeni zihniyetlere sahip olarak yetiştik. Ele alınacak davaların planlamasını iş bölümü sayesinde gayet iyi yapabilecek durumdayız. Elimizde gerçekleştirmeye inandığımız bir plan vardır. Onu el birliği ile meydana çıkarmak işte bizlere düşüyor.

Onun için hepimiz var kuvvetimizle çalışmalıyız, hepimize muvaffakiyetler dilerim.”

Şimdiye kadar bende bulunan bütün vesikaları imha ettiğim halde bu yazıyı bugüne kadar saklamıştım. Onun için aynen yazdım.

Toplantı gündemde mevcut programa göre devam etti ise de bazı arkadaşların çok hazırlıksız olduğunu gördüm ve bazılarının kafalarında istifhamlar çizilerek irkildiklerini sezdim. Bu düşüncelerimi eve dönerken Rafet ’e açtım. Aynı şeyi o da düşünmüştü. Netekim ikinci bir defa yapmayı kararlaştırdığımız toplantıya Gelibolu ’dan geziden dönerken arkadaşlara gemide ben ve Rafet hatırlatmamıza rağmen bu kadroyu toplayamadık. İkinci toplantıyı yine Fahrettin Ermutlu ’nun evinde yaptık. O toplantıda şu arkadaşlar vardı:

Fahrettin Ermutlu, Rafet Aksoyoğlu, Halil Kayalı, Halim Menteş ve ben. Diğerlerinin bu işte çekingen kaldıkları anlaşıldı. Biz de bu hususta kendileri ile hiçbir surette temas sağlamadık. Daha başka arkadaşlar bulmak için faaliyetlerimizi artırdık. Çünkü İstanbul ’da kalmamız ancak izinli bulunduğumuz bir aya inhisar edecekti. Ben o zaman Kara Harp Akademisi ’ne hocalık yapan Kurmay Binbaşı Rauf Gökçe ile teması sıklaştırdım. Zaten daha evvelden de tanıyordum. Çünkü akademinin birinci sınıfını beraber okumuştuk. Onunla bu vadide anlaştık. Yine aynı zamanlarda Harp Akademisi ’nin ikinci sınıfında okuyan öğrencilerin fikirlerini öğrenmek istedim, sınıf arkadaşım olan Topçu Binbaşısı Dündar Seyhan ’ı birkaç defa temastan sonra tamamen bu fikirlerle yoğrulmuş, hazır buldum. Mart 957 ayında Sezai Okan, Adnan Çelikoğlu yüksek kumanda kademesine okumaya geldiler. Onlara hiç vakit geçirmeden teşkilatın genişletilmesinin zamanının geldiğini bildirdim. Artık nihai hedefin de açık olarak tayin edilmesinin uygun olacağını düşündüm. Çünkü ne olur ne olmaz diye o vakte kadar Rafet Aksoyoğlu hariç hiçbir kimseye veya yaptığımız toplantılarda hakiki maksat açıklanmamıştı. Hatta Fahrettin Ermutlu ’nun evinde yaptığımız ilk toplantıda Rafet bana “nihai hedefi açıklayalım” diye toplantıya giderken yolda ısrar etmesine rağmen ben kabul etmedim. Toplantı nihayetinde de isabet ettiğimi anlamış oldum. Çünkü daima yapılan toplantılarda o zamana kadar ordu dahilinde yardımlaşma, ordunun ana davalarının nasıl halledileceği arkadaşlar arasında nasıl bir işbirliği

yapılacağı görüşülüyordu. Bundan da düşündüğüm yegâne gaye henüz hazırlık devresinde idi, arkadaşlarımızla henüz kuvvetli olarak kaynaşamamıştık. Sonra her ihtimale karşı takip edilebilirdik. Belki yanılıp da ihanet eden de çıkabilirdi, onun için gayet ihtiyatlı hareket ediyorduk. Herhangi bir tehlike halinde verilecek ifadeler herkes tarafından nihai hedef çizilip kararlaştırılmadığı için bizi şimdilik büyük tehlikelere sürükleyecek durum yoktu. Rafet ’le ikimiz şu kararı verdik:

İhtilâle Karar Verildi

Artık esas gayemizin açıklanmasının zamanı gelmişti. Ben ve o en iyi tanıdığımız bu arkadaşlara teker teker randevu verdik ve görüşmek suretiyle gayeyi açıkladık ve şu şartı belirledik: “Bunun nihayetinde muvaffak olmamak da vardır. Veya akamete maruz da kalınabilir. O zaman ceza büyüktür. Bir manga askerin karşısında kurşuna dizilmeye razı mısınız?” diye gayeyi açıkladığımız arkadaşlara soruyorduk ve karar vermeleri için de en geç yirmi dört saat mühlet veriyorduk. Ben, Sezai, Adnan, Fahri, Rauf Gökçe ve Dündar Seyhan ile görüşüp muvafakatlerini aldım. Rafet de, Halil Kayalı ve Ahmet Yıldız ’dan aynı şekilde muvaffakat almıştı. Hemen hemen bütün bu arkadaşlarımız hiç çekinmeden derhal muvaffakat ettiler. Zaten onlar da aynı hisler içinde imişler. Birbirimize büsbütün açılmıştık. Artık teşkilatımızın sağlam bir esasa bağlanması ve bu arkadaşlarla bir araya gelerek kendi içimizden seçecekleri bir heyete planlama vazifesinin verilmesi, teşkilatın idare kurulunun tayin edilmesi gerekiyordu. Bunun için bütün İstanbul ’da bulunan arkadaşlarla beraber bir toplantı yapılması kararlaştırıldı. Rafet Aksoyoğlu ’nun evinde, Üsküdar ’da eski Mahmut Şevket Paşa ’nın konağında Mart 1957 ’de bir cumartesi günü öğleden sonra Adnan Çelikoğlu, Osman Köksal hariç (yalnız Osman Ankara ’daydı) toplandık. Adnan işi olduğunu beyan ederek gelmemişti. Yalnız, bu iki arkadaş da bizim vereceğimiz kararlara aynen iştirak edeceklerini bildirmişlerdi. Orada bulunanlar şunlardı: Ben, Sezai Okan, Rafet Aksoyoğlu, Halil Kayalı, Fahrettin Ermutlu, Rauf Gökçe, Ahmet Yıldız, Dündar Seyhan, Orhan Kabibay. Mutat üzerine toplantıyı ben açtım. Kısa bir konuşmayı müteakip hemen esasa geçildi. Gaye açıklandı. Çalışmalarımızın neticesi bu memleketi bu gidişatından kurtarmak için ne lazımsa yapmak ve icap ettiği takdirde hükûmet darbesi yaparak idareyi ele almaktı.

Yalnız bunun için birçok hazırlıklara ihtiyaç vardı. İşte o hazırlıkların planlaması gerekiyordu. Bu planlamaya geçilmeden evvel ilk önce aramızdan dört kişiden ibaret bir idare kurulunun seçilmesi ve yemin edilmesi gerekiyordu. Gizli reyle seçim yapıldı. O vakit için ben Reis, Ahmet Yıldız Genel Sekreter, Sezai Okan ve Rafet Aksoyoğlu üye olarak seçildik. Dündar Seyhan ’ın hemen orada hazırladığı (Halbuki daha

evvelden esası hazır olan) yemin suretini Orhan Kabibay ’ın getirdiği tabancanın üzerine elimizi teker teker koymak suretiyle yemini tamamladık. Büyük heyecan içinde olduğumuz gözlerimizden okunuyordu. İlk defa komite resmen kurulmuştu. Çünkü hayal gibi gözüken düşüncelerimizin temeli işte o gün, orada atılmıştı. Bundan sonra işin planlamasına geçilecekti. Planlanma şu hususları ihtiva ediyordu. Sırasıyla ben Heyeti Umumiye’ye arz ettim:

1. Komitenin genişletilmesi,

2. Komiteye alınacak şahıslarda aranılacak vasıfların tespiti,

3. Komiteye alınma usullerinin kararlaştırılması,

4. Komiteye dahil edilen şahısların ordu dahilinde kilit noktalara getirilme işinin planlanması,

5. Ordudaki bu kilit noktaların neler olduğunun tespiti,

6. Haberleşme sistemimizin tayini,

7. Komite içersinde herhangi bir arkadaşın veya arkadaşların bir felakete uğraması halinde yapılacak maddi yardımlaşmanın esaslarının tespiti,

8. Herhangi bir surette yanılıp da komiteye ihanet edenin cezasının tayini,

9. Komiteye dahil olanların riayet edeceği genel prensiplerin neler olacağı,

10. Ordunun kalkınması için düzeltilmesi lazım gelen hususların neler olduğunun tespiti idi.

Bütün bu konular hakkında arkadaşlarımız fikren hazırlanacaklardı. Heyeti Umumiye’nin teklifi ile bu işlerin ve planının ana hatlarının çizilmesi idare kuruluna bırakıldı. Ve idare kurulunun hazırlayacağı ana prensiplerin tartışılarak karara bağlanması kararlaştırıldı. Birbirimize muvaffakiyetler dileyerek ayrıldık. Şahsen hazırlanacak bu plana büyük emek verdim. Fikren hazırladığım gibi yazılı olarak da madde başlarını tespit ettim. İdare Kurulunu ilk defa toplantıya davet ettim. Hazırladığım hususları tartıştık,

mutabakata vardık. Tekrar Heyeti Umumiye ile bu hususları tartıştık ve neticeye vardık.

İhtilâl (İdare) Komitesi Yönetim İlkeleri

1. Komitenin genişletilmesi işi şöyle olacaktı:

Her arkadaş kendi bulunduğu yerde itimat ettiği arkadaşlarını fikren yoklayacaktı. Komite için faydalı olduğuna kanaat getirdiği anda komiteye alınacaklarda aranılan vasıflara uygunsa ilerde bütün mesuliyet kendisine ait olmak üzere teklif edecekti. Komiteyi teşkil eden bütün azalar ve arkadaşlar o arkadaş hakkında incelemelerini yapacaklar ve muvaffakatlerini genel sekretere bildireceklerdi. Çünkü komite içinde bütün muhaberat genel sekreterin kanalı ile olacaktı. Ondan sonra idare kurulunun vereceği kararla teklif edilen arkadaş hangi kademedeki hücreye girecekse, teklif eden arkadaşa bildirilecek ve o kademenin şefine irtibatlandırılacaktı. Komiteye alınacak her şahıs için üyelere veto hakkı tanınmıştı. Birinci kademeye, altı ay gibi tecrübe safhasından geçmedikden sonra hiç kimse alınmayacaktı. Komiteye tavsiye edilen arkadaşın derecesini tayin etmek için muhaberatta kullanılan ve kararlaştırılan parola şuydu:

“Filancanın (yani komiteye yeni teklif edilen ismin veya adresin yazılarak) selamı var, çok selamı var, gözlerinden öpüyor” diye bildirildi mi hakkında tahkikat o dereceye göre yapılırdı. Netice, teklif eden arkadaşa aynı parola ile bildirilirdi. Bazen değişik cevaplar da gelebilirdi. “Selamı var” üçüncü kademe, “Çok selamı var” ikinci kademe, “Gözlerinden öper” birinci kademeye girecek anlamına gelirdi.

2. Komiteye ordudan albay rütbesinden fazla rütbeye sahip hiç kimse alınmayacaktı. Bilâhare bunun için son safhada karar verilecekti. Komiteye 1959 senesine kadar Albay rütbesinden daha yukarı kimse dahil edilmedi. Arada sırada bazı generallerin fikirleri yoklandıysa da, kimseyi dahil etmeye cesaret edemedik. Zaten henüz kati olarak yanaşan da yoktu.

3. Komiteye dahil edileceklerde aranılacak vasıflar şunlardı:

Namuslu, şerefli, dürüst olmak. Mazisi tamamiyle temiz olmak, vatanperver, fedakâr olmak. Cesur, enerjik olmak. Medeni cesaret sahibi olması, fikirlerini her zaman, her yerde, her rütbede inandığı şekilde

savunmasını ve yaymasını yapabilecek şekilde hareket etmesi, ketum olması, sır saklamasını bilmesi. Aldığı vazifeyi kontrolsüz yapmaya alışmış olması, mevki hırsı bulunmaması, haris olmaması. İşbirliği veya yardımlaşma zihniyetine sahip olması. Her şeyden önce memleket menfaatine olan davaları benimsemiş olması, sırası geldiği zaman hayatını dahi feda etmekten çekinmeyecek şekilde fedakâr olması lazımdı.

4. Ordu dahilinde kilit noktalar önem sırasına göre şöyle tespit edilmişti: Kara Kuvvetleri Kumandanlığı Personel Başkanlığı Erkân Şubesi, Sınıf Dairelerinin Personel Şubeleri, Başvekâlet, Riyaseti Cumhur ve Milli Müdafaa Vekâleti, Emir Subaylıkları. Hususi kalem müdürlükleri, genel sekreterlikler, Milli Müdafaa Vekâleti, Erkânı Harbiye Umumiye, Kara Kuvvetleri Kumandanlığı, Muhafız Alayı Kumandanlığı, Harp Okulu Kurmay Başkanlığı, Sınıf Okulları Kurmay Başkanlıkları ve buradaki hocalıklar, Genel Karargâh Şubeleri, bilhassa planlama şubeleri. Zırhlı Tugay Kurmay Başkanlıkları ve kıta hizmetleri gelenlerin tercihen bu kıtalara atanması. Ordu, kolordu, tümen karargâhları, tugay karargâhları. Üçüncü şube müdürlükleri ve kurmay başkanlıkları, yedek subay okulu kurmay başkanlığı veya öğretmenlikleri. (Ankara ’da, İstanbul ’da herhangi bir yerde olabilirdi.)

5. Komitenin genel prensipleri:

Bütün şahısların riayet edecekleri hususlar:

a. Hiçbir kimse komitenin haberi olmadan diğer bir komiteye giremez

b. Komitenin karar altına almış olduğu fikirlerin, düşüncelerin haricinde konuşma yapılamaz.

c. Komitece benimsenmiş ve tek bir fikir olarak kabul edilmiş olan ordunun ana davalarının halline ait görüşler, aynı şekilde her yerde yapılır, savunulur, bilhassa büyük rütbeli subaylara, generallere sırası gelince duyurulmasına çalışılır.

d. Komite içinde hiç kimse şahsi işi ile uğraşamaz. Bu gibi durumlar komitece vazifelendirilecekler tarafından halledilir.

e. Komiteye yeni üye bulmak için herkes bütün gayretiyle çalışır.

f. Komiteye mensup olduğunu hiçbir suretle, hiçbir kimseye açmaya selahiyetli değildir.

g. Komite mensubu hiçbir suretle hiçbir yerde komiteyle ilgili doküman, not, adres, taşıyamaz. Her şey zihninde muhafaza edilir.

h. Herhangi bir muvaffakiyet halinde iktidar ele geçince herkes bulunduğu rütbe ile iktifa edecek, ordu dahilinde verilen vazifede çalışmasına devam edecektir.

i. Komite mensubu, hiçbir siyasî parti ile temas etmeyecek, ancak komitece karar alındıktan sonra işbirliği yapma yoluna gidilecekti.

j. Komiteden ayrılmak isteyen her zaman için serbestti. Haber vermek suretiyle ayrılabilirdi. Fakat hiçbir suretle ihbar etmemesi lazımdı. Aksi takdirde cezası yine ölümdü. Bu gibi kimseler tekrar komiteye alınmazdı.

6. Ordunun kalkınması için halledilmesi lazım gelen ana davaların neler olduğu tespit edildi. Bunlar sıra ile önceliğine göre ele alınıp etütleri komitece hazırlanacaktı. Kati olarak henüz bu çalışmalar yapılamamıştı.

7. Komite dahilinde yardımlaşma, haberleşme usulleri karara bağlandı. (Teferruatlı olduğu için yazmıyorum.)

8. Herhangi bir suretle yanılıp da ihanette bulunana karşı ölüm cezası tanındı. İttifakla karar altına alındı.

İşte bu komitenin aşağı yukarı ilk hazırlıkları tamamdı. Bundan sonra teferruatlı planlanmaya geçilecek ve sıra ile planlar icra edilecekti. İlk önce tayin işleri ele alınacaktı. Bunda da hedef birinci derecede Ankara, ikinci derecede İstanbul idi. Çünkü merkezde bulunmak her şeyi kolaylaştırıyordu. Aynı zamanda komitenin idare kurulu ekseri arkadaşlar nerede ise orada teşkil ediliyordu. Bu suretle planlayıcılar daima değişebiliyordu. Hem de idare kurulu üyeliği muayyen şahıslara inhisar etmiyordu. Bunu şahsen teklif ettiğim zaman ilk defa pek iyi

karşılanmamıştı, ama sonradan herkes ikna olduğu için karar altına alındı. O suretle idare edilecekti.

Durum bu merkezde iken Yüksek Kumanda Akademisi ’ni bitirmiş ve iznimi kullanmış olarak Ankara ’ya Erkânı Harbiye Umumiye ’deki vazifeme döndüm. O zaman Erkânı Harbiye Umumiye Lojistik Başkanlığı Plan Şubesi ’nde çalışıyordum.

Nisan 1957...

İhtilâlci İlk Kadronun Oluşması

Ankara ’ya geldiğim zaman ilk işim Osman Köksal ile temas etmek oldu. Çünkü o bizim İstanbul ’daki faaliyetlerimizden tafsilatlı olarak haberdar değildi. Görüştük. Alınan kararları kendisine tebliğ ettim. Tam bir mutabakat halinde idik. O zaman Ankara ’da da komite üyelerinden Kurmay Binbaşı Fahrettin Ermutlu da Kara Kuvvetleri Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürlüğü ’ne vekâlet ediyordu. Görüşmelerimizi her gün onun odasında tamamlıyorduk. Çok emniyetli bir odaydı. Bir gün Fahri kendisi sınıf arkadaşı olan Kurmay Stajyer Topçu Pilotu Necmi Bek ’i bana tanıttı ve komiteye alınması için teklif etti. Kendisi ile Fahri ’nin odasında yaptığım görüşmede derhal onun da bir komiteye dahil olduğunu ve durumumuzdan haberdar olduğunu anladım. Hemen oracıkta tam itiraf etmedi ise de, lüzumlu bilgiyi verdi. Bu suretle bizim komiteyi genişletmek için yaptığımız teşebbüste diğer bir komiteden de bazı arkadaşların içimize dahil olduğu anlaşıldı. Bunlar Ahmet Yıldız, Dündar Seyhan, Orhan Kabibay ’dı. Bu suretle aynı gayelerle çalışan iki komitenin birinci kademeleri birbirinin içersine girmiş olduğu anlaşıldı. Bizim içimize dahil olan bu üç arkadaş Yıldız, Seyhan, Kabibay kendi komiteleri namına vazifelerini gayet iyi yapmışlardı. Bu bakımdan büyük takdire layıktırlar. Bizim komitemiz bunda aldanmış oldu. Fakat aynı gayelerle çalışıldığından kuvvetlerin birleşmesine vesile olundu.

Ertesi gün Ankara ’da Ordu Evi ’nde Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı ’ya tesadüf ettim. Kendisini çok eskiden, ta teğmenliğimden tanırdım. 43. Topçu alayında beraber bulunduk. O zaman çok ateşli ve mert bir subaydı. Alayda hareketlerinin hayranı idim. Prensiplerini benimsemiştim, hayatta askerliğin icaplarını, tutumunu, ilk defa komutanlıkta aranılan vasıfların tatbikini ondan öğrendim. Benim için en büyük rehberdi. Hiçbir zaman ordu hayatında irtibatımı kaybetmemiştim. Konuşurken meseleyi bu vadiye döktüm baktım, onda da bazı işaretler sezmeye başladım. Hemen onun da karşı komite ile ilgili olduğunu anladım. Çünkü bizim komite arkadaşlarının isimlerini sorarak benden tahkikat talep ediyordu. Bu suretle mesele tamamiyle açıklanmış oldu. Yalnız burada bir hata yapılmıştı. Faruk Bey ’in dahil olduğu komiteden bir arkadaş; Yarbay Faruk Güventürk, İstanbul ’da cereyan eden olayları ve bizim komite arkadaşlarının isimlerini ona İstanbul

’dan yazılı olarak mektupla bildirmişti. Bu emniyeti ihlaldi. Bu durum üzerine Faruk Güventürk ’ün komite arkadaşları kendisi ile tartıştı ve böyle bir hareketin tekrar edilmesi önlendi. O gün Faruk Ateşdağlı ’nın bana yapmış olduğu teklif şuydu: Artık olan olmuş, durum anlaşılmıştı. Aynı gaye için çalışan iki komitenin kuvvetlerinin dağılmaması için birleşilmesini teklif ediyordu. Bunun için komite başkanı olarak karar vermeye selahiyetli değildim. Durumu komite arkadaşlarına bütün açıklığı ile bildirmem gerekiyordu. Ancak onların fikirleri alındıktan sonra böyle bir karara varılabilirdi. Çünkü bu durum karşısında şu üç şık vardı:

1. Her iki komitenin derhal birleşmesi

2. Her iki komitenin de ayrı ayrı çalışarak inkişaf eden durumlardan idare kurulları vasıtasıyla birbirlerini haberdar etmesi. Karşı komiteden bize dahil olan arkadaşlar bizim komiteden çıkarılmak üzere tabiî.

3. Bizim komitenin kendi içinde bölünmesi arzu edilenlerin diğer komiteye iltihakı, diğerlerinin de ayrı çalışmaları.

Bu üç şık da ikimiz arasında fayda ve mahzurları belirtilmek suretiyle tahlil edildi. Her ikimiz de birinci şık için mutabık kaldık. Ben bu durumu sırasıyla Ankara ’da bulunan Fahrettin Ermutlu ’ya, Osman Köksal ’a bildirdim. Onlar da benim düşündüğüm şekle taraftar olduklarını söylediler. Hatta her ikisi de bana “Sen neredeysen biz de oradayız” dediler. O günlerde Paris ’te NATO karargâhında üç ay süreli olarak görevbaşı kursuna gitmem için emrim çıkmıştı. 23 Nisan 1957 ’de Paris ’e hareket edecektim. Hemen izin alıp İstanbul ’a gittim. İlk önce Dündar Seyhan ve Orhan Kabibay ’ı buldum. Hiçbir şey söylemedim. Yalnız Kadıköy ’de Hacıbekir Pastanesi ’nde randevulaştık. Kendileri geldiğinde ağızlarını aradım. İlk önce inkâra kalktılarsa da sonradan onlar da itiraf ettiler. Derhal anlaştık. Ben kendi arkadaşlarımla temas edip durumu ve kararımızı kendilerine bildirecektim. İstanbul ’daki arkadaşlarımı sırası ile teker teker gördüm: Rafet, Sezai, Adnan, Halil Kayalı, Rauf Gökçe... durumu kendilerine açıkladım, herkesin fikrini ayrı ayrı aldım. Bütün ihtimalleri ayrı ayrı söyledim. Neticede herhangi bir kötü bir durum hasıl olursa mesuliyet kabul etmeyeceğimi kendilerine bildirdim. Çünkü komite arkadaşlarımı bu safhaya kadar ben sürükleyip getirmiştim. Sonra bana keşke birleşmeseydik diyebilirlerdi. Fakat hepsi hiç itiraz etmedi, birleşme

fikrini kabul ettiler. Bu durumu Dündar Seyhan ’a bildirdim. Kendilerinin geride kaç arkadaşları olduğunu sordum. Hemen o anda açıklamadı. Bunun üzerine şu durum kararlaştırıldı: Her iki komitenin idare kurulları ilk toplantıyı yapacaklar, orada komitelerinin programları tetkik edilecek, ona göre karar verilecekti. Beşiktaş iskelesinin üstünde, kahvede toplanıldı. Biraz görüşmeden sonra orası emniyetli bulunmadığı için Üsküdar ’a geçildi, yeni yapılan bir pastanede, iskelenin yanında yüksek bir binanın üst katında şu arkadaşlar toplanmıştık: Ben, Rafet Aksoyoğlu, Sezai Okan, Faruk Güventürk, Dündar Seyhan, Orhan Kabibay, Ahmet Yıldız, Halil Kayalı.

O günkü toplantıda karşı komiteden program ve planlarını istedim. Çünkü bana daha eski bir komite olduklarını, her şeylerinin tamam olduğunu bildirmişlerdi. Fakat nedense bize hiçbir esas veremediler. Çünkü olmadığını zannediyorum. Onlar da yeni teşekkül halindeydiler. Veyahut çalışma sistemleri bir plana istinat etmiyordu. Hazırlıkları, söyledikleri gibi tam değildi. Bu hususu da bir tarafa bırakarak esas olan birleşme işinin yüzde yüz de olmasa hallettik. O zaman kendi komite üyelerinin isimlerini açıkladılar. Şu isimleri bildirdiler:

Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı,

Topçu Pilot Binbaşı Necmi Bek,

Binbaşı Mehmet Hazer,

Topçu Binbaşı Şükrü,

Tank Yüzbaşı Orhan Erkanlı,

Topçu Binbaşı Necati Saydam,

Topçu Pilot Yüzbaşı Suphi Gürsoytrak

Bu arkadaşların ekserisini, orada bulunan arkadaşlarım ve ben tanıyorduk, çünkü o zaman, Necmi Bek hariç, Harp Akademisi ’nin ikinci sınıfında okuyorlardı.

O günkü anlaşmamızı temadi ettirmek üzere ayrıldık.

Ben üç ay için Paris ’e gittim. Yerime komite başkanlığını, diğer komite ile kati surette birleşinceye ve ben dönünceye kadar Sezai Okan yapacaktı. Paris ’te üç ay kaldığım müddetçe Hava Kurmay Binbaşı Halim Menteş ile birlikte, beraberdik. Orada bulunan Hava Kurmay Yarbay Mucip Ataklı ’ya komiteye girmesi için teklif ettik, derhal kabul etti. Paris ’te iken Sezai ile Rafet ile yaptığım muhaberatta tatminkâr haber alamıyordum ve üzülüyordum. Netekim Ağustos 957 ’de yurda döndüğümde müşterek komite içinde faaliyet çok az olmuştu. Yalnız komiteye iki arkadaş alınabilmişti. Birisi Kurmay Albay Naci Asutay, diğeri Kurmay Binbaşı Necdet Uruğ idi. Ben hemen yeniden bir toplantı yapılmasını teklif ettim. Bostancı ’da Dündar Seyhan ’ın evinde toplandık. Orada şu arkadaşlar vardı: Albay Faruk Ateşdağlı, Yarbay Faruk Güventürk, Albay Naci Asutay, Dündar Seyhan, Orhan Kabibay, Binbaşı Necati Saydam, Binbaşı Şükrü, Rafet Aksoyoğlu, Halil Kayalı, Rauf Gökçe, Ahmet Yıldız.

İlk iş olarak benim itiraz etmiş olduğum Albay Faruk Ateşdağlı ’nın komite içersindeki durumu idi. Bu komitede bulunduğuna göre başka daha büyük rütbede veya aynı ayar rütbede subayların dahil bulunduğu bir komiteye dahil olabilirdi de diye düşünebiliyordum. Açıklanmasını istiyordum. Çünkü böyle düşünmekte haklıydım, eskiden 949 senesinde Seyfi Kurtbek tarafından hazırlanan bir komitede vazife aldığını biliyordum. O zaman komitede yer almış bulunan eski arkadaşlarıyla da aynı şekilde irtibatta olabilirdi. Yahut Harp Akademilerindeki hocalarla böyle bir teşekkül yapabilir diye düşünüyordum. Fakat orada hepimizin önünde yaptığı açıklamada ve verdiği sözde artık hiçbir yerle alakası olmadığına kanaat getirdim. Yalnız Albay Faruk Ateşdağlı nirengi noktası teşkil edeceğinden, kendisine komite içinde faal görev verilmemesi kararlaştırıldı. Sırf bu sebeple. Yoksa o da ordunun Faruk Ağabey diye tanıdığı ve sevdiği, hepimizin hürmet ettiği bir askerdi, her şeye layıktı, içimizde en yaşlı ve en kıdemli olmasına rağmen daima büyük bir olgunlukla memleket davasında her şeyi bir tarafa bırakarak çalıştı.

O gün de karşı komitenin bize hazır diye bildirdikleri programlarını, çalışma sistemlerinden esaslı bir bilgi edinemedik. Nedense bu cihete komitede kimse yanaşmıyordu. Herhalde kimse hazırlığa güvenemiyordu.

Nihayet bizim komitenin hazırlıklarına başvurulmak mecburiyetinde kalındı. Hazırlıkların artırılması cihetine gidilecekti. Yeniden idare kurulu seçimi yapıldı. Başkanlığa Yarbay Faruk Güventürk, genel sekreterliğe Dündar Seyhan, üyeliklere de ben ve Rafet seçildik. Hazırlıkları ilerletmek üzere yeniden başka bir gün idare kurulunun toplanılmasına karar vererek dağıldık. Ben komitenin faaliyet planını tasarı halinde hazırladım, genel sekreter Dündar Seyhan ’a yazılı olarak verdim. O bu esaslar dahilinde bütün arkadaşların fikirlerini almak üzere, planı teferruatlandırmış olarak Heyeti Umumiye’ye arzedilmek üzere hazırlayacaktı. İdare kurulu bir daha toplanamadan Ankara ’ya gittim. Elazığ ’a Motorlu Topçu Taburu Kumandanlığına tayin olmuştum. Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı da aynı yere Topçu Kumandanlığına tayin edilmişti. Ankara da bulunan arkadaşlarla temas ettim. Son gelişmeleri anlattım. O zaman Fahrettin Ermutlu, Osman Köksal oradaydı. Osman ile çok uzun konuştuk. Yarbay Faruk Güventürk ile Kore ’de beraber bulundukları için gayet iyi tanıyordu. Yalnız heyecanlı bulunuyor “emniyet bakımından bir hata yapabilir, komiteye dahil olmayanlara açılabilir” diye çekiniyordu. Netekim bazı ufak tefek hadiselerde de bu husus kendini göstermemiş değildi.

Tekrar İstanbul ’a döndüm. Artık Harp Akademisi ’nde okuyan bu arkadaşlarımız mezun olmuşlardı. Bu mezuniyet dolayısıyla güya ayrılıp bir toplantı tertip edildi. Bu toplantı 20.08.1957 ’de Levent ’te Tank yüzbaşısı Orhan Erkanlı ’nın evinde olacaktı. Ben Dündar Seyhan ile birlikte, Kadıköy ’den beraber gittik. Artık bu, İstanbul ’da yapılacak son toplantıydı.

Onun için mümkün olduğu kadar herkesin gelmesi arzu ediliyordu. Yalnız İstanbul ’da olmayanlar hariç... Toplantı yerine gittiğimde şu arkadaşlarla karşılaştım: Yarbay Faruk Güventürk, Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı, Kurmay Albay Naci Asutay, Orhan Kabibay, Necati Saydam, Dündar Seyhan, Ahmet Yıldız, Halil Kayalı, Rafet Aksoyoğlu, Şükrü, Necdet Uruğ, Mehmet Hazer, Rauf Gökçe, Suphi Gürsoytrak ve ben bulunuyordum. Toplantı henüz başlamadan evvel Faruk Güventürk komite başkanlığından istifa edeceğini söyledi. Buna sebep olarak da Osman Köksal ’ın kendisine itimat etmediğini bildirmiş olmasını gösteriyordu. Tabiî olarak komite dahilinde arada sırada böyle şeyler olabilirdi. Fakat bizler idare kurulu olarak başka bir odada toplandık. Ben, Ahmet Yıldız, Rafet, Dündar ve

Faruk Güventürk. Bilhassa Faruk Güventürk ’e bu hususta itimat gösterdik ve teskin ettik ve biraz sonra başlayacak olan genel toplantı için gündemi hazırladık. Her defasında nedense toplantıların gündemleri bir plana göre tespit edildiği yoktu, bu defa esasa bağlanmış oldu. Bu toplantıya İstanbul ’da oldukları halde, Sezai Okan kırk derece ateşle hasta yattığı için, Adnan da evi bulamadığı için gelememişti. Toplantı dağıldığı gün hemen öğleden sonra Adnan ’ı Levent Otobüs durağında görmüş, durumu ve alınan kararları bildirmiştim. Toplantıda yapılan görüşmeler gene her defasında olduğu gibi esas plan üzerindeydi. Arkadaşların kilit noktalara tayin işinin planlanması, muhabere sistemimiz komiteye yeni alınacak arkadaşlarımız bir an evvel yeni tayin yerleri bildirme usulleri, bunların hangi merkezlere bağlanacakları idi. Ankara, İstanbul için bu iş kolay oluyordu. Fakat Doğu Anadolu için merkeze ihtiyaç vardı. Onun da merkezi Elazığ; benim bulunduğum yer olarak kabul edildi. Doğu ’da bulunan bütün arkadaşları bana bağladılar. Şükrü Binbaşı ’nın hazırladığı yardımlaşma usulleri okundu. Kararlaştırıldı, bunun ana hattı şöyleydi: Hiçbir kimse hiçbir suretle bir merkeze para göndermeyecekti, bankaya yatırılmayacaktı. Çünkü; belki anlaşılabilirdi. Herkes Eylül 957 ’den itibaren her ay on lirayı kendinde biriktirecek, icabı halinde birikmiş paralar şahıslardan bir anda bir merkezde toplanacaktı, bunun haricinde lüzumu halinde istenilen miktarda para komite azaları tarafından temin edilecekti. Bu toplantıda mühim olan bir husus da komite içersindeki idare kurulunun merkezinin neresi olacağı idi. Esas merkezin Ankara veya İstanbul olması zaten bir mecburiyetti. Yalnız tayin yeri dolayısıyla bu iki vilayetten birinde azalma veya çoğalma olursa idare kurulu üyeliği otomatikman o vilayete geçecekti. Hedef zaten Ankara idi. Fakat son tayin durumu dolayısıyla İstanbul ’da bulunan arkadaşlarımızın fazla olması dolayısıyla idare kurulu İstanbul ’da oluyordu ve komitenin merkezi bu bakımdan orasıydı. Ben Elazığ ’a gittiğim için idare kurulu üyeliğinden ayrılmak mecburiyetindeydim. Ayrıldım.

Ordu Halka Ateş Açamaz

Başka bir arkadaş yerimi doldurdu. Alınan prensip kararlarına göre bu gibi mevkiler hiçbir zaman ay ve senelere, yani müddete bağlanmamıştı. Çünkü birinci kademeyi teşkil eden bütün arkadaşlar müsavi hakka sahiptiler. Rütbe hiçbir suretle bahis mevzu değildi. Her şey tam ideal olarak düşünülmüştü. Komiteye tamamiyle demokratik prensipler hâkimdi. Bunun dışında zaten hiçbir kimse bir şey düşünmezdi. Çünkü kimsede mevki hırsı, ihtiras yoktu. Yegâne dava memlekete hizmetti. Bu anlayış ve bu olgunluk çerçevesi içerisinde gayemize ulaşacağımıza inanmıştık. Daima da prensiplerimize sadıktık. Bu toplantıda mevzubahis olan önemli bir husus da 1957 seçimlerinin ne şekilde yapılacağını biliyorduk. Seçimlerden evvel propaganda seyahatinde veya seçim günü bazı vilayetlerde askeri kıtalara ihtiyaç gösterilecekti. Bu gibi yerlerde vazife alan kıta kumandanlıklarının tutumu ne olacaktı? Bilhassa halka ateş etme veya etmeme fikri üzerinde düşünülüyordu. Bu nokta üzerinde ısrarla duran Albay Faruk Ateşdağlı ’ydı. Hatta o gün orada bulunan arkadaşlara bu suali tevcih ederek fikirlerini ve kararlarını aldı. Hiç kimse ateş etme taraftarı değildi. Zaten olamazdı. Herkes böyle bir durumda vazifeli ise o andaki vaziyete göre inisiyatifini kullanacaktı. Karar vermekte serbestti. Tabiî verilecek kararda istikbalde şahıslarını düşünerek değil milletin selametini düşünerek olacaktı. Bu husus da kati olarak herkes tarafından anlaşılmış oldu. Bu gibi vazifeler severek isteyerek alınacak, başka düşünceye sahip olan insanların bu işlere karışmasına meydan verilmeyecekti. Seçimlerin yaklaşması dolayısıyla komitenin faaliyetinin hızlandırılması, icabında seçimlerden evvel acil kararlar alınması için istenilen zamanda fevkalade bir toplantıya davet edilecekleri komite arkadaşlarına hatırlatılarak toplantıya son verildi. O gün artık hepimiz birbirimizden ayrılıyor kıta ve karargâhlarda yeni tayin yerlerimize gidiyorduk. Ben Ankara ’ya gittim. Orada tekrar Osman, Adnan, Sezai, Ahmet Yıldız, Fahrettin Ermutlu ile görüştüm. Kendileri merkezde, hem de çok iyi mevkilerde oldukları için Ankara dahilindeki faaliyet ve istihbaratı idare edecekler ve gelişmeleri, zamanında İstanbul ’da bulunan idare kuruluna bildireceklerdi. 1957 senesi 25 Ağustos ’ta Albay Faruk Ateşdağlı ile 10. Tümen Topçu Kumandanlığında beraberdik. Ben tabur kumandanıydım. Faruk Bey de Topçu kumandanıydı.

10. Tümen içinde faaliyetimize başladık, ama ilk nazarda ümit veren kimse yoktu. Topçu kumandanlığının bir taburu Bingöl ’de idi. O taburda kıta hizmetini yapan Kurmay Yüzbaşı Turhan Yavçan vardı. Faruk Bey “Bu benim Akademiden talebemdir, çok iyi tanırım, ona gidelim” dedi. Taburun teftişine beraber gittik. Turan ’ı bana tanıttı. Öğlen paydosunda bir iki saat yalnız kaldık. Her bakımdan hazırlıklı buldum. Yolda, dönüşte Faruk Bey ile de görüştüm. Kıymetli bir varlık olduğuna kanaat getirdim. İsminin idare kuruluna bildirilmesine karar verdim. Derhal Dündar ’a yazdım. Bir buçuk iki ay sonra muaffakati geldi. Benim merkeze bağlanmış oldu.

957 seçimleri yaklaşmak üzereydi memleketin ahvalini yakından takip ediyordum. Hemen hemen her gece Faruk Ateşdağlı ile aynı evde kaldığımız için geç vakitlere kadar konuşup mutasavver planlar hazırlıyorduk ve artık zamanın yaklaştığına inanıyorduk. Onun için yakında Ankara ’ya gidecektik. Ben Ekim 1957 başında Kara, Hava, Deniz İşbirliği kursuna katılacaktım. Faruk Bey de Tümen Kumandanı ile anlaşamadığından ordudan istifa etmişti. Neticesini bekliyordu. Benim bütün ısrarlarıma rağmen geri almıyordu. Adnan Çelikoğlu ’na yazdım. Milli Müdafaa Vekili Emir Subayı idi, Faruk Bey ’i de Kara, Hava, Deniz İşbirliği kursuna dahil ettirdi. Bu surette birlikte Ankara ’ya gittik. Bu kursa Kurmay Albay Naci Asutay da gelmişti. Komitenin diğer üyeleri de Ankara ’daydı. Bu suretle Ankara ’da olanlarla birlikte bir toplantı yapmaya karar verdik. Durumun yeni inkişafına göre karar alınması icap ediyordu. Toplantı yeri olarak Mamak ’taki Zırhlı Tugay Karargâhını seçtik. O zaman Zırhlı Tugay, Suriye Harekâtı dolayısıyla Güney ’e inmişti. Orada yalnız Sezai Okan ’ın henüz tankları olmayan taburu vardı. O gece yaptığımız toplantıdan evvel Ankara ’ya yeni gelmiş bulunan Kurmay Yarbay Ekrem Acuner ile temas ettik. Akademiden tanıyordum, her bakımdan güvenilir bir arkadaştı. Anlaşmamız kolay oldu, bu davada hizmete hazırlıklı buldum. Faruk Ateşdağlı ’yla tanıştırdım. O da çok beğendi. Toplantı gecesi Zırhlı Tugay Karargâhında şu arkadaşlar vardı: Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı, Kurmay Albay Naci Asutay, Binbaşı Sezai Okan, Binbaşı Adnan Çelikoğlu, Kurmay Yarbay Mehmet Hazer, Kurmay Binbaşı Ahmet Yıldız, Kurmay Binbaşı Necati Soydan ve Ben... Toplantının maksadı izah edildi. Seçimler dolayısıyla son gelişen durumlar muvacehesinde komitenin daha aktif hareket ederek hazırlıklarının arttırılması ve icab ederse normal bir seçim yapılmayacağına göre müdahale edilerek hükûmet darbesinin yapılmasının

fayda ve mahzurları tartışıldı. Ben ve Faruk Bey hariç komite üyeleri şu fikirde idi: Eldeki kuvvetler ve şimdiki imkânlar bu işi yapmaya imkân vermiyordu. Biraz daha imkân ve kabiliyetlerimiz fazlalaşsın ve bu görüşmelerimizdeki hususlar İstanbul ’daki komite arkadaşlarımıza intikal ettirilsin, Heyeti Umumiye’nin fikri alınarak karara gidilsin, denildi.

Ataklı Komiteye Resmen Teklif Edildi

O akşam işi bu neticeye bağladık, herkes orada bulunan komite arkadaşlarına yeni bulduğu ve komiteye dahil edilmesini arzu ettiği arkadaşlarının isimlerini bildirdi. Ben, Hava Kurmay Yarbay Mucip Ataklı ile Kurmay Yarbay Ekrem Acuner ’i, Ahmet Yıldız Kurmay Binbaşı Suphi Karaman ile Kurmay Binbaşı Remzi Kalaycıoğlu ’nu teklif etti. Orada bulunan arkadaşlar tarafından hepsi için muafakat verildi. Yalnız İstanbul ’daki arkadaşlara teklif edilecek ve netice teklif sahiplerine bildirilecekti. Toplantının ertesi günü Faruk Ateşdağlı ile karşı karşıya tekrar görüştük. Çünkü imkân kabiliyetlerinin artması meselesini beklemek için zaman olmadığına ikimiz de kani değildik. Bu işi kati safhaya götürmeyi çok arzu ediyorduk. İkimizin tasarladığı plana göre büyük bir kuvvete ihtiyaç yoktu. Bir tank taburu ve Harp Okulu talebeleri bu iş için kâfi idi. Hemen Harp Okulu ’nun altında 28. Topçu Alayındaki taburda Necati Soydan tabur kumandanı muavini idi, her türlü vasıta ve cephaneyi hazırlayabilecek durumdaydı. Bu tasarı planlarını orada çizerken Sezai Okan ’ın Tank Taburunu Mamak ’taki Tanklarının M-36 oluşu ve tam olmayışı işi biraz aksatıyor gibi görünüyorsa da planda emniyet prensiplerinden biraz fedakârlık gerekiyordu. Bu düşüncelerle tekrar arkadaşlarla bu sefer ben teker teker görüşüp neticeyi Faruk beye bildirecektim. O da o zaman Genelkurmay Başkanlığı ’nda olan Tümgeneral Cemal Tural, Tümgeneral Muharrem Kızıloğlu ile görüşüp bu hususta bir fikir yoklaması yapacaktı. Aynı zamanda o zamanki muhafız alay kumandanı Kurmay Albay Bahattin Ertürk ile de temas ederek oradaki havayı kontrol edecekti. Her ikimiz de bu şekilde faaliyete koyulmak üzere ayrıldık.

Cemal Tural ’ın Aramıza Katılmasını Teklif Ettik

Bütün arkadaşlarla teker teker görüştüm, onları bu plan için ikna ettim. Adnan Çelikoğlu hariç, çünkü onunla görüşememiştim. Herkes artık aktif bir hareket takip edilmesine inanıyordu. Fakat İstanbul ’daki arkadaşların fikirleri bekleniyordu ve Ankara ’daki arkadaşlar hazırlıklarına buna göre başlayacaklardı. Faruk bey ise o günkü görüşmelerinde ümit ettiğini bulamamıştı. Cemal Tural böyle bir şeye güvenemediğini söylemiş, Tümgeneral Muharrem Kızıloğlu Faruk Bey ’i Muhafız Alay Kumandanlığı karargâhı bahçesine götürerek orada dört saat ihtilâlin nasıl hazırlanacağı, hangi metotlar kullanılacağı takdirde muvaffak olunacağını izah ettikten sonra “Benim bu vadide enerjim artık eskisi gibi kalmadı” diye hiçbir ümit vermemişti. Muhafız Alay Kumandanından ise hiçbir karşılık görmemişti. Bana o akşam Faruk Beyin anlattıkları bunlardı. Bu cephelerden ümitler kesilmekle beraber fikirlerin öğrenilmesi de faydadan hali kalmamıştı. Ankara ’dan bu fikirlerle yoğrulmuş olarak ben ve Faruk Bey ayrıldık. İstanbul ’a geldik. Derhal komite arkadaşları ile temasa geçtik. İstanbul ’da bulunan bütün arkadaşlarla imkân varsa bir toplantı yapmaya karar verdik. Toplantı yeri olarak Rami Kışlasını seçtik. Çünkü Yarbay Faruk Güventürk orada Topçu Kumandan Muavini idi. O, sözde Alayda bize bir ziyafet tertipliyordu yalnız, ziyafet sofrasından önce gizli toplantımızı yukarıda Faruk Beyin odasında yapacaktık. O akşam toplantıya şu arkadaşlar katılmıştı: Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı, Kurmay Albay Naci Asutay, Yarbay Faruk Güventürk, Rafet Aksoyoğlu, Kurmay Binbaşı Halil Kayalı, Kurmay Binbaşı Fahrettin Ermutlu, Kurmay Binbaşı Necmi Bek, Kurmay Yüzbaşı Suphi Gürsoytrak, Kurmay Yüzbaşı Orhan Erkanlı. Dündar Seyhan İstanbul ’da olduğu halde gelmemişti. Çünkü taburu Ankara ’ya resmi geçide katılmak üzere gidiyordu. Kendisini Maltepe ’de ordugâhta gördüm. Toplantıya davet ettiğim halde, ne sebepten olduğunu bilmiyorum, gelmemişti. Bir de Osman Köksal, o da İstanbul ’da olduğu halde, toplantı yerini bildirmeme rağmen gelmemişti. Zaten ben Osman Köksal ’ın hiçbir umumi toplantımıza iştirak ettiğini bilmiyorum. Adnan da öyle idi. Yalnız bir defa zırhlı tugayda yapılan toplantıya gelmişti. Toplantıda ilk defa mevzubahis olan mesele şu olmuştu:

Yeni Bir Komite

Osman Köksal ’a diğer bir başka komite erkanı tarafından teklif vaki olmuş fakat Osman Köksal teklifi yapanı Yarbay Faruk Güventürk ’e açıklamamıştı. Yalnız bana bildireceğini söylemiş ve benim gelmemi beklemişti. Fakat, Faruk Güventürk Topçu Kumandanı Kurmay Albay Naci Çak ’ın vasıtası ile eline eski Türkçe bir mektup geçirmiş, aşağı yukarı bu komiteyi çözmek üzereydi. Ben Osman ile gündüz buluşup görüşmüş durumu öğrenmiştim. Bana anlatmıştı, o gece toplantıya gelip daha geniş bilgi verecekti. Fakat nedense gelmedi.

Sebebini bilmiyorum. Ben o gece bu yeni komiteden bana Osman ’ın bildirdiği kadarını orada bulunan arkadaşlara açıkladım. Birisi Kurmay binbaşı Sadi Koçaş, diğeri Kurmay Binbaşı Samet Kuşçu ’ydu. Ben bu isimlere itimat etmiyordum. Faruk Ateşdağlı da aynı kanaatteydi. Diğer arkadaşlar bunları iyi tanımadıkları için fazla ısrar edemiyorlardı. Fakat herkeste şöyle bir zihniyet olduğu malum idi: Aynı gaye ile çalışan komitelerin anlaşıp birleşmesi faydalı olacaktır. Fakat bu komitenin içindekiler bir partiye irtibatlıydılar. O da Cemal Yıldırım ve Fahri Belen Paşa ’nın ismi geçiyordu. Osman Köksal da benim bütün ısrarlarıma rağmen kendilerinin çok güvenilir insanlar olduğuna inanıyordu. Fakat görüşmemde, komiteden müsaade almadan sakın onlarla bir daha teması sağlamayacaksın demiştim. Çünkü iki gün sonra Sadi Koçaş Bursa ’dan gelip kendisine Park Otel ’de randevu vermişti. Görüşeceklerdi. Bu durum çok münakaşa edildi. Netice: Osman Köksal ’ın randevusunun iptal edilmesi kararlaştırıldı. Ben kendisine ertesi gün durumu bildirdim. Neden gelip gece hesap vermediğini sorduysam da cevap alamadım. Fakat bu suretle biz de bir komitenin faaliyetini daha öğrenmiş olduk. Bu mesele böyle halledildikten sonra mühim olan davaya geldik. Son inkişaflar karşısında komitenin durumu ne olacak? Aktif olarak harekete mi geçecek, yoksa eski pasiflikle devam ederek imkân ve kabiliyetlerin artmasını mı bekleyecektik. Bu husus uzun boylu münakaşalara yol açtı. Aktif harekete doğru birkaç adım atılmasına karar verildi. Ama kararın alınması bir hayli güç oldu. Netice itibariyle de böyle bir hareket (yani hükûmet darbesi yapılmaya karar verildiği anda) yapılınca ondan sonraki durum ne olacaktı? Bunun için de çeşitli fikirler çarpıştı. Nihayet hal tarzı olarak muvaffakiyet

neticesinde bir müddet sonra seçimlere gitmek ve idareyi devretmek lazımdı. Bunda herkes müttefikti. Fakat biliniyordu ki, artık bu seçimi yüzde yüz CHP kazanacak... Onun için bu partinin ileri gelenleri ile temasa geçilme zamanı artık gelmişti. Onun için iki kişilik heyet seçtik. Bu arkadaşlar teması sağlayacaklardı. İki arkadaş memur edildi: Albay Faruk Ateşdağlı ve Yüzbaşı Suphi Gürsoytrak. Bunlar görüşme neticelerini komiteye bildirecekti.

Üçüncü Alınan Karar da Şuydu:

Artık nihai hedef olarak yapılacak hükûmet darbesinin icrai safhasını ilgilendiren teferruatlı planın hazırlanmasıydı. Bunun içinde bir planlama grubunun seçilmesi ve planlanma grubu mümkün olduğu kadar Ankara ’da bulunan arkadaşlardan olması gerekiyordu. Bu da seçildi. Planlama grubuna Kurmay Yarbay Ekrem Acuner, Kurmay Binbaşı Sezai Okan, Kurmay Binbaşı Ahmet Yıldız tayin edildi. Faruk Ateşdağlı da istirahat alıp kıtaya dönmeyecek Ankara ’da kalıp planlamaya nezaret edecekti.

Kurmay Yüzbaşı Suphi Gürsoytrak da İstanbul ile Ankara arasında irtibatı sağlayacaktı. Çünkü Suphi, topçu pilotuydu. Sık sık Ankara-İstanbul yapabiliyordu. Zaten hazırlanacak planın ana hatları herkes tarafından biliniyordu. Yalnız teferruata inmek lazımdı. Kuryelere verilecek emirler, talimatlar, vazifeler, radyo neşriyatları hazırlanacaktı. Ankara ’da harekâta tahsis edilecek kuvvetler hazır hale getirilecekti. Artık komite pasiflikten kurtulmuş, aktif harekâtına başlamıştı. O gece istikbale daha ümitli olarak bakarak ayrıldık. Ben durumu ertesi gün Osman Köksal ’a bildirdim. Komitede alınan kararları Ankara ’daki arkadaşlara yazılı olarak bildirmek için hazırladım. Elazığ ’a giderken Ankara Garı ’nda Sezai Okan beni karşıladı ve mektubu verdim. Bu suretle Ankara ’daki komite arkadaşları da iki gün sora vaziyeti anlamış olmuş oldular. Elazığ ’a hareket etmeden evvel Faruk Ateşdağlı ’yla görüştüm. O alaya gelmeyecek, Ankara ’da istirahat alıp kalacaktı. Bu işleri yakından takip edecekti. Şayet hükûmet darbesi yapılacağı güne karar verilirse bana durumu parola ile bildirecek, ben de derhal Kurmay Yüzbaşı Turhan Yavçan ’ı Bingöl ’den alıp birlikte topçu uçakları ile hareket edip Kayseri ’ye kadar gelecek, oradan da Faruk Albay bizi yine Ankara ’dan göndereceği topçu uçakları ile aldıracaktı.

Zaten Kayseri ’ye kadar geldikten sonra Ankara ’ya kısa zamanda ulaşmak mümkün olacaktı. Faruk Ateşdağlı ile kararlaştırdığımız parola şuydu:

Yabancı memleketlere gidiş için Ankara ’da lisan imtihanı açılıyor,

acele yetiş...

Türkeş ’i Komiteye Teklif Ettim

Artık her gün Elazığ ’da bu telgrafı beklemekle gözlerime uyku girmiyordu, o sıralarda Elazığ ’da piyade tabur kumandanı bulunan Kurmay Binbaşı Alparslan Türkeş ile de çok samimi olmuştum, hiçbir dakikamız ayrı gitmiyordu, her sahada iyice anlaşmıştık. Onun da komiteye alınması için Dündar ’a yazdım. İstanbul ’dan, Genel Sekreterlik ’ten cevap bekliyordum. Seçim gününe kadar heyecanla beklememe rağmen hiçbir haber çıkmadı. Şuna kanaat getirmiştim: Meşhur imkân ve kabiliyetler sağlanamamıştı. Artık o anda yapılacak bir şey yoktu. Yeni inkişafları beklemek, müsait zemini yaratmak lazımdı. Albay Faruk Ateşdağlı Elazığ ’a dönmüştü. Ankara ’da kaldığı müddetçe faaliyetlerini uzun uzun anlattı. CHP ileri gelenleri ile teması sağlamıştı, fakat İsmet İnönü ile görüşememişti. Eski Genelkurmay ikinci başkanı Orgeneral Şahap Paşa ile Faruk Bey iyi görüşürlerdi. O vasıta ile ancak rahmetli Faik Ahmet Barutçu ile konuşmuş, böyle bir hareketi İsmet İnönü ’nün tasvip edip etmeyeceğini ve milletin, dolayısıyla iktidara namzet CHP ’nin nasıl karşılayacağını sorduğunda kendisinin tasvip ettiğini, yalnız İsmet Paşa ’nın kararı alınmadan kati bir şey söyleyemeyeceğini bildirmiş ve bir gün sonra Faruk Bey ile buluşarak kendisine İsmet Paşa ’nın böyle bir hükûmet darbesine taraftar olmadığını, normal seçimlerle nasıl olsa CHP ’nin iktidara geleceğini, bunun yersiz olduğunu ve şayet bir gün mecburiyet hasıl olursa kendilerine müracaat edilebileceğini bildirmiş ve zamanın erken olduğunu söylemişti. Faruk Bey ’in bana naklettiği bu şekildeydi.

Dokuz Subay Olayı

İkincisi, Milli Emniyet ’ten kendisine bildirildiğine göre, son günlerde ordu mensubu bazı kimselerin takip faaliyetlerinin artırıldığı, hatta bazı subaylar hakkında dosyalar tanzim edildiği, bu meyanda kendisinin ve bazı komite arkadaşlarının takip olunduklarını, yüz elliye yakın ismin tespit edildiğini öğrenmiş. Milli Emniyet ’te bulunan arkadaşı Reşat Bey de vaziyeti tetkik ettiğinde daha dikkatli olması icap ettiğini bildirmiş olarak anlattı. Bütün komite arkadaşlarına durumu bildirdik. Birbirimizle haberleşmeyi seyrekleştirdik. Ancak mühim haberler kuryelerle ulaştırılıyordu. Ki aradan birkaç ay geçmiş faaliyetlerimize devam ederken dokuz subayın tevkif hadisesi bir bomba gibi patladı. Faruk Ateşdağlı o zaman Ankara ’daki Muhabere Okulu ’nda Er Eğitim Merkezi Kumandanı idi. İstifasını zamanın Milli Müdafaa Vekili Şem’i Ergin Bey geri aldırtmıştı. Bu durumu da Milli Savunma Bakanı emir subayı Adnan Çelikoğlu sağlamıştı. İlk anda tayini Zırhlı Eğitim Merkezi Tugay Kumandanlığı ’na çıkmasına rağmen o zaman Zırhlı Eğitim Tümen Kumandanı Bahri Gökdeniz ’in yaptığı müracaat ile Faruk Bey ’in yerinin değiştirilmesine sebep olmuştu. Onun için Muharebe Okulu ’na verilmişti. İşte bu dokuz subayın tevkif edileceklerini Faruk Bey Ankara ’da öğrenince, o gece jeeple Dündar Seyhan ’ı Ankara ’dan İstanbul ’a göndermiş, Cemal Yıldırım ’ın karısı vasıtasıyla haberdar ettirmiş, herhangi bir evrak varsa imha ettirilmesini sağlamıştı. Aynı günde Elazığ ’a bana mektupla bildirmişti. Tevkif edileceklerin ismini yazıyordu. Mektubun imza yerinde “Perdeci” rumuzu vardı. Derhal Faruk Bey ’den geldiğini anlamıştım. Haber benim için korkunç denecek kadar mühimdi. Çünkü tevkif edilen dokuz subay içinde halen bizim komitenin başkanlığını yapan Kurmay Yarbay Faruk Güventürk de vardı. Ancak bizden bir kişinin oluşu beni sevindirdi, çünkü o zaman şunu anlamıştım.

Adnan Çelikoğlu Hepimizin Hayatını Kurtarmıştı

Bu komitenin hiçbiri bizleri bilmiyorlardı. Ancak Faruk Güventürk ’ü tanıyorlardı. O da pek yeni olsa gerek, onun için tahkikat seyri bizim komitenin istikametinden ayrı istikamette cereyan eder diye karar verdim. Zaten Faruk Güventürk ’ün bizleri ele vereceğine hiç inanmıyordum. İlk iş olarak her ihtimale karşı, evde ne kadar ufak tefek şüpheyi çekecek ne varsa yaktım. Çünkü artık tehlike çanı çalmıştı, her an tevkif edilebilirdim. Çünkü söylentiler kuvvetle yayılıyordu ki insan sonunun geleceğine inanıyordu.

İkinci iş olarak Alparslan Türkeş ’in komiteden henüz kabulü gelmemiş olmakla beraber durumu kendisine açmak mecburiyetinde kaldım. Kendisine tarafımdan komiteye dahil edilmesi için teklif yapıldığını, fakat henüz cevap gelmediği için daha evvelden de komitenin üyelerinin hepsini tanımadığı ve bu zaman kadar da hiçbir faaliyetimize iştirak etmediğinden dolayı kendisine tehlikeli bir durumun olmadığını bildirdim. Ve kendisinden şunu rica ettim: Şayet herhangi bir aksi tesadüf neticesinde tevkif edilirsem, ailemi ve çocuklarımı İstanbul ’a kayınvalidemin yanına kadar götürmesini söyledim. Bana o zaman verdiği cevap aynen şöyleydi: “Talât bu hususta hiç merak etme. Washington ’dan yeni geldim. Biliyorsun, iyi kötü bir miktar param var. Aileni hiçbir surette sıkıntıda bırakmam. Hatta iki çocuğunu benim çocuklarımla birlikte leyli olarak okuturum” dedi.

Bu candan alakasına çok memnun oldum. İşte hakiki arkadaşın felaket anında yapacağı en büyük manevi yardım bu sözlerdi. Ondan bunları işitmem bana büyük kuvvet verdi. Artık hiçbir şeyi düşünmüyordum. Hatta ölümü bile, demek bu işe başlamış olan ideal arkadaşlarımı bu kadar iyi seçebilmişsem bizim için ileride muvaffak olmamak için bir sebep yoktu diye düşünmüştüm. Yeter ki şimdilik beliren tehlikeyi kazasız atlatmak gerekiyordu. Artık Alparslan Türkeş ile hemen her gün bu konuda çeşitli durum muhakemeleri yürütüyorduk, o aylar içinde benim en büyük desteğim oydu. Arkadaşların hiçbirinden haber alamıyordum. Zaten bu sıralarda haberleşme tamamen durdurulmuştu. Çünkü bütün subay mektupları Milli Emniyet tarafından sansüre tabi tutuluyordu. O sırada Kurmay Yüzbaşı Turhan Yavçan da İstanbul ’daydı. Senelik iznini kullanıyordu. İzni bitmiş olduğundan döndü. İstanbul ’dan ve Ankara ’dan

epey ferahlatıcı haberler getirdi. Artık bizim komite için tehlike yavaş yavaş zail oluyordu. Çünkü tahkikatın seyri, tahmin ettiğim gibi çıkmıştı. Yalnız bu durumdan kurtuluşumuzun başında Milli Müdafaa Vekili Şem'i Bey 'in Emir Subayı Adnan Çelikoğlu 'nun büyük rolü vardı. Adnan, Şem'i Bey 'e iyi tesir etmesini bilmişti. Vazifesini tam hakkıyla yapmıştı, Şem'i Bey de bu uğurda kendisini o meselede feda etmişti. Yoksa tahkikat başka safhaya intikal etmiş olsaydı şimdi bizlerin hiçbiri hayatta yoktu. Hepimiz kurşuna dizilmiştik. Çünkü hemen dokuz subayın tevkifi akabinde ordudan "meçhul" birisi, Milli Müdafaa Vekili Şem'i Ergin Bey 'e bir ihbar mektubu yazıyordu. Mektup eski Türkçe sol elle yazılmış olduğundan iyice okunmuyor, yalnız mektup üç kişi arasında okunmaya çalışılıyor: Milli Müdafaa Vekili Şem'i Bey, Hususi Kalem Müdürü Selami Bey, Emir Subayı Adnan Çelikoğlu. Bu mektupta hedef Yarbay Faruk Güventürk için şöyle deniliyordu: "O yalnız olamaz. Onun arkadaşları da şunlardır." Aşağı yukarı bizim komiteden sekiz on kişinin ismi yazılıymış, fakat isimler çok güç okunuyor, hatta bazıları hiç okunmuyor. En bellibaşlı olanı Suphi Gürsoytrak, Orhan Erkanlı isimleriymiş. Fakat Adnan sayesinde Şem'i Bey ikna edilerek mektup dosyada kalıyor. Ehemmiyetsiz bir muameleye tabi tutuluyor. Zannedersem, tahkikat dosyasına da konulmak üzere veriliyor. Adnan bizleri en büyük badireden kurtarmış oluyordu. Ben şahsen onun hakkını hiçbir zaman ödeyemem. Belki bazı komite arkadaşlarımız, bu hakikatleri layıkıyla bilmezler. Bu dokuz subay hadisesinde oynadığı rol çok büyüktür. Komite başkanı Faruk Güventürk 'ün durumu ise tamamen ihtiyatsızca hareket etmesinden dolayı bu dokuz subay hadisesine karışmış ve tevkif edilmiştir. Lakin mahkeme devam ettiği müddetçe çeşitli en ağır eziyetler çektirildiği halde hiçbir zaman metanetini kaybetmeksizin komitemiz hakkında en ufak bir şüpheyi dahi celbederek bir hareket ve ifadede bulunmamıştır. Tamamiyle ve bihakkın vazifesini yapmıştır. Bu bakımdan gene şahsi kanaatim, çok itimat edilir bir insan olduğu meydana çıkmıştır.

Bu mahkeme safhasında Suphi Gürsoytrak ve Orhan Erkanlı 'nın ifadelerine şahit olarak müracaat edilmiştir. Fakat onlar da verdikleri ifadelerde tam bir mutabakat ve ustalıkla hareket etmişlerdir. Bu da gösteriyordu ki, komite içindeki arkadaşlarımızın herbirisi tam manasıyla birer idealisttiler. En büyük tehlikeler karşısında dahi şahıslarını düşünerek başka istikamete sapmamışlardı. Artık günler geçiyor, tehlike yavaş yavaş

zail oluyordu. Ben Temmuz 1958 ’de Erzurum ’a gitmiştim. O sene terfi edecek generallerin imtihanları orada, ordu merkezinde yapılacaktı. O zamana kadar Türkeş ’in komiteye dahli hakkında muvafakati de gelmişti. Erzurum ’da Kurmay Binbaşı Necdet Uğurlu ile buluştuk. Komiteye birkaç ay evvel dahil edilen Kurmay Binbaşı İhsan Sürek de vardı. Bu arkadaşı yeni tanıyordum. Komiteye alınması için Rafet Aksoyoğlu teklif etmişti. Üçümüz Erzurum ’da epey konuştuk. Netice olarak çalışmalarımıza, gayeye ulaşıncaya kadar devam edecektik. Tehlikeli günler geçtikçe daha çok yaklaşıyorduk. Ölü geçen faaliyet devreleri yeniden hareketleniyordu. Ankara ’daki arkadaşlar olsun, İstanbul ’daki arkadaşlar olsun, yeniden eski esaslı faaliyetlere başlamışlardı. En mühim şey Kara Kuvvetleri Kumandanlığı Personel Başkanlığı Şubesi Müdürlüğü ’ne bir arkadaşımızı tayin ettirip bütün komite arkadaşlarımızın ekseriyetini Ankara ’daki vazifelerine tayin ettirmek suretiyle faaliyetlere hız vermekti. Bu sırada beni Elazığ ’dan Siirt ’e 12. Tümen ’e tayin ettiler. Alparslan Türkeş ’in kıta hizmeti bitti. Onu da yine 13. Tümen Üçüncü Şube Müdürlüğün ’e tayin ettiler. O Elazığ ’da kaldı. Ve 1958 Ekimi’nde Yüksek Kumanda Akademisi ’ne İstanbul ’a gitti. Bu suretle Aslan ’a mühim görevler düşüyordu. Çünkü İstanbul ’da komite arkadaşlarından epeyce vardı. Temas sağladığını bana yazdığı mektuplarla bildiriyor, fakat arzu ettiği şekilde faaliyet gösteremediği için şikâyetçi idi. Ben Aslan Türkeş ile çok iyi anlaştığım için onunla tamamiyle bu davanın neticelendirilmesinde kararlıydık. Eninde sonunda muvaffak olacağımıza inanıyorduk. Onun için her şeye katlanılacaktı. Hata komitede bizi takip etmeyenler olursa dahi biz devam edecektik. Türkeş ayrılmadan önce üç kişi kalsak bile ben varım, demişti.

Kore Görevini Talep Ettim

Bu arada Kore ’ye gitmeye talip oldum. Sezai Okan Ankara ’da muamelemi takip etti, tayinimi çıkarttı. Seferihisar ’a gitmeden evvel 8 Şubat 1959 ’da İstanbul ’a uğradım. İlk olarak Aslan Türkeş ile buluştum. Baktım, bu sefer daha ümitliydi. Dündar Seyhan, Necati Soydan, Şükrü, Naci Asutay ’la görüştük. Herkesin üzerinde hâlâ dokuz subayın mahkemesi bitmediği için onun ürpertisinin devam ettiğini anladım. Fakat buna rağmen hepsi aynı şekilde kararlıydı. Albay Faruk Ateşdağlı artık emekliydi. Onunla görüştüm. Rauf Gökçe de istifa edip ayrılmıştı. Onunla da ayrıca görüştüm. Her ikisi de bizleri her sahada destekleyeceklerini söylediler. Onların da yardımı bu davaya artık hariçten olacaktı. Hatta Faruk Bey bana ayrılırken şöyle dedi: “Ben bu işleri göremeden ordudan ayrıldım. İnşallah sizler muvaffak olursunuz da biz de iftihar ederiz.” Kendisini hiçbir zaman bizden ayrı olarak kabul etmemesini söyledim. O günkü üzüntümü içimde sakladım. İçimden inşallah o gün geldiği zaman görüşürüz veya hatırlatırım dedim. Ben bu şekilde kendisinden ayrıldım. Seferihisar ’da 10. Kore Tugay ’ı 3. Şube müdürü olarak 13 Şubat 1959 ’da vazifeye başladım. Muntazaman Alparslan ’dan, Adnan ’dan, Sezai ’den mektup alıyordum. Henüz bir inkişaf yoktu. Fakat bir gün Osman Köksal ’ın Erkân Şube Müdürlüğü ’ne tayin olduğunu öğrendim. Artık yine ümit ışıkları parlamıştı. Çünkü Kara Kuvvetleri Kumandanlığı ’nda Cemal Gürsel Paşa vardı. Milli Müdafaa Vekili emir subayı Adnan Çelikoğlu Cemal Paşa ile de münasebetlerinde, bir gün Ordunun davaları üzerinde mesele açılmış, bu gidişatın nasıl durdurulacağı ve nasıl bir idare ile bu vaziyetten kurtulacağı mevzuu ele alınmış, bunun üzerine Adnan kendisine şu teklifi yapmış: “Paşam bu işlerin hepsi düzelir ve düzeltecek insanlar da bulunur, siz yeter ki Kara Kuvvetleri Kumandanlığına ve diğer mühim noktalara layık olan arkadaşların tayinini sağlayın. Ondan sonra iş kolaylaşır” demiş. Cemal Paşa da teklifi kabul etmiş. İşte tam zamanı geldiği için Adnan, Osman Köksal ’ın Kara Kuvvetleri Erkân Şube Müdürlüğüne getirilmesi için teklifini yapmış. Cemal Paşa da kabul ederek o gün emrini çıkarmış. Kısa zamanda Osman yeni vazifesine başlamış, bu hususları hep Adnan ’dan Seferihisar ’a Milli Müdafaa Vekili ile geldiği zaman dinledim. Alparslan Türkeş ’in de derhal Kara Kuvvetleri Kumandanlığı sekreterliğine tayini yaptırıldı. O sene kıta hizmeti biten arkadaşlarımızın ve diğer komite

arkadaşlarımızın tayinleri de daha önceden orduda tespit edilen kilit noktalarına Osman ’ın Erkân Şube Müdürlüğü sayesinde yapıldı. Bu hususlarda Adnan ’ın da yine çok faydası dokunduğu kanaatindeyim.

Kore ’ye hareket etmeden evvel Milli Müdafaa Vekili ile Adnan, Seferihisar ’a gelmişti. O zaman bana şöyle bir teklifte bulundu: Başvekil, uçak kazası geçirdikten sonra ve Özel Kalem Müdürü öldüğü için kendisine yardımcı olanların yine askerlerden olmasını arzu etmiş. Bu vesile ile Başvekil ’in karısı yine Adnan ’a “Siz Başvekil ’e emir subaylığı veya hususi kalem müdürlüğü yapar mısınız?” demiş. Bu teklif karşısında Adnan “Ben şimdilik yerimden çok memnunum. Arzu ediyorlarsa kendilerine bir arkadaş teklif edebileceğini” bildirmiş, ya emir subayı ya da hususi kalem müdürü olarak.

Ankara ’daki arkadaşlar toplanarak karar vermişler ve benim olmamı istemişler. Yalnız teklif etmeden önce kararımı beklediklerini Adnan bana bildirdi. Daha önceden de açıkladığım gibi komite üyeleri olan bizler artık kendi kendimizin adamı değildik. Komite arkadaşlarımız hakkımızda ne karar verirse o olurdu. Ben de kendisine, nasıl münasip görürseniz öyle olsun dedim. Yalnız bir mahsur vardı onu hatırlattım. Ben yaradılış itibariyle büyüklerin yanında hele hiçbir surette inanmadığım ve nefret ettiğim insanların yanında böyle vazifeler göremezdim. Belki bir gün hareketlerimle veya sözlerimle rengimi belli edebilirdim. En çok korktuğum husus buydu. Sonra orduda belki bazı kimseler beni tanıyabilir, herhangi bir suretle ihbar olabilirdi. Bütün bu mahsurları belirttim. Yoksa nerede olsa vazife verilirse yapmaya hazırdım. Kore ’ye gitmekten derhal vazgeçtiğimi arzu ediyorlarsa tayinimin çıkarılmasını, yoksa orası olmazsa Ankara ’da da herhangi bir yere tayinimin yapılmasının uygun olacağını bildirdim. Zaten Kore ’ye gidişimin sebeplerinden biri de Siirt ’te olup komite ile yakından alakadar olamayışım idi. Bir sene müddetle şark hizmetimin dolması lazımdı ki ben garba tayin olabileyim. Onun için şarkta geçecek olan müddetimi uzak şarkta doldurmayı arzu etmiştim. Adnan Ankara ’ya gittikten sonra ne düşünüldü bilmiyorum, hiçbirisi olmadı Kore ’ye gitmek kısmetmiş. Yurttan ayrıldım, 11 Temmuz 1959 ’da Kore ’ye vardım.

Daha birinci ay geçmemişti ki; oradaki vaziyeti gördükten sonra hayatta ne kadar yanlış adım attığımı anladım. Adnan, Sezai ve Alparslan Türkeş ile

devamlı mektuplaşıyordum. Yalnız son aylarda Türkeş yazdığı mektuplarda faaliyetin arttığını ve çok çalışıldığını yazıyor ve çok seyrek mektup yazacağını, bunun da sebebini ben Türkiye ’ye dönünce bildireceğini yazıyordu.

Anlamıştım ki, artık bütün hazırlıklar Ankara ’da gelişmekte ve yine emniyet prensibine riayet edilmesi icap etmekteydi. Belki mektuplarımdan bir şeyler anlaşılabilir diye çekinmişti. Hele son aylarda her şey kontrole tabi idi. Vaziyeti anladığım için ben de ihtiyatlı hareket ettim. Yalnız Sezai ’den 11 Mayıs 1960 tarihinde aldığım mektupta “Memleketin siyasî potansiyeli karışıktır. Mesut günler yakındır. Biraz daha sabırlı ol” diyordu ki işareti veriyordu.

27 Mayıs 1960 Darbesi Yapılacağını Tahmin Ettim

28 Nisan 1960 ’tan beri her gün memleket hadiselerini büyük bir alaka ile takip ediyordum. Aşağı yukarı Hükûmet Darbesinin yapılacağını tahmin etmiştim. Fakat kimseye bir şey söyleyemiyordum. Durumum Tugay’da çok nazikti. Çünkü ufacık bir hatam beni felakete götürebilirdi. Tugay Kumandanı böyle bir durumda beni sezmiş olsaydı, mahvolmuştum. O bir numaralı DP eski iktidar taraftarı idi. Askeri cepheden Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun gibi Amerikan âşığı, idari sistemi bakımından da aynen Menderes usulleri ile Tugay ’ı bir buçuk yıl idare ederek herkese kan kusturmaktaydı. Ben ona göre bir numaralı düşman sayılabilirdim. Onun için eğer benim mazimi bilseydi komite ile olan alakamı anlamış olsaydı, son seçilmiş olan on beş kişilik DP tahkikat komisyonuna beni derhal ihbar etmekten çekinmezdi, zannederim... Fakat 27 Mayıs 1960 günü Türk milletinin yeniden kurtuluş günü oldu. İlk defa haberi Kurmay Yarbay Nihat Orcan ’dan duydum, çılgına döndüm. Hemen General ’in yanına gidip haleti ruhiyesini tetkik etmeye karar verdim. İmza dosyamı kapıp saat 17.30 ’da yanına çıktım. Kıpkırmızı, telaşlı bir vaziyette, çok heyecanlıydı. Bana duyup duymadığımı sordu? Gayet lakayt bir vaziyette bir şeyler duydum dedim, derhal oturttu, Kurmay Başkanını çağırttı. Bu durumda ne yapılacağı hakkında fikir aldı. Ve derhal 180 derecelik dönüş yaparak, “Bu akşam bizim bayramımız olacak” dedi. O ana kadar her gün yazı masasının üzerinde çerçeve içinde duran Celâl Bayar ’ın resmi bir anda yok olmuştu. Halbuki Celâl Bayar Mart 1959 ’da Kore ’ye gelecek diye propaganda yapar, hatta Tugay ’ı ziyaret ettiğinde karşılamak ve 101 pare top atmak için Tugay Karargâhının önüne 1700 dolar verip süs tankı almıştı. Menderes ’in icraatını her yerde övmekten (bilhassa sefaret erkânı yanında) büyük zevk alırdı. Amerikalılar a hayrandı. Amerikan çavuşlarını dahi Türk Subaylarına tercih ederdi. Kore ’de bu yüzden Türk Ordusunu çok küçültücü duruma düşürmüştü, sırf Amerikan makamlarına yaranmak için. Ama 27 Mayıs akşamı bu zata ne olmuştu: Bir numaralı yeni askeri hükûmet taraftarı. İnsanların bu kadar kısa zamanda değişebileceklerini hiç aklıma getirmemiştim. O gece sabaha kadar uyuyamadım. Senelerdir beklediğim an gelmiş çatmış, en büyük arzum artık tahakkuk etmişti. Artık gözüm arkada kalmadan ölebilirdim. Çünkü memleket zalimlerin elinden kurtulmuş, şanlı ordumuz tarihî vazifesini yapmıştı. Şerefleri ayak altına

alınmak istenen biz subaylar artık Türkiye ’de her zaman olduğu gibi başımız dik olarak gezebilecektik. Memleket muhakkak ki yeni ve feyizli bir istikamete yönelecekti. Artık buna inanabilirdik.

Bir mühim husus daha meçhul kalmıştı. Acaba bunu Türkiye ’de mevcut hangi komite başarmıştı? En büyük baş kimdi? Onu da öğrendiğim zaman, yakın arkadaşlarımın ismi geçtiği zaman artık dünyalar benim olmuştu. Bu harekâtın fiili olarak başarılmasında hiçbir yardımım olmamıştı. Allah o şereften beni mahrum etti. Çünkü memleketten on binlerce mil uzakta bulunuyordum. Son safhayı hazırlayıp icra edenler var olsunlar.

Kore ’ye hareket edinceye kadar komitemiz hakkındaki bildiklerim kısa olarak bundan ibarettir. Bunun haricinde olan komite faaliyetlerinin de aynen yazılması artık arzu eden selahiyetli arkadaşlara düşüyor. Çünkü ilerde Türk Tarihi bu kurtuluş ve İnkılap hareketini tetkik etmeden geçemeyecektir. Bunu düşünerek bu satırların izlerinin kaybolmaması için yazdım. Belki görüşlerimde, hadiseleri anlatışımda pek az da olsa ufak tefek hatalar yapabilirim. Çünkü doğrudan doğruya hafızama dayanarak bu hatıratı karalamış bulunuyorum. Fakat komitemize dahil arkadaşlarımızdan herhangi birisi ile hadiseler hakkında ve yazdıklarım hakkında itirazları varsa konuşabilirim. Hatalarım varsa her zaman düzeltmeye hazırım. Yoksa bu komite içinde hadiseleri Kore ’ye gelinceye kadar en fazla yaşamış olduğum için hiçbir surette hakikatlerden ayrılmadığımı zannediyorum. Bunun devamı üçüncü kısmı teşkil edecektir. O da Anavatan’da yapılan İnkılap harekâtından sonraki görüşlerim olacaktır. Yalnız bu vakaları yaşamaktan ziyade, duyulan, okunan hadiselerin tahlili olacaktır. Şimdilik düşüncem, komite arkadaşlarımın benim hakkımda verecekleri karardır. İki şık vardır: Ya unutulup bir kenara itileceğim, yahut da geçmişteki hizmetlerim hatırlanıp faal bir vazifeye tayin edileceğim. Allah hangisini kısmet ederse ona razıyım. Çünkü hayatta mukadderata inanan, çok sabırlı, ihtirastan uzak yaşamaya alışmış ve yaptığı hizmetin karşılığını bekleyen bir insan değilim. Bunu her zaman her yerde ispat ettim. Hâlâ da edecek durumdayım. Mazimde şimdiye kadar en ufak bir lekem yok. Mümkün olduğu kadar hayatta sözlerimi hareketlerime uydurdum ve devam edeceğim. Arkadaşlarımın muvaffakiyeti beni sonsuz derece memnun eder. Hepsi ve emeği geçenler var olsunlar. Memleketimde çok sevdiğim ordu saflarında hizmet etmeye daima hazırım. Ordudan ayrılmayı ve başka bir

yerde görev almayı hiç düşünmüyorum. Asker evladı olarak doğdum, asker olarak yaşamak, asker olarak ölmek istiyorum.

13 Haziran 960 Kore

Darbe Sonrası Akla Gelen Soru ve Sorunlar

Darbe Sonrasında Her Şey Sütliman mı? Hatırat Yöntemi

Kore, 15 Haziran 1960

Şimdi, ihtilâlden sonra yazmaya karar verdiğim Komitenin tarihçesini yazıp bitirdim. Hiç olmazsa hadiselerin silinmesini önlemiş oldum. Sırası gelirse, mecbur bırakılırsam, daha tafsilatlı olarak çok uzun zaman sonra neşredeceğim. Bu hususta fikrim şu: Ankara ’ya döndüğüm zaman eğer eski komite arkadaşlarımdan ihtilâle kadar olan zaman içindeki münasebetlerim gibi karşı karşıya gelip anlaşabilirsem, bu hatıratı komite içinde kurulacak bir heyet tarafından tekrar revizyondan geçirerek, bir de 1957 senesinde bizimle birleşen diğer komitenin birleşme tarihine kadar olan kısmını ihtiva etmek suretiyle tarihçesinin tamamlanmasını arzu ediyorum. Tarihçenin üçüncü kısmını zaten şimdi iş başında olan arkadaşların tamamlaması gerekiyor. Bundan maksat şudur: Bugün memlekette yapılan ve bütün dünya milletlerinin takdirini kazanan ve Türk milletinin tasvibini gören bu askeri ihtilâl acaba hangi düşüncelerin tesiri altında hazırlandı? Nasıl muvaffak olundu? Ne istikamete teveccüh ettiğinin hakikatleridir.

Acaba Türk Siyasî İnkılap Tarihi, Dünya Tarihi bu ihtilâli inkılap hareketini tetkik etmeyecek midir? Tarih sayfalarımız bunlara yer ayırmayacak mıdır? Vakanivüsler bunları tarihe mal ederken gazete havadisleri, radyo neşriyatları ile mi veya MBK adına beyanat veren şahısların sözlerini mi esas alacaktır? Her türlü harekât yapılıp hazırlandıktan sonra biz insanların gözünde birdenbire küçülür. Çünkü gaye noktasına varan her şey, o anda gaye noktasından aşağıya inmeye başlar. Bu tabiatın kanunudur. İnsanlar bir tepenin zirvesine çıkıncaya kadar çok zahmet çekerler, fakat zirveden aşağı iniş çok kolay olur. Hadiseler de öyledir. İhtilâl harekâtı icra safhasında muvaffak oldu. Bugün yeni bir Türkiye ’nin gelişmesi planlanmaktadır. Ama bu safhaya gelinceye kadar olan kısmı hiç kimse düşünmüyor. Çünkü insanlar istikbal ile alakalandıkları kadar maziye kıymet vermezler. Ama, bence mazi de kıymetlidir. Eğer bizler mazideki hareketlerden ders almazsak, tarihi iyi tetkik etmezsek ileride yine hatalara düşebiliriz. Bugün için mazinin unutulmaması lazımdır. Mazi unutulmaya başlandığı gün

mazide başlanan işlerin kutsiyeti de kaybolmaya başlıyor demektir. Onun için böyle kısa zamanda maziye arkamızı çevirmeyelim. Bu hususu daima gözönünde bulunduralım. İhtilâlin akabinde verilen beyanatları okudum. Alınmakta olan tedbirleri görmekteyim. Vaktiyle çok evvel konuşulmuş, herkeste yer etmiş hususların akislerinden başka bir şey değil, ne var ki icra safhasına konulmakta arada bazı ufak tefek hatalar olmuyor değil. Fakat o tecrübesizliğin eseri olduğundan işin içinde hüsnüniyet bulunduğundan pek göze batmıyor. Herkes tarafından hoş karşılanıyor. Çünkü millet hürriyete susamıştı, o tadı tattığı için her şey üzerinden şimdilik ince ince fikir yürütmeye zaman ayırmıyor, fakat bir gün gelecek, zaman geçecek, tazelik kaybolacak, o zaman da bugünler için yine kalemler oynamaya başlayacak. Bu her devirde böyledir ve böyle olacaktır. Onun için şahsen şunu arzu ediyorum; mümkün olduğu kadar az hata yapılsın ve falsolu sesler çok az duyulsun, tarih hiçbir şeyi af etmez çünkü.

İhtilâl Var, Haber Yok!

İhtilâlin hemen ertesi gün Alparslan Türkeş ’e, Sezai Okan ’a mektup yazdım. Tebriklerimi bildirdim. Benim yazdığım mektuplarda kendilerinden istediğim hususlar şunlardı:

1. Hadiseler hakkında tafsilatlı bilgi.

2. Muvaffakiyette komitemizin oynamış olduğu rol.

3. Bütün Komite arkadaşlarımın son durumları.

4. Mutasavver planlamalar nelerdir?

5. Bu harekâtla birleşilen diğer bir komite olup olmadığı.

6. Benim durumumla ilgili ne düşündükleri.

Arzumu da belirttim. Bu muvaffakiyetten sonra Kore ’de bekleyip fazla duramayacağım. Bir an evvel tayyare ile anavatana aldırılmamı istedim.

Şimdiye kadar eski komite arkadaşlarımdan hiçbir haber almadım... Üzgünüm... Buna rağmen her zaman olduğum gibi metinim. Sabırlıyım... Ümitliyim. Yalnız aklımı kurcalayan bir şey var... Eski ideal arkadaşlarım acaba ne oldu ki beni unutacak kadar meşguller? Onlardan yapılması çok güç bir şey mi istemiştim acaba. Anlayamadım. İhtilâlin icra sahasının tatbiki ve başarılması tamamiyle onlara ait, bu hususta hiçbir iddiam yok. Zaten gülünç olur. Hiçbir şey de onlardan istemiyorum. Yalnız unutulan bir şey var. İhtilâle karar verip hazırlanma safhası, teşkilatlanma safhası, bu olgun hale gelinceye kadar komite içindeki faaliyetler... acaba kimlere ait? Bu işin başlangıcı Mayıs 1960 mıdır? O safhaya gelinceye kadarki zaman üzerinden, hazırlıklar üzerinden, tehlikeli geçen günler üzerinden, o tehlikeli günlerde zaman zaman komiteyi kurtaran şahıslar üzerinden, o komiteye ilk kurulduğu günden beri sadakatle hizmet edenler üzerinden yoksa sünger mi çekilecektir? Bunu düşünmek bile istemiyorum. Fakat bu satırları yazmaktan da kendimi alamıyorum. Belki yazdıkça da ferahlıyorum. Tarih sayfaları bir gün gelecek hakikatlerle dolacak, buna

eminim. Fakat ben de yakın arkadaşlarımdan alaka görseydim, hatırlansaydım, mektuplarıma cevap alsaydım, bu düşüncelere hiçbir zaman sapmazdım herhalde. Fakat ne var ki her şey insanın hayatının mukadderat çizgisi üzerinde yer alır. Ben de mukadderata inandığım için gelecek günleri sabırla beklemeye devam edeceğim. Bu şekilde kendimi telkin etmekle beraber zaman zaman boşalmak istiyorum. Derdimi dökmek istiyorum. Ama beni dinleyen bir tek arkadaşım var, o da Mustafa Pakoba. Bir de üç parmağımın arasında oynayan dolmakalemim. Meğerse yurttan uzakta olmak, aileden uzakta olmak, inandığı, sevdiği ideal arkadaşlarından uzakta olmak ne fena şeymiş! Şimdi her şeyin kıymetini daha iyi anlıyorum. Söz hürriyeti, konuşma hürriyeti, derdini istediğin şekilde istediğin insanlara dökebilme hürriyeti ne tatlı şey... Fakat o bile bu diyarda yok. İşte burası uzakdoğunun Kore 'si. Bir senedir burada her sahada çektiğim ıstırapların üzerine eklenen bir yenisi... Buna da katlanmaya mecburum. Çünkü bu anda elimden başka hiçbir şey gelmez. Yine ümitle bugünkü postayı bekleyeceğim.

Gerçekler ve Hayaller

Kore, 5 Temmuz 1960

Bugün artık Kore ’de yaşadığım son günlere yaklaşmış bulunuyorum. Allah kısmet ederse ayın sekizinde hareket ederek yurda döneceğim. Son olarak Sezai ’den aldığım mektupta şu satırlar yazılıydı:

“Çok uzaklarda ve inkılap harekâtımızın ilk kurucularından olan Talât ’ımın üzüntüsü, bana savurduğu serzenişleri yerinde buldum. Bütün isyanının içinde her zamanki hassasiyet ve nezaketin pırıl pırıl ışıldıyor.” Bu satırlar bana kâfi gelmişti. Demek ki eski arkadaşlarım tarafından geç de olsa hatırlanmıştım. Çünkü yine asil olan vicdanlar dile gelmiş, kalemler hissiyatı nakletmiştir. İlerdeki karşılaşmalarımıza tatlı, yumuşak zemin hazırlamıştır. Her şey artık ben kat ’i olarak yurda dönünce belli olacak. Şimdi iş, tayin yerimin belli olmasıdır. Ankara olacağına eminim. Yalnız mevkii benim için ehemmiyetlidir. Çünkü bana verilecek vazife, Komite içinde bana hasıl olan kanaatı gösterecektir. Eskiden arzu ettiğim Milli Müdafaa Vekâleti Genel Sekreterliği kadrosu olması beni en çok memnun eder. Çift görev de verilebilir, hepsi olur. Yalnız her zaman için arzu ettiğim şu: Türk Ordusunda yapılacak ıslahatta, tasfiyede ve bunların planlamasında yakından alakadar olmak, bu hususta kendimi çok hazırlıklı buluyorum. Meslek hayatım 20 seneyi geçiyor. Her sahada epey tecrübe sahibi oldum. En nihayet zaten mesleğim bu. Bunun planlanmasında herkesten çok faydalı olacağıma inanıyorum. Burada yapacağım hizmet, beni her şeyden çok memnun eder. Ordunun kalkınmasında atılacak temellerin taşınmasında benim de harcımın bulunmasını istiyorum. Hayatta arzularımdan birisi de buydu. Esas gayeme ulaştım. Şimdi memleket hürriyet havası içinde çalkalanıyor. Bir müddet sonra 1961 senesinin ilk veya ve sonbaharında serbest seçimlere iktidar devredilecek, artık bundan şüphe yok. Ama bir buçuk sene içinde Türk Ordusu ’nun ezelî davaları halledilmeli. Sağlam temellere bina edilmeli, geniş bir planlama ile muassır devletler orduları seviyesine çıkarılmaya çalışılmalıdır. Bu devre içinde Orduya iyi bir veçhe verilmezse bir daha bunun kadar müsait bir zemin bulunamayacaktır. Ve 15-20 sene sonra ayni şekilde hükûmet darbelerini beklemek lazımdır. Onun için bence hemen bu işe bir plan çerçevesinde,

öncelikler tayin edilmek suretiyle, başlanmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde bütün emeklerimiz boşa gidecektir. Yeni yetişen genç subaylar veya subay olacaklar istikbalde bizleri affetmeyeceklerdir. Nasıl bizler bizden evvelkileri affetmeyip de bu davaya hayatlarımızı feda ederek atıldığımız gibi tarih tekerrür edecektir. İşte benim hayatta kalan ikinci arzum. İnşallah o da tahakkuk eder.

Hak, Adalet, Hürriyet için her zaman mücadeleye hazırım. Haksızlığa uğradığım zamanlar, mücadele hırsım daha çok kuvvetleniyor. Bundan böyle kararlarımı kendim vereceğim. Hiçbir zaman arkadaşlarımın samimiyetinden şüphe etmemekle beraber, kendim makul bulduğum hareketten başka türlüsüne kalkışmayacağım. Bakalım hayat bundan sonra bana neler gösterecek?..

II. KISIM

Bonn Almanya 25 Kasım 1960

Kore ’den ayrıldıktan sonra hatıra yazmaya fasıla vermiştim. Bunun sebebi çeşitli idi. Birincisi, yurda dönüşte eski komite arkadaşlarım tarafından nasıl karşılanacağım idi. İkincisi de, komitenin faaliyetini iyice tetkik etmeden bir şey yazmak istemiyordum. Çünkü her türlü mana çıkartabilirlerdi, bazen de tehlikeli olabilirdi benim için. Fakat şimdi artık bütün tehlike bulutları dağılmıştı. Şöyle ki:

İkinci ihtilâlde kansız atlatılmıştır. Şimdi kolaylıkla hadiseleri daha emniyetle sıralayabilirim.

Kore ’den 8 Ağustos 1960 günü İzmir ’e döndüm. Gemide çok üzgündüm, çünkü uzun bir yolculuk yapmış, çok yalnız kalmıştım. Hele memleket haberlerinden çok az haberdar olmuştum. İzmir ’de yalnız ailem tarafından karşılanacağımı biliyordum.

Kadroda Soğukluk

Gemi sahile yanaştığı zaman gemiye ilk gelen çok eski komite arkadaşım Kurmay Yarbay Sezai Okan oldu. Onun beni kucaklayışı çok heyecanlı olmuştu. Gözyaşlarımı zor tuttum. Benim için hususi olarak Ankara ’dan gelmişti. Bir müddet ne söyleyeceğimi bilemedim. Çok mütekannis olmuştum. Beni gene ilk defa arayıp koşup gelen, gene o asil kardeşim olmuştu. Bana yetmiş gündür çektiğim ıstırapları bir anda unutturdu. Gemiden inerken Alparslan Türkeş ’ten şu telgraf gelmişti.

Vatan topraklarına kavuştuğun şu sırada, seni karşılayamadığımdan çok üzgünüm. Hoş geldin. Sevgi ve hasretle gözlerinden öperim. Görüşeceğimiz günü sabırsızlıkla bekliyorum.

Ona da çok memnun oldum. Demek o da şimdiye kadar yaptığı hataları az da olsa tamire kalkıyordu. Sezai Okan öğleden sonra Ankara ’ya gitti, hatta beni de beraber götürmek istedi, fakat ailem geldiği için beraber İstanbul ’a dönmek mecburiyetindeydim.

Tayin yerim belli olmuştu. Harp Okulu Kurmay Başkanlığı ’na gidiyordum. Sezai Okan akşamüzeri İkinci Yurtiçi Bölge Komutanlığı Kurmay Başkanı Albay Sait ’e telefon ederek benim acele Ankara ’ya hareket etmemi bildirmiş. “Komite arkadaşların bekliyor” demiş. Bu kadar acele etmelerinde bir sebep olduğunu sezdim. Hareketlerinde tamamiyle samimi idi. Ben de hemen İstanbul ’a geçerek ailemi bırakıp. 12 Ağustos 1960 ’ta Kr. Bnb. Turhan Yavçan (o zaman İstanbul Vali Muavini idi) ile beraber tayyare ile Ankara ’ya hareket ettik, yine Etimesgut Havaalanında Sezai Okan beni karşıladı. Bana “Geleceğini hiçbir arkadaşa bildirmedim” dedi, “hemen seni Büyük Millet Meclisi ’ne götüreceğim” dedi. Ben gitmemek için ısrar ettiysem de zorla götürdü. İlk defa Meclis binasına giriyordum. Heyecanlı idim. Çünkü diğer eski komite arkadaşlarımın nasıl karşılayacağını bilmiyordum. İçlerinde değişenler olabilirdi. Hele benim tanımadıklarım da vardı. Daha ziyade gençlerin durumunu merak ediyordum. Onların hareketleri bana daha çok dokunurdu çünkü. Bütün bunlara kendimi hazırladım. Malum ya insanlar büyük hizmetler gördükleri zaman değişebiliyorlar. Bu ölçülerimde yanılmamıştım. Sezai Okan ’ın

odasında oturuyordum, ilk defa içeri Binbaşı Vehbi Ersü girdi. Sınıf arkadaşım olmasına rağmen beni pek resmi karşıladı. Demek öyle icap ediyordu. Arkadan Rafet Aksoyoğlu geldi. Onunki de pek o kadar samimi olmadı. Neden olduğunu sonradan öğrendim. Çünkü yüzüme bakacak durum yoktu. Halbuki o zamana kadar ben onun iç durumundan haberdar değildim. Sezai anlattığı zaman bile inanamamıştım. Dündar Seyhan da aynı şeyleri hakkında söyleyince donup kaldım. Bu şahısların durumu böyle olunca Komite çok şeyler kaybediyordu demek. Sezai Okan Alpaslan gelince benim kendisini beklediğimi söylemesi için odacıya tembih etti. Biraz sonra Türkeş odaya girdi. Beni çok samimi olarak karşıladı. Hemen, odasına götürdü. On dakika yalnız kaldık. Mektuplarıma neden zamanında cevap yazamadığını bildirdi. Akşama Başvekâ-let binasında randevu verdi. “Orada uzun boylu görüşürüz. Sen Kore ’ye gittikten sonra komite ne durum aldı, geniş tafsilat verip anlatacağım” dedi, “Kimseyi dinlemeden beni dinle” dedi. Ben Sezai ’nin yanına döndüm. Öğle yemeğini beraber Meclis ’te yedik, yemek salonunda Osman Köksal, Ekrem Acuner de vardı. Aynı masada oturuyorduk. Osman Köksal, Türkeş ’in durumundan bahsediyordu. Ve bana dönerek “Talât hayatta bir tek hata yaptın. O da Türkeş ’i içeriye soktun” dedi. Çünkü Türkeş ’i komiteye ben Elazığ ’dan yazıp teklif etmiştim. Ekrem de tasdik etti. Ben de kendilerine aynen şöyle söyledim: “Evet içeriye soktum, fakat ben Kore ’ye gittikten sonra siz aranızda, ona neden bu kadar fırsat verip sivrilttiniz, niye frenleyemediniz?” dedim. Ve şöyle bir şart koştum. “Yegâne endişeniz bu ise, ben onun hareketlerini frenlerim, olmazsa hayatım pahasına olsun ona bir çare bulurum” dedim. Ekrem Acuner güldü. Yalnız ben o anda her şeyi anlar gibi olmuştum. Hemen inceden inceye tetkike koyuldum. Türkeş ’in Baş-

vekâlete Müsteşarlığı herkesi ürkütmeye başlamıştı. Akşamüzeri Türkeş ile buluşacaktık. Başvekâlete gittim beni bekliyordu, odasında görüşüyorduk. Komitenin ben ayrıldıktan sonra ne durum aldığını anlatıyordu. İhtilâlden önce Ekrem Acuner ile anlaşamadıklarını söylüyordu. Hazırlıkların nasıl yapıldığını anlatıyordu ki içeriye Yüzbaşı Muzaffer Özdağ girdi. Türkeş beni ona, eski komite arkadaşlarımdan diye takdim etti.

Kan Üstüne Yemin Etmişlerdi

Yüzbaşı biraz duraksadı. Gülerek Komitenin eskiliğinin ne olduğunu sordu. Ben de samimi olarak karşılayarak kısaca tarihçesinden bahsettim. Türkeş, hiç ses çıkarmadan dinliyordu. Fakat, Özdağ bu anlattıklarıma hiç memnun olmadı, yüzü değişti. “Bu komitenin kuruluş tarihi 1956” dediğim zaman o bana “Bizler daha evvel komite kurmuştuk” dedi. Ben de olabilir dedim, yalnız merak edip sordum “Hangi tarihte yüzbaşım?” dedim, “1952 senesinde” dedi ve anlatmaya başladı. Ben kendisine sordum “O zaman rütben ne idi?” dedim. “Harp Okulu ’nda idim” dedi. Hatta Harp Okulu Silahhanesinde kanlarını akıtarak bugün Millet Meclisi ’nde ettikleri yemini mendillerinin üzerine kanları ile yazdıklarını iftihar ederek anlattı. O zaman ikinci sualimi sordum: “1952 yılı Türkiye ’de demokrasinin altın devridir. O senelerde sizi ihtilâle sürükleyen ne sebepler vardı?” dedim, ve ilave ettim, “Komitenin tarihini geriye götüreceğim diye çok tehlikeli bir yola saptığını, bundan çeşitli manaların çıkabileceğini ve bir daha bu hususu bu şekilde hiçbir yerde açmamasını” kendisine gayet samimi olarak söyledim. Herhalde bu konuşmalardan hiç memnun olmadı. Türkeş sesini çıkarmadan dinliyordu, hiç fikir yürütmedi. Özdağ fazla oturmadı, ayrılıp gitti ayrıldı. Türkeş arkasından çok akıllı bir insan olduğunu söyledi. Ben de “Olabilir” dedim. Odaya birçok ziyaretçiler geldiği için serbest konuşamadık. Ertesi gün aynı saatte buluşmak üzere ayrıldım.

Bir gün sonra Sezai Okan ile Meclis ’te görüşürken benim artık vazifeye başlamamı söyledi. Ne vazifesi dedim, o sırada ordudan emekli olacak subayları tespit etmek için bir heyet vazife görüyordu. O heyete dahil olmamı söyledi. Heyetin çalışma tarzını gördüm. Zaten hemen hemen bitmek üzere idi. Dündar Seyhan ’dan gerekli malumatı aldım. Fakat böyle bir heyette vazife alamayacağımı bildirdim. Çünkü iş bitirilmişti. Son anda böyle bir tasfiye hareketine katılıp vicdani mesuliyet altına girmek istemiyordum. Yoksa başından başlamış olsa idim seve seve devam ederdim. Hiçbir vazife kabul etmeden komitenin çalışma tarzını tetkike koyuldum. İlk anda bir ahenksizlik göze çarpıyordu. Hiçbir beyanat birbirini tutmuyordu. Ortada bir Türkeş muamması vardı. Başvekâlet müsteşarı makamını işgal etmesi herkesi ürkütüyordu. Çünkü orada o her şeye hâkim durumdaydı. İlerisi için tehlikeli olarak görülüyordu. Onun için

arkadaşlarla görüşmelerde onun oradan uzaklaştırılmasına karar verildi. Bu işi, Orgeneral Cemal Gürsel ’e empoze etmek icap ediyordu. Bu vazifeyi Osman Köksal ile Sezai Okan üzerine aldı ve layıkıyla yaptılar. Nihayet Cemal Paşa Türkeş ’i değiştirmek için karar vermişti, o sırada bütün komite üyeleri de Anadolu ’da yapacakları gezi programına göre hazırlıklar yapıyorlardı.

24 Ağustos 1960 günü orduevine gittim. Hv. Alb. Halim Menteş ’in odasında konuşuyorduk. Benim hiçbir şeyden o anda haberim yoktu. Halim ’e 18 Ağustos 1960 tarihinde yazdığım birkaç sayfa yazıyı okuması için uzattım. “Benim görüşümü ve çalışma tarzımın ana hatlarını öğren” dedim.

Temel Görüşlerim ve Çalışma Tarzım

Yazım şuydu:

1. Ana Fikir:

a. Demokrasimizi içine düştüğü çıkmazdan kurtarmak, sağlam temellere istinat eden bir devlet mekanizması kurmak.

b. Kısa zamanda serbest seçimle hükûmeti sivil idareye devretmek.

2. Bu şık altında yapılacak işler:

a. Anayasa,

b. Seçim Kanunu,

c. Basın Kanunu,

d. İspat Hakkı Kanunu,

e. Atatürk inkılaplarını koruma kanununun çıkarılması.

3. Diğer önemli işler:

a. Sakıtların mahkemelerinin neticelendirilmesi (kısa zamanda),

b. Demokrat Parti ’nin kapatılması,

c. Yeni bir partinin kurulmasına gidilmesi,

d. Halk Partisi ’nin içinde bulunan müfritlerin, lekeli insanların parti içinde tasfiyesinin yapılmasının sağlanması.

4. Türk Silahlı Kuvvetlerini daima yekvücut bulundurmak.

Bunun için:

a. Kilit noktalarına bilhassa tümen, tugay, alay kumandanlıklarına ve okul kumandanlıklarına güvenilir, basiretli, enerjik kimseleri getirmek.

b. Subayların refah seviyelerini arttırmak için tedbirler almak. (Bu da senelerce ihmal edilmiş ordunun ana davalarının halledilerek gerekli kanunların ve talimatların kısa zamanda çıkarılarak tatbik edilmesi ile olur.)

c. Ordudaki kitle halinde yapılan tasfiyenin bittiğini resmen ilan etmek ve müteakip tasfiyeleri ancak kumandanlıkların selâhiyetine bırakarak (sicil ve idari yollardan) işe yaramayanların küçük küçük partiler halinde yapmak.

d. Orduya ait halledilmesi icap eden ana davaların hallini seçimlerden en az dört ay evvel bitirmek.

5. Emniyet tedbirleri:

a. Memleket dahilindeki mühim vilayetlere askeri valilerin tayini.

b. İstanbul, Ankara ve Güneydoğu ’daki kıtaların takviyesi.

c. Büyük vilayetlerde bulunan inzibat kıtalarının takviyesi.

d. Hazır kıtaların ihdası.

e. Jandarma birliklerinin mühim vilayetlerde takviyesi.

f. Mili Emniyet Teşkilatının revizyondan geçirilerek yeniden takviyesi.

g. Polis Teşkilatının revizyondan geçirilerek yeniden teşkilatlandırılması.

h. İnkılap Mahkemelerinin lüzumu halinde derhal faaliyete geçecek şekilde hazırlıklı olması.

i. Cezaların tatbiki, mahkemelerin görülmesi çok kısa zamanda ihtilâl hükûmetine yaraşır şekilde kesin olması.

j. Milletin nabzını daima elde tutmak, tedbirlerin dozajını buna göre çok elastiki ve oynak bulundurmak.

6. Milli Birlik Komitesi ’nin hareket tarzı:

a. Yıpranmış veya muvaffak olamamış, yapılan tahkikatta noksanı görülmüş bakanların derhal tasfiyesi. Yerine seçileceklerin çok esaslı tetkik edilerek getirilmesi.

b. MBK yekvücut olarak çalışmasının temini, ikilik veya gruplaşmaya meydan vermemek.

c. MBK içersinde ufak bir grubun ana planlayıcı olarak seçilmesi.

d. MBK içinde çalışma ve hattı hareket disiplininin kurulması.

e. Meclis toplantılarının muhakkak surette zapta alınması.

f. MBK içinde alınan mühim kararların komite haricine sızmasının önlenmesi. Bunun için çok ağır müeyyidelerin konulması. Her ferdin komite prensiplerine, tamimlerine riayet edilmesinin sağlanması.

g. Komite içinde herhangi bir mesele hakkında tartışılıp karar alındıktan sonra o fikrin dışarda aynı şekilde savunulmasının veya yayılmasının sağlanması.

h. Yapılan her türlü beyanatlarda tam bir birlik ve beraberlik olması:

Mümkün olduğu kadar az beyanat verilmesi.

Mühim beyanatların komitece seçilmiş bir heyet tarafından kaleme alınması.

Beyanatların çok açık, kesin ve kısa olması.

MBK içindeki muhtelif şekilde çalışan komisyonların içinde ancak bir kısmının beyanat vermeye selâhiyetli kılınması.

i. MBK üyelerinin meclis erkânı olarak riayet edecekleri hususların tespiti. Hareket tarzlarının tahdit edilmesi. Vekâletler ile münasebetlerin hudutlarının çizilmesi.

j. MBK üyeleri yalnız planlayıcı ve hazırlayıcı olarak çalışmalı. Bir iki yer müstesna icra unsuru olarak MBK içinde planlama gücünün azaltılmaması.

k. MBK ’nın Devlet kalkınması için ana planı hazırlayıp ilgili vekâletlere gerekli direktifi verip, teferruatlı planların hazırlanmasının ve komitece kabul edilen planların tatbikinin sağlanmasının vekâletlere geniş selahiyet vererek inisiyatiflerle hareket etmelerine müsade edilmesi. Yalnız plan, prensiplerin tatbikindeki kontrol vazifesini yapması.

l. Teferruatlı planlama ve inceleme komisyonlarının her Vekâletin kendi bünyesi içinde kurulması.

m. Çıkarılacak mühim kanunlarda Bakanlar Kurulu ile bidayette çok iyi mutabakata varılmış olması ve koordinasyonun ihmal edilmemesi.

n. MBK kararlarını çok büyük zaruret olmadıkça değiştirilmemek.

o. Hiçbir suretle taviz verilmemek.

p. Hiçbir zaman teferruatlı planlamaya dalmamak.

q. Memleketin içinde esen dört çeşit cereyandan komite üyelerinin kendilerini kurtarması gerekir.

(1) Demokat Parti ’nin çeşitli yollardan tesiri.

(2) Halk Partisi içinde bulunan kötü ruhlu insanların fikir cereyanları.

(3) Din istirmarcılarının tesiri.

(4) Komünizm cereyanının tesiri. Aşırı Milliyetçiliğin sola kaçacağının da hesaba katılması.

r. MBK üyelerinin günlük hayatlarının kontrol altına alınması. MBK ’yı sarsacak hareket tarzlarından kaçınılması.

Netice:

a. MBK içinde tam bir vahdet.

b. Yekvücut bir ordu.

c. Kuvvetli bir emniyet tedbiri.

d. Genel planlama unsuru olarak çalışma.

e. Millete karşı verilen vaatlerde sadakat.

f. Kati icraat ve tavize yer verilmemesi.

g. İhtilâl hükûmetine yaraşır şekilde kesin hareket tarzı.

h. Az beyanat, çok iş.

i. Seçim tarihinin kati olarak tespiti.

j. Matbuatla iyi ve anlayışlı münasebetin kurulması.

Aldı okudu, bitirince aynen şöyle söyledi: Odada Emanullah Çelebi vardı. “İşte samimi olan insan böyle düşünür” beğenmiş olduğundan Emanullah ’a verdi “Oku” dedi ve “Yarın da komite üyeleriyle toplantı yapacağız, sen de İstanbul ’a gitme, kal, bu fikirleri tartışalım” dedi. “Toplantıya kimler katılacak” dedim. Ekrem, Sami, Mucip, Emanullah, Fikret diye saydı.

Mutedil gruptan bir hayli vardı. Ben böyle bir toplantıya hiçbir resmi sıfat taşımadığım için katılamayacağımı bildirdim. “Yalnız burada yazdıklarım benim görüşümdür. Zaten toplantıda olsam bundan başka fikirleri müdafaa etmeme imkân yoktur. Sen bunları arkadaşlara ver okusunlar, başka çıkar yol yoktur bence” dedim. Kabul etti. Mucip Ataklı ’ya vermiş, İstanbul ’dan dönünce yazıları ondan aldım.

Kadroda İlk Açık, Ciddi Çatlak ve Meydan Okuma,

Hırs Dişlerini Gösteriyor

Halim ikinci bir meseleyi açtı. “Biraz evvel Dündar Seyhan ile görüşüyorduk, çok acayip fikirleri var, ben durumu hiç beğenmedim. Bir de kendisini sen yokla, bitişik odada, yalnız benden bahsetme” dedi. Dündar Seyhan ’ın yanına gittim, fakat orada yabancılar olduğu için açılamadım. Bir ara, Halim Menteş geldi. Oda da tenhalaşmıştı. Halim, mevzuya girdi, “Söyle bakalım, Talât ne diyor?” diye sordu. Konuşma mevzuu açılmak üzereydi gene yabancılar gelince biz hep beraber Halim Menteş ’in odasına geçtik. Mevzu şuydu:

On tane bakan vazifelerinden af edilmişlerdi. Yerine tayin bekleniyordu. Dündar ’ın savunduğu fikir, on Bakan yerine komiteden arkadaşların getirilmesi idi. Biz de Halim ile ikimiz bunun aksini savunuyorduk. Çünkü böyle bir şey yapıldığı takdirde hem millete verilen sözlerden ayrılınıyordu, hem de gelecek arkadaşların aslında muvaffak olamayacağına inanıyorduk. Daha doğrusu, altında yatan manayı sezmiştik. Birçok mahsurları belirterek bu fikri desteklemiyeceğimizi bildirdik. Neticede, Dündar Seyhan kızdı ve baklayı ağzından çıkardı.

“Arkadaşlar komite ikiye ayrılmıştır. Bu iki grup bir gün gelecek birbirini temizleyecektir. Fakat şunu bilin ki kuvvet bizdedir, o halde bizler muvaffak olacağız. Bu şekilde hareket edilmediği takdirde başka çıkar yol yoktur” dedi. Halim ile ikimiz birbirimize bakıştık. “Bu fikirlerini hiçbir surette tasvip etmiyoruz” dedik. “İş eğer kuvvet gösterisine kaldıysa, değişebilir” dedik. Böyle bir tehlikeli yola gidilmemesini kendisine anlattık. Yeni bakanların tamamiyle iyi seçilmiş, komite haricinden olması tezini savunduk. O kadar kuvvetli sebepler sunduk ki, bizim fikirlerimizi kabul etti veya eder gibi gözüktü. Ertesi günlerde komite de aynı yollarda karar alındığı için karşı grubun arzu ettiği şekil tahaddüs edemedi. Fakat bu deneme iyi olmuştu. Hakiki maksatları meydana çıktı ve istikbal için mutasavver planları öğrenilmiş oldu. Derhal ikimiz de hemen alakalı komite arkadaşlarımızı durumdan haberdar ettik. Lazım gelen tedbirleri almalarını ve komite içindeki çalışmalarını ona göre tanzim etmelerini kararlaştırdık. İlk önce mutedil düşünen zümrenin çoğaltılması lazımdı.

Komite içersinde daha birçok kimseler kararsız bir durumda idiler. Ne tarafa iltihak edeceklerini bilmiyorlar veya durumdan layıkıyla haberdar değildiler. Onları aydınlatmak gerekiyordu. Komite içindeki kulis faaliyetleri bu şekle döndürüldü. Netice itibariyle birkaç arkadaş daha aydınlanmış oldu. Bu vaziyette; ekseriyet sağlandığı sırada Osman Köksal tarafından bir teklif hazırlanarak komiteye getirilmesi kararlaştırıldı. Bu da Türkeş ’in müsteşarlıktan ayrılıp, komiteye dönmesi idi. Osman ’ın bunu üzerine almasının sebebi vardı. Çünkü Osman bir gece Türkeş ’in Başvekâletteki odasında bir hadiseye şahit olmuştu.

Türkeş, Orhan Kabibay, Dündar Taşer, Dündar Seyhan konuşurlarken içeriye girmiş. Çok hararetli bir mevzuu imiş, o da hazırlanan plan “yeni fikirlerine yatmayan insanları nasıl ekarte edecekleri.” “Arkadaşlar buraya otuz sekiz kişi geldik. Otuz sekiz kişi gideriz. Benim başka bir şeye aklım ermez” demiş. Bu sözleri aynen Osman ’dan dinledim ki benden bir şey saklamazdı. Ben de kendisine “Bu vaziyetten haberdardım” dedim. Bu durumla gözlendi ki komite içersindeki ihtilaf son haddesini bulmak üzere idi.

Harp Okulu’na Kumandan Tayin Edildim

Benim tayinim Harp Okulu Kumandanlığı ’na çıktı. Bu tayin işi de çok çekişmeli olmuş. Harp Okulu Kumandanlığı ’na tayin teklifimi Türkeş yapmış, taraftarları desteklemiş. Bu teklife Cemal Madanoğlu ile Sami Küçük itiraz etmişler. Fakat Osman Köksal, Sezai Okan, Ekrem Acuner filan destekleyince tayinim kolaylıkla kabul edilmiş. O zamana kadar Cemal Madanoğlu ve Sami Küçük, beni iyi tanımıyorlardı Türkeş ’in adamı zannetmişlerdi. Haklı idiler, sonradan gayet iyi tanıdılar zannediyorum. Türkeş ’i gayet seyrek görüyordum. En son olarak 3 Ekim 1960 günü Harp Okulu ’nun açılış törenine gelmişti. Orada merasimden sonra ayaküstü görüştük. Okula Komite arkadaşlarım sık sık geliyorlardı. Yalnız Türkeş taraftarı tanınan gençler her nedense mesai harici zamanlarda okula gelmeyi tercih etmişlerdi. İlk defa Yüzbaşı Muzaffer Özdağ bir gün saat 19.00 ’da okula gelmiş ve o akşam Sekizinci Bölük ile birlikte yemek yemiş. Ertesi günü Alay Kumandanı Turgut durumu bana bildirdi. Derhal Alay Kumandanına şu emri verdim: “Bundan sonra hiçbir komite üyesi içeriye yalnız bırakılmayacak. “Geldiklerinde mesai dahili ise bana getirilecek veya haberdar edilecek. Mesai harici ise nöbetçi âmiri refakatinde ziyaretçi salonunda kabul edilecek. Emir çok sıkı olarak uygulandı. Hatta bundan alınanlar bile oldu. Bir Pazar günü Dündar Taşer okula gelmişti. Nöbetçi âmiri telefon ile eve bana bildirdi. Ben de kendisine ziyaretçi odasında ağırlamasını bildirdim. Bu ziyaretler maksatlı idi. Harp Okulu ile bir nevi kuvvet gösterisi yapmak istiyorlardı. Bilhassa genç subaylarla, bölük ve takım kumandanları ile temas sağlamayı arzu ediyorlardı. Biz de zamanında aynı yollardan yürümüştük. Fakat artık o devir geçmişti. Bu şekildeki hareket tarzlarının mahsurlarını arkadaşlara bildirdim. Sezai, Osman ve Mucip ’e anlattım. Daha sıkı tedbirler alacağımı, o zaman hiç kimseyi içeriye sokmayacağımı söyledim. Küçük vaziyete düşmemelerini istiyorlarsa komite üyelerinin ziyaretlerinin mesai dahilinde yapmalarını bu gibi arkadaşlara hatırlatmalarını bildirdim. Akisleri gözüktü. Bir daha böyle ziyaretçiler gelmedi. Yalnız Yüzbaşı Numan Esin, Rıfat Baykal bir kere geldilerse de alay kumandanını ve beni ziyaret ettiler. Rifat Baykal ikinci gelişinde de çok kısa bir müddet için Alay Kumandanının yanında kaldı. O gelişinde beni ziyarete gelen Mucip, Emanullah, Halim ’i takip etmişti ve

aynen onlara nizamiyeden girerken “Siz büyükleri, biz de küçükleri ziyaret ederiz” dedi. Bu sözler de insana birçok derin manalar çıkartıyordu.

Türkeş ’in Başbakanlık Müsteşarlığı

Bir gece saat 22.00 raddelerinde Türkeş okula geldi, ben henüz yatmamıştım. O zaman Başvekâlet Müsteşarı idi. Halinde bir telaş sezdim. Bu vakitte beni aramasının bir manası vardı. Çünkü artık o günlerde kendisini müsteşarlıktan uzaklaştırmak için mücadele safhası son hadde gelmişti. Bana yana yakıla arkadaşlarının kendisini iyi tanıyamadıklarını, halbuki hareketlerinde samimi olduğunu, hiçbir zaman Turancılık peşinde olmadığını, uzun müddet iktidarda kalmayı arzu etmediğini arkadaşlarının yalnış anladıklarını yana yakıla anlattı. Kendisine fikirlerimi açık olarak söyledim. 18 Ağustos ’ta yazmış olduğum yazıyı ve ana düşüncemi okudum. Çok güzel buldu, “Bundan başka bir şey düşünmüyorum” dedi. Ben de “O halde anlaşmamamız için sebep yok” dedim. “Her iki taraf da biraz fedakârlık edersek fikirlerde anlaşırız” dedim. O ilk iş olarak şunu teklif etti. “Osman müsteşarlık için hazırladığı teklifi Meclis ’e getirmesin” dedi. Saat 01.00 ’e kadar kaldı, çok uzun konuştuk. “Yarın Sezai, Osman ile görüşeyim, teklifini söyleyeyim, bakalım ne diyeyecekler” dedim. Meclis ’e gittim Sezai ile görüştüm, “Artık ona itimat kalmadı” dedi. “Çok söyledim, hareketlerinden vazgeçmiyor, gizli gizli gençlerle çalışıyor, oradan uzaklaşması lazım” dedi. “İstersen Osman Köksal ’la da görüş” dedi. Onunla da görüştüm o da aynı kanaatte idi. Başvekâlete gittim Alparslan Türkeş ’e durumu söyledim: “Şunu teklif ediyorlar, kendi durumu sarsılmaması için Meclis ’i Komite üyeleri icra mevkilerinde çalışmamaları için teklifi kendisi getirsin dediler.” Bunu kabul ettiremedim. Onun üzerine: “Benim yapacağım bir şey kalmadı” dedim. “Sen bilirsin, teklifi kabul etsen iyi olur” dedim. “Hayır, mücadele ederiz” dedi.

Başvekâletten ayrıldım. İki gün sonra Osman Köksal ’la görüştük. “Cemal Gürsel Paşa ikna oldu, değiştirecek” dedi. O sırada Kurmay Albay Sadi Koçaş da Londra ’dan gelmişti. Cemal Gürsel Paşa ile iyi konuşurdu. Sezai ile ikimiz durumu kendisine iyice anlattık. Ertesi gün görüştü ve o da durumu iyice Cemal Paşa ’ya anlatarak ikna ettiğini bildirdi. Birkaç gün sonra da, Alparslan Türkeş müsteşarlıktan ayrıldı. Bu husus ilk planda halledilmiş oldu. Kendisini evde ailesi ile beraber ziyaret ettiğimde geçmiş günleri anlattım, “Kendi kendine çekilmiş olsaydın daha iyi olurdu” dedim.

“Ben de benimle kıskanıp uğraşanlarla uğraşacağım” dedi. Bunların başında Sami Küçük geliyordu. Ekrem, Osman Köksal ’a da itimat etmiyordu.

Türkeş ’in Gizli Toplantıları

Bu sırada Binbaşı Dündar Taşer ’e her nedense pek bel bağlamıştı. Zırhlı Birlikler Okulu ’nda Tank Taburu vardı. Binbaşı Dündar Taşer oraya sık sık, zamanlı zamansız gelip, kuvvet gösterisi yapıyordu. Ve gizli gizli Türkeş grubu toplantılar tertip ediyorlardı. Bunlardan hep haberdar olunuyordu. Ama onlar her defasında inkâr yoluna sapıyorlardı. Durum artık iyice anlaşılmıştı. Komite tamamıyla iki gruba bölünmüştü. İçin için birbirlerine karşı cephe alıp bir diğerini ekarte etmeye bakıyordu. Bunun tesiri orduya da yayılmıştı. Hele Ankara ’daki birlik komutanları ilk anlarda ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Fakat aklı selim hâkim oldu. Ben Ankara ’da yaptığım temaslarda karacı arkadaşlarla da tam fikir birliğine varmıştık. Hava kuvvetlerinde Halim Menteş çok mühim rol oynamıştı. Hava Kuvvetleri de yekvücut olarak aynı cephede idiler.

3 Ekim 1960 günü Devlet Reisi Cemal Gürsel Paşa beni başvekâletteki makamına çağırdı. Çok eskiden, yüzbaşılığımdan beri beni tanırdı. Mekteple ilgili birkaç sual sorduktan sonra asıl meseleye geldi. Komite içinde son gidişatın iyi olmadığını, bazı kimselerin sapık fikirlere sahip olduğunu ve bunlardan bir kısmının da Harp Okulu ’nu zamanlı, zamansız ziyaret ettiklerini duyduğunu bildirdi. Ben de kendisine durumu anlattım aldığım tedbirleri bildirdim, verdiğim emirleri söyledim. Harp Okulu ’na itimat edileceğini, şahsen hangi fikirde olduğumu söyledim. Bunun üzerine “Evet” dedi “zaten Osman Köksal, Sezai Okan senin durumunu bana anlattılar. Bunların eski arkadaşıymışsın, komitenin kurulması da sana aitmiş, hepsini öğrendim. Şimdi de vaziyeti tam manasıyla kavramış vaziyettesin, sana bu hususta söyleyecek hiçbir sözüm yok, tam emniyetle bakıyor ve güveniyorum” dedi. Müsaade isteyerek yanından ayrıldım.

Komite Üyelerinin Ziyaret ve Toplantıları

O günlerde komite üyelerinden ziyaretime gelenler sıklaşmaya başladı. Yine bir gün Alparslan Türkeş geldi. “Bu gidişat iyi değil Talât, artık buna bir çare bulalım” dedi. “Eski arkadaşlar bir araya gelip toplanalım ve karar alalım” dedim. O anda telefonla Halim Menteş ’i çağırdım. Benim odada üçümüz uzun boylu tartıştık. Netice itibariyle, Halim ve ben her ikimiz kendisine açıkça şunu bildirdik:

“Komite üyeleri bugün Silahlı Kuvvetleri temsil etmek üzere orada bulunmaktadır. Millet bizi öyle biliyor. Siz aranızda bölünmek suretiyle bunun sırayetini orduya kadar uzatmakla orduyu ikiye parçalamaya hakkınız yoktur” dedik. Onun için bu ana gaye uğrunda basit planlardan vazgeçip, fikir ayrılığı olan hususlarda karşı karşıya gelip gayet samimi olarak anlaşmamızdan başka çare yoktur, dedik. Yoksa komitenin ikiye ayrılmış şekli ile birbirimizin hayatını dahi ortadan kaldıracak planlar hazırlamak, hudut harici etmeyi düşünmek sizlere bir şey kazandırmaz, memleketi felakete sürüklersiniz. “Biz hiçbir zaman fikirlerinizi destekleyemeyiz ve yardımcı olamayız” dedik. Bunun üzerine epey tartışıldı. Biz kurucu Meclis ’in bir an evvel kurulmasını, komite üyelerinin Kurucu Meclis dışında kalmalarını, MBK ’nın yeni bir siyasî parti kurmamasını, siyasî hayata atılmak isteyenler varsa MBK üyeliğinden ayrılarak yeni bir parti kurmasını veya partilere iltihak etmelerinin uygun olacağı tezini savunduk.

Alparslan Türkeş de “Öyle olsun, ne yapalım” dedi. Onun üzerine biz de bu işleri gayet açık olarak fikir ayrılığı olan iki cephe bir araya gelerek konuşulsun, kartlar açılsın, her iki taraf birbirini ikna etmeye çalışsın dedik. İcap ederse toplantılarınızda biz de bulunalım dedik. “Peki” diye razı oldu. Bir veya iki gün sonra Muhafız Alayı ’nda toplanıldı. Bizler katılmadık, ama orada görüşülenlerden haberdar olduk. Toplantıda Osman Köksal, Sezai Okan, Mucip Ataklı, Sami Küçük, Türkeş, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, Muzaffer Özdağ bulunmuşlar. Herkes gayet serbest olarak konuşmuş. Birbirleri hakkında tasarladıkları planları dahi söylemiş, gizli bir şey kalmamış. Bazı noktalarda birbirlerine hücum etmişler, neticede bir anlaşmaya vararak, komitede Heyeti Umumiye ile bir toplantı yapmaya

karar vermişler. Bize öyle bildirdiler. Netekim iki üç gün sonra Komiteden yirmi dört kişinin iştirak ettiği bir toplantıda fikir konusundaki anlaşmazlıklar gece yarısı saat 03.00 ’e kadar münakaşa edilmek üzere bir karara bağlanmış ve anlaşmaya varılmış, hatta şimdiki idarenin “Referanduma” arz edilme işi de karar altına alınmış. O sabah, Osman Köksal, Sezai Okan bana telefon ederek bu durumu bildirdiler. Sonra Okula da geldiler, görüştük. O günkü durumdan sonra da tutumun nasıl olacağını planlamak üzere de altı kişilik bir planlama grubu seçmişlerdi. Bu planlama grubuna Mucip Ataklı, Kadri Kaplan, Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, Sezai Okan seçilmişti.

O akşam bu şekilde karar alınmasına rağmen bu planlama grubu hiçbir zaman toplanıp tam bir planlamaya geçilemedi. Çünkü her defasında bir bahane ile karşı taraf toplantılara katılmamış. Eskiden olduğu gibi Türkeş Grubunun gizli toplantılar yapmaya başladıkları haber alındı. Aynı zamanda eski huylarından da vazgeçmedikleri kati olarak öğrenilince 13 Kasım 1960 harekâtının yapılmasına karar verildiğini sonradan anladık.

Uzun görüşmelerden sonra isimler üzerinde durularak netice Cemal Gürsel ’e bildirilmiş, o da kati kararını vererek “Ne yapacaksanız yapın, elinizi çabuk tutunuz” demiş.

Ondörtler Olayı

13 Kasım 1961

Bu sabah saat 8.00 ’de Alparslan Türkeş okula geldi gene, telaşlı bir hali vardı. Bana artık komitenin işe yaramaz hale geldiğini, lağvedilmesi icap ettiğini ve yeni seçimlere gidilmesi için çare düşünelim dedi ve ilave etti; artık ikinci büyük tarihi kararın verilmesinin lazım olduğunu söyledi. Ben de kendisini ikna etmeye çalıştım. Kanaatimi tekrarladım. Yekvücut bir komite haline gelmeden hiçbir işin düzelemeyeceğini, bunun için ne yapıp yapıp, anlaşma yapılmasının uygun olacağını teklif ettim. “Bu hususu geciktirmeyin” dedim. “Peki biz hazırız öyle ise” dedi. “Sonra gel görüşelim, seni öğleden sonra evde bekleyeceğim” dedim. Bu sırada telefon çaldı, Kurmay Albay Halim Menteş benimle görüşmeyi arzu ettiğini söylüyordu. Hay hay dedim. “Bak Alparslan Türkeş de yanımda, gel istersen burada görüşelim” dedim. “Hayır, ben seni evde bekliyorum, acele gel” dedi. Türkeş de fazla yanımda kalmadı, gitti. Fakat herhalde az da olsa bir şeylerden şüphe ediyordu zannediyorum. Fakat hiçbir şey çözemedi.

Ben derhal Menteş ’e gittim. Emanullah Çelebi ile beni evlerinin önünde bekliyorlardı. Araba değiştirerek Halim Menteş ’in arabasına bindim. Arabada üçümüz vardık. Jandarma Okulunun önüne doğru gelirken Halim arabayı durdurdu. Bana dönerek “Talât eskiden ettiğimiz yemini hatırla ve içinden tekrar et, sana ikinci tarihi kararı bildireceğim” dedi ve verilen kararı açıkladı.

“Artık komite içinde tam bir vahdet teşkil etmeye imkân yok. Netice daha kötüye gitmeden anlaşamadığımız arkadaşları komiteden ayırarak uzaklaştırmaya karar verdik. Bunlar emekliye sevk edilerek yurtdışına çıkarılacak ve bu harekât bu gece sabaha karşı tatbik edilecek” dedi. Ben de derhal kabul ettim. Bana uzaklaştırılacakların listesini okudu. Dokuz kişi idi. Fakat o gece on dörde yükseldiğini, ertesi gün Cemal Madanoğlu ’ndan emir alınca öğrendim.

Halim bana 13 Kasım günü sabahı saat 06.00 ’da okulda bulunmamı söyledi. Ayrıldık. Okula geldim hiç kimseye haber vermedim. Öğleden

sonra da evde bekledim, Türkeş de gelmedi. Kendi kendime ertesi gün için okulda tatbik edilecek hareket tarzını düşündüm. Saat 07.00 ’ye kadar hiç kimseye bir şey söylememeye karar verdim.

Sessiz İhtilâl Başladı

13 Kasım 1961

Saat 05.30 ’da evin kapısı çalındı. Baktım bir deniz kurmay binbaşısı, elinde Korg. Cemal Madanoğlu ’nun kartını göstererek, beni Ankara Kumandanlığı ’nda beklediğini bildiriyordu imzayı iyi tetkik ettim hemen hazırlanıp aşaıya indim. Ankara Merkez Kumandanı P. Albay Hikmet Akıncılar da vardı. Ankara kumandanlığına giderken Merkez K. bana “Ne var?” diye sordu. Baktım, hiçbir şeyden haberi yoktu. Ben de “Oraya gidince öğreniriz” dedim. Tam saat 06.00 ’da Ankara Kumandanlığı ’na geldik. Korgeneral Cemal Madanoğlu ’nun odasına girdik. İçerde Piyade Albayı Recep de vardı. Bana dönerek “Sen niye geldin, durumu biliyorsun ya” dedi. Ben de “Emrinizi aldım” dedim. O anda iki albay bana yan gözle baktılar.

Emir Verildi

Cemal Madanoğlu bize emri tebliğ etti. Kısaca şu idi:

1. Komiteden bazı arkadaşların ihracını sağlayan kararı bu sabah 07.00 ’de tatbik edeceğiz. Herkesin kıtası başına giderek herhangi bir harekâta karşı bulunması için hazır olsun, dedi.

2. Tatbik edilecek planın ana hatlarını söyledi. O da kısaca şu idi:

a. Komiteden çıkarılacak arkadaşların hepsine 07.00 ’de tebligat yapılacaktı. Bunu emniyetten iki sivil polis yapacaktı. Her birine ikişer memur ayrılmıştı.

b. Tebliğ zarfını bir sivil memur kapıları çalıp verecek, diğer memur evin önünde bekleyecekti.

c. Zarfın içinde şu yazılı idi.

(1) Emekliye ayrıldınız.

(2) İkinci bir emre kadar evinizden ayrılmayacaksınız.

(3) 07.30 ’da Ajans Haberini dinleyiniz.

d. Evinden çıkan olursa hiçbir suretle zor kullanılmayacak, kapının önünde bekleyen ikinci sivil memur o şahsa yaklaşıp ihtar edecek (evine dönmesi için), şayet hareketine devam ederse, derhal telefonla en yakın inzibat karakoluna durum bildirilecek. O zaman tevkif edilerek Merkez Kumandanlığı ’na gönderilecekti.

Yer yer seyyar inzibat karakolları kurulmuştu.

e. Bu şahıslar evlerinde nezaret altında bulundurulup sonra yurtdışına vazife ile gönderilecekti.

Oradaki kumandanlara radyoda yayımlanacak beyanatı verdi. Bana teksir edilmiş kâğıtlardan kalmamıştı. O zaman kendi el yazısı ile (Eski Türkçe) aslını verdi. (Bende mevcuttur, saklıyorum.) Okuduk. Emri alıp ayrıldık. Ben kendisine bir husus sordum. İkinci bir emir verilip verilmeyeceğini ve mütemmim emirlerin gelip gelmeyeceğini sordum.

Çünkü en kritik yer olarak Harp Okulu ’nu buluyorlardı, orada bir reaksiyon olur mu diye çekiniyorlardı. “Hayır” dedi tamamiyle sen inisiyatifinle hareket edeceksin sana bırakıyorum” dedi. Ayrıldık, ben derhal okula geldim. Saat 07.00 ’ye gelmek üzereydi. Alay Kumandanı Yb. Turgut Alpagut ve Kurmay Başkan Vekili Bnb. Hüsamettin Sevengül ’ün arabalarını göndertip istettim. Onlar gelinceye kadar da nöbetçi heyetini toplayıp şu emri verdim:

“Arkadaşlar,

Saat 07.30 ’da radyoyu dinleyiniz ve derhal taburlara dağılarak talebenin haletiruhiyesini kontrol ediniz neticeyi bana bildiriniz” dedim. Ben de Pazar olduğu için henüz yataktan kalkan öğrencileri kontrol etmek için koğuş koridorlarında dolaşmaya başladım. Bu arada hiçbir taşkınlığa tesadüf etmedim. Çocuklar hiçbir mana verememişlerdi. Radyo neşriyatı üzerlerinde bir şok tesiri yaratmıştı. Kahvaltıdan sonra yavaş yavaş gruplaşmalar olmaya başladı. Ben derhal izinli çıkmalarını serbest bıraktım, izin hevesi ile okuldan dağıldılar. Bir kısım talebe okulda kalmıştı. Saat 10 raddelerinde Sıtkı Ulay Paşa geldi, eski talebelerini havuz başına topladı, onlara bir nutuk çekti. Ben pek dinleyemedim. Yalnız şu koku seziliyordu: Bu durum karşısında bana da demek pek itimat edilmemişti. Çünkü ben okul kumandanı iken onun gelmemesi icap ederdi. Talebelere vakti zamanında çok taviz vermiş olduğu için talebeler onu görünce çok şımarıyorlardı. Çok lüzumsuz konuşmalar cereyan ettiği için ben hiçbir zaman Sıtkı Paşa ’nın yanına sokulmadım.

Öğleüzeri evime gittim. Araba evimde bekliyordu. Saat 14.00 raddelerinde Emniyete ait bir hususi araba geçti ve evin önünde durdu. Şoförümle görüşmüş ve şunu sormuş Alparslan Türkeş ’in evini biliyor musun?” demiş. O da “Bilmiyorum” demiş. O araba ben evden çıkıncaya kadar eksik olmadı ve devamlı dolaştı.

Gece Okul’da yatmamız için emir aldık, okula döndüm. Saat 20.00’den sonra komiteden arkadaşlar geldi. Muzaffer Yurdakuler, Kadri Kaplan, Mehmet Özgüneş, Ahmet Yıldız, Ekrem Acuner, Fikret Kuytak hariç hemen hemen hepsi geldiler. Benim odamda uzun boylu oturduk, görüştük. Bu arada Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Memduh Paşa da geldi. Komiteciler gittikten sonra Memduh Paşa ’yı epey aydınlattım. Ve eski hatıralarını da söyledim epey teessür etti.

Pazartesi günü normal mesai yapıldı. Yalnız bu arada Orhan Kabibay henüz ele geçmemişti. Sıtkı Paşa tekrar okula geldi. Telaşlı bir vaziyette. Kabibay buraya gelip herhangi bir şey yapabilir diye korkuyordu. Kendisine teminat verdim ve bir daha okula gelmemesinin, daha iyi olacağını söyledim. Netekim Komitedeki arkadaşlara da bu durumu bildirdim. Faydasız bir şey, talebeyi istim üstünde tutmakta bir mana yoktu. Talebe onu görünce heyecanlanıyor, onun lüzumsuz konuşmalarını da ben hiç iyi karşılamıyordum. Hatta Osman Köksal ’a şöyle söyledim: “Bu zat bir daha okula gelirse ben kumandanlığı terk ederim. Bana mı itimat edeceksin, ona mı? Mesuliyet bana ait olsa gerek” dedim. Son gelişi o oldu. Bu şekilde iki üç günü evden ayrı geçirdim. Evimle olan telefon muhaberemi kestiler. Beni hariçten arayanlar telefon başında ilk önce Cemal Madanoğlu ’nu buldular. Çünkü oraya bağlatmış. Yani esaslı tedbirler alınmış farkında değiliz. Netekim Ondörtler tevkif edilip Mürted Hava Alanına götürüldüğü zaman Orhan Kabibay ’dan başkasının ziyaretine gidemedim. Ona da Osman ve Sezai ile birlikte gittik. Sıra ile arkadaşlar yolcu edildiler. Bu işte böylece kansız bitti. Kara Kuvvetleri Komutanlığında derhal bir tayin kampanyası açıldı. Ondörtlerin adamıdır diye listeler tanzim edildi. Beni de Türkeş ’in bir numaralı adamıdır diye listenin başına koydular. Bereket versin, Komitede geri kalan bütün arkadaşlar kimsenin adamı olmadığımı bildikleri için bu yanlışlık zamanında önlendi. Bu durumu duyar duymaz, Meclis ’e gittim. “Benim hakkımda % 100 yanılanlar diğer arkadaşlar için de yanılabilirler, bu şekilde tayinlere kalkmayın, orduyu ikiye ayırırız. Çok kötü neticeler doğar” dedimse de kimseye dinletemedim. Ama hata her zaman için kendini gösterdi ve gösterecek de. İlerde bu husus nasıl temizlenecek bilmem, çaresi bulunur herhalde.

Benim için de türlü türlü söylentiler çıkardılar. Tevkif edildi, dediler. Tayin edildi dediler, Yassıada ’ya gönderildi, dediler. Herkese laf lazım imiş çok

da dostum varmış. Zamanla her şey anlaşıldı ve anlaşılacak da.

EMİNSU'ların İhtilâl Hazırlıkları

Ankara 24 Aralık 1961

Bugün saat 11.00 raddelerinde Ankara Kumandanlığı 'ndan telefon ettiler. "General Cemal Madanoğlu seni makamında bekliyor" dediler. Hemen gittim. Kurmay Başkanı Kurmay Albay Selâhattin Demircioğlu 'nun odasında otururken kendisine sordum. "Emekli subayların Pazar günü yapacakları toplantı ile ilgili mi?" dedim. "Biraz sabret biraz sonra öğrenirsin" dedi. Fevkalade bir hal olduğu belli oluyordu. 28. Tümen Kumandanı Kurmay Albay Nuri Hazer de geldi. General Madanoğlu bizi odasına aldı. Odada K. M. K. Alb. Muzaffer Heper, Kurmay Başkanı Selâhattin Demircioğlu, ben, Kur. Alb. Nuri Hazer vardık. Biraz evvel generalin odasından dahiliye vekili Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu çıkmıştı. Selâhattin kulağıma eğilerek yavaşça "Ufak bir operasyon" dedi. Zaten anlamıştım. General Madanoğlu masasının üzerinde yeni gelmiş olan mesajı okudu. İzmir 'den çekilmişti. Mesaj özet olarak şu idi: Emekli General Mehmet Ali Aytaç 'ın bir konuşması ve mecliste kendisine verilen bazı sözlerdi.

"Teşkilatımız artık, pasiflikten çıksın. Aktif olalım, geç kalıyoruz. Ya orduya döneceğiz, ya öleceğiz. Kurucu Meclis 'e bizi almıyorlar, zorla girmeliyiz." M. Ali Aytaç "Benim kurmaylık hizmetim 24 yıl, halbuki MBK 'da hizmeti bu kadar olmayan subaylar var, ne olacak? Aktif hareket etmeliyiz, hakkımızı almalıyız." Buna benzer bir sürü hezeyan dolu cümleler... Mehmet Ali Aytaç havalanında çok parlak bir şekilde karşılanmayı, yani kuvvet gösterisi yapılmasını arzu ediyordu. Kâğıdın okunması bitince General Madanoğlu:

"Arkadaşlar,

Bu akşam gene bir hareket yapacağız, çünkü emekli subaylarla –gedikliler– Demokrat Parti kuyruklarının müştereken kurmuş oldukları teşkilatta toplantı yapacaklar, bizlerin ortadan kaldırılması hakkında plan hazırlıyorlar. Onun için siz ikiniz bu gece evlerinizde yatmayacaksınız.

Kıtaların başında kalacaksınız. Ailelerinizi de bir yere götürün” dedi ve şu kısa emri verdi:

“1. Bu hususu ikinizden başka şu şahıslar da bilecek.

Merkez Kumandanı Albay Hikmet Akıncılar,

Trafik Tabur Komutanı Albay Recep,

Jandarma Genel Komutanı Abdurrahman Doruk Paşa,

Muharebe Okulu Kumandanı Albay Reşat,

Muharebe Tabur Komutanı.

2. Hiçbir surette yazılı emir yok.

3. Bu adamlar her çeşit asker elbisesi temin etmekle meşgul (subay, er, general), dikkatli olun.

4. Birliğinize gelen ve kendi personelinizden gayrısı tevkif edilecek.

5. Siz kumandanlar birbirinizi gizlice görüp işi içeriden idare edeceksiniz. Hazır kıtalarınız hazır olacak.

6. Nöbetçileriniz mütemet olacak.

Cephanelikler kontrol edilecek.

7. Saat 21’den sonra parolayı kullanmak üzere telefon görüşmesi yapılacak.

Parola: Üç kutu sigara istemiştik.

İşareti: Sigaralarınız hazır.

8. Diğer Birlik Komutanlarına saat 23’ten sonra haber vereceğim. Haydi muvaffakiyetler” dedi.

Ben emri tekrar ettim ayrıldık. Ben de okula döndüm, nöbetçi amirini değiştirdim. Saat 20’de okula geldim. Nöbetçi amiri Avni Elevli ’ye şu emri verdim:

a. Nöbetçi subayların isim listesini getir.

b. Alarm için hazır kıta hazırlığını yap.

c. Saat 21’den sonra okula gelen tanınmayan kimseleri derhal tevkif edin Dördüncü Şube Müdürü ’nün odasına hapsedin.

d. Yat borusu ile birlikte bütün talebe yatırılacak.

e. Emniyet nöbeti artırılacak.

O sırada Ankara Komutanlığı ’nın beni istediklerini bildirdiler. Gittim. K. M. geceki harekât için yazılı emri verdi.

Orada General Madanoğlu, Sezai Okan, Sami Küçük de vardı. Onlarla görüşüp ayrıldım.

Nöbetçi Amirine mütemmim emirleri verdim:

a. Okulun civarına konacak nöbetçi miktarını tayin ettim.

b. Hazır kıta olacak birlikler, talebe ismen tespiti edildi.

c. Nöbetçi amirine saat 24 ’te bütün nöbetçi subaylarını alıp yanıma gelmesini bildirdim.

4. “Bütün birlikleri kontrole gidiyorum. Arabayı oraya bırakacağım. Yayan olarak on beş dakika sonra gelirim. Beni bulaşıkhane kapısında bekle, al” dedim.

O sırada Emir Subayım Süvari Binbaşı Talip geldi ve bana katıldı. Beraber birlikleri gezdik, gitmiş gibi yaparak okula aynı plan çerçevesinde girdik.

Kurmay Başkanı, Emir Subayı ile aynı odada kalarak sabaha kadar durumu takip ettik. Saat 02.00 ’de toplanmaya başladılar saat 06.00 ’da miktar elli

beş kişi olmuştu. Yapılan plan noksansız tatbik edildi.

Tevkif edilenlerin listesini Ankara Kumandanlığı Kurmay Başkanı bana okudu, çok az tanıdığım insan vardı. Emekli subay olarak bir iki kişiyle, birkaç gedikli geri yani DP kuyrukları kadınlar da var. Tahkikat devam ediyor. Bu suretle üçüncü harekât da sessiz bitirilmiş oldu. Şimdi halen okulda hazır bir vaziyette bekliyoruz.

Bu hadiseyi yapmakta geç bile kalındı. Çünkü aylardır bunun yapılmasını arzu ediyor, her defasında komite arkadaşlarımı ikaz ediyordum. Bakalım ne netice çıkacak.

Silahlı Kuvvetlerde Bölünmelere Karşı

Silahlı Kuvvetler Birliği

25 Aralık, Saat: 18.00

14 ’lerin tasfiyesinden sonra görüşlerim gerçekleşerek, Silahlı Kuvvetler bünyesinde bölünmeler meydana gelmeye başlamıştı. MBK üyeleri orduyu tesir altında bulundurmak için Ankara ve İstanbul ’da bulunan kumandanları faaliyete geçirerek kararlar aldırıyorlardı.

MBK ’nın gecici Anayasası, bizzat yapanlar tarafından çiğneniyordu. İşte bu olay Silahlı Kuvvetler içinde oldukça yıkıcı bir rol oynamaya başladı. 14 ’lerin tasfiyesinden sonra geri kalan 23 komite üyesi gruplar halinde, ordu içinde aşiret reisi imişler gibi taraftar toplamaya başladılar. Bir yandan da 14 ’lerin mağdur olduğuna inanan taraftarları da ordu içinde ayrı bir teşkilat kurabilmek için bütün güçleri ile çalışıyorlardı. Artık Ordu, muhtelif fikir akımlarına göre, zümrelere hizmet etmek için siyasetin içinde bocalamaya başlamıştı. İşte bu durum karşısında yine kendimi görevli hissettim. Ankara ’daki arkadaşlarımla bir fikir etrafında toplanarak ordu içinde parçalanmaya meydan vermemek ve orduyu yavaş yavaş da olsa MBK üyelerinin elinden kurtarmak için Silahlı Kuvvetler Birliği adını verdiğimiz teşkilatı kurmak üzere çalışmalara başladık. Ankara ve İstanbul ’daki genç kumandanlar bazı toplantılar yaparak bazı kararlara vardılar. Ordunun bütünlüğünü hedef alan kararlar şunlardı:

a. Türk Silahlı Kuvvetleri sebep ve saiki ne olursa olsun siyasete karışmıştır. Halen orduda bulunan Silahlı Kuvvetler Birliği mensupları derhal siyasetle ilgilerini kesmelidirler.

b. Her kumandan ve Subay astlarını kendine, kendini de bir üst kumandanına bağlamalıdır.

c. Her kumandan ve subay yalnız kendi kumandanından emir almalı ve ordu dışı hiçbir siyasî tesir altında kalmamalıdır.

Nisan 1961 yılı başlarında da Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Kara Kuvvetleri ve Ordu Komutanlıkları, Deniz Kuvvetleri ve Harp Filosu

Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı arasında bu konularda anlaşma olmuş, emir ve komuta münasebetleri buna göre tanzim edilmiştir. Bu münasebetleri yürütmek üzere komutanların iştirakiyle bir TÜRK SİLAHLI KUVVETLER BİRLİĞİ kurulmuştur. Ancak bu birlik MBK üyeleri ve yüksek komutanlar arasında “ALBAYLAR CUNTASI” kuruldu şeklinde kabul edilmiş ve bu hareketimize günün iktidarını ellerinde tutan kişiler karşı çıkmak için her türlü yola başvurmuşlardır. Silahlı Kuvvetler Birliği teşkilatını kuran bizler, teşkilatımızı yüksek kumanda görevinde bulunan kumandanlara kadar geliştirirken, diğer taraftan da iktidarın fiilen sahibi olduğunu her zaman açıkça ortaya koymaktan kaçınmayan kişiler bu teşkilatı dağıtmak ve ileri gelenleri tasfiye etmek için çeşitli metotlar üzerinde hazırlıklar yapmaya başlamışlardır.

Karşı olarak hareket eden her iki cephe de birbirlerini tasfiye etmek için çeşitli yollara başvurarak harekete geçmişlerdir.

Birbirlerine asla itimat etmeyen bu iki grubun verdiği ilk meydan savaşı, Albaylar Cuntasına karşı girişilen hareketin başlaması üzerine açıkça ortaya çıkmıştır.

Bu düşünce ile ilk olarak Hava Kuvvetleri Komutanı Korgeneral İrfan Tansel ’in emekliye sevki istenmiştir. Ancak Devlet Başkanı Gürsel bu kararın Silahlı Kuvvetler içinde tepki yaratacağını ileri sürerek karşı koymuş, neticede 1 Haziran 1961 günü Tansel ’in Türkiye ’den uzaklaştırılarak Nato Daimi Grubu ’na tayinine karar verilmiştir.

Gelişen olayların akışı içinde nihayet 6 Haziran günü gelmiş, SKB mensupları Tansel ’in tayinini durdurmuşlardır.

Silahlı Kuvvetler Birliği Alarma Geçiyor

(TALÂT AYDEMİR eski ihtilâlcilerden Turhan Yavçan ’a yazdığı bir mektupta, Haziran olaylarını şöyle anlatmaktadır.)

9 Temmuz 1961

Kardeşim Turhan,

Hatırlarsın, Kore ’den döndükten sonra “İhtilâlin emniyete alınması icap eder” demiştim. İşte o ana fikir üzerinden yürüdüm. Eski teşkilatı genişlettim. Bugün Türk Ordusunda kilit başında bulunan bütün insanlar buna dahildir. Aylardır çalıştık ve bazı prensipler vazettik. Üç ay evvel de bu prensipleri komitedeki arkadaşlarımıza verdik. Bazıları çok iyi karşıladı. Bazıları da aylar sonra bizi arkadan hançerlemeye kalktılar. Bunlar şunlardır: Cemal Gürsel, Cemal Madanoğlu, Osman Köksal, Sezai Okan, Sıtkı Ulay, Agasi Şen... Halbuki bu arada Osman ve Sezai ’ye ne kadar bel bağlamıştım. Meğer onlar ne imişler, bizim bu kadar açık kalpli olmamızı onlar bidayette kabul eder gibi göründüler, güya akıllarınca fırsat bulunca darbe indirmeye kalktılar, fakat tersine oldu. Hava Kuvvetleri komutanının,emir subayının (GÜRSEL ’in emir subayı Agasi ŞEN...) marifetiyle tayininden sonra iş patlak verdi.

Emir subayı Agasi Şen, Mason Cemiyetine girmişti, diğerleri de onun izinden yürüyorlar, tesir altında kalıyorlardı. Bugün devletin beş bakanı da Masondur. Sen kararını ver.

Bu yukarıda saydığım insanların planı ile biz 2-3 Haziran gecesi hazırladıkları liste ile yeni bir ondörtler gibi emrivaki ile karşılaşacaktık. Bereket versin, elimizi çabuk tuttuk, bu zaferi dört saat ara ile kazandık.

Derhal alarma geçtik, yoksa bizi şu suçlar ile radyoda dinleyecektiniz: Cemal Madanoğlu Milli Savunma Bakanı, Kara Kuvvetleri Kumandanı Alkoç ile birlikte bir liste tanzim eder. Tabiî ki en başta suç şu:

1. Harp Okulu Komutanı, Komitedeki havacılar ile anlaşmıştır.

2. Bunlar Orduyu ayıran insanlardır.

3. En kötüsü komünistlere hizmet edenlerdir.

Bize haberi ikinci başkan Muhittin Paşa verdi.

Ondan sonraki icraat tamamen bizim hâkimiyetimiz altında cereyan etti. Bu adamlar fazla inat etselerdi, harekâta geçip ortalığı kana boyayacaktık... O kadar şuursuz insanlardı. Allah ’tan ellerinden bir şey gelmedi. Çünkü artık hiçbir kuvvetleri kalmamıştı. Bu anda da sıfırdırlar. Yedi gün yedi gece uykusuz alarmda kaldık. Yalnız şuna sevin ki bütün Türk Ordusu, Deniz, Hava, Kara, Jandarma bu anda yekvücuttur. Diğer yolda da bunu sağlayabildiysem artık rahat ölebilirim.

Davamızı başta bulunan Genelkurmay Başkanı ’na, Kuvvet Komutanları ’na, ayrıca kabul ettirdik. Şimdi demir gibiyiz, ama bu kadar kolay olmadı tabiî. Eski ideal arkadaşlarım, Türkiye ’de her şeye hâkimdirler. Silahlı Kuvvetler şahsiyetini kazanmıştır.

7 Haziran ’da Komiteye bir ültimatom çektik, benim kalemimden çıktı. Genelkurmay Başkanı, Memduh Paşa köşke götürdü. Hasta Devlet Reisi ’ne kabul ettirdi. Yirmi dört saat mühlet vermiştik. On birinci saatte yerine getirdiler, yoksa hepsini silecektik. İş o kadar gergin safhaya girmiş, sabrımız tükenmişti. Ültimatom şu idi:

a. Hava Kuvvetleri Komutanı derhal vazifesine iade edilecek. Öğle radyosunda yayınlanacak.

b. Bizi ihbar edenler ve Hava Kuvvetleri Komutanı ’nın harcanmasını sağlayanlar vereceğimiz listeye göre derhal emekli olacaklar.

c. Cemal Madanoğlu, Osman Köksal derhal kumandanlıkları bırakıp Komite ’ye dönecekler.

d. Bir daha Silahlı Kuvvetlerin ve Komitenin haberi olmadan kilit başında bulunan komutanlar tayin edilemeyecek ve emekliye sevk edilemeyecek.

e. Deniz Kuvvetleri Komutanı, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Milli Savunma Bakanı derhal emekli olacak.

f. Komite seçimlere kadar azaltılamaz. İstifa edemez, istifaya zorlanamaz.

Şimdi tamamiyle duruma Silahlı Kuvvetler hâkimdir. Biz daima doğru yolda idik. Devam edeceğiz. Şimdi komitede sayacağım dokuz arkadaşa itimat edilemez: Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat, Emanullah Çelebi, Dz. Yarbay Selahattin Özgür, Şükran Özkaya, Rafet Aksoyoğlu, Fikret Kuytak, Ekrem Acuner, Kadri Kaplan. Biz gene büyüklük ettik, hayatlarını bağışladık. İnisiyatiflerini kazandırıp komiteye iade ettik. Yoksa onları silme saat meselesi imiş...

Ondörtler meselesini de garantiye ve sigortaya aldık. Onların kılına da kimseyi dokundurtmayız. Silahlı Kuvvetlerin himayesindedirler. Yalnız ne var ki sabırla beklesinler. Onlar bana ve bizlere karşı vazifelerini tam manasıyla yapmadılar. Ama ben içinde iyi tanıdığım bazılarını unutamadım. Şimdi beni daha iyi anlayabilirler. Orhan Kabibay mektup yazmıştı, itirafları vardı, saklıyordum. Cevap yazmadım. Sebebi malûm... ama fırsat düşerse ona İrfan Solmazer ’e bu mektubumu oku, onlardan yegâne isteğim, itidalli ve sabırlı hareket etmeleridir. Her şeyin zamanını, tayinini bize bıraksınlar.

Şimdi memleket çok karışıktır. Kim ne derse desin iktisadi kriz vardır. Seçimler bile tehlikeye girebilir. İki kritik nokta var: Mahkemelerin infazı, seçimler.

Burada bir halk ayaklanması olabilir, ancak o zaman silahlı kuvvetlere belki bir vazife düşer, aksi takdirde planlarımız tahtında işler ilerleyecek, emin olun.

Komitedeki vefasız arkadaşların en büyük hatası beni Kore ’den Türkiye ’ye getirip, Harp Okulu Komutanı yapmaları imiş.. Başlarına çorap örmüşüm. Doğrudur. Kardeşim ne var ki Ondörtler biraz bana kulak verseydiler, işler başka türlü olurdu. Fakat bizi çok çabuk unutmuşlardı. İnşallah bundan sonra iyi olur.

Talât Aydemir

Orhan Kabibay ’ın Mektubundaki Vicdan Muhasebesi

(14’lerin tasfiyesinden sonra Brüksel ’e gönderilen Orhan Kabibay, bulunduğu yerden Talât Aydemir ’e bir mektup yazarak bazı açıklamalarda bulunmuştur.)

Bruxelles, 2 Mart 1962

Sevgili ve aziz kardeşim Talât,

Hatırımdan bir an olsun çıkarmadığım halde, şimdiye kadar sana yazmadım. İlk zamanlar hadiselerin üzerinden bir zaman geçsin istedim. Daha sonra uygun bir durum aradım. Şimdi yazmakla cidden bir huzur içersindeyim.

Buraya geleli on üç hafta dolmuş oldu. İlk günü hangi hisler altında isem, değişen bir şey yok, aynen devam ediyor. Bu müddet zarfında zaruri yaşama şartlarını asgari derecesinde temine uğraştık. İyi kötü bir mekân temin ettik. Sağımızı ve solumuzu tayin ettik. Artık bundan ötesi meydana getirdiğimiz şartlar içinde mukadder olan akıbetimizi beklemekten ibaret... Biz de bunu tevekkülle yapmaya çalışıyoruz. Herhalde huzur içersinde değilim. Gelişen şartlar o şekilde olmasaydı, nisbi bir huzur ve mesut olma imkânları da mevcut olabilirdi. Fakat maalesef, şimdi bu bir hayalden ibaret. İster istemez bazı, yine malum uzun uzun münakaşaları yapılmış ve yapılmakta olan hususlara intikal ediyor ve edecek. Başka türlüsüne de imkân olmuyor. Sen her şeyi komitedeki Sezai ve Osman müstesna, diğerlerinden çok daha iyi bilir ve değerlendirme imkânlarına sahipsin. Zira 27 Mayıs ihtilâl temelleri senin çok müspet ve fedakâr faaliyetlerinin neticesinde meydana gelmiştir. Fakat ne yazık ki seninle beraber olan bizler, senin için gerekli olanı temin edemedik. O günlerin havası bu esef verici neticeyi doğurdu. Bu konudaki çalışmalarımın müspet bir sonuca ulaşmayışından çok üzüntü duymuşumdur.

Aziz kardeşim: Bu yazacaklarım özel olarak kendimi savunma değildir. Bunu yapmayacağım. Hadiselerin içersinde yaşamış olan, her türlü politika

oyunlarına bulaşmamış aklı selim sahibi kimseler durum ve durumum hakkında zannederim kararlarını çoktan vermişlerdir. Artık beni buraya getiren olay tarihe intikal etmiş oldu. Zaman gerçeklerin aynasıdır. Hakikatler ortaya çıkacaktır. Bunu böylece kapıyorum. Fakat bu arada beni üzen bir husustan bahsetmeden geçmeyeceğim. O da 14'ler hakkında tefrik yapılmadan toptan ve menfi dedikodulardır. Zaman olarak kâfi bir zaman geçti. Bidayette itham edildiğimiz konuların şüphesiz delilleri de toplanmış bulunmaktadır. Bütün şüpheliler ya dağıldı veya müdellel oldu. Buna göre 14'ler hakkında ağır bir itham dedikodusunun önü alınmalı, eğer suçlar varsa ortaya konsun, velhasıl kanuni yollardan gereği yapılmalıdır. Buraya kulağıma kadar gelen isnatlar çok çirkin ve çok acı. Bunları yapanların kimler olduğunu kestiriyorum. Bunlar her devrin politika bezirgânları, menfaat grupları, bir tek kelime ile bu memleketin yüksek menfaatleri ile hiçbir ilgisi olmayan, yalnız günün rüzgârına göre yelken tutan kimse veya gruplardır. 27 Mayıs 'ı meydana getiren o ulvi hissi yok etmek veya parçalamak, şu sıralarda hedefleri olsa gerek. Öyle zannediyorum ki komite arkadaşları ve sizler de benim kadar bundan müteessir oluyordunuz, fakat komite ne yapar ki, onların da hesap ettikleri bu ya... şu veya bu sebepten tasfiye edilmiş ve mucip sebepleri ilk anda çok ağır, fakat sonradan tatil edilmiş bir grup için tam fırsat. Akla gelen ve ağza alınmaz ithamlar sürüp gidiyor. Komite buna resmen mani olmaya kalksa, kendi kendini tekzip gibi bir şey olur. Aksi türlü hareket etse şahsımızda kendisi de yıpranmaktadır. Arkadaşlar müteessir olmaktadır. Bunları yapanlar bu açmazı mükemmel surette hesap etmişlerdir.

Gayeleri maateessüf meydana gelmiş, 13 Kasım olayını ustalıkla istismar ederek ihtilâlin manasını hırpalamaya çalışmak, 23'ler ve 14'ler düşmanlığı yaratarak 27 Mayıs 'ı sembolize etmiş unsurları siyasî bir ölü haline getirmektir. Çünkü bunlar ihtilâl yapmış unsurları esas itibariyle yaşar görmek istemezler ve bu yüzden ellerine geçmiş bir fırsattan istifade ediyorlar. Şahsen bu oyuna gelmiyorum, gelmemeye de azimliyim. Dışarıda olan diğer arkadaşların da geleceğini tahmin etmem, fakat çok üzülüyorum.

Mesela bu çirkin ithamlardan birkaçı:

Mutlak surette bir kısmımız komünist, bir kısmımız ise faşist, bizler Cemal Paşa'y ı ve İnönü 'yü öldürecek, partileri kapatacak ve memleketi, askeri

cunta veya diktatörlükle idare edecekmişiz. Bunun 27 Mayıs ’ı yapmak için ruhunda bir şeyler hissetmiş bir Türk evladı için düşünülmesi mümkün müdür?

27 Mayıs ’ın hangi şartlar altında, sonsuz bir memleket sevgisi ve geleceğini dikkatle düşünmek suretiyle hazırlandığını, teşkilatçısı sen olduğun için çok iyi bilirsin. Ayrıca bu ne mantıktan uzak bir hezeyandır. Kim diktatörlüğü yaptırtır? Diktatörlük kuvvetle yapılır.

Memlekette bu kuvvet Silahlı Kuvvetler ’dir. Silahlı Kuvvetlerimizin sağ duyusu buna müsaade eder mi? Orduyu bilen ve tanıyan bir insan bu hususu aklından geçiremez... Benki orduyu iyi tanırım. Orada iken de devamlı olarak şunu söylerdim: Yine aynı kanaati taşımaktayım. Esaslı olarak bu memlekette demokratik düzen ve bu düzeni muktedir müesseseler kurulmadan memleket idaresi kabil olamaz. Aksi takdirde gelecek karanlıktır. Hele gelecek diktanın her türlüsü bir felakettir. Cemal ve İsmet Paşa ’nın öldürülmeleri, değil aklı selim, biraz da vicdanı olan bir insan bunu hayalinden dahi geçiremez. Bunun münakaşasını yapacak değilim. Hiçbirimiz, yıktığımız iktidarın adi suçlularına dahi aklımızdan geçirmediğimiz en küçük bir maddi zararı memleketimizin iftiharı olan bu büyük şahsiyetlere karşı nasıl düşünebiliriz. Hiçbirimiz derken herhalde sadece Ondörtleri değil 27 Mayıs Komitesi ve onun yakın çevresini kastediyorum.

Bir diğeri: Vatan hainidirler, Ruslara satılmışlardır.

Gittikleri yerden Ruslara iltica ediyorlar. İstirham ederim olur mu? Bu sözler ben ve benim gibiler için söylenebilir mi? Hatıra getirilebilinir mi? Bu pis ve adi propagandayı yapanların yüzlerine bir gün vurmak için adeta yerimde duramıyorum. Allah beni bunu yapmadan öldürmesin, tek temennim bu. Talihin ne garip ne feci cilvesidir ki; 27 Mayıs ’a hayatımızı bunları duymak için mi koymuştuk?

Bir diğeri: Beş bin subayı atan, 147’leri tasfiye eden bunlardı. İyi niyetli diğer komite üyelerini aldatarak veya tehdit ederek istediklerini yaptırıyorlardı. Buna her şeyden evvel oradaki ve buradaki arkadaşlarımız şahittir, hepsi ile en yakın samimi münasebetlerimiz vardı.

Kimi kim kandırabilir veya tehdit edebilir? Buna eyvallah diyecek bir arkadaş var mıdır? Ben bir tek vak ’aya şahit olmadım, hepsini yakından tanırım. Bunu kabullenecek bir tek kimse mevcut değildir ve olamaz. Zaten 27 Mayıs meydana gelmezdi. Onların hepsi titizlikle, fikir yapısı sağlam, sonsuz bir memleket sevgisi duyan cesur insanlar arasından seçilmişlerdir.

İhtilâli yapan bunlar değildir. Açıkgözlük edip külâh kaptılar. Bir de bu.... İhtilâlin hazırlanışını ve icrasını yakından bilirim. Bildiğim için de bu konuda selâhiyetle konuşurum ve bütün arkadaşlar da şüphesiz çok iyi bilirler. Komite ilk teşkil edildiği zaman içinde öyle arkadaşlar vardı ki eğer onlar olmasaydı ihtilâl olmazdı. Bu ihtilâli onlar, gerçekleştirdiler, yine öyleleri vardı ki olmasa da yine ihtilâl olurdu. Hizmetleri olmuştur veya olmamıştır. Fakat esasa taallûk etmez. Komitenin durumunu, yeni üyelerini tespit etmek için, yani külâhı kapmak isteyenleri ayıklamak için komisyon kurulmuştu.

Aklımda kaldığına göre dokuz kişiydi ve bu komisyon seçilirken şu husus nazarı itibara alınmıştı.

İhtilâli hazırlayan ve götürenlerden kilit arkadaşlar seçilmişlerdi. Yine hatırımda kaldığına göre şu zevat vardı: Madanoğlu, Sezai, Osman, Türkeş, Muzaffer Yurdakuler, Mucip Ataklı, Sami Küçük, Orhan Erkanlı ve ben, belki Ekrem Acuner de vardı.

Belki başkaları da seçilebilirdi de. İşin selâmet ile cereyanı için feragat ettiler. Her ne ise bu komisyon, Komiteyi tespit etmişti. Şahsım için söyleyebilirim ki açıkgözlük edip komiteye çöreklenmiş değilim.

Talâtçığım seni işgal ediyorum. İşte böyle konuları duymak beni harap ediyor. Madde, mahal ve kimden duyduğumu sarih olarak tespit etmeme imkân yok, bu şekilde lekelenmemize bir nihayet vermek lazım. Eğer varsa resmen açıklanmalıdır. Herkes durumunu bilmeli ve lüzum görüyorsa savunmasını yapmalıdır. Bu konuda yardımlarını bilhassa istirham ederim.

Nasılsın, arkadaşlar nasıllar? Şu sıralarda hakikaten çok mühim problemlere karar vermek durumunda bulunuyorsunuz. Meşguliyetiniz büyük, candan temennim komitenin ve sizlerin icraatında başarınızın devamıdır. Memleket

istikbalini inşa ediyorsunuz. Bu tarihi çalışmanızı Allah meşgul etsin. Mesut inkişafları gördükçe bahtiyar oluyorum.

Her şeyin en iyi sonuca ulaşacağına itimadım tamdır. Benim ve başkalarının şahısları mevzubahis değil, memleket hizmetinde şahsen kimseye karşı ne kinim ve ne de bir davam var... Bir ihtilâl hareketinde bu gibi olaylar olur, olmamasını temenni ederim.

Fakat olduktan sonra da memleketi seven bir insan sıfatıyla, hareketin muvaffakiyetini bütün kalbimle vatanın birlik, beraberlik selâmet ve atisi bakımından temenni ederim diyorum. Şimdilik hoşça kal. Bütün hasretimle gözlerinden, yanaklarından öperim sevgili kardeşim. Sezai, Osman, Kadri Kaplan, Muzaffer Yurdakuler, Suphi Karaman ’ın hasretle gözlerinden öperim. Yazarsan beni memnun edersin.

Orhan Kabibay

(Aydemir tarafından verilen ültimatom eksiksiz olarak uygulanmış; Korgeneral Cemal Madanoğlu Sıkıyönetim Kumandanlığı ’ndan, Albay Osman Köksal Muhafız Alay Kumandanlığı ’ndan alınmış ve o zamanki Milli Savunma Bakanı Muzaffer Alankuş, Kara Kuvvetleri Kumandanı Korgeneral Celâl Alkoç, İkinci Ordu Kumandanı Korgeneral Şefik İlter, Deniz Kuvvetleri Komutanı Koramiral Zeki Özek ve Hava Kuvvetleri içerisinde birçok subay derhal emekliye sevk edilmişlerdir. Cumhurbaşkanı Gürsel ’in Emir Subayı Agasi Şen de istifa etmeye mecbur bırakılmıştır. 6 Haziran olayı gerçekte ihtilâlin içinde olan yeni ve sessiz bir ihtilâlden başka bir şey değildir.)

Silahlı Kuvvetler Birliği ’nin İlkeleri

Artık CHP kendisini iktidarın en yakın sahibi olarak görmeye başlamıştı. Fakat durum hiç de onların bildiği gibi bir gelişim göstermiyordu. Ordu içinde kurduğumuz Silahlı Kuvvetler Birliği her gün biraz daha güç kazanıyordu. 1961 Haziranının 28. günü toplanarak “Silahlı Kuvvetler Birliği”nin kabul ettiği prensipleri Genelkurmay Başkanlığı tarafından bütün silahlı kuvvetlere bir genelge ile duyurduk. Prensiplerimiz şunlardı.

1. Ana prensipler üzerinde kader birliği edilen hayati meselelerdir. Bu prensiplerin komite, meclis ve gerekse dışarda takip ve tahakkuku için her türlü gayret ve kuvvet sarfedilir. Memleketin ve rejimin selâmeti icabı Silahlı Kuvvetler bu yolda ikaz ve silahlı müdahale yapar.

2. Şu veya bu şekilde tecellisinde ihtilatlar yaratmayacak veya ihtilâl ve rejimin teminatını tehlikeye düşürmeyecek meselelerin hallinde teşebbüs, teşvik ve tavsiyeden ileri gidilemez, silahlı mücadeleye değer bir risk olarak kabul edilemez.

3. Ana prensipler:

a. MBK Türk Silahlı Kuvvetleri ’nin bölünmez bir uzvudur. Onlara vaki bir tecavüz Türk Silahlı Kuvvetleri ’ne yapılmış addedilir.

b. MBK azaları arasında komiteyi yıpratıcı bir ayrılığı Türk Silahlı Kuvvetleri asla tasvip etmez.

c. Seçimde iktidara gelecek siyasî kuvvet, ihtilâl ve inkılâba ve bunu yapanlara karşı intikamcı bir hüviyet taşıyamaz. Seçimlere kadar partilerin durumu yakından takip edilir.

d. Yassıada davasında birinci derecede suçlular için yüksek adalet divanının verdiği kararlar derhal tasdik ve infaz edilecektir.

e. Genel seçimler Yassıada Mahkemeleri sona erdikten ve cezalar infaz edildikten sonra yapılacaktır. Bu tarih 29 Ekim 1961 ’i geçemez.

f. Müspet yoldan ayrılmadıkça seçimlerin sonuna kadar MBK fesih veya başka bir yolla azaltılamaz ve dağıtılamaz. (İhanetleri Komite tarafından karar altına alınmadıkça)

g. Seçimlerden evvel MBK başkanının herhangi bir sebeple görevinden ayrılması halinde, Devlet Reisi bir numaralı Anayasa Kanununun hükümleri gereğince seçilecektir.

h. MBK 'nın prensip kararı ve tensikat maksadı ile emekliye sevk edilenler tekrar Silahlı Kuvvetlere alınamazlar.

i. Atatürk inkılapları aleyhine hiçbir şekilde taviz verilemez.

j. Seçimle gelen iktidarca ihtilâli hazırlayan ve yapanlar, ihtilâl hükûmeti devamınca ihtilâl icabı olan hizmetler ve görevlerde çalışanlar, Yüksek Adalet Divanı Üyeleri bu hizmetlerden mesul tutulamazlar ve mahkeme edilemezler.

k. Bu prensip anlaşmasına varanlar ihtilâl ve inkılâbın teminatını sağlamak için birleşmiş olduklarından, siyasî bir topluluk ve karşı ihtilâlci olarak vasıflandırılamazlar ve böyle bir gaye de taşımazlar.

l. Avdetlerine bir mahsur olmadığı Silahlı Kuvvetlerce kanaat hasıl oluncaya kadar 14 'ler yurda avdet edemez. Bu hususta karar komitece verilir.

m. MBK üyeleri, seçimden sonra partisiz Cumhuriyet Senatosu üyesi olarak hizmet ettikleri müddetçe Anayasa esasları dahilinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olmakta devam edecektir.

n. MBK, çıkardığı kanunlar ve icraatından dolayı seçimle gelen iktidarca sorumlu tutulamaz.

o. Türk Silahlı Kuvvetleri, prensipler tahakkuk ettikten ve siyasî iktidarı vaat edildiği gibi Anayasa esaslarına göre partilere devrettikten sonra siyaset dışında kalacak ve asli görevine dönecektir.

25 Ağustos günü Jandarma Okulu Şeref Salonu ’nda toplandık ve tabanca üzerine ellerimizi koyarak şu yemini ettik.

Türk Milletinin bekası, 27 Mayıs İnkılap ruhunun devamını, demokratik bir rejimin kurulmasını temin ile MBK’nın müspet icraatını destekleyeceğime ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin siyasetten uzak kalmasının temini hususunda kendimi şimdiden Türk Milletine feda edeceğime namusum ve şerefim üzerine and içerim.

İlk toplantımızı bu yemini ettiğimiz günün akşamı yaptık. Toplantıya Jandarma Genel Kumandanı Tuğgeneral Abdurrahman Doruk Paşa Başkanlık ediyordu. Toplantıya 50’den fazla subay iştirak etmiş bulunuyordu. Yemin etmiş olan subaylar masanın etrafını çevirmişlerdi. Doruk Paşa kumandanlarla yaptığı temaslar hakkında bilgi verdi.

Sorunlu Seçimler ve Yorumlar

Toplantılarımıza ve çalışmalarımıza devam ettiğimiz bu sırada herkesin merakla beklediği seçimler, Demokrat Parti 'nin devamı olduğunu her fırsatta söyleyen, miting meydanlarında sehpalar kurarak konuşmalar yapan, cahil halkımızı altında derin anlamlar yatan cümlelerle tahrik eden politikacıların varlığına rağmen yapıldı.

Seçimlerin sonucu bizlerin haklı olduğumuzu bir kere daha açıkça ortaya koymuştu.

Seçimler bilindiği gibi sonuçlanınca Milli İradenin tam olarak gerçekleşmediği inancına varmıştık. Bu anda Türk Silahlı Kuvvetleri içinde bir fikir ayrılığı belirmeye başlamıştı.

Ordu mensuplarının bir kısmına göre; meclisin toplanmasından 1962 başlarına kadar geçen zaman içinde fikirsiz ve derinliği olmayan siyasî atmosfer memlekete hâkim olmaya başlamıştı. Ordunun iyi niyetlerine rağmen siyasîler kaba ve basiretsiz hareketleri ile ihtilâlden yeni çıkmış memlekette politika ortamını değerlendirmekten yoksun görünüyorlardı. Adalet Partisi ağırlık merkezi olarak kapitalist ekonomiye taraftardı. Fakat program itibariyle faşist bir metot sahibi olduğunu gösteriyordu. CHP çeşitli olayları ve dünyada beliren reformları tam anlamı ile halledememişti. Ağırlığı ile sosyalist ekonomiye taraftar, fakat tatbikat itibariyle AP ile aynı paralelde bulunuyordu. Bu durum memleket gerçeklerini bilen subayları memleketin geleceği bakımından huzursuzluğa sevk ediyordu. Kanaat o idi ki, memleketin muhtaç bulunduğu ekonomik ve sosyal reformlar ilmi tarzda değil, gelişigüzel uygulanacak, siyasî kavgalarla memlekette 27 Mayıs 'tan öncesine daha gergin bir hava yaratılacak, bu durum profesyonel politikacılara maişet endişesine dayanan bir post kavgasından başka bir sonuç vermeyecekti.

Bu nedenlerle bir grup subay, yol yakın iken memleketin geleceği bakımından idareye el konulması fikrini savunuyordu.

İkinci fikre göre ise, seçimler arzu edilen şekilde olmamıştı, şimdi askeri bir müdahale hareketine de lüzum yoktu. Tecrübe edilmeli, başarısızlıkları görüldükten sonra müdahale edilmeliydi.

Bu fikri savunanlar daha ziyade Hava Kuvvetlerinin temsilcileri olan Kurmay Albay Halim Menteş, Hava Albayı Fevzi Arsın idi, bunlar CHP ’liler ile devamlı surette temasta oldukları için bu memleketi ancak başta İnönü olmak üzere CHP ’nin kurtaracağına inanıyorlardı. Bu fikir gerek Ankara Grubunda, gerek İstanbul Grubunda tartışıldıktan sonra birinci fikir ekseriyet kazandığı için İstanbul ’da 21 Ekim 1961 günü Harp Akademilerinde yapılan büyük toplantıda 10 General ve 28 Albay şu protokolü imzalamışlardı.

Harp Akademisi
21 Ekim 1961

ZABIT VARAKASI

1. Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları (aşağıda imzaları bulunan) 21-Ekim-1961 günü Saat 1430 da toplanmışlar ve gündemlerinde mevcut olan konuları müştereken müzakere etmişler ve İTTİFAKLA aşağıdaki kararlara varmışlardır:

a. Türk silahlı kuvvetleri 15-Ekim-1961 günü yapılmış olan seçimlerden sonra gelecek yeni Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmadan evvel duruma fiilen müdahale edecektir.

b. İktidarı Milletin hakiki ve ehliyetli mümessillerine tevdi edecektir.

c. Bütün Siyasi partiler faaliyetten men edilecek, seçim neticeleri ile Milli Birlik Komitesi feshedilecektir.

d. Bu kararın tatbiki 25-Ekim-1961 den sonraki bir güne tehir edilmiyecektir.

2. İşbu zabıt varakası ÜÇ nusha olarak tanzim edilmiş ve bütün üyeler tarafından aynı anda imza edilmiştir. 21-Ekim-1961
Saat 1800

[illegible]

1. [illegible] TOLGA
2. [illegible] ERDEN
3. TÜG. [illegible]
4. TUĞAMİRAL BAHATTİN [illegible]
5. TUĞG. FARUK [illegible]
6. TUĞAMİRAL CELAL EKİCİOĞLU
7. TÜG. YUSUF [illegible]
8. TUĞG. FARUK GÜVENTÜRK
9. TUĞAMİRAL KEMAL KAYACAN
10. TUĞAMİRAL İSMAİL [illegible]
11. KUR. ALB. [illegible]
12. " " DOĞAN [illegible]
13. " " SUAT AKTULGA
14. " " HALUK KEMAL [illegible]
15. " " ORHAN [illegible]
16. " " HALİS [illegible]
17. " " [illegible]
18. " " [illegible]
19. " " [illegible]
20. " " VECİHİ [illegible]
21. " " [illegible]
22. " " [illegible]
23. Hv. Kur. Alb. [illegible] ÇAĞLAR
24. Kur. Alb. [illegible]
25. İn. Alb. [illegible]
26. Top. Alb. [illegible]
27. Kur. Alb. CEMAL OCAL
28. Dz. Kur. Alb. [illegible] TARKAN
29. " " " [illegible]
30. Kur. Alb. CELAL UÇAR
31. " " BEDRETTİN [illegible]
32. " " VAHİT [illegible]
33. " " ŞERAFETTİN [illegible]
34. Hv. Kur. Alb. EMİN ALPKAYA
35. Kur. Yb. AHMET [illegible]

36 Kur. Alb. [illegible]
37 Kur. Alb. [illegible]
38 Kur. Alb. [illegible]

[illegible]

Harp Akademisi 21 Ekim 1961

ZABIT VARAKASI

1. Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları “Aşağıda açık imzaları bulunan” 21 Ekim 1961 günü saat 14.30 ’da toplanmışlar ve gündemlerinde mevcut olan konuları müştereken müzakere etmişler ve ittifakla aşağıdaki karar varmışlardır:

a. Türk Silahlı Kuvvetleri 15 Ekim 1961 günü yapılmış olan seçimlerden sonra gelecek yeni Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmadan evvel duruma fiilen müdahale edecektir.

b. İktidar, milletin hakiki ve ehliyetli mümessillerine tevdi edilecektir.

c. Bütün siyasî partiler faaliyetten men edilecek, seçim neticeleri ile MBK fesh edilecektir.

d. Bu kararın tatbiki 25 Ekim 1961’den sonraki güne tehir edilmeyecektir.

2. İşbu Zabıt Varakası üç nüsha olarak tanzim edilmiş ve bütün üyeler tarafından aynı anda imza edilmiştir.

21 Ekim 1961

21 Ekim 1961 protokolünün altında şu general ve subayların imzaları yer alıyordu:

Korgeneral Refik Tulga,

Tümgeneral Fikret Esen,

Tümgeneral Refet Ülgenalp,

Tümamiral Bahattin Özülker,

Tuğgeneral Faruk Gürler,

Tuğamiral Celâl Eğicioğlu,

Tuğgeneral Yusuf Akmansu,

Tuğgeneral Faruk Güventürk,

Tuğamiral Kemal Kayacan,

Kurmay Albay Behçet Özdemir,

Kurmay Albay Doğan Özgöçmen,

Kurmay Albay Suat Aktulga,

Kurmay Albay N. Kemal Ersun,

Kurmay Albay Burhan Hunoğlu,

Kurmay Albay Halim Kural,

Kurmay Albay Recai Baturtalp,

Kurmay Albay Mehmet Bora,

Kurmay Albay Vecihi Akın,

Kurmay Albay Emin Aytekin,

Kurmay Albay Ferit Erdoğan,

Kurmay Albay Necati İşcan

Hava Kurmay Albay Turan Çağlar,

Kurmay Albay Fikret Göknar,

İs. Albay Rifat Erenulu,

Top. Albay Celâl Baykam,

Kurmay Albay Cemal Öcal,

Dz. Kurmay Albay Bülent Tarkan,

Dz. Kurmay Albay Zarif Çetindağ,

Kurmay Albay Bedrettin Demirel,

Kurmay Albay Celâl Ugan,

Kurmay Albay Vahit Gürkan,

Kurmay Albay Şerafettin Olcay,

Hv. Kurmay Albay Emin Alpkaya,

Kur. Yb. Ahmet Gergeç,

Kur. Alb. Necati Özan,

Kur. Alb. Sadettin Cankır,

Kur. Alb. Nihat Aslantürk.

Protokolü imzalayan Refik Tulga, Korgeneral Cemal Tural ’ın birinci nüshaya imza koyduğunu el yazısı ile protokolün üzerine kaydetmiştir.

21 Ekim gecesi beni ve birkaç arkadaşımı İstanbul ’a çağırdılar. Ben, Merkez Komutanı Albay Selçuk Atakan, Hava Kuvvetleri ’nden Kurmay Albay Halim Menteş, Albay Fevzi Arsın, Kurmay Yarbay Tufan Akkoç, saat 10 ’da kalkan bir uçakla İstanbul ’a gittik. İstanbul ’da Akademi ’de yapılan bir toplantıda general ve amiraller bize İstanbul ’un kararını bildirdiler. Bu karara yalnız havacılar itiraz etti. Fakat neticede ekseriyete uyduklarını belirttiler, gece 02.00 ’de Ankara ’ya döndük. Ertesi gün, 22 Ekim günü Mürted Havaalanı ’ında Ankara Grubuna dahil arkadaşlar ve generaller büyük bir toplantı yaptık. Herkes tasvip etti. Aynı protokolü orada bulunanlar da imza ettiler.

Protokol Çiğneniyor

23 Ekim günü Genelkurmay Başkanı Cevdet Paşa, Kuvvet Komutanları ’nı, Ordu Komutanları ’nı, Kolordu Komutanları ’nı ve Kuvvet Kurmay Başkanları ’nı toplantıya davet etti. Toplantıda alınan bu kararın uygun olup olmadığını, Devlet Başkanı Cemal Gürsel seçilmek üzere her şeyin düzeleceğini ve İsmet Paşa ’nın da Başvekil olmak üzere bu işi kurtaracağını kendilerine empoze etmiş oldukları için, generaller alınmış olan bu karardan, imzaları olduğu halde döndüler. Ordu içinde generallere karşı bir itimatsızlık belirdi. Ordu bir sarsıntı geçirmeye başladı. Bilindiği üzere, Silahlı Kuvvetler ’in başları olan dört kuvvetin komutanları, Genelkurmay Başkanı köşke giderek 4 parti lideri ile bazı şartları ileri sürmek suretiyle hiçbir zaman hukukî değeri olmayan bir belgeyi imza ettirdiler. Bu albaylar kuşağının arzusu hilafına olmuştur. Duyulduğuna göre, antidemokratik bu karara her zaman şahsiyetini ve bitaraflığını muhafaza etmiş olan Sayın Bölükbaşı itiraz etmek cesaretini göstermiş, diğer demokrasi pehlivanları derhal kabul etmişlerdir.

İhtilâl Hazırlıkları

Albaylar kuşağı, demokrasiye gidildiği takdirde, bunun tam manasıyla tatbikini istemişlerdir. Halbuki, gerek Devlet Başkanı ’nın seçimi ve gerekse Başvekil ’in seçimi, askeri baskı ile olmuştur. Bunda eski MBK üyeleri ile hava kuvvetlerinin rolleri büyük olmuştur. Her istedikleri şeyi “Ordu böyle istiyor” diyerek partiler üzerinde umacı rolüne geçmişler ve Ordu ’yu alet etmişlerdir. Halbuki ordunun gövdesi değil, onun başında bulunan birkaç Kuvvet Komutanı bunun böyle olmasını arzu ediyorlardı.

Netekim, Meclis açıldıktan sonra cereyan eden hadiseler ve partilerin tutumları, hiçbir ciddi mesele üzerinde eğilinmemesi, ordudaki büyük kitleyi çok daha büyük ümitsizliğe kaptırmış olduğu için, yeniden genç ve orta kuşaklardan generaller kademesine tazyikler yapılmakta idi.

Gün geçtikçe artan bu tazyik karşısında albaylar kuşağı hakikatleri, başlarında bulunan kuvvet komutanlarına ve Genelkurmay Başkanı ’na söylemekten çekinmemişlerdir. Bu cümleden olarak 19 Ocak 1962 günü Genelkurmay Başkanı, Genelkurmay Karargâhı ’nda saat 17 ’de büyük bir toplantı tertip etmiştir. Bu toplantıya Ankara ’da bulunan bütün kuvvet komutanları, Genelkurmay ’da ve Kara Kuvvetleri ’nde bulunan bütün Okul komutanları, kritik personel iştirak ettiler. Salonda tahminen 70 kişi kadar bulunuyordu.

Genelkurmay Başkanı, gidişatın iyi olduğunu, İnönü başta mevcut oldukça her şeyin düzeleceğini ve onun ordu tarafından desteklenmesi gerektiğini kesinlikle belirtti. Konuşması bittikten sonra sırasıyla, hava, kara, deniz kuvvetleri komutanlarına söz verdi. Hiçbir fikir beyan etmediler. Sıra ile generallere sordu. Hiçbiri mütalaa etmedi.

Sıra albaylara geldi. İlk olarak Jandarma Okulu Komutanı Kurmay Albay Necati Ünsalan kalktı. Genelkurmay Başkanı ile aynı fikirde olmadığını, 80 yaşındaki bir liderin bu memleketi kurtaramayacağını, fiziki yapısı bakımından enerjisi tükenmiş bir insana bel bağlanamayacağını ve memleketin yaşamış olduğu durumda bu zihniyetle bir adım daha ileri gidemeyeceğini belirtti. Sonra Kurmay Albay Emin Arat konuştu. Aynı

şekilde Genelkurmay Başkanı ’na aksi tezi savundu. Kurmay Albay Selçuk Atakan, Genelkurmay Başkanı ile aynı fikirde olmadığını belirtti.

Ben de o gün şu konuşmayı yaptım:

“Paşam ben size bugünkü durumların bu şekle döneceğini ta Temmuz ayında söylemiştim. Hatırlarsanız, o zaman Güney Kore ’ye muvazi gidiyoruz demiştim. Bu memlekette yüzde yüz ikinci bir ihtilâlin olacağına inanıyorum...” Netekim o sırada hazırlanmakta olan ihtilâller şunlardı:

1. Bizzat Devlet Başkanı Gürsel bir ihtilâl hazırlıyordu. Kabine teşekkül ettikten sonra Aralık ayı içinde bir gün 28.Tümen Komutanı Nuri Hazer ’e giderek “İkinci ihtilâlin olacağına inandım. Siyasî partiler artık bu işi yürütecek güçte değildir. Bir ihtilâl yapıp durumu düzeltmek gerekiyor. Ordu birliğini muhafaza etsin. İcap ettiği anda hep birlikte harekete geçeriz” demişti. Olay 19 Aralık ’tan önce 28.Tümen Karargâhı ’nda Kurmaybaşkanı Kemal Güner, Topçu Kumandanı Agah Günal ’ın yanında geçiyordu. Ordu prensiplerine göre böyle bir konuşmayı Hazer ’in derhal Genelkurmay Başkanına bildirmesi gerektiği halde, Hazer bundan hiç kimseye bahsetmemiş, konuşulanları dışarıya aksettirmemişti. Durum ben ve arkadaşlarım tarafından öğrenilerek Sunay ’a nakledildi. Halim Menteş kanalıyla da İnönü haberdar edildi.

Gürsel fikirlerini ikinci defa köşkte bazı arkadaşların bulunduğu bir görüşmede açıklamıştı. Konuşmaların geçtiği salonda Gürsel ’in oğlu Özdemir de hazır bulunuyormuş. Gürsel ihtilâlin mutlaka lüzumlu olduğunu söylemiş ve ihtilâl için pazarlığa girişmişti. Hatta bazı söylentilere göre, Gürsel ’in oğlu en az 5 bin kişinin temizlenmesi halinde gene sonuç elde edilemeyeceğini söylemiş, Gürsel ise 500 kişinin temizlenmesinin yeter olduğunu savunmuştu.

2. Eski MBK üyeleri ise, başka amaçlarla ihtilâl hazırlıyordu. İlk ihtilâlin sonucundan memnun olmayan MBK üyeleri Meclis ’in iş yapamayacağına inanmışlardı. Mucip Ataklı, Fikret Kuytak, Emanullah Çelebi, Haydar Tunçkanat, Şükran Özkaya, Ekrem Acuner ve Rafet Aksoyoğlu ihtilâlin başında olanlardı... Hatta Ataklı ’nın Meclis ’te tabanca çekme olayından bir süre sonra Jandarma Okulu Kumandanı Necati Ünsalan ’ın evinde

toplanılmış, Ataklı orada bulunan subaylara “Gürsel ihtilâli yapmadan önce biz harekete geçmeliyiz. Bu iş 28 Şubat ’tan önce bitirilmeli” demişti.

3. Bazı CHP ’liler Meclis ’e karşı hoşnutsuzluk duyuyorlar ve bir ihtilâl ile Meclis ’i temizlemek istiyorlardı. MBK ’cılar tarafından desteklenen bir grup CHP linin başında Cemal Yıldırım ve Sıtkı Ulay bulunuyor, halen millî hizmet başkanı olan Naci Aşkun da onlarla teşriki mesai ediyordu. Bizimle de temasa geçmişlerdi. Bu grubun arzusu, bizim ihtilâl yapmamız ve 15 gün içinde idareyi kendilerine devretmemiz şeklinde idi...

4. İntikamcı partiler ise bir halk ihtilâli hazırlamakta idiler. Bu tahakkuk ettiği takdirde ise, bazı zümreye kin duyan insanlar, bunların üzerine çullanacak, kan gövdeyi götürecekti. Örneğin, Taşlıtarla ’dakiler İstanbul ’a, Eşrefpaşa ’dakiler İzmir ’e, Altındağ ’dakiler Ankara ’ya hücum edeceklerdi. Bu durumda ikinci bir 6-7 Eylül hadisesi doğacaktı ki bunu ordu da önleyemezdi. İntikamcı partilerin köylüler arasında propaganda yaptığı ve köylüye “Oğlunu askere gönderirken bir hareket çıktığı takdirde ilk önce subayını vurmasını öğretmesini” telkin ettiği ordu tarafından öğrenilmişti. Netekim 9 Şubat protokolü imza edilirken, ki ben protokolün imzasında yoktum, bulunan arkadaşlardan öğrendiğime göre, Refik Tulga “Selâhiyetle konuşuyoruz. Eski demokratlar Taşlıtarla ve Zeytinburnu bölgelerine bolca kazma kürek yığmaktadır. Bu göz önüne alınarak, süratle harekete geçilmesini ve yeni bir ihtilâl yapılmasını teklif ederiz” demiştir. İntikamcı partilerin kurduğu bu cemiyet etrafa dalbudak sarmıştı.

5. Orduda birtakım parçalanmalar vardır. Çeşitli zümreler ufak cuntalar hazırlamakla meşguldür. Orduda, binbaşılar grubu, albaylar grubu, gençler grubu, havacılar grubu gibi gruplaşmalar olmuş, gün geçtikçe bu halkalar birbirinden uzaklaşmaya başlamıştır. Genç kuşak, Meclis ’e karşı en kısa zamanda harekete geçmek istemekte, üst kademeler bu hareketi beklemekte ısrar etmektedir.

Seçim sonrası ortaya çıkan ihtilâl ihtimalleri karşısında ben ve arkadaşlarıma bağlı genç kuşak, en iyi hal çaresi olarak kendimizin harekete geçmesini görüyorduk. Hareket iki şekilde tezahür edebilecekti:

Bir ihtimale göre, Genelkurmay Başkanı da genç kuşakla birlik olacak, parti liderleri ve kabine üyelerine durum anlatılacak ve Meclis ’ten puan

hesabına göre hazırlanacak yeni bir seçim kanunu çıkartması istenecektir. Kanun çıktıktan sonra, Meclis kendi kendini fesh edecek ve en kısa zamanda yeni bir meclis teşkil edilecektir. Bu surette memlekette aydın kitleyi tatmin edecek bir parlamento doğacak, ordudaki huzursuzluk kalkacak ve kalkınma için gerekli reformlar en kısa zamanda yapılabilecektir. İç huzur tamamen sağlandıktan sonra ise, puan sisteminden normal seçim sistemine geçilecektir. Bu suretle yer yer çatlamaya başlamış olan ordu da bütünlüğüne kavuşacaktır.

İkinci ihtimale göre ise, Meclis bir memorandum ile feshedilmediği takdirde, ordu fiilen harekete geçecektir. Meclis silahlı kuvveti ile feshedilecektir ki, ordu mensupları bu ikinci hal çaresini arzu etmektedirler.

Genelkurmay Başkanı ’nın düzenlediği toplantıda bu ihtimal ve görüşleri belirttikten sonra şöyle devam ettim:

“Saydığım beş ihtimalden ilk dördü tahakkuk edecek olursa, mutlaka memlekette ikilik doğacaktır. Hiyerarşik sisteme bağlı olmak üzere yapılan bir ihtilâl en az zayiat ve memlekete en az zararlı şekilde olur. Silahlı kuvvetler parçalanmaz.”

Bu sözlerim üzerine Sunay derhal yerinden fırladı ve iki elini havaya kaldırarak “Yoo! Beni bu mesuliyet altına sokma” diye bağırdı.

Heyecanlanarak devam ettim:

“Ben sizi ikaz ediyorum. Memleketin gerçekleri bunlardır. Orduda parçalanma vardır. Ayrıca, Tabiî Senatörlerin tutumu sebebiyle ordu ile halkın arası da açılmaktadır.

Orduda alt kademenin tazyiki de artmaktadır. Hiçbir komutan kuvvetine, birliğine tam manasıyla sahip değildir.

Hangi kuvvet kumandanı kıt ’asına hâkim ise ayağa kalksın, açıkça hesaplaşalım...”

Bu teklif içeride bulunanları şaşırttı. O anda gerçekle bir defa daha yüz yüze gelindi. Kumandanlardan hiçbiri ayağa kalkmak ve kıt ’asına hâkim

olduğunu söylemek cesaretini gösteremedi. Çünkü orduda halkalaşmalar kumandanların da malumu idi.

Sözlerimi şöyle bitirdim:

“İleride olacak herhangi bir hadisenin mesulü, hadiseleri bildiği halde doğru olarak aksettirmeyen ve gene bu hareketleri bildiği halde gerekli tedbirleri almayanlar olacaktır...”

Sunay diğer subayların da fikirlerini sordu, hemen hemen birbirinin aynı cevaplar aldı. Son olarak 229. Piyade Alay Komutanı İhsan Erkan birkaç gün önce 13 yaşındaki kızına bir sivilin “Yakında babasız yaşamaya alış kızım...” dediğini naklederek intikamcı unsurların orduya karşı duydukları kini belirtti ve en kısa zamanda bu işe bir son verilmesini istedi.

Sunay daha sonra generallerin görüşlerini sordu. Hiçbir fikir söylemediklerini görünce “Ben sizin namınıza İnönü ’ye kendisini desteklediğinizi söyleyeceğim” dedi. Albaylar mırıldanarak hoşnutsuzluklarını belli ettiler. Dışarı çıkarken Sunay bana dönerek “Sen çok ateşlisin, çok heyecanlısın” deyince: “Ben sadece gerçekleri söylüyorum, kimin haklı veya haksız olduğunu olaylar gösterecektir” cevabını verdim.

9 Şubat Protokolü ’nün Fikrî Hazırlığı

Bundan sonra kumandanların ve İnönü ’nün İstanbul seyahati yapıldı. Genelkurmay Başkanı, Harp Akademisi ’nde aynı şekilde bir konuşma yaptı. Batı Anadolu ’daki birlikleri dolaştı. Kara Kuvvetleri Komutanı doğudaki birlikleri dolaştı. Ordunun tansiyonu ölçüldü, gittikleri yerlerde “Emrinizdeyim Paşam” cevabını aldıkça, ordu alt kademelerinin kendileri ile fikir birliği ettiği kanısına kapılıyor ve İnönü ’ye de garanti veriyorlardı.

9 Şubat ’ta İstanbul ’da Balmumcu Çiftliğinde Albay Celâl Baykam ’ın kumandanı bulunduğu Jandarma Tugayı ’nda Refik Tulga Paşa ’nın Başkanlığı ’nda bütün 1. Ordu Birlik Komutanlarının bulunduğu büyük bir toplantı yapıldı. Ankara ’dan temsilci olarak Dündar Seyhan, Necati Ünsalan, Selçuk Atakan, Galip Gültekin, Orhan Topçuer toplantıya katılmak üzere İstanbul ’a gittiler.

Sonradan arkadaşların bana anlattığına göre toplantı gündemi şu şekilde tespit edilmişti:

a) Ankara ’dan gelen heyetin dinlenmesi

b) Silahlı Kuvvetler Birliği ’nin devamına lüzum olup olmadığının tespiti,

c) Varılması istenen sonuç hakkında kat ’i ve son kararın alınması.

Toplantıyı İstanbul Valisi olan Korgeneral Refik Tulga açmış, Ankara ’dan temsilci olarak gönderdiğimiz Albay Necati Ünsalan’a söz vermiş. Kurmay Albay Ünsalan uzun bir konuşma yaparak Ankara ’daki durumu belirtmiş ve memleketin bugünkü gidişatı ile ilgili hadiselerin ışığı altında çıkmaz bir yolda olduğumuzu belirtmiş ve konuşmasının sonunda, riyasete görüşlerini şu cümlelerle açıklamış:

“Silahlı Kuvvetler Birliği olarak, bir müdahalenin yapılıp yapılmayacağını ve birliğin devam ettirilip ettirilmeyeceğini oya koyalım” demiş.

66. Tümen Kumandanı Faruk Güventürk, Hava Kuvvetleri ’nin durumu hakkında Ankara ’nın çok ümitli olduğunu bu hususta daha geniş bir

açıklamanın yapılmasını istemiş.

Necati Ünsalan cevap olarak Mucip Ataklı ’nın hazırlanan planlar hakkında bir koordine yapılmasını talep ettiğini ve bu maksatla bir randevu tespit edildiğini, ancak randevu günü bir futbol maçı dolayısıyla görevli olduğu için bulunamayışı sebebi ile randevunun sonraya tehir edildiğini, fakat sonradan bir görüşme yapma imkânının sağlanamadığını, ancak telefonla alınan bir randevu sonunda Haydar Tunçkanat ’ın muvafakat etmediğini, böylece temaslardan olumlu bir sonuç alınamadığını bildirmiş.

Nihayet Merkez Kumandanı Kurmay Albay Selçuk Atakan ’a söz sırası gelmiş. Değerli arkadaşım Selçuk burada gayet iyi bir konuşma yaparak Hava Kuvvetlerinin aynı fikirde olmadığını, bu hususta iyimser olmamak icap ettiğini, bunun için Hava Kuvvetleri ile anlaşmaya varılarak üç kuvvet arasında ahengin kurulmasının şart olduğunu belirterek: “Ankara ’daki arkadaşlar çeşitli gruplara bölündüğümüz söylenmektedir. Bu tamamen asılsız ve mesnetsiz bir görüştür. Fikirler çarpışabilir. Biz ayrı ayrı fikirlerin münakaşasını yapar, fakat sonunda ekseriyetin aldığı karara uyarız. Fikirler ve ayrı görüşler olmuştur. Ancak bu birliğimizi parçalamamıştır” demiş.

Daha sonra Hava Kuvvetleri ’nin durumu ile ilgili olarak birbirini tutmayan konuşmalar yapılmış ve bu konuya Kurmay Albay Behçet Özdemir yaptığı konuşma ile temas etmiş ve şunları söylemiş:

“Çeşitli ifadeler bizi tatmin etmedi. Ancak yapılacak ve tazelenecek temaslar sonunda Hava Kuvvetlerinin durumunun aydınlanacağı fikrine sahip oldum.”

Daha sonra 15. Kolordu Komutanı Fikret Esen Paşa ’yı temsilen Albay Aslantürk konuşarak beni itham etmiş ve hakkımda bazı ithamlarda bulunmuştu.

Aslantürk; Tümenine mensup bir üsteğmenin izinli bulunduğu esnada Harp Okulu ’na gittiğini ve tesadüfen kendisi ile konuşan Alay Kumandanı Turgut Alpagut ’un üsteğmene “Siyasî durumu nasıl görüyorsun, bu kötü gidişle sizin oradakiler ne düşünüyorlar, size bir şey söylemiyorlar mı” şeklinde bazı konuşmalar yaptığını ve bizlerin genç subaylara ihtilâlci fikirler telkin ettiğimizi belirterek bu gibi hareketlere son vermemizi ve

Harp Okulu ’na bunu yakıştıramadığını söylemiş. Bundan sonra da 66. Tümen ’e bağlı bir Alay Komutanı da aynı şekilde konuşma yapmış.

Bütün bu konuşmalara cevap olarak Kurmay Albay Necati Ünsalan “Talât Aydemir şimdi bizlerden çok uzaktır. Ancak şunu ifade ederim ki, Talât Aydemir en az bizler kadar milliyetçi ve idealist bir arkadaştır, onu kendimle mukayese edilmeyecek kadar sizlere lanse ederim. Hakkında çıkarılan dedikodulardan son derece mütessirdir” demiş ve öğrencilerimle bu şekilde hiçbir konuşma yapmadığımı kesinlikle belirttikten sonra, “Keşke bizler de onun kadar doğru, dürüst ve tek cepheli bir insan olabilsek, hakkındaki ithamlardan kendisini huzurunuzda tenzih ederim” demiş.

Beşinci Kolordu Kumandanı konuşmaların uzatılmamasını ve geçmiş olayların tekrar ele alınmasının bir lüzumu olmadığını ve toplantının bir sonuca bağlanmasının gerekli olduğu fikrine işaret etmiş. Daha sonra Kurmay Yarbay Osman Deniz de bir konuşma yaparak görüşlerini açıklamış ve bir ihtilâlin yaşaması için fikir cephesinin tespit edilmesi gerektiğine işaret ederek “27 Mayıs İhtilâli ’nin noksan tarafları fikirde kalmıştır. Böylece bizleri ikinci bir ihtilâle sürüklemiştir. Tekrar edilecek bir ihtilâlin fikir cephesi tespit edilmediği müddetçe yeni bir ihtilâle gebe kalabileceğimiz bir hakikattir. Fransız İhtilâli ve 1917 Rus İhtilâli ’nin başarıya ulaşması ve yaşamasının sebebi, getirdiği yeni fikirlerin eskilerini temelinden yıkmasında ve eski zihniyetleri yerle bir etmesindendir. Aksi halde şimdi olduğu gibi, bir 27 Mayıs İhtilâli ’nin bocalayan neticelerine ulaşmaktan ileriye gidilemez” demiş.

Osman Deniz bu sözlerden sonra, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Tuğgeneral Zeki İlter ’le yaptığı bir teması da açıklayarak şunları söylemiş:

a. Zeki İlter ihtilâli yapan Silahlı Kuvvetler mensuplarının kilit noktalara getirilmiş olduğunu, şimdi ise bu şahısları yerlerinden oynatmaya imkân olmadığını,

b. Genelkurmay Başkanı ’nı, yurt gezisine çıkarmak için bir rapor verdiğini, bu gezinin müspet olduğunu,

c. Eğer memleketin durumu bir çıkmazda ise yapılacak olan harekete Genelkurmay Başkanı ’nın karar verecek olduğunu, bu maksatla kendisinin bir planlama grubu meydana getireceğini ve Kurmay Albay Dündar Seyhan ile General Refik Kurttekin ’in bu iş için görevlendirildiğini,

d. Kendisinin de bir çıkmazda olduğumuza inandığını. Fakat Genelkurmay başkanının emri ile harekete geçmeye azimli olduğunu ve Kara Kuvvetleri Komutanı ile aynı fikirde olmadığını, Osman yaptığı konuşma ile açıklamış.

Osman ’ın konuşmasından sonra toplantıda son derece elektrikli bir hava baş göstermiş.

Tuğgeneral Güventürk de aynı görüşte olduğunu belirtmiş. Bütün bunlara cevap olarak Dündar Seyhan bir konuşma yaparak, bu planlama faaliyetlerinin ayrı bir cephesi olmayacağını, mevcut planlarla yetinileceğini ve bu planlar Hava Kuvvetleri ile koordine edilerek Genelkurmay Başkanına sunulacağını kat ’i bir lisanla ifade etmiş ve heyecanlı havayı yatıştırmıştı.

Sonuç olarak toplantıda oya konan karar sureti şunlardır:

1. Hava Kuvvetleri Komutanı ile ilk temasın Vali Refik Tulga vasıtası ile sağlanması. (Bunu Refik Tulga kabul etti ve kendisi ile daha evvel bu konuda bir konuşma yaptığını, böylece zeminin hazırlanmış olduğunu ifade ederek ikna edeceğini söyledi.)

2. Yapılacak hareketin öncelikle hiyerarşiye uygun olarak yapılması ve bunun için her türlü çareye başvurularak Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay ’ın başkanlık yapmasının sağlanması. Kabul etmediği takdirde, grubun da tasvibi alınarak hiyerarşi bozulmadan Cevdet Sunay ’dan sonraki kumandanın emrinde harekâtın gerçekleştirilmesi.

3. Harekât üç kuvvetin tasvibi ile yapılmalı ve Hava Kuvvetleri ile planlar koordine edilmelidir.

4. Bu hareket bütçe müzakereleri bitmeden yapılmalıdır. (En geç 28 Şubat 1962 gününe kadar.)

Toplantıda bulunan 59 kişinin 37 ’si karara iştirak etmiş ve ekseriyete uyularak Osman Deniz ’in el yazısı ile iki suret olarak hazırladığı protokol hepsi tarafından imza edilmiştir. Protokolün biri Akademiler Kumandanı Faruk Gürler ’e, diğeri de Dündar Seyhan ’a Ankara ’daki gruba da imza atılması için verilmiştir.

Protokol

9 Şubat 1962 Cuma günü yapılan Toplantıda aşağıdaki kararlar ittifakla alınarak imza edilmiştir.

1. Kor. Gn. Refik Tulga Ankara'ya giderek Hv. Kv. K. ile Temas edecektir.

2. Bilâhare 10 Şubat 1962 günü İZMİT'te ANKARA'nın mümessilleri ile birlikte Koordine edilerek Protokola bağlanacaktır.

3. Harekât için Hiyerarşik sistem esas kabul edilmiştir fakat her türlü Teşebbüs yapıldıktan sonra, Silâhlı Kuvvetler birliği ekseriyetinin kararı katî ve bu kararı Tasdik edecek en kıdemli Kumandanın emri ile karar Tatbik mevkiine konacaktır.

4. Silâhlı kuvvetler bir bütündür, bu karara müşterek varılacaktır.

5. Kararın zamanı silâhlı kuvvetler kumandanlığınca emredilecektir. Bu karar Gölcük'teki K. lar Toplantısında Tamim edilecektir. Harekât 28 Şubatı geçmeyecektir.

090100 Şubat 1962

9 Şubat 1962 Cuma günü yapılan toplantıda aşağıdaki kararlar ittifakla alınarak imza edilmiştir:

1. Korgeneral Refik Tulga Ankara ’ya giderek Hava Kuvvetleri Komutanı ile temas edecektir.

2. Planlar 10 Şubat 1962 günü İzmit ’te Ankara ’nın mümessili ile birlikte koordine edilerek protokole bağlanacaktır.

3. Harekât için hiyerarşik sistem kabul edilmiştir. Fakat her türlü teşebbüs yapıldıktan sonra Silahlı Kuvvetler Birliği ekseriyetinin kararı kat ’i ise bu kararı tatbik edecek en kıdemli kumandanın emri ile karar tatbik mevkiine konacaktır.

4. Silahlı Kuvvetler bir bütündür. Her karara müşterek varılacaktır.

5. Kararın zamanı Silahlı Kuvvetler Kumandanlığı ’nca emredilecektir. Bu husus İstanbul ’daki kumandanlar tarafından temin edilecektir. Harekât 28 Şubat’ı geçmeyecektir.

09 Şubat 1962

9 Şubat Protokolüne toplantıdan sonra imza koyan bazı subaylar şunlardır:

Korg. Refik Tulga,

Tümgeneral Fikret Esen,

Tümg. Refet Ülgenalp,

Tümamiral Bahattin Özülker,

Tuğgeneral Faruk Gürler,

Tuğgeneral Faruk Güventürk,

Tuğamiral İsmail Sarıköy,

Tuğamiral Celâl Eğicioğlu,

Tuğamiral Kemal Kayacan,

Tuğgeneral Zeki İlter,

Kurmay Albay Necati Ünsalan,

Kurmay Albay Ferit Erdoğan,

Kurmay Albay Selçuk Atakan,

Kurmay Albay Dündar Seyhan,

Kurmay Albay N. Kemal Ersem,

Kurmay Albay Behçet Özdemir,

Kurmay Albay Vahit Gürkan,

Kurmay Albay Emin Aytekin,

Kurmay Albay Doğan Özgeçmen,

Kurmay Albay Burhan Hunoğlu,

Kurmay Albay Necati İşcan,

Topcu Albay Celâl Baykam,

Kurmay Albay Turan Çağlar,

Kurmay Albay Fikret Göknar,

Hava Kurmay Albay Emin Alpkaya,

Albat Rifat Erenulu,

Albay Zarif Çetindağ,

Albay Nihat Aslantürk,

Albay Halim Kural,

Albay Recai Baturalp,

Kurmay Albay Vecihi Akın,

Kurmay Albay Mehmet Bora,

Dz. Kur. Alb. Bülent Tarhan,

Kurmay Albay Bedrettin Demirel,

Albay Halim Kural,

Kurmay Albat Mehmet Bora,

Kurmay Albay Cemal Öcal,

Kurmay Albay Necati Özan,

Albay Sadeddin Çankır,

Yb. Ahmet Gegeç,

Yarbay Osman Deniz.

Güventürk ’ün Heyecanı

Protokolün imzalanmasından sonra toplantıyı terk eden subayları General Faruk Güventürk çevirerek kendileri ile bir konuşma yapmış ve General Cemal Tural hakkında kesin bir karara varılmasını isteyerek: “Arkadaşlar nereye gidiyorsunuz? Cemal Tural hakkında gereken kararı vermediğiniz takdirde ben protokolün altındaki imzamı geri alıyorum” diyerek bir karara varılmasını istemiş.

Güventürk 21 Ekim Protokolünü imzaladığı halde sonradan imzasını geri alan Birinci Ordu Kumandanı Cemal Tural hakkında mutlak bir karara varılması gerektiğini teklif ederek bu işin mutlaka kesin bir sonuca bağlanması konusunda herkesin fikrini sormaya başlamış.

Bütün kumandanlar ayakta nasıl bir karara varılması gerektiğini bir süre tartışmışlar, bu sırada gene Güventürk ’ün sesi yükselmiş: “Arkadaşlar ben daha evvelden size söylememiş miydim? En kısa zamanda ikimizden birisinin karısı dul kalacak diye, işte o gün geldi” demiş, bu sözler üzerine ilk önce Dündar Seyhan “İmzaladığımız protokolün tatbikatına muhalefet ettiği takdirde bertaraf edilir” demiş.

Aynı konuda Refik Tulga ise “Bertaraf edilmekle öldürülecek mi demek istiyorsunuz?” demiş.

Dündar Seyhan, Refik Paşa ’ya cevaben: “Bertaraf edilme sözü içine mutlaka öldürmek girer iddiasında değilim. Enterne edilir, zararsız hale getirilir. Bunun uygulama şeklini mademki istiyor, Garnizon Komutanı General Güventürk ’ün takdirine bırakalım, o anda ordu kumandanının davranışına göre hareket eder” demiş ve bu teklifi kabul edilmiş.

Bu sırada Ankara temsilcilerinden Necati Ünsalan, Faruk Güventürk ’e: “İstediğin oldu. Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?” diye sormuş, aldığı cevap şu olmuş: “O... kazığa oturtacağım.” Ünsalan dayanamamış: “Paşam size bu düşünceyi yakıştıramadım. Küfür ettiğiniz ve kazığa oturtacağınızı söylediğiniz zat bu ordunun Korgeneral rütbesini taşır ve Birinci Ordu Kumandanıdır, davaya davet edilir. Kabul ettiği takdirde her zaman

başımızdır. Etmediği takdirde makam ve rütbesine layık olarak enterneye tabi tutulur” demiş. Fakat Güventürk, Tural ’ın 21 Ekim ’de imzasını geri aldığını, onun bu hareketini hiçbir zaman affetmeyeceğini ve dediğini mutlaka yapmak için kesin karar verdiğini söyleyerek sözlerinde ısrar etmiş.

Ek Protokol

Balmumcu Çiftliği ’nde hazırlanan protokolle ilgili olarak 10 Şubat 1962 günü İstanbul Grubundan bir temsilci heyeti, Ankara temsilcileri ile birlikte İzmit ’te 15. Kolordu Kumandanı olan Tümgeneral Fikret Esen ’e giderek hazırlanan planlar hakkında görüşlerini almışlardır. Fikret Esen Paşa ’nın İzmit ’teki evinde İstanbul Grubundan temsilcilerle harekât sonrası Türkiye statüsünü tespit eden ek bir protokol tanzim edilerek imza altına alındı.

Fikret Esen Paşa ’nın evinde toplananlar; Kurmay Albay Ferit Erdoğan, Kurmay Albay Vecihi Akın, Deniz Kur. Albay Zarif Çetindağ, Albay Dündar Seyhan. Burada tanzim edilen ek protokolün esasları şu şekildeydi:

Buna göre:

Güvenlik Konseyi adı altında kurulacak 25 kişilik askeri sivil karışımı bir heyet toplanacak ve yasama yetkisini yürütecektir.

Genelkurmay Başkanı ve dört kuvvet kumandanı konseyin tabiî üyeleridir.

Bir süre sonra Meclis kurulacaktır.

Hükûmet, kimlikleri Güvenlik Konseyi tarafından tespit edilecek olan kişilerden meydana gelecektir.

27 Mayıs ihtilâlinin gerçekleştiremediği reformların uygulanabilmesi için gerekli bütün tedbirler öncelikle alınacaktır. Eski MBK üyeleri 37 kişi olarak kabul edilir, içlerinden seçilenler Milli Meclis ’te görev alabilirler.

EMİNSU ’lardan inkılâp hareketlerinin kilit noktalarında büyük ölçüde faydanılacaktır.

Ulusal anlaşmalarda da büyük bir değişikliğe gidilmeyecektir.

İki nüsha halinde hazırlanan bu protokol de Ankara ve İstanbul temsilcileri tarafından imzalanarak sonucu merakla beklenen diğer arkadaşlara duyurulur.

Ankara temsilcileri imzalanan bu protokolü Ankara ’ya getirdiler. 28. Tümen Komutanı hariç, bütün güvenilir birlik komutanları, Jandarma Genel Komutanı Abdurrahman Paşa, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Kurmay Başkanı imza ettik. Bu hadise duyuldu. İnönü ve Genelkurmay Başkanı tarafından mani olunmak için tedbirler alınmaya başlandı.

Havacıların Tereddütleri

Hava Kuvvetleri ihtilâle hem taraftardı, hem de çekiniyordu. Partici olan havacılar, mutlak bir CHP iktidarını arzuluyorlardı. İktidarın CHP ’lilere devredilmesini istiyorlardı. Ancak havacıların bir endişesi vardı. Herhangi bir ihtilâl halinde 14’lerin Türkiye ’ye dönmesi ve kendilerini enterne eden havacılara müdahaleye girişmesi onları korkutuyordu. Bu endişe, Hava Kuvvetleri Cuntası ’nı, ordudan gelecek hareketi bekletmeye sevk ediyordu. Bu sebeple, benim ve arkadaşlarımın bir an önce harekete geçme arzumuz, kendilerini ürkütüyordu. Hava cuntasının başında bulunan Halim Menteş durumu organize etmekle görevliydi. Biz ise devamlı temaslar yapıyor, ordunun parçalanmasını önlemek için tedbirler düşünüyorduk. Havacıların Cuntası ’na dahil Halim Menteş ve yedi MBK üyesi, İnönü ’yü slogan olarak kullanmakta ve bana ve arkadaşlarıma karşı tedbirler tasarlamakta idiler. Nihayet bir çare de buldular: Aydemir ve arkadaşları öne sürülerek müşkül durumda bırakılacaklar, böylece diskalifiye edileceklerdir. Bu fikir derhal tarafımızdan öğrenildi...

... Toplantı, Toplantı

İstanbul ve Ankara ’daki kumandanların yeni bir ihtilâle karar vermeleri üzerine 18 Şubat 1962 Pazar günü Genelkurmay Başkanı, İstanbul ’daki bütün Kolordu Kumandanları ’nı, Harp Akademileri Kumandanını, Harp Filosu Kumandanını, Vali Paşa ’yı Ankara ’ya çağırdı. Aynı gün Genelkurmay ’da kuvvet kumandanlarının da bulunduğu bir toplantı yapılacaktı.

Toplantıya girilmeden önce Refik Tulga, Faruk Gürler ve Beşinci Kolordu Kumandanı Refet Ülgenalp Paşa ile görüştük, “Bu iş 23 Ekim ’deki gibi olmasın” dedik. “Tekrar cayılmasın. O takdirde astlarımızın bizlere ve sizlere karşı itimatları sarsılır.”

Bize verdikleri cevap aynen şöyledir: “Emeklilik istidalarımızı ve rütbelerimizi cebimize koyarak geldik.”

Faruk Paşa ile Refet Paşa ’ya “Bunu inşallah toplantıdan sonra göreceğiz” dedim.

Genelkurmay ’da toplantı yapıldı. Genelkurmay Başkanı yine bu işin yapılmaması için kumandanları ikna etmişti. Vali Tulga bu durumu anlatınca sorduk:

“Siz kararınızda değişiklik yapıyor musunuz?”

“Hayır” dedi, “Ben bu işi sonuna kadar götüreceğim. Yalnız bana müsaade edin. Yarın İstanbul ’a gidip oradaki birlik kumandanlarıyla görüşelim. Neticeyi size bildiririz.”

19 Şubat günü Genelkurmay Başkanı beni, Merkez Kumandanı Albay Selçuk Atakan ’ı, Jandarma Okulu Kumandanı Necati Ünsalan ’ı makamına çağırdı. Şeref salonuna geçtik, orada Hava Kuvvetleri Kumandanı İrfan Tansel, Kara Kuvvetleri Kumandanı Muhittin Önür, Jandarma Genel Kumandanı Abdurrahman Doruk Paşa da vardı. Saat 17 ’den 21’e kadar

memleket ahvali, gidişatı, alınacak tedbirler müzakere edildi. Fikirler açıkça belirtildi ve bu işin yapılmasının zarureti anlatıldı.

Harekât Gerilimi Artıyor Ve...

Sunay, ancak İnönü ölürse ve çekilirse bu işin yapılabileceğini belirtti. Bunun üzerine biz, bilhassa Selçuk Atakan, şöyle bir teklif ileri sürdü: “Biz ihtilâlin hiyerarşik düzende yapılmasını uygun görüyoruz. Mademki kendinizi kifayetsiz buluyorsunuz, denecek bir şey yok. Biz alttan gelen tazyiki güçlükle muhafaza ediyoruz. Yok eğer bu alttan gelen tazyiklerin müşevviki olarak bizleri görüyorsanız, biz şimdi derhal istifamızı verelim. Emekliliğimizi isteyelim. Yarın, öbür gün bu suçu yükleyerek bizi ordudan şerefsizce ayırmayın...”

Sunay “Yook! Böyle bir şey düşünmüyorum. Siz benim en kuvvetli dayanaklarımsınız. Size şeref sözü veriyorum. Benim vücudum çiğnenmedikten sonra sizin kılınıza kimse dokunamaz” dedi.

20 Şubat saat 19 ’da şu haberi aldım:

Başvekâlette çalışan bir arkadaşım evime yazılı bir not bırakmış, “Talât yarın tevkif edileceksin. Ankara ’da bulunan Albaylar Cuntası İnönü tarafından dağıtılacak. İnönü ‘İdamlarda MBK ’nın kabahati yoktur. Baş sorumlu Harp Okulu Kumandanı ve yakın arkadaşlarıdır. Ben onları dağıttıktan sonra halka teslim edip AP’lilere linç ettireceğim ’ demiş...”

Üniversiteli bir genç de gelerek o gece havacıların 13 Kasım harekâtı gibi bir harekât hazırladıklarını, üç kurmay subayın başta Mithat Ceylan olduğu halde üniversiteye giderek “Size silah dağıtsak, Harp Okulu ’nun yapacağı bir ihtilâle karşı durur musunuz?” diye teklifte bulunduklarını bildirdi.

Aynı anda Milliyet Gazetesi muhabiri Mete Akyol telefonla “Albayım, tevkif edildiğinizi duyduk, üzüldük. Hakikat mı?” diye sordu.

Bu üç haber de o gece bir şeyler olacağına dair emarelerdi. Merkez Komutanı Selçuk Atakan ’ı çağırdım. Aldığım yazılı haberleri kendisine vererek “Bunu hemen götür, Sunay ’a ver, haberdar olsun” dedim ve gayet sıkı emniyet tedbirleri alarak kıt ’alarımızın başında yatmamız gerektiğine karar verdik. Ve saat 23.30 ’da Harp Okulu ’na çıktım.

Saat tam 24 ’te İstanbul ’dan 15. Kolordu Kumandanı Tümgeneral Fikret Esen telefon ederek sabah 3 ’te Ankara ’daki birliklerin bir harekât yapacağını duyduğunu bildirdi ve “Sakın kendi kendinize bir iş yapmayın. İstanbul ile koordineli olacak bu iş. Biz Kasımpaşa ’da Deniz Kuvvetleri Kumandanı, Hava Kuvvetleri Kumandanı ve bütün kumandanlar toplantı halindeyiz” dedi. Kendisine hiçbir şeyden haberimiz olmadığına dair şeref, namus sözü verdim.

Ankara artık kaynamaya başlamıştı. İstanbul grubunda Akademi Kurmay Başkanı Emin Aytekin beni telefonla aradı. Aytekin ’le Ankara ’daki durumu görüştükten sonra ona şu raporu bildirdim:

1. 21/22 Şubat gecesi Mucip Ataklı ile Haydar Tunçkanat resmi elbiselerini giyerek Fevzi Arsın ve Halim Menteş ile Hava Kuvvetleri karargâhına geldiler.

2. Meclis Muhafız Birliği nöbetçi subayına Meclis ’in Harp Okulu tarafından sarıldığını bildirerek alarma geçmesini istediler.

3. Muhafız Alay Kumandanı Kurmay Albay Şükrü İlkin ile 229. Piyade Alay Komutanları yerlerine yeni komutanlar tayin edildi. Tank Tabur Bölük Kumandanlarının tayinleri çıkarıldı.

4. Hava Kuvvetlerinin bazı yer birliklerine alarm hazırlık emri verildi.

5. Genelkurmay İkinci Başkanı, Genelkurmay ’daki ve Kara Kuvvetlerindeki subaylara tabancalarınızla görev başı yapın emri verildi.

6. Genelkurmay Başkanına bir hareketin başlamak üzere olduğu ve birliklerin alarm yaptığı haberi ulaştırıldı.

7. Genelkurmay Başkanı, Hava Kuvvetleri Komutanını da yanına alarak birlikleri dolaştılar. Neticede herhangi bir fevkaladelik olmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine biz de Genelkurmay Başkanı ’na şu muhtırayı verdik:

1. Resmi elbiselerini giyerek harekete geçen Mucip Ataklı ve Haydar Tunçkanat hakkında kanuni işlem yapılması.

2. İşbirliği yaptıkları ikinci başkan Memduh Tağmaç ’ın vazifesinden uzaklaştırılması.

3. Tayinleri yapılan subayların yerlerine iadesi.

Şimdi Yüksek Kumanda konseyi toplantı halindeler. Verecekleri kararı bekliyorum.

Bildirilen şu rapora karşılık Kurmay Albay Emin Aytekin bana şunları söyledi:

1. Aman Talât dikkatli olun ve sükûnetinizi muhafaza edin.

2. İstanbul Grubu sizin harekete geçmenizi desteklemeyecek.

3. Şimdi Beşinci Kolordu Komutanının raporu önümde duruyor. Ankara ’da münferit herhangi bir hareketi destekleyemeyeceklerini bildiriyor.

4. Diğer Komutanlar da öyle, sükûnet ve itidalinizi muhafaza edin.

Bu telefon görüşmesinden sonra Emin Aytekin ’e ve Osman Deniz ’e “Sükû-netinizi muhafaza edin” dedim. Onlara; harekete geçmeyeceğimiz için teminat verdim. Saat tam 2 ’de yatağa girdim. Bu sırada 229. Piyade Alayı ’ndan Yüzbaşı Süleyman telefon ederek “Albayım, şimdi buraya Kara Kuvvetleri Komutanı, Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanları geldi. Alayın ihtilâl için hazırlık yapıp yapmadığını kontrol ettiler. Bütün erat uyuyordu. Hiçbir şeyden haberimiz olmadığını bildirdim. Alay Kumandanını sordular, evde olduğunu bildirdim. Kumandanı Merkez Kumandanlığına istediler. Kendileri de oraya gittiler. Galiba kumandanımızı tevkif edecekler. Alaya alarm vereyim mi?” Ben lüzum olmadığını bildirdim. Merkez Kumandanı ’na telefon ettim. Selçuk “Yanlış bir haber alınmış, bu gece harekâta kalkılıyor denmiş. Onu tahkik ediyoruz. Alay kumandanı dönecek. Merak etme” dedi.

10 dakika sonra aynı alaydan Üsteğmen Ergun Özgen telefon ederek “Albayım havacılar alarma geçmiş. Merkez Kumandanlığını bu anda kuşatmış vaziyetteler. Alayı Alarma geçirelim mi?” diye sordu. Ona da “Hayır” cevabını vererek Selçuk ’a telefon ettim. O sırada Genelkurmay

Başkanı, Selçuk Atakan ’ın yanında imiş. Bu arada odaya giren Tank Yüzbaşısı “Sarıldınız, emirlerinizi bekliyoruz” demiş. Gene aynı sırada Tank Taburu Nöbetçi Subayı telefonla “Albayım, sarıldınız. Genelkurmay Başkanı sizi enterne ediyor, emriniz?” demiş. Bunun üzerine Merkez Kumandanı derhal harekete geçmesini söylemiş. Ancak Cevdet Sunay telaşla “Harekete geçmeyin, ben şimdi Hava Kuvvetleri ’ne gidiyorum. Meseleyi tahkik edeceğim” diyerek müdahale etmiş ve Merkez Kumandanlığı ’ndan ayrılmış. Selçuk olup bitenleri bana nakletti.

Biraz sonra Harp Okulu yanındaki Tank Taburu ’nun alarm düdükleri ötmeye başladı. Yeni Mahalle ’de oturan Tank Taburu subayları, hava astsubaylarının alarm yaptıklarını görünce hemen kıtalarına koşup gelmişler. O anda birisi tankçılara şöyle demiş:

“Albaylar ve generaller Merkez Kumandanlığı ’nda havacılar tarafından ele geçirilip tevkif edildi. Böyle bir hal zuhurunda işleyecek otomatik plana göre kıtalar harekete geçip kumandanlar kurtarılacak.”

Havacıların Tertipleri

20-21 Şubat gecesi hazırlanan durumun tertipçileri şunlardır:

Hava Kuvvetleri Cuntası ’ndan başta Kurmay Albay Halim Menteş,

Albay Fevzi Arsın,

Hava Kurmay Başkanı General Hüsnü Özkan,

Binbaşı Avni Güler,

Hava Kuvvetleri Kumandanı İrfan Tansel,

Tabiî Senatörlerden Mucip Ataklı,

Haydar Tunçkanat,

Emanullah Çelebi,

Ekrem Acuner,

Fikret Kuytak,

Rafet Aksoyoğlu,

Şükran Özkaya (CHP ’ye hizmet eden tabiî senatörler)...

Başrolde İnönü,

Turhan Feyzioğlu,

İsmail Rüştü Aksal ve daha birçok CHP ’liler...

Planları ise şöyledir:

Yanlış bir istihbarat neticesinde Hava Kuvvetleri Cuntası Sunay ’a gelip “Bu gece (20-21 Şubat 1961) saat 3 ’te Ankara ’daki birlikler ihtilâl

yapacaklardır. Siz bize resmen alarm verin. Biz hava kuvvetleri olarak alarma geçer, bu ihtilâli yerinde söndürürüz. Ankara ’daki ihtilâle taraftar birlik komutanlarının hepsini toplarız” demişler. O da hava kuvvetlerini, kara kuvvetleri üzerinde kullanmak üzere alarma geçirmiş. Bu emirden bir süre önce Sunay, hava, deniz ve kara kuvvetleri kumandanlarıyla aynı konuda görüşmüş, alarm söylentilerini tartışmış. Kara Kuvvetleri Kumandanı Muhittin Önür, Hava Kuvvetlerinin alarm talebi karşısında boyun eğmiş ve “Eğer Kara Kuvvetlerinde bir hareket olacaksa önlenmelidir” demiş.

Mucip Ataklı Paşa resmi elbiselerini giymiş ve Hava Kuvvetleri Karargâhı ’nda emri kumandayı ele almış. Tansel ’i bir bahane ile İstanbul ’a uçurmuş. Ekrem Acuner de sivil kıyafetle yanında imiş. Haydar Tunçkanat ise alarm ile birlikte resmi elbisesini giymiş ve Meclis ’e gelmiş. Meclis Muhafız Taburu ’nun Nöbetçi Subayı olan hava üsteğmenine (bu durum oldukça manidardır) giderek “Harp Okulu Meclisi kuşatıyor. Duvarlarınıza kadar geldi. Ne duruyorsunuz, derhal alarma geçin!” demiş. Bu sırada ise Harp Okulu öğrencileri uyumaktadır. Okulda sadece dokuz nöbetçi subay vardır.

Meclis Muhafız Taburu ’nun havacılar tarafından alarma geçirilmesi üzerine tank taburu da kontr-alarma geçiyor ve onun civarında bulunan 229. Piyade Alayı ve Süvari Grubu da kontralarma katılıyor. Bu anda saat 2.30 ’dur.

Ben derhal nöbetçi amiri Kurmay Binbaşı Bahtiyar Yalta ’yı çağırdım. “Aman Bahtiyar, bir yanlışlık var. Tank Taburu başını aldı, gidecek şimdi. Git, tank taburunu önle, yerine dönsün alarmı kaldırsınlar. Herkes yerli yerine gitsin” dedim. Derhal harekete geçen Yalta, Bahçelievler ’den Bakanlıklar ’a gelen ve Gülhane kısmında kavuşan yolda tankları yakalayarak geri çevirdi. Durum 229. Piyade Alayı ’na da izah edilerek orada da alarm tatil ettirildi.

Saat 3 ’e geldiği sırada havacılar cuntasına mensup olanlar Sunay ’a giderek “İşte, biz size saat 3 ’te harekete geçecekler, demiştik. Gelin, bakın, harekete geçtiler” diyorlar. Bunun üzerine Sunay, Önür, Hüsnü Özkan ve Turgut Özel ’den müteşekkül kumanda heyeti olay yerine geliyor. O anda kontr-alarma geçmiş olan kıt ’aları ayakta gören kumanda heyeti, kendilerine daha önce kara kuvvetlerinin alarma geçeceğine dair verilen

haberin doğru olduğu kanısına kapılıyor. Oysa bu sıralar kıt ’alar, yanlışlığı anladığı için alarmı terk etmek üzeredir. Harp Okulu ise mışıl mışıl uyumaktadır. Harp Okulu ’na gelen Genelkurmay İkinci Başkanı Memduh Tağmaç, öğrencilerin uykuda olduğunu görerek geri dönüyor. Kumanda Heyeti ise Harp Okulu ’nun nizamiye kapısına kadar gelip durumu gözleriyle gördükten sonra Tank Taburu ’na gidiyor. Sunay neden alarma geçtiklerini soruyor. Tabur Kumandanı ’ndan aldığı cevap şudur: “Albaylarımızı ve generallerimizi havacılar merkez kumandanlığında tevkif ettiler. Sizleri kurtarmaya geliyorduk paşam...” Bu cevap Sunay ’ı şaşkına çevirmiştir. Olduğu yere yığılıyor, Tank Taburu Kumandanı Yarbay Haldun Doran ’a “Otur Oğlum” diyor. Sunay hatasını anlamıştır, üzgündür... Hadise böylece kapanmıştır.

Tabancalar ve Havacıların Oyunları

21 Şubat sabahı saat 11 ’de Sunay ’dan davet aldık. Yanında Kara Kuvvetleri Komutanı Muhittin Önür ve Jandarma Kumandanı Abdurrahman Paşa vardı. Ben ve benimle birlikte çağrılan Necati Ünsalan ve Selçuk Atakan ayakta idik. Sunay bana dönüp “Evladım, yavrum, Hava Kuvvetleri bana bir ültimatom verdi. Akşam kara kuvvetlerine alarmı sen vermişsin. Yerleriniz değiştirilmedikçe hava kuvvetleri alarmı kaldırmayacak. Sizleri feda etmek zorundayım. Ancak hepiniz himayemdesiniz. Sizlerin yerini değiştiriyorum...” dedi.

Kendisine “Ben Allah ’tan başka kimsenin himayesi altına giremem. Bu işte ben suçlu değilim. Suçlu olan hava kuvvetleri ve sizsiniz. Çünkü bir kuvveti, bir kuvvet üzerine tertiplerle kullanmaya kalktınız. MBK ’cıların ve CHP ’lilerin oyununa geldiniz” dedim. Tabancamı çekerek masanın üstüne koydum. “Beni şimdi ya bununla temizlersiniz ya da Divan-ı Harbe verirsiniz. Eğer geceki harekete ben sebep olduysam, beni kurşuna dizdirirsiniz. Benim damarlarımda CHP kanı dolaşmıyor, vatanperverlik kanı dolaşıyor. Böyle bir haksızlığa tahammül edemem. Siz şayet kumandansanız, esas suçluları cezalandırınız” dedim.

Sunay müdahale ederek “Hava Kuvvetleri alarm halindedir. Üzerinize bomba atacaktır” cevabını verince:

“Biz de kara kuvvetleri olarak yarı alarm haline geçmiş bulunuyoruz. Hava Kuvvetleri’nin tahakkümü altına girmeyiz. İcap ederse çarpışırız” karşılığını verdik. Paşa, başa çıkamayacağını anlayınca bizi dışarı çıkardı. Şeref salonuna geçtik.

Sunay ’ın alarm teklifini tasdik eden Kara Kuvvetleri Kumandanı Muhittin Önür de şeref salonunda idi. Tabancamın kurşunlarını çıkarmış, hüngür hüngür ağlıyordu. Yanımızda Abdurrahman Paşa ve Necati ile Selçuk vardı.

“Paşam neden ağlıyorsunuz?” dedim, “Ben bir albay olarak bir avuç hava kuvvetlerine karşı kara kuvvetlerinin prestijini kurtarmak için çalışıyorum.

Siz âcizlik ifade edip gözyaşı döküyorsunuz. Bize sahip çıkın, hakkımızı koruyun...”

Önür, ordunun parçalanmış olmasından endişeli idi. Buna karşı “Kolayı var. Gelsin Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı, şurada huzurunda hesaplaşalım. Eğer ben haksızsam hayatta hiç vermediğim bir sözü veriyorum: Ayaklarını öpeyim... Onlar haksız ise tarziye versinler. Sarılalım, kucaklaşalım” dedim.

Bunun üzerine hava kuvvetlerine haber gönderildi. Bir süre sona Tuğgeneral Hüsnü Özkan hışımla içeri girdi ve Önür ’e dönerek birbiri ardınca ağza alınmayacak küfürler savurdu. “Siz değil miydiniz? Şimdi paşalar bir kenara çekilip bizi albaylarla karşı karşıya bırakıyorsunuz” dedi. Nihayet bir yanlışlık olduğu üzerinde mutabakata varıldı. El sıkışıldı. Hüsnü Özkan şeref salonundan ayrılmak üzere iken Önür, “Genelkurmay Başkanı, Hava Kuvvelerine derhal alarmı kaldırmalarını için emir verdi. Tebliğ ediyorum” dedi. Hüsnü Paşa ise “O bizim bileceğimiz iş . Kuvvet Kumandanı İstanbul ’da. O gelsin, ne yaparsa o yapar. Ben karışmam Genelkurmay Başkanı ’nın emrini dinlemiyorum” dedi. Çünkü sırtını daha büyük bir yere dayamıştı: O da hükûmet başkanı idi...

Özkan gittikten sona Önür, Genelkurmay Başkanı ’nın yanına girip çıktı. “Sunay şeref sözü veriyor, gidebilirsiniz” dedi.

Eve geldim. Saat 16 ’da telefonla Tansel ’in Selçuk Atakan ile birlikte beni Merkez Kumandanlığı ’nda beklediğini bildirdiler. Hemen durumu anladım. Selçuk ’un ismini vermek suretiyle beni inandırıp yolda iken tevkif edeceklerdi. Harp Okulu ’na çıktım. Hasta olduğumu, gelemeyeceğimi bildirdim.

Gece saat 23 ’te Merkez Kumandanı bana telefon ederek “Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Zeki İlter telefon ediyor. Harp Okulu ihtilâl için bahçede hazırlık yapıyormuş, doğru mu?” diye sordu. “Böyle bir şey yok. Kalksın okula gelsin” dedim. Beş dakika sonra geldiler. Talebe uyuyordu. Yalanları bir kere daha meydana çıktı. Aynı hareket gece saat 3 ’te tekrar edildi. Gene boş çıkmıştı. Olay kapanmıştı...

Zeki İlter ayrılırken “Kuvvetler arasındaki ithamlar böyle devam edemez. Buna bir hal çaresi bulalım. Yarın askerî şurayı toplayalım. Bu mesele

hallolsun. Cunta temsilcisini yollasın, kumandanlar seviyesinde görüşelim" dedi. Sözcü olarak Selçuk Atakan 'ı seçtik.

... Ve 22 Şubat

Son derece hareketli günden bir günden sonra 22 Şubat 1962 Perşembe sakin başlamıştı. Ancak hâlâ durumdan emin olmadığım için, hazırlık alarmını kaldırmamıştım. Saat 11 raddelerinde Jandarma Okulu Kumandanı Necati Ünsalan telefon ederek: "Talât,yanımda Fevzi Arsın var. Hava Kuvvetleri hatasını anlamış. Özür diliyor. Ağlıyor. Sen de gel. Seni görmek istiyor" dedi.

Jandarma Okulu 'na gitim. Fevzi Arsın hakikaten samimi olarak hata yaptıklarını itiraf etti. Sarıldık, öpüştük, ayrıldık.

Biraz sonra emir subayım telefon etti. "Albayım, Sunay Paşa sizi ve Alay Kumandanını yanına istiyor" dedi. Halbuki bir gece evvel verilen karar gereğince, kumandanlarla Selçuk Atakan görüşecekti. Beni de birlikte çağırmak, oldukça manalı idi. O sırada Selçuk Atakan telefon etti. "Çağrıldım, gidiyorum" dedi. Oynanan oyunu anlattım. Sadece onun ve Alay Kumandanı Turgut Alpagut 'un gitmesine karar verdik. Ve Harp Okulu 'na çıktım. Biraz sonra öğrendik ki, Selçuk Atakan, Şükrü İlkin, Turgut Alpagut, Tank Taburu Kumandanı Yarbay Haldun tevkif edilmişler.

O sırada subay taburuna çıktım. Asteğmenler bizim bu durumumuzu duymuş olacaklar ki, galeyan halinde idiler. Onları sinema salonuna toparlayıp dört gündür oynanan dramı kısaca anlattım. Hiçbir surette beni teslim etmeyeceklerini söylemeleri üzerine okulu ve civardaki kıtaları alarma geçirdim. Saat 13.30.

İstanbul ve Sivas 'taki birliklere de durumu bildirdim. Onlar da alarma geçtiler. Ancak kendilerine bir harekette bulunmamaları, sadece başkentte olacakları izlemeleri hususnda sıkı talimat verdim.

Saat 15 'te kıt 'alar harekete hazırdı. Geceyi bekliyorduk. Genelkurmay üzerimize bazı kıt 'alar sevk etmeye kalktı. 230. Piyade Alayı Çubuk 'tan geldi. Fakat Alay Kumandanı okula gelerek emrime girdi. Polatlı 'dan kıt 'a sevk edildi. Gelenlerden bazıları emrime girdi. Araya bir sürü elçiler girmeye başladı. Genelkurmay 'dan birçok heyet gelip gidiyordu. Bu

vaziyette iken saat 20 ’ye doğru Muhafız Alayı ’na yeni tayin edilen Alay Kumandanı Albay Cihat Alpan tevkif edilmek suretiyle Muhafız Alayı ’nın da emri kumandası bizim tarafa geçti. Süvari binbaşısı Fethi Gürcan, Muhafız Alay Kumandanlığı ’nı deruhte ediyordu. O anda bana telefon etti:

“Albayım, şimdi burada kuvvet kumandanları, İnönü dahil bütün kabine köşkte toplantı halindeler... Şimdi hepsini enterne edeyim mi? Hesaplarını göreyim mi?” dedi. “Hayır” dedim, “Serbest bırakacaksınız. Çıkacaklar.”

O andan itibaren her şeye hâkimdim. Fakat Genelkurmay karargâhındaki bazı menfaatperest ve memleketin gidişatı hakkında hiçbir fikir sahibi olmayan dalkavuk ruhlu ve “İnönist” bazı subaylar, bize karşı büyük anlayışsızlıklar gösteriyorlardı. Bu meyanda Genelkurmay Karargâhının etrafına tanksavar topları, bazukalar yerleştirdiklerini öğrendim. Karargâhın içinde subaylara Tomson tabancalar dağıtılıyor, el bombaları veriliyordu. Bir mukavemet unsuru imiş gibi karşımıza dikiliyorlardı. Bu vaziyetler haber alınınca, gerek Tank Taburu subayları ve gerekse Harp Okulu üzerinde büyük infial meydana geliyordu. Saatler de ilerledikçe kıtaların kontrolü güçleşiyordu. Bu sırada Genelkurmay ’dan gelen elçiler Sunay ’ın yazılı bir taahütnamesini getirdiler. Bunun “Hukukî değeri olmadığını” söyledim.

“İnönü ’den getirelim” dediler. Saat 2.30 raddelerinde onu da getirdiler. Yine “Hukukî değer olmadığını” söyledim. Kâğıdı getiren kurmay albay “Onun altındaki imza, Lozan Sulhu ’na imza koyana aittir. Her türlü taahhüdü yerine getirecektir” dedi. Ben de cevap olarak “O taahhütlerin yerine gelip gelmeyeceğini bundan sonraki günler gösterecektir” dedim. Taahhütlerin yerine getirilmediği hadiselerde meydana çıkmaktadır.

T. C.

M. M. V.

ERKÂNIHARBİYEİ UMUMİYE RİYASETİ KARARGÂHI

ANKARA

23 Şubat 1962

ÖZEL:

KONU:

Derhal herkesin normal vazifelerine dönmeleri şartıyla şimdiye kadar kan dökülmesine meydan verilmediğinden dolayı hadiselere katılanlar hakkında kanuni takibat yapılmayacağına hükümet ve devlet Başkanlarından aldığım teminata dayanarak bende söz veriyorum.

Cevdet SUNAY

Org.

Genelkurmay Başkanı

SİLAHLI KUVVETLER BAŞ KOMUTANININ EMİRLERİNE UYMAK VE GİRİŞİLEN HAREKATA DERHAL SON VERMEK ŞARTİLE, ŞİMDİYE KADAR KAN DÖKÜLMESİNE MEYDAN VERİLMEMİŞ OLMASI GÖZ ÖNÜNDE TUTULARAK HAREKATA KATILANLAR HAKKINDA HİÇ BİR CEZAİ TAKİBAT YAPILMIYACAĞINA HÜKÜMET BAŞKANI OLARAK SÖZ VERİYORUM.

23 Şubat 1962

Saat: 01.00

BAŞBAKAN

İSMET İNÖNÜ

Durum Muhakemesi ve Sonucu

O andan itibaren bir karar vermek icap ediyordu. Harekâta başlamak veya durdurmak. Yapılan bir durum muhakemesi neticesi, harekâtı durdurmaya karar verdim. Eğer harekât yapılmış olsaydı şu olaylar meydana gelebilirdi:

1. Hava Kuvvetleri ile bir çatışma olabilirdi. Şöyle ki: Bizzat Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel, 19 Şubat günü Genelkurmay Başkanlığı ’nda Selçuk Atakan, Necati Ünsalan, Muhittin Önür, ben, Abdurrahman Doruk ’un bulunduğu ve Sunay ’ın daveti üzerine yapılan toplantıda şöyle demişti: “Şayet koordinesiz bir harekâta girişmişseniz, ben ve Deniz Kuvvetleri Kumandanı karar verdik, Türkiye ’yi kuvvetlerimizle terk edip NATO üslerine çekileceğiz.”

2. Hava Kuvvetlerinin NATO üslerine çekilmesi halinde üç ihtimal mevcut idi:

a) Hava Kuvvetleri tümü ile İrfan Tansel ’i takip eder, biz de muvaffak olursak, Türkiye ’ye bir daha dönmeleri muhal olurdu.

b) Hava Kuvvetleri ’nin yarısı emre itaat ederse havada çatışma vuku bulacak, büyük kayıplar olabilecekti.

c) Tümü veya bir kısmı ile bizi bombalayabilirdi.

3. Üzerimize dışardan sevk edilen birlikler de bize iltihak etmişler, saat 15 ’ten sabahın 3 ’üne kadar hepsi harekâta hazır beklemekteydiler. Genelkurmay ise Tanksavar toplarıyla karşımızda mevzi almıştı. Bu durum Tank Taburu ’nu galeyana getirmişti. Eğer harekete geçseydim, tanklar Genelkurmay ’ı ve Hava Kuvvetleri Karargâhı ’nı yerle bir edecekti. Buna şu konuşma sonunda kanaat getirdim: Arkadaşlara, yürüyüşe geçmediğimiz takdirde Genelkurmay ’ın önünden selam verilerek geçilmesini söylediğim zaman Orhan Topçuer ’den aldığım cevap “Siz ancak başla emrini verebilirsiniz. Ondan sonrasını biz biliyoruz, albayım. Dümdüz edip geçeceğiz” oldu. Hal böyle olunca Genelkurmay ’da ve Hava Kuvvetleri ’nde hatta şehir içinde yüzlerce cana kıyılacak, hem arkadaşlarımızın hem

de masum halkın kanı akacaktı. Çünkü harekât başladıktan sonra kumandayı kaybedecektim.

4. Yanlış anlaşılma yüzünden bütün memleket sahtında bazı hareketler olacak, ordu her yerde birbirine girecekti. Namlunun namluya dönmesi ise, bir iç harp doğuracaktı.

5. Bunun sonucunda Amerikalılar füze rampalarını korumak için bir çıkarma ve indirme yaparak Samsun-İskenderun hattına el koyacaktı. Ruslar ise Boğazları ve doğudan Kars ’ı zorlayacaklardı. Bu durumda Güney-Kuzey Kore durumuna düşecektik.

6. Bütün bunlara rağmen Ankara ’da yüzde yüz muvaffak olacaktım. O andan itibaren liderdim. Kan döküldüğü anda mecburen dikta rejimine gidecektim. Bizim amacımız ise dikta değil demokrasi idi. Geçici bir zaman için aydınlar kitlesine dayanacak olan bu demokrasi, köklü reformlar yapıldıktan, iktisadî düzen ve sosyal adalet nizamı kurulduktan sonra yerini normal seçimlere gerçek demokrasiye bırakacaktı.

7. Her şeye rağmen diktaya gitseydik, ihtilâlin ve diktanın şartlarını yerine getirmek için, her şeyden önce kendi kellelerimizi koruyabilmek için, karşı harekâta girişen ve protokollere imza koyup sonradan ihanet eden kumandanları yok etmemiz gerekecekti. Kısaca geniş çapta bir katliam olacaktı.

8. Bu hareketler genç kuşak arasında yeniden huzursuzluk yaratacak, lider durumuna gelmiş olan bizlerin aleyhine de bir hareket başlayacaktı. Bunun hemen arkasından çorap söküğü gibi bir ihtilâl daha gelecekti.

9. Gayemiz ordunun bütünlüğünü muhafaza etmek, namluyu namluya çevirtmemekti. Biz bu hareketi iktidar hırsı ile yapmadığımızı ispat etmek istedik. Yukarıdaki olaylardan birinin dahi meydana gelmemesi için kendi hayatımızı feda etmeyi göze aldık. Bizim başımız gitsin, yeter ki Türkiye kurtulsun. Belki partiler de akıllanır, dedik.

Parolamız “halaskâr”, işareti “fedailer”di. Parolamızda dikkat edildiği takdirde hangi amaçla harekete geçtiğimiz ve kendimizi neden feda ettiğimiz anlaşılır.

Eğer hareket yapılmış olsa idi, bu şartlar altında meydana gelebilirdi. Tarihte böyle bir sorumluluk altına girmeye gönlüm razı olmadı...

22 Şubat Harekâtı kardeş kanı akıtılmaması için durdurulduktan sonra, harekât sırasında Hava Kuvvetlerine sığınan Başbakan İsmet İnönü 23 Şubat sabahı bir mesaj yayımlayarak şu açıklamada bulundu:

“Şanlı Ordumuzun şerefli mensupları; meşru Hükûmet ’in Başkanı olarak ve eski bir Ordular Komutanı olarak sizlere hitap ediyorum:

Türk Silahlı Kuvvetleri meşru Anayasayı, Demokratik nizamı, tehlikeye düşürülmek istenen vatan bütünlüğünü azimle ve başarı ile korumaktadır. Ve koruyacaktır. Bu ordu Anayasa ’yı çiğneyen bir iktidarı 27 Mayıs ’ta meşru olarak devirmiştir. Fakat bu ordu Anayasa ’yı çiğnemek yoluna elbette gitmeyecektir.

Hükûmetimiz, temelinde Türk Ordusu ’nun şerefi bulunan Cumhuriyet Anayasası ’ndan ve Millet ’ten ve onun ayrılmaz parçası Türk Silahlı Kuvvetlerinin vazife ve şeref duygusundan aldığı kuvvetle işbaşındadır. Ve duruma hâkimdir. En sıcak duygularla asker ve sivil bütün vatandaşlarıma sevgi ve saygılarımı sunarım.”

Bundan sonra da ordu içinde değişiklikler birbirini kovalamaya başladı.

Kara Kuvvetleri Kumandanı Muhittin Önür de bir açıklama ile emekliye ayrıldı. Halbuki işin aslı hiç de söylenildiği gibi değildi.

Açıklama şöyleydi:

“Ankara Garnizonu ’nda vukua gelen olaylardan teessür duyarak Kara Kuvvetleri Kumandanlığı ’ndan kendi arzusu ile istifa eden Orgeneral Muhittin Önür, son makam ve rütbesine uygun bir görev bulunamamasından 42. Sayılı Kanun gereğince emekliye sevk edilmiştir.

Kara Kuvvetlerimizde uzun ve şerefli hizmet yılları bulunan Sayın Orgenerale Türk Silahlı Kuvvetlerinin iyi dilek, şükran ve saygıları sunulur.”

III. KISIM

Görevleri Değiştirilen Generaller ve Subaylar

22 Şubat Harekâtı ’nın Ordu içindeki tepkileri bir süre devam etti ve emekliye sevk edilen subayların yerine yenileri gönderildi. İstanbul Valiliği görevini 27 Mayıs ’tan beri yapmakta olan Korgeneral Refik Tulga 3. Ordu Kumandanlığına, Jandarma Kumandanı Tuğgeneral Abdurrahman Doruk Millî Savunma Bakanlığı İstişare Kurulu ’na atandılar.

Yerleri değiştirilen subaylar şunlardır:

Doğu Menzil Kumandan Vekili Kurmay Albay Cevat Kırca, Millî Savunma Bakanlığı İstişare Kurulu ’na; Kara Kuvvetleri Harekât Başkanlığı Teşkilat ve Eğitim Daire Başkanı Alpay Cihat Alpman, Riyaseti Cumhur Muhafız Alay Kumandanlığı ’na; 5. Zırhlı Tugay K. Tank Kurmay Alb. Şükrü Sönmezsoy, Zırhlı Birlikler Okul Kumandanlığı ’na; Zırhlı Birlikler Okulu Kurmay Başkanı Tank Kurmay Albay Turan Olcayto, Doğu Menzil Komutanlığı Planlama Program ve Prensipler Müdürlüğü ’ne; Kara Kuvvetleri Personel Başkanı 2. Muavini Top. Kurmay Albay Galip Gençer; Millî Savunma Bakanlığı İstişare Kurulu ’na; L. K. Personel Başkanlığı S. Müdürlüğü İstihkâm Kurmay Yarbay Sadri Karakoyunlu, 15. Kor. Şube Müdürlüğü ’ne; 8. Tümen Kurmay Başkanı İstihkâm Kurmay Albay Kemal Güner, İkinci Kor. Lojistik Şube Müdürlüğü ’ne; Kara Kuvvetleri Lojistik Başkanlığı I. Şube I. Kısım Amiri Top. Kurmay Başkanı Fuat Yılma, 39. Tümen Personel Şube Müdürlüğü ’ne; Millî Savunma Bakanlığı Emir Subayı Top. Kurmay Yrb. Talat Turan, Batı Menzil Kumandanlığı Planlama Program, Personel Şube Harekât İstihbarat Kısım Amirliği ’ne; Jandarma Subay Tatbikat ve Assubay Hazırlama Okulu Komutan Muavini Süvari Kurmay Albay Sabahattin Köseyiğitoğlu, Orta Menzil Komutanlığı Planlama Personel Şube Müdürlüğü ’ne; Genelkurmay Personel Başkanlığı Birinci Şube Müdürü Topçu Kurmay Yarbay Safi Tunçay, Sekizinci Kor. Personel Şube Müdürlüğü ’ne.

24 Şubat ’ta yerleri değiştirilen bu subayları başka yeni atamalar takip etti. Bu sırada bazı rivayetler ortaya çıkmaya başlamıştı. Dedikodu halini almaktan uzağa gidemeyen bu haberlere göre 200 Subayla birlikte bazı

generaller muhakeme edilmek üzere tevkif edilmişlerdi. Diğer bir rivayete göre bu subayların idam edilmeleri istenecekti.

22 Şubat Harekâtı ’ndan sonra Sivil Hizmetlerde görevli bulunan asker idarecilerin yerlerine siviller atanarak asker idareciler ordudaki görevlerine döndüler.

22 Şubat Harekâtından Sonra Orduda Yapılan Değişiklikler

22 Şubat Harekâtı ’ndan sonra ordu içindeki ilk büyük değişiklik 11 Temmuz Çarşamba günü açıklanarak 22 Şubatçılara yakın olduğu sanılan bazı generallerin de içinde bulunduğu 11 generalin yeri değiştirildi.

Yerleri değiştirilen generaller şunlardır:

1. 15. Kor. K. Tümgeneral Fikret Esen Jandarma Genel Komutanlığı’na.

2. 9. Kor. K. Tümgeneral Kemalettin Gökakın CENTO Türk Temsilciliği’ne.

3. 7. Kolordu K. Tümgeneral Nazmi Karakoç Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı’na.

4. CENTO Türk Temsilcisi Tümgeneral Haydar Sükan 5. Kolordu Komutanlığı ’na.

5. SHAPE Teşkilatı Eğitim Dairesi Başkan Yardımcısı Tümgeneral Raşit Pasin 9. Kor. Kumandanlığı ’na.

6. Milli Emniyet Hz. Bşk. Tüm General Naci Aşkun 2. Kolordu Kumandanlığı ’na.

7. 4. Tümen Kumandanı Tuğgeneral Yusuf Alpmansu Genelkurmay Harekât Başkanlığı’na.

8. Genelkurmay Harekât Başkanı Tuğgeneral Semih Sancar Harp Akademileri Komutanlığı’na.

9. Harp Akademileri Komutanı Tuğgeneral Faruk Gürler MSB Müsteşarlığı ’na.

10. Kara Kuvvetleri Kurmaybaşkanı Tuğgeneral Zeki İlter 15. Kolordu Kumandanlığı ’na.

11. MSB Müsteşarı Tuğgeneral Nushet Bulca 7. Kolordu Komutanlığı ’na.

Bu yer değişikliklerinden sonra Ordu içinde daha başka bir değişiklik olmayacağı sanılıyordu. Fakat 24 Temmuz Çarşamba günü 38 General ve albayın yerleri “Terfi” durumları gerekçesi ile değiştirildi.

Bu tarihten sonra da bazı subaylar münferiden emekliye sevk edilmeye başlandı. Yerleri değiştirilen subaylar şunlardır:

1. Tuğg. Ferit Erkan (Gn. Kur. Personel Başkanlığı ’na)

2. Tuğg. Refik Kurtekin (Tümen Komutanlığı ’na)

3. Tuğg. Nami Günel (Tümen Komutanlığı ’na)

4. Tuğg. Burhan Ercan (Kara Kuvvetleri Harekât Başkanlığı ’na)

5. Tuğg. Faruk Güventürk (Doğu Menzil Kumandanlığı ’na)

6. Tuğg. Cemalettin Enginsoy (Tümen Kumandanlığı ’na)

7. Tuğg. Niyazi Bengisu (Kıbrıs Türk Temsil Heyeti G. Bşk.)

8. Tuğg. Reşat Bir (Orta Menzil Komutanlığı ’na)

9. Tuğg. Şevket Ozan (Tümen Komutanlığı ’na)

10. Tuğg. Şefik Erensü (Tümen Komutanlığı ’na)

11. Tuğg. Eşref Akıncı (Tümen Komutanlığı ’na)

12. Tuğg. A. Rıza Türkcan (Tümen Komutanlığı ’na)

13. Kur. Alb. M. Zeki Erbay (Tümen Komutanlığı ’na)

14. Kur. Alb. Necati Ogan (Tümen Komutanlığı ’na)

15. Kur. Alb. Süleyman Aşuroğlu (Tümen Komutanlığı ’na)

16. Kur. Alb. Orhan Yiğit (Tümen Komutanlığı 'na)

17. Kur. Alb. İhsan Gürkan (Genelkurmay İstihb. Bşk. Birinci Muavinliğine)

18. Kur. Alb. Suat Aktulga (Genelkurmay Lojistik Bşk. Birinci Muavinliğine)

19. Kur. Alb. Turgut Sunalp (Genelkurmay Harekât Dairesi Bşk.)

20. Kur. Alb. Ömer Özkan (Kgn. Kur. Eğit. D. Başkanlığı 'na)

21. Kur. Alb. Hamza Ünalp (Gn. Kur. Bşk. Emrine)

22. Kur. Alb. Vedat Akat (Gn. Kur. Pl. Program D. Başkanlığı 'na)

23. Kur. Alb. İbrahim Ersan (Gn. Kur. İstihkam D. Başk.)

24. Kur. Alb. Fehmi Başar (K. K. Personel Başkanlığı 'na)

25. Kur. Alb. Necati Kumruoğlu (K. K. Pd. Dairesi Başkanlığı 'na)

26. Kur. Alb. Nihat Aslantürk (2. Ordu Kur. Başk.)

27. Kur. Alb. Samih Günay (1. Ordu Kurmay Başkanlığı İstanbul)

28. Kur. Alb. Burhanettin Hunoğlu (3. Ordu Kur. Bşk.)

29. Kur. Alb. Bekir Ecevit (Tümen Komutanlığı 'na)

30. Kur. Alb. H. Doğan Özgökmen (Kara Harp Akademisi Kumandanlığı 'na)

31. Kur. Alb. Zeki Türkmenoğlu (Kara Kuvvetleri Topçu K. Muavinliği 'ne)

32. Kur. Alb. Hikmet Akıncılar (Millî Savunma Akademisi K.)

33. Kur. Alb. Halim Kural (Harita Genel Müdürlüğü 'ne)

34. Kur. Alb. Naci Asutay (Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Bşk.)

35. Kur. Alb. Behçet Özdemir (Paris Shape Karargâhı ’na)

36. Kur. Alb. Kemal Tarhan (Paris NMR Temsil Başkanlığı ’na)

37. Kur. Alb. Recai Baturalp (Gn. Kur. Loj. Bşk. Pl. Program Dairesi Bşk.)

38. Kur. Alb. Mehmet Bora (K. K. Zırhlı Birlik Dairesi Başkanlığı ’na)

Bir tüfek bile patlamadan harekâta son verilmişti. Yalnız Üsteğmen Oğuz Bakırburç kendisine tokat atan yüzbaşısını bir yanlış anlama neticesinde tabancası ile ateş ederek bir kurşunla öldürmüştü.

Kendi haris emelleri için bize şerefsizce leke sürmekten kaçınmayan Başbakan İnönü ’nün konuşmasında, aldatılmış oldukları ileri sürülen, bu toprakların gerçek evlatları olan Harbiyeliler, mecburi sömestr tatilinde bulunuyorlardı. Buna rağmen Harp Okulu öğrencileri İstanbul, Ankara ve İzmir ’de Atatürk anıtlarına birer çelenk koyarak İnönü ’ye cevap verdiler.

Evlatlarımın çelenkleri üzerinde şu kelimeler vardı:

“HARBİYELİ ALDANMAZ”

İnönü ’nün Karşı Yorumu

Aldığı cevap karşısında yeniden intikam duygularını harekete geçiren İnönü ’nün emri ile bu çelenkleri koyan öğrenciler mahkemeye verildi.

İnönü ’nün memleket gerçeklerini tahrif ederek yaptığı konuşma şöyleydi: “Sevgili vatandaşlarım. Esef verici son olayları neticeleri ve manaları ile bir de ben size anlatmak istiyorum. 22 Şubat akşamı Ankara ’da genç ve orta rütbeli bir subay kadrosu masum mektep talebesini ve bazı birlikleri aldatarak harekete geçti. Ve memleket idaresini ele alarak kendi fikirlerine göre bir rejim kurmaya teşebbüs etti. Bunlar demokratik rejimin memlekette huzur tesis etmeye ve milletin kalkınmasını temine muktedir olamayacağını iddia ediyorlardı. 27 Mayıs ’ın meşruluğunu kaybetmiş bir idareye karşı yapıldığını kabul etmeyen tahrikçilerin mevcudiyetini, kendi davranışlarının meşruluğunu sağlamaya yeter sayıyorlardı. Ordunun memleketi meşru bir idareye kavuşturmak için yaptığı fedakârlığı kötülemeye çalışanları demokratik rejim aleyhinde tehdit olarak gösteriyorlardı. Ruhi sebepler bunlardır:

Anlaşılıyor ki 27 Mayıs Askeri ihtilâlinin kolaylıkla muvaffak olması cürete teşvik edici bir misal olmuştur. Düşünmemişlerdir ki 27 Mayıs İhtilâli bütün milletin vicdanında kemale gelmiş bir kurtuluş arzusunun neticesi olduğu için hemen halk tarafından benimsenmişti. 22 Şubat ’ta teşebbüs edilen hareket ise, uğradığı tecavüzlere karşı ordudaki infialde ümit besleyen, kumanda ettiği kıtaları aldatan, ordunun başındaki büyük kumandanları kendileri ile beraber göstererek mektep talebelerini kandıran ve bir ihtilâl hükûmetinin başına geçmek isteyenlerin hareketi olmuştur. Kanun dışı zararlı teşebbüse girişen, memleketin dertlerini ve bunların hal çarelerini kendilerinin bildiklerine, aldattıkları gençleri ve arkadaşlarını inandırmaya çalışmışlardır. Şahsi arzularını perdelemeye yeltenmişlerdir.

Unutturmak istemişlerdir ki; memleketin dertlerini ve bunların çarelerini biz uzun zamandan beri göstermekte ve anlatmaktayız. Geçmiş idarelerle ihtilafımız, söylediklerimizin anlaşılmasından ve bunun yanında isabetsiz ve zararlı şahsi tutumlarını devam ettirmelerinden ileri gelmiştir. Yeni Büyük Millet Meclisi çok güç şartlar altında toplandığı halde siyasî partiler

iyi niyetle pekâlâ bir araya gelebildiler, iktidarı ve mürakabeyi medeni usulle vücuda getirmeye muvaffak oldular. Demek ki en güç şartlar içinde Meclis görevini yapabiliyor ve Meclis içinde türlü fikir cereyanları nihayet idarecilerin mesuliyet duyguları ile doğru bir istikamet alabiliyordu. Bununla her şeyin mükemmel olduğunu söylemek istemiyorum. Unutmamak lazım ki bu hal Meclis içinde bir alışma devri idi. Buna mukabil, dışarıda vukuu bulan tartışmaların çığırından çıkmış görüldüğü doğrudur. Ama bunun karşısında milletçe meclis olarak tepkiler ve karşı koymalar eksik olmamıştır. Sergüzeştçiler bir noktayı hiçbir zaman kavrayamamışlardır. Memleketin meseleleri dışarıdan görüldüğü kadar basit değildir. Bunların içeriden ve dışarıdan milletçe tesirine maruz olduğumuz unsurları vardır. Bunları derinliğine bilip takdir edecek mevkide bulunuyoruz. 27 Mayıs İhtilâli ’nden sonra memleket meseleleri ile açıktan açığa karşı karşıya gelinince yeni dertler keşfedildiği sanılmıştır. Aslında memleketin dertleri meşruiyetini kaybetmiş iktidarın suni perdesi kalktıktan sonra herkesin gözü önüne çıkmıştır. Bunların tedbirleri akşamdan sabaha gürültü ile ve hamiyet yaygarası ile halloluverecek kadar basit değildir. Muntazam bir devletin meşru ve kanunî düzeni ve kuralları işlemek sayesinde memleketin dertleri görülebilir, çözülebilir. Memleket meselelerini halledebilmek için mesuliyet mevkilerini çalıştırmakta ve tedbir almakta serbest bırakmak iyi niyetli vatandaşın ilk vazifesidir.

Hülasa memleket meselelerini biliyoruz. Bunları memleketimize bildirerek zamanı gelince tedbir almak cesaretindeyiz. Şahsi emellerin mahsulü olan kanun dışı hareketlerin meşru ve inandırıcı hiçbir değeri olmamıştır ve olmayacaktır.

Anayasa Büyük Millet Meclisi ’nin güven oyu verdiği Hükûmet ’e sadık kalan ordudaki büyük kumandanların ve o bir avucun dışındaki subay çoğunluğunun kati red vaziyeti almaları karşısında 22 Şubat teşebbüsü tam bir muvaffakiyetsizliğe uğramıştır. Talih eseri olarak evlat kanı akmasına mahal kalmamıştır. Ve anarşi tehdidi karşısında kalan Türk Devleti eskisinden kuvvetli ve itibarlı olarak meydana çıkmıştır. Vatandaşlarımı bir noktada kati kararlı ve samimi olarak temin ederim, vukuu bulan esef verici olay bitmiştir. Bu yüzden ordu ve sivil idarede endişe verecek bir vaziyet kalmamıştır. Hiçbir yersiz ve lüzumsuz telaş idaremizde yoktur. Ve kimsenin emniyeti şüphe ve takip altında olmayacaktır. Geçen esef verici

olaydan cemiyetimiz için istifade temin etmek lazımdır. Geniş ve tedbirlere ihtiyacı olan memleket meselelerimiz vardır. Vatandaşın serbest reyi ile iş başına gelme usulünün, yani demokrasinin bütün feyizlerini temin edecek bir iktidar göstermek milletçe hepimizin görevidir. Tecrübelerden ve derslerden sonra selamet yolu olarak halkın kendi kendini idare etmesi ve mesuliyet duygusu ile seçim yapması sisteminde mutlaka muvaffak olacağımıza güvenim bir kat daha kuvvetlenmiştir. Sergüzeşt arayanları başarı sağlamaktan alıkoyan ve ileride alıkoyacak olan başlıca kuvvet büyük Türk Milleti ’nin anlayışı ve iradesidir. Bu iradeye karşı gelerek şahsi tahakküm sistemi kurmak her zaman ordumuzun mukavemeti ile karşılaşacaktır.

Şimdi düşündüklerim şunlardır:

Geçen olayın yararlı diğer tarafı da bir ibret misali vermesi olmuştur. Türk Milleti ’nin sağlam bünyesi bütün tahriklerin üstünde kendini göstermiştir. Türk Milleti ’nin iradesi 27 Mayıs ’ta nasıl meşruiyetini kaybetmiş bir iadeden kurtulmayı temin etmişse, yine bu çetin irade 1962 Şubat ’ında Türk milleti ’nin yeni bir gayrı meşru idare altına girmesine müsaade etmemiştir. Bu suretle kendimizi emniyette hissedip çalışmamız ve milletçe dertlerimizle kalp huzuru içinde uğraşmamız devri gelmiştir. Bizim gerçek emniyetimiz, devamlı huzurumuz bunu başarmamıza bağlıdır. Birkaç gün sonra millet yenibütçenin çıkmasıyla kaygıdan uzak olarak geniş bir çalışma sahası bulacaktır. Önümüzdeki yılın verimli ve başarılı bir gelişme başlangıcı olması için ümitlerimiz kuvvetlidir. El ele büyük, küçük, resmî, hususî fert ve teşekküller olarak umumî bir güven içinde çalışma devrine gireceğiz.

Sevgili vatandaşlarım; şimdi size demokratik rejimimizin feyizli bir gelişmesini haber vereceğim. Partiler üstü memleket meselelerinde ve büyük Meclis ’te bulunan bütün siyasî partilerin başları ve idarecileri toplanıp kararlara vardık. Memleketimizde bu geçmişte misali olmayan bir yeni durumdur. İleride de iktidar ve muhalefet kendi görevlerini medeni ölçüde yaparken bütün partiler için müşterek olan memleket davalarında her ayrılığı bir tarafa bırakıp Türkiye ’nin büyük meselelerine çare bulmak gayretinde samimi olarak birleşecektir. Bu hal vatandaşlarımızın siyasî hayata ve onun faydalı bir surette işlemesine güvenini artıracak esaslı bir

ilerlemedir. Bugün bütün siyasî partiler, mesuliyet mevkiinde bulunan hükûmetin verimli ve rahat bir surette çalışmasının memleketin bir numaralı meselesi olduğunda mütabakata varmışlar ve kendi mürakabeleri altında bu imkânı sağlamak için ellerinden geleni yapmak kararına varmışlardır.

Hepimiz için başarılar ilk zamanların güçlüklerini yenmekle başlayacak ve devamlı bir gelişmeye yüzlerimiz çevrilecektir.

Sevgili vatandaşlarım sizlere selamlar, sevgiler ve saygılar sunarım.”

İsmet İnönü

22 Şubat ’a kadar her fırsatta orduya hakaret etmekten kaçınmayan, hakaret sırasında kaçacak yer arayan politikacılar ve oy avcılığı için 27 Mayıs ’a hücum etmeyi sanat haline getiren parti liderleri de derhal bir toplantı yaparak şimdiye kadar söylediklerini inkâr edip hiç utanmadan bu defa da 27 Mayıs ’a bağlı olduklarını bir beyanname ile açıkladılar. Müşterek bildiride şu hususlara yer veriliyordu.

Parti Liderlerinin Müşterek Beyannamesi

“Son olayların ışığı altında memleket huzurunu bozan tahrikler üzerinde durmak ve bunları önleyecek tedbirleri tespit etmek üzere Başbakan ’ın daveti ile toplanan Siyasî Partiler ve hükûmet temsilcileri şu hususta fikir birliğine varmışladır:

1. Meşru nizama karşı girişilen son teşebbüs, demokratik rejimin koruyucusu kuvvetlerin ve müesseselerin müşterek anlayış ve gayretleri ile önlenmiştir. Bu netice Türk Milleti ’nin demokratik rejime bağlı ve layık olduğunun iftihara değer yeni bir delili olmuştur.

2. Kahraman Ordumuzun gerçekleştirdiği 27 Mayıs İhtilâli ’nin meşruiyeti aleyhine girişilen açık ve kapalı her türlü tahrik ve tecavüzlerin, Anayasa nizamını bertaraf etmeye matuf hareket ve davranışların kesin olarak önlenmesi.

3. Bu maksatla partiler üstü bir anlayış içinde gerekli esasları hazırlamak üzere hükûmet ve partiler temsilcilerinden mürekkep bir komisyon teşkil edilmiştir.

4. Mutabık kalınacak esaslardan kanunlaşması gerekenler partilerin yetkili organları tarafından kabul edildikten sonra TBMM ’ye sunulacaktır.

Bu teklifin müzakere ve intacından önce Büyük Meclis ’in tatile girmesi hususu parti liderleri tarafından gruplarına teklif edilecektir.”

Torumtay’ca Yapılan Tevkifat ve Emekliye Sevkler

22 Şubat 1962 gecesi harekâtı durdurmuş, sabahleyin silahlı kuvvetlerin almış olduğu tedbir gereğince serbest bırakılmış, evime gitmiştim. Saraçoğlu Mahallesi 1. Cadde 6/1. dairede oturuyordum. Benim oturduğum apartmanda Org. C. Sunay (GKB), Org. Muhittin Önür (KKK), Tğg. Abdurrahman Doruk (J. Genel K.) oturuyordu.

İlk defa eve gazeteciler doldu. Meraklı suallerine çok az cevap verdim. Beş gün, beş gecedir hiç uyumamıştım. Gece istirahate çekildim, uyuyordum... Saat 23 ’te dairemin kapısı hem vuruldu hem de bağrışmalar vardı. Eşim yataktan fırlayıp kapıyı açtı. Derhal görülen manzara şuydu... Beş tane Kurmay Sb. (Yb. rütbesinde) karımın göğsüne 5 adet Tomson dayamışlar, beni istiyorlardı. Hemen pijama ile kapıya gittim, silahları bana tevcih ettiler. Apartmanın içi Tomsonlu subaylarla dolu idi. Buna neden lüzum vardı anlayamadım. Beni tevkif etmeye gelenler arasında Kur. Yb. Necip Torumtay da vardı. Akademiyi beraber okumuştuk. Yassıada irtibat bürosunda çalışmıştı. Bizimle birlikte yeminli subaylar arasında idi. Bana karşı o geceye kadar çok hürmetkâr idi. Fakat ne olmuştu, canavar kesilmişti, hiçbir isteğimi yerine getirmek istemiyor, dışarda kar yağdığı halde beni pijama ile sürükleyip kapıda bekleyen jipe bindirmek için uğraşıyordu.

Kendisine aynen şu cevabı verdim. “Ben henüz Türk Ordusu ’nun bir albayıyım, giyinmeden hiçbir yere gitmem. Hem bu gibi muamelelere ne gerek vardı, telefon dahi etseydiniz istediğiniz yere gelirdim” dedim. Her türlü ısrarlara rağmen kapı önünde zorla elbisemi giydim. Evde eşim, kızım, bir de karımın yengesi vardı.

Giderken tıraş takımımı, pijamalarımı almak istedim. Necip Toruntay bana: “Bunlara lüzum kalmayacak” demekle vahşi hislerini gösterdi. Herhalde bizim sabaha karşı kurşuna dizileceğimizi düşünüyordu.

Dışarı çıkınca ne göreyim, evin etrafında Tomson tabancalı 50 ’ye yakın subay vardı. Vasıtaya binip Genelkurmay ’a geldik. Oradaki manzara

şuydu: Sanki bir Rus albayı getiriliyormuş gibi koridorlarda iki sıralı Tomsonlu Kurmay Subaylar vardı. Hepsi de büyük bir sevinçle bana bakıyorlardı.

Bu kurmay subayların çoğu bir gün önce "Bir emrin var mı albayım?" diyenlerdi. Ama şimdi devir bir gecede değişmişti. Sonra bu çıkarcıların sıra ile ataşe olarak Avrupa, Amerika ve Tahran 'a gittiklerini gördüm. Hepsi de yepyeni otomobillerle dönüyorlardı. Çünkü 22 Şubat 'ta hemen doksan derece dönüş yapıp düşmanımız kesilmekle efendilerine olan sadakatlerini ortaya koymuşlardır. Bir aşağılık duygusu bu tip subaylarda mevcuttur, bunu üzülerek yazıyorum, ama realite budur.

Genelkurmay Karargâhında benden başka Kur. Alb. Emin Arat, Kur. Alb. Dündar Seyhan, Kur. Alb. Turgut Alpagut da getirilmişti. Gece yarısı saat 02.30 'da bir odadan çıkartılıp koridora 10 'ar adım mesafe ile dizildik. Her iki yanımızdaki Tomsonlu subaylar tarafından aşağıya indirilerek bir odaya hapsedildik. Yattığımız karyolanın başucunda da havacı subaylar Tomson ile nöbet tutuyordu. Dört gün bu şartlar altında hapis yattık, bizleri emekliye sevk ettiler ve serbest bıraktılar.

Olaylar, verilen sözlere uygun bir gelişme göstermedi. Benimle birlik oldukları gerekçesi ile Ordunun birçok kıymetli şeref ve haysiyet sahibi personeli o gün canlarını bağışladığımız kişiler tarafından emekliye sevk edilmeye başlandı. Harekâttan hemen sonra emekliye sevk edilen arkadaşlarım şunlardı:

Albay Emin Arat,

Albay Selçuk Atakan,

Kurmay Yarbay Daniş Çağlar,

Kurmay Albay Muammer Şahin,

Süvari Binbaşı Fethi Gürcan,

Kurmay Yarbay Fahrettin Ermutlu,

Albay İhsan Erkan,

Albay Necati Ünsalan,

Albay Turgut Alpagut,

Kurmay Yarbay Mustafa Ok,

Kurmay Albay İhsan Sürek,

Kurmay Albay Asım Mutludoğan,

Kurmay Albay Orhan Alpakın,

Kurmay Albay Dündar Seyhan,

Kurmay Albay Şükrü İlkin,

Kurmay Binbaşı Bahtiyar Yalta,

Kurmay Binbaşı Kadri Çitak,

Yarbay Necdet Efe,

Binbaşı Osman Üçok,

Yüzbaşı Şükrü İnanç.

İlk önce bu arkadaşlar emekliye sevk edildiler, bunların arkasından askerliğin icaplarını yaparak emirlerimizi yerine getiren genç subayların hiçbir gerekçe gösterilmeden emekliye sevk edilmesine başlandı.

Milli Savunma Bakanlığı 2 Mart tarihinde de bir açıklama yaparak emekliye sevk edilenleri açıkladı. Bu listeyi 19 Mart 'ta emekliye sevk edilen diğer arkadaşlar takip etti. Böylece 69 subay ve dört astsubay emekliye sevk edildik. Halbuki bizimle beraber oldukları halde son dakikada karar değiştiren birçok yelkenci albay ve general oldukları yerlerde kalmışlardı. Hepsi de toplantılara iştirak etmişler, protokollere imza koymuşlar, şeref sözleri vermişlerdi. İnsanların bu kadar küçülüp, bu

kadar şerefsizce hareketlere gideceklerini doğrusu hiç tahmin etmemiştim. İlk defa evime döndüğüm zaman kapıdan girince aileme söylediğim sözler şöyleydi:

"Şadan ilk önce şerefli elbisemi çıkarayım. Bu iş bitmedi, bir gün gelecek muvaffak olacağım, üzülme, istesem en kısa zamanda bile halledebilirim." Kendimden hayatta bu kadar emindim, hiçbir şeyden yılmazdım. Hele haksızlığa uğradıkça mücadele hırsım daha da çok artardı. Gene evi gazeteciler sardı, merak içinde beyanat istiyorlardı. Yeteri kadar ihtiyatlı olarak cevap veriyordum, ama benimle birlikte emekliye sevk edilmiş yakın arkadaşlarım çok çekingen idiler, beni devamlı surette beyanat vermemek için zorluyorlardı. O sıralar bizler için AF Kanunu çıkarılması düşünülüyordu. Herkes onu bekliyordu. Ama AF Kanunu çıktıktan sonra 2-3 ay geçmesine rağmen bazı arkadaşlarda kıpırdanma yoktu. 69 Subay ve 4 Astsubay emekli olmuştuk, birçokları hemen uzaklaştılar. Bir kısmı ne olur ne olmaz endişesi ile arkadaşlığı kesmediler. Bir kısmı da 20 Mayıs 963 kadar benimle çalıştılar.

Vefa Duygusu ve Çevrem

22 Şubat öncesi Harp Okulu Kumandanı olduğum için iyi bir mevkiim vardı. Okulda veya evimde her kademeden bilhassa yüksek rütbeli subay ve generallerin ziyaretlerinden asli vazifeme bakamaz hale gelmiştim. Ama 23 Şubat sabahından sonra arayanlar azalmış bıçak gibi kesilmişti. İnsanlar ne çabuk değişiyor.

İnsanları ikbal devrinde iyi günlerde hakiki veçheleri ile anlamaya imkân yoktur. Ancak kötü duruma düştüğümüz zaman hakiki dostlar belli oluyor.

Ben genelkurmayda hapiste yatarken eski kumandanım Em. Kum. Alb. Faruk Ateşdağlı Lübnan 'dan uçakla gelmiş evime uğramış. Para bırakmış. Beni genelkurmayda görmek için kapıda 12 saat bekletmişler göremeden gitmiş. Bu tip insanlar zaten hayatta ender çıkar.

[...]

Sırası ile kapımızı çalan dostlarım:

Eşimin iki yengesi, Pakobalar, Prof. Perihan Çambel, arkadaşım Hayri Ekinci, İsmail Ergüder, Rauf Gökçe, Yüksek mühendis Naim Okyay, Kadri Kaplan, Dr. Paruğ Erdilek, Dr. Alaettin Ergönenç, Ziya Aydemir, Zeki Kıran, Üstteğmen Mikail ve annesi, Muammer Özdağ, Fuat Azgın, Haldun Doran, Nihat Oğuzer (Şadan 'ın ağabeysi), Kudret Bosuter. Yavaş yavaş tehlikeler zail olduktan sonra bizi eski dostlar da aramaya lütfen başladılar. 22 Şubat emeklileri dahi (büyük rütbeliler) çekinerek geliyorlardı.

Çünkü artık sıfır olmuştum, yükselmeme imkân olmadığı kanaatinde idiler. Ama zaman ilerleyince işler değişti, her devirde olduğu gibi.

Oturduğum evden derhal üç gün içinde çıkmam için KKK 'ndan yazı geldi. Hemen verilen mühlet dolmadan çıktım. Çünkü evde diğer katlarda oturan büyükler huzursuzluk içinde idiler. Evi makineli tabancalı 4 inzibat eri ve polisler bekliyorlardı.

Bir de benim o evde oturmam şu bakımdan büyüklere huzursuzluk yaratıyordu. Ev Müdafaa Caddesi 'nin tam başındaydı. Harp Okulu talebeleri her cumartesi izinli çıkınca okuldan itibaren bozulmadan Bl. Bl. muntazaman gelip, benim evin önünden geçerken selamlıyorlardı. Bu görülmemiş sevgi tezahürüne dayanamıyorlardı. İzin dönüşleri de toplu bir halde veya üç beş kişi olarak geçen Harbiyeliler hep beni pencerede görürlerse selamlıyorlardı. Bu çocukları gözetleyen inzibat subayları yakalayıp ceza vermek için merkeze götürmelerine rağmen bu hal devam ediyordu. Hatta genç subaylardan tanıyan, tanımayan aynı hareketi eve karşı yapıyorlardı.

Bunları tesadüfen gazeteciler görmüşlerdi. Tabiî bu vaziyet karşısında benim o evde oturmam C. Sunay 'a huzursuzluk verirdi. Halbuki benden evvel o apartmanda oturan org. Muzaffer Alankuş emekli olduktan sonra (ev yaptırıyormuş, evi bitinceye kadar) tam sekiz ay lojmanda oturdu. İşte Türkiye 'de kanun, talimatların şahıslara göre tatbik edilişi.

Yeni Oluşum ve Hazırlığı

Ben yılmadan mücadeleme devam etmeye kararlı idim. Bir gün yakın arkadaşım Dündar Seyhan ’a gittim. Ne yapmak için çalışacağımı sordum: Bana, “Ben 14 ’lerin 15 ’incisi sayılırım. Zaten artık onlar için bütün gayreti sarf ederek zemini hazırlayalım, onlar büyük bir kuvvettir, yurda dönünce bir parti kuracaklar, bu yolda mücadeleye devam ederiz” dedi. Ben de kendisine bu fikrini kabul etmediğimi bildirdim. Çünkü dedim:

a. Bizler Türkiye ’de ihtilâlci olarak tanınıyoruz. İhtilâlcilerin siyasî hayatta hele bir parti içinde şansları yoktur.

b. Parti para ile kurulur, parti taraftar ister, CHP ’den kimse bu yeni partiye iltifat etmez, diğer partiler malum her parti memlekette toplayacağı taraftar toplamış vaziyette, yeni bir parti tutunamaz.

Hem ben partili bir siyasetçi olamam dedim.

c. Ancak şu belki olabilir, bazı haklarımızı kurtarabilmek, fikirlerimizi yayabilmek, şahıslarımızı tanıtabilmek için 147’liler gibi bir dernek kurabilirsek iyi olur dedim ve bu hususu gidip avukatımızdan Saffet Olgaç ile hukukî vechelerini görüşelim dedim.

Gittik, görüştük, derneklerin kuruluş şekillerini, usullerini öğrendik, fakat böyle bir resmi teşekküle her nedense gidemedik.

Günler ilerliyordu. 22 Şubat emeklililerinden birçok teklifler geliyordu. Bu da daha ziyade Dündar-Necati-Kadri Kaplan üçlüsünden geliyordu. Kendimize bir veche verelim, bir baş seçelim, bir heyet seçelim, dağınık çalışmayalım çünkü aramızda yavaş yavaş rekabet başlamıştı. Beni kendi başına hareket eden bir insan olarak kıymetlendiriyorlardı. Herhangi bir gazeteci benimle bir görüşme yapar kısa da olsa bir beyanat benim adımla çıkarsa bazı arkadaşlar sinirleniyorlardı. Ben bu işin farkında idim.

Bir gün bir sevk idare Kh. seçelim diye bir teklif geldi, maksatlarını bilmemekle beraber kabul ettim. Çünkü o zamana kadar kulis faaliyetleri ile

istedikleri sonucu tahakkuk ettireceklerine inanmışlardı.

Ben 69 emekli subayın da iştiraki ile bir seçimin yapılmasını teklif ettim, kabul edildi. Fakat seçim 30-35 kadar subayla yapıldı. Tasnifte en çok reyi ben almıştım ve şu arkadaşlar seçilmişlerdi. Ben, Kur. Alb. Emin Arat, Kur. Alb. Dündar Seyhan, Kur.Alb. Necati Ünsalan, Kur. Alb. Turgut Alpagut, Kur. Alb. Asım Mutludoğan, Kur. Bnb. Bahtiyar Yalta, Kur. Yb. Mustafa Ok, Sv. Bnb. Fethi Gürcan, Kur. Bnb. Kadri Çıtak.

Bunun üzerine bu heyet içinden vazife taksimi yapalım, diye teklif edildi. Başkan seçelim, idare kurulu seçelim, diye ısrar edildi. Ben vaziyetin oynanmak istenen oyunun farkında değildim diyemem, fakat şahsımı ilgilendiren meselelerde çekingendim. Yalnız şu kadarını söyledim: “Lider seçimle olmaz, hadiseler çıkarır, eğer seçimle yapılmak isteniyorsa reye 69 kişi de iştirak etsin” dedim. Bu teklif Dündar ve Necati ’nin işine gelmedi. Neticede bu seçilen heyet tarafından gizli oyla seçime geçildi.

Emin Arat Başkan, Dündar Seyhan Genel Sekreter, Necati Ünsalan üye, ben üye, Asım Mutludoğan muhasip seçildi.

Tabiî tertipçiler planlarında muvaffak olmuşlardı. Maksat beni liderlikten ekarte etmek idi, bu seçimle olmuştu. Çünkü Heyeti Umumiye seçiminde en çok rey almama rağmen, burada iki rey zor alabilmiştim.

Hemen Dündar Seyhan, derhal kaleme sarılıp bir beyanat hazırlayarak basına verelim diye ısrar ediyordu. Emrivaki ile bu işi hallettiklerine çok memnun idiler. Ben acele edilmemesini söyledim, çünkü gençler tarafından bu neticenin kabul edilmeyeceğini biliyordum. Soğuk bir hava içinde dağıldık.

Eve geldim, oynanan oyundan, arkadaşlarımın samimiyetsizliğinden üzgün derhal iki satır yazı ile seçilmiş olan Bşk. Emin Arat ’a müracaat ettim ertesi gün. Böyle bir kadro içinde vazife alamıyacağımı, serbest kalıp köşeme çekileceğimi bildirdim. Emin Arat dilekçemi kabul etmedi. Sen onu bana vermemiş ol, bu mesele zaten sunidir, halledilir, üzülme” dedi. Ben de neticeyi bekledim. Tabiî seçim neticesi arkadaşlar arasına yayılınca, infial uyanmış kimse bu durumu kabul etmiyordu. Benim iştirak etmediğim toplantılarda hakikaten seven arkadaşlarım, müdafaa ederek bu oynanan

oyunu bozdular. Benim liderliğim esasoldu. Ama buna en çok üzülen de Necati Ünsalan ve Dündar Seyhan oldu. Çünkü esas lider diye bel bağladıkları 14 ’lerden Orhan Kabibay ’a karşı tam hizmetlerini yapamamışlardı. Türkiye ’e dönünce onun liderlik durumu tehlikeye giriyordu. Kadri Kaplan-Dündar Seyhan-Necati Ünsalan tiryosu daima 14 ’lerden Orhan Kabibay için çalışıyorlardı. Ben onlara göre çok katı geliyordum. Çünkü her dediklerine eyvallah diyecek bir tipte değildim. El altından türlü türlü yıkıcı propagandalar yaparlardı, farkında olmadığımı zannederlerdi, ama hepsini biliyor fakat yüzlemiyordum. Her şeyin tamamen açığa çıkmasını bekliyordum. Tabiî bu tutumları ile kendi şahsiyetlerini yiyorlardı, ama farkında değildi.

Çalışmalarımız devam ediyordu. Bizler ana fikri doktrinimizi ortaya koymak için çalışıyorduk.

Bir gün bu maksat için Em. Dz. Alb. Nazım Orhan ’ın evinde toplandık, bu husus münakaşa ediliyordu. Dündar Seyhan daima 14 ’lerin fikriyatı olduğunu iddia diyordu. Nihayet sorduk nedir bu dedik. Cebinden bir kâğıt çıkarıp okudu. Hiçbir şey anlamadık. Hissi yazılmış bir şeydi. Hatırımda kalanlar şudur. “14 ’ler birdir, bütündür, fikirdir, Atatürkçüdür, bayraktır, parçalanamazlar, her şeydir” gibi Doktrin anlayışından çok uzak kelimeleri havi kaleme alınmış 4-5 satırdan ibaret bir yazı idi. İnkısari hayale uğradık. Daima hazırlıkları olduğundan bahsederlerdi. Şimdiye kadar da fikir sahasında tebellür etmiş bir şeylerini göremedik. Daima sütün kaymağı gibi üstte kalmak sevdasında idiler. Yurttan ayrıldıktan sonra değirmenlerin altından çok sular geçmişti, ama kendileri dahil bunlara bel bağlayanlar da işin farkında değillerdi. Büyüklük kompleksi içinde eriyip gittiklerini göremeyecek kadar hırslı idiler. Ne yazık ki Dündar-Necati-Kaplan triosu da bizi o istikamete sürüklemek çabasında idiler.

Bizler Emin Arat, Bahtiyar Yalta başta olmak üzere doktrin olarak kabul ettiğimiz “Kemalizm”i dile ve kaleme getirmeye çalışıyorduk. Bunda da muvaffak olmuş, ortaya selabetli bir fikir ortaya çıkmış ve bizlere inananlara da kabul ettirmiştik. Bu çalışmalarda en büyük rol Emin Arat – Bahtiyar Yalta ’ya aittir.

Emin Arat ’la Bahtiyar Yalta ’nın hazırladığı Kemalizm Doktrini şöyleydi:

KEMALİZM: Ferdi ve toplumu düşünme ve yaşama seviyesine, kendi bünyesine uygun olarak içinde bulunduğu ve geleceğin şartlarına göre, müstakar, demokratik, devrimci ve cumhuriyetçi bir devlet nizamı içinde yükseltmek ve korumak.

1. Kemalizmin özet ifadesi,

2. Kemalizm esaslarının açıklanması,

3. Kemalizm gerekçesi.

Türkiye İçin Kemalizmin Özet İfadesi:

Türk Devleti’nin Temel Yasası ve Siyasî İnancı

TÜRK Milletini bugünün ve geleceğin medeni milletleri seviyesine çıkarmak, devlet kudretini, ülkede huzur emniyeti, halkın refah ve saadetini arttırmak maksadı ile:

TÜRKİYE Milliyetçiliği ’ni şuurlandırmak, laik devlet anlayışını milli birliğe ve medeni gelişmeye uyar tarzda dine saygılı olarak uygulamak.

Hayata uymayan hayalci, katı ve statik düşünceden ziyade gerçek devrimci bir anlayışa sahip olmak.

Ferdin ve toplumun hak etme esasına göre varlık ve geçim kaynaklarını düzenlemek.

Serbest teşebbüsle toplum menfaatlerini bağdaştırarak halkın yapacağını halka ve devletin yapacağını devlete yaptırmak sureti ile istikrarlı, muvazeneli, aktif ve gelişen bir istikamette demokratik bir CUMHURİYET idaresi ile, barış, huzur ve emniyet içinde yaşamaktır.

Ana Fikir:

KEMALİZM davranış kuralının temel fikirleri:

1. Maksat:

a. TÜRK Milleti ’ni bugünün ve geleceğin medeni milletleri seviyesine çıkarmak.

b. Halkın refah ve saadetini arttırmak, varlık ve geçim kaynağını düzenlemek.

c. Cumhuriyetçi, demokratik devlet kudretini arttırmak. Devlet mekanizmasını süratli ve verimli bir şekilde işletmek, huzur ve emniyeti, milli birliği sağlamak, milli menfaatleri hassasiyetle koruyan ve sağlayan barışçı ve aktif bir dış politika gütmektir.

2. Sosyal Görüş:

a. Laik devlet anlayışına bağlı ve bünyeye uygun olarak, din inancı ile medeni hayatı birbiriyle çatışmayacak şekilde ayrı müesseseler halinde tutmak ve teşkilatlamak.

b. Medeni gelişmeyi süratlendirmek, mili birliği ve din anlayışını sağlamak için dini ve pozitif eğitim ve öğretim. Devlet gözetimi altında olmak üzere gençleri kabiliyetlerine ve ihtiyaca uygun olarak yetiştirmek.

c. Türk vatandaşını doğuştan ölümüne kadar öğretim ve eğitim, hastalık, kaza ve ihtiyarlık hallerinde korumak, mesleğe ve meskene sahip kılmak.

d. Düşüncede, harekette, metotta, teşkilat ve cihazlamada, hayalden uzak kati ve statik düşünceden devrimci bir anlayışa her sahada ilerlemek ve engelleri kaldırmak için yenilikleri takip etmek ve sarsıntısız olarak kolaylıkla bünyeye almak.

e. Aile müessesesi, devletin özel dikkat ve himayesi altında bulunacaktır.

3. Ekonomik Görüş:

a. Kalkınmayı sağlamak için ferdi, toplumun hak etme esasına uygun olarak yukarı seviyeye çıkarmak üzere, varlık ve geçim kaynaklarını devletin gözetimi altında düzenlemek ve milli servet dağılışını adilane bir surette yapmak.

b. Serbest teşebbüsü teşvik etmek suretiyle toplum menfaatlerini zedelemeden insan emeğini, zaman ve para israfını önleyerek milli serveti arttırmak.

c. Halkın yapacağını halka, devletin yapacağını devlete yaptırmak.

d. Mülk edinme, miras hakları ve veraset müessesesi korunacaktır.

4. Politik Görüş:

a. Mülki taksimat, coğrafya, ekonomi, sosyal yapı bakımından yeni baştan ele almak ve düzenlemek.

b. Devlet mekanizmasını zaman ve insan gücü kayıplarını önleyen, işlerin muntazam akımını sağlayan süratlendiren, imkân, sorun ve yetki dengesini, ehliyete dayanan bir şekilde tanzim etmek.

c. Halkın idareye iştirakini ve alakasını, tabiî haklarını eşitlik içinde kullanması, düşünme ve iradesini serbestçe göstermesi, istikrar huzur ve emniyetin sağlanması demokratik bir cumhuriyet nizamı içinde olacaktır.

d. Manen ve maddeten yükselmiş, konuş, kuruluş, eğitim ve öğretim vasıtası, silah, sevk ve idare itibarı ile dinamik vurucu ve güvenli bir Silahlı Kuvvete sahip olmak.

e. Karşılıklı saygıya ve eşitliğe dayanan, meselelerin barış ve uzlaşma yolları ile halline, komşu devletlerle iyi münasebetlere, İslam Âlemi ve Balkan Devletleri ile tarih ve kültür bağlarına uyan batı ile dayanışmaya önem veren, siyasî sınırlarımızdışında kalan TÜRK ’lerin haklarını, milli hüviyetlerini insan hak ve hürriyetleri muvacehesinde devletler hukuku,

uluslararası anlaşma ve usullere uygun olarak dikkatle korumak, devam üzere takip etmek.

f. Uluslararası ekonomik, sosyal, siyasî ve kültürel münasebetlerde mili menfaat ve şeref esasına uyan milli bir politika gütmektir.

Silahlı Kuvvetlerde Teşkilatlanma

22 Şubat 1962 hadiselerinin üzerinden zaman geçtikçe 22 Şubat'ın iç yüzü yavaş yavaş yapılan haksızlıklar anlaşılıyordu. Gün geçtikçe Silahlı Kuvvet mensuplarının ziyaretleri çoğalmıştı. Yapılan ısrarlı teklifler karşısında ben ve Sv. Bnb. Fethi Gürcan zaten eskiden silahlı kuvvetler içinde kurulu bulunan teşkilatımızı yeniden daha güvenilir tarzda, küçük rütbelerden başlamak üzere yukarı doğru reorganize ediyorduk. Bu teşkilat Türk Ordusunda (Kara, Hv. Dz., J.) olmak üzere dört kuvvet içinde genç unsurlarda çığ gibi gelişiyordu. Kısa zamanda çok iyi neticeler almıştık. Hele (Kemalizm) doktrini yazılıp dağıtıldıktan sonra bu gelişme iki kat daha artmıştı. Çünkü bundan evvel orduda yapılan çalışmalarda böyle esaslı bir doktrin fikri kaleme alınmış değildi. Ordudaki bazı 14 'lü subaylar Türkeş ve taraftarlarını Milliyetçi olarak tanıyarak bilir bilmez çeşitli fikirlerle 14 'ler bir fikri mukaddesatçı, icabında nurcu fikirleri yayıyorlardı.

Nasyonal Sosyalizm fikirleri revaçta idi. Faşist fikirleri benimseyenlere rastlıyorduk. Gençler doktrinlerin karşılığı neler olduğunu dahi bilmiyorlardı. Askeri idare diye bir şey tutturmuş gidiyorlardı. Ordudaki bu akımı, (Kemalizm) doktrinini yaymakla % 90 önledik.

14’lerle İlk Yapılan Temaslar, Onlar Hakkındaki Görüşlerim

14’lerin 13 Kasım 960 harekâtı ile nasıl yurtdışına uzaklaştırıldıklarını bilirim. 14 şahıs da kendine has fikir ve yaşayış tarzları vardır. Bunlar bir fikir topluluğu değildir. Rastgele bir dolmuşa doldurularak o günkü şartlar içinde MBK ’sında zararlı görüldüklerinden ihraç edilmişlerdir.

Şimdiye kadar tebellü etmiş esaslı bir fikir ve doktrinleri yoktur. Zaten içlerinde fikir sahasında kendisini yetiştirmiş birkaç kişi vardır.

Bunlar yurda döndüğü zaman münasebetlerimiz ne olacağını tespit etmiştik:

1. 14’leri kül olarak tanırız.

2. Herhangi bir kadro birleşmesi olursa

a) İlk önce doktrin üzerinde anlaşmamız şarttır.

b) Kadro içinde bazı tekliflerimiz olabilir.

3. 14’lerin hepsi yurda dönmeden, hepsinin fikirlerini tam olarak öğrenmeden tek taraflı bir angajmana gidemeyiz.

İlk defa yurda 14’lerden Orhan Kabibay ile Rıfat Baykal döndüler. 22 Şubatçılar içinde ondörtçü geçinen arkadaşlar bunlara büyük kıymet verdiklerinden, bazıları ta Edirne hududundan karşıladılar.

Ben bu hadiseden evvel 22 Haziran 962’de, yani 22 Şubat’tan 120 gün sonra ilk defa “22 Şubat’ın nedenleri” hakkında resmen yazılı olarak gazetecilere beyanat vermiştim. Sebep de; Birinci Koalisyon Hükûmeti yıkılmış, bir aydır Hükûmet kurulamıyordu. Bu beyanatım tam zamanında yapıldığı için İsmet Pş ’yı ve Hükûmeti sarstı. 22 Şubatçıların ilk mert sesleri yükselmişti. Türk efkârı umumiyesinde çok iyi karşılandı. Türkiye ’nin en büyük gazetelerinde çeşitli manşetler çıktı. Bu beyanat yüzünden T. C. Kanun 161. maddesi gereğince takibata uğradım. Hakkımda dava açıldı.

Orhan Kabibay ve Rıfat Baykal ’ın Ankara ’ya gelişlerinde içimizdeki 14’çüler bir kuvvet gösterisi yapmak istiyorlardı. Ankara şehri uzaklarında karşılayıp şehir içine nümayişle sokmak çabasında idiler. Beni de bu karşılama töreninde en ileri safta görmek istiyorlardı. Bu hususta Emin Arat ’ın evinde ben, Bahtiyar Yalta, Emin bey, Rıfkı bey konuştuk, karar aldık. Harekât tarzımızı tayin ettik. Tanıyan yakın arkadaşlar şehir dışında karşılayacaklar ben ise O. Kabibay kalacağı eve geldikten sonra nezaket ziyaretine gidecektim. Bu kararım Yb. Mustafa Ok tarafından tenkide uğradı. “Albayım hayatınızın en yanlış kararını verdiniz, gidip yoldan karşılamanız lazım dedi. Eğer daha evvel karar vermeden ben de konuşmalarda bulunsa idim, bu kararı size verdirmez, tesir ederdim” dedi. Çünkü Yb. Mustafa Ok kuvveti nerede görürse o yana sessizce kayan bir tipte insandı. 14’ler zamanında rağbet görerek kendisi Yassıada İrtibat Bürosunda çalışmıştı. Onlara karşı ayrıca da bir vefa borcu vardı. Bizden daha büyük bir kuvvet taşıdıklarını vehm ediyordu.

Ben de kendisine ben yaptığımı bilirim, beni bu kadar ucuz harcamaya kalkma, dedim. Kararımdan ısrar etmesine rağmen dönmedim. O gün Mustafa Ok ile birlikte yakın arkadaşları Kur. Yb. Daniş Çağlar, Kur. Alb. Muammer Şahin de vardı. Bunlar da ikinci 14’çü triosu idi. Beni çevrilmek istenen manevraları anlamayacak kadar saf zannediyorlardı.

14 ’lerin ilk temsilcileri ile 22 Şubatçılar sevk idare Kh. Kur. Albay Necati Ünsalan ’ın evinde ilk resmi toplantıyı yaptık.

Emin Arat, Orhan Kabibay ’a bir sual tevcih etti. Fikriniz nedir? Orhan Kabibay Fikrimizi bütün dünya ve Türkiye biliyor diye cevap verince hiçbir fikre sahip olmadıklarını anlamış olduk. Yukarıda yazdığım şartlar altında Türkiye ’ye döndükleri takdirde anlaşabileceğimizi söyledik. Kabul ettiler. Brüksel toplantısına gittiler. Netice orada Alparslan Türkeş ’le liderlik meselesinde anlaşamadıkları için tam aksi oldu. 1/14 olarak parçalandılar. Fikirsiz toplulukların akıbeti zaten bu idi.

Bugünlerde ideal arkadaşlarımdan Kurmay Albay Adnan Çelikoğlu ile Osman Deniz İstanbul ’da harekâttan sonra emekliye sevkedilmeleri için uğraşan Cemal Tural ’ı kendilerine yazılı olarak hakaret ettiği için mahkemeye verdiler. Onların bu davranışından sonra Yeni Sabah Gazetesi ’nde 5 Temmuz 1962 ’de 21 Ekim Protokolü Ergin Konuksever isimli bir

gazeteci tarafından açıklandı. Protokolün hiç ummadığımız bir zamanda ortaya çıkması, başta kumandanlar olmak üzere yaptıkları işlerden korkan bütün rütbe sahiplerini bir anda telaşa düşürdü. Derhal Ankara ’da ikinci bir ihtilâl yapacağımız söylentileri başladı.

İnönü ’nün 22 Şubatçılara Hücum Eden Konuşması

7 Temmuz 1962 günü de İkinci Koalisyon hükûmeti kurulmuştu. İsmet Paşa mecliste güven oyu aldıktan sonra yaptığı konuşmada, 22 Şubatçılara karşı çok ağır ithamlarda bulundu:

Ben de 22 Şubatçılar namına 8 Temmuz 962 pazar günü bir basın toplantısı yaparak İnönü ’ye çok ağır bir şekilde bulunarak bir beyanat verdim. Matbuatta büyük akisler yaptı. Hiç tahmin edilmeyen bir durum hasıl olmuştu. 9 Tem. 962 günü bu beyanattan dolayı TCK 312 maddesi gereğince tevkif edilerek Ankara cezaevine götürüldüm.

“Muhterem Arkadaşlar, hükûmeti güvenoyu ile teyit ettiniz. Verdiğiniz oylar hükûmet için çok kıymetlidir. Çalışmasında başlıca desteği ve başarı mesnedi olacaktır. Hükûmet, Büyük Meclis’in güven oyuna layık olmak için bütün gücünü sarfedecektir. Daima irşadınıza, yardımınıza muhtacız. Pek muhterem milletvekilleri, belki yakında Meclis çalışmalarına bir aralık vermeyi düşüneceksiniz, memleketin huzuru ve rejim istikrarı bakımından Büyük Meclisin şimdiye kadar çalışmasının mühim başarılarla geçmiş olduğu şüphesizdir. Bu devrin büyük olayları, askeri bir ihtilâlden, demokratik rejime bütün icapları ve fedakârlığı ile geçiş ameliyesinin tatbiki ve bunun tabiatından olan tezahürlerdir.

Millet olarak büyük bir imtihan vermişizdir. Mesele; askeri idarenin kendi rızası ile ihtilâlcilerin her türlü riskleri fedakârlıkla üzerine alarak demokratik rejime geçip geçmeyeceklerinin meçhul olması idi, ilk günden beri ihtilâl idaresi bir an önce demokratik rejime geçeceğini ilan etmişti, bu asil düşünce tatbik olununcaya kadar içerde tereddüt vardı. Dışarda büyük ölçüde endişe hüküm sürüyordu, türlü güçlükler atlatılarak sivil ve asker arasında endişeler ve tereddütler yenilenerek 25 Ekim’de Büyük Meclis’in toplanması tahakkuk ettirilmiştir.

Buna rağmen ondan sonra da demokratik rejimin Türkiye ’ye uygun olmayacağı ve hükûmet kurulamayacağı iddia olunmuştur. Bu iddiayı bazı mahdut çevreler beslemeye çalışmışlardır. Ordu içinde bir avuç Demokratik

nizam aleyhtarı, 22 Şubat ’ta vahim bir tecrübeye teşebbüs etmişlerdir. Ordunun kendisi hemen bütünlüğü ile sergüzeştçileri reddetmiştir. Kesin olarak sabit olmuştur ki ordu memleketin idaresini ve selametini demokratik rejimde ve Anayasa nizamında görmektedir.

Sergüzeştçilerin hareketleri millet nazarında ve ordu içinde tam bir takbihe uğramıştır. Büyük Millet Meclisi rejimi o kadar kuvvetli görmüştür ki, orduya olan güveninin delili olarak ve ordunun siyasetten kurtulmak için gösterdiği gayreti kolaylaştırmak üzere ağır suçları af etmeyi bile düşünmüştür.

İhtilâlden bugüne kadar siyasetin türlü hadiselerinden geçmiş bu ordunun milletle bu kadar yakın bir beraberlik içinde siyasetten uzaklaşmaya çalışması tarihte emsali güç bulunan vasıflardandır... Memleketin selameti Anayasa nizamının işlemesinde, Büyük Millet Meclisi’nin mutlak itibarında, hâkimiyetinde ve Büyük Millet Meclisi’nin Ordusuna güvenin, sevgisinin tamamiyle bilinmesindendir.

Bu mukaddemeden sonra dikkatinizi soğukkanlılıkla bugünkü bazı hadiseler üzerine çekmek istiyorum. Memlekete hesapsız zararlar vermiş olan 22-23 Şubat itaatsizliği şimdi ordu içinde bir nifak yaratmak ve Büyük Millet Meclisinin Orduya olan güvenini sarsmak için bir vesile olarak istismar edilmek isteniyor. Buna alet olanlar iyi niyetten mahrum olanlardır. Vesika diye neşrolulan yazılar Büyük Millet Meclisi’nin bildiği, tahmin edilen ve nihayet bir ihtilâl rejiminin demokratik rejime intikali sırasında tedavi tedbirlerine bağladığı hadiselerdir. Büyük Meclis’in açılıp açılmayacağının münakaşa edildiği günlerde Ordu ile bütün siyasî partiler arasında vuku bulan temaslar, neticeleri ve demokratik rejimin nihayet kurulmasının başlangıç devresi yüksek heyetinizin meçhulü değildir. Bugün vesika diye neşrolulan yazılar dikkatle okunursa, Ordunun emir ve kumandasını elinde bulunduran geniş sevki idare kadrosunun siyasete karışmasının bütün mahsurlarına nihayet vererek memleketi demokratik rejime kavuşturmak için ne kadar büyük güçlükleri yenmeye çalıştığını insafla göreceklerdir.

Millet, büyük meclis ile onun aziz evladı olan Ordusu arasında itimatsızlık yaratmak maksadı asla muvaffak olmayacaktır. Asil hissiyatınıza tercüman olduğumu bilerek söylüyorum ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun

mesul hükûmeti ordunun şerefine ve itibarına ve en yüksek kumandanından erine kadar bu ordu mensuplarının millet nazarındaki yüksek kıymetlerine asla toz kondurmayacaktır. Ordu aleyhine olan bütün tefsirleri ve fesatları kesin olarak men edecektir. Bu mülahazaları şunun için söylüyorum, hiç kimse ordu ile Büyük Meclis ’in arasında ayrılık yaratmaya muvaffak olamayacaktır. Aksine şimdiye kadar itaatsizlik ve memleketi anarşiye götürme teşebbüsüne girişenler nasıl perişan olarak çıkmışlarsa, bundan sonra orduya dil uzatmak teşebbüsünden daha da pişman olarak çıkacaklardır.”

İnönü ’nün meclisteki bu konuşması 22 Şubat gecesi korku içinde Ankara ’yı terk eden, yaptıkları şerefsizce işlerden korku duyan milletvekilleri tarafından dakikalarca alkışlanmış.

İnönü ’nün bu konuşmasını 22 Şubatçılar olarak nefretle karşıladık. Ben de 22 Şubatçılar adına 8 Temmuz 1962 Pazar günü kendisine şu cevabı verdim:

“İnönü ’nün İsmi, Zekâsından Büyüktür”

“İnönü güvenoyu aldıktan sonra uzun senelerden beri malûm ve kendine has taktik ve tabiatını bir kere daha göstermiştir. Bu beyanatındaki 22 Şubatçılar ’la ilgili hususları şiddetle reddederiz. Senelerden beri Milletin hayrına işlememiş olduğunu bildiğimiz bir taktiğin sahibinin karşısında olduğumuz için sergüzeştçi olarak damgalanıyorsak, bu kolaylıkla kabul edeceğimiz bir sıfattır. Bu sebeple asıl takbihe değer husus İnönü ’nün siyasî zümre ve şahıs menfaatleri üstüne çıkamayarak aziz ulusumuzun sesine kulak vermeyen zihniyetidir. Bir hususu açıkça beyan etmek isteriz ki İNÖNÜ ’nün İSMİ ZEKÂSINDAN BÜYÜKTÜR. Bu zaviyeden tetkik edilince Atatürk ’ün dehasının stratejik yaratıcılığından sonraki reformlardan mahrum statik devrenin asıl sebebi anlaşılacaktır. İNÖNÜ TÜKENMİŞTİR. Reformlara en çok ihtiyacımız olduğu bu devrede bütün hayatı statükoyu muhafaza ile geçmiş İnönü ’yü tekrar başında görmek bu milletin talihsizliği olmuştur.

22 Şubat vahim bir tecrübeye teşebbüs değil, memleketin sayısız dertlerini bir tarafa iterek İnönü ’nün yarattığı siyasî keşmekeşe karşı bir reaksiyondur. Demokrasinin bir türlü rayına oturtulmak istenmeyişinden ıstırap duyanların bir ikazıdır.

Tahtında vatanperverane bir duygu yatmaktadır. Ordu hakkında bir hayal mahsulü olarak ifade ettiği parçalayıcı ve yıpratıcı beyanlarını kendimizi ordudan henüz bir parça addettiğimiz şu anda şiddetle reddederiz. Ordunun partiler üstü bir görüşe sahip olduğu hakkındaki inancımızı 22 Şubat’ta ortaya koyduk. Bizlerin ağır suçlu olduğumuzu Meclis kürsüsünde söylemek hangi takibat ve mahkeme ilamına istinat etmektedir. Olay mahkemeye intikal etmiş olsaydı o zaman kimin suçlu olduğu daha iyi anlaşılacaktı. Beyanatta 22 Şubat olaylarını bir taraftan hukuk dili dışında ağır suç olarak belirtirken diğer taraftan belirsizlik, itaatsizlik şeklinde tavsifi beyanat sahibini tezada düşürmüştür. Bizlerin hiçbir hareketi ve düşüncesi kendisinden bir parça olmakla gurur duyduğumuz şanlı Silahlı Kuvvetlerimizi, halkımızı ve parlamentoyu ayırıcı olmadığı gibi birinin diğerine güvenini sarsıcı da değildir.

Kanuni haklarımızın kullanılmasından infial duyulmasını insan hakları muvacehesinde uygun bulmuyoruz. Beyanat sahibinin, açık rejim içersinde olduğumuzu hatırlaması gerekir. TBMM'de temsil edilmediğimiz ve Meclis içinde savunma imkânımızın olmadığının bilinmesine rağmen güvenoyunu müteakip çok ehemmiyetli, bir anda memleketin milli, sosyal, ekonomik ve siyasî bütün meseleleri bir tarafa itilerek baştan sona kadar ithamkâr bir taktikle Orduya ve Ulusuna saygısı, hizmet aşkını cesaretle ortaya koymuş 22 Şubat grubuna Parlamento usulleri dışında yapılan ithamları esefle karşılarız.

Kendilerine o mukaddes kürsüde cevap vermek imkânından mahrum olmamız sebebi ile yaptıkları bu konuşmanın mana ve güttüğü hedefi Büyük Milletimizin sağ duyusuna terk ederiz."

Tevkif Edilmem

Beyanatı verdiğimin ertesi günü Orhan Kabibay ’ı evinden sabahleyin yolcu edip eve döndüm. Akşam gazetesi muhabiri geldi, Taymis Gazetesi muhabiri (İngiliz Devit Holme) geldi, tevkif edileceğimi bildirdi. Böyle bir şeyden haberim yok dedim. Öğleden sonra gazetelerden telefonlar yağmaya başladı. Aynen şöyle söylüyorlardı: “Albayım öğleden sonra tevkif edileceksiniz, cezaevinde Nuri Beşer ’in yanında yeriniz bile ayrıldı.” İnanmak istemiyordum, çünkü mahkeme huzuruna çıkmadan böyle peşin hükümlü bir şeyin olacağına inanmıyordum. Türkiye ’de Hukuk Devleti var zannediyordum. 27 Mayıs 960 ihtilâlini bunun için yapmıştık, ama ne gezer. Saat 15.00’te savcılığa müracaat etmem için davetiye geldi. Saat 16.00 ’da mahkemeye gittim. Savcı Turhan Bilgin ’in yanına çıktım ifademi aldı biraz beklememi söyledi ve beni tevkif edilmek gerekçesi ile 2. Asliye Ceza Mahkemesine sevk etti. Hâkim beş dakika içinde karar verip tevkif etti. Zaten evvelden her şey hazırlanmıştı. Hâkimlerimiz, Türkiye devletinde memur gibi aldıkları emirlerle hareket ediyorlardı. Hâkimler bu vaziyete düştükten sonra adaletten bahis edilemez. Bunları yazarken bir şeye istinat ediyorum. Çünkü İnönü bir gün Bakanlar Kurulunda konuşurken “Aydemir ’i emir verdim, Adalet Bakanı A. Kemal Yörük tevkif ettirdi, ne oldu sanki, yer yerinden mi oynadı?” Bu sözleri ben hapisten çıktıktan sonra Avni Doğan Bey bana nakletmişti. İşte açık rejim şampiyonu İnönü ’nün hukuk anlayışı.

Mahkemenin koridorları yakın arkadaşlarım ve meraklılarla dolu idi. Odadan dışarı çıkınca üsteğ. Remzi Kılıç sapsarı bir benizle beni gayet sinirli bir eda ile karşıladı. Ne oldu albayım dedi: Gayet soğukkanlı olarak Hiçbir şey yok dedim. Tevkif edildiğimi söylemedim. Sonradan oğlumdan öğrendim. Üsteğ. Remzi Kılıç tabanca ile o gün mahkemeye gelmiş şayet o an tevkif edildiğimi duysa imiş kafasına koymuş hâkimi vuracakmış. Tabiî gençlik her şeyi yaptırabilir, an meselesidir. Adliye polisinin orada Ceza evine gitmek için bekliyordum. Yanımda Alb. Emin Arat, Alb. Necati Ünsalan vardı. Alb. Emin Arat ’a Ben hapiste kaldığım müddetçe siz bana vekâlet eder, işleri çevirirsiniz dedim.

Biraz sonra beş tane sivil polisin arasında koridora çıktım, onların elleri ile yapmış oldukları halkanın içinde gidiyordum, etrafım çok kalabalık idi, gazeteciler resim çekmek için hücum ediyorlardı. Fena halde sıkıştım, bu arada polis koridorunu bir anda yardım, onların arasından fırladım. Bu sefer cahil polisin biri "Kaçıyor" diye bağırmaz mı! İşte bundan sonra ne oldu ise oldu. Bu söz üzerine subaylar galeyana geldiler o bağıran polisi yumruk ve tekmelerle dövmeye başladılar. "O kaçacak adam değildir" diye mukabil bağrışmalar duyuyordum. Böyle bir hengâme içinde zorla itile kakıla taksiye bindik. Ceza evine geldik. Polisler beni ceza evi Md. teslim ettiler. Doğru hapishanede "Hilton" denilen 10 'uncu koğuşa gönderildim. Beni ilk önce Nuri Beşer karşıladı, geçmiş olsun dedi. (Nuri Beşer Orduya küfretmekten hüküm giymiş AP Milletvekilidir.)

O gece hakikaten Nuri Beşer 'in yanındaki ranzada yattım. Gazetecilerin vermiş olduğu haberler tamamiyle doğru çıkmıştı.

Cezaevindeyim. Suçlandığım Maddeler ve Nedenleri

İlk gece saat 21.00 raddelerinde Sağlık Bakanı Yusuf Azizoğlu (YTP'lidir) hapishaneye geldi. Maksat hapishanenin revirinde Yassıada Mahkûmlarından Ahmet Salih Korur, Nedim Ökmen yatıyordu, onları ziyaret etmek içindi. Yusuf Azizoğlu malum Türkiye 'de en azından Muhtariyet isteyip çalışan, Kürtlerin lideri durumundadır. Bu gibi insanlar İsmet Pş 'nın kabinesinde yer almıştır. Ceza evinde de eski efendilerini hava karardıktan sonra ziyaret etmektedir.

Ben hapse girdikten sonra dışarda kalan 22 Şubatçılar arasında liderlik mücadelesi başlamış, Dündar Seyhan-Necati Ünsalan-Kadri Kaplan triosu derhal faaliyete geçerek Emin Arat 'ın vekâletini kabul etmemişler. Yeniden uzun toplantı ve münakaşalardan sonra Dündar seçilmiş. Fakat o sırada üçüncü orduda Erzurum 'da genç subaylar arasında hoşnutsuzluk başlamıştı. Genelkurmay Bşk. ve 4 kuvvet kumandanı acele 3 'üncü Ordu 'ya gitmişlerdi. Arkadan İnönü de gitti.

Oradaki genç subaylar kendisini görünce arkalarını dönmek suretiyle pasif mukavemetlerini göstermişler. İyi bir hava esmemişti. İnönü bir gün kalıp döndü. Avukatım da üst üste tahliye talebinde bulunuyordu. 9 gün cezaevinde yattıktan sonra gene emirle zannediyorum (Çünkü İnönü 'nün Erzurum dönüşü gazetelere verdiği beyanat şu idi: “22 Şubat bir kere daha olsa gene affederim”) Bu cümle sonrasında tahliye edildim. O gün tahliye edildiğime en çok üzülen Alb. Necati Ünsalan ile Dündar Seyhan olmuştu. Eve geçmiş olsuna geldiklerinde bu yüzlerinden okunuyordu. Çünkü tasarlamış oldukları planlar benim çıkmam ile suya düşmüştü. Rekabet, hele siyasî hayatta, çok fena şeydir, insanların gözlerini karartıyor.

Tevkif edilişimin adli hatasını da anlatayım. Suçum şu idi. “Suç olan bir olayı övmek.” Suç olan da 22 Şubat olayları imiş. Bir kere 22 Şubat olaylarının suç olmadığına dair Mecliste tescil edilerek 50 No 'lu Af Kanunu çıkmıştı. Esasında suç idi. Ama o günün şartlarına göre İnönü esas suçluları kurtarmak için hadiseyi suç olmayarak göstererek kanunu öyle çıkartmıştı.

Sonra 22 Şubat 962 olayı tarihe mal olmuştu. Bizim eserimiz idi, insan eserini övmez mi.

İkincisi Ceza Kanununun 312. mad. mücibince istenilen ceza benim için 3 aydan bir seneye kadar. Halbuki aynı maddeye göre bu beyanatı neşreden gazetelerin de cezası 6 aydan 2 seneye kadardı. Beyanatı neşreden bütün gazetelerin neşriyat müdürleri benimle birlikte mahkemeye verilmişlerdi. Alacakları cezalar benim iki mislim olduğu halde hiçbirisi tevkif edilmemişti. Hâkimlerimizin hukuk anlayışına bu iyi bir misal teşkil eder. Türkiye ’de adalet yalnız Milli Şef İnönü ’nün elinde idi. Maalesef hâkimler de koyun gibi ona itaat ediyorlardı.

Çünkü beyanatta, İsmet Pş ’nın şimdiye kadar duymadığı kelimelerle kendisine hücum etmiş, şimdiye kadar taşımış olduğu maskeyi Türk Milleti önünde yüzünden cesaretle düşürmüştüm.

İsmet Paşa ’nın hayatında görmediği bu hakarete tahammül etmesine imkân yoktu. Elinden gelen de ancak beni hapishane köşelerine göndermek, sonrada korkudan çıkarmak oldu.

Adalet tarihinde 312’nci madde ile bir şahsı tevkif ilk defa bana tatbik ediliyordu. Avukatım Saffet Olgaç 30 senelik içtihat kararlarının tetkik etmişti. Böyle bir karar da Türk Adliyesi için yüzkarası idi.

Hapisten çıktıktan sonra uzun müddet mahkemelere gidip geldim. Vermiş olduğum iki sert beyanattan dolayı mahkeme ediliyordum. Birisi 161’inci madde, diğeri 312’nci Md. kapsamına girdiği iddia ediliyordu.

161’inci madde yeni anayasaya aykırı olduğu için BMM ’de iki milletvekili kaldırılması için teklif yaptılar, kolaylıkla kalktı. Bu da calibi dikkattir. Anayasa ’ya aykırı tespit edilen 186 kanun vardır. Şimdiye kadar hiçbirisi kalkmamıştır, hatta el bile sürülmemiştir. Ama 161’inci md. hemen kaldırılmıştır. Çünkü ben müdafaamı mahkeme huzurunda yaparken 22 Şubat hadiselerinin iç yüzünü anlatmak mecburiyetinde idim. Bu iş İsmet Paşa ’nın ve o zaman milleti aldatarak bunu yanlış aksettirenlerin işine gelmezdi. Sırf bu açıklamalar yapılmasın diye bu 161’inci md. kaldırıldı ve davanın birincisi de düştü, o suçtan da beraat ettim. 312. md ile mahkememde son çıkan Af Kanunu içine girdiği için yine müdafaamı

yapıp, hakikatleri Türk Milleti ’nin gözüne seremeden o dava da düştü. Henüz neticelenmemişti. 21 Mayıs 963 oldu. Zaten o zaman kıymeti de kalmadı.

Avukatım Saffet Olgaç 10 Temmuz Salı günü Asliye Ceza Mahkemesi ’ne başvurarak, ceza kanununun 117. maddesi gereğince kefaletle tahliyemi istedi. Mahkeme yapılan bu müracaatı kabul etmedi.

Tutuklu bulunduğum sırada benimle görüşmek isteyen arkadaşlara da izin vermediler.

Nihayet 18 Temmuz Çarşamba günü saat 17.35’te Toplu Basın Mahkemesinin aldığı kararla tahliye edildim. Tahliye edileceğim haberini duyan bütün arkadaşlarım Cezaevinin önünde toplanmışlardı. Çıkar çıkmaz hepsi ile kucaklaştım. Orada benimle konuşmak isteyen gazetecilere şu sözleri söyledim:

“Türkiye ’de ezelden beri ıstırabını duyduğumuz zihniyetlerde henüz bir değişiklik olmamış. Cezaevinde olduğum müddetçe çok rahattım. Moralim her zaman olduğu gibi yerindeydi. Oradaki içtimai hayatı yakından tetkik etmek benim için çok faydalı oldu. Gazeteciler için yapılan 10. Koğuşun ikinci katında (Hilton Yayla) epey hazırlık yaptım. Çok şükür ben çıkıncaya kadar arkadaşlarımdan kimse gelmedi. İnşallah bundan sonra da kimse gitmez.”

Cezaevinden çıktıktan sonra İstanbul ’a gitmeye karar verdim. 24 Temmuz Salı günü Yarbay Rıfkı Ertem ve Mustafa Pakoba ile birlikte trenle yola çıktık.

Konuksever İsimli Bir Gazeteciye Verilen Beyanat: Ben Asi Bir Albayım

Değerli arkadaşım Adnan Çelikoğlu beni gazetecilerle birlikte Pendik ’te karşıladı.

Burada da bana gazetecilerin sordukları suallere şu cevapları verdim:

Sual: “Parti kuracak mısınız?”

Cevap: “Politikacı değilim, açık konuşurum.”

Sual: “Florya ’da bulunan Cumhurbaşkanı ile görüşecek misiniz?”

Cevap: “Benim ne alakam var. Ordu ’da iken komutanlık münasebeti vardı. Şimdi hiçbir şey yok. O Cumhurbaşkanı, ben ise asi bir albayım, protokolde yerim yok.”

Sual: “Tekrar orduya dönseniz hangi görevi isterdiniz?”

Cevap: “Tabiî şerefimiz nerede zedelendi ise oraya dönerdik.”

Birkaç gün İstanbul ’da kaldım ve bazı temaslarda bulundum. Ankara ’ya dönmeden birkaç saat önce de gazeteci Ergin Konuksever ’e bir beyanat vererek bazı konularda sorulan sualleri cevaplandırdım ve şunları söyledim:

Sual: “Sizce Türkiye ’nin kalkınması için ne yapılmalıdır?”

Cevap: “Ana hedef memleketimizi muasır medeniyetlerin seviyesine ulaştırmaktır.

Bu hedefe, gerçeklerin ilim süzgecinden geçirilmesi ile yapılması zaruri görülen reformların sürat ve cesaretle tatbiki sureti ile ulaşılabilir.

Statükoculuk yerine hamlecilik ve devrimciliğin kabulü zaruridir. Çok güzel hazırlanmış planlar ancak bu suretle realize edilebilir. Türk halkının

arzularının karşısında değil, bizzat halkın içinde olmak, halkla beraber çalışmak en lüzumlu unsurdur.

Süratli bir İktisadi kalkınma ile paralel olarak cemiyetin manevi değerlerini ayakta tutacak ve birlikte inkişafını sağlayacak tertip ve tedbirlerin lüzumuna da inanmaktayız.”

Sual: “Sizce ne gibi Reformlara ihtiyaç vardır?”

Cevap: “Bu sualin cevabını hemen ayak üzeri vermek imkânı olmadığını tahmin edersiniz. Yeni anayasamızda mevcut reformların dinamizme kavuşturulması, şahıs ve zümre menfaatlerinin üzerine çıkılması, küçük hesapların geriye itilmesi ilk şarttır.”

Sual: “27 Mayıs İhtilâlinin bugünkü duruma gelmesi hakkında ne düşünüyordunuz?”

Cevap: “27 Mayıs sosyal problemlerin su yüzüne çıkmasına vesile teşkil etmiştir. Bununla beraber 27 Mayıs ’ın gayesi sadece bir partiyi kapatmak, sonra da yeni bir Anayasa ve bazı hukukî yahut siyasî kurumlar meydana getirmekten ibaret görülemez.”

Sual: “14 ’lerle birlikte 22 Şubatçıların bir parti kurmaları düşünülebilir mi?”

Cevap: “Yalnız 22 Şubatçılar ve 14 ’ler değil, bütün müspet düşünenleri içine alacak bir kadroyu meydana getirmek bakımından parti kurmak belki faydalı olabilir. Fakat bugünkü ortamda yeni siyasî mücadele ve polemiklere yol açabilecek teşebbüslerden kaçınmanın memleket menfaatlerine daha uygun düşeceği kanaatindeyiz. Gürültülü kuruluşlara gitmeden de ideallerin mücadelesi yapılabilir. Partili partisi içinde, partisiz çevresinde, yazar basında, milletvekili Mecliste, işçi sendikasında bu ideallerin şuurunu duyar ve duyurmaya çalışırsa daha faydalı birleştirici olur. Şartlar müsaade ettiği ve lüzum görüldüğü zaman bu fikrin taraftarları bir siyasî teşekkül haline kolaylıkla gelebilir.”

Sual: “Af tasarısı hakkında ne düşünüyorsunuz?”

Cevap: “Türkler tarihleri boyunca kuvvetsize merhamet göstermişlerdir. Ne var ki Af Kanunu siyasî maksatlarla ve karşılıklı olarak istismar edilmesi üzücü olmaktadır.

Sual: “İşçi hakları sizce ne şekilde verilmelidir?”

Cevap: “İşçi haklarını bütün vecheleri ile Batı Milletleri işçi hakları seviyesinde mütalaa eden ve bu hakların verilmesinde batı milletlerini örnek olarak alan ilerici bir görüşle halledilmesini benimsiyoruz. Teşri ve icra organlarda fiilen işçiyi temsil eden uzuvların da bulunmasını prensip olarak kabul ediyoruz.

İşçi hakları meyanında medeni insanların ihtiyaçlara kavuşmaya temin edecek yolun açık bulundurulması ve emek karşılığı işçinin bu yolda bırakılması temel görüşümüzdür.”

Sual: “Toprak işçisi ile sanayi işçisi arasında fark gözetiyor musunuz?”

Cevap: “ Süratle kalkınmanın toprak reformuna bağlı olduğuna inanıyoruz. Bu reformun realist bir görüşle süratle tatbikine azimli ve kararlı bulunulması şarttır.

Köylüyü toprağın sahibi kılmak, geniş ve adilane bir kredinin iyi planlanmış bir kontrol sistemine bağlamanın lüzumunu memleket menfaatleri, milli itibar ve refahımız için birinci şart olarak kabul etmekteyiz, işçinin olduğu gibi çiftçinin de temsilciliğini uygun görmekteyiz.”

Sual: “Faşizmin olduğu yerde ben yokum, dediğiniz doğru mudur?”

Cevap: “Evet.”

İstanbul ’a Gelişimin Sebebi

Ceza evinden çıktıktan sonra İstanbul ’a gitmeye karar verdim. Şu sebepten dolayı:

a. Orhan Kabibay yurda döndüğünde, temas ettiği muhitte (Basın ve Üniversite) 14 ’lerin propagandalarını yaparken 22 Şubatçıların fikirsiz olduğunu, her şeyin kendilerine ait olduğu, 22 Şubatçılar kaba bir askeri kuvvettir ve 14 ’ler namına iş görenler diye tanıtmaya çalışmıştı.

b. İkincisi Necati, Dündar, Kaplan triosu da maalesef bu fikirleri işliyorlardı.

c. Üçüncüsü, İstanbul muhitine de 22 Şubatı bir tanıtmak istiyordum.

Bu kararım çok ani oldu ve hiç kimseye danışmadan verdim. Bazı arkadaşlar arasında iyi karşılanmadı. Hele Necati, Dündar İstanbul ’a yalnız gitmemi istemediler. Çünkü onlar Orhan Kabibay ’ın bıraktığı izlerin silinmesini istemiyorlardı. Ben işin farkında idim. Hiç kimseyi dinlemeden İstanbul ’a gittim.

Beraberimde Rıfkı Ertem, Mustafa Pakoba vardı. Bu arkadaşları götürüşüm bile tenkit edildi. Fakat ne yapayım ki en sadık arkadaşlarım bunlardı.

İstanbul ’daki seyahatim çok muvaffakiyetli geçti. Bütün matbuatla tanıştım. İleri gelen gazetecilerle görüştüm. Fikir münakaşalarını rahatlıkla yaptım. Atatürkçülük görüşümüzü bilhassa, Falih Rıfkı Bey ’e, Nadir Nadi Bey ’e izah ettim. Üniversite muhitinde de iki temaslarım da başarılı oldu. 22 Şubatçıları su üstüne çıkarmaya gayret ediyordum. Bu durum içimizdeki 14 cüleri her nedense memnun etmiyordu. Gerek Türkeşçiler, gerek Orhan Kabibaycılar sinsi sinsi aleyhimde çalışıyorlardı, yıkıcı propagandalarına daha şiddetle devam ediyorlardı. Ama hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi hareket ediyor, hiç kimseyi de yüzlemiyordum. Her şeyin sırası vardı.

14’lerden Orhan Erkanlı’nın Yurda Gelişi

Orhan Erkanlı’yı severdim. Çok eski ve komite arkadaşımdı. Zeki ve enerjikti. Fakat MBK üyesi olduğu zaman değişmişti. Kendisine bir büyüklük gelmişti. Yine de döndüğüm zaman ilk defa BMM binasında Sezai Okan ’ın odasında Erkanlı ’yla karşılaştık. Aynı odada başka bir masada oturuyordu. Belki çok dalgın ve meşguldü bilmem. Ancak yarım saat sonra beni tanıyabildi. O zaman yerinden kalkıp hoş geldin diyebildi lütfen ve şu tarizde bulundu. “İşte yarbayım, bizleri bırakıp Kore ’ye gittiniz. Biz bu işleri başardık, yürütüyoruz.” Acı acı kendisine bakarak güldüm. Ya öyle mi oldu dedim hayırlısı olsun dedim. Bana hiç yüz vermeden yerine oturdu. Çok değişmişti. İnsanlar mevkileri büyüdükçe, hazımsızlıkları nispetinde değişebiliyorlardı. 13 Kas. 960 harekâtına kadar hemen, hemen ne onunla, ne de Orhan Kabibay ile doğru dürüst konuşabildik. Kimseye metelik veren durumları yoktu.

Türkiye ’ye gelişinde eski günleri unutmuştum. Evine Fethi Gürcan ile hoş geldine nezaket ziyareti yapmak için eski bir arkadaş olarak gittim. Kendisine şu tavsiyede bulundum. “Sakın matbuat ile muharezeye girme yıpranırsın, yurda bastığından beri yanlış tutumdasın” dedim. Lâkin benim tavsiyemi hafiften aldı. Çünkü hâlâ kendilerini eski MBK’sı zamanındaki gibi selahiyetli görüyorlardı. Netice ne olduğu malumdur. Son Havadis gazetesinde “Sokaktaki Adam” sütununda hakkında yazılanların hesabını göremeden Türkiye ’den kaçıp gitmeyi uygun gördü.

Türkiye ’ye geldiği günlerde bazı teşebbüslere girişti, eski kıta arkadaşlarını yokladı, zırhlı birliklere çok güveniyordu, büyük bir telaş ile kuvvet yoklaması yaptı. Neticeden pek memnun olduğunu zannetmiyorum.

22 Şubatçılar ile ilk resmi toplantıyı gene Necati Ünsalan ’ın evinde yaptık. Fikriyat (Doktrin) hususunda esaslı bir hazırlığı yoktu. Toplantıda 14 ’lerden Fazıl Akkoyunlu, Münir Köseoğlu da vardı, hele onlar fikir sahasında çok boştular.

Orhan Erkanlı ile ordudaki kuvvet ve görüşleri hakkında bir münakaşa zuhur etti. Bana dedi ki “Sen orduda ekseriya temasları Binbaşı

rütbesindeki subaylar aşağısındakilerle sağlıyormuşsun. Bnb.lar ve tb. k.ları bu vaziyeti hoş karşılamıyorlar, üzülüyorlar. Yani dedi Harp Okulu ’ndan mezun ettiğin 600 Teğmene mi güveniyorsun?” Bu sözü Selçuk Atakan da söylemişti bunun gibi zavallılar benim ordudaki kuvvetimi ve teşkilatımı hiçbir zaman takdir edememişlerdi. Bir türlü hakikatleri görmek istemezlerdi.

Ben de kendisine “O belli olmaz. Yalnız, şunu unutma 27 Mayıs ’ta Tank taburlarını belki senin gibi binbaşılar çıkardı ama, bundan sonra birlikleri ve binbaşıları genç subaylar önüne katarak çıkartacaklar. Keşke senin söylediğin gibi binbaşılar da bu davaya genç subaylar gibi cesaretle baş koysalar. O zaman ben teğmen, üsteğmen, yüzbaşı ile neden vakit geçireyim?” dedim. Tabiî inanamadı. Türkiye ’den uzakta, cepte bol para, altta Mercedes ile Avrupa ’larda memleket realiteleri görülemez, onlar eski haşmetleri ile Türkiye ’deki zinde kuvvetlere hükmedeceklerine inanıyor ve aldanıyorlardı. Samimi tavsiyelerimiz, kıymetlendirmelerimizden hoşlanmıyorlardı. Çünkü 14 ’lerin silinmek üzere olduklarını gördükçe gayet haklı olarak üzülüyorlardı. Halbuki dışarda bulundukça, Türkiye ’den kendilerine hulûs çakanlar, başka türlü haberlerle beslemişler, onlar da kendilerini eski Jön Türkler gibi görüp Türkiye ’nin yegâne kurtarıcısı olarak beklendiklerini zannediyorlardı.

Asker - Sivil Koordinasyon Toplantıları

14 ’ler hâlâ kendilerini MBK’sı zamanında devlet idare ettikleri için o büyüklük kompleksinden kendilerini kurtaramıyorlar, hâlâ uçakla göklerde uçup bir türlü ayaklarının yere değdiğinin farkında değillerdi.

Bizler ise hayatta onların çıktığı Devlet İdaresi makamına yükselmemiştik daima destek görevinde kalmıştık. Zaman zaman memleketin mukadderatına tesir edecek rollerde bulunmuştuk. Fakat tevazudan ayrılmamıştık. İcabında bir hiç olmuştuk, fakat sıfırdan başlamasını bilmiştik. Bir tek farkımız vardı. Hele ben ihtiras sahibi değildim. Hayatta hiçbir zaman şahsımı ilgilendiren meseleler üzerinde durmamıştım. Ama buna da kimseyi kolaylıkla inandıramamıştım. Çünkü inanmak istemeyenlere karşı normal bir hadise sayılmazdı. Fakat dünyada her şeyin müstesnası da olduğu unutulmamalıdır.

Askeri kuvvet yoklamasından sonra siyasî faaliyetlere girişti. Matbuat, üniversite, Parlamento, eski MBK üyeleri, devlet reisi ile temaslar yaptı.

İlk defa bu zümrelerin temsilcileri ile İstanbul ’da bir koordinasyon toplantısı yaptı, 22 Şubatçılardan temsilci istenmişti. Selçuk Atakan, Adnan Çelikoğlu, Mustafa Ok, Kadri Kaplan (O zaman 22 Şubatçı kadrosunda çalışırdı.) katılmışlardı.

Gaye: Memleketin atisi için bazı hazırlıklar yapılması gerekiyordu. Yeni bir Atatürkçü cephe kurulması arzu ediliyordu.

Yeni bir kadro kuruşu ile iktidara nasıl gelinip memlekete hizmet edilebilir diye bu faaliyetlere ön ayak olmuştu.

İlk koordinasyon toplantısında şu şahıslar bulunmuştu: Orhan Erkanlı, Fazıl Akkoyunlu, Mucip Ataklı, Kadri Kaplan, Muzaffer Yurdakuler, Sezai Okan, Mustafa Ok, Adnan Çelikoğlu, Bedii Faik, Celal Sungur, Prof. Dr. Cihat Abaoğlu, Tıp Fakültesi Dekanı Halit Ziya Konuralp, Hukuk Fakültesi Dekanı Naci Şensoy, Prof. Lütfü Duran, Cemal Yıldırım.

Orhan Erkanlı bu toplantıdan sonra Ankara ’ya geldi. Reisi Cumhur Cemal Gürsel ile görüştü. Yeni Koordinasyon faaliyetini anlattı. Kendisinin Fahri Başkan ve lider olarak kabul edildiğini söyledi. Cemal Gürsel de, bu heyet ile ve bizimle gizli teması sağlamak için iki isim üzerinde durmuş: Alb. Adnan Çelikoğlu ve Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel kontenjanından yeni senatör olmuş Emekli Kur. Alb. Sadi Koçaş. Neticede Sadi Koçaş üzerinde karar kılmış. Orhan Erkanlı bize gelip neticeyi bildirdi. Biz de kabul ettik. Kendisi ayrılıp Atina ’ya tayin olmuştu, gitti.

Bu faaliyetlerimizden İnönü hemen haberdar edildi. O da Cemal Gürsel ’e giderek kendisini tehdit etti. Bunun üzerine Cemal Gürsel korkarak bütün vekâletlere tamim edilmek üzere bir tamim yayımlamak mecburiyetinde kaldı. (Eylül 1962 içinde.)

Koordinasyon toplantısının ikincisi de Ankara ’ da yapıldı, o zaman da şu şahıslar iştirak etti:

Fazıl Akkoyunlu, Celal Sungur, Kenan Esengil Paşa (21 Mayıs 963 olayları mahkemesinde korkudan inkâr etti, katılmadım, dedi), Avni Doğan, Cemal Yıldırım, Sıtkı Ulay Paşa, Sezai Okan, Muzaffer Yurdakuler, Kadri Kaplan, Necati Ünsalan (Bu da Mahkemeler esnasında inkâr etti. Zaten çok ciğersizdir. Korkaktır. Nasıl olmuş da böyle bir şerefli heyete göndermişiz. Yazık bize.) Dündar Seyhan, Bedii Faik, Prof. Cihat Abaoğlu.

Bu toplantıdan da epey yol alınmasına rağmen, İnönü ’nün korkusundan çözülmeler başladı. Koordinasyon grubunu küçültmek mecburiyetinde kaldık.

Koordinasyon grubunun üçüncü toplantısı yine Ankara ’da yapıldı. 22 Şubatçılardan temsilci olarak Dündar Seyhan, Mustafa Ok gitti. Burada esas planlar açıklanacaktı. Ben Mustafa Ok ile oturup planı beraber yaptık. Dündar ’a bildirdik. Bu toplantıya şunlar gelmişlerdi:

Avni Doğan, Dündar Seyhan, Sıtkı Ulay Paşa, Mustafa Ok, Bedii Faik, Prof. Cihat Abaoğlu.

Plan izah edildi. Herkes bu ana çerçeve stratejisi ile hareket edecekti. Netekim ettiler. Ben hiçbir koordinasyon toplantısına katılmadım. Çok ısrar

etmişlerdi. Ama 22 Şubatçıları kuvvet olarak her kuvvetin üstünde tutmak istiyordum. Onun için daima temsilci gönderiyordum. Bunda da muvaffak oldum. Arkadaşlar bunun faydasını ancak neden sonra anlayabildiler.

Koordinasyo nun Ana Operasyonları

Planın ana hattı şunlar idi:

Baş Operasyonu: Reisi Cumhur Cemal Gürsel ’e aittir.

a) Etrafını sarmış çıkarcılardan kurtarmak. (Tayin sureti ile)

b) İnönü baskısından kurtarmak.

c) Koalisyon hükûmetlerinin yıkılışında bu sefer başka bir başbakanın seçilmesi için empozelerin yapılması.

Kurt Adam Operasyonu: İnönü

a. Yıpratılması: Basında, Zinde kuvvetlerde, Partilerde.

b. CHP içinde karşısına hizip bir kuvvet çıkarmak.

Şövalye Operasyonu: Silahlı Kuvvetler

1. Çengel tatbikatı, Ordunun alt kademesini, gövdesini generaller kademesine takmak.

2. Muş ’ta tatbikat: İcabı halde kumanda kademesinin yapacağı bir ihtilâl hareketi üzerinden geçmek veya şartlar tahakkuk ettiği zaman inisiyatifle hareket etmek.

Basın Operasyonu: Atatürkçü yazarları bir camiada toplayıp 22 Şubatçıları desteklemek.

Üniversite Operasyonu: Başta İstanbul Üniversiteleri olmak üzere (Kemalizm) fikirleri yayılacak, 22 Şubatçılar desteklenecek.

Parlamento Operasyonu: Parlamentonun Atatürkçü milletvekilleri bir cephede toplanarak, Meclis çalışmalarında faydalı olacaklar.

Mali Yardım: Bu sahada ordu mensubu küçük rütbeli arkadaşlar ve 22 Şubatçı emeklileri hariç hiç kimseden hemen hemen yardım kabul etmedik.

(24 Mart 963 hadiseleri arifesinde bir partili tarafından bana bir milyon lira getirildi. İki milyon daha getireceğini vaat etti. Fakat çantayı kapaması ile koltuğunun altına alıp gönderilmesi arkadaşlarım tarafından sağlandı.) Fakat ne yazık ki 21 Mayıs 963 ihtilâlin hemen ikinci günü radyodan bizim bazı şahıslardan 100.000 lira aldığımızı millete utanmadan, hiçbir esasa dayanmadan ilan ediyorlardı. Hayatta maddiyata tapan insanlar değildik. Hele benim bu vadide hiçbir zaman en ufak bir isteğim ve hatam olmamıştır. O radyo konuşmalarını yaptıranlar her insanın kendileri gibi para ile satın alınabileceğini zanneden zavallılardır.

Adalet Operasyonu:

a. Emeklilik için idari davalar devlet şurasında

b. Benim basın suçlarımın davaları.

İşte başlıca operasyonlar bu.

30 Ağustos Sulh Taarruzu

Ağustos 962 ayının sonlarına doğru idi. Memlekette huzursuzluklar gittikçe fazlalaşıyordu. Arkadaşlar Alb. Turgut Alpagut ’un Bahçelievler ’de kayınpederinin evinde toplandık. Hadiselerin kıymetlendirmelerini yaptım.

Durum şöyle idi: 27 Mayısın karşısında olan intikamcı partiler kitle halinde birleşmiş durumda faaliyetlerine devam ediyorlar ve Türkiye ’nin cahil kitlesinin % 80 ’ine hükmediyorlar. Gericiliğin tavizi ile bu taraftarları kolaylıkla sağlıyorlar ve intikam hisleri ile besliyorlar. Diğer tarafta Atatürkçü cephe açılmış bir elin parmakları gibi ayrı ayrı. Bunlar da.

a. Silahlı Kuvvetler, birçok gruplara ayrılmış (22 Şubat hadiseleri ile)

b. Üniversite aynı durumda

c. Atatürkçü geçinen Parlamento üyeleri ve CHP aynı durumda.

d. Basın aynı durumda

e. Bitaraf münevver vatandaşlar aynı durumda.

“Gaye: Başta silahlı kuvvetler olmak üzere bir bütünlüğe varmak esastır. İlk önce silahlı kuvvetlerde, bilhassa Hava Kuvvetleri ’nin 22 Şubat hadiseleri dolayisıyle yapmış olduğu hatayı ortadan kaldırmak için çareler arayalım. İkincisi de 22 Şubat öncesi bizimle birlikte orduda çalışan ve bilhassa 21 Ekim-9 Şubat protokolüne imza koyan şahıslarla bugüne kadar temas edemedik. Onlar da bizleri aramadılar. Çekindiler. Normaldir. Çoğu Albaylığın son senesinde Paşa olacaklar, bir kısmı da terfi sırasındalar. Ama 30 Ağustos ’tan sonra bu tehlike kalmaz, herkes eskiden iyi tanıdıkları ile temas eder. Fikirlerini öğrenebilir, işbirliği yapabiliriz” dedim.

“Diğer Atatürkçü cephelerle teması sağlar bütün bu zinde kuvvetleri birleştirebilirsek % 20 de olsa organize kuvvet olarak silahlı kuvvetler destekte olduğuna göre şuurlu ve münevver bir kitledir, memleketin mukadderatına daima hâkim olur” dedim. Bu ana fikir içinde çalışmalara başladık.

Silahlı Kuvvetlerde yeni tayinler yapıldı, terfiler oldu. İstanbul ’da bulunan generaller ve yeni general olanlar, Ankara ’da kıta kumandanlıkları hariç, pasif vazifelere alındılar. Yavaş yavaş, birer ikişer bunlarla zaman zaman temas edildi.

İçlerinden Korgeneral Fikret Esen Paşa, Tuğgeneral Faruk Gürler, Tuğgeneral Refet Ülgenalp, Tuğgeneral Yusuf Akmansu, Tuğg. Suat Aktulga, Tuğg. Recai Baturalp, Korgeneral Refik Tulga, Hâkim Tuğg. Rıza Tunç ile çeşitli yollardan münasebetler kurduk. En iyi aracılığı da Jandarma Genel Komutanlığı Kurmaybaşkanı Rumi Ahıskalı yapıyordu.

Senatör Burhanettin Uluç tarafından, Hv. K. K. İrfan Tansel, KKK Kurmaybaşkanı Tümg. Nazmi Karakoç yoklandı, esaslı bir ses vermediler, çekingen davrandılar. Fakat bu sahada epey yol alındı.

O zamanlarda Hava Kuvvetlerinde, Hava Cuntası hemen hemen her şeye hâkim vaziyette idiler. Bunlar; Hv. K. Kur. Bşk. Tuğg. Hüsnü Özkan, Kur. Alb. Halim Menteş , Hv. Albayı Fevzi Arsın, Kur. Alb. Tufan Akkoç, Hv. Bnb. Hüsamettin Tamer, Hv. Generali Şefik Akay, Hv. Bnb. Avni Güler, üç tane tabiî Havacı Senatör Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat, Emanullah Çelebi, bir de bunun ağbeysi. 28. Tüm. K. General Nuri Hazer.

Bunlar Korgeneral İrfan Tansel ’i kukla gibi oynatıyorlar. CHP kanadı ile sıkı temasta çalışıyor, İsmet Paşa ’nın gözdeleri olarak vazife görüyorlardı. Bir de bunlara muvazi olarak aynı gayede çalışan Ekrem Acuner grubu vardı. Sonradan bu (MDO) Milli Devrim Ordusu diye 2 Ekim 1962 hadiselerinde hortladı. Hava Kuvvetlerindeki cuntadan büyük müzaheret görüyordu. Ama harice karşı dargınmış, birbirleri ile hiç alakaları yokmuş gibi hareket ediyor gözüküyorlar, ama esas hedefte birleşiyorlardı. Bu her zaman böyle olmuştur. 13 Kasım 1960 ’da, 22 Şubat 1962’de de aynı ekipler, bu 27 Mayıs İhtilâlini CHP ’si hesabına dejenere etmişlerdir. 13 Kasım 960 ’ta bizler de kullanılmışızdır.

İşte bu cuntanın en kuvvetli zamanında ben her şeyi unutmuş olarak memleketin gidişatını iyi görmediğim için (Çünkü Adalet Partisi gemiyi azıya almış, kongrelerini yer yer yapıyor, 27 Mayısçılardan intikam almak için taraftarlarını hazırlıyordu.) işbirliği yapmamızı, gene eskisi gibi beraber çalışmamızı teklif ettim. Bu teklifimi Emekli Kurmay Binbaşı Rauf Gökçe

ile Hv. Kuvvetleri Kurmay Başkanı Hüsnü Paşa ’ya gönderdim. İlk anda iyi karşılamıştı. Rauf ümitle döndü. Fakat Hüsnü Paşa esas fikirdaşları ile danıştıktan sonra bir tehlike var olup olmadığını bildirdi, teklifim reddedildi. Fakat başka kanaldan devam ettim. Bu sefer yüksek mühendis Naim Okyay, her iki grubun da müşterek dostu idi. Bu sefer o, Halim Menteş, Fevzi Arsın, Tufan Akkoç, Nuri Hazer, Emanullah Çelebi, Avni Güler ile müteaddit görüşmeler yaptı. Bazılarında Rauf Gökçe de bulundu. Bir keresinde emrivaki ile Kur. Alb. Emin Arat da bulundu, fakat bu arkadaşları ikna edemediler. En nihayet, Mucip Ataklı ’ya bir temsilci daha gönderdim. Avukatım Kudret Bosuter çok uzun boylu konuştu. Fakat netice alınmadı.

Aracılar vasıtasıyle bana en son gelen cevap da şu oldu:

“Talât artık hiçbir kuvvete sahip değildir, tamamı ile zayıfladığını hissettiği için bizim kuvvetimize sığınmak istiyor. Kendisi ile işbirliği yapamayız liderlik sevdasında bir şahıs”.

Bunu duyduktan sonra aramızdaki farkı anladım, ben hüsnüniyet sahibi idim, onlar gayri samimi idiler. Çünkü o anda büyük kuvvete sahip olduklarını zannediyorlardı. Küçük dağları yaratmış bir eda ile tekliflerim reddedilmişti. Derhal teması kesmekten başka çare bulamadım. Çünkü görüş ve kıymetlendiriş tarzlarımız uymuyordu. Aksi gibi aleyhimde de yıkıcı bir propagandaya geçtiler. Akıllarınca ordudaki taraftarlarıma beni küçük düşüreceklerdi. Ama netice malum, 11 Havacı meselesi zuhur ettiği zaman akılları başlarına gelmişti. Ama iş işten geçmişti, çünkü siyasîler CHP ’si İsmet Paşa da kendi cuntası olan bu ekibi bütün çırpınmalarına rağmen kurtaramamıştı. Korg. İrfan Tansel onlara da ihanet etmişti, aynen 22 Şubat’ta bizlere yaptıkları onların da başına gelmişti. O sırada daha emekli olmamışlardı, kararlarını bekliyorlardı. Kur. Alb. Necati Ünsalan vasıtası ile bizimle birlikte ihtilâl hareketi yapmayı teklif ettiler, ama ben reddettim. Bu gibi insanlar ancak menfaatleri sarsıldığı ve mevkileri elden giderken ihtilâl hareketini mübah görüyorlardı. Ben aynıdüşüncelerde hiçbir zaman değildim. Necati Ünsalan, bana bu yüzden muğberdir. O zaten daima havacılar kanadında, 14 ’lerin Kabibay kanadında rol almıştır. 22 Şubat gecesi de havacılarla olan münasebeti malumdur. O yüzden 22 Şubat’ta ilk emekliye sevkedilen bizler arasında yoktu. 22 Şubat gecesi hizmetlerinden

ötürü havacılar tarafından cemile olarak emekliye sevkedilmemişti. Fakat ertesi gün bir yanlış hareketi yüzünden o da emekli olduğunu söyler. O da 22 Şubat'ta dört arkadaşla Genelkurmay 'da tevkif edildiğimiz zaman genelkurmaya gelip bizim lehimizde yaptığı bir teyp konuşması yüzünden emekli olmuş. Bu hadiseyi de emekli olduktan sonra 30 defa başımıza kakmış, çok basit ruhlu bir insandır.

11 Havacının emekliye sevklerinde benim gazetecilere verdiğim beyanatın çok büyük tesiri olduğundan bana hepsi çok kızmaktadırlar. Bunu bilirim. Bu beyanat için bizi zorlamasa idiler, düşenlere vuracak değildik. Bir gün evvel Hava Alb. Fevzi Arsın Cumhuriyet Gazetesi 'ne, daha asker olduğu halde bir beyanat verdi. 22 Şubatı durduranlar ve demokrasi kahramanları olarak kendilerini methedip 22 Şubatçıları demokrasi düşmanı olarak suçladı.

Bunun altında kalamazdık, derhal ne mal olduklarını, nasıl sahte demokrasi kahramanları olduklarını, İsmet Paşa 'nın taraftarları olduklarını ispat etmek için o beyanatı vermiştim. Bu açıklamadan sonra orduda kalmalarına imkân kalmamıştı.

Bunlar için: Reisi Cumhur tecziyelerini istedi, İsmet Paşa ise aflarını istedi. Cevdet Sunay da, Genelkurmay da vazife verilmesini istedi.

Devleti idarede selahiyetli üç mesul başın görüşleri ve temizlenmek istenen hava cuntasının kanadıdır (Esas ismi Malatyalı 'lar Cuntasının hava kanadıdır. İsmet Paşa Malatya Milletvekili olduğu için ben bu ismi takmışımdır.) Bunların durumu da Büyük Millet Meclisinden ve Türk Milleti 'nden İsmet Paşa tarafından saklanılmış ve örtbas edilmiştir. Çünkü kendi sadık adamlarının foyası (ihtilâl teşebbüsleri CHP namına) açığa vurulması İsmet Paşa 'nın işine gelmezdi.

2 Ekim 1962 Hadisesi ve Dündar Seyhan ’ın Tavrı

30 Ağustos sulh taarruzundan sonra günler ilerledi. Meşhur 2 Ekim 1962 hadiseleri meydana geldi, geçti. Orhan Kabibay ikinci defa Türkiye ’ye geldi, fakat bu sefer birinci gelişindeki vasatı da bulamamıştı. O da sağa sola başvurdu. Bazı kuvvetler aradı, boş çıkmasına rağmen liderlik pozisyonunu elden bırakmak istemiyordu. Teşvikçileri malum.

22 Şubatçılar olarak onunla yeniden 14’ler mevzuunda görüşmek icap ediyordu. Bu konuşmaya gitmeden, 22 Şubatçılar kendi aramızda bu sahada bir anlaşmaya varalım diye bir ihsari toplantı yapılmasını teklif ettim.

Necati Ünsalan ’ın evinde toplandık. Toplantıda şu kimseler vardı: Ben, Emin Arat, Deniz Alb. Galip Gültekin, Necati Ünsalan, Dündar Seyhan, Turgut Alpagut, Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta, Cevat Kırca, Fethi Gürcan, Daniş Çağlar, P. Bnb. Osman Üçok.

Müzakere sinirli bir hava içinde başladı. Dündar Seyhan içkili idi, konuşmaları tecavüzkâr idi. Nihayet, ağırlığını ortaya koyarak, şu teklifi yaptı:

“14’ler ikiye ayrılmıştır;

Türkeş taraftarları,

İki Orhan ’lar taraftarları Türkeş ile birleşmemize imkân yoktur. O halde Kabibay kanadı ile hemen birleşelim, şartlarım da şu şekildedir” dedi. Teklifleri ortaya koyunca şaşırmıştık. Çünkü o ana kadar ben uzlaştırıcı bir formülle konuşmaları götürüyordum.

Dündar Seyhan ’ın yaptığı teklif:

1) Orhan Kabibay kanadı 22 Şubatçılarla ancak şu şartlar birleşebilir:

a. Orhan Kabibay 22 Şubatçıların da lideri olacak. “Bu fikirden ben vazgeçirdim.”

b. Yahut da Aydemir ile liderlik mevzuunda müsavi hak tanınacak.

c. Bunlar kabul edilmezse, birleşme olmazsa ben Orhan Kabibay ’ın liderliğini kabul edip sizlerden ayrılacağım. Tabiî giderken de birkaç kişiyi götürürüm dedi.

Ayrılmak İsteyen Gider

“Şayet beni Kabibay da kabul etmezse ben Aydemir ’e karşı da gelmem. Köşeme çekilir otururum. Hiçbir şeye karışmam” dedi. Bunda kararlı idi. Çünkü daha önceden yapılmış bir plandı.

Bunun kabul edilemeyeceği aşikârdır. Liderlik, kumandanlık tecezzi kabul etmez dedim. Toplantıya son verildi. Kalktık, ayrıldık, yolda arkadaşlarla giderken gecenin muhasebesini yaptık. Dündar ile ayrılışımın hakiki sebebi budur. Dündar arkadaşlık, vefakârlık duygusu ile hakikaten Kabibay ’a bağlı idi. Takdire şayan bir durumla erkekçe bizden ayrıldı. Bu ayrılıştan sonra pişmanlık duymuştu ama, bütün yaklaşma teklifleri reddedildi. Çünkü ertesi günü ben şöyle bir prensip kararı vaz ettim.

a. 22 Şubatçı kadrosunda kimse karar alınmak sureti ile ihraç edilemez.

b. Herkes inandığı liderin peşinde gitmekte ve istediği kadroda yer almakta serbesttir. Herkes kendi yerini kendi seçer.

c. Bir şahıs yeni seçtiği kadroda kalır. Nadim olduğuna kanaat getirilirse dahi tekrar eski kadroya dönemez. Bulunduğu yerden müspet olarak yardım edebilir.

Bu prensibe göre Dündar Seyhan ’ın geri gelmesine imkân kalmamıştı. Sırası ile Necati Ünsalan, Kadri Kaplan, Daniş Çağlar, Şefik Soyuyüce, kardeşi Ruhi Soyuyüce Muammer Şahin, Dündar ’ı takip edip ayrıldılar. Asım Mutludoğan sarsıntı geçirdi, onlara iltihak etmedi. İçimizdeki genç subaylardan, Türkeşçi beş subay da, Üsteğmen Mihail Erk, Teğmen Naci Özcan, Teğmen Acar Okan, Üsteğmen Ergün, Teğmen Güngör Eraslan ayrıldılar. Geri kalanları da pür 22 Şubatçı olarak kabul ettik. Yeni bir sevki idare karargâhı ile çalışmalarımıza devam ettik. Yeni karargâh; Ben, Emin Arat, Galip Gültekin, Fethi Gürcan, Mustafa Ok, Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta ’dan ibaret 7 kişi idi. İstanbul ’da da Cevat Kırca, Osman Deniz idareci idi. Bu ayrılmalardan bir müddet sonra 14’lerin her iki kanadı da çok yıkıcı bir şekilde aleyhimizde kötü propagandalara başladılar.

Atatürk ’ün Ölüm Günü Dolayısıyla Basınla...

Bu arada 8 Kasım ’da arkadaşlarla bazı görüşmeler yapmak için tekrar İstanbul ’a geldim. Basın mensupları ile tekrar görüşmek fırsatı meydana geldi.

Büyük Atatürk ’ün ölüm günü İstanbul ’dan ayrılırken benimle konuşan gazeteciler, Atatürk ’ün ölüm günündeki düşüncelerimi sordular, onlara şunu söyledim:

“Atatürk sağ olsa idi, bugünkü memleket gerçekleri karşısında tekrar Samsun ’a ayak basar ve mücadeleye yeni baştan girişirdi. Biz de kendimizi Atatürk ’e af ettiremezdik.”

İstanbul ’daki temaslarım hakkında da şunları söyledim:

“Münevver düşünürleri, her türlü tesirlerin dışında geleceğin Türkiye ’sinin davaları ile baş başa, inançlı ve güvenli buldum. Bütün çözülmesi gereken problemlerin temelini iktisadi doktrinlerin teşkil ettiği konusunda müttefikiz. Halkı, işsizlikten şikâyetçi, gittikçe artan ıstırapları ile baş başa gördüm. Huzur ve emniyetin bekamız için şart olduğunu, halka iş sahaları açmakla iç huzurunun geleceğini, çalışma zevkini, kazanma tadımı olan insan kitlelerinin küçük politika oyunlarından uzak kalacağı inancı içindeyim.

Günün ve geleceğin şartlarına uygun işçi haklarını tanımak ve onları ayakta tutacak müesseseleri kurmak gerçek davamızdır.

İktisadi görüşümüz, Kemalizm doktrini içinde ifadesini bulur. Biz hayata uymayan hayalci katı ve statik düşünceden ziyade, gerçek devrimci bir anlayışa sahip olmak, ferdin ve toplumun hak etme esasına uygun varlık ve geçim kaynaklarını düzenlemek arzusundayız. Serbest teşebbüsle toplum menfaatlerini bağdaştırmak, halkın yapacağını halka, devletin yapacağını devlete yaptırmak suretiyle istikrarlı, muvazeneli, aktif ve gelişen bir istikamete yaşama seviyesini yükseltmeyi düşünüyoruz. Mevcut iç

kaynaklarımızı faaliyete geçirmek ve gittikçe artan bir tempo ile işletmek bütün güçleri bu potansiyel kaynaklara tevcih etmekte fayda görmekteyiz.”

Türkeşçiler ’in Tezviratı

a. Türkeşçiler: Hakkımda yaptıkları propagandaları:

1. Sosyalist şahıslarla konuşuyor. Temasta milliyetçi değildir, komünisttir.

2. Hakiki lider Türkeş ’tir. Zaten Aydemir hiçbir zaman lider olacak evsafta insan değildir.

3. Yön gazetesi okuyor, Harp Okulu talebelerine Kızılay ’da poz çakıp selam aldırıp geziyor gibi ipe sapa gelmez laflarla ordudaki genç subaylar arasında kesif bir faaliyetyapıyorlardı. Bula bula da bunları söyleyebiliyorlardı. (Bu fikirleri işliyenler Muzaffer Özdağ, Kardeşi Muammer Özdağ, Emekli Üsteğ. Mihail Erk (Özdağ ’ın kayınbiraderi) Emekli Teğm. Acar Okan, Teğm. Naci Özcan, Üstg. Ergun Emekli Yzb. Fuat Özgür, Emekli Kur. Alb. Muammer Şahin (Bu herkesten ileri idi, çok nankör bir insandır).

22 Şubat gecesi, harekâtı bıraktıktan sonra bende mevcut bütün dökümanları, çalışma zabıtları, harekât için ve harekât sonrası için yapılan planları, hatıratımı ve protokolleri havi vesikaları o gece Piyade Teğm. Bekir ile Jandarma Teğm. Cengiz Katum ’a teslim etmiş kaçırmışlardı. Bu iki teğmen Türkeşçiymiş, emanete hıyanet ettiler. Bu vesikaları ne kadar getirip teslim etmelerini istedi isem de getirmediler. Kur. Alb. Muammer Şahin ’e vermişler. O da zaman zaman beni elindeki bu vesikalarla tehdit etti. Güya o vesikalar içinde benim komünist olduğuma dair vesikalar varmış diye. Sağa sola aslı astarı olmayan şeyler yaydı. Benim vesikalarımdan, yakın arkadaşlarım da haberdar idiler. 22 Şubat öncesi herkes onları okumuştu. Fakat insanların adileri her türlü iftiraları herkese sürmekte tereddüt etmezler. Bu şahsın ne kadar kötü fikirler beslediğini de bizzat kendisi tarafından Topçu Albay Agah Günal ’a anlattığı daha doğrusu bir açıklamasını buraya yazmadan geçemeyeceğim:

22 Şubat 1962 gecesi Muammer Şahin, Konya ’dan gelmişti. Kendisi bunu şöyle anlatmış: “Ben Harp Okulu ’na milliyetçilerin, yani Türkeşçi asteğmenlerin özel parolası vardı (Tanrı Türk ’ü korusun) parolası ile

girdim. Ne kadar Türkeşçi Asteğmen varsa topladım. Eğer Aydemir harekâtı başlatmış olsa idi, derhal Aydemir ’i öldürecektik. Ertesi günü Türkeş ’i tayyare ile getirip harekâtın lideri yapacaktık” diye esas maksadını Agah beye anlatmış. Demek ki içimizde arkadaş diye bağrımıza bastığımız ne kara yılanlar varmış. Neler düşünebiliyorlarmış. Bu şahıs kendisini milliyetçi bir subay olarak tanıtır. Esasında mukaddesatçı ve nurcu bir şahıstır. Sonradan yaptığım tetkiklerde ne mal olduğunu iyice öğrendim. 27 Mayıs 1960 sonrası 13 Kasım harekâtı oluncaya kadar İstanbul ’da Emniyet Müdürlüğü yaptı. Kur. Yarbay Daniş Çağlar da mahiyetinde olarak o vazifeleri esnasında neler yaptıklarının hepsini öğrendim. İşte bu gibi insanlar 13 Kasımdan sonra hemen bir kenara itilmiş, pasif vazifelerde idiler. Bunları onöre etmek için çalıştım. Harp Okulu ’na çağırdım. Aynı ideal uğruna çalışmak üzere kendi tabancamın üzerine yemin ettirdim. Ordu içinde eski şahsiyetlerine kavuşmalarına yardımcı oldum. Şimdi karşılığını da bu şekilde görüyorum. Dünya bu, düşmez kalkmaz bir Allah vardır. Şu mahkeme safhası içinde ölüm suçu ile yargılanıyorum. Ellerinde zapt edilerek kalan mühim, benim için ibraz etmekte çok faydalı hususlar var. Böyle bir müşkül anımda vasıtalı olarak gene istedim, göndermediler. Türkiye ’deki insan karakterlerini tanıtmak için bunları yazıyorum. Yoksa bunlardan hiçbir şey beklediğim için değil. Aynı Muammer Şahin, Orhan Kabibay ile geldiği zaman peşinden ayrılmayan bu sefer de, Daniş Çağlar ile birlikte onun liderliğini kabul edenler arasında idi. Hâlâ nerede olduğunu iyice anlayamadım. Anladığım bir şey varsa, bir numaralı menfaatperest, kuvvet nerede ise o yana kayan hain, nankör bir tip. Necati Ünsalan ’ın da çok iyi arkadaşıdır. İyi uyuşurlar. İstikbalde hepsinin akıbetlerini Allah gösterecektir. Şimdiki halde yerini Muammer Şahin, Dündar Seyhan ve Necati Ünsalan ’ın dahil olduğu grup içinde seçmiştir.

Orhan Kabibay Kanadı

b. Orhan Kabibay Kanadı: Bu zümreye bizden ayrılarak katılan 22 Şubatçıları daha evvel yazmıştım. Bunlar 11 Havacı ekibi ile de birleşerek şöyle yeni bir kadro teşkil etmişler ve adlarını (27 Mayıs Cephesi) tescil etmişlerdi. Ben bu gruba (Kokteyl) grup ismini takmışımdır. Çünkü karmakarışıktır. Zorla bir dolmuş kadrosuna itilmiş insanlardır. Mecburiyet tahtında birleşmişlerdir. Kadronun ileri gelenleri şunlardır:

1. Orhan Kabibay

2. Orhan Erkanlı

3. Dündar Seyhan

4. Kadri Kaplan

5. Necati Ünsalan

6. Halim Menteş, (11 Havacı ve üç havacı tabiî senatörü temsil eder. Mucip Emanullah Çelebi, Haydar Tunçkanat)

7. İrfan Solmazer

8. Muammer Şahin (Türkeş ’i bırakmış şimdi buradadır)

9. Daniş Çağlar

10. Ruhi Soyuyüce

Bu grubun aleyhimdeki yıkıcı propagandaları

1. Liderlik sevdasında olan hain bir insan, hiçbir zaman onun liderliğini kabul etmiş değiliz. (22 Şubat ’tan ayrılanlar söyler)

2. 22 Şubat ’ta bütün kuıvvet elinde iken kullanamamış korkak bir insandır.

3. 22 Şubat gecesi korkudan bayılmıştır, harekâtı sabaha kadar Dündar Seyhan, Necati Ünsalan idare etmiştir, harekâtı bunlar durdurmuşlardır.

4. Solcularla temas halindedir.

5. Artık ihtilâl yapabilecek bir kudret ve kuvvete sahip değildir. Peşinden kimse gitmez. Ona bağlı bütün genç subayları bizler ayırıp kendimize bağladık.

6. Onunla birleşmemize dahi imkân yoktur. Şayet böyle bir şey olsa, içimizde beşinci kademede dahi bir yer alamaz.

En kötüsü: Genç Kemalistler Ordusu namı altında beyanname dağıtan, beş subay tevkif edildiği zaman, Necati Ünsalan, Dündar Seyhan, Kadri Kaplan tiryosu beni, bu subayları Milli Emniyete ihbar eden (Muhbir) olarak Ordu ’ya ve etrafa yaydılar. Hatta benim için ikinci Samet Kuşçu diye bahis ederek hakkımda ne lazımsa beni küçültmek için bütün zehirlerini döktüler. Tutup tutmadığını bilemem. Yalnız siyasî hayatta ihtiras sahibi olan insanlar, 24 senelik arkadaşım olan Necati ve Dündar bu propagandaları yapmakla ne kadar küçüldüklerini 21 Mayıs 963 İhtilâlinden sonra mahkemeler esnasında anlamışlardır. Dündar Seyhan hatasını kabul etmiş vicdan azabı çekmekte olduğunu hissettim. Ama Necati Ünsalan hâlâ nankörlüğe devam etmektedir.

Her iki kanadın da faaliyetleri de hiç meçhulüm değildi, ama ne yaptı iseler zamanla yalan propagandalar tesirlerini kaybetti. Hatta o kadar gariptir ki bunların yıkıcı propagandalarına zaman zaman pür 22 Şubatçı diye kadromuzda bulunan bazı şahıslar da katıldı. Başta Selçuk Atakan. Çünkü o da zamanında 27 Mayıs ’ta Orhan Kabibay ’dan iyilik görmüş bir insan olduğu için, onunla gizli olarak ikili bir anlaşma yapmıştı. Zaman zaman beni tanıyan gençlere hakkımda çok defa menfi propaganda yapmış. “Kokteyl” grup namına çalışmıştı. Çünkü o kanadın CHP ’ye dayandığını biliyordu. Kendini ticarete, paraya, eğlenceye vermişti. 22 Şubatçılık etiketi altında çok iyi ticari sahada nüfuz ticareti yapıyordu, bu yüzden patronlarına da epey faideli olmuştu. Birkaç ata birden oynuyordu. Onun için de her tarafa kayabilen, çok zekice hareket edebilen bir tipti. Esas şekli, karakteri, ne kadar ciğersiz, ne kadar vefasız, ne kadar iyi günler için

insanlarla dostluk yapan bir tip olduğu da 21 Mayıs olayları mahkemesinde kendisini gösterdi.

Ben bu tipleri 22 Şubat gecesi de hakiki hüviyetleri ile bilmeyen bir insan değildim, ama ne yazık ki eldeki kadro bu idi. Hedefimize varıncaya kadar mümkün olduğu kadar 22 Şubatçı diye efkârı umumiyece tanınan kadronun tüm olarak tutulmasını, parçalanmamasını istiyordum. Çünkü bu gibi tiplerden uzaklaşmak gayet kolaydır, ama hakiki hüviyetlerini cemiyette henüz belli etmiş değillerdi.

Şimdi kendiliklerinden tehlike anında çıktılar. Cemiyet içinde kendi yerlerini kendileri seçti. Demek ki her şeyin zamanı varmış. Düşüncelerimde haklı imişim. Artık bu gibi iki yüzlü tipler benim için bir varlık değillerdir.

Alparslan Türkeş ’in Yurda Avdeti

Bu hususları da anlatmak yerinde olacak. Türkeş yurda 14’lerin tabiî lideri olduğu iddiası ile dönüyordu. O da dışarıda kaldığı müddetçe Türkiye ’deki taraftarları tarafından yanlış beslenmişti. Fakat buna rağmen Türkiye ’deki Milliyetçi Mukaddesatçı zümre ile CHP ’nin karşısında olan ve bilhassa İnönü düşmanı kitle, üniversitede ilahiyat fakültesi, imam hatip okulu mensupları, muhafazakâr grupların desteğini kolaylıkla sağlayacak bir şekilde yurda giriş rotasını çizdi. Edirne hududundan itibaren eski eserleri ziyaret bahanesi ile camileri gezmekle ilk işe başladı. İstanbul ’a Topkapı ’dan, Fatih gibi girmeye özendi. Karşılayıcıları da o şekilde karşılama programları çizmişlerdi ki tamami ile şarkvari idi. Tabiî büyük fiyaskolar oldu, İstanbul ’da yaptığı büyük basın toplantısında, kendisini Milletin hadimi olarak tanıtmak istedi. (Türk Milletine Beyanname) diye okuduğu matbu yazı, matbuat âleminde, Türk efkârı umumiyesinde büyük bir alaka görmedi, çünkü hiçbir yeniliği ihtiva etmiyordu. Taraftarlarında dahi inkısari hayal meydana geldi. Matbuatta, geniş tenkitlere uğradı. Bu haletiruhiye altında Ankara ’ya geldi. Türkeş; Ankara ’ya geleceği zaman 22 Şubatçılar olarak şöyle düşündük: Orhan Kabibay ’ın Ankara ’ya gelişinde nasıl karşılamış isek, Türkeş ’e de aynı muamele yapılsın, fark olmasın dedik. Ben Türkeş ’i Yenimahalle köprüsü civarında otomobil ile Bahtiyar Yalta, Mustafa Ok ve Fethi Gürcan ’ın karşılaması için kendilerini görevlendirdim.

Türkeş ’in aile efradı Türkiye ’ye Türkeş ’ten bir ay kadar evvel dönmüşlerdi. Elazığ ’da kıta görevimi yaparken Türkeş ile orada tanışmıştım. Ailece iyi görüşürdük. Yurda ilk defa dönünce eşimi alıp evlerine hoşgeldinize gittim. Hanımını bulamadık. Çocukları ile oturduk. Konuştuk. Ertesi günü kızım Tülin de eski arkadaşlarını görmek istedi. Annesi ile tekrar Türkeşlere gittiler. Eski bir dostluk vazifemizi yapmıştık.

Türkeş ’i Ankara ’ya gelişinde üç arkadaşım dediğim gibi karşıladılar. Ben de evine vardıktan sonra bu üç arkadaş yani Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta, Fethi Gürcan, bir de Deniz Albayı Galip Gültekin ile birlikte evine nezaket ziyaretine arife günü gittim. 15 dakika kadar oturduk. Samimi hislerle ayrıldık.

O da bana eşi ile birlikte bayram ertesi evimde 15 dakikalık bir iadeyi ziyaret yaptı. Konuşmalarımız gayet resmi şekilde oluyordu. Türkeş ’te bir ağırlık, bir büyüklük, bir yorgunluk hissediyordum. Kendisini çok değişmiş buldum. Büyüklük psikozu içinde hareketlerini tanzim etmek istiyordu. Etrafındakiler de onu bu yola sürüklüyorlardı. Aradan günler geçti. Aynı hatalı vaziyetinde devam ediyor, matbuatta yıpranıyordu.

Bizim içimizden Mustafa Ok ve Bahtiyar Yalta, Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal, Numan Esin ile sık sıkı arkadaşlık yapıyorlardı. Türkeş kanadına meyyal gözüküyorlardı. İkimizin karşı karşıya gelip konuşmamızı istiyorlardı. Karşı tarafın taktiği şu idi. Değişmez lider olduğu için bir kombinezonla, emrivaki ile onu tekrar ziyaret etmek suretile etrafa, gazetecilere ve taraftarlarına Aydemir, Türkeş ile görüştü, haberini yaymak istiyorlardı. Altında çeşitli manalar yatıyordu.

Benim arkadaşlarım anlaşma ve birleşme hususunda samimi idiler. Ama karşı taraf taktik peşinde idi.

Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta bir gün bana bir teklif ile geldiler. “Kumandan sen bu işe yanaşmıyorsun, bari biz ikimiz resmen Türkeş ’e bir iyi niyet temsilcisi olarak gidelim. Bir yakınlık temin edelim. Hatalı yoldalar, ikaz edelim. Son vazifemizi yapalım” dediler. Kabul ettim, gittiler. Mustafa Ok iyi bir konuşma ile kendilerine iyi niyet temennilerimizi bildirdi. Fakat karşılık için büyüklük tasladıklarından, bir hareket görmedik. Yalnız gizli gizli faaliyetlerle bizim içimizdeki arkadaşların bir kısmını kandırıp kendi kadroları içine çekmek için çaba sarf ediyorlardı. En yakında Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta ’yı ve son zamanlarda Emin Arat ’ı ziyaretlerle yeni bir kadro kuruluşuna gitmekte teşebbüs halinde idiler.

Netekim mahkeme safhasında Mustafa Ok ile Bahtiyar Yalta ’nın Türkeş ve arkadaşlarının kuracakları derneğin kadrosuna bu iki kişinin de alınabileceğini taraflar da ifadeleri sırasında kısmen de olsa açıkladılar.

İşte son günlerde Mustafa Ok ve Bahtiyar Yalta ile münasebetlerimin eskisi gibi yakınlıkla devam etmeyişinin sebebi bu gibi arkadaşlarımın kararsızlıklarından, bocalamalarından nereyi tercih edecek kadar sarsıntı geçirmelerindendir. Faaliyetlerini, temaslarını yakından takip ediyordum. Yavaş yavaş da itimadım sarsılmıştı. Ben açıklıktan hoşlanırdım. Mustafa

Ok ’un kısa dönüşlerle yön değiştiren bir tip olduğunu bilirdim. Bahtiyar Yalta ’yı her gün tesir altında bırakarak onun da inisiyatifi ile hareket etmesine mani oluyordu. Çünkü Mustafa Ok 28 Mart 1963 ’te Emin Bey ’in evinde yaptığımız son ihtilâl konuşmasında bambaşka bir yönde idi. Çok çekingendi. Aradığını bulamamıştı. Bizim kadromuz içinde itimat bahşeden bir insan olarak bulunmadığının farkına varmıştı. Aşağılık kompleksine düşmüştü. Artık bizden uzaklaşmak çabası içinde idi. Bizler de bu vaziyeti gayet iyi biliyor, artık kendisine itimat etmiyorduk. Netekim itimada şayan olmayan bir insan olduğunu mahkeme safhasında kendi kendine ispat etti. Daha önce saydığım ikinci trionun kadrosunda idi (İkinci trio Kurmay Albay Muammer Şahin, Kur. Yb. Mustafa Ok, Kur. Yb. Daniş Çağlar).

Bu üç arkadaşı 22 Şubat öncesi de bana yakın arkadaşlarım itimada şayan olmadıklarını söylerlerdi. Ben iyiliğimden dolayı toz kondurmak istemezdim. Hele Mustafa Ok ’un 22 Şubat 962 gecesi son dakikada bana karşı sadakatini görmüştüm. Onun için son ana kadar ona karşı olanlara ayak diremiş, hiçbir zaman hakkında yapılan sözlere kulak asmak istememiş, daima müdafaa etmişimdir. Fakat mahkeme safhasında her türlü maskeleri meydana çıktı. Maalesef bu da onlardan biri imiş. Artık yakın arkadaşlarım, ne kadar eski söyledikleri hatırlatmalar için başıma kaksalar haklıdır. Çünkü mal kendisini belli etti. Demek ki insanlar çok geç anlaşılıyor. Hadiseler hızla birbirini kovalayarak geliyordu. Bir gece saat 22.00 ’de evime Kur. Alb. İsmail Ergüder geldi (O zaman İstanbul ’da 1. Zh. Tüm.de Muh. Grb. K. idi).

“Talât bugün İstanbul ’dan geldim. İlk önce seni aradım bulamadım. Gündüz başka arkadaşlarla görüştüm. Şimdi de Halim Menteş, Mucip Ataklı ve Emanullah Çelebi ’nin yanından geliyorum. Şu hususu rica ediyorum. Hepiniz eski arkadaşlarsınız. Ordudan ayrıldınız her grubun ordu içinde kendisini takip eden kuvvetleri var. Ordu paramparça, sizlerin bir araya gelmemesi yüzünden ordudaki genç subaylar üzgün. Ben buraya gelirken 1. Zh. Tüm. ’de bir toplantı yaptım oradaki fikri ve tansiyonu aksettiriyorum. Bütün temas ettiğim arkadaşlar birleşmenizi arzu ediyorlar” Teklifi de şu idi: Türkeş kanadı hariç, biz 22 Şubatçıları Kokteyl grup ile yani (11 Havacı, Dündar, Necati, Kabibay kanadı) ile birleşmeyi istiyordu. Uzun boylu münakaşa ettik. Ben o gruptan çok canım yandığı için itimat edemiyordum. Çok ısrar etti. 22 Şubat kadrosunun zirvesinde olan

arkadaşlarla görüşmek istedi, kabul ettim. Ertesi gece Galip Gültekin ’in evinde şu arkadaşlarla toplandık: Ben, Galip Gültekin, Emin Arat, Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta, Mustafa Ok, Fethi Gürcan, Adnan Çelikoğlu, Selçuk Atakan, Kur. Alb. İsmail Ergüder. Saat ikiye kadar çok uzun tartışmalarla görüştük. Neticede ordudan temsilci olarak gelmiş bir arkadaşı kırmamak için karşı grupla bir resmi toplantıyı kabul ettik.

Lâle Apartmanı Toplantısı

Bir gün sonra İsmail Ergüder ’in evinde toplanıldı. Oturduğu apartmanın ismi Lâle Apartmanı olduğu için bu toplantı mahkeme safhasında “Lâle Apartmanı toplantısı” olarak geçmiştir.

Lâle Apartmanı Toplantısı: 3 Mart 1963

Gayesi: Silahlı Kuvvetler içindeki gruplaşmaları ortadan kaldırıp ordunun bütünlüğünü sağlamak için. Ordu dışında kalmış ihtilâlci tanınan grupları ilk önce kendi aralarında birleştirmek ve ordu içindeki taraftarların da otomatikman birleşmesini sağlamaktı. Kur. Albay İsmail Ergüder ’in kayınvalidesinin evi olan Lâle Apartmanı ’nda şu arkadaşlar toplandılar: Halim Menteş, Hv. Alb. Tufan Akkoç, Necati Ünsalan, 22 Şubatçılar namına Alb. Selçuk Atakan, Bnb. Bahtiyar Yalta, Bnb. Fethi Gürcan, müşahit olarak ta Yüksek Mühendis Naim Okyay (Müşterek dostu, grupların).

Toplantıyı İsmail Ergüder idare etmiş, ana gaye için ileri bir görüşe varılmış ve bazı sivri noktalar törpülenmiş olduğunu bizim namımıza giden arkadaşlar bildirdiler.

İsmail Ergüder emekli olmak istiyordu. Toplantıdan sonra bana geldi: Ankara ’da bulunan eski general arkadaşlarla görüştüğünü, bütün ordunun iç durumunu çıplaklığı ile anlattığını, genç kuşaklardaki fikirlerin cereyanların neler olduğunu, Aydemir ’in bir kuvvet olduğunu kendilerine anlatmaya çalıştım dedi.

Kendisinin emeklilikte ısrarlı olduğunu bildirdi. Giderken de bana şu teminatı verdi. “İstanbul ’a gidince Zırhlı tümendeki senin de tanıdığın arkadaşları toplayıp seni desteklemeleri için elimden geldiği kadar anlatmaya gayret edeceğine söz verdi. Hayat boyunca da seni sevdiğim için muvaffak olmana dua edeceğim” diyerek ayrıldı.

31 Mart Harekâtı Başarısızlığı

Kader bu ya mahkemede bu arkadaşa çok güvendiğim için müdafaa şahidi olarak göstermiştim. Savcı benden evvel davrandı. Amme şahidi olarak dinletti. Ama İsmail Ergüder o eski durum ile orada gözükmedi. İfadesini ve şahadetini tamamiyle politik olarak yaptı. Kendisine Lâle Ap. toplantısının esas gayesini belirtmesi için bir sual sordum. Gayet kaçamaklı olarak cevaplandırdı. Ondan sonra başka sual sormaya lüzum görmedim. En güvendiğim müdafaa şahidi olarak tanıdığım bu insan da değişebilmişti. Hadiselerden sıyrılmak psikozu içinde idi. Hayatta verilen vaatlere bakmamalı imiş. İnsanlar büyük tehlikeler karşısında cesaretleri kadar mukavemetli olabiliyor.

Bu toplantıdan sonra karşı grup ile teması muhafaza edemedik. Çünkü Kokteyl gruptan çeşit çeşit yıkıcı propagandalar devam ediyordu. İnsanlar yüz yüze gelince bir şey yok gibi hareket ediyorlar, sonra arkadan işler değişiyordu. Böyle siyasî kadrolardaki rekabetler, gözleri kararmış insanlara her şeyi yaptırıyordu. Bu devrede Dündar Seyhan, Necati Ünsalan ikilisi çok yıkıcı faaliyet sarf ediyorlardı. Bir gün 24 Marttan iki gün sonra Avukatımız olan Saffet Olgaç 'a gelip şöyle bir teklifte bulunmuşlar: "Talât yine bir delilik yapıyor. Ay başında bir harekâta gitmek istiyormuş. Biz içlerinde Mustafa Ok ve Bahtiyar Yalta 'ya acıyoruz. Diğerleri ne olursa olsun. Onlar bu kadrodan ayrılsınlar." Evet biz hakikaten 31 Mart harekâtına gidiyorduk. Bu harekât deşifre olmuştu. Bunlar da duymuşlardı, ama kadromuz içinde yalnız onları kurtarmak istiyorlardı. Çünkü bu iki arkadaş, o grup ile zaman zaman sıkı temaslar yapıyorlar, hatta onların yazıhanelerinde, benim aleyhimde yapılan konuşmaları da sabırla dinliyecek kadar da geniştiler. Onun için onları kendilerine yakın görüyorlardı. Kararsız durumda olan bu iki arkadaş daima yan kuvvetler ile teması kesmeden uzlaştırıcı bir rol oynamak suretile, ne olur ne olmaz ne şiş yansın ne kebap nazariyesi ile herkese şirin gözükmek suretiyle vaziyeti idare ediyorlardı.

Bunlar benim gözümden kaçmazdı ama pek yüzlemezdim. Günler ilerledi. Harekâta kararlı idik. 28 Mart 1963 günü Alb. Emin Arat Bey 'in evinde; Ben, Turgut Alpagut, Galip Gültekin, Bahtiyar Yalta, Mustafa Ok, Fethi

Gürcan toplandık. Nihai görüşmeyi yaptık. Tam karar alacağımız sırada Mustafa Ok, yeni bir fikirle ortaya çıkarak ihtilâl kararının tam yetki ile alınmasını söyledi. Fikir şu idi: İki yan kuvvet olan Kokteyl grup ile Türkeş kanadını da içimize almak istiyordu. Daha ziyade Türkeş kanadı ile anlaşmamızı arzu ediyordu. Odada soğuk bir hava esti. Çok mesuliyetli bir andı, herkes susmuştu. Yalnız Fethi Gürcan mertçe ortaya atıldı, bu grup ihtilâlci olamaz, ihtilâl kararı veremez diye heyecanlı bir konuşma yaptı. Kimseden ses seda çıkmayınca şuna karar verildi: O halde yarın Mustafa Ok ile Bahtiyar Yalta, Türkeş grubu ile temas etsin. Kuvvet dökümü yapılsın. Kuvvetleri varsa birleşip yapalım dendi. Ben de kabul ettim. Bu arkadaşları vazifelendirdim. O toplantıdan yıkılmış ve çökmüş olarak hepimiz ayrıldık. Halbuki bütün hazırlıklarımız tamam. Harekât planı Ankara-İstanbul için en ince teferruatına kadar orada izah edilmişti. Harekât sonrasında yapılacak işler de kararlaştırılmıştı. 7 kişilik yetkili şahıslar her şeyi en ince teferruatına kadar öğrenmişlerdi.

Eve gelirken yolda Fethi Gürcan ile beraber yürüdüm, her ikimiz de çok üzgün idik. Şöyle karar aldık; “Bu işe kimse gelmese de biz hazırlıklarımızı bozmayalım, bu ihtilâl kararında ısrar edelim” dedik, kestiğimiz güne de daha üç gün vakit vardı.

Ertesi gün de İstanbul ’a nihai kararı bildirmek için Cevat Kırca ’ya bir kurye gönderecektim.

29 Mart 1963 saat 15.00’te Selçuk Atakan ile Alb. Tevfik Ünlüer eve geldi.

Kendilerinin sabahleyin Dündar, Necati, Halim ile görüştüklerini, onların samimi olduğunu, beni itham ettiğini bildirerek bana adete bir poz ile çıkıştı ve “Lâle Apartmanı toplantısına beni temsilci olarak gönderdin. Beni harcadın, çünkü ondan sonra hiç temas etmemişsiniz” dedi. Hem Sen onlara vatan haini demişsin” Talat Turan onlara öyle demiş diye ipe sapa gelmez dedikodulardan bahsetmeye başladı. İstanbul ’da kendisine birçok subaylar, güya geliyorlarmış, herkes beni suçluyormuş, ben liderlikten vazgeçmemek için her türlü birleşme teklifini reddediyormuşum. Baktım, tamamı ile sabahleyin görüştüğü insanların tesiri altında kalmıştı. Netice olarak sordum: Ne istiyorsun, ne teklif ediyorsun? “Hep bir araya gelip görüşür müsün?” dedi. Ben evet dedim, “Derhal kabul ediyorum” deyince şaşırdı. Çünkü teklifini kabul edeceğimi hiç tahmin etmiyordu. Yalancı insanların

yalanını çıkarmak istiyordum. Hem de bir harekâta gidiyorduk, şayet anlaşır isek derhal onları da ihtilâl mes ’uliyetine iştirak ettirmek istiyordum. Ama şart koştum; madem bu arkadaşlar birleşmişler, bir kadro, bir grup teşkil etmişler, liderleri ve selahiyetlileri kim ise gelsin hemen görüşelim dedim. Selçuk şaşkın vaziyette Tevfik ile kalkıp gittiler. Saat verdim.

Saat 20.00 ’de kalkan otobüs ile Yarbay Rıfkı Ertem ’i, Cevat Kırca ’ya kurye olarak gönderdim.

Rıfkı Ertem ’e şu talimatı verdim: Daha durum kat ’i değil, her iki kanat ile de temas halindeyiz, bir anlaşma olursa harekete başlarız. Parolayı kararlaştırdık, o da hareket etti gitti. 29 Mart 1963 saat 21.00 ’de Selçuk Atakan ile Alb. Tevfik Ünlüer geldi. “Talât, görüşme teklifini bildirdim, karşı taraf (Dündar, Halim, Kadri Kaplan) kabul etmediler. Onlar seninle birleşmek istemiyorlar, buna imkân yok. Senin için şunu söylediler dedi. “Talât gayri meşru yoldadır. Biz parti kuracağız, dernek kuracağız, gazete çıkaracağız” dedi. Ben de kendilerine “Sabahleyin böyle konuşmuyordunuz, ihtilâl yapmayı düşünüyor, birleşmeyi arzu ediyordunuz, ne oldu sizlere?” dedim deyince: “Sabahki fikirlerimizden vazgeçtik” dediler dedi. “O grup ile birleşmeye imkân kalmamıştır. Sen artık mecburen Türkeş kanadı ile birleşeceksin, ama o zaman da ben sizinle beraber değilim, ayrılıyoruz” dedi, çekip gitti. Temaslar fiyasko ile neticelendi. Tabiî O, karşı grubun neden söz değiştirdiklerinin iç yüzünü bilemezdi.

Ben izah edeyim. Kokteyl grup o günlerde kendilerinde büyük bir kuvvet olduğuna vehm ediyordu. Şöyleki:

1. Kurmay Yarbay Talat Turan ’ın yeni bir teşkilat kurmasını (orduda) kendileri hesabına yapıldığını yayıyorlardı, oradan kuvvet alıyorlardı.

2. 24 Mart ’tan beri cereyan hadiseler de bazı Milli Birlik Komite üyelerinin sokak nümayişlerinde alkışlandığı için ve o nümayişlerde vazife aldıklarından muvakkat da olsa zinde kuvvetlerin kendilerini desteklediklerini zannediyorlardı. Bilhassa Kadri Kaplan, Mucip Ataklı bu hareketlerden kendilerine büyük pay çıkarıyorlardı. (Tabiî ki sonunda balon gibi söndü o günlerin heyecanı)

3. Esas teklifimi reddediş sebepleri, bizlerin 31 Mart ’ta bir harekâta gittiğimizi biliyorlar, aynı zamanda da hükûmetin de haberdar olduğuna vakıftılar. Korkudan benimle konuşmaya gelmediler. Bizim aybaşında tevkif edileceğimizi kestirmişlerdi. Dört gözle bekliyorlardı. Çünkü meydan akıllarınca kendilerine kalacaktı.

İşte bu düşüncelerden dolayı benimle görüşmeyi reddettiler, ama 31 Mart harekât hadiseleri geçti. Her şeyden onlar da haberdar idiler. Baktılar hükûmet bize bir şey yapamadı. Acı kuvvetimizi de biliyorlar, gene yanaşma çareleri aramaya başladılar, çünkü artık çok tehlikeli günler atlamıştı. İşte bunlar böyle insanlardır.

Söğütözü Toplantısı

İlk haberi Rauf Gökçe ile bana gönderdiler. (5 Nisan 963.)

“Selçuk Atakan bizim sözlerimizi Talât ’a yanlış aksettirmiş, biz böyle bir şey demedik, anlaşmak, görüşmek istiyoruz”. Ben kendilerine müsait bir teklif gönderdim. O gün biraz sonra Fethi Gürcan ile Bahtiyar Yalta geldiler. “Biz şimdi İrfan Solmazer ’in yanından geliyoruz, orada Emanullah Çelebi, Halim Menteş de vardı. Birleşme, anlaşma teklifleri görüşüldü. Temas arıyorlar albayım, ne olur reddetme” dediler. Fethi Gürcan çok ısrar etti. Kendisini çok severdim, kıramadım kabul ettim, peki dedim. Diğer arkadaşlara da durumu bildirelim, randevu temin edin gidip, görüşelim dedim. Söğütözü toplantısına bu şekilde gidildi. Teklif ısrar ile Kokteyl gruptan gelmişti.

Söğütözü Toplantısı: (9 Nisan 963)

Aramızdan bu toplantıya gidecek heyeti kararlaştırdım.

Ben, Bahtiyar Yalta, Fethi Gürcan.

9 Nisan 1963 sabahı Emin Arat ’a gittik, durumu bildirdik.

Onlarla yapacağımız konuşma taktiğini görüştük. Hiçbir surette ihtilâl kelimesinden bahis etmeyecektik. Çünkü gelecek ekibe hiçbir zaman itimadımız yoktu. CHP ’sine meyyal görünürlerdi. İnönü 22 Şubatçılara bir şey yapamıyordu. Bizim içimize bunları sokar, bir komploya getirir diye şüpheleniyorduk. Hatta gelişlerinde üzerinde dinleme cihazları da olabilirdi, ihtiyatla hareket etmek gerekiyordu, çok şüpheci olmuştuk.

Ben görüşülecek hususların gündemini yaptım. Bahtiyar Yalta ’ya verdim. Mutabık kaldık. Emin bey ayrılırken, “Mustafa Ok ’a da haber verin, alınıyor, o da sizinle gelsin” dedi. Bahtiyar öğleden sonra randevuya giderken M. Ok ’u da alıp geldi. İrfan Solmazer ’in arabası ile Söğütözü ’ne gittik.

Toplantıda şu şahıslar vardı: Halim Menteş, İrfan Solmazer, Kadri Kaplan, Ben, Musafa Ok, Bahtiyar Yalta, Fethi Gürcan. Karşılaşmamız pek samimi oldu sayılmaz, iki kutup halinde idik. Kırda karşılıklı bir piknik masasına oturduk. Aynen Kuzey Kore, Güney Kore mütareke anlaşma komisyonu gibi (Ben Kore 'de iken bu görüşmede seyirci olarak bulunmuştum.) ona benzetiyorum, karşımızdakiler daha samimi olmalarına rağmen, açık söyleyeyim, biz daima onlardan zarar gördüğümüz için samimi olamıyorduk.

Gündem şu idi: (Ben yapmıştım.)

1. Şahıslar kimleri temsil ediyor?

2. Fikriyatınız nedir (Doktrin)

3. Parti mi kuracaksınız Dernek mi? Metodunuz nedir?

4. Memlekette hangi gruplara karşısınız?

5. MDO ile ilginiz var mı?

6. Birleşme şartları nelerdir?

Bahtiyar Yalta, gündemdeki ilk maddeyi sordu. İrfan Solmazer: Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı 'yı temsil ettiğini söyledi. Halim Menteş: 11 Havacı - üç havacı - Tabiî Senatör ve (X) kuvvet dedi. Kadri Kaplan: "Tabiî Senatörleri, Dündar Seyhan ve Necati Ünsalan 'ı temsil ediyorum" dedi.

Bu hususta epey münakaşa ettik. "22 Şubatçılardan kat 'i olarak beyanat verip ayrıldım diyemeyen bu iki arkadaşı temsil edemezsin" dedik, sonra kabul ettik.

İkinci suali sorduk: Fikriyatınız nedir? (Doktrin): Atatürkçüyüz dediler. Biz esaslı şekilde bunun üzerinde duruyorduk. Fikir olmadan hiçbir şey olmaz. Bunda da tatminkâr cevaplar alamadık. Onların bütün gayesi şu idi: Birleşelim, her şey sonradan gelsin. Biz de buna yanaşmıyorduk.

Üçüncü sual soruldu: "Metod ne olacak? İktidara gelmek için. Parti mi, dernek mi kuracaksınız?" dedik. Hemen İrfan Solmazer atıldı. "Yok böyle

bir şey. İhtilâl yapacağız” dedi. Ben hemen suali Halim Menteş ’e tevcih ettim. O da “evet” dedi. Sonra Kadri Kaplan ’a sordum. O da biraz durakladıktan sona “evet” dedi. Hemen Halim atıldı. Bana “Ya siz” dedi. Ben de gayet ihtiyatlı olarak şimdiye kadar parti falan kurmayı hiç düşünmedik” dedim. Esas maksatlarını onların ağzından öğrenmiştik.

Dördüncü suali sorduk: Şu gruplara ve teşekküllere karşı idiler.

Adalet Partisi, EMİNSU ’lar, Türkeş Kanadı, 22 Şubatçılar. Onlara “Cumhuriyet Halk Partisi’n e hizmet eden bir gruptan ileri geçmiyorsunuz. Biz hiçbir zümreye karşı değiliz. Ancak otuz milyon içinde iş yapılırsa, memlekette ancak böyle milli bir vahdetin teşekkül edeceğine inanıyoruz” dedik. Onlar da bize “CHP ile alakamız yok” dediler.

Beşinci Sual: MDO gibi yer altı teşkilatı ve Ekrem Acuner ile irtibatlarını sorduk. “Yok” dediler. Halim Menteş, şöyle bir söz sarfetti. “Keşke onun gibi bir kaç teşkilatımız olsa da altını üstüne getirsek, her yerin” dedi. Buradan tasvip ettiğini anladık. İrtibatları da zaten vardı. Biliyordum ama ön planda çalışanlar başkaları idi. Birleşme şartlarını görüşmeye girmedik. Ben öğreneceklerimi öğrenmiştim. “Biz Türkeş kanadı ile münasebetimizi kati olarak sizin gibi tespit etmedik. Bize müsaade edin durumu size bildiririz” dedik, ayrıldık.

Arkadaşlarıma toplantı neticelerini bildirdim. Kanaatimi söyledim, zaten her şeyi (7) kişilik heyete, en küçük teferuatına kadar bildirirdik. Gizlediğim bir şey yoktu.

Dikmen Toplantısı

10 Nisan 1963

Türkeş ile olan münasebetlerimizi de kat ’i bir neticeye bağlamak istiyorduk. Onun için Mustafa Ok randevu aldı. 10 Nisan 1963 sabahı saat 10 ’da Dikmen ’de araziye gittik. Şu arkadaşlar vardı: Türkeş, Ben, Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta, Rıfat Baykal, Muzaffer Özdağ.

Görüşme Türkeş ile benim aramda yalnız baş başa bir kayanın üzerinde geçti. Orada on dakika kadar konuştuk. İlk öce ben memleketin panoramasını çizdim. Kendilerinin basında,Ordu ’da, Üniversite ’de, Münevverler arasında nasıl tanındıklarını söyledim. “Irkçı, Turancı tanınıyorsunuz. Biz gerici tabana basmak istemiyoruz. AP kanadında da görünüyorsunuz” dedim. Kuvvet muvazenelerini anlattım. “Atatürkçü tanınmıyorsunuz” dedim. “İlkönce bu durumu ispat edecek deklarasyonlar verin” dedim. Bana vaziyetin benim düşündüğüm gibi olmadığını söyledi. Tamamiyle fikirlerimi reddetti. “Bizleri çekemeyenlerin CHP ’nin uydurmalarıdır, bunlar. Ben Türkiye ’de ve dünyada tanınmış bir insanım, büyük kuvvete sahip liderim. Şayet bütün 22 Şubatçılar da benim liderliğimi kabul eder, emrime girerlerse, onlara çalışmak için vazifeler verebilirim. Başka türlü birleşme imkânı yoktur. Kararlıyız” dedi. Ben böyle bir teklifi hiç beklemiyordum. Çünkü oraya birleşme için görüşmeye gelmemiştik. Fikir yoklaması yapacaktık. Şaşırdım, derhal cevap vererek bugünkü şartlar içinde böyle bir şeyin imkân dahilinde olmadığını bildirdim. “Konuşmamız bitmiştir” diyerek kalktım.

Hemen geride bizi bekliyen arkadaşlara doğru yürüdük. Türkeş derhal arkadaşlarına hesap vermek mecburiyetini hissetti. “Aydemir ile anlaşamadık” dedi. Ben de neden anlaşamadığımızı, liderlik teklifini orada kendisine tekrar ettirdim. Ben de verdiğim cevabı söyledim. Muvaffakiyetler diledik, ayrıldık.

Eve geldik. Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta çok üzgündüler. “Ne şekilde hareket edeceğiz?” dediler. Ben de “O iş bitmiştir, sosyal münasebetlerden ileri geçecek bir görüşme yapılmaz artık. Kati süratle birleşmeyeceğimizi

bildirdim. Bu kanat halledilmiş oldu. Artık Türkeş ’e meyyal olanların ümitleri kalmaz” dedim. Ertesi gün Kokteyl grup ile temas için randevumuz vardı. Bizden temsilci olarak Emin Arat, Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta gittiler, birleşme hususunda iyi bir netice alamadılar. Karşı tarafın bütün derdi, beni ekarte etmek sureti ile her şeye razı idiler.

Hem müzakereler devam ediyor, hem de Dündar Seyhan, Avukat Saffet Olgaç ’a gelip Necati ile birlikte hakkımda söylemediği laflar kalmıyordu. Bizim böyle yaklaşmamızı kuvvet zaafı zannediyorlar, çok yükseklerden atıyorlardı. Ertesi gün son toplantı yapıldı. Bizim tezimiz şu idi. “Birleşme normal olarak lider kuvvet üzerine kadro birleşmesi olur.” Onlar ise her gruptan ikişer kişi ile koalisyon birleşmesi kabul ediyorlardı. Yani 14 ’lerden iki, 11 ’lerden iki, Dündar-Necatiler ’den iki, 22 Şubatçılardan iki kişi olmak üzere birleşilecekmiş. Karşılarında çocuk var zannediyorlar. Onlar zaten birleşmiş vaziyete idiler. Akıllarınca iki kişi de bizden alarak birleşip bizi kandırmış olacaklardı. Kendilerini çok kuvvetli zannediyorlardı ki hiçbir teklife yanaşmıyorlardı. Tabiî biz de reddettik. İyod gibi açıkta kaldılar, teması da kati olarak kestik. Pişman oldular, ama iş işten geçmiş idi. Sonradan aracılar ile bazı teklifler geldi, fakat hepsini reddettim. Artık rahatlamıştım. Çünkü inisiyatifimize serbest çalışma imkânımıza kavuşmuştuk. Bundan evvel esaslı bir karara gidemiyorduk içimizde bazı arkadaşlar da bizim hakiki kuvvetimize inanmıyorlardı. Daima gözleri bu yan kuvvetlerde idi. Anlaşamadığımız, kat ’i alakamızı kestiğimizi bildirdiğimiz halde onlarla teması kesmeyen bazı arkadaşlarımız vardı: Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta.

Mahkeme safhasında öğrendim ki her tarafla angajman halinde imişler. Bilhassa Türkeş kanadı onlara cazip geliyormuş. Kendi itirafları da bunu gösteriyor.

Bu hadiselerden sonra 21 Mayıs 963 İhtilâl hareketine gidişimizde tek başına toplantı filan yapmaksızın, güvendiğim yakın arkadaşlarımla tek tek temas etmek üzere yapıyordum.

21 Mayıs 1963 Hazırlıkları

Ankara Asri Cezaevi

20 Temmuz 1963

En güvendiğim arkadaşım Fethi Gürcan, Rıfkı Ertem, Tank. Üsteğ. İlhan Baş idi. Hazırlık safhasında emekli Albay Yaşar Başaran da çok hizmeti dokundu. Harekât gecesi de büyük kahramanlıkları vardı hepsinin. İlk iş Ankara ’daki kıtaların hazırlıklarına geçtik. Arkadaşlara vazife taksimi yaptım.

Tank Taburunu: İlhan Baş hazırladı

229. P. Alayını: Bidayette Yaşar Başaran, sonra bilfiil Yb. Rıfkı Ertem hazırladı.

Muhafız A. Sv. gel.: Fethi Gürcan hazırladı.

Harp Okulu: Hazırdı.

J. Okulu, Muhafız Tb.: Bnb. Kemal Kâhyaoğlu’na içlerindeki teşkilatı bağladık.

Merkez K. Trafik Kıta K.lığını: Em. Alb. Başaran hazırladı.

Diğer karakol kumandanlarını Fethi Gürcan hazırladı.

Genelkurmay Kışla K.lığı: Bidayette Em. Yb. Hakkı Sümer sonra [...] hazırladı.

Ord. Bşk.lığı Muhafız Tb.: Hakkı Sümer hazırladı.

28. Tüm. Top. K.lığı: Em. Alb. Tevfik Ünlüer hazırladı.

Bu birliklerden res ’en görüşüp vazifelerini verdiğim şahıslar J. Bnb. Kemal Kâhyaoğlu, Trafik Kıta K. P. Bnb. Necmi Acar, Genelkurmay Kışla K. Yzb.

Gökhan Kasapoğlu (sonradan 14 ’lerden olduğu anlaşıldı), 28. Top. K.lığından Top. Yzb. Metin Surek, Tank Tb. için Üsteğ. İlhan Baş. Harp Okulu ’ndan emindim.

Harekât planını yaptım: Bu vaziyete göre Ankara ’nın işgal planı şöyleydi: (Müdafaamda okunacak)

Havacılar ile teması sık sık yapıyordum onlar da hazırdılar. Bu uğurda Em. Hv. Kur. Bnb. İzzet Köz ve Hv. Bnb. Cemal Özdemir çok faal idiler, hazırlık safhasında çok kahramanca ve çok sadık olarak çalıştılar. Harekât gecesi de öyle lakin mahkeme safhasında her şeyi inkâr etmek sureti ile şahsiyetlerini, benliklerini sıfıra düşürdüler. Demek ceza ve ölüm korkusu insanlara şahsiyetlerini kaybettiriyor. Bu arkadaşlar hattızatında bu duruma düşecek insanlar değildi. Geride hava kuvvetlerinde kalan arkadaşlarını saklamak için kendilerini feda ettiler. Yahut da benimle temasta oldukları zaman verdikleri bilgilerde yalan olması gerekir. İkincisini kabul edemiyorum. Harekât gecesi saat 05.30 ’da Eskişehir Hv. Üssünden 4 adet F-100 tayyaresi getirttiler ve şehirde daha evvelden kararlaştırdığımız bölgelerde uçtular. Hatta en nihayet Hv. Kuvvetleri Kh. ile Genelkurmay binasını da makineli tüfek atışı altına aldırttılar. Hatta Hv. K. Kh. roket atışı bile yaptılar. Ben bunları gözümle gördüm. Onun için bu arkadaşlar güçleri nispetinde vazifelerini yaptılar. Fakat mahkemede çok yalan söyleyerek indimde küçüldüler.

Gizliliğe son derece dikkat ediyordum. Bu bakımdan her zaman polis ve Milli Emniyet ’in takibi altında idim. Fakat harekât gününe tamami ile baskın ile girdik. Bir ihtilâl hareketinin muvaffak olması için şu faktörler esastır:

1. Baskın: Bu gizlilik ve emniyetten doğar.

2. Kuvvet: Yeteri kadar sağlamıştık, çok fazla idi bile.

3. Vazife alan her şahsın verilen hedefe hiçbir tesiri nazarı itibara almaksızın zamanında gitmesi ve elde etmesi.

4. Cesaret: Alınan vazifenin sonuna kadar yapılması.

5. Bu işe girmiş olanların ihanet etmemesi. Bu ihtilâlde hepsini uyguladık, fakat maalesef icra safhasında da 3, 4, 5 maddeleri uygulamayanları da gördük.

İstanbul ’da da harekât planı hazırdı. Cevat Kırca ve Osman Deniz tatbik ettireceklerdi. Günler ilerliyordu. Ordunun üst kademelerindeki bize yakın generallerle teması Kur. Alb. Rumi Ahıskalı ve Hâkim Tümg. Rıza Tunç vasıtası ile yapıyorduk. Onlardan bize gelen en son haber şu idi: “Biz Ankara ’da pasif vazifelerdeyiz. Aktif bir rol oynayacak durumumuz yok (yani cesaretleri), onlar yapsınlar, biz tasvip eder katılırız.” Esas bunların liderliğini yapan Ücüncü Ordu K. K. Org. Refik Tulga ile vasıtalı olarak temas halinde idik. Bedii Faik Ankara ’da ve İstanbul ’da Korg. Refik Tulga ile bu hususta çok uzun boylu konuştu. İkna ettiğini ve neticeyi aldığını Milletvekili Avni Doğan vasıtası ile bana bildirdi. En son haberde 13 Mayıs 1963’te Avni Doğan Bey, Alb. Emin Arat ve beni evine çağırdı. Orada uzun uzun Bedii Faik ’ten aldığı bu husustaki haberleri anlattı. Hatta bizim de bu işe muvafakat ettiğimizi, icap ederse Erzurum ’a Bedii Faik ’i gönderip bildirmeyi veya Refik Tulga ’nın annesi vasıtası ile mektup yazmayı, hatta Avni Doğan bey Erzurum ’a kendi oğlunu göndermeyi ve Refik Tulga ’yı haberdar etmeyi teklif etti. Alb. Emin Arat bunları iyi hatırlar. Ben emniyet bakımından lüzum olmadığını bildirdim. Korg. Refik Tulga ’nın harekât sonrası Genelkurmay Başkanı yapılmasını ve istediği gibi büyük kumanda kademesini tayin etmesini onlara bıraktığımızı söyledik. Siz haberi emniyet mülahazasını nazarı itibara alarak kendisine bildirin, dedik. Harekât günü radyoda ilk anonsu müteakip 3. Ordu Kumandanı Refik Tulga ’dan tasvip telgrafı veya telefonu, Harp Okulu ’na gelirse müteakip radyo anonslarını, tebliğleri onun imzası ile yayınlayacağımızı bildirdik. Tamamiyle anlaştık, ayrıldık. Bu hususu yani Refik Tulga ’dan muvafakat haberi aldığımızı Fethi Gürcan ’a ve ayın 15 ’inde (Mayıs) Osman Deniz İstanbul ’dan gelince ona da bildirdim. İstanbul ’a bu haber gitti. İhtilâl gününü ihsari olarak, Fethi Gürcan, Hv. Bnb. İzzet Köz 20 Mayıs 1963 S: 23.30 olarak karar altına aldık.

15 Mayıs 1963 günü erken saatte Yarbay Rıfkı Ertem ile Osman Deniz eve geldi.

Kurmay Yb. Osman Deniz gece otobüs ile geldiğini söyledi. Rıfkı beylerde yatmış. “Sabah sabah hayır ola” dedim. “Albayım vasat tamamı ile müsait, ben size teklife geldim. İstanbul kıtalarının hepsi hazır. Birinci Zh. Tüm. Muharebe Grupları, Davutpaşa dahil hepsi tamam. Hatta eski kuvvetlerimize ilaveten Ömerli ’deki 32. P. Alayı ile de temasa geçtik, o da hazır. Cevat Bey gönderdi” dedi.

17 Mayıs 1963günü İzzet Köz İstanbul ’a sabah tayyaresi ile gidip oradan Emekli Kurmay Albay Fethi Işıklıtepe ’yi alıp Bandırma ’ya gidecekler. Harekâtta İstanbul üzerine gelecek olan uçakların planını Bandırma ’da uçuş Gr. K. Hava Yb. Selahattin ile görüşeceklerdi. Dönüşte de durumu Cevat Kırca ’ya bildireceklerdi. Buluşma yeri olarak emekli General Selim Türkkan ’ın evi kararlaştırıldı. Orada da öğleden sonra toplanılmış. Toplantıda olanlar, İzzet Köz, Fethi Işıklıtepe, Cevat Kırca, Osman Deniz, Fethi Gürcan. 20 Mayıs 963 tarihi üzerinde karar kılınmış, oradan Cevat Kırca ’nın evine gidilmiş, İstanbul birliklerinin irtibat subayları toplanarak gerekli bilgiler verilmişti. Fethi Gürcan Ankara ’ya 19 Mayıs 963 günü dönünce bana tekmil haberini verdi.

18 Mayıs 1963Cumartesi günü İzzet Köz, İstanbul ’dan döndü. Evinde görüştük. Bandırma ’nın durumunu anlattı. 19 Mayıs 1963 sabahı Merzifon ’daki Üs ’de filo kumandanı Hv. Bnb. Cahit (Fedai Filo K. derdi) ile Çorum ’da buluşup görüşmek üzere randevulaştığını, sabahleyin hareket edeceğini ve akşam dönünce neticeyi bildireceğini söyledi. Ben fazla kalmadım, evden ayrıldım. Kendisi çok umutlu idi. Hv. Cemal Özdemir ’e de bazı vazifeler vermişti. Çok hızlı idiler. İyi çalışıyorlardı.

16 Mayıs 963 günü harekâta katılacak birliklerin kilit başı vazife alacak genç subaylarını evimde topladım. Ankara ’nın umumi harekât planını izah ettikten sonra her birliğinde temsilcisine ayrı ayrı vazifelerini söyledim. Fakat gün saat hakkında bir bilgi, emniyet mülahazası ile vermedim. Sonradan hareket günü öğleden sonra bildirdim. Bu genç subaylarla konuşma yaparken tesadüfen Piyade Yb. Hakkı Sümer. Yb. Mustafa Pakoba da orada idi. Bu toplantıyı yapmaktan maksat, vazifelilerini hepsinin öndeki büyüklere herhangi bir suretle yok olmaları halinde harekât planını bilerek devam ettirmeleri, muvaffak olmaları, ikincisi de birbirlerini birlikler tanıyarak yalnız olmadıklarını anlamaları ve moralman yükselmeleri içindi.

Aynı tertibi P. Yb. Rıfkı Ertem vasıtası ile bir kere daha 18 Mayıs Cumartesi günü daha geniş bir kadro ile şehirde Keçiören mıntıkasında yaptırdım. Her birlik vazifesini ve hedefini biliyordu. Hiçbir şeyi planlamada ve hazırlık safhasında ihmal etmemiştim. En ufak teferruata kadar ilgililere söylemiştim. Fakat mahkemede, can, ceza korkusundan her şey inkâr edilmektedir. Mahkemede inkâr hukukî bakımdan şahısların cezalarının azalması için normal karşılanabilir ise de.

Hiç olmaz ise hapishane koridor ve koğuşlarında hiçbir şey söylenmemiş, planlamada noksanlık varmış gibi hakikatleri saklayan yalanı insanın gözüne baka baka söyleyerek şahıslar hakkında dedikodu yaparak gezmeyi benden bizzat harekât planını öğrenen arkadaşlara yakıştıramıyorum. Üzüldüğüm nokta bu. Tenkide ve suçlamaya gelince herkes aslan kesiliyor. Ama o gece vazifesini icra safhasında yapmadığı veya yapamadığı için hiç vicdan azabı duymuyor mu? Ama zamanla yaralar soğuyacak, acılar geçecek. Netice de mahkemeden ümit ettikleri gibi çıkmayacak. O zaman bu gibi dedikoducular acaba nasıl hareket edecekler merak ediyorum. O vakitte ihtilâlci olarak kahramanlıklarını kimbilir nasıl anlatacaklar. Yaşayanlar bunları hep görecekler. O zaman insanlardan daha çok nefret edecekler.

Hayat grafiği her devirde zayıf karakterli insanlar için böyle inişli çıkışlı olmuştur. Normaldir.

19 Mayıs 1963 Pazar.Sabahleyin saat 10.30 ’da Em. Bnb. Tayyar Baransel geldi. Esasında Turgut Alpagut ’un yakın arkadaşıdır. Otomobili ile bizi gezdirmeye götürdü. Baraja gittik, döndük. Keçiören ’de bir arkadaşına uğradık. Avukat Saffet beyin de evi orada idi. Ona da beş dakika uğradık. Gazi Çiftliğine gittik. Oradan itibaren arabayı Turgut Alpagut kullanmaya başladı. Ben de yanında oturuyordum. Harekâtın 20 Mayıs 1963 gecesi 23.30 ’da yapılacağını Turgut ’a bildirdim. Çünkü Turgut Alpagut 28 Mart 1963 toplantısından sonra üzülerek bana demişti ki: “Bir daha sen beni toplantılara karar kesmek için götürme, sen ne karar verirsen ben uyarım. Erkek adamım. O gece elbisemi giyer, tabancamı alır gelir, ne vazife verirsen yaparım. Ben zaten 27 Mayıs 1960 İhtilâli ’ne de öyle girdim” demişti. Bu sözleri bildiğim için kararı kendisine o gün bildirdim. Hem hazır altımızda araba varken şehri dolaşalım. Ankara ’nın harekât ve işgal

planını, kıtaların yerlerini arazide ve şehirde de birer birer göstereyim dedim. 229. P. Alayının vazifesinden başladım, birer birer kıtaların tutacakları yerleri Harp Okulu, Tank Tb. Jandarma, Sv. birliklerinin yerlerini gösterdim. Planı en ince teferruatına kadar izah ettim. Hatta Çankaya ’ya doğru çıkarken ben planda tankları Amerikan büyükelçiliği binasına kadar sürmüştüm. O bana teklif yaptı. “Tankları Çankaya ’ya çıkan iki yol ağzına kadar sürelim, iki yolu da aşağıya inen birden keselim” dedi. Ben de makul gördüm, kabul ettim. “Hiçbir tank yalnız kalmayacak, Harp Okulu talebeleri ile takviye edilecek” dedim. “Harp Okulu ’ndan ilk önce bindirilmiş birlikler Ümit Yavuz Yüzbaşı ’nın kumandasında derhal Bv. Tk. Hv. K. önüne bırakılmak üzere radyoevine gönderilecek” dedim. Bu vazifeyi de ayrıca bizzat Ümit Yzb.’ya bildirdiğimi de kendisine söyledim. Çankaya ’dan çok şiddetli bir yağmur altında döndük. Dr. Paruğ Erdilek Beyler ’e uğradık ve eve geldik. O gece saat 21.00 ’de gene bizim evde odada oturuyordu. Ben son hazırlık emirlerini harekât planına göre, eve bazı şahıslar çağırarak veriyordum. O da duyacak mesafede oturuyordu. 20 Mayıs 1963 saat 20.00 sıralarında Turgut Bey ailesi ile birlikte bize uğradı. Gayet sakin idiler. Orada da konuştuk ve hayırlı şanslar dileyerek ayrıldık. Bilmediği bir şey yoktu. Çünkü Harp Okulu Alay Kumandanlığını yapacaktı. Bana bir şey olur, vurulurum diye, ikinci adam olarak harekât için ona her bilgiyi vermiştim.

Onunla beraber Harp Okulu ’na gelecek ekibe Bahtiyar Yalta, P. Bnb. Osman Üçok da dahil idi. “Onlara da haber ver” dedim.

20 Mayıs 1963 günü öğleden sonra bana uğramıştı. Bahtiyar Yalta, Bnb. Osman Üçok, Kadri Çıtak ve Mustafa Ok ’a bildirdiğini söyledi. Ben Mustafa Ok ’a söylenmemesini istediğim için neden ona bildirdin diye üzüntümü bildirdim. “Sen karışma idare et, ben onların hepsini akşama getireceğim” dedi. “Peki sen bilirsin, mes ’uliyet sana ait Turgut” demiştim. İşte Turgut Alpagut bana her şeyi yazdığım gibi anlatmıştı. Fakat mahkemeye düşünce iş değişti. Mahkeme safhası ilerledikçe kendisinde bazı değişmeler sezmeye başladım. Avukatlığını kayınbiraderi Bülent Ağabeyoğlu yapıyordu. Onun tesiri altında kalarak her şeyi inkâr ve tevil yoluna götürme çabasında idi. Mahkemelere giderken otobüse beraber binip bir koltukta oturup beraber kelepçeleniyorduk. Bir gün bana otobüste dedi ki “sen bana harekât planı hakkında birşey söylemedin ki ben inkâr edeyim”

dedi. Demek avukatından bir gün evvel öyle talimat almıştı. “Nasıl olur Turgut” dedim. “Ne yapalım bu müdafaa hakkı” dedi. “Hem sen bana yazılı emir vermedinki. Ne ile ispat edeceksin?” deyince o zaman ne cins bir insan olduğunu anladım. İşte iyi gün arkadaşlarımdan biri daha kendisini hakiki hüviyeti ile meydana vuruyordu. Tevekkeli değil hapse ilk girdiğimiz günden beri Bahtiyar Yalta ile birlikte fiskos konuşuyorlar, birbirlerine kâğıtlar yazıp hücrelerde kitap arasında gönderiyorlar, gizli gizli anlaşmalar yapıyorlardı. O gün anladım bunun manasını. Mahkeme ifadelerini tanzim ediyorlarmış. Çünkü ben bir şey duyacağım diye her ikisi de gayet dikkatli hareket ediyorlardı. Ama dünyada ne gizli kalmış ki bu gibi ufak kombinezonlar duyulmasın. Yavaş yavaş hepsini öğrendim. Mahkemedeki sorgulama ifadelerini dinleyince zaten her şey belli oldu. İşin içinden sıyrılmak için ne lazımsa yapıyordu. Zaten harekât gecesi Harp Okulu ’nda beni saat 00.01 ’de ilk karşılayanlar Turgut ile Bahtiyar idi. Beş dakika bile yanımda kalmadılar. Bahtiyar bana gelip “Kumandan burası karmakarışık. (Hakikaten Harp Okulu ’nun önü karışık, kim ne yaptığını bilmez vaziyette idi. Ama bunları tertipleyecek olan ben değil, A. K. olan Turgut bey ile daha önceden tayin ettiğim Tb. ve Bl. K. ’ları idi. Ama kimse işini ciddiye almamış oradan uzaklaşma çaresi arıyordu. Ben bunun farkında idim.) Biz Turgut ile aşağıya inelim, talebenin bir kısmının cephanesi yok” dedi. Ben de “siz gidin, onları tertipleyin. Ben size cephane ikmali yaparım” dedim. Gidiş o gidiş bir daha her ikisinin de yüzünü görmedim. Hapishane arabasına bininceye kadar. O gece 01.20 ’de 229. P. A. nizameyesinde bir taksi içinde tevkif edilmişler. Kendi ifadelerine göre 229. P. A. cephane almaya gidiyorlarmış, yakalanmışlar.

Alay Kumandanı olan bir zat alayını bırakıp taksiye atlayıp cephane ikmal etmeye gidip gitmeyeceğini asker olan herkes kıymetlendirebilir. Gerisini okuyanlar kıymetlendirsin.

Bunlar yetmiyormuş gibi Turgut Alpagut bir de mahkemeye müdafaa şahidi olarak Tayyar Baransel ’i getirtti. Baransel şahadeti esnasında “Turgut Alpagut ailesi ile Dr. Paruğ beylerde iken ihtilâl haberini radyodan duyunca şoke olup kendisini Harp Okulu ’na arabam ile çıkarmamı istedi” deyince hepimiz şaşırdık. Fethi Gürcan dayanamadı yanımdan mikrofona fırladı. Tutmak istedim, muvaffak olamadım. Şahit yalan söylüyor diye hakikatleri mahkemeye anlattı. Ben de kalkıp tasdik edince ve bütün çıplaklığı ile

Turgut ’un durumunu ortaya koyunca tabiî çok kötü bir durum hasıl oldu. O andan itibaren de meşhur akıllı avukatı ve kendisi ve hatta belki de sülalesi bana, Fethi Gürcan ’a düşman oldular. Şimdi de hapishanede aleyhimde dedikodu yapıp geziyor. İşte insanlardan bir tip daha. Bundan başka generaller ile irtibatı sağlayan Kur. Alb. Rumi Ahıskalı demiştim. O da Turgut Alpagut ile bize haberleri ulaştırırdı. Rumi Ahıskalı ’yı da tevkif etmişlerdi. O yol ile generaller mahkemede çözüleceklerdi. Fakat Turgut Alpagut Rumi Ahıskalı için verdiği ifadede “benim onunla temasım yalnız ticaret mevzuunda idi” demiş. Savcı Bnb. Turgut Akan benim ifademi alırken onun ifadesini bana gösterdi. “İşte gör yakın arkadaşlarını” dedi. “Ben ne yapayım delil yok, arkadaşlar saklıyor, yalan söylüyorlar” dedi. Ve birkaç gün sonra da Rumi Ahıskalı tahliye edildi. Davanın kül olarak kurtarılması bakımından generalleri dahil ettiremedik ve ben vermiş olduğum ifadelerde yalnız bırakıldım. Hoş, savcı ve mahkeme heyeti durumu anlamadı değil ama resmiyete girmemiş oldu. İşte benim en yakın ve en güvendiğim ve itimat ederek ihtilâl hazırlıklarını yaparken büyük mes ’uliyetler taşımış arkadaşlarım. Turgut Alpagut 7 kişilik fikrî karargâhın istihbarat subayı idi. Bütün bilgiler onda toplanır, biz durum muhakemelerini onun istihbaratına göre yapar, harekât hattımızı ona göre çizerdik. Şimdi bu şahıs hiçbir şey bilmiyormuş gibi mahkemede hareket etti. Vefasızlık etti.

19 Mayıs 1963 öğleden sonra Alb. Emin Arat ’ı alıp Alb. Galip Gültekin ’e gittim, evde biraz oturduktan sonra harekâtın 20 Mayıs gecesi yapılacağını bildirdim. Galip bey çok sevindi, bana sarıldı, çünkü bu işin olmasını en çok isteyen, geç kalıyoruz diye daima teşvik eden bir arkadaştı. Deniz Kuvvetleri ile teması o sağlar, daima deniz kuvvetlerinin bu sahada çok ileri olduğunu söylerdi. Zaman zaman İstanbul ’a denizcilere kurye gönderirdik. Hazırlık haberlerini alırdık ve bütün gizli toplantıları da Galip Bey ’in evinde yapardık. Çok itimat ettiğim, çok sevdiğim bir arkadaştı. 28 Mart 963 ’te ihtilâl için karar alamadığımız günden sonra kendisine sık sık bundan sonra böyle mühim bir kararın alınması için hiç kimseye haber vermeyeceğimi söyledim. Emniyet bakımından selahiyetin dar bir kadroda, iki, üç hatta tek kişide olması icap eder dedim. O da bana her zaman, her yerde yapılacak toplantıda ben yok isem, selahiyetimi sana bırakıyorum, sen ne karar verirsen aynen kabul edeceğim diye def ’atla bana söz vermişti. Galip Gültekin ’e bir de şu hususu söyledim: “İhtilâl gününü kestiğim

zaman kimseye (Vazifeliler hariç) söylemeyeceğim, bazıları da duyduktan sora (Napolyon ’un top sesine gel) tabiyesi gibi. Sen de Harp Okulu karargâh olacağı için oraya gelirsin” dedim. Bana gücendi. “Eğer benden saklar, böyle bir emrivaki ile karşılaşırsam dünyada gelmem, bir daha da yüzüne bakmam, bana itimadın yok mu?” derdi. Bu hassas duruşunu bildiğim için bir gün evvelsi bildirmeyi uygun görmüştüm. Onun için evine gittim. Emin Arat Bey daha sakin dinledi, o biraz ihtiyatlı ve çekingendi. Hayırlı olsun dediler, onun üzerine radyoda okunacak ilk tebliğe ait hazırlanan bir daktilo sayfalık bir müsvedde uzattım, “Artık albayım siz bunu doktrinimiz esas olmak üzere rötuş eder, düzeltir, güzel bir hale sokar, yarın öğleye kadar bana getirirsiniz” dedim. Altına konacak imza meselisini de, Osman Deniz ’in teklifini hatırlatarak karar vermelerini onlara bıraktım. Şimdiye kadar yaptığım işleri kimseden saklamadım. Hele Galip Bey ’e, Emin Bey ’e her şeyi günü gününe bildirdim. İşimin olduğunu söyleyerek, “Yarın akşam Alb. Orhan Alpakın ’ı da alarak karargâh olan Harp Okulu ’na gelin” dedim. Ayrıldık.

Gece saat 21.00 ’de Yb. Pakoba ile İzzet Köz ’ün evine gittik. Çünkü İzzet o gün Çorum ’a gidip, Merzifon ’dan gelecek filo kumandanı ile görüşecekti. Gitmiş görüşmüştü, fakat pek ümitli gözükmüyordu. “25 uçak Ankara ’ya getirecek pek durum yok. Bazı pilotlar Diyarbakır ’a tatbikat için gitmiş, fakat ne bulursa gelecek” dedi. Ayrıca Mürted Üs. K. Kur. Alb. Kazım Kalafat ile de Cemal Özdemir görüştü. “Orayı da elde ettik, kati neticeyi yarın öğleye kadar alacağız, ben size bildiririm” dedi. Ben de “Yarın sabah 14.00 ’te Yb. Pakoba senin yazıhanene gelir, sen ona son haberleri bildirirsin” dedim. “Ben harekâta Yarbay Pakoba ’nın evinden çıkarak gideceğim. Hv. Bnb. Cemal Özdemir saat tam 23 ’te yarın gece orada olsun” dedim. Pakoba ’nın ev adresini verdim. “Peki” dedi, ayrıldık, eve geldim. Gayet sakin heyecansız bir gece geçirdim. Çünkü her şey o ana kadar normal gitmişti, hiçbir şey dışarıya sızmamıştı.

20 Mayıs 1963 Pazartesi:Saat 10.00’da Emin Arat bana gelecek, radyo tebliğini getirecekti. Ondan evvel Yb. Rıfkı Ertem geldi. 229 P. A için hazır haberini verdi. Tank Üsteğ. İlhan Baş geldi, hazır haberini verdi, onları yatak odasında sakladım. Emin Arat bey geldi, tebliği kendi el yazısı ile yazmış olarak bana verdi. İmza yerinde benim de imzam konmuştu. Demek Galip Gültekin ile görüşüp en nihayet bu şekle karar vermişler dedim.

Okudum, “Çok güzel olmuş, hayırlı olur inşallah” dedim. Kendisi hiç durmadı gitti. Ben hemen yatak odasına geçtim. Yb. Rıfkı daktiloda üç suret olarak temize çekti. İlhan Baş da orada idi. İki No ’lu tebliği de ben yazdım, hepsi hazırdı. Alb. Emin Arat ’ın el yazısı ile olanı hatıra olarak sakladım.

Fakat bu hususta mahkemeler cereyan ederken Rıfkı Ertem ile Emin Arat arasında geçen bir konuşmayı nakletmeden geçemeyeceğim. Çünkü mahkeme önünde herkes her şeyi inkâr etmek sureti ile yakayı sıyırıp, her şeyi benim üstüme kolaylıkla bırakıyorlardı. Bıraksınlar, ziyanı yok, bundan yılmam, korkmam da, bu işleri tek başıma yapmış isem, şeref de bana aittir. Yalnız en güvenilir, en çok hürmet edilir Emin Arat, bakın nasıl hareket ediyor: Rıfkı Ertem ’e bir gün koğuşta diyor ki: “Acaba Radyo deklarasyonunu kim yazmış?” Aklınca bilip bilmediğini anlamak istiyor. Rıfkı Bey de, “Siz onu daha iyi bilirsiniz” diyor. Bilmiyorum diye cevap veriyor. Onun üzerine Rıfkı dayanamıyor. “Albayım pazartesi sabahı siz geldiğiniz zaman ben Talât Bey ’in yatak odasında idim” diyor. Yani kendisinin yazıyı getirdiğini ihsas ettirmek istiyor. Emin Bey gene haberi olmadığını söyleyince, Rıfkı bey: “Benim artık o anda kanım çekildi, dondum kaldım” dedi. Bunu bana anlatınca, benim de kanım çekildi, ama elden ne gelir. Can korkusu insanları değiştiriyormuş demek. O günden sonra ben ve Rıfkı Bey artık Emin Bey ’in yüzüne bakmak istemiyoruz.

İşte ölüm yolculuğuna çıktığım yakın arkadaşlarım mahkeme esnasında bir tek kelime bile yardımlarını görmedim. Zararlarından başka. İhtilâl gecesi durumları da şu: Alb. Galip Gültekin, Alb. Orhan Alpakın ile birlikte Alb. Emin Arat ’ın evine gidiyorlar. Gece yarısı saat 24.00 ’e kadar radyoda anons verilecek mi diye bekliyorlar. Demek herkes kendisini garantiye almış. Saat 24.00 ’te anons çıkmıyor. Orhan Alpakın ’ın arabası ile Galip Gültekin evden çıkıyorlar. Galip beyi Orhan bey evine bırakıyor. Galip bey evine gidince bizim namımıza verilen anonsu dinliyor, sevinç ile Harp Okulu ’na geliyor. Fakat o anda Harp Okulu henüz çıkmak üzere. Tam o sırada da ben geldim, Galip beye arkadaşları sordum. Emin Arat, Orhan Alpakın bana bu vaziyeti anlattı. Tabiî kimseler meydanda yoktu. O gece Galip Gültekin sabahleyin okulu beraber terk edinceye kadar yanımdan hiç ayrılmadı. Bütün hadiseleri yakından gördü. Fakat hiçbir şeye karışmadı, sessiz sedasız odada oturdu. Mahkeme safhasında bir tek gün mikrofon

başında müşkül vaziyette kaldım. O anda dahi yerinden kalkıp bana hadiseyi gördüğü halde yardım etmedi. O da şu idi: O gecenin bir numaralı kahramanı tanınan Kur. Yb. Ali Elverdi mahkemeye amme şahidi olarak gelmiş, kendisini hakiki bir kahraman gibi göstermek için türlü yalanlar söylüyordu. Bu meyanda benim için de şunu söyledi: (Ali Elverdi radyoevinde mukabil anons yaparken Üsteğ. Erol Dinçer kendisini tevkif edip Harp Okulu ’na getirmişti. Bütün işleri bozan ve bizim mağlup olmamızı sağlayan bu şahsa karşı o anda büyük infial vardı. Talebeler çok heyecanlı vaziyette onu öldürmek istiyorlardı, ben mani oldum. Hatta talebelerin Tomsonlarına karşı ben göğsümü dayadım. Talabelerin heyecanını teskin ettim. Ali Elverdi ’nin hayatını o gece kurtardım. Kh. ’da odama aldım. Ayaklarıma kapanmış “Albayım sen bilirsin, ben durumun böyle olduğunu bilmiyordum. Ne istersen emret yapayım” diye yalvarıyordu. İşte bu şahsiyetsiz insan mahkemede ifade verirken bana iftira ederek.) Kendisine odada tabanca çektiğimi iddia ediyordu. Ben hayatta kimseye tabanca çekmediğim, hele o gece tabanca kullanmaya ihtiyacım olmadığını herkes görenler bilir etrafımda ateş gibi Harbiyelilerden Tomsonlu muhafızlarım vardı. Böyle bir vak ’a odada olmadı. Ben şahidim yalan söylediğini iddia ediyorum. O beni yalancı duruma sokuyordu. İşte o anda odada hadiseleri en yakından gören Galip Gültekin ’in, Hakkı Sümer ’in, M. Pakoba ’nın mikrofona gelip şahidin yalan söylediğini ispat etmeleri gerekirdi. Pakoba söz istedi ama hâkim vermedi. Fakat ben Galip Gültekin ’den bu hususu aydınlatmasını istiyordum. Ne gezer, yerlerinden kalkıp mikrofon başına gelmeye korkuyorlardı. İşte vefakâr arkadaş numunesi iyi gün dostları. Bu hareketleri yetmiyormuş gibi bir de mahkemede hiç yoktan celse açıldığı zaman duruşma hâkimi Numan Özdalga (Dz. Hâkim Alb.) tarafından şu suale maruz kaldım “o gece Galip Gültekin sizi bu harekâtı artık durduralım diye teklif yapmış siz kabul etmemişsiniz öyle mi?” dedi. Ben de evet dedim. Yaptı kabul etmedim. Ama saat kaçtı. 05.30 ’da. Zaten yarım saat sonra da ben harekâtı bırakıp okuldan ayrılmıştım. Galip Gültekin denizci olduğu için dışardan Deniz Kuvvetlerindeki arkadaşları veya bir yakınını bulmak üzere duruşma hâkimine bu haberi gönderip cezasını hafifletmek için çare aramıştı. Mahkemenin bu tutumu da hiçbir savcının gözünden kaçmadı. Özel muamele yapıldığı da anlaşıldı. Evet bu yaptığı teklif ile onun cezasını tahfif edici bir sebep teşkil ediyordu. Ama beni de ihtilâle muanniden devam eden bir şahıs olarak gösterip cezamın tahfif edeceği hiçbir kapı bıraktırmıyordu. Ceza bakımından hiçbir şey

düşündüğüm yok, ama arkadaşlarımın vefasını gösterdiği için yazıyorum. İnsanlar tehlike anında belli oluyor.

Bu gibi arkadaşlardan nefret ediyor yüzlerini dahi görmek istemiyorum. İyi gün dostlarından hayatta kimseye hayır gelmez. Hapishanede de şimdi bu tip insanlar, Galip Gültekin, Turgut Alpagut benim sevmediğim ne kadar insan varsa bilhassa havacılar ile sıkı dostluk kurup hakkımda dedikodu yapıp geziyorlar. Nispet yapıyorlar akıllarınca. Hayatta yaşamak kısmet olursa bakalım daha neler göreceğim.

O gün Yb. Rıfkı Ertem ve M. Pakoba ’ya şu şahısları çağırmalarını söyledim: Yarbay Hakkı Sümer, Alb. Tevfik Ünlüer, Alb. Yaşar Başaran. Hepsi öğleden evvel geldiler.

a. Hakkı Sümer ’e şu talimatı verdim: “İhtilâl tarih ve saatini söyledim. Resmi elbiseni giyerek Yarbay Saffet Tuksal ’ı da alarak Harp Okulu ’na geleceksin. Harp Okulu ’nda vazifen eskisi gibi bağlı birlikler kumandanlığıdır. Bir de Ord. Bşk. Muhafız Tb. K. Yz. Tacettin ’i haberdar edeceksin, o da harekât planındaki vazifesine göre hareket edecek” dedim. “Peki” dedi, gitti. Mert ve erkek bir asker olarak. Gece Harp Okulu ’na gelmişti. Kahramanca sabaha kadar yanımda kaldı ve vazife gördü. Sabahleyin de birlikte okulu terk ettik, mahkeme safhasında yalnız manen çökmüş vaziyette idi. Çok korkuyor ve o geceki fiili durumlarını her zayıf sanık gibi saklıyordu.

b. Alb. Tevfik Ünlüer: Aynı şekilde gün ve saati söyledim. “Birinci vazifen 28. Tüm. Top. K. Yzb. Metin Pakel ’e durumu bildireceksin. Evvelce yapılan plana göre Top. K.lığı hareket edecek. Bildirip bildirmediğini saat 18.00’e kadar bana bildireceksin” dedim.

“İkincisi P. Alb. Cahit Aksoy ’u alıp gece saat 23.00 ’te 28. Tüm Kh. civarına gideceksin. Harekât başlar başlamaz ikiniz 28. Tüm. Top.larına gidip orada vaziyete hâkim olacaksınız. Top. irtibat subayları Kh. olan Harp Okulu ’na gelecekler.”

O da bana peki dedi gitti ve saat 18.00 ’de de Tüm. Topçularının hazır olduğunu, haberi ulaştırdığını bana eve gelip bildirdi. Ayrıca da gece saat 21.00 ’de Pakoba ’ya randevu vermiş, Pakoba da Akay Pastahanesi önüne

gidip Tevfik Bey ile Cahit Bey ’i buldu, topçuların hazır haberi de ikinci defa bana Pakoba kanalı ile geldi. Fakat Harp Okulu ’na çıktığım zaman ne göreyim, Cahit Aksoy ile Tevfik Ünlüer orada değiller mi? Vazife başına gitmemişler, etrafımda vazife ver deyip dolaşıyorlar, herkes kendisini Harp Okulu ’na atmak ile garantiye almak istemiş. Tevfik Ünlüer sabaha kadar yanımda kaldı. Arada sırada verdiğim vazifeleri noksan da olsa yaptı. Sabahleyin de okulu beraber terk ettik. Yalnız mahkemede çok korkuyor ve daima susmayı tercih ediyor. Dedikodu yaptığını duymadım. Ama çok çekingen, ruhi bir şok geçiriyor. Cahit Aksoy da ha keza. Sonradan öğrendim. O büsbütün ruhen bozulmuş hatta intihar bile etmiş ama muvaffak olamamış. Ruhen malûl haldeler.

c. Piyade Alb. Yaşar Başaran. Ona da gün ve saati bildirdim ve şu talimatı verdim:

1. “Em. Sv. Yb. Şükrü İnanç ’ı yanına alacaksın, inzibat trafik kıta kumandanı piyade Bnb. Necmi Acar ve Jandarmanın vazifesini uygulayacak olan Bnb. Kemal Kâhyaoğlu’nu birlikte alacaksınız sizin evde veya bir yerde yemeğe gideceksiniz. Saat 23.00 ’e kadar bu iki arkadaşa bir şey söylemeyeceksiniz. Saat 23.00 ’te durumu bildirip kıtalarına alarm çektirmeye götüreceksiniz. İhanet ederlerse zor kullanacaksınız Yaşar” dedim (Sanki aklıma gelmiş gibi). “Merak etme” dedi.

2. İkincisi de, radyoda okunacak deklarasyon yazılıp ben evde olmasam da zarf içinde eve bırakırım, uğrar alırsın. J. Bnb. Necmi Acar alarmı müteakip 6 dakikada radyo evine gelebilecekti (plan böyle idi). Hemen radyo evine girer okutursunuz, dedim. Aynı deklarasyon Tank Tb. ’da da var, bakalım yarış edin, kim önce okuyacak, diye de şaka ettim. Peki dedi, gitti. Öğleden sonra deklarasyonu da gelip elden almıştı.

3. Üçüncüsü de, radyoda anons okunduktan sonra beni iki trafik cipi ile gelip Küçük Esat ’ta Pakoba ’nın evinden alıp Harbiye ’ye emniyet ile çıkaracaktı, öyle planlamıştık.

Bu hususu izah etmek icap ediyor. Çünkü ben o gece elimde olmayan sebeplerden dolayı tam zamanında Harbiye ’ye çıkamadım (Harbiye ’ye saat 00.50’de gelebilmiştim). Bu yüzden hakkımda yapılan en büyük dedikodu da bu. Bilhassa Turgut Alpagut ve onun gibi muğber olan

arkadaşlar tarafından uydurulanlar ve beni küçültmek için yayılan hapishanede haberler:

1. Ben harekâtı evden idare etmişim.

2. Harbiye ’yi zamanında çıkaracak adam evden en sonra mı gelir?

3. Her iş olup bittikten sonra saltanatla şatafatlı bir kahraman olarak Harbiye ’ye gelmek istiyormuşum.

4. Zamanında Harbiye ’ye çıkmaktan korkmuşum. Tehlikeli yere arkadaşlarımı sürmüşüm.

Bunları hep hapishane koğuş ve koridorlarında bazı arkadaşlarım yayarak günlerce dedikodu yapıp gezdiler. Hatta bunlara Cevat Kırca bile inandı. Hapishanede bulunan siyasî rakipler, 14’ler, 11’ler, Dündar, Necati ikilisi ve aşağılık kompleksine düşmüş yakın arkadaşlarım da maalesef bu kampanyada yer aldılar.

İşin esası şudur:

31 Mart 1963 ihtilâl teşebbüsünde plan benim için şöyle idi. Ben de o gece Harp Okulu ’na girecek arkadaş ekibi ile birlikte ilk önce Fethi Gürcan ’la beraber Zırhlı Birlikler Okuluna girecektim. Fethi Gürcan ekibi ile Tank Tb. ve Sv. grubuna giderler. Ben de Harp Okulu ’na gidecek arkadaşlarla birlikte Harp Okulu ’na gidip girecektik. 31 Mart geçtikten sonra şu dört arkadaş benim hakkımda şöyle düşünmüşler: Alb. Galip Gültekin, Yb. Rıfkı Ertem, Bnb. Fethi Gürcan Yb. M. Pakoba: “Albayım siz lidersiniz, birinci hatta gitmenize lüzum yok, her şey olabilir, vurulabilirsiniz, siz bize lazımsınız. Onun için bu sefer siz bir evde bulunun, biz gider kıtaları çıkarır sonra gelip sizi oradan emniyetle alırız” dediler. İşte bu arkadaşların samimi beni koruma tekliflerine uyarak 21 Mayıs 963 harekâtında Pakoba ’nın evinde beklemeyi uygun gördüm. Yoksa korktuğumdan, yahut saltanatla gelmeyi düşündüğümden değil. Pakobalar ’a gideceğimi, bu dedikoduyu körükleyen Turgut Alpagut da çok iyi biliyordu. Neden o gece son defa saat 20.00 ’de helalleşip ayrılırken böyle bir arzusu var ise bana bildirmedi. Ondan önce Harbiye’ye çıkmaz idiysem o zaman görürdü. Onlar gibi de korulukta Harbiye çıkıncaya kadar da beklemezdim. Ama ne yapayım ki

her hareketimde samimi idim. Arkadaşların bu tekliflerini de kabul edişim hata imiş. Bunu şimdi anladım.

Trafik kıta komutanı ihanet edip gelmeyince tabi Yaşar Başaran da gelip beni zamanında alamadı. Ben gece pek geç kalmış sayılmazdım. Zaten olan olmuştu. Ama herkese laf lazım imiş.

Yaşar Başaran o gece benim verdiğim talimatı Necmi Acar ’a tatbik etmemiş, saat 21.00 ’de deklarasyonu ona teslim edip 23.30 ’da radyoevi önünde gelmesini beklemiş. O da ne yapsın? Necmi ’ye çok itimat etmişti. Yaşar Başaran o gece büyük bir cesaretle, çok büyük işler gördü.

Çok sadık olarak sabaha kadar çalıştı. Fakat ne yazık ki o da son günlerde dedikoduculara kısmen uydu. Kendisine yazık ediyor. Bana bir şey olmaz. Devam ederse kendi kaybeder. Öğleden sonra Yb. Pakoba, İzzet Köz ’e uğrayıp haber getirecekti, onu sabırsızlıkla bekliyordum. Nihayet geldi. “Hava kuvvetleri hazır Albayım” dedi. “Şimdi oradan geliyorum. İzzet Köz şifreli olarak bir yerle görüştü ve tamam” dedi. Osırada Hv. Bnb. Necdet Öz ile Hv. Bnb. Cemal Özdemir, Mürted üssünden geldiler, oradakiÜs. K. Kur. Alb. Kazım Kalafat ile anlaştık, bu gece Mürted üssünden 4 adet uçak üsteğmen Aytekin kumandasında hareket edecek dediler, dedi. Hv. Bnb. Cemal Özdemir ’i alıp otomobille Pakoba ’nın Küçükesat ’taki evini gösterdiğini bana bildirdi. Ben de kendisine akşam saat 20.00’den sonra ailem ile beraber yemeğe geleceğimi bildirdim. Gitti.

Artık her şey normaldi, iş saatlere kalmıştı. Şüpheyi davet etmemek için normal hayatımda hiçbir değişiklik yapmadım. Sokağa çıktım. Kızılay ’da dolaştım, 22 Şubatçıların çay bahçesi olarak bilinen Zafer anıtı karşısındaki (Zafer Çay Bahçesine) gittim, oraya Sv. Yb. Şükrü İnanç geldi. Ona da durumu bildirdim. Yaşar Başaran, Tevfik Ünlüer, Rıfkı Ertem, M. Pakoba hep orada idik.

Daha önce evden ayrılmadan en son olarak Em. Yzb. Ümit Yavuz ile görüştüm (Karımın amcasının oğlu idi. 22 Şubat’ta Harp Okulu ’nda 7 Blk. K. idi. O gece çok kahramanca hareket etmişti, ben de kendisine çok güvenirdim. Onun için en kritik vazifeyi de o gece ona vermiştim. Harp Okulu Bindirilmiş Bl. K. idi). Geceki vazifesini bir daha anlattım. Tk. K. olanTop. Üsteğ. Arif Hikmet Çelik, Üsteğ. Ayhan Öcal ’ı da al gel dedim.

Bana aynen şöyle söz vermişti. “Talat Ağbey hiç merak etme. Hiç kimse gelmezse ben geleceğim. Dikmen ’deki evden çıkıp tam saatinde gelirim” dedi gitti. “Fakat ihanet etti. Ne o, ne de Üsteğ. Arif Hikmet Çelik o gece vazifelerine geldiler. Yalnız Üsteğ. Ayhan Öcal geldi.

Zafer bahçesinden saat 19.00 ’da Pakoba-Rıfkı ile eve dönüyorduk. Kızılay ’ın karşısında Hareket gazetesi muhabiri İnci Tuğsavul’a rastladık. İyi tanışırdık, 3 dakika kadar görüştük. Benden görüşmek için randevu istedi. Ben de gayet soğukanlı olarak ertesi gün saat 14.00 için kendisine randevu verdim. Çok zeki bir kız idi, iyi gazeteci idi, şüphelenmesin diye azami gayret sarf ediyordum.

Eve geldik. Rıfkı Ertem ile helalleşip, kucaklaşıp ayrıldık. Ben karımı, kızımı alıp, damadım tank teğmeni Atillâ Altugan da dahil saat 20.30 ’da Pakoba ’larda olduk. Neşe ile oturduk, sanki bir şey yokmuş gibi yemeğimizi yedik. Damadım Teğ. Atillâ Altugan saat 10.45 ’te helalleşip Tank Okuluna gitti. Radyoevine gidecek ilk tankta vazifeli idi.

Saat tam 23.00 ’te kapı çalındı, Hv. Bnb. Cemal Özdemir geldi. Oturduk, Hava Kuvvetleri ’nin son durumunu bildirdi. “Bütün üsler hazır” dedi. “Eskişehir üssünde Hv. Kur. Alb. Hulusi Kaymaklı, Balıkesir Üs. K. Kur. Alb. Saffet Aral, Diyarbakır Üs. Kumandanı Tuğg. Emin Alpkaya ve Hv. Alb. Lütfü Güngör, Mürted Üs. K. Kur. Alb. Kazım Kalafat ile görüştüm. 4 uçak da pistte bekliyor, her şey hazır” dedi. “Saat 23.30 oldu, artık tehlike kalmadı” dedim. “Bu ana kadar hükûmet haber almadığına göre harekât başladı” dedim.

Heyecan ile beni almaya gelecekleri bekliyordum. Saat 23.55 olmuştu, kapı çalındı. Em. Sv. Yb. Şükrü İnanç geldi. “Beni Alb. Yaşar Başaran gönderdi. Tanklar gelmez ise Trafik Kıta ben gelmem diyormuş” dedi. Ben de “Şükrü merak etme tanklar muhakkak gelecekler, git söyle gelsinler” dedim, hemen gitti. O gider gitmez, radyo sustu, bir Almanca neşriyat başladı, o da kesildi, radyo da vınlamaya başladı. Arkasından, Dikkat dikkat diye, Tank Üsteğ. İlhan Baş ’ın sesi yükseldi. İlk tebliğ okunmaya başladı:

21 Mayıs 1963 İhtilâli Tebliği

DİKKAT DİKKAT:

Şimdi Türk Silahlı Kuvvetleri İhtilâl Genel Karargâhının bildirisini dinleyeceksiniz:

BÜYÜK TÜRK MİLLETİ ’NE:

1. Gayesi ve vazifesi milletimizin kurtarıcısı ve Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk ’ün ilkeleri ile çizdiği yolda yürümek ve milletimizi çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırarak refah, huzur ve güvenlik içinde yaşatma olan Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmetleri, mevcut Anayasa ve kanunları hiçe sayarak partizan bir zihniyetle hareket etmeleri neticesinde ekonomik, sosyal ve politika hayatımızı tamamen felce uğratmışlar, millet ve devletimizin bekasını tehlikeye düşürmüşlerdir.

Durumu çok yakından ve hassasiyetle izleyen Türk Silahlı Kuvvetleri bu şartlar altında Büyük Milletimiz ’in isteklerine uygun olarak ve bunu milli vazifesi bilerek idareye el koymak zorunda kalmıştır.

2. Türk Silahlı Kuvvetleri tamamen Atatürk ilkelerine bağlı olarak Milletimizin muhtaç olduğu kuvvetli, istikrarlı, devrimci ve demokratik Cumhuriyet idaresini kuracak ve muhalefeti amacına ulaştıracaktır.

Bu amaç Türk Milletinin refahı, huzuru, hızla çağdaş uygarlık seviyesine yükselmesi, eşitlik, bütünlük, birlik ve güven içinde milli şeref ve haysiyetle bütün hürriyetlerine sahip olarak barış içinde yaşamasıdır.

3. Bu maksatla MİLLET MECLİSİ VE CUMHURİYET SENATOSU fesh edilmiştir. BÜTÜN Siyasî PARTİLER İLE SİYASÎ PARTİLERE BAĞLI VEYA SİYASÎ MAHİYETTE OLAN BÜTÜN DERNEKLER KAPATILMIŞ VE HER TÜRLÜ SİYASÎ FAALİYET MEN EDİLMİŞTİR.

4. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde vatandaşlarımızın ve yabancıların mal ve can emniyetleri ile hak ve hürriyetleri mevcut kanunlarımız

dahilinde Türk Silahlı Kuvvetleri ile Emniyet Kuvvetlerinin teminatı altındadır.

5. Birleşmiş Milletler Anayasasına tamamen riayetle mevcut anlaşma ve dayanışmalarımıza sadık kalınacaktır. İdare mekanizması, amirleri ve emniyet teşkilatı mensupları normal vazifelerine devam edecekler, Silahlı Kuvvetler ve Emniyet Teşkilatı mensupları idare amirlerine her türlü yardımı yapacakladır.

6. Büyük Türk Milleti, hiçbir şahıs, zümre ve parti adına hareket etmeyen, yalnız milletine karşı borçlu olduğu vazifesini yapan senin Silahlı Kuvvetlerinin zaman zaman yayınlayacağı bildirileri tam bir vakar, huzur ve güvenlik içinde bekle, halaskâr fedailerin yalnız ve daima senin emrinde ve hizmetindedir.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ İHTİLÂL GENEL KARARGÂHI ADINA

TALÂT AYDEMİR

Hv. Bnb. Cemal Özdemir hemen boynuma atladı sarıldık tebrik etti. Eşim, çocuklarım, Pakoba ve ailesi sevinç içinde idik. Arkadan Harp Okulu Marşı çalmaya başlayınca ben şöyle dedim: “Bu günü gördüm, artık ölsem de gam yemem.” Hemen Pakoba ile Cemal Özdemir ’i Harp Okulu ’na gönderdim. Ben de plan gereğince Yaşar Başaran ’ın beni gelip almasını bekliyordum. Derken biraz sonra bir cip geldi, içinden iki Harbiyeli ve Yb. M. Pakoba indi. Harbiyeliler in biri Erol Ege, diğeri Zihni Çetiner idi. Hemen evdekiler ile helalleşip Harbiye’ye hareket ettik, yolda Meclis önünde bir tank gördüm, Teğ. Savaş Kilimci bizi durdurdu. Parola sordu. Beni görünce arabayı serbest bıraktı.

Harbiye’ye döndük, yokuştan aşağıya Bl.ler muntazam iniyorlardı, arabadan indim onları selamladım, hayırlı vazifeler temenni ettim. Hepsi neşe içinde idi. Galip Gültekin beni karşıladı, tekrar arabaya bindik. Nizamiyeye on metre kala indim.

Beni ilk karşılayan Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta oldu. Hv. Alb. Turan Çağlar da boynuma sarıldı öptü ve o anda kayboldu. Mektebin önü

karmakarışıktı. Turgut Bey ’e “İç ve dış emniyeti alındı mı?” dedim. O anda okul nöbetçi amiri Top Yb. Behzat Tanır ’ı yanıma getirdi, elini sıktım. “Yarbayım ihtilâl başlamıştır. Vereceğim emirlere aynen harfiyen riayet edilecektir” dedim. Okulun bütün nöbetçi heyeti nizamiye önünde idi. Çoğu öğretmen subaylardı, Okul Nö. Sb. Nö. Amiri A. Nö. yzb. o anda hiç mukavemet göstermediler. Nöbetçi Sb. odasına çıktım. “Genç öğretmenlere vazife verilmesin, bir odada istirahat etsinler” dedim. Kendim sağdaki koridorda Kh. K. nın odasına gittim, yanımda muhafız talebeler, Pakoba, Hakkı Sümer, Galip Gültekin, Selçuk Okyay, Cahit Aksoy, Tevfik Ünlüer vardı. O sırada radyo el değiştirdi. 28. Tüm. Kur. Bşk. Yb. Ali Elverdi konuşuyor dediler, radyoyu kapattım. Bizimkiler şimdi alırlar, dedim.

Ali Elverdi’nin Radyoda Karşı Konuşması

Not: Talât Aydemir ’in anıları arasında bulunmayan Ali Elverdi ’nin konuşması sonradan alınarak bu bölüme eklenmiştir. Elverdi ’nin irticalen yaptığı konuşma Mamak Mahkemesi gerekçeli kararında şu şekilde yer almaktadır.

“Muhterem Türk Mileti:

Burası Ankara Garnizon Komutanlığı, ben 28. Tümenin Garnizon Kurmay Başkanıyım. Yarbay Ali Elverdi. Tekrar ilan ediyorum, bundan evvel yapılan iş yanlıştı, şimdi düzelttik. Radyoevi tekrar muhafaza altına alındı. Ankara sükunet ve selamete kavuşturuldu. Bundan evvel yapılan üç buçuk tane çapulcunun sergüzeştçe hareketi idi. Bu harekete bu anda son verilmiştir.

Birlikler size hitap ediyor: Türk Ordusu herkes kışlalarına dönsün, herkes ikinci emri beklesin. Türkiye Cumhuriyeti şerefli ordusu kara, hava, deniz ve jandarma komutanlığı bütün Türk Milleti ’ne hitap ediyorum. Ordumuza hitap ediyorum. Herkes kışlalarına çekilsin. Ve istirahatine geçsin. Bundan önce yapılmış olan harekât sergüzeştlerin hareketinden başka bir şey değildir. Türk şerefli ordusunun şerefli subay ve mensupları derhal yataklarından kalkmış, silahına sarılmış, yapılan bu sergüzeştçe harekete son vermiştir. Türk Ordusu Demokrasi ’nin aşığıdır. Milli irade ordu ve millete husule gelen bizim hepimize gelen evladımızdır. Biz Milli İradenin bekçisiyiz. Sonuna kadar kanımızı ve canımızı vermeye hazırız.

Muhterem Türk Milleti:

Tekrar ediyorum, bundan önce yapılan harekât yanlış bir harekettir. Son verilmiştir. Bu hareket onların skandalı ile netice bulmuştur. Türk Ordusu duruma hâkimdir. Türk Ordusu derhal kışlalarına dönecek, geri emir bekleyecektir. Yayına arada devam edilecektir.”

(Marşlardan sonra):

“Muhterem Türk Milleti size Silahlı Kuvvetlerin sesini duyuruyorum, Silahlı Kuvvetler tamamen duruma hâkimdir. Türk Silahlı Kuvvetleri Hükûmetin emrindedir. Bundan önce yapılan anonslar ve yayınlar birkaç çapulcunun marifetiydi, buna son verilmiştir. Şimdi Silahlı Kuvvetler bunları toplamakla meşguldür. Türk Silahlı Kuvvetleri vazifesinin başındadır. Hükûmetin emrindedir. Hükûmetin icraatına son verilmemiştir. Bundan önceki yayınlar tamamen yalan ve yanlıştır. Hiçbir kimse tevkif edilmemiştir. Hiçbir hükûmet mensubu toplanmamıştır. Bu harekete hiçbir ordu mensubu katılmamıştır. Türk Ordusu hükûmetinin emrinde olarak bu yapılan isyan hareketini, silah çekme hareketini bastırmış ve iş başına gelmiştir. Birçok rivayetler olabilir, bunların hepsi yalandır. Kan dökülmemiştir. Harekâtı yapanlar 3-5 çapulcudan ibarettir. Onların da harekâtına son verilmiş ve Türk Silahlı Kuvvetleri duruma hâkim olmuştur. Hükûmet iş başındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri Kara, Deniz, Hava ve Jandarma kuvvetleri emniyet mensupları hükûmetin emrinde ve emir beklemek üzere vazife başındadır.”

(Marşlardan sonra):

“Muhterem Türk Milleti bir buçuk saat evvel Radyoevi ’ni bir sergüzeşt ve çapulcular istila etmişler ve size yalan neşriyata bulunmuşlar idi. Türk Silahlı Kuvvetleri bunları toplamış ve duruma hâkimdir. Endişe edilecek hiçbir mevzuu ortada yoktur. Bu çapulcular tamamen toplanmıştır. Yalanlara, rivayetlere inanmayınız, bunlara Türk Silahlı Kuvvetleri tamamen duruma hâkim olup, hükûmetinin emrindedir. Türk silahlı Kuvvetleri vazife başındadır. Muhterem Türk Milleti bundan sonraki yayınları yalnız uzun dalga üzerinden neşredeceğiz, kısa dalgaya son veriyoruz.”

(Marşlardan Sonra):

“Muhterem Türk milleti:

Bundan iki saat önce bazı sergüzeştçiler Radyoevine taarruz ederek istila etmişler ve yanlış beyan ve yayınlarda bulunmuşlardır. Bunlar Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından tamamen toplanmış ve cezası verilmek üzere adalete teslim edilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri hükûmetinin emrindedir. Hükûmet tamamen iş başındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri Milli İradenin bekçisidir.

Demokrasinin aşığıdır. Bu yoldan asla hiçbir silahlı kuvvet mensubu ayrılmamıştır ve ayrılmayacaktır. Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı ’nın emrini bildiriyorum.

Herkes Kıt ’asının başında emir beklesin, herkes kıt ’asının başında emir beklesin, herhangi bir fevrî harekete tevessül edilmesin. Türk Silahlı Kuvvetleri duruma tamamen hâkimdir. Yalan neşriyat ve dedikodulara inanılmasın. Hiç kimse tevkif edilmemiştir. Hiçbir kan dökülmemiştir. Silahlı Kuvvetler tamamen duruma hâkimdir. Durum normale avdet etmiştir. Hükûmet iş başındadır. Biraz sonra hükûmet başkanı, Devlet Reisi ve Genelkurmay Başkanı ’nın seslerini duyacaksınız.”

(Marşlardan sonra):

“Muhterem Türk Milleti:

Burası Ankara radyosu, Türk Silahlı Kuvvetleri duruma tamamen hâkimdir. Yapılan harekât üç beş çapulcunun harekâtından başka bir şey değildir. Bu harekât tamamen bastırılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri bütün subaylar birliğinin başında bulunsun, Ankara Garnizon Komutanlığı birlikleri, Ankara Garnizon Komutanlığı birlikleri, EMASYA (Emniyet, Asayiş, Yardım) planı uygulansın, EMASYA planı uygulansın. Ankara Garnizon Birlikleri EMASYA planı uygulansın. Ben Garnizon Kurmay Başkanı Yb. Ali Elverdi, EMASYA Planı uygulansın. Ankara tamamen emniyettedir. Türk Silahlı Kuvvetleri vazifesinin başındadır. Hükûmetin emrindedir. Başbakan vazifesi başındadır. Hükûmet tamamen duruma hâkimdir. Endişe edilecek hiçbir husus yoktur.”

(Marşlardan sonra)

“Muhterem Türk Milleti:

Bundan önce yapılan, iki saat önce yapılan bütün yayınlar yalan neşriyattan ibarettir. Türk Silahlı Kuvvetleri duruma hâkimdir. Ankara ’da endişeye mucip bir şey yoktur. Hükûmet vazifesi başındadır. Başbakan vazifesi başındadır. Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Komutanlığı hepsi vazifeleri başındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri duruma hâkimdir. Türk Ordusu Milletinin ve Hükûmetinin emrindedir. Türk Milleti Milli iradenin

bekçisidir. Türk Milleti demokrasinin aşığıdır. Türk Ordusu demokrasinin aşığıdır. Milli İradeye, kimseye el sürdürmeyecektir, Türk Silahlı Kuvvetleri."

(Marşlardan sonra) "

Muhterem Türk Hükûmeti:

Türk Silahlı Kuvvetleri duruma hâkimdir. Bundan önce yapılan harekât ve yayınlar yanlıştır, yalandır. Türk Silahlı Kuvvetleri, hükûmetinin emrindedir. Hükûmet iş başındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri hükûmetinin emrindedir. Bundan önce yapılan neşriyat yalan ve yanlıştır. Bütün Garnizon birlikleri. Ankara garnizon birlikleri, Genelkurmay Başkanının emrini tekrar ediyorum. EMASYA planı uygulanacak... Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı 'nın emri bütün birlik komutanları, birliğinin başında emir beklesinler. Ve EMASYA planını uygulasınlar. Genelkurmay Başkanı vazifesinin başındadır. Başbakan ve Hükûmet Erkanı vazifesinin başındadırlar. Hükûmet duruma tamamen hâkimdir."

Radyo Tekrar El Değiştiriyor

Çünkü karşımızda hiçbir kuvvet yoktu. Ama nasıl olduğunu anlıyamamıştım. Meğer Radyoevine ne trafik kıtası gelmiş, ne de Harp Okulu ’ndan gönderilecek bindirilmiş bölük gitmiş. Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta da meydanda yok, hemen nizamiyede binmiş olarak bekleyen Blk. ’ü aşağıya sevkettim. Üstğ. Erol Dinçer (Gecenin en kahraman subayı). Bu Blk. ile gidip radyoevini tekrar zaptetti. Ali Elverdi ’yi tevkif edip getirdi. Radyo tekrar bizim anonsu vermeye başladı. 02.30 ’a kadar devam etti.

Erol Dinçer ’in Radyoda İhtilâl Karargâhı adına okuduğu tebliği:

Türk Silahlı Kuvvetleri İhtilâl Genel Karargâhı iki numaralı tebliği:

1. 21 Mayıs 1963 günü 00 saatten sonra ihtilâl için verilen özel parolayı bilmeyen hiçbir vatandaş sokağa çıkmayacaktır.

2. Aksi hareket eden kim olursa ateş edilecektir. İstanbul, Ankara vilayetlerinde şu andanitibaren Örfi İdare ilan edilmiştir.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ İHTİLÂL KARARGÂHI

Bu sefer Etimesgut istasyonundan radyonun irtibatını kestiler. Hükûmet kuvvetleri diye Etimesgut ’tan anonsa başladılar.

Şans Dönüyor: Genelkurmay Başkanı Sunay ’ın Radyo Konuşması

Genelkurmay Başkanı Sunay şu konuşmayı yaptı:

Türk Silahlı Kuvvetleri Hükûmetin emrindedir. Kara, Deniz, Hava ve Jandarma Komutanlıkları Hükûmeti desteklemektedir. Talât ’ın 3-5 adamı hüsrana uğrayacaktır. Maceraperestler muvaffak olamayacaklardır ve cezalarını göreceklerdir. Bunlar toplanmaktadırlar.

Orgeneral Cevdet Sunay

Genelkurmay Başkanı

İşte o andan itibaren subaylarda, kıta komutanlarında bir çözülme başladı. Halbuki karşımızda hiçbir kıta yoktu. Subaylar tankları bırakıp, bölükleri bırakıp kaçmasa idi, hiçbir şey olmayacaktı. Tek radyonun bu kadar tesirli bir silah olduğunu o zaman anladım. Mağlubiyetimizin tek sebebi radyodur.

Bu saatten itibaren şans artık döndü. İstanbul ’dan da hiçbir haber alamadım. Orası da radyo el değiştirince ayağa kalkan birlikler hemen ters dönmüşler, asayiş planını uygulamaya başlamışlar. Harp Okulu ’na birçok generaller enterne edilerek getiriliyordu. Hepsine iyi muamele ettim. Silahlarını aldırmadım. Okulun garnizonunda istirahat ettirdim. Otobüslere doldurup aşağıya vazifelerine gönderiyordum. Bir hayli de her rütbeden subay geliyordu. Çoğu vazife istiyorlardı, güvenip veremedim. Tanımıyordum. Hele ikinci defa radyo bize geçince:

Harbiye ’ye parolayı bilmeyerek getirildim diye gelen subay akını başladı. Bunlar iki taraflı hareket eden subaylardı. Yaşasın cinsinden. Saat 03.30 raddelerinde çok bunaldım. Bu sıralarda Cevdet Sunay ’ın adına radyoda şu bildiri tekrarlanıyordu.

Havada uçan Türk Hava Kuvvetleri tayyareleri Hükûmetin ve Genelkurmay Başkanlığının emrinde olarak havada vazife beklemektedirler. Yolunu sapıtmış bir kısım Harbiyelilerin ve yanlış yolda olan azınlığın derhal

kışlalarına çekilmelerini ve silahlarını bırakmalarını emrederim. Aksi takdirde bütün Silahlı Kuvvetlerle birlikte yarım saate kadar Hava Kuvvetleri taarruz edecektir.

Orgeneral Cevdet Sunay

Genelkurmay Başkanı

Silahlı Çatışma

Biraz evvel 229. P. İrtibat Sb. Hâkim Gökalp Pusat geldi. 229. P. A. başta Rıfkı Ertem olmak üzere alay tam plana göre hareket etmişti. Yb. Rıfkı Ertem o gece tam kendisini gösterdi. % 100 vazifesini yapan çok kahraman bir subaydı. Kendim Hv. Kuvvetleri Kh. ’na kadar aşağıya indim. Çünkü Radyoevine giden Harbiyelilere ateş ediliyor, diye bir haber gelmişti. Yb. Rıfkı Ertem ’i istettim, benim de gidip müdahale etmekten, bizzat oralarda döğüşmekten başka çarem kalmamıştı. Hiçbir yardımcı yoktu. Aslan gibi vazife gören Bnb. Fethi Gürcan, Üstğ. Erol Dinçer, Yzb. Tevfik Saltoğlu, Yb. Rıfkı Ertem, Asb. Münip Tepeci ve Harbiye talebelerinden başka kimseyi göremiyordum. Tam Hv. K. Kh. meclis arasındaki yol üzerinde Yb. Rıfkı Ertem ile konuşuyorduk. Radyoevine gidecekti. Emir veriyordum, etrafımızda Harp Okulu talebeleri vardı. 30-40 kadar Hv. Kv. Kh. da dolu gibi bize ateş başladı. Hemen talebelere tam siper yaptırdık, fakat Rıfkı bey ile biz ayakta kaldık, kendimizi kaybetmiştik, hele ben vurulmayı çok arzu ediyordum. Fakat öldürmeyen Allah öldürmüyor, ayağımın ucuna yere çarpan mermileri çok gördüm. Mucize demekten başka elimden bir şey gelmiyor. O geceyi görmeyen inanamaz. Biraz sonra ateş kesildi, okula döndük, işler pek iyi gitmiyordu. Sabah olmak üzere idi. Saat 05.30 oldu. Okula koşarak İzzet Köz ile Hv. Bnb. Necdet Öz ’ün geldiğini gördüm, sevinçle işte albayım nihayet istediğin uçakları getirdik, şimdi Eskişehir Hv. Üssünden (4) adet F-100 uçağı hareket etti, geliyorlar, demeye kalmadı. Uçaklar geldi, nizamiyeye çıktım, dört uçak da Meclis Binası üzerine Muhafız A. Köşke dalıyor. Hv. K. K. ve Genel Kh. dalıyorlardı. Epey uçuş yaptılar. İzzet Köz bana Hv. K. Kh. ateş altına bu uçaklarla aldırtacağını söyledi. Harbiyelileri Kh. civarından çekin dedi. Ben de Fethi Gürcan ’a haber gönderdim, hakikaten biraz sonra uçaklar Hv. K. Kh. ve Genel Kur. makineli tüfekle tarıyorlardı. Hatta bir uçak da roket atışı yaptı ama Hv. K. Kh.nın yanındaki araziye düştü, bir müddet sonra bu uçaklar gittiler. Herhalde akaryakıtları bitti. Saat 06.00’da bu sefer iki adet F-86 uçağı geldi, bunlar Mürted ’ten kalkmış hükûmet kuvvetlerine aitti. Bunlar da Harp Okulu ’nu makineli tüfek ile taramaya başladılar, o anda bir talebe şehit oldu. Epey ateş ettiler, artık vaziyet aleyhe dönmüştü. Baktım Al. Nö. A. Sabahattin Altınok geldi. “Harekâtı durduralım albayım” diyerek yalvarıyordu.

Biraz evvel de bu binbaşı beni tevkif etmek için tertibat almıştı. Bağlı birliklerden 30-40 kadar er toplamış, başında Sadık Yzb. İle Nizamiyeye doğru geliyorlardı, talebeler bana haber verdiler. Hemen iki Tomsonlu muhafız ile dışarıya fırladım, gelen askerlere karşı yürüdüm, Yzb. geri dönüp kaçtı. Askerlerin başında bir Assb. vardı. Çağırdım emir verdim, askerleri durdurdu. Tüfek çattırdım. Başına bir nöbetçi diktirdim, erleri geldikleri yere gönderttim. Bunun esasını duruşma safhasında öğrendim. Kur. Bnb. Sebahattin Altınok ile Nö. Yzb. Şendoğan ’ı sabaha karşı bazı tertiplere girdiklerini haber alınca tevkif etmiş, bir odaya kapatmıştım. Oradan telefon ile Genelkurmay 2. Başkanı Memduh Tağmaç ile S. Altınok görüşmüş, beni tevkif için emir almış. O askerleri meğer Yzb. Ziya emir verip getirtmiş, ama muvaffak olamadı. Bu Binbaşıyı da mahkeme safhasında iyice tanıdım. Çok beceriksiz bir kurmay subay. (Hakkında çok fazla bir şey yazmayacağım.)

Saat 06.30 olmuştu. Teğmen Atillâ Altugan geldi, “Albayım hükûmet kuvvetlerine ait kuvvetler Harp Okulu ’nu kuşatıyor, tanklar yokuştan çıkıyorlar, elli metre kaldı” dedi. Baktım çare kalmamıştı. Okulda kalıp teslim olmak istemiyordum, çarpışa çarpışa göğsümden vurularak ölmek istiyordum. Nizamiyeden çıktık, yanımda şu arkadaşlar vardı: Alb. Galip Gültekin, Yb. M. Pakoba ve Hakkı Sümer, Alb. Tevfik Ünlüer Teğmen Atillâ Altugan, Harbiyeli birkaç arkadaş ve muhafızım Erol Ege. Biz de okuldan aşağıya sol tarafdaki koruluktan yürüyerek indik, sağımıza tanklar yol üzerinde, solumuzda 229. P. Al. avcı zincirinde ateş ederek ilerliyorlardı. Bizi ne gören vardı, ne de ateş eden, köprüye kadar indik, oradan sağ tarafa geçtik. Harbiyelilere terk etmeleri için ısrar ettik, onlar da terkettiler. Atilla da Galip Gültekin de gitti, Erol Ege beni terk etmemek için yalvarıyordu, ona üzerimdeki bazı kâğıtları verdim yak dedim, yaktı. O da ayrıldı, geri kalan arkadaşlarla Teknik Üniversite kapısına yürüdük. Yanımızdan kıtalar geçiyordu, aldıran olmadı, geri döndük Dikmen ’e doğru dere içinden yürüdük geldik. Dikmen ’e çıkan yolun kenarında fundalıklar içine oturduk. Bu sefer sağımızda Muhafız Alayı koruyu tarıyor, ateş ederek Harbiye ’ye doğru çıkıyordu. Solumuzdan dört metre kadar ötedeki yol kavşağında jeepler vızır vızır Dikmen ’e doğru gidiyorlardı, havada helikopter, topçu uçakları uçuyor, bizi arıyorlardı. Kimse bizi görmedi. Saat 08.00 ’e kadar orada oturduk, son durum muhakemesini yaptım:

Sivil Otoriteye Teslim Olma Kararı

“Olan oldu mağlup olduk. Mukadderattan başkası olmaz, gidip teslim olalım”. Astsubay Münip Tepeci bana yalvarıyordu, “Albayım dağa çıkalım. Ben sizi kaçırırım” diyordu. Ben kabul etmedim. Yb. Hakkı Sümer “Genelkurmay ’a teslim olalım” diyordu onu da kabul etmedim.

“Biz siviliz, ancak sivillere emniyet (polis) karışır, gidip ona teslim olalım” dedim. Kararı uygulamak için o anda geçen bir taksiyi yoldan çevirdik, hepimiz bindik. Doğru Hv. K. Kh. önünden Eminsu mahallesine geçtik, buraya iki askerî barikatı aşarak girdik. Kimse tanımadı. Yarbay Hakkı Sümer ’i eve bıraktık, oradan Maltepe camisi yoluna indik, orada da Alb. Tevfik Ünlüer ile Ast. Münip Tepeci ’yi bıraktık. Pakoba ile birlikte tam 8 tane askeri kordonu aşarak çok dolambaçlı yollardan Küçük Esat ’a Pakobalar ’a geldik. Eve çıkınca ailelerimiz bizi görünce şaşırdılar. “A geldiler” diye sevindiler. Çünkü radyo durmadan 22 Şubatçılar, asiler, imha edildiler diye yalan haberler yayıyordu. Tabiî bizi sağ görünce şaşırdılar, Biz sevki hiçbir şey yapmamış gibi kahve içtik, oturduk konuştuk, çok yorgun idik. Birer odaya çekilip yattık, uyuduk. Tam saat 12.00 olmuştu, polisler Pakoba ’yı tevkif etmek için eve gelmişlerdi benim orada olduğumu bilmiyorlardı. Ben de giyindim, odadan çıkınca polisler hem şaşırdılar hem de “Talât ağabey, sen burada mısın?” diye sevindiler. Polislere şu şartı koştum: “Ben ancak size teslim olurum, başkasına teslim olmam. Askerlere teslim olmam” dedim. Söz verdiler evden çıktık. Polis arabasına bindim. Beni götüren polisler, çok iyi insanlardı. Hayatımı kurtardılar.

Çünkü evin önünden hareket ettik hemen arkamızda beyazlı, sarılı bir hususi araba belirdi, içinde Merkez Kumandanı Orhan Çokdeğer ve birkaç tane menfaatçi subay ellerinde Tomsonlar klakson çalarak bize durmamızı işaret ediyorlardı. En nihayet bizim arabanın önüne geçtiler, kendilerini takip etmemizi söylediler. Ben polislere “Sakın bizi onlara teslim etmeyin” dedim. Arabalar hızla gidiyordu, Genelkurmay istikametine döndük, Jandarma genel K.lığı önünden geçtik. Merkez K. arabası Genelkurmay önüne giden yola girdi. Ben hemen polise ileri sür dedim, hızla uzaklaştık. Onlar kala kaldılar, arkamıza düştüler, ama biz Çankaya Emniyet Amirliği önüne geldiğimizde ancak yetişebildiler ise de iş işten geçmişti. Polisler ve

ben arabadan atladık, buraya girdik. Doğru 1. Ş. Md. yanına çıkardılar. Merkez K. Orhan Çokdeğer geldi, beni zorla Genelkurmay ’a götürmek istedi, ama polisler vermediler. O da şapşal şapşal bakakaldı. Bir de baktım Sv. Alb. Reşit Çölok (MDO’cu) elinde Tomson, o da bir ekmek peşinde kahraman gibi dolaşıyordu. Bu cins insanları görünce subaylardan nefret ediyorum. Bunlar zamanında yanımıza selavat ile gelen insanlardı. Sokakta görünce de selamlamak için çırpınırlardı. Ama şimdi acaba bu hareketler ile göze girip de bir Avrupa veya Tahran ’a gidebilir miyim diye çırpınıyorlardı. Ekrem Acuner ’in (MDO) teşkilatında uşak ve köpek gibi çalışanlardan biri de buydu...

Polisler usulen üzerimi aradılar. Diğer bir odaya aldılar. Orada kısaca bir ifade verdik. Biraz sonra odaya muhafız olarak dört tane polis geldi. İkisi resmi, ikisi sivil. Sivil olanlardan bir tanesi genç partizan tipli bir kimse ve CHP ’li olduğu da konuşma ve yüzünden akıyor. Hareketin tasvip edilmediğini, fena olduğunu, aklınca beni tenkit edip, kızdırmak istiyordu. Haline gülüp soğukkanlı cevaplar veriyorum. Bir şey ağzımdan alamıyor. En nihayet dayanamadı şu dört suali güya çaktırmadan sordu:

1. Albayım harekât muvaffak olmadığını görünce kaçmayı veya ecnebi bir sefarete sığınmayı düşünmediniz mi?

“Hayır” dedim, “Bir lider hiçbir zaman kaçmaz, sefaretlere girmek de bana yakışmaz. Ben yaptığım işin ne olduğunu biliyorum. Milletime hesap vermeye hazırım, sonra hakikatler kayıp olurdu” dedim

2. İntihar etmeyi düşünmediniz mi?

“İntihar irade zâfiyetidir. Bana yakışmazdı, bunun için de hiçbir sebep görmedim” dedim.

3. Siz idam edileceksiniz, çoluk çocuğunuza hele askeri okuldaki oğlunuza hiç acımadınız mı?

“Benim idam edilip edilmiyeceğim belli olmaz. Bu iş bildiğiniz kadar kolay bir iş değil, biz radyonun söylediği gibi 3-5 çapulcu değiliz, derinliği olan bir kuvvetiz, bu iş daha bitmedi, bizim intikamımızı alacak binlerce insan var. Ben memleketin kurtuluşu için bir ideale inanarak hareket ettim. Bu

uğurda çoluk çocuk düşünülmez, zaten onlar da benim yaradılışımdadırlar, hiç düşünmedim ve acımam da”.

4. Peki kurtulur, kısmet olur çıkarsanız ne yaparsınız?

“Derhal ilk fırsatta bir yenisini. Ve git seni buraya gönderenlere raporunu yaz ver” dedim. Umduğu cevapları alamadığı için pek memnun olmadı, çünkü gazete bültenlerine hükûmet benim ağzımdan nedamet haberleri yayıp alay edemiyecekti.

IV. KISIM

Askerî Cezaevine Nakil

Biraz sonra Genelkurmay ’dan hâkimler geldiler, kalabalık bir odada ilk hazırlık ifademi aldılar. Kısa ve özlü olarak hiçbir şeyi saklamadan her şeyi açıkça söyledim. Gece oldu. İlk konulduğum odada polis nezaretinde bekliyordum. İçeri birkaç sivil polis girdi. Yanlarında Yarbay Pakoba da vardı. İkimizi beraber aldılar, “kusura bakma Albayım” diyerek bileklerimize kelepçe taktılar. Bunu Merkez Kumandanı Albay istedi dediler. O anda Ankara, İstanbul ve İzmir ’de Örfi İdare ilan edildiğini duymuştuk. Dışarı çıktık, bizi götürüyorlardı. Koridorda Albay Emin Arat ile Albay Yaşar Başaran, Sv. Yb. Şükrü İnanç ile Alb. Orhan Alpakın kelepçeli olarak bekliyorlardı. Aşağıya indirildik. Merkez K. Orhan Çokdeğer halimize bakarak zevkten gülüyordu. Bir hapishane arabasına bindirildik, içerde Yb. Rıfkı Ertem, Alb. Turgut Alpagut, Bnb. Bahtiyar Yalta vardı. Mamaktaki askeri cezaevine gece yarısından sonra getirildik, 32 No ’lu koğuşta ayrı ayrı hücrelere konularak kilitlendik. Uykusuz ve yorgunduk, hemen uyuduk. Sabah olunca koğuşta yanımdaki hücrede Üsteğmen Erol Dinçer yatıyormuş. Istıraplar içindeydi. Çünkü onu 28. Tüm. Merasim Blk. K. Yzb. Erol Tunçok, Ali Elverdi ’nin emri ile, askerlere cop ile dövdürmüş. Her tarafı çürük içinde idi. Bunu duyunca çok fena üzüldüm, karşımızdaki insanların ne kadar hain olduğunu anladım. Bizi evden götürüp polislerin elinden eğer Merkez Kumandanı Alb. alıp Genelkurmay ’a sokabilmiş olsaydı, benim de sağ çıkmama imkân yoktu. En azından Erol Dinçer ’ in durumuna sokarladı. Çünkü subay subaya fırsat düşünce yukarı kademelere yaranmak için acımadan her şeyi yapıyordu. Bunu hapishane hayatında da gördük, fakat polisler bize çok iyi muamele ettiler, arada çok fark varmış.

Sabahleyin kalktıktan biraz sonra asker karavanası ile çorba geldi, hücreleri açmadan aralıktan köpeklere yemek verircesine dağıtılıyordu. Çünkü hapishane müdürü öyle emretmişti. Ali Elverdi ’nin sınıf arkadaşı idi. P. Bnb. Nurettin Işıldar insanlıktan çok uzak, gaddar, zalim, cahil bir gardiyan başıydı. İnsanlara eziyet etmekten adeta zevk duyar gibiydi.

Ali Elverdi ’nin Tıyneti

Biraz sonra Tüm. Kur. Bşk. Yz. Ali Elverdi, 28. Tüm. bir Kur. Yb. ile beraber geldiler. Hadisenin en büyük kahramanı olan bu zat, teker teker hücrelerin önünden geçerek benim önüme geldi ve: “Gördün mü orduyu kim karıştırıyormuş, senin kanını bu memlekette değil, Moskofya ’ya gömeceğiz” diye hitapta bulundu ve (tu) diye hücreye tükürdü. Ben de gayet sakin “O belli değil daha” dedim. Benim elim kolum bağlı idi, hücrede kilitli idim, geceyi hatırladım, ayaklarıma kapanmış hayatını kurtarmam için yalvarmıştı. Ona yaptığım iyiliğin karşılığını işte insanlıktan yoksun olarak, böyle âdice ödüyordu. Bir Türk subayının esir olan parmaklık gerisinde bulunan eski bir ordu subayına yapacağı muamele değildi bu. Ben tenezzül edip cevap vermedim, fakat iş bundan sonra değişti ve layık olduğu muameleyi hak etti, benim yanımdaki hücrede P. Alb. Yaşar Başaran vardı. Ona dönüp “Sen de bu adama inanarak peşinden gittin ha, saman kafalı” deyince Yaşar Başaran fırladı “Senin kafan et dolu” dedi, Elverdi, Yaşar ’a “eşşek” dedi, Yaşar ’da “Eşşekoğlu eşek, hayvan oğlu hayvan” cevabını verdi. Artık her hücreden küfürler yağıyordu.

Tutunamadı, yanında bir Kur. Yb. daha vardı, ardına baka baka çıkıyordu. Yb. Pakoba, Ali Elverdi ’ye “Gece albayın ayaklarına kapandığını unuttun mu?” dedi. Koğuştan ağza alınmadık küfürlerle yolcu edildi. Geldiğine, geleceğine pişman olmuştu. Elverdi ’yi daha önceden tanırım. Ben Harp Okulu Kumandanı iken, etrafımda pervane gibi dönerdi. Hapishaneye girmeye selahiyeti de yoktu ama, cezaevi Müdürü P. Bnb. Nurettin sınıf arkadaşı idi, ona kendisini gösterip, fiyaka satmak istemişti, ama işler tersine dönmüş, rezil olmuştu.

Hücrelerde bir ölü sessizliği vardı. Herkes kara kara düşünüyordu, yanımda yatan hücre arkadaşlarıma şunları söyledim: “Arkadaşlar artık iş bitmiştir. Bize hiçbir şey yapamazlar. Eğer dün gece hükûmet kuvvetli, Ordu bütünlük taşısa ve hükûmeti destekleyecek durumda olsa idi, bizleri sabaha kadar kurulan bir ihtilâl mahkemesinde karara bağlar, hepimizi sabahleyin kurşuna dizerlerdi. Artık bu tehlike geçmiştir. Bizleri Hukuk Mahkemelerinde tevdi ettiklerine göre iş kolaylaşmıştı.” Bütün hücredeki arkadaşlara hitap ederek bundan sonraki tutumumuz hakkında ana

fikirlerimi belirttim: “Bütün mesuliyeti üzerime alıyorum, ama mahkemede ifadelerde hakikatlerden ayrılmayalım. Davayı kül olarak kurtarmaya bakalım, gaye: Ölüm cezasından herkesin kurtulmasıdır. Hapis ne kadar verirlerse versinler kıymeti yoktur, zamanla telafi edilir. Siyasî mahkûmların hapiste yatma müddetleri belli değildir. Herkes vicdanı ile hareket etsin, ben bu yolda hareket edeceğim, kimseye de başka türlü bir şey söylemeyeceğim. Burası ne hapishanedir ne mahkemedir. Herkes serbesttir” dedim.

Ben prensiplerimden şaşmadım. Bundan sonra da şaşmam. Birkaç gün sonra Türkeş, Özdağ, Baykal, Akkoyunlu, Dündar Seyhan ’ın arka taraftaki hücrelere getirildiğini duyduk. Onların bizimle hiç ilgileri yoktu. Bu harekâtın şerefi de, günahı da pür, 22 Şubatçılara aitti. Onlar gibi bir iş yapmadan böyle pisi pisine aynı şartlarla hapishaneye düşse idim çok üzülürdüm. Allah bizi onların vaziyetine sokmamıştı.

Askerî Hapisanedeki İlk Günlere İlişkin Düşünceler

24 Mayıs 1963 günü Savcı Hâkim Bnb. Turgut Akan beni çağırdı, ifademi aldı. Sorduklarını ve hadiseleri olduğu gibi anlattım. Harekât için kimlere haber ve vazife verdiğimi sordu. Ben de o ifadede yalnız şu şahısları saydım:

Bnb. Fethi Gürcan, Yb. Rıfkı Ertem, Alb. Yaşar Başaran, Yb. Hakkı Sümer, Alb. Turgut Alpagut, Alb. Tevfik Ünlüer İstanbul ’dan da Alb. Cevat Kırca ve Osman Deniz, bir de Hava İzzet Köz ’ü saydım. Tevfik Saltoğlu, İlhan Baş.

Bunların yakalandığı malumdu. Sonradan çeşitli dedikodular yayıldı. Hatta bir kısımları benim defterimde isimler varmış, o yüzden yakalanıp bigünah olarak gelmişler, ben gençleri ele veriyormuşum. Neler neler.

30 Mayıs 1963 günü evlerimizden ilk defa çamaşır ve elbiselerimizle ihtiyaçlarımız geldi. İlk defa ailemiz ile irtibatı kurmuş, onların da hayatta olduklarını öğrenebilmiştik. İlk günlerin tesiri altında ailelerimize de her şey yapabilirlerdi. Çünkü bize karşı duranlar, büyük bir intikam hırsı ile hareket ediyorlardı.

1 Haziran 1963 günü Cezaevi Müdürü Bnb. Nurettin Işıldar, avukat tutmamız için istida ile müracaat etmemizi bildirdi. Koğuşta bir telaştır aldı. Herkes ne yapacağını şaşırdı. Ortaya ne fikirler döküldü.

Ben avukat için istida vermiyeceğimi söyledim. Sebebini de yazarak Üstg. Erol Dinçer ’e bildirdim. Hücre arkadaşım genç olmasına rağmen en olgun hareket eden bir arkadaştı, çok seviyorum. Sebep şu dedim:

Deftere yazdığımı okuttum:

1. 22 Şubat olay dolayısıyle davamızı kabul etmiş avukatlarım vardır.

2. Böyle bir hal karşısında gerek avukatlarım gerekse sevdiğim arkadaşlarım imdadıma kendiliklerinden gelmeyecek iseler yenilerini de bulmak için hiç uğraşmam. Çünkü cemiyetteki insanlara karşı itimadım kalmamıştır. Kendi gücümle yapacağım savunmamın kıymeti daha büyüktür. İyi gün dostlarına ihtiyacım yoktur.

3. Hayatta insanlar şu üç pensibe dikkat etmelidir :

a. Birbirine itimad etmek, inanmak,

b. Sadakati elden bırakmamak, vefakâr olmak,

c. Vazifesini fedakârca yapmak, vicdanı ile hareket etmek, geçmiş günleri unutmamalıdır.

Bu satırları bana yazdıran bir haftalık hapishane hayatında dönen kulis faaliyetlerinden edindiğim his idi. Mahkeme safhasında yanılmadığımı anladım.

4 Haziran 1963 günü saat 12.00 ’de son tahkikatın açılması hakkında savcının kararnamesi bizlere verildi. 7 Haziran 1963 günü de mahkeme huzuruna çıkarılacaktık.

Savcının iddianamesini okuyan, istenen cezaları görenler yavaş yavaş bozulmaya başladılar.

Mahkemede can ve ceza korkusundan her şey inkâr edilmeye başlandı. Mahkemede inkâr, hukukî bakımdan şahısların cezalarının azalması için normal karşılanabilirdi. Fakat hapishane koridor ve koğuşlarında hiçbir şey söylenmemiş, planlamada noksanlık varmış gibi, hakikatleri saklıyarak yalanı insanın gözüne baka baka söyleyen, şahıslar hakkında dedikodu yapan, bizzat harekât planını benden öğrenen arkadaşlara ne diyeyim bilmem ki. Üzüldüğüm nokta bu. Tenkide ve suçlamaya gelince herkes aslan kesiliyor. Ama o gece vazifesini icra safhasında yapamayanlar hiç vicdan azabı duymuyor mu? Ama zamanla yaralar soğuyacak, acılar geçecek, neticede mahkemeden ümit ettikleri gibi çıkmayacak. O zaman bu gibi dedikodücular acaba nasıl hareket edecekler merak ediyorum? O vakit

de ihtilâlci olarak kahramanlıklarını kim bilir nasıl anlatacaklar. Yaşayanlar bunları hep görecekler. O zaman insanlardan daha çok nefret edecekler.

Hayat grafiği her devirde zayıf karakterli insanlar için böyle inişli çıkışı olmuştur. Normaldir.

Savcının hakkımızda hazırladığı “İddianame” şu şekildeydi.

İDDİANAME

Not: Savcılığın hazırladığı iddianamedeki bazı terim ve deyimler bazen yanlış da olsa, aslına dokunulmamıştır.

Giriş

27 Mayıs hareketi, meşruiyetini kaybetmiş ve Türk Milletini Demokratik sisteme layık görmeyen bir zihniyete karşı milletin direnme hakkını, Türk Silahlı Kuvvetleri ’nin aracılığı ile kullanmasından doğmuştur. Demokrasi inancına samimi olarak bağlı Türk Silahlı Kuvvetlerinin aracılığı ile kullanılmasından doğmuştur. Demokrasi inancına samimi olarak bağlı Türk silahlı Kuvvetleri, hukuk dışı tutumu bertaraf ederek Demokratik bir rejime girdikten sonra onun tebcile layık hareketi bir takım unsurlar tarafından istismar edilmiş, ancak bu zihniyetin temsilcileri demokratik rejime inatla bağlı olanlar tarafından 13 Kasım 1960 tarihinde akim bırakılmıştır.

15 Ekim seçimlerinden sonra, 27 Mayıs ’ta menfaatleri haleldar olan veya türlü tutumlarından dolayı hesap vermeye mecbur olan grubun haksız taarruzları Ordu içinde, kendi bünyeleri temiz ve vatansever inancı ile bağdaşamamış ve haksızlıklara göğüs germe devrini yaşamaya başlamıştır. Bir kısım siyasîler ve onların mürevviçleri orduyu yıpratmak, parçalamak ve siyasî emellerine alet etmek istemişlerdir. Bunlardan 22 Şubat 1966 tarihinde patlak veren hadisenin failleri, bunu silahlı bir ayaklanma şeklinde yapmaya yeltenmişler, fakat Ordunun büyük kitlesinin azim ve iradesi karşısında emellerine muvaffak olamamışlardır.

Bu kesin yenilgiden sonra millet idaresinin uyarıcı ve tedavi edici diye vasıflandırdığı af mahiyetindeki atifeti dahi muhteris kimseleri gafletten ayırmamış, çok geçmeden intikamcı ve gerici unsurların da maksatlı tahrikleriyle orduyu ayırıcı faaliyetleri kesafet peydah etmiştir. Bu devrede diğer bazı ihtilâlci grupların da buna paralel bazı noktalarda birleşen faaliyetleri müşahade edilmiştir.

Üç ayrı kolda çalışan ve birbirleriyle birleşme gayreti içinde olan ihtilâlci grupların, Ordunun genç kuşaklarına nafiz olma teşebbüsleri olmuştur.

Anayasayı tağyir ve ilgaya ve bu kanunla müesses Meclis ve Senatoyu müncer 20/21 Mayıs hareketi de bu gruplardan biri olan 22 Şubatçıların, diğerlerine tekaddüm etme yolundaki aceleci ümitlerinden doğmuş ve yine Ordunun sarsılmaz imanı karşısında bertaraf edilmiştir. Ancak Vatan ve

Millet sevgisinden yoksun kimseler “HARBİYELİ ALDANMAZ” parolası altında 27 Mayısı yaratan Harbiyeli’yi iğfal etmişler, suça teşvik ve iştirakini teminde beis görmemişlerdir.

Türk Silahlı Kuvvetleri ’nin demokrasiye kesin inancı ve mutlak disiplin anlayışı içersinde menşei nereden gelirse gelsin parçalayıcı, gerici, sinsi faaliyetlerin tam karşısında bulunması sebebiyle gafil teşebbüslerin Ordu içinde makes bulmasına hiçbir zaman imkân olmayacaktır. Ordu, vatanın yükselmesi, iç ve dış emniyetin korunması için Anayasa ’ya bağlılığını ve onun kurduğu nizamın yaşatılmasına kararlı olduğunu mükerreren ispat etmiştir.

Olayın Mahiyeti ve Tarihçesi

Yukarıda belirtildiği veçhile menşeini 27 Mayıs sonrası münfesih bir iradenin mütebaki unsurlarının hukuk dışı tutumundan alan ve Ordu içinde asla makes bulmayan ihtilâlci grupların, şahsi ihtiras peşinde koşan kimseleri lider kabul etmesi calibi dikkattir. Demokratik rejimin işleyişini memleket için çıkmaz bir yol kabul eden ve bu bahane ile şahsi emellerini ortaya koyan muhteris kimselerin aslında Anayasa ve Devlet nizamına karşı bulundukları aşikârdır. Yolları ve varılmak istenen dikta rejimi arzuları müşterek olmakla beraber, prensipler ve tatbikat bakımından farklar taşıyan bu gruplar teşhis ve tahlil edebilmek için her birinin ayrı ayrı tetkikinde zaruret vadır:

1- BİRİNCİ GRUP:

(22 ŞUBATÇILAR) 22 Şubat 1962 günü Harp Okulu Komutanı ve o günün ihtilâl lideri olduğunu iddia eden Talât Aydemir, mağlup ve aldatılmış olan Harbiyelilere son olarak şöyle söylüyordu:

İhtilâl durmuştur, fakat bitmemiştir. Yine başınızda ben olacağım ve ihtilâli beraber yapacağız.

Talât Aydemir ve 22 Şubat ’ta emekliye sevk edilen arkadaşları; Milletin atifeti olan af kanunundan sonra ihtilâl arzularını tatmin yoluyla tekrar orduya dönmek çabasına kapılmışlardır. Bir taraftan açtıkları idari davalarla haklarını ararken diğer taraftan da teşkilatlanmaya başlamışlardır. Mucibi memnuniyet olan cihet, 69 kişiden ibaret 22 Şubatçıların bir kısmının bu ihtilâl arzusunu daha başlangıç safhasında terviç etmeyerek çekilmiş olmalarıdır.

1- Teşkilatın Kurulması:

Teşkilatın kurulması yolundaki çalışmalar 22 Şubat ’tan 2-3 ay sonra başlamış olup başta Talât Aydemir olmak üzere ihtilâlde vazife alan şahıslardan emekli Kurmay Albay Emin Arat, Dündar Seyhan, Asım Mutludoğan, Necati Ünsalan, Emekli Binbaşı Bahtiyar Yalta ve Emekli Dz. Yü. Müh. Albay Galip Gültekin, Emekli Kur. Albay Turgut Alpagut, Emekli Binbaşı Kadri Çıtak aralarında yaptıkları bir toplantıda takip edecekleri yolu ve planı hazırlamak istemişlerdir. Bu toplantıda Emin Arat Başkanlığa, Dündar Seyhan Genel Sekreterliğe, Asım Mutludoğan Muhasipliğe seçilmiş, Turgut Alpagut ile Kadri Çıtak yedek üye olarak tayin edilmiştir. Ancak, başkanlığa Aydemir ’in seçilmemiş olması Teğmen-Üsteğmen-Yüzbaşı-Binbaşı rütbesinde bulunan 22 Şubat emeklilerini tatmin etmemiş ve hoşnutsuzluk, emekli Sv. Binbaşı Fethi Gürcan tarafından ihtilâl Erkânı Harbiyesi’ne duyurulmuştur. Bu mesele, liderlik mevzuatındaki ihtilafın menşeini teşkil ederek, Aydemir-Dündar Seyhan ayrılığının doğmasına sebep olmuştur. Necati Ünsalan, Dündar tarafını iltizam etmiş ise de bu ihtilaf ihtilâlcilerin tamamen dağılmasını da intaç

etmemiş, münasebet ve diğer ihtilâl gruplarıyla teması sağlamakta bu iki şahıs rol oynamışlardır.

2-Teşkilatın Genişlemesi:

Aralarında yapılan başkan seçimine rağmen bilfiil liderliği deruhte eden Aydemir ’in kendi arkadaşlarından itimat ettiği şahısları Ankara ’daki birliklere temas için tavzif etmesi birinci safhayı teşkil etmektedir. Bu şekildeki teşkilatlanmaya “ÇENGEL SİSTEMİ” de denmekte olup mahiyeti itibariyle çengel olan şahsın o birlik içinde bir subayla tanışıp teşkilat kurması, ihtilâlden evvel hazırlanan ve ihtilâlde verilen vazifeyi yaptırmaktan ibaretir.

Bu cümleden olarak Ankara içindeki birliklere ve İstanbul teşkilatına atılan çengel durumları şöyledir.

a) Tank Okulu:

Bu birlikle teması evvelce okula yakın bir yerde olan Süvari Grup Komutanlığı yapmış 22 Şubat Emeklilerinden Binbaşı Fethi Gürcan ile emekli Süvari Üsteğmen Erol Dinçer yapmıştır. Fethi Gürcan, Okul Personel Şube Müdürü Prs. Binbaşı Ömer Tekebaş ’ın kayınbiraderidir. Okulda bu kanalla kurulan teşkilata Tank Yüzbaşısı Feridun Erman, Tank Üsteğmeni İlhan Baş, Süvari Yüzbaşı Mehmet Gül, Süvari Yüzbaşı Sedat Ünal iltihak etmişlerdir.

b) 229 ’uncu Piyade Alayı:

Bu birliğe çengel, eski Merkez Komutan muavini olup 22 Şubat emeklilerinden Albay Yaşar Başaran, emekli Yarbay Hakkı Sümer, emekli Teğmen Tevfik Ecemiş ile emekli Yarbay Rıfkı Ertem tarafından eski Merkez Komutanlığı hâkimi iken 22 Şubat ’tan sonra alaya tayin edilen hâkim Üsteğmen Ziya Gökalp Pusat ’a atılmıştır. Bu şahsın alay içinde kurduğu teşkilata P. Binbaşı Hüsamettin Paksoy, P. Yüzbaşı Nüsret Karakaş, P. Üsteğmen Mehmet Esengül, P. Teğmen Metin Akpınar girmiştir.

c) Genelkurmay Kışla Komutanlığı:

Bu birliğe çengel emekli Albay Yaşar Başaran, emekli Yarbay Hakkı Sümer ile emekli Yüzbaşı Tevfik Saltoğlu tarafından atılmış olup Tevfik ’in sınıf ve samimi arkadaşı P. Yüzbaşı Gökalp Kasapoğlu elde edilmiştir. Kışla dahilinde teşkilatın genişleyemediği anlaşılmaktadır.

d) Jandarma Subay Okulu ve Jandarma Birliği:

Birlikteki kanca Albay Yaşar Başaran, Fethi Gürcan bizzat Talât Aydemir tarafından J. Binbaşısı Kemal Kâhyaoğlu ’na takılmış ve bu subay kendi iç teşkilatına J. Teğmen Abdullah Yılmaz ’ı ithal etmiştir.

e) 28’inci Tümen Topçu Komutanlığı:

Bu birliğe çengel, evvelce 28’inci Tümen Ağırlıklar Komutanı olup, 22 Şubat emeklisi, Albay Tevfik Önlüer ve emekli Albay Yaşar Başaran tarafından Top. Yüzbaşı Metin Süer ’e atılmak istenmiş ise de muvaffak olunamamıştır.

f) Riyaseticumhur Muhafız Alayı:

Bu Alayın kritik durumu sebebiyle ondan ziyade bağlı birliği olan Meclis Muhafız Taburuna Fethi Gürcan tarafından çengel atılmış ve bu çengel Fethi ’nin eşi itibarile akrabası P. Üsteğmen Kadir Yıldırım ’a isabet etmiş ve bu subay tarafından aynı birlikte görevli Güverte Üsteğmen Erol Işıltan teşkilata ithal edilmiştir.

g) Ankara Merkez Komutanlığı:

Eski Merkez Komutan muavini Alb.Yaşar Başaran ve bizzat Talât Aydemir tarafından, İnzibat Kıt ’a K. P. Bnb. Necmi Acar ’a çengel takılmak istenmiştir. Ancak buna muvaffak olunamamıştır.

h) Harp Okulu Komutanlığı:

Okulun subaylarına çengel atılmasına lüzum görülmediği ifade edilmiş ise de,hakikatte Harp Okulu ikinci sınıf öğrencilerinden Önder Aydınlı, Zihni Çetiner ve Nezihi Fırat ile Aydemir ’in çok sıkı teması olduğu ve bu

öğrencilerin sistemli bir şekilde faaliyet gösterip, Aydemir ’den okula ve okuldan Aydemir ’e haber taşıdıkları anlaşılmıştır.

i) Hava Kuvvetleri Komutanlığı:

Bu kuvvete çengel, emekli Hv. Bnb. İzzet Köz tarafından takılmak istenmiştir, ancakyüksek kademelere nüfuz imkânı bulunamayınca, Hv. Bnb. Cemal Özdemir ve Hv. Bnb. Necdet Öz ’den ileri geçememiştir.

j) Deniz Kuvvetleri Komutanlığı:

Deniz Kuvvetleri, Ankara ’da sadece bir karargâh halinde çalıştığından burada bir teşkilat kurulmasına lüzum görülmemiştir. İstanbul teşkilatına dahil Emekli Albay Cevat Kırca ’nın, Deniz Vurucu Kuvvetleri ile Deniz Harp Okulu ’nu organize ettiği anlaşılmıştır.

k) Jandarma Genel Komutanlığı:

Bu komutanlığa çengel, Turgut Alpagut vasıtası ile J. Um. K.lığı Kur. Bşk. Alb. Rumi Ahıskalı ’ya takılmak istenmiş ise de, muvaffak olduğunu gösteren bir delile rastlanmamıştır.

l) 28’inci Tümen Komutanlığı:

Bu komutanlığın diğer iki birliğe çengel takıldığı için Karargâhına çengel takılmasına lüzum görülmemiş ve biraz da tehlikeli addedilmiştir.

m) Ordonat Ana Depo Komutanlığı:

Bu birliğe çengel emekli P. Yarbay Hakkı Sümer vasıtasıyla P. Yarbay Tacettin

Gürler ’e takılmak istendiği iddiası sübuta varmamıştır.

3- 22 Şubatçıların kendi iç faaliyetleri

Bu birliklere yukarıda açıklandığı şekilde çengel takıldıktan sonra kendi aralarındaki birlik ve beraberliğin bozulmaması ve devamı hususuna da ehemmiyet verilmiştir. Bu cümleden olarak, Orduya dönmelerini temin için

müşterek gayret sarfettikleri gibi, emekliye sevk edilenlere yardım fonu altında toplanan paraları dağıttıkları elde edilen belgelerden anlaşılmıştır. İstanbul ’da Cevat Kırca toplanan paraları merkeze gönderdiği gibi, bazı okulların ve sivil şahısların ehemmiyetli miktarda yardımda bulunduğu müşahade edilmiştir. (Aydemir ’e ait Verdi Ticaret Ltd. Şirketi başlıklı not defterinden) bu paraların 22 Şubatçıları birlikten ayırmamaya matufen dağıtıldığı aşikârdır. Bütün bu gayret ve maddi avantajlara rağmen bir kısım 22 Şubatçıların bidayette aklı selimlerini kullanarak tertiplere alet olmadıkları, teşkilat dışı kaldıkları müşahade olunmuştur.

4- 22 Şubatçıların Gayesi:

22 Şubatçıların ihtilâl hazırlayan ve tatbik mevkiine koyanlar, bu hareketlerini Ordu lehine yapılmış gibi göstermek temayülündedirler. Oysa ki, bu faaliyetlerin çalışma şekilleri ve hazırlık planlarına göre Anayasa ’yı ilgaya müncer bir hareket olduğu Talât Aydemir ve Fethi Gürcan ’ın ifadelerinden ve Aydemir ’in evinde yapılan aramada elde edilen 44/A sıra numaralı vesikadan açıkça anlaşılmaktadır. Demokrasi nizamının yıkılması demek olan bu hareket, müspet safhaya intikal edebilmiş olsa idi, mutasavver Devlet idare şekline göre başta bir Devlet Reisi ve buna bağlı Askeri idarecilerden müteşekkil Askeri cunta ve bu cuntaya bağlı sivil şahıslardan müteşekkil bir kukla hükûmet ile (M. K.) ifadeli ihtiyaca göre teşkil ve 10 kişiye kadar kadrosu olabilen bir idare sistemi kurulacaktı. Cunta ve güvenlik komisyonu ile M.K. teşkilatı memur statüsüne tabi olup icabında değiştirilebilir kaydını ihtiva etmektedir. Şu sistem dahilinde işleyecek bir devlet mekanizmasının hangi demokatik anlayışın mürevvici olacağı şüphelerle doludur. (Hatıra Defteri içindeki 44/A sayılı vesika)

Bu vesikalarla birlikte (Türkiye 1963) ajandasında yazılı, bir kısmı taayyün etmiş, fakat rumuzla ifade edilen hazırlayanların, “Bizim Orduya dönmek ve eski vazifelerimize tayin ile şerefimizi kurtarmaktan başka siyasî emelimiz yoktur” demelerinde samimiyet unsurundan zerre yoktur. Bütün bu izahattan anlaşılacağı veçhile 20/21 Mayıs olayına iştirak ve bu ihtilâli Erkânı Harbiyesi’yle sevk ve idare edenlerin Anayasa ’yı tağyir, tedbil ve ilga ile Meclis ve Senatoyu cebren dağıtmaya ve feshe matuf gizli Cemiyet teşkil ettikleri kat ’iyetle subuta varmıştır.

5- Hazırlık Hareketleri ve Planlar:

İhtilâlin lideri olan Talât Aydemir ’in hazırlık hususunda (Çengellere) verdiği emirler haricinde kalan harekât planlarının doğrudan doğruya kendisi tarafından hazırlandığı ve Fethi Gürcan ’a malumat verildiği anlaşılmaktadır. Fethi Gürcan ’ın hazırlık safhasındaki rolü büyük bir önem taşımakta olup, vazife icabı gittiği İstanbul ’da, oranın teşkilat başkanı Emekli Kurmay Albay Cevat Kırca ile teması da temin ettiği ve teşkilatın binbaşı rütbesine kadar olan kısmının rey sahibi ve sözcüsü olması bakımından yapılan hareketleri aşağıya intikal ettirmektedir.

İhtilâle tekaddüm eden aylarda bilhassa Nisan ve Mayıs aylarında Aydemir ’in evinde Turgut Alpagut, Galip Gültekin (bu şahsın aslında 22 Şubatçı olmayıp Deniz Kuvvetlerinde çalışmakta iken emekli olmuş ve 22 Şubatçılara iltihak etmiştir.), Yaşar Başaran, Fethi Gürcan, Rıfkı Ertem ’in iştirakile veya bu şahıslardan bir veya birkaçının huzurunda toplantılar yapıldığı, çengellerin temin ettiği subaylardan bir kısmının Aydemir ’e takdim edilip gerekli hazırlık talimatı verildiği; ayrıca Yaşar Başaran ’ın temas kurduğu ev emekli Yarbay Rıfkı Ertem tarafından dirije edilen 229’uncu Piyade alayından temin edilen şahıslarla Tandoğan Meydanı, Gençlik Parkı, Stadyum Kapısı, Keçiören ’de buluşma ve tanışma toplantıları yaptıkları, bu toplantılarda gerek harekât planının tatbiki ve gerekse muhtelif birliklerden gelen subayların birbirleriyle tanıştırılması temin edilip hareketin şumulü hakkında bu şahıslara itimat telkin ettirilmek istendiği tespit olunmuştur.

Talât Aydemir tarafından açıklanan hareket planına göre çengel atılan veya muvaffak olunamayan birliklere verilen vazifeler şöyle idi:

a. Tank Okuluna verilen vazife:

20/21 Mayıs gecesi saat tam 23.30 ’da uçaklar yetişemediği takdirde aynı satte tankların hareketi ihtilâlin başlangıç saatini ilan etmiş olacaktı. Bu bakımdan Tank Okuluna verilen vazife hem daha fazla önem kazanmış, hem de en çok iştirakin buradan sağlanması yolu ihtiyar edilmiştir. Buradan hareket edecek tanklardan ikisi Genelkurmay – Hava Kuvvetleri kavşağında, bir tank, Kızılay ’da, üç tank Radyoevinde, üç tank Kavaklıdere Amerikan seferinin bulunduğu yerde ve geri kalan tanklar Harp Okulu ’nda ihtiyatla kalarak bulundukları bölgenin emniyetini sağlayacaktı.

b. 229’uncu Piyade Alayına verilen vazife:

Alarma ile birlikte şehir dışına çıkacak, Konya-Polatlı yollariyle Yenimahalle ’deki İstanbul Köprüsünü kapatmak suretiyle giriş ve çıkışa mani olunacaktı.

c. Genelkurmay Kışla Komutanlığına verilen vazife:

Milli Savunma Bakanlığı ile Genelkurmay ’ın emniyetini temin ederek dışarıdan içeriye kimseyi bırakmıyacaktı.

d. Jandarma Subay Okulu ve birliğine verilen vazife:

Radyoevi, Başvekâlet, Dahiliye Vekâleti, Elektrik Santralı, Trafo Merkezini kontrol altına alacaklar; ayrıca bir kısım muhafız erlerle Jandarma Astsubay Okulu öğrencileri birçok generalin oturduğu Namık Kemal Mahallesini kuşatacak, evlerden içeriye ve dışarıya kimseyi bırakmıyacaktı.

e. 28’inci Tümen Topçu Komutanlığına verilen vazife:

Birlikleriyle 28’inci Tümen Garnizonunun emniyetini temin edecek, içerden dışarıya ve dişardan içeriye kimseyi sokmayacaktı.

f. Hava Kuvvetlerine verilen vazife:

Mürted üssü elde edilemediği için Merzifon ’dan kalkacak uçaklar 23.30 ’da Ankara ’da ve Bandırma ’dan kalkacak uçaklar yine aynı saatte İstanbul ’da ihtilâlin başladığını bildirecekler ve uçuş yaparak moral takviyesinde bulunacaklar veya hususi bir vazife verilirse bunu yapacaklardı.

g. Deniz Kuvvetlerine verilen vazife:

İstanbul ’da Cevat Kırca ’nın temas temin ettiği Deniz Kuvvetlerinin vurucu kuvveti ve Deniz Harp Okulu İstanbul ’daki harekâtı destekleyecekti.

20/21 Mayıs harekâtına aldatılmış elemanları iştirak ettirilmiştir. İşte 22 Şubatçılar diye vasıflandırılan bu ihtilâlci grubun 21 Mayıs ’tan evvelki durumları ve gayeleri bu şekilde tezahür ediyordu.

II- İKİNCİ İHTİLÂL GRUBU (ONDÖRTLER):

27 Mayıs'ta ordu iktidarı ele geçirdikten sonra MBK 'yı teşkil eden zevatın mühim bir kısmı, verdikleri söze uygun olarak bir an evvel Demokratik düzene girme çabası gösterirlerken içlerinden 14 kişi seçimsiz olarak iktidarda kalmak arzusunu izhar ettiklerinden 13 Kasım 1960 tarihinden MBK 'dan tasfiyeye tabi tutulmuşlardır. Hariciye vekâletinin dış görevlerine müşavir olarak tayin edilen 14'lerin yurtdışında birbirleriyle temas kurdukları gazetelerde dahi ilan edilmişti. Netekim 14'lerden bazılarının Bruxelles 'de yaptıkları toplantıda, Türkiye 'ye döndükten sonra takip edecekleri hareket tarzı müzakere mevzuu olmuş, ancak Orhan Kabibay ile Alparslan Türkeş, Türkiye 'deki faaliyet için liderlik mevzuunda anlaşamamıştır. Fakat 14 'lerin bir iç meselesi telakki edilen bu durum umumi efkâra açıklanmamış ve her ferdin müstakil bir siyasî yol takibinde serbest bulunacakları ilan edilmişti.

14 'lerin, aslında kendilerini koparan arkadaşlarına kin besledikleri, hem bidayette fikirlerini terviç etmeyen Ordu üst kademesinin ve Hükûmetinin tutumunu tenkid mevzuu yaptıkları biliniyordu. Netekim Türkeş, yurda döndükten sonra verdiği 2 Mayıs 1963 tarihli beyanatında "Bir taraftan Millet çoğunluğunun itimatından mahrum siyasî bir ekip, 27 Mayısı istismar etme ve demokrasi rejimin yabancı unsurlarda iktidar ve tahakkümü devam ettirme çabası içindedir" demek suretiyle ve başka bir beyanatında ise, "Millet, itimadına mazhar, itibarlı bir hükûmet ve adil, çalışkan, faziletli bir idare istiyor, millet kadrinde sorumlu olanlar onun dava, istek ve ıstıraplarına karşı hissiz ve ilgisiz, kendi hasis ve haris emellerini gerçekleştirmek için milleti bölme ve birbirine düşürme ve Devletin teminatı olan müesseseleri kendi zümrevi menfaatlerine alet etme ve baltalama gayreti içindedir" dedikten sonra ilk çareler olarak, bugünkü Hükûmet Başkanı 'nın çekilmesi, Milli Koalisyona gidilmesi tavsiye edilmektedir. Bütün bu konuşmaların, hükûmeti iş görmez hale sokmaya çalışan siyasî ekipleri, gayri memnunları kendi tarafına çekmek ve bölücü faaliyeti devam ettirmek arzusuna maksur olduğu gözden kaçmamıştır. 14 'lerin ihtilâlci olduğu unsur faaliyetlerin menşei 13 Kasım olayından sonra başlamakla beraber, asıl taazzuyu Türkiye 'ye döndükten sonra başlar. Bu faaliyetleri şu şekilde hülasa edilebilir.

a) 14’lerin siyasî faaliyet ve temasları:

Kendilerini kendi bünyelerinden koparıp atan eski MBK ’ya kinleri olduğu ifade edilen 14’lerin, bu arada 27 Mayıs istismarcılığından hayli zarar görmüş olan eski arkadaşlariyle muhtelif temas ve yaklaşmaları olmuştur. Bilhassa 14 ’lerin, Haydar Tunçkanat, Mucip Ataklı, Emanullah Çelebi ile münasebetleri ve ihtilâlci gruplarla kapalı veya açık temaslara kadar uzandığı hissini vermiştir.

14’lerin siyasî faaliyet ortamı, ya bir siyasî partiye intisap veya siyasî bir doktrin derneği kurma şeklinde tezahür etmiştir. Siyasî partilerden birinden teklif alındığı halde bunlara iltihaka yanaşılmamış, ancak siyasî bir dernek formülü altında ilk ihtilâl teşkilatı hazırlanmış ve 27 Mayıs 1963 günü bu derneğin Ankara ’da açılması kararlaştırılmış idi. Hazırlanan tüzüğe göre bütün Türkiye ’ye şamil, teşkilatlı bir akademik siyasî dernek şeklinde tezahür edecek olan bu teşekkül, umdeleri geniş halk kütleleri tarafından anlaşılmaya başlanınca siyasî bir parti haline ifrağ edilecekti. Haddizatında bu maske altında çalışır görünerek sinsi faaliyetlerde bulunmak isteniyordu.

14’ler de bu gayeyi temin için teşkilatlanmaya başladılar. Hazırlık planları Alparslan Türkeş tarafından hazırlanıyor ve perde önü faaliyetleri Muzaffer Özdağ tarafından icra ediliyordu. Türkeş ’in evinde yakalanan ve özel dosyasının 45 numaralı evrakını teşkil eden Arap harfleriyle yazılı kuruluş planına göre ihtilâl karargâhı üç şube halinde çalışacaktı:

1. İstihbarat,

2. Harekât,

3. Personel. Harekât kısmı Kabibay ve Özdağ, istihbarat kısmı Kaplan ve Muammer Şahin, personel kısmı Numan Esin ve Rıfat Baykal tarafından tedvir edilecek; ayrıca Fazıl Akkoyunlu ve İrfan Solmazer propaganda işi ile de uğraşacaklardı. Bu üçlü karargâh sisteminde istihbarat ve personel kısımlarına fazlasıyle emniyet verilmişti. Haber kaynakları olarak Başbakanlık başta olmak üzere Komutanlıklar ve hatta bazı sefaretlerden bile istifade düşünülüyordu. Keza personel kısmı da keşif faaliyette bulunmayı icap ettiren bir şube olması hasebiyle teşkilata ithal puvantaj usulüne göre hareket ediliyordu. Netekim bu planların tatbikatı cümlesinden

olarak aramada ele geçirilen 46 numaralı vesikanın önemi üzerinde durmak lazımdır. Teşkilata bilhassa teğmen-üsteğmen-yüzbaşı rütbelerindeki subaylar dahil edilmek istenmiştir. 22 Şubatçıların (ÇENGEL) sistemi, 14 ’lerin aynı sisteme yakın bir teşkilatlanma şekli ile müşabehet arzetmektedir.

Mürekkeple yazılı ve isimler karşısına itimat derecesine göre konmuş bu liste Ankara ’daki bazı yerlerde bulunan bilhassa teğmen rütbesinde olanlar tercih edilmek suretiyle asgari bir, azami 10 kişiyi geçmeyen subaylar teşkilatta bilfiil çalıştırılmak istenmiştir. İsimleri yazılı subayların hepsinin bu hazırlık safhasında müspet bir faaliyet sevkettiği iddia edilemez. Ancak kuruluş zamanına tesadüf etmesi itibariyle, Ankara ve Polatlı gibi civar yerlerdeki elemanlara vazife verilmeye başlandığı tespit edilmiştir.

İş bu faaliyetlerini çok gizli yürütmek amacında olan 14 ’lerin kendi aralarında şifre usulü de ihdas ettikleri Türkeş ’e ait cep takviminden anlaşılmaktadır. Mesela Zeynep ismi İnönü karşılığında, Salih ismi Türkeş karşılığında, Ali Haydar ismi Rıfat Baykal için, Mehmet Nuri ismi (T) için, Muhlis ismi Muzaffer Özdağ için kullanıldığı gibi

22 Şubatçılar: Teyzeler;

Silahlı Kuvvetler: Tüccarlar;

Kara Kuvvetleri: Demirspor;

Hava Kuvvetleri: Galatasaraylılar;

Deniz Kuvvetleri: Esnaf isimleri

ile şifrelenmiş olup, bazı tabirlere de özel mana kazandırılmıştır. Bu cümleden olarak (Emniyet işi tamam: Sıhhatimiz rahatımız iyi), (Emniyet yok: Rahat yolculuk), (Gelmeyiniz: Rahatsız yolculuk) karşılığında kullanılmak üzere tespit edilmiştir. (Türkeş ’in yeşil renkte 1/A numaralı İş Bankası cep takviminden):

Ayrıca Türkeş imzası ile dağıtılan gizli, beyannamelerle teşkilata eleman kazanmak için fikrî sahada bir zemin hazırlanmaya çalışıldığı müşahade

olunmuştur.

Siyasî bir dernek yukarıda açıklandığı veçhiyle askeri maksatlar için kullanılan karargâh sistemi ile idare edilemiyeceği gibi askeri şahısların siyasî derneklere girmesine kanuni mesağ bulunmaması noktasından, isimleri yazılı subayların Dernek Faaliyeti ile bir hizmetleri olamayacağı aşikârdır. Bu sebeple 14 ’lerin siyasî dernek maskesi altında T.C.K. ’nun 146 ve 147. maddelerinde yazılı fiilleri irtikap için gizlice cemiyet teşekkül ettirdikleri sabit olmuştur.

III- ÜÇÜNCÜ İHTİLÂL GRUBU (ONBİRLER):

Tahkikat evrakında Hava Cuntası diye geçen bir grup , 22 Şubat hadisesinden sonra meydanaçıkmıştır. Aslında Emekli Hv. Generali Hüsnü Özkan, Emekli General İbrahim Metel, Emekli General Şevket Demirgüç, Emekli Albaylardan Yusuf Parmaksız, Halit Elgin, Tufan Akkoç , Refik Yurtseven, Halim Menteş, Fevzi Arsın, Emekli Yarbay Emin Yerlikan, Emekli Dr. Yb. Abdülkadir Yücel ’i de içine alan bu grubun bir kısmı eski MBK üyeleriyle temas hissini veren teşebbüsleri ve bu teşebbüslerin Hava Kuvvetleri Komutanınca emir ve kumanda zincirine aykırı ve disiplin harici bir tutum olarak kat ’iyetle kabulü sonunda Hava Kuvvetlerinden emekliye sevk edilmiştir.

Hava sınıfında önemli vazifelerden ayrılan bu gruptan bazılarının havadaki diğer arkadaşlarına güvenerek gizli şekilde çalıştığı yolunda müsbet deliller olmakla beraber taazzuv etmiş bir durumu yoktur. Ancak, faal eleman olarak daima sahnede görünen emekli Albay Halim Menteş ’in gerek 14 ’lerle, gerekse 22 Şubatçılarla teması tespit edilmiştir.

Bu ihtilâlci grubun bazı havacılardan başka dayanak ve desteği olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan ihtilâl için Kara Ordusunun desteğini temin etmek gayret ve çabası içinde faaliyet müşahade edilmiştir.

İşte 20/21 Mayıs ’tan evvelki grupların faaliyet ve durumları bu merkezde idi. Bu safhada ihtilâlcilerin birleşme yolunda faaliyetleri de tespit edimiştir ki bunun da ayrıca izahında zaruret vardır.:

İhtilâlci Grupların Birleşme Yolundaki Faaliyetleri

a) 22 Şubatçıların 11'lerle münasebetleri

Böyle bir münasebet tesisi bidayete 11'lerden emekli albay Halim Menteş tarafından yapılmak istenmiştir. Yukarıda izah edildiği veçhile henüz uzuvlaşmamış olan 11'lerin, Kara ordusunun desteğini temin etmeden bir ihtilâl hareketine tevessül etmeleri imkânsız olduğundan 22 Şubatçılarla temas Halim Menteş tarafından Dündar Seyhan ve Necati Ünsalan arasında yapılmıştır. Bu teklif 22 Şubatçılar ve onun lideri Aydemir tarafından 11'lerin 22 Şubat günü Merkez Komutanlığını kuşatmak, Alaylardan makanizma toplamak ve ihtilâl aleyhine alarma geçmek gibi mütezahir menfi tutumları sebebiyle müsbet karşılanmamıştır. Dündar Seyhan grubunun esasen Aydemir ile başka bir noktada da ihtilafı olduğundan, başta liderlik meselesi olmak üzere ana meselelerin üç ihtilâlci grup temsilcileriyle müştereken konuşulup karar bağlanmasına lüzum görülmüştür. İlerde Piyer Loti toplantıları sebebiyle bu mevzuya yine avdet edilecektir.

b) 22 Şubatçıların 14'lerle münasebetleri:

Bir ihtilâlci grup olarak 22 Şubatçılar tarafından bilinen 14'lerin Bruxelles toplantısından sonra peyderpey gelmeleri sebebiyle, orada yaptıkları toplantıda alınan müşterek gizli karar muvacehesinde onlarla temas uygun mütalaa edilmiştir. Bu fikrin mürevvici olanlardan Dündar Seyhan ve Necati Ünsalan 14'lerin Kabibay Grubu ile bizzat Orhan Kabibay konuşarak birleşme meselesini müzakere ve neticeyi Aydemir 'e intikal ettirmişlerdir. Aydemir ve kendisile hem fikir olan Erkânı Harbiye'ye 14'lerin Bruxelles 'de liderlik mevzuunda anlaşamadıklarını, ancak Türkiye 'de takip edecekleri hareket tarzı hususunda prensip birliğine varmış olduklarını, bu bakımdan Türkeş grubunun da Türkiye 'ye avdetine intizar edilmesini ve 14'lerin bu arada tamamiyle birleşme zemini aranmasını münasip görmüşlerdir. 14'lerin tamamiyle anlaşma halinde kuvvet muvazenesi bakımından hayli avantajlı duruma geçecekleri düşünülmüştür. İşte gerek 11'lerle temas kurulamaması ve gerek 14'lerin yalnız Kabibay

grubu ile anlaşma cihetine gidilmemesi Aydemir-Seyhan grubunun fikir ayrılığına sebep olmuştur. Türkeş Türkiye ’e döndükten sonra, Kabibay ’a yapılan karşılama merasimi ona da yapılmış ve Fethi Gürcan, Bahtiyar Yalta, Musafa Ok tarafınan karşılanmış ve Talât Aydemir için randevu alınmıştır. Aydemir ’in Türkeş ’le birinci nezaket ziyaretinden sonra, ikinci ziyareti ana mesele üzerinde müzakerelerin cereyanını intaç etmiş ve liderlik mevzuunda anlaşmaya varamadıkları, 3 Mart 1963 günü Talât Aydemir ’in evinde bulunan şahıslara ifade edilmiştir. (Özel Dosya II, müşterek deliller dosyası sahife 4-5.) 22 Şubatçıların liderler seviyesindeki toplantılarına müvazi olarak Muzaffer Özdağ ’ın, 22 Şubatçıların bilhassa alt kademesini elde etme yolunda faaliyetleri de şebketmiştir. 28 Şubat 1963 Çarşamba günü Muzaffer Özdağ ’ın evinde toplanan emekli P. Teğmen Tevfik Ecemiş, emekli Tğm. Acar Okan, emekli Üsteğmen Nazi Özcan ve diğer bazı muvazzaf teğmenlerin ikna yoluyla kendilerine iltihaka davet edildiği ve “22 Şubat bir Cunta hareketidir. 9 Şubat protokolüne imza koyanlar medeni cesaret sahibi olmakla beraber, neticeye vasıl olamadıkları için medeni cesaret sahibi değillerdir. Hakiki liderin kim olacağı vakıalar ve zaman tayin edecektir” yolundaki beyanlarla bu grubu yokladığı tespit edilmiş ve Özdağ tarafından bu cihetin toplantıya ait kısmı itiraf edilmiştir. (Müşterek deliller dosyası sahife 5 ve şahitler.)

c) 11’lerin 14’lerle münasebetleri:

14 ’lerle 11 ’lerin bidayetten beri fikir ayrılıkları, kırgınlıkları ve hele 13 Kasım olayındaki menfi tutumları mevcut olmakla beraber Türkiye ’deki şartların doğurduğu bir kader birliği tesiri altında 3 Mart 1963 tarihinde Lâle Apartmanı ’nda 22 Şubatçıları temsilen Bahtiyar Yalta, Fethi Gürcan ve arkadaşları ile 11’leri temsilen Halim Menteş ve D. Seyhan grubunu temsilen Necati Ünsalan ’ın toplantı yaptıkları ve müteakip büyük toplantının İstanbul ’da Piyer Loti Oteli ’nde yapılmasına karar verdikleri anlaşılmıştır. (Gizli rapor –beyaz zarf II, sahife 3.)

d) Piyer Loti Oteli Toplantısı:

27 Nisan 1963 günü gece yarısından geç vakitlere kadar yapılan bu müşterek toplantının gayesi muhtelif grupları birleştirmek, uzun vadeli de olsa bir hazırlık ve destekleyici grupları tespit etmektir. Bu toplantı bilhassa Dündar Seyhan ’ın gayretile 14’lerden Orhan Kabibay, 11’lerden Halim

Menteş ve 22 Şubatçılardan Dündar Seyhan ve bir kısım siviller tarafından yapılmış olup liderlik hususu hariç olmak üzere prensip anlaşmasına varılmıştır. Alınan kararlara göre:

a. Uzun vadeli de olsa bir ihtilâle girmek zaruridir.

b. Grupların kendi kanaat ve temaslarına göre ihtilâl bazı teşekkül ve şahıslar tarafından desteklenecektir.

c. İhtilâl planı uzun vadelidir. En son tarihi 1965 seçimleri olacaktır. Fakat bu arada her türlü imkân ve fırsattan istifade edilerek maksadın tahakkukuna çalışılacaktır.

d. İhtilâlin tahakkukuna mani teşkil eden şahıslar yıpratılarak izale ve tasfiye olunacaktır.

e. Türkeş ve Aydemir bu faaliyetlere kat ’iyyen dahil edilmeyecektir.

f. Halen Atina’da bulunan Orhan Erkanlı ihtilâlin hukukî ve idari kısmını planlayacak ve zırhlı birlikleri teşkilatlandırmak üzere yurda avdeti sağlanacaktır. Bu karar neticeleri Aydemir tarafından duyulunca liderlik mücadelesi had safhaya girmiştir. Bir taraftan liderlikten kendisinin ekarte edilmesi endişesi, diğer taraftan 14’lerden Muzaffer Özdağ ’ın kendi ekibine de el atmış bulunması sebebiyle zayıflayacağını tahmin etmesi yüzünden Aydemir ’in ihtilâl ekibi, diğerlerine tekaddüm etmek üzere 20/21 Mayıs ihtilâline karar vermiş ve fiili safhaya intikal ettirmiştir.

20/21 Mayıs’a tekaddüm eden günlerdeki 22 Şubatçıların ihtilâle hazırlık hareket ve faaliyetleri:

İhtilâl planını hazırlayan Aydemir, bunu 20/21 Mayıs gecesi saat 23.30’da başlamasına da bizzat karar vermiştir. Hareketin başlaması bu saatte Ankara semalarında uçacak jet uçaklarının ses duvarını aşması, hava muhalefeti sebebiyle gecikme halinde Napolyon ’un tabiriyle bir silah yahut tank gürültüsü, bunlar da işitilmediği takdirde tam 23.00’da hep birlikte verilecek alarm ile duyulmuş olacaktı. Parola: HARBİYELİ, işareti: ALDANMAZ idi.

Keyfiyeti iki gün evvelinden İstanbul ’a Emekli Kurmay Albay Cevat Kırca ’ya da bildirdikten sonra o sırada hasbel vazife İstanbul ’da bulunan Fethi Gürcan ve emekli Süvari Üsteğmen Erol Dinçer ’in acele Ankara ’ya dönmeleri sağlanmıştır.

19 Mayıs 1963 sabahı Ankara ’ya gelen Fethi Gürcan ’ın derhal Aydemir ’le temasa geçerek kendi emrine verilen Tank Okulu ve Süvari grubunun vazifesini ifa etmek üzere başlarında bulunmasını tenbih ettiği; aynı akşam Fethi Gürcan ’ın evine çağrılan eniştesi Tank Okulundan Prs. Bnb. Ömer Tekebaş, Sv. Yüzbaşı Sedat Ünal, Sv. Yzb. Mehmet Gül, Tank. Üstğ. İlhan Baş, Emekli Üstğ. Erol Dinçer ’e durumu ve ihtilâl komitesinin kararını bildirdiği ve ertesi akşam için yine kendi evinde hazır bulunmaları yolunda talimat verdiği; 20 Mayıs 1963 günü saat 22.00 raddelerinde Erol Dinçer ’in hususi arabasiyle emekli Sv. Üstğ. Turgut Saltoğu, emekli Sv. Assb. Münip Tepeci, Sv. Yzb. Sedat Ünal, Harita Teğm. Mustafa Altan Ergun ’un gelerek bir müddet oturdukları, müteakiben aynı araba ile çıkıp Yzb. Sedat ’ı Tank okuluna hazırlık yapmak üzere bıraktıkan sonra Konya yolu cihetine hareket ettikleri ve getirmiş bulundukları resmi elbiseleri giyerek tekrar 23 sıralarında okula gelip ihtilâle buradan itibaren fiilen başladıkları toplanan deliller ve kendi ikrarlariyle sübuta varmıştır.

Diğer taraftan emekli Yarbay Rıfkı Ertem ’in 229 ’uncu P. Alayından tanıdığı Hâkim Alp Pusat vasıtasiyle elde edilen P. Bnb. Hüsamettin Paksoy, Yzb. Nüsret Karakaş, P. Teğm. Metin ile Tandoğan meydanında, Gençlik Parkı ve 19 Mayıs Stadyum kapısı önünde muhtelif zamanlarda konuşarak kendilerine ihtilâldeki faaliyetleri hakkında görev ve talimat verdiği, P. Üstğm. Mehmet Erengül ’ün de kendisine iltihak etmiş bulunduğu yolunda bilgi aldığı; bundan başka 18 Mayıs 1963 Cumartesi teşkilat elemanlarından J. Bnb. Kemal Kâhyaoğlu, Tank Yzb. Ferudun Erman, Bnb. Hüsamettin Paksoy, P. Yzb. Gökalp Kasapoğlu, Tank Üstğ. İlhan Baş ’ı birbiriyle tanıştırmak maksadiyle Aydınlık Evler Ev Ekonomisi durağında toplayarak Keçiören ’e kadar yürüdükleri ve kendilerine plan ve harekât hakkında bilgi verdiği, vazifelerini hatırlattığı; 20 Mayıs 1963 günü ise, Aydemir ’den aldığı son talimat mucibinde emekli Tğm. Tevfik Ecemiş ile aynı akşam Bnb. Hüsamettin Paksoy ’un evine giderek alayın diğer subaylarına gece yapılacak ihtilâl için haber vermesini söylediği ve gece tayin edilen saatte Bahçelievler-Konya yol kavşağına yakın yerde birkaç

dakika ara ile gelen Bnb. Hüsamettin Paksoy, Hâkim Pusat, Üstğ. Mehmet Erengül, Emekli Yzb. Nihat Sertöz, emekli Tğm. Tevfik Ecemiş ve P. Teğ. Metin Akpınar ile buluşarak 229'uncu P. Alayını ihtilâle alarm verdirmek suretiyle iştirak ve alayın bilfiil idaresini üzerine aldığı maznunları yekdiğerini teyit eden ikrar ve şahadetle sübuta ermiştir.

Diğer şahısların ihtilâle tekaddüm eden saatlerdeki durumları ile ihtilâldeki rolleri aşağıda kendi hizalarında gösterilecektir.

Faillerin Suça İştirak Dereceleri ve Fiili Durum

İhtilâl hareketine iştirak eden maznunların iştirak derecelerini tespit bakımından gruplara bölmede ve her bölüm içinde şahısların asli veya fer ’i faillik durumlarını izahta zaruret görülmüştür.

22 Şubatçıların Durumu

Evvelce planı tespit ve ihtilâlden 1-2 gün evvel de icra saatinden haberdar edilen maznunların bu vazifelerini Aydemir ’in emir ve direktifi dahilinde ifa ve liderliğini kabul etmiş olarak cürmün icrasına birlikte başladıkları, itiraf ve yüzlerce şahidin beyanı ile sabittir. Talât Aydemir, Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta, Mustafa Pakoba, Tevfik Ünlüer, Hakkı Sümer ’in ihtilâl saatinde veya birkaç dakika farklarla ihtilâl karargâhının bulunduğu Harp Okulu’na çıktıkları, bunlardan Aydemir, Alpagut, Pakoba; Hakkı Sümer ’in aynı zamana resmi üniforma giydikleri ve buradan Harbiyeli’yi aşağıya sevk, gerekli tedbirleri almak, ihtiyat birliklerini kullanmak, radyoyu ele geçirmek, ateş açtırmak suretiyle ihtilâlin bütün safhalarını takip ettikleri ve Talât Aydemir ’in ihtilâl lideri olarak çalıştığı;

Turgut Alpagut ’un ihtilâl evveli ve ihtilâl sırasında gerek çengel atma, gerekse kararlara iştirak etmek ve Harbiye ’ye alarm verdirdikten sonra ihtilâli takip ve birlikte icrasını sağladığı;

Bahtiyar Yalta ’nın keza sivil elbiseli olduğu halde Harp Okulu karargâhında bulunup askeri vasıtaların ihtilâle gidecek öğrencilere tahsisini sağladığı ve buradan ihtilâli takip ettiği;

Mustafa Pakoba ’nın ihtilâl akşamı kendi evine gelen Aydemir ’le birlikte resmi elbise giyip Harp Okulu ’na geldiği, burada Nöbetçi amirliğini bilfiil deruhte ederek Harbiyelilierin sevk işini, şehirden tevkif edilip okula getirilen General ve Subayları enterne işini giriş ve çıkışı kontrol ve okulun dahili ve harici emniyet tedbirlerini aldırmak suretile ihtilâle iştirak ettiği;

Tevfik Ünlüer, Cahit Aksoy, Yaşar Başaran ’ın Asmaaltı Lokantasında Jandarma Binbaşısı Kemal Kâhyaoğlu ile birlikte yemek yiyip içki

içildikten sonra J. Binbaşı Kemal ’in kendi vazife bölgesine, Yaşar Başaran ’ın işgal edilecek olan radyoevini gözetmek ve burada emrükomutayı almaya gittiği; Tevfik Ünlüer ile Cahit Aksoy ’un ilk defa evlerine uğradıktan sonra sivil elbiseli olarak Harp Okulu ’na çıktıkları Cahit Aksoy ’un ihtilâlde fiili bir vazifesi olmamakla beraber, Tevfik Ünlüer ’in iki C.M.S. dolusu ihtiyatla bekleyen 1’nci sınıf talebelerini müsademenin yapılmakta olduğu Bakanlıklarda vazifeli Fethi Gürcan ’ın emrine bizzat götürmek ve müteakip hareket buradan ve bilahare Harp Okulu ’ndan takip edilmek suretile birlikte icra ettiği;

İhtilâl evveli fiilleri tespit edilen Emekli Dz. Y. Müh. Albay Galip Gültekin ’in 22 Şubatçılara maddi yardımı evinde yapılan toplantılara ve alınan kararlara iştirak etiği, ihtilâl gecesi de alarm saatinden evvel Harbiye ’ye gelerek harekâtı takip ve direktifler vermek suretile cürmü birlikte icra ettiği;

Hakkı Sümer ’in resmi elbiseyi labis olduğu halde Harp Okulu ’na gelerek Nöbetçi Heyetine “Bütün emirleri benden alacaksınız, emrim olmadan vasıta çıkarılmayacak, Mustafa Cihangiroğlu şimdi arabaları ve erleri geri teslim alacak” demek suretile harekâtı bizzat takip edip emirler verdiği ve bilfiil icrasına yardım etiği;

Emin Arat, Dündar Seyhan, Asım Mutludoğan, Necati Ünsalan ’ın 20/21 Mayıs harekâtına bilfiil karışmamakla beraber, ihtilâl nüvesi hazırlamak, karargâhın Başkan, Genel Sekreter ve Muhasibi olarak vazife kabul ettikleri, 22 Şubatçıların 14’lerle ve 11’lerle birleştirilmesi mevzuunda faaliyet gösterdikleri ve bu sebeple TCK 146’ncı maddesini ihlal maksadile gizlice teşkil edilen cemiyete dahil bulundukları;

Şükrü İnanç ’ın harekâttan daha evvel haberdar olmuş bulunarak ihtilâl başladıktan sonra Radyoevine ve Kızılay ’a gittiği, parolayı bilmeyen herkesin yakalandığı bu yerlerde serbestçe dolaşmak suretile gerekli müzaharette bulunup fer ’an iştirak ettiği;

Kadri Çıtak ’ın ihtilâlden evvel, onun gizlice teşkil ettiği Erkânı Harbiyesi’nde yedek üye olarak vazife aldığı, Fethi Gürcan ’ın ifadesini teyit eden özel raporlardan anlaşıldığı gibi, hadise gecesi Kızılay, Radyoevi

civarlarında dolaştığı, bilfiil bu ihtilâl için bir vazife almamakla beraber gizli ihtilâl cemiyetine dahil bulunduğu;

Ayhan Öcal ’ın resmi elbiseli olarak o gece Harbiye ’ye gelerek kendi emrine verilen Harp Okulu talebelerini Radyoevine kadar getirerek buranın işgal ve radyonun anons yapmasına yardım ve imkân sağladığı, ayrıca 229 ’uncu Piyade Alayından cephane getirmek için görev aldığı ve kendisile konuşan Süvari Bnb. Fikret Akın ’a “Cephane almaya geldik, elbisemi 22 Şubat’tan beri ilk defa giyiyorum” demek suretile ihtilâlci olduğunu açıkladığı, fakat burada adı geçen subay tarafından Harbiyeli ile birlikte nezarete alındığı;

Tevfik Saltoğlu, Remzi Kılıç ve Nihat Conguroğlu ’nun 20 Mayıs gecesi Piknik ’te yemek yiyip içki içtikten sonra bir müddet vakit geçirmek üzere dolaşıp taksi ile Harp Okulu ’na geldikleri, Emekli Yüzbaşı Tevfik Saltoğlu ve Remzi Kılıç ’ın burada resmi elbise giyerek Harp Okulu ’na girdikleri ve Tokat ’ta vazifeli olduğu halde Ankara ’da izinli bulunan P. Yzb. Nihat Çonguroğlu ’nun küçük bir radyoyu masa üzerine koyarak harekâtın başladığını bildirdiği, esasen bu sırada emekli diğer subayların da okula gelmiş olarak harekâta bizzat başlattıkları dinlenen şahitlerin beyanı ile sabit olduğu gibi, radyoevine Harbiyelileri götürdüğü ve ayrıca Bölükten tefrik ettiği ve içlerinde Önder Aydınlı ’nın bulunduğu 10 Harbiyeli’yi de Kara Kuvvetleri Komutanının evine gönderip Komutanın ve oğlunun tevkifine mübaşeret ettiği; Remzi Kılıç ’ın ise emrine verilen bir bölük Harbiyeli ile birlikte Polis Koleji, Necatibey Caddesi ve Demirtepe Köprüsünü tutarak, hem Jandarma Birliğine yardım, hem de Namık Kemal mahallesinde oturan Generallerin dışarı çıkmalarını sağladığını; Yzb. Nihat Conguroğlu ’nun ise Genelkurmay kavşağına gönderilerek oradaki Harbiyelileri kumandası altına aldığı, kendi ikrarları ve şahadetle sübuta varmıştır.

Emekli Yüzbaşı Salim Miman ’ın ihtilâl haberini öğrendikten sonra birçok noktalarda yolu kesmiş bulunan Harbiyelilerin arasından kolayca çıkıp Harbiyeye geldiği, Nöbetçi Amirliğini Mustafa Pakoba ’dan alarak beline taktığı kemer ve tabanca ile hem bu karargâhın emniyetini temin, hem de ihtilâl Erkânı Harbiyesi’ne uydurma olarak bütün Türkiye ’de Silahlı Kuvvetlerin duruma hâkim olduğu yolunda haberler aldığını söylediği,

ihtilâlin akamete uğramasından sonra dahi Harbiye'yi sarmakta olan birliklere karşı Harbiyelileri mevzie soktuğu, Harbiye'nin müdafii kesilerek bir an evvel istirdadını geciktirdiği, Radyoevini ele geçirilmesini sağlayan ve bilahare yakalanıp Harbiye'ye getirilen Kurmay Yarbay Ali Elverdi 'nin dışarı çıkmasına mani olmak istediği, yakalanacağını anladıktan sonra da siyasetini değiştirerek sanki Hükûmet Kuvvetlerine yardım etmiş gibi Genelkurmay İkinci Başkanı 'na çıkmaya muvaffak olduğu, Galip Kazancıoğlu, öğrenci Ünal Cengiz, öğrenci Aydın Uçkan, öğrenci Nezihi Fırat ve Halil İribaş 'ın beyanları ile sabit bulup bu surette maznunun ihtilâli kolaylaştıracak tedbirleri ittihaz ederek bilfiil iştirak ettiği sübuta varmıştır.

Emekli Hava Binbaşısı İzzet Köz 'ün Talât Aydemir 'in defterinde ismi yazılı olup ihtilâl hareketinde Hava kuvvetlerini de iltihak ettirmek için teşebbüste bulunduğu, Mürted üssünüelde edemediği için Hv. Bnb. Cemal Özdemir ve Hava Bnb. Necdet Öz 'ü elde ettiği, diğer taraftan da İstanbul 'u destekleyecek olan Bandırma üssünü harekete iştirake ikna için 17.05.1963 günü yanında Emekli Hava Binbaşısı Fethi Işıklıtepe olduğu halde uçakla İstanbul 'dan Bandırma 'ya gidip üs Komutanlığında görevli Hava Yarbayı Selahattin Alpukan ile temas ettiği, ancak bu subayın kendisine nasihat ederek teklifini reddetmesinden sonra 20/21 Mayıs gecesi Harp Okulu 'na çıktığı, uçakların hareketi için Mürted ile görüşen HavaBinbaşısı Cemal Özdemir 'e müzahir olduğu, bilahare Hava Kuvvetlerinin bulunduğu yere inerek Hava Kur. Yarbay Nejat Doğançay 'ın karargâha girmesi için yaptığı teklifi kabul etmediği, Harbiyeliler arasında serbestçe dolaştığı, bu suretle ihtilâle Hava Kuvvetlerini hazırlamak maksadile iştirak ettiği;

Hava Binbaşısı Cemal Özdemir 'in 20/21 Mayıs gecesi saat 23.00 raddelerinde Mustafa Pakoba 'nın evine giderek orada bulunan Talât Aydemir 'e Hava Kuvvetlerinin harekâta hazır olduğunu bildirdiği, müteakiben Harp Okulu 'na çıkarak Mürted Hava üssüne uçaklarınhareketi için emir vermek istediği Mürted Üssü Nöbetçi Amiri olan Hava Binbaşısı Hakkı Cebesoy 'a bu emrin Hava Kuvvetleri Komutanına ait olduğunu hatırlattığı, sabaha yakın Hükûmet Kuvvetlerini destekleyen jet uçaklarının Ankara semalarına gelmesi üzerine, bu uçakların kendilerini desteklemekte olduğu haberini etrafa yaydığı, daha sonra Hava Kuvvetlerine inerek

karargâhın durumu hakkında malumat almak istediğini, kendi inkârına rağmen ihtilâlci maznunların ve öğrencilerin beyanlarıyla sübuta varmıştır.

Hv. Bnb. Necdet Öz ’ün hadiseyi İzzet Köz ’den daha evvel haber alarak başlangıç saatine kadar hususi arabasile Çankaya sırtlarında kaldıktan sonra, Olgunlar sokaktaki bir büroda gece yarısı bezik marközü aradığını ifade eden İzzet Köz ile birlikte Harp Okulu ’na çıktıkları ve hava desteğini temine uğraştığı, daha sonra Harbiyelileri kendi hususi arabasile Ziraat Vekâleti önüne getirdiği, etrafda hiçbir subay dolaşmazken elinde Tomson tüfeği olduğu halde Hava Kuvvetleri Bakanlıklar arasında bulunan Harbiyelilere yolları iyice tutmaları içim emir vermek suretile ihtilâle iştirak ettiği, toplanan delillerle sübuta ermiştir.

İhtilâlde 229. Piyade Alayındaki Maznunların Durumu

İhtilâlde bu alayı sevk ve idare etmekvazifesini üzerine alan Emekli P. Yb. Rıfkı Erten ’in Alay Adli subayı Hâkim Üsteğmen Ziya Gökalp Pusat, P. Bnb. Hüsamettin Paksoy, P. Üstğm. Mehmet Erengül, Emekli Yzb. Nihat Sertöz, Emekli Teğmen Tevfik Ecemiş, P. Tğm. Metin Akpınar ile birlikte saat 23.30 raddelerinde Alaya gelerek, Nöbetçi Amiri P. Bnb. Elmas Gençer ’e alarm vermesi için tazyikte bulundukları, Elmas ’ın tereddüt geçirmesine rağmen bilahare onlara iltihak ederek alarmda geciken birliklerin hareketini tacir ettiği hazırlanan bölüklerden birinin Emekli P. Yzb. Nihat Sertöz ’ün kumandasında Yenimahalle ’ye giderek İstanbul yolunu tuttuğu, oraya gelmiş olan İnzibat Subayı Yarbay Nurettin Tolga ’ya silah tevcih ettiği gibi, erlere de süngü taktırdığı, ancak mezkur subay ve Kurmay Bnb. Feridun tarafından tevkif edildiği, P. Tgm. Metin Akpınar ’ın da başka bir bölüğe gelip alarm verdiği ve Yenimahalle ’ye gittiği, ancak buradaki hareketin akim kalması üzerine Bölük ile Söğütözü toplanma bölgesine, oradan da Konya kavşağına geldiği, bu suretle ihtilâlde alayın bu bölüğüne verilen vazifeyi ifa ettiği;

P. Yüzbaşı Nüsret Karakaş ’ın evvelki anlaşmalara mutabık olarak tayin edilen yere ve bölüğe geç geldiği, ancak daha evvelki toplantı ve buluşmalara iştirak etmek suretile alay içindeki teşkilatlanmaya yardım ettiği, fiili hareketi bu bakımdan desteklediği,

P. Üstğ. Mehmet Erengül ’ün Alay ikmal subayı olması sebebiyle cephane ikmali yapıp, Bölüklere dağıttığı ve Bölük ile birlikte verilen vazife bölgesine gitiği,

Emekli Teğmen Tevfik Ecemiş ’in resmi elbise giyerek alaydan itibaren harekâta bilfiil iştirak ve Harp Okulu, Kızılay cihetlerini dolaştığı, aynı zamanda alaya verilen vazifelerin ifa edilip edilmediğini kontrol ettiği,

Hâkim Üsteğmen Ziya Gökalp Pusat ’ın, Rıfkı Erten ’in emrine girerek, bir kıt ’a subayı gibi, Yenimahalle ve Konya yolundaki birliklerin vazifelerini kontrol ile direktifler verdiği, durum hakkında Rıfkı Erten ’e haber

ulaştırdığı gibi Rıfkı Erten ile Aydemir arasında irtibat subaylığı yaptığı, Aydemir tarafından verilen bütün vazifeleri de tekabbül ederek Radyoevindeki durumu kontrola da memur edildiği ve ihtilâl evvelindeki faaliyetleri ihtilâl sırasındaki gayretleri sebebiyle ihtilâli bilfiil yapanların arasına girdiği anlaşılmıştır.

Keza P. Bnb. Hüsamettin Paksoy 'un evvelki anlaşmaların tatbikatı cümlesinden olarak alayın alarma geçirilmesinde rol oynayıp, alarma geçtikten sonra gelen Alay Komutan Muavinin müdahalesine imkân ve fırsat vermediği sübutla anlaşılmıştır.

Genelkurmay Kışla Kumandanlığındaki Maznunların Durumu

Bihassa Emekli Yzb. Tevfik Saltoğlu tarafından kendisine çengel atılan kışla komutanlığında görevli P. Yzb. Gökalp Kasapoğlu ’nun ihtilâle tekaddüm eden günlerde kendisine verilen vazifeleri kabul edip toplantılarına iştirak ettiği, ancak 20/21 Mayıs günü ise harekete iştirak etmediği, ancak kendisine çengel atıldıktan ve hele Talât Aydemir ’in evine götürüldükten sonra hükûmet aleyhindeki bu gizli teşekkülün mevcudiyetine muttali olduğu halde Hükûmete haber vermediği anlaşılmıştır.

Jandarma Okulu ve Jandarma Birliğindeki Maznunlar

Teşkilata dahil edilen Jandarma Bnb. Kemal Kâhyaoğlu ’nun 20 Mayıs 1963 gecesi ihtilâlci 22 Şubatçılarla birlikte Asmaaltı Lokantası ’nda aynı masada yemek yiyip, içki içtikten sonra vazife alacağı Jandarma Birliğine döndüğü, burada da bir miktar içki içtikten sona harekât saatine ve radyonun anonsuna kadar etrafta dolaştığı, radyo anonsunda radyo evinin ele geçirildiğini öğrendikten sonra ihtilâlin muvaffakiyete ulaşacağını tahmin ederek tekrar birliğe avdet ettiği, Jandarma Teğmen Abdullah Yılmaz ’la birlikte Jandarma Kuvvetlerini Jandarma Okulu ve Necatibey Caddesi üzerinde toplayarak burada Mevcut Harbiyelilere müzahir oldukları ve gelen geçen vasıtaları durdurup Bakanlıklar cihetine bırakmadıkları anlaşılmıştır. Kemal Kâhyaoğlu her ne kadar ifadesinde iştiraki bulunmadığını beyan etmekte ise de sübuta eren evvelki tutumları sebebiyle ifadesinde samimi olmadığına kanaat getirilmiştir.

Avukat Saffet Olgaç ’ın Fiili

22 Şubatçılardan mühim bir kısmının Orduya tekrar dönmeleri için açtıkları idari davayı Şurayı Devlette takiple görevli Avukat Saffet Olgaç ’ın sık sık Aydemir ’in evine gidip toplantılara hukuk yönünden ışık tuttuğu, ancak bu arada ihtilâl fikrini tasvip eder şekilde telkinde bulunduğu, 26 Şubat 1963 günü saat 19.00’da Talât Aydemir ’in evinde şahitler huzurunda “Beni tanıyanlar ihtilâlin ne zaman yapılacağını soruyorlar. Ben de bekleyin 22 Şubatçıların durumunu sağlamlaştıralım, ondan sonra diye cevap veriyorum” şeklinde konuşmasiyle 22 Şubatçıların ihtilâl cemiyetine ıttıla kesbettiği halde Hükûmete haber vermediği sabit görülmüştür.

14 ’lerin Durumu

14 ’lerin bir ihtilâl hazırlığı safhasında bulundukları yukarıda izah edilmiş bulunmaktadır. Siyasî bir Dernek maskesi altından çalışan Alparslan Türkeş, Muzaffer Özdağ, Fazıl Akkoyunlu ’nun T. C. Anayasası ’nın tamamını veya bir kısmını, tagyir, tedbil ve ilgaya matufen gizlice ittifak ettikleri anlaşılmış bulunmaktadır.

11’lerden Halim Menteş ’in Durumu

Yukarıda geniş bir şekilde mevcut faaliyetleri ifade edilen 11’lerden emekli Hv. Kur. Alb. Halim Menteş ’in 20/21 Mayıs olaylariyle doğrudan doğruya ilgisini gösteren bir delile rastlanmamıştır.

Ancak, Türkiye ’de mevcut bir ihtilâl grubunun ferden teşkilatçısı görünen mumaileyhin gerek 22 Şubatçılarla, gerekse 14’lerle birleşme arzusunu muhtelif şekillerde diğer ihtilâl gruplarının yetkili temsilcilerine intikal ettirdiği gibi birlikte toplantılar da yaptığı, Piyer Loti Oteli toplantısında alınan kararların mahiyeti itibariyle Türkiye ’deki ihtilâl nüvelerinin mevcudiyetine şahsen geniş şekilde muttali olduğu halde ileride kader birliği yapmasını düşündüğü bu kimselerin Hükûmet aleyhindeki faaliyetlerini zamanında hükûmete ihbar etmediği kanaatına varılmıştır.

Piyer Loti toplantısını Halim Menteş ifadesinde teyit ettiği gibi İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığınca hakkına takibata geçilen Cevat Kırca ’nın dahi bu toplantıda bahsettiği resmen teyit edilmiştir.

14’lerden Alparslan Türkeş grubunun, 22 Şubatçıların 20/21 Mayıs gecesi yapacakları ihtilâl hareketini birkaç yerden haber alarak saat 23.30’da Hükûmete bildirmek üzere dosyada isimleri yazılı Milletvekillerine söylediği ve keyfiyetin Hükûmette görevli diğer bir yetkiliye haber verildiği teyit edilmiş ise de bu şahısların ihbarının başka bir ihtilâl Cemiyetine matuf bulunması sebebiyle T. C. 171/2 maddesinin son fıkrasında yazılı halden istifade edemeyecekleri tabiî bulunmaktadır.

İhtilâlde Harp Okulu ’nun Durumu

Türk Ordusuna güzide subaylar yetiştiren bu kartal yuvasını, meşru nizamı yıkmaya matuf bir hareket içinde mütalaa ve izah eylemeye başladığımız şu anda içimizde derinden, çok derinden acı bir burukluk hissetmekte olduğumuzu ifade etmekten kendimizi alamamaktayız. Asıl vazifesi memleket bütünlüğü ve Anayasası ile kurulmuş müesses nizamını muhafaza olan ordu camiasının kaynağını teşkil eden bir yuvanın, müesses nizam aleyhine matuf bir ihtilâl hareketine karışmış veya karıştırılmış olmasından acı duymamak elbette mümkün değildir. Her ne kadar Talât Aydemir, ihtilâlin hazırlık safhasında Ankara ’daki çeşitli birliklerle kimler vasıtasıyla ve ne tarzda münasebet kurduğunu ifade ederken, Harp Okulu ile herhangi bir temas zarureti duymadığını, zira bu okulun kendilerini daima destekleyeceği kanaatinde olduğunu ifade etmiş ise de, yapılan tahkikat iddianın aksine olarak Talât Aydemir ’in başta III. Tabur 9.Bl. ’ten 1375 numaralı Önder Aydınlı olmak üzere III. Tb. 12. Bl.’ten 4931 numaralı Nezihi Fırat ve gene III. Tb. ’dan 4992 numaralı Zihni Çetiner ile temaslarını devam ettirdiği bir vakıa olarak tezahür eylemiş bulunmaktadır.

Olayların Başlaması

Hadisenin vukua geldiği 20/21 Mayıs gecesi Harp Okulu ’nda nöbetçi heyeti: Okul Nöbetçi Amiri: Top. Yb. Behzat Tanır.

Okul Nöbetçi Subayı: Kur. Bnb. Sadettin Arın.

Alay Nöbetçi Amiri: III. Tb. K. Kur. Bnb. Sabahattin Altınok.

II. Tb. Bl. ’ler Nöb. Subayı: Ütğm. Hadi Kantarcı.

III. Tb. Bl. ’ler Nöb. Yzb. Nihat Şendoğan.

Telefon Nöb. Sb. Yardımcısı: Yd. Tğm. Yekta Başeğmez.

Revir ve Cezaevi Nöb. Sb.: Tğm. Bekir Garipağaoğlu.

Mutfak Nöb. Assubayı: Asb. Ahmet Demirci.

Ekmek Sebze Assubayı: Asb. Çvş. F. Alpan.

Nöb. Başöğretmen: Öğ. Yb. Necati Taylan.

Nöb. Öğretmen: Öğ. Yzb. Hikmet Kıran.

Nöb. Öğretmen: Öğ. Ütğm. Halit Gülcüoğlu.

Nöb. Öğretmen: Öğ. Üstğ. Erol Kayra.

Krh. Nöb. Subayı: Ütğm. Mustafa Cihangiroğlu.

Hazır Kıt ’a Nöb. Subayı: Asb. Şerafettin Taşkıran.

Hdf. Slh. Bl. Mu. Tk. İst: Tk. ve Bando Bölüğü Nöb. Subayı: Asb. M. Üşer.

Oto. Bl. Nöb. Sb.yı: Asb. Aslan Öğretmen.

Erat Mutfağı Nöb. Asb. yı: Asb. S. Atamer.

olmak üzere 18 kişiden müteşekkil bulunmaktadır.

Olayın başlangıcında tesadüf eden saatlerde Harp Okulu nöbetçi subayı odasında Yd. Tğm. Yekta Başeğmez, Yzb. Nihat Şendoğan, Ütğm. Hadi Kantarcı ile o sırada okula çıkmış olan öğretmen Yzb. Ahmet Yücetürk oturmakta ve okul Nöbetçi Amiri Yb. Behzat Tanır ile alay Nöbetçi Amiri Bnb. Sabahattin Altınok ise okulun lokalinde bulunmaktadırlar. Okul sükûnet içindedir. İmtihanlar dolayısıyle saat 24.00 ’e kadar çalışma müsaadesi verildiğinden henüz uyumamış öğrencilere tesadüf etmek mümkündür.

İşte bu hal içinde ve saat 24.00 sularında, bilahare ismi tespit edilen ve 50. Er. Eğt. Tümenine mensup olup, senelik izinle Ankara ’da bulunan Yzb. Nihat Conguroğlu ’nun “okul yanından geçmekte iken taksinin lastiği patladı, yeniden vasıta celbi için telefon edebilir miyiz?” bahanesiyle okul nöbetçi subaylığına uğradığını ve telefon edilmesi üzerine ayrıldığını, bir müddet sonra aynı yüzbaşının bu defa elinde bir transistörlü radyo olduğu halde nöbetçi subaylığına geldiğini ve Harp Okulu Marşının çalınmakta olduğu bu radyoyu nöbetçi subayı masası üzerine bıraktığını ve tam bu sırada da okula doğru sivil ve subaylardan müekkep 8-10 kişilik bir grubun yürüyerek okul nöbetçi subay odasına girdiklerini, bu durumdan şüphe eden Yüzbaşı Nihat Şendoğan ’ın ise odadan çıkıp yukarıda bulunan Okul ve Alay Amirlerini keyfiyetten haberdar eylediğini, Yüzbaşı Nihat Conguroğlu, Yzb. Nihat Şendoğan, Yzb. Ahmet Yücetürk, Ütğm. Hadi Kantarcı, Yb. Behzat Tanır, Bnb. Sabahattin Altınok ve Tğm. Yekta Başeğmez ’in ifadelerinden anlamaktayız.

Duruma muttali olan her iki nöbetçi amirinin derhal okulun iç bahçesine indikleri ve burada III. Tb. silah deposu önündeki nöbetçi er ile birkaç öğrencinin mücadele etmekte olduklarını görerek müdahalede bulunduklarını ve Nezihi Fırat isimli öğrencinin nöbetçi erin silahınıalmış, Önder Aydınlı isimli öğrencinin de ona yardım eder vaziyette olduğunu gördükleri ve aynı mahalde 40-50 kadar öğrencinin de toplu halde bulunduklarını müşahade edip sebep sordukları ve alarm verildiği cevabında bulunulması üzerine böyle bir halin olmadığından bahisle talebeleri geri çevirdikleri ve kendilerinin nizamiye kapısına geldikleri sırada okul bahçesine iki teğmenin girerek “Beklediğimiz an geldi. Vatanı

seven silahını alsın, bizimle gelsin" diye bağırıp geri dönmek üzere bulunan öğrencileri tahrikle iç bahçeye doğru sevkettikleri ve bu iş için evvelden hazırlanmış olan Önder Aydınlı, Nezihi Fırat, Zihni Çetiner gibi öğrencilerin de teşvikleriyle okuldaki bütün öğrencilerin ayaklandırılarak hadisenin içine itildiği ve öğrencilerin bir anda haykırış, çığlık ve silah sesleri arasında silah deolarına hücum edip kapıları kırarak silahlarını almış vaziyette iç bahçede toplanmaya başladıkları ve kendilerinin nizamiyeye çıktıklarında okul mensubu olmayan sivil ve resmi elbiseli kimselerle karşılaştıkları ve nöbetçi subayı odasında Talât Aydemir ile Turgut Alpagut 'u üniformalı ve Bahtiyar Yalta 'yı ise sivil olarak gördükleri ve bu arada Süvari binbaşısı olarak giyinen aslında 22 Şubat olaylarında emekliye sevkedilen Fethi Gürcan 'ın elindeki tabanca ile etrafını tehdit suretiyle alarm verilmesini temine çalıştığı ve başta Önder Aydınlı ile Zihni Çetiner olmak üzere kapının silahlı öğrenciler tarafından kontrol altına alndığı ve böylece inisiyatifin ellerinden çıkması dolayısıyla herhangi bir şekilde müdahale imkânı bulamadıkları bizzat Okul Nöbetçi Amiri Yb. Behzat Tanır ile Alay Nöbetçi Amiri Bnb. Sabahattin Altınok tarafından ifade edilmektedir.

Diğer yandan, nöbetçi subayı odasında bulunan Ütğm. Hadi Kantarcı, Yd. Tğm. Yekta Başeğmez ve Öğretmen Yzb. Ahmet Yücetürk 'ün beyanlarında, Nöbetçi Subaylığı odasına gelen grubun odaya girdiği anda talebelerin de ayaklanmış olması sebebiyle herhangi bir tedbire tevessül veya bir başka tarzda müdahale imkânı kalmadığı anlatılmak istenmiştir. Ancak hadiselerin tehlikeli tarzda inkişafına ve Silahlı Kuvvetler iç hizmet kanun ve talimatının bu gibi ahvalde kendilerine geniş selahiyetler tanınmış olmasına rağmen nöbetçiheyetine dahil Yb. Behzat Tanır, Bnb. Sabahattin Altınok, Yzb. Necati Taylan ve Ütğm. Mustafa Cihangiroğlu 'nun kendilerine tereddüp eden vazifeleri ifa etmemiş olmaları bir tarafa, aşağıda izah edilecek faaliyetleriyle fiilen irtikabında rol oynadıkları tahkikat sırasında tespit edilen şahadetlerle sübuta ermiş bulunmaktadır. Şöyle ki:

a) Top. Yb. Behzat Tanır:

Kendisi Okul Nöbetçi Amiridir. Harekât başladıktan sonra önleyici bir harekette bulunmamış, aksine III. Tb. 11'nci Bölük 'ten 4635 İbrahim Memir ve II. Tb. 6 'ncı Bölük 'ten 2334 Ertaç Turgay 'ın beyanlarından

öğrencilere “Keplerinizi giyin, teçhizatınızı takın, emrimi bekleyin” ve ayrıca Talât Aydemir tarafından kendisine mermi temini hususunda “Yalnız size güveniyorum, acele edin” diye vazife verildiği ve Behzat Tanır ’ın bir vasıtaya atlayarak bu vazifeyi ifa için okuldan ayrıldığı, II. Tb. 6’ncı Bölük ’ten 2342 Merih Özgürses ’in ifadesinden maznun ’un Tank Okulu’n dan mermi getirilmesi için üsteğmene emir verdiği anlaşılmış bulunmaktadır.

b) Kur. Bnb. Sabahattin Altınok:

Kendisi Alay Nöbetçi Amiridir. İhtilâl sırasında okul nizamiyesinde bulunmaktadır. Çıkan öğrencilere “Heyecanlanmayın, çabuk olun” diye mütebessim bir çehre ile hitapta bulunduğunu ve ayrıca üsteğmen Hadi Kantarcı ’ya okulun dış emniyetini ve Önder Aydınlı isimli öğrenciye “Biz başındayız, korkmayın” demek suretiyle teşvikte bulunduğu, 7. Bölükten 2676 Özcan Görgülü, 9. Bölük ’ten 4001 Vedat Uzun ve maznun Önder Aydınlı ’nın şahadetleriyle sübuta ermiş bulunmaktadır.

c) Öğretmen Yb. Necati Taylan:

Kendisi Nöbetçi Başöğretmendir, hadise sırasında III. Tabur öğrencileri ile birlikte mermi sandıklarının açılmasına fiilen katılmış ve açılmayan sandıkların kırılması için emir vermiş olduğu 8’inci bölükten 2770 Önder Karagül, 2775 Ali Ünlü ve 2777 Basri Eroğlu adındaki öğrencilerin ifadeleriyle teeyyüt etmiş bulunmaktadır.

d) Yzb. Nihat Şendoğan:

III. Tabur 12 ’inci Bölük Kumandanı olup hadise gecesi de III. Tb. Bölükler Nöbetçi Subayıdır. Öğrencilerin bahçede toplanmaları sırasında aralarında dolaşarak sıraya soktuğu ve “Gösterin kendinizi” diye bağırmak suretiyle teşvikte bulunduğu 11 ’nci Bölük ’ten 4714 Mehmet Şentekin, 10 ’ncu Bölükten 4468 Sabri Öge ve 10’ncu Bölük ’ten 4464 Oral Argon isimli öğrencilerin ifadeleriyle sübuta ermiş bulunmaktadır.

e) Ütğm. Hadi Kantarcı:

Hadise gecesi II. Tb. Bölükler Nöbetçi Subayıdır. Harekât esnasında II’nci taburun nizamiyede toplanıp sıraya sokulmasını ve Talât Aydemir

tarafından da ihtiyat kuvveti olarak ayrıldığı belirtilen II ’nci Tabur Bölüklerini okul önündeki korulukta tespit edilen yerlere sevk edilmesini temin eylediği ve “Harbiyeli aldanmaz” parolasını ikinci tabura bizzat bildirdiği 6. Bölük ’ten 2401 Taylan Elçin, 2404 Ali Keskin, 2407 Tarık Okyay, 4227 Ünal Cengiz, 2430 Behzat Sarol, 5 ’inci Bölükten Cengiz İşmanoğlu, 2076 İsmet Biran, 6’ncı Bölük’ten 2342 Merih Özgürses ve daha pek çok öğrencinin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

f) Ütğm. Mustafa Cihangiroğlu:

Hadise gecesi Karargâh Nöbetçi Subayıdır. Hadisenin başlamasınan sonra öğrencilere mermi temini için gayret sarfettiği ve hazır kıt ’a bölüğünde bulunan bir sandık mermiyi bir er ile bizzat alarak öğrencilerin emrine verdiği Muhafız Bölüğünde Çvş. Ramazan Baykal, maznun Tğm. Aycan Ünlü, Harp Okulu Karargâhı Kışla Subayı P. Bnb. Muharrem Okkanlı, Muhafız Bölüğünden Onb. İsmet Yücel, Onb. Durmuş Kanık tarafından ifade edilmiş bulunulmaktadır.

Bu Davayı Dahil Edilmiş Bulunan Harp Okulu Öğrencilerinin Durumuna Gelince

22 Şubat olayları diye anılan hadise sebebiyle emekliye sevk edilmiş bulunan Talât Aydemir ve rüfekası menfi emellerinin tahakkuku için tasarladıkları hukuk dışı plan ve tertiplerinin tatbik mevkiine konulmasında genç ve körpe dimağlardan daha kolay istifade edebilecekleri hususunu göz önünde tutarak sistemlerinin icabı olan çengellerini Harp Okulu öğrenci grubuna da atmak suretiyle 9'uncu Bölükten 1375 Önder Aydınlı, 12'nci Bölükten 4931 Nezihi Fırat, 12'nci Bölükten Ramazan Öztürk adındaki öğrencilerle doğrudan doğruya temas teminine muvaffak olmuşlardır. Bu öğrencilerin de kendilerine yakın gördükleri 4922 no.lu Zihni Çetiner, 4170 Osman Yektin, 5016 Erol Ege isimli öğrenciler vasıtasıyla, ihtilâlci grubu tarafından yayılmak istenen fikirler öğrencilere intikal ettirilip okul içinde ihtilâl hareketini benimseyici bir havanın yaratılmasına gayret göstermişlerdir. Bu husus ismi geçen maznunların yekdiğerini itham edici mahiyetteki ifadeleriyle ve kat 'iyetle sübuta ermektedir.Kaldı ki, hadise gecesi Nezihi Fırat, Kemal Ülkütanak gibi öğrencilerin bu gece ihtilâlin olması mümkündür diye ihtilâl planı hakkında malumat vermiş olması da öğrencilerle ihtilâlciler grubu arasındaki temasın kat 'i delili olarak karşımıza çıkmaktadır.

Evvelden vaki bu temasların tesiri iledir ki, hadise gecesi, maznun Önder Aydınlı ve Nezihi Fırat silah depolarının açılması için depo nöbetçi erine tecavüz ve silahını almak suretiyle onu ekarte etmekten çekinmemişlerdir.

Bu öğrenci grubuna dahil Zihni Çetiner 'in hadise gecesi bütün birliklerin ihtilâle katıldığı ve her yerde duruma hâkim olunduğu yolundaki beyanlarla teşvikte bulunduğu 4073 numaralı Nevzat Kulu ve 2351 Cengiz Koktekin 'in ifadeleriyle ve Ümmet Sarı, Mehmet Aydoğan, Kemal Ülkütanak isimli öğrencilerin Önder Aydınlı emrinde olarak Kara Kuvvetleri Kumandanı Orgeneral Ali Keskiner 'in evine tevkif maksadıyla gittikleri, bulamayınca tıbbıyedeki deniz talebesi oğlunu yakaladıkları ve aynı mahalle Önder Aydınlı 'nın Genelkurmay 2 'nci Başkanı Korgeneral Memduh Tağmaç 'ı görerek yakalamak teşebbüsünde bulunduğu ve bu yüzden zuhur eden

münakaşada Önder Aydınlı ’nın ateş ettiği ve Kara Kuvvetleri binası önünde bulunan erlerin mukabil ateşi üzerine geri çekilmek mecburiyetinde kaldığı III. Tb. 12. Bölükten öğrenci Yener Konuralp ’ın ifadesiyle sübuta ermiştir.

Bu grupta yer alan maznun öğrenci Osman Yektin, harekât sırasında öğrencilerin vazifelere sevk ve idaresi ile bilfiil meşgul olduğu gibi mermi temini maksadıyla okulun Ordonatım Bölüğünün kapısını kırdığını ve bulduğu bir sandık mermiyi öğrencilerin istifadesine arz etmek suretiyle davaya mevzu teşkil eden fiilin irtikabında bizzat rol oynadığı kendi ifadesi ve 9 ’ncu Bölük ’ten 4063 Saadettin Acar ’ın ifadesinden anlaşılmış bulunmaktadır.

İhtilâlde Meclis Muhafız Taburu ’nun Durumu:

Gv. Kd. li Ütğ. Erol IŞILTAN ve P. Ütğm Kadir YILDIRIM sanıklardan Güverte Kd. Ütğm. Erol IŞILTAN ’ın olay gecesi nöbetçi amiri olduğu ve Nöbetçi Subayı Mehmet ÇAM ile oturdukları esnada Tb. Subaylarından olup o gece herhangi bir görevi bulunmayan P. Üsteğmen Kadir YILDIRIM ’ın geldiği, biraz sonra tank gürültüleri işiterek dışarı çıktıkları ve alarm verdikleri, erlerin kaldırıldığı ve mermi dağıtıldığı Tb. Komutanının şoförünün Erol IŞILTAN tarafından silahının alındığı ve oradan ayrılmamasını tembih ettiği, Kadir YILDIRIM ’ın da elindeki Tomsonu ere tevcih ederek “Ayrılırsan seni gebertirim” dediği, keza Ütğm. Kadir tarafından Bl. yatakhanesinin telefonu başına bir nöbetçi dikilerek, kendisi Erol Ütğm. ve Çam Ütğm. den başka kimsenin konuşturulamayacağını emrettiği ve Erol IŞILTAN ’ın kumandana olayı haber vermemek için oyalandığı, ancak Ütğm. Mehmet Çam ’ın “sen haber vermezsen ben telefon edeceğim” demesi üzerine olayı verdiği ve Assb. İsmail Çetintaş ’ın “Subaylar için servis çıkaralım mı?” sorusuna “Sen nizamiyeye git, ben bu işleri hallederim” dediği, bu esnada çıkış nizamiyesinde bulunan Ütğm. Kadir ’in akrabası olan emekli Süvari Bnb. Fethi Gürcan tarafından arandığı ve nöbetçi erlerin kendisini içeri bırakmamaları ve Ütğm. Kadir ’in o gece nöbetçi olmadığını söylemelerini müteakip sanığın nizamiyeye çıkageldiği, bir şeyler konuştukları Fethi Gürcan ayrılırken kendisinin ve Kadir Yıldırım ’ın akrabası olan Harp Okulu öğrencisi iki arkadaşına Ütğm. nin muhafızı olmalarınıemrettiği, Ütğm. Kadir ’in kendisini çıkış nizamiyesine getiren Hava eri şoför Sami Uygur’la, Assb. İsmail Yüksel ’e Tabura gelecek Tb. Subaylarına dağıtılmak üzere Tomson tabanca ve jarjörü getirmesi için haber gönderdiği, Assb. İsmail Yüksel ’in keyfiyeti sormak üzere nizamiyeye gitmek istemesini müteakip Ütğm. Kadir Yıldırım ’ın “ver ver” diye seslendiği ve Tomsonlarla jarjörleri Çvş. Mehmet Emir ve Aydın Selçuk ’un getirip nizamiye yakınındaki bulunan jeep ’e bıraktıkları, biraz sonra gelen Harp Okulu öğrencilerine silah ve dolu jarjörlerin bizzat Ütğm. Kadir Yıldırım tarafından dağıtıldığı bu esnada oralarda dolaşmakta olan sanık nöbetçi amiri Ütğm. Erol Işıltan ’ın durumu gördüğü ve nöbetçi subayı olan Ütğm. Mehmet Çam ’ın kendisini ikaz etmesine rağmen “Sen de bu işlere karışma sana verdiğim mıntıkada dolaş” diye yanından uzaklaştırdığı, bir Süvari Bl. nün Kadir Yıldırım ’ın müsaadesi ile

Meclisten geçip Çankaya Köşkü ’nü sarmak üzere gittiği, bilahare Ütğm. Kadir ’in erleri toplayarak “Bana güvenmiyor musunuz, ben size güveniyorum, size Harbiyeliler kumanda edecek, nöbetçi amiri bana yetki verdi” dedi ve bu konuşmayı nöbetçi amirinin dinlemekte olduğu ve Ütğm. Mehmet Çam ’ın ikazına rağmen müdahale etmediği ve mezkur bölüğün çıkış nizamiyesine götürülerek Harbiyelilere aynı mealdeki birer konuşmadan sonra teslim edildiği ve keza Assb. İsmail Çetintaş ’ın Muhafız Alay Komutanının telefonla Tarım Bakanlığı ’nın civarında bulunan beşinci Bl. le temas temin edilmesi hususundaki emrini Erol Işıltan ’a iletmesine rağmen, sanığın hiçbir tedbir ve teşebbüste bulunmadığı, Ütğm. Kadir ’in ise Harbiyelilere “Toplu durmayın, dağınık durun” tarzında direktifler verdiği, Erol Işıltan ’a Deniz Kuvvetlerine kadar gelebilmiş olan Tabur Komutanının müteaddit defalar telefon etmesine rağmen onun Tabura getirilmesi hususunda hiçbir tedbir almadığı ve bilahare bölüğe iltihak eden Yzb. Kayahan Özalp ’in Bölüklerin bakiyelerinden bir kıt ’a yapılması hususunda emir verdiği, bu esnada Tabura gelen Merkez Komutanı Orhan Çokdeğer ’in bu birliği alarak Deniz Kuvvetlerine sığınmış bulunan Tabur Komutanının alınmasını istediği ve çıkış nizamiyesine sevk edilen bu birliğin işitebileceği bir sesle Ütğm. Erol Işıltan ’ın “Bl. de mermi yok, Bl. ğü kırdıracaksınız gitmeyin” dediği, keza Ütğm. Kadir ’in de “Ben bunlara emir veremem, bunları kırdıramam” dediği, bunun üzerine Birliğin ilerlemediği ve Merkez Komutanlığına mensup iki subayın Harbiyelilerce yakalanıp götürülmesi üzerine teşebbüsün akim kaldığı, bu suretle Ütğm. Kadir Yıldırım ’ın arkabası olan ihtilâl teşebbüsünün elebaşlarından Emekli Süvari Bnb. Fethi Gürcan ’la önceden anlaşılıp, Harbiyelilere Tomson tabanca ve mermi yardımı yaptığı, Kara ve Deniz takımından müteşekkil bir kıt ’ayı onların emrine verdiği ve asi kuvvetlere mensup bir Süvari Bölüğünün Meclisin içinden geçmesine müsaade ederek ve Harbiyelilere talimat vererek maddi manevi bilcümle yardımla hareketi desteklediği, keza Erol Işıltan ’ın ise nöbetçi amirliğinin kendisine sağladığı nüfuzdan istifade ile her türlü mukavemet hareketine mani olduğu gibi emir ve kumandayı o gece hiçbir görevi bulunmayan Kadir Yıldırım ’a devrederek ihtilâlci kuvvetlere yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

İhtilâlde Zırhlı Birlikler Okulu ve Muhafız Alayı Süvari Grubunun Durumu

20 Mayıs 1963 gecesi saat 23.30 sıralarında Zırhlı Birlikler Okulunun araç park mahalline içinde emekli Süvari Bnb. Fethi Gürcan, subaylar, bir Assb. bulunan şevrole marka sivil birtaksinin yanaştığı bu aracın okulun nöbetçi amiri personel Bnb. Ömer Tekebaş tarafından karşılandığı, F. Gürcan ’ın Ömer Tekebaş kayınbiraderi olduğu, Tekebaş ile süvari binbaşısı Fethi Gürcan ’ın konuşmalarını müteakip Bnb. Fethi Gürcan ’ın okul kursiyer subaylarının bulunduğu yatakhaneye çıktığı, kursiyer subaylar ihtilâl hareketine ne şekilde iştirak edecekleri yolunda direktifler verdikten sonra hep birlikte koğuştan dışarı çıkarak aşağı indikleri, nöbetçi amiri ile müşterek olan eğitim kurulu silah grubundan 4 adet Tomson tabancayı aldıktan sonra, subaylarının iki gruba ayrılarak bunlardan Süvari Yzb. Mehmet Gül ile Sedat Ünal ’ın ve Fethi Gürcan ’ın bazı Süvari subayları ile birlikte Süvari grubuna gittikleri diğer bir kısım kursiyer Tank subaylarının da başlarında Tank Kd.li Yzb. Feridun Erman oldukları halde okulun Tank Taburuna gittikleri, birinci Tank Bl. birinci Takım Komutanı Tğm. Erol Kıvılcım ile Tb. Keşif Bl. Tk. K. Tğm. Savaş Kilimci ’nin yardım ve iştirakleri ile Tb. Nöb. Sb. İs. Ütğm. Selahaddin Öktem ’i yakaladıktan sonra Tb. Cephaneliğinin kapısını kırarak 10361 adet 7,9 mm.lik sivrifişek, 7005 adet 11,43 mm.lik Tomson fişeği, 1570 adet 7,62 mm.lik MK. Tf. fişeği, 650 adet 12,7 mm.lik Mk. Tf. Fişeği, 30 adet 9 mm.lik tabanca fişeği ve 5adet talim fişeği aldıkları müteakiben 1. Tank Bl. nden 11 adet M 47 Tank ’ı ile 13 eri, Keşif Bl. ’den 3 adet M.24 Tank ’ı ile 29 silahı tehdit ile alarak ayaklanmaya katılmak üzere saat 24.00 ’e doğru Bakanlık istikametine müteveccihen okuldan ayrıldıkları ve BMM, Radyoevi, Kızılay ve Sıhhıye gibi önemli geçitlere yerleşmek sureti ile ihtilâl hareketine fiilen katıldıkları, keza Süvari grubuna başta Em. Sv. Bnb. Fethi Gürcan olduğu halde giden subay ve kursiyerlerin nöbetçilerin mümanatlarına rağmen cebren içeri girerek nöbetçi heyetinin müdahalesine meydan vermeden alarm verdikleri ve önceden yaptıkları vazife taksimine göre Bl. rin başına geçtikleri bazılarının motorlu araçlarla muhtelif istikametlere dağıldıkları anlaşılmıştır.

Tank Tğm. Savaş Kilimci:

Sanığın kursiyer subaylarının başında olduğu ve elinde bir tabanca bulunduğu halde keşif Bl. Koğuşuna girdikleri. “Keşif Bl. kalk alarm var” diye bağırdıkları, bu arada Tğm. Savaş ’ın “Hiç kimse kıpırdamasın, yoksa vururum, bütün tank şoförleri ve jeep şoförleri buraya çıksın” diye erleri tehditle dışarı çıkardığı, hatta vakit kazanmak ve bu vesile ile durumun nöbetçi subaylarına intikalini sağlamak isteyen erlerin bu vaziyetini sezen Teğm. Savaş ’ın önce iki el havaya ve bir el de Tank ’ın birine ateş ettiği, bu kurşunlardan birinin er Mehmet Çetin ’in göğsü hizasından sıyrılıp geçtiği, erin vurulduğu zan ve korkusu ile yere düştüğü, Tank erlerinin böyle bir tehdit havası içersinde tanklara bindirilmesinden ve diğer kursiyer subayların da tanklara yerleşmesinden sonra hareketle şehir içinde muhtelif yerlere dağıldıkları, sanığın tank şoförlerinin kaçmasına meydan vermemek maksadı ile onları silahla sık sık tehdit ettiği ve Radyoevine giderek işgali hususunda bizzat görev aldığı.

Tnk. Teğm. Erol Akkıvılcım:

Sanığın 20 Mayıs gecesi okulun gazinosunda kursiyer subayların ihtilâl olacağından bahsettiklerini duyduğu, daha sonra arkadaşları ile birlikte Tank Tb.na gittikleri kendi Bl. eratını uyandırdığı Tankların başına geçirdiği Tarım Bakanlığı, Sıhhıye, Radyoevi mıntıkalarında tankları yerleştirdiği, kendi birliğinden üst rütbeli bir subayın “Tankların üzerinde ne geziyorsun?” sorusuna cevaben “Ben Ütğm. ’den emir alırım, onunla konuş” dediği.

Sv. Ütğm. Zeki Celep:

Sanığın alarm verilmesi üzerine kursiyer arkadaşları ile birlikte Zırhlı Birlikler Okulunun Tank Tb. na gittiği, temin ettiği bir jeep aracı ile daha önce hareket eden tankların izlerini takip ederek Radyoevi ve Meclis önlerinde ve muhtelif yerlerde dolaşarak ihtilâl hareketine katıldığı.

Sv. Ütğm İzzet Şener:

Okulun Tank Tb.na arkadaşlarına katılmak üzere gittiği, arkadaşlarının taburdan ayrıldıklarını görünce, önceden hareket eden tankların izlerini

bindiği jeeple takip ederek Kızılay ve Meclis önüne gidip ihtilâle fiilen katıldığı ve gece yoklamalarında okulda bulunmadığı.

Sv. Ütğm. Yaşar Korkut:

Olay gecesi arkadaşları ile birlikte oturdukları okulun subay gazinosunda bütün silahlı kuvvetlerin katıldığı bir ihtilâlin vuku bulacağı yolunda konuşmalar cereyan etmesinden sonra emekli süvari Bnb. Fethi Gürcan, Turgut Saltoğlu ve Em. Ütğm. Erol Dinçer ’in üniformalı olarak koğuşa girdikleri, ihtilâl yapılacağının adı geçenler tarafından söylenmesini müteakip maznunun da arkadaşları ile birlikte okuldan çıkarak harekâta katıldığı, bu arada Meclis civarında bulunan Harp Okulu öğrenci grubunun başına geçerek emirler verdiği, daha sonra Radyoevi binasının civarında elinde silah bulunduğu halde öğrencilerin arasında dolaştığı.

Sv. Ütğm. Yüksel Eral:

Arkadaşları ile beraber tanklara binerek Meclis civarına geldiği, ihtilâl harekâtına katıldıktan sonra Genelkurmay mensubu subaylar tarafından teslim alındığı.

Sv. Ütğm. Özkat Tansal:

Olay gecesi Fethi Gürcan ’ın koğuşa ihtilâl yapacağı yolundaki beyanını dinledikten sonra, arkadaşları ile birlikte tank taburuna gittiği, alarm emri üzerine tankın birine binerek ihtilâle katıldığı, bu arada Orduevi önünde yol kavşağında durarak inzibat subayı Bnb. Sedat Yenen ’in göreve gitmesine mani olduğu.

Tnk. Ütğm. Ferit Kelecek:

Subay koğuşundan arkadaşları arasında yapılan konuşma sırasında ihtilâl yapılacağı açıklandıktan sonra kendisinden diğer arkadaşları ile birlikte Tnk. Tb. ’dan çıkardıkları tanklardan birine binerek Radyoevinin önüne geldiği ve ihtilâle katıldığı.

Tnk. Ütğm. Metin Turgan:

Arkadaşları ile birlikte Tank. Tb.na inerek tanklardan birine bindiği, Hava Kuvvetlerinin önüne geldiği, harekâta katıldıktan sonra bir müddet sonra Gn. Kur. subayları tarafından tevkif edildiği.

Tnk. Tğm. Alâttin Açan:

Arkadaşları ile beraber tanklardan birine binerek Radyoevi binasının önüne çıktığı bu suretle ihtilâl hareketine katıldığı.

Sv. Tğm. Yüksel Akar:

Koğuşa gelerek sanığın ihtilâl olacağı haberini Yzb. Feridun Erman ’dan aldığı, bu beyandan sonra arkadaşlarının tanklarla hareketini müteakip geçen bir tanka binerek Genelkurmay binasının önüne geldiği, harekâta katıldıktan bir müddet sonra Genelkurmay mensupları tarafından enterne edildiği.

Tnk. Tğm. Agâh Gürer:

Olay gecesi taburuna ait bir tanka atlayarak Genelkurmay ’ın önüne geldiği, ihtilâl harekâtına katıldıktan bir müddet sonra Gn. Kur. mensubu subaylar tarafından tevkif edildiği.

Tnk. Tğm. Yiğit Erdem:

Olay gecesi arkadaşlarının Taburdan hareketini müteakip bir araca atlayarak Gn. Kur. binası civarına geldiği, bir müddet sonra Gn. Kur. personeli tarafından teslim alındığı.

Tnk. Tğm. Tuncay Yener:

Koğuşa gelen Yzb. Feridun Erman tarafından Tank Taburunda vazifelendirildiğine dair beyan üzerine Tabura indiği, Ütğm. İlhan Baş ’la birlikte bir tanka atlayarak Radyoevi binası önüne geldiği ve bu suretle ihtilâle katıldığı.

Tğm. Günay Tanju:

Tank Tb.na inerek bindiği bir tankla Radyoevinin önüne geldiği ve ihtilâl hareketine katıldığı.

Tğm. Erkan Mersin:

Tank Tb. ’dan aldığı bir tankla ve arkadaşlarıyla birlikte hareket ederek Radyoevi binasının önüne geldiği, ihtilâle fiilen iştirak ettiği.

Tğm. Hasan Kıran:

Arkadaşlarının Taburdan hareketini müteakip aldığı bir Tomson tabancayla Hava Kuvvetleri binası civarına geldiği, harekâta iştirak ettiği.

Tğm. Duran Uzun:

Gece koğuşa gelen Tank Yzb. Feridun Erman ’ın ihtilâle katılmaları yolundaki beyanı üzerine Tank Taburuna giderek bir tankla harekâta iştirak ettiği.

Tğm. Güven Küçükaksu:

Bindiği bir tankla Kızılay ’a geldiği, bilahare Radyoevine giderek silahlı dolaştığı ve bu suretle harekâta katıldığı.

Tğm. Erhan Dağıstanlı:

Tank Tb.na ait bir tankla Kızılay ’a geldiği, ihtilâl harekâtına katıldığı.

Ütğm. Zeki Yılmaz:

Tank Tb. ’dan aldığı ait bir tankla, Radyoevi binasına gelerek ihtilâl harekâtına katıldığı.

Tğm. İhsan Seçgül:

Arkadaşlarının okula hareketinden sonra Orduevine geldiği, burada Şevket Sönmez adındaki bir inzibat Yarbayına silah çektiği ve ihtilâle katıldığı.

Tğm. Hasan Bilici:

Tank. Tb.na ait bir tanka binerek G. Kur. binası civarına geldiği, ihtilâl hareketine katıldıktan bir müddet sonra Gn. Kur. mensubu subaylar tarafından enterne edildiği.

Tğm. Coşkun Savaş:

Tank Tb.na ait bir tankla Hava Kuvvetleri binası yanına gelerek ihtilâl hareketine katıldıktan bir müddet sona Gn. Kur. personeli tarafından enterne edildiği.

Ütğm. Celâl Oğuz:

Tank Taburuna ait bir tankla Sıhhıye ’ye geldiği ve ihtilâl harekâtına iştirak ettiği.

Tğm. Cemil Dağüstün:

Olay gecesi Radyoevine girerek, ihtilâl fiiline katıldığı.

Tnk. Tğm. Aycan Ünlü:

Sanığın Harp Okulu öğrencilerinden bir grubun başında olduğu halde Tandoğan Meydanı ’na gittiği, orada bir müddet kaldıktan sonra oradan uzaklaştığı, okul nizamiyesinde öğrencileri harekete sevk hususunda teşvikte bulunduğu.

Tğm. Erbil Yücelten:

Beraberinde P. Yzb. Nihat Conguroğu, Tğm. Aycan Ünlü, Emekli Tğm. Tevfik Ecemiş ve Ütğm. Remzi Kılıç olduğu halde bir taksi ile Harp Okulu ’na çıktığı, daha önceden Yzb. Nihat ’tan gece saat 23.30 ’dan itibaren ihtilâlin başlayacağını öğrendiği Harp Okulu ’nda bir talebe grubunun başına geçerek harekete katıldığı.

Tnk. Tğm. Atillâ Altugan:

Sanığın Talât Aydemir ’in kızının nişanlısı olduğu, 22 Şubat 1962 tarihinden sonra Aydemir ’in evinde yapılan toplantılara katıldığı, 18 Mayıs 1963 günü Ankara ’ya geldiği, olay günü Mustafa Pakoba ’nın Küçük Esat

’taki evine giderek Talât Aydemir ’den direktif aldığı, bu direktif üzerine saat 23.00 ’te Tank Okuluna giderek Tnk. Ütğm. İlhan Baş ’ın emrine girdiği, beraberce aynı tanka binerek Radyoevine doğru hareket ettikleri, mezkur mahalde yolu keserek vasıtaların hareketine mani olduğu, bilahare Harbiye’ye çıkarak ihtilâlin sevk ve idaresini temin eden Talât Aydemir, Mustafa Pakoba, Yaşar Başaran, Münip Tepeci grubuna katılarak faal rol oynadığı.

Sv. Ütğm. Ergin Osmanağaoğlu:

Emekli Sv. Bnb. Fethi Gürcan ve arkadaşlarıyla birlikte Süvari grubuna geldikten sonra karargâh Bl. nün emir kumandasını eline aldığı ve bölüğe “Türk Silahlı Kuvvetleri İdareyi ele almıştır. Bölük kumandanınız benim. Birinci takıma Sv. Tğm. Mustafa Karazeybek, ikincitakıma Sv. Tğm. Tezcan Atılgan, Üçüncü takıma Assb. Salim Bayraktar kumanda edecekler, sizlere güveniyorum” dediği ve Süvari grubundan hareketle Kavaklıdere yoluyla Çankaya Köşkü ’nün giriş nizamiyesi karşısında mevzilendiği bilahare duruma hâkim olamadıklarını anlayarak orayı terk edip süvari grubuna döndüğü.

Sv. Kd. Ütğm. Erol Aydın:

Olay gecesi Fethi Gürcan tarafından Subay kursiyer koğuşunda aldığı direktif üzerine arkadaşlariyle birlikte Süvari grubuna giderek grubun bir bölüğü ile Ütğm. Muhteşem Aydın, Tğm. Enver Apaydın ve Tğm. Mehmet Çilingiroğlu ile Muhafız alayı istikametine gittikleri, daha sonra alay mensubu subaylar tarafından enterne edildiği.

Sv. Tğm. Mustafa Karazeybek:

İhtilâle Süvari grubunun karargâh bölüğü ile iştirak ettiği, Çankaya Köşkü ’nün nizamiyesi karşısında kendilerine müdahale eden Muhafız Alay Kumandanına tabanca çektiği ve oradan ayrıldıktan sonra da Gn. Kur. önündeki çarpışmalara katıldığı, Harp Okulu Kumandanı General Kemal Eken ’i öğrencilerine temasdan men ettiği ve Kumandanın teslim olmaması üzerine silah istimal ettiği ve o gece birçok subayı tevkif ederek Harp Okulu ’na gönderdiği.

Sv. Tğm. Mustafa Satıroğlu:

Süvari grubuna giderek bir Süvari Bölüğü ile birlikte harekâta iştirak ettiği ve Yıldırımbeyazıt ve Tandoğan Meydanları ’na gittiği, orada erlere mermi dağıttırmış olduğu.

Sv. Tğm. Mehmet Çilingiroğlu:

Harekâta Üstğm. Muhteşem Aydın ve Tğm. Enver Apaydın ’la birlikte Ağır Silah Bl.nü alarak iştirak ettiği ve Çankaya ’da bakkal durağı civarında bir P. Üstğm. tarafından tevkif edilerek Muhafız Alayına götürüldüğü.

Sv. Tğm. Enver Apaydın:

Harekâtta Süvari grubunun ağır silah bölüğü ile iştirak ettiği, Amerikan Klübü önünde beklerken Sv. Bnb. Alparslan Güneş tarafından tevkif edilerek Alaya getirildiği.

Sv. Tğm. Tezcan Özalgın:

Fethi Gürcan ’la Sv. grubuna geldiği, karargâh Bl. ile Çankaya ’ya kadar çıktığı ve duruma hâkim olmadıklarını anlamaları üzerine dönerken Ayrancı sırtlarında Bölüğün Bölük Kumandanı Yzb. İsmail Özdeniz ve Tk. Subayı Ütğm. Turgut Kürüm tarafından tevkif edildiği ve Muhafız Alayına sevk edildiği.

Sv. Yzb. Mehmet Gül:

Olay gecesi Süvari grubuna Fethi Gürcan ’la geldiği ve Üçüncü Bölükle ihtilâle iştirak ettiği, bölüğü Tandoğan Meydanı ’na kadar götürdüğü ve eski bölüğü olması ve erlerin çoğunu acemi eğitimi sırasında tanımış olması sebebiyle bu imkânlardan istifade ettiği, ancak Bölük Astsubayı Erdal Alkan inisiyatifini kullanarak Bölüğe At bindirip Alaya avdet ettiği, bu sırada bölüğün arka sıralarında görülerek Tank Taburu civarında tevkif edildiği.

Sv. Yzb. Sedat Ünal:

Süvari grubuna Fethi Gürcan ’la geldiği, bir süvari bölüğüne kumanda ettiği, bir jeeple bölüğe Yıldırımbeyazıt Meydanı ’na kadar götürdüğü ve jeepteki bir sandık mermiyi dağıtmak üzere orada bırakarak ve yanına bir Harp Okulu öğrencisi alarak Çankaya ’ya çıktığı, o sırada alarma geçmiş olan birlikler tarafından Jeep ’i durdurularak Tğm. Selâmi Kızıldemir tarafından tevkif edilip Muhafız Alayına getirildiği.

Em. Sv. Bnb Fethi Gürcan:

Sanığın Zırhlı Birlikler Okulundan temin ettiği kursiyer Sv. Subaylarla birlikte Muhafız Alayı Süvari grubuna gelerek alarm verdiği, kalabalık kursiyer subaylar sebebiyle nöbetçi heyetine bir şey yapmadığı ve sanığın bölükleri muhtelif istikametlere sevkettiği ve bu birliklerin aldığı vasıtalarla Harp Okulu ’na gelerek Harbiyelilere emir ve direktifler verdiği, bilahare Gn. Kur. Meclis, Hava Kuvvetleri önüne gelerek bizzat müsademeye katıldığı, Meclis Muhafız Tb.’dan silah ve mermi emin ettiği, orada göreve gitmekte olan Muhafız Alayına ait bir steyşini çevirerek Radyoevine gittiği ve Radyoevi ile Genelkurmay arasında ihtilâlin devamı müddetince telkin, tavsiye ve emirlerle isyanı bizzat idare ettiği, silahlı çatışmalara katıldığı, sivil giyinmiş 22 Şubatçılarla temas ettiği ve harekâtın akim kalması üzerine Ayrancı sırtlarında vasıtayı terk ettiği.

Em. Assb. Münip Tepeci:

İhtilâl gecesi Fethi Gürcan ’ın evinde bulunduğu ve Erol Dinçer ’in arabası ile Süvari grubuna gelerek kursiyer subayların da yardımıyla birliği bastıkları ve Fethi Gürcan ’la aynı arabaya binerek Harp Okulu ’na geldikleri, Genelkurmayın önünde görüldüğü ve elinde Tomson tabanca ile Talât Aydemir ’in muhafızlığını yaptığı, emirlerinin yerine getirdiği.

Tnk. Ütğm. İlhan Baş:

Tank Taburuna diğer sanıklarla birlikte giderek Fethi Gürcan ’ın verdiği emir üzerine Radyoevini ele geçirmeye memur edilen 3 tanktan birisine binip Radyoevine girip Talât Aydemir ’in ilk ihtilâl beyannamesini müteaddit defalar okuduğu, bilahare Kurmay Yarbay Ali Elverdi tarafından tevkif edildiği.

Prs. Bnb. Ömer Tekebaş:

Olay gecesi Zırhlı Birlikler Okulu Nöbetçi Amiri olan sanığın Fethi Gürcan ve diğer İhtilâl arkadaşlarını 20/21 Mayıs gecesi 23.00 raddelerinde kapıda karşılayarak okula aldığı ve yukarıda esasen kendi aralarında vazife taksimi yapmış olan Tank ve Süvari Subaylarıyla görüşmesine imkân ve zemin hazırladığı, müteakiben bu subayların okuldan çıkarak Süvari grubuna ve Tank Taburuna gitmelerine müsaade ettiği ve kendisi okulda kalarak telefonlara ihtilâlcilerden yana olduğunu açıkça belirtir şekilde cevap verdiği.

Tank Yzb. Feridun Erman:

İhtilâlden evvel Tank Okuluna Fethi Gürcan tarafından atılan çengel sebebiyle bizzat Talât Aydemir ’le görüştüğü ve ihtilâl gününe daha evvel haber aldığından, Fethi Gürcan ’ın okula gelmesinden sonra Tank Taburuna inerek 2’nci bölüğün tanklarının hazırlanmasına emir verdiği ve daha evvel kursiyerlerin bulunduğu koğuşa giderek, “Arkadaşlar, kuvvetler ve Genelkurmay birlikte alarm verdi. Tankçı subaylar Tank Taburuna gidecek, emniyet vazifesi ifa edecekler” diyerek onları vazifeye sevk ettiği, kendisi de ilk çıkan tanklara vazifeleri hakkında talimat verdiği sübuta ermiştir.

Sübut Delilleri

a) Radyoda okunan açık ihtilâl beyannamesi,

b) Sanıkların birbirini tamamlayan itirafları,

c) Müşterek suç delilleri dosyası,

d) Şahadet,

e) Ölü muayene raporları ile Tabib raporları,

f) Şahsi sübut delilleri dosyası,

g) Birliklerden gelen vak ’a raporları,

h) 4 ciltlik görgü raporları dosyası,

i) Aramada elde edilen sübut delilleri,

j) Özel raporlar.

Tatbiki İcap Eden Kanun Maddeleri

1. Talât Aydemir, Fethi Gürcan, Rıfkı Ertem, Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta, Tevfik Ünlüer, Hakkı Sümer Galip Gültekin, Yaşar Başaran, Mustafa Pakoba, Tevfik Saltoğlu, Erol Dinçer, Turgut Saltoğu, Münip Tepeci, Remzi Kılıç, Nihat Sertöz, Tevfik Ecemiş, İzzet Köz, Cemal Özdemir, Necdet Öz, Ömer Tekebaş, Feridun Erman, İlhan Baş, Sedat Ünal, Mehmet Gül, Savaş Kilimci, Erol Akkıvılcım, Mustafa Karazeybek, Atillâ Altugan, Ziya Gökalp Pusat, Hüsamettin Paksoy, Kadir Yıldırım,Önder Aydınlı, Zihni Çetiner, Nezihi Fırat, Nihat Conguroğlu haklarında Türk Ceza Kanununun 146/1, ayrıca aynı kanunun 173/5 ve 31 müteakip maddeleri ve maznun subaylar hakkında Askeri Ceza Kanunun 30/A-1 maddelerinin tatbiki.

2. Şükrü İnanç, Ayhan Öcal, Cahit Aksoy, Salim Miman, Zeki Celep, Ergin Osmanağaoğlu, İzzet Şener, Yaşar Korkut, Yüksel Eral, Özkat Tansel, Erol Aydın, Ferit Kelecek, Metin Turgan, Celâl Oğuz, Alâttin Açan, Yüksel Akar, Agâh Gürer, Yiğit Erdem, Tuncay Yener, Günay Tanju, Aycan Ünlü, Erbil Yücelten, Erkan Mersin, Hasan Kıran, Cemil Dağüstün, H. Duran Uzun, Güven Küçükaksu, Erhan Dağıstanlı, Zeki Yılmaz, İhsan Seçgül, Hasan Bilici, Mustafa Şatıroğlu, Coşkun Savaş, Mehmet Çilingiroğlu, Enver Apaydın, Tezcan Özalgın, Nüsret Karakaş, Elmas Gencer, Mehmet Erengül, Metin Akpınar, Erol Işıltan, Kemal Kâhyaoğlu, Abdullah Yılmaz, Behzat Tanır, Sabahattin Altınok, Nihat Şendoğan, Hadi Kantarcı, Mustafa Cihangiroğlu, Necati Taylan, Erol Ege, Osman Yektin, Ramazan Öztürk, Ümmet Sarı, Mehmet Erdoğan, Kemal Ülkütanak haklarında Türk Ceza Kanununun 146/3 ve 173/3, 31 ve müteakip maddeleri ile maznun subaylar hakkında Askeri Ceza Kanununun 30A-1 maddelerinin tatbiki.

3. Emin Arat, Dündar Seyhan, Asım Mutludoğan, Necati Ünsalan, Kadri Çıtak, Alparslan Türkeş, Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal, Fazıl Akkoyunlu, Halim Menteş haklarında Türk Ceza Kanununun 171/2 ve 173/3 ile 31 ve müteakip maddelerinin tatkibi.

4. Gökalp Kasapoğlu ve Saffet Olgaç haklarında Türk Ceza Kanununun 151/1 ve subay olan maznun hakkında ayrıca 32/B maddelerinin tatbiki icap etmektedir.

Netice ve Talep

Maznunların türlü saklama çarelerine baş vurarak aydınlatmak istememelerine rağmen Dünya ve Millet önünde açık olarak işlenmiş bu kanlı suçun bulunabilen failleri yüksek mahkemenize arz edilmiştir.

Cumhuriyet Ordusu ’nun şanına gölge getirmeye kadar varan bu sefil hareketin masum kurbanları ve ebediyyen sakat kalmış mağdurları ile asıl davacısı olan Türk Milletinin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin vakur olduğu kadar içli adalet talebini de yüksek mahkemenize sunuyoruz.

Bu talebin is ’afı mağdur edilen Milletimizin ve Silahlı Kuvvetlerimizin yegâne tesellisi olacaktır.

Bu itibarla yukarda hüviyetleri ve müsnet suçları yazılı maznunlar hakkında son tahkikatın açılmasına ve 7 Haziran 1963 Cuma günü saat 9.30 ’da Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde duruşmalarının icrası ile mahkûmiyetlerine karar verilmesi iddia ve talep olunur.

İstanbul ’daki olaylarla ilgili olarak yakalanıp mahkemeye sevkedilen subaylar şunlardı:

Orhan TÜRKKAN, Emekli General

Selim TÜRKKAN, Emekli General

Cevat KIRCA, Emekli Kurmay Albay

Osman DENİZ, Emekli Kurmay Yarbay

Gazi ALANKUŞ, Eyüp Askeri Şube Başkanı Süvari Yb.

Sabri SARIYER, Süvari Yüzbaşı

Orhan GÜNDAY, Süvari Kıdemli Yüzbaşı

Muzaffer GÜNEY, Süvari Üsteğmen

Şeref ULUĞ, Topçu Yüzbaşı

Sefer SAYILIR, Jandarma Teğmen

Abdullah GEBEŞ, Jandarma Teğmen

Hüseyin BİLDİRİCİ, Jandarma Teğmen

Orhan ŞAHİN, Jandarma Teğmen

Ahmet GÜCAL, Tank Kıdemli Binbaşı

Mustafa ÜSTÜNER, Tank Binbaşı

Mehmet ÖZMADEN, Tank Yüzbaşı

Fahrettin ODABAŞI, Tank Binbaşı

Adnan ÇELİKOĞLU, Emekli Kurmay Albay

Selçuk ATAKAN, Emekli Kurmay albay

Şinasi ÇAMÇEKEN, Emekli Kıdemli Binbaşı

Cengiz KINAY, Deniz Güverte Teğmen

Yaşar SONAKIN, Deniz Güverte Yüzbaşı

Zeki ALTINSAY, Deniz Güverte Yüzbaşı

Arif YURTERİ, Deniz Güverte Teğmen

Feridun ÖZBAY, Deniz Güverte Teğmen

Sefa SEVEN, Levazım Binbaşı

Macit ÖTÜGEN, Piyade Binbaşı

Necmi ÇETİN, Topçu Yüzbaşı

Halit BÜYÜKMENDERES, Emekli Süvari Yüzbaşı

Turgut ŞENER, Emekli Süvari Üsteğmen

Melih ÖZKUL, Tank Yüzbaşı

Mustafa ŞAKAR, Tank Yüzbaşı

Sacit ULUÇ, Tank Üsteğmen

Yurdun TUNCEL, Tank Teğmen

Tuncel ORHAN, Tank Teğmen

Recep USLU, Tank Yüzbaşı

Şükrü ARAL, Tak Assubay

Fevzi BİNGÖL, Tank Yüzbaşı

Fahri ERGUN, Tank Üsteğmen

Uysal ALTUĞ, Tank Üsteğmen

Tevfik SARIKAYA, Tank Teğmen

Gündoğan DOĞANÇAY, Tank Üsteğmen

Rıdvan METAL, Piyade Binbaşı

Fethi IŞIKLITEPE, Emekli Hava Albay

Yargılanan Harbiyeliler

2 No ’lu Sıkı Yönetim Mahkemesinde yargılanan Harbiyeliler için savcı 5-15 yıl arasında hapis cezası istiyordu. Yargılanmasına başlanan 1459 sanık şunlardı (Alfabetik sırayla):

A. Hilmi Okutan, A. Rıza Hiçsönmez, A. Osman Doğan, A. Yurdakul Cengiz, Abbas Karadere, Abdullah Aykurt, Abdullah Doğan, Abdullah Gür, Abdullah Kurtis, Abdurrahman Önder, Abdurrahman Taner, Abdülkadir Aslanpay, Abdülkadir Eryiğit, Abdülkadir Gündüz, Abdülkadir Şengül, Abdüsselâm Kaynak, Abidin Daver Besler, Abidin Koşay, Acar Aziret, Aclan Yeter, Adal Atakay, Adem Dalgıç, Adil Baba, Adil Coşkun, Adil Erdoğan, Adnan Başol, Adnan Çağlı, Adnan Ercan, Adnan Midyat, Adnan Oflaş, Adnan Öksüz, Adnan Sargın, Adnan Şenocak, Ahmet Ali Dündar, Ahmet Anıt, Ahmet Aydemir, Ahmet Aydemir, Ahmet Celâl Tan, Ahmet Cengiz Köktekin, Ahmet Çakır, Ahmet Çeliker, Ahmet Çevik, Ahmet Çıtır, Ahmet Demiray, Ahmet Dural, Ahmet Düzyol, Ahmet Erdoğan, Ahmet Ergin, Ahmet Erinmez, Ahmet Gavsi Bayraktar, Ahmet Gediksiz, Ahmet Güven, Ahmet Işık, Ahmet İnce, Ahmet Kalmış, Ahmet Kambur, Ahmet Kıran, Ahmet Koç, Ahmet Köksal, Ahmet Kudret İnce, Ahmet Meriçer, Ahmet Oğuz, Ahmet Okay, Ahmet Rıfkı Öğüt, Ahmet Savur, Ahmet Servet Korkmaz, Ahmet Şen, Ahmet Tayfun Gökyılmaz, Ahmet Teoman Önder, Ahmet Tuncel, Ahmet Tural, Ahmet Turan Yıldırım, Ahmet Ünal, Ahmet Ünsal, Ahmet Yılmaz, Ahmet Yılmaz, Akın Şehirlio€lu, Akif Bayraktutar, Akif Memişo€lu, Akşit Kulalı, Aktay Aydın, Alaeddin Da€lı, Alaeddin Hancıo€lu, Ali Akın, Ali Bulut, Ali Çelik, Ali Durgun, Ali Durmaz, Ali Ersin Üngören, Ali Işık, Ali İhsan Gülyaş, Ali İhsan Sargın, Ali İhsan Yılmaz, Ali İlhami Köksal, Ali Karateke, Ali Keskin, Ali Maya, Ali Osman Çakır, Ali Osman Özyar, Ali Paker, Ali Poyraz, Ali Rıza Çılgın, Ali Rıza Ertürk, Ali Sait Arıbaş, Ali Sakallı, Ali Tarım, Ali Totan, Ali Tutam, AliTüfekçi, Ali Uzuno€lu, Ali Ünlü, Ali Üpür, Ali Ürün, Alp Özer, Altan Atamer, Altan Elmas, Altan Özalp, Altay Öz, Argun Üner, Arif Aşçıo€lu, Arif Bidin, Arif İ. Köndel, Arif Özer, Arman Aybartürk, Arman Güner, Arslan Kıray, Artam Tekin, Asım Kubat, Asım Şuşut, Asım Toksöz, Asil Şenol, Aslan Akınay, Atacan Batılı, Atalay Altay, Atilla Akar, Atilla Akkartal, Atilla Artürk Şenlik, Atilla Atalay, Atilla Aydın, Atillâ Bozda€,

Atilla Cengiz, Atilla Erkaya, Atilla Kalkay, Atilla Kırdaal, Atilla Kırkpınar, Atilla Örsel, Atillâ Tu€savul, Atilla Yorgun, Avni Alçın, Avni Ergüler, Aydın Arat, Aydın Boyacıgiller, Aydın Coşkun, Aydın Erciyas, Aydın Erdem, Aydın Gönültaş, Aydın Gürkale, Aydın Karakuş, Aydın Koçer, Aydın Sezer, Aydın Silivrili, Aydın Tanyel, Aydın Uçkan, Aydın Vurgun, Aydın Yakar, Ayhan Demirtaş, Ayhan Doruk, Ayhan Erdo€an, Ayhan Fırıldak, Ayhan Karslı, Ayhan Kurşun, Ayhan Yaşa, Aykan Kavuno€lu, Aytaç Ege, Aytaç Uysal, Aytan Çenber, Aytekin Karakuş, Bahattin Kalaycı, Bahattin Tokgöz, Bahri Cinel, Başar Gürses, Behram Eyübo€lu, Bayram Uçar, Bedrettin Da€deviren, Bedri Erdo€muş, Bedri Timur, Behiç Küpeli, Behzat Odabaşıcılar, Behzat Sarol, Bekir Ayhan Akçado€an, Bekir Eyteş, Bekir Postacıo€lu, Bekir Ünsal, Benal Tanıl, Bengi Boran, Berk Taylan Elçin, Beyazıt Deniz, Beytullah Derin, Bihnam Seyhan, Bilal Nair, Bilal Öztürk, Bilâl Saka, Bircan Sevgör, Biron Üstüner, Bleda Yeda, Burhan Hoşer, Burhan Karagözo€lu, Burhan Soyköse, Bülent Aktaş, Bülent Aksoy, Bülent Arman, Bülent Aydo€an, Bülent Eymen, Bülent Özyorulmaz, Bülent Sanduvaç, Cafer Varol, Cahit Örnek, Cahit Pişkin, Cahit Yalçın, Canip Alpman, Celâl Er, Celâl Karabulut, Celâlettin Avşar, Celil Aygül, Cemal Avşar, Cemal Çuhadar, Cemâl Özbaşaran, Cemal Tu€, Cemal Yılmaz, Cemal Yılmaz, Cemalettin Selimo€lu, Cemalettin Taşdan, Cemil Ergin, Cengiz Akıncı, Cengiz Aktaş, Cengiz Canbek, Cengiz Aydemir, Cengiz Aydın, Cengiz Ersoy, Cengiz İlik, Cengiz Kalpaner, Cengiz Karahasano€lu, Cengiz Kıyıcı, Cengiz Mutlu, Cengiz Mutlu, Cengiz Selçuk, Cengiz Şişmano€lu, Cevat Karakaş, Cevdet A€zıtemiz, Cevdet Ararat, Cevdet Çetinkaya, Cevdet Ekmekçi, Cevdet Tezcan, Cevdet Yi€it, Cihangir Dündar, Cihangir Özer, Cihangir Ünal, Cihat Susam, Coşkun Şengüler, Cuma Çelik, Çetin Arcak, Çetin Demir, Çetin Soysal, Coşkun Kökhan, Davut Sezen, Demir Atakan, Deniz Oymak, Derviş Karakuş, Dinçer Ataç, Dinçer Çakır, Dinçer Kaplano€lu, Dinçer Kılıç, Dinçer Peker, Do€an Çakır, Do€an Çetin, Do€an Gürel, Do€an Keltek, Do€an Selvi, Do€an Taşçı, Do€an Yaylalı, Duran Özkan, Durmuş Akıncı, Dursun Çevik, Dursun Günay, Dursun Keçeci, Dursun Şekerci, Dündar Akçaylı, Dündar Erkmen, E. Hüseyin Korkut, Eftal Gemici, Ekin Bayram Koca, Ekrem Arabacı, Ekrem Aydın, Ekrem Keskin, Elkıran Can, Emin Akıncı, Emin Delen, Emin Karagöz, Emin Tunca, Emin Yanık, Emin Yaşar, Ender Gönüllü, Ender Tamer, Engin Aker, Engin Genç, Engin Kalkandelen, Engin Ümit, Ender Alpay, Enver Ataman, Enver Cüneyt Aytaylı, Enver Deniz, Enver Kanlı,

Enver Kaya, Enver Koyun, Enver O€uz, Enver Şen, Enver Ya€an, Ercan Bergiten, Ercan Ciltlio€lu, Ercan Çarıkçı, Ercan Güldü, Ercan Tezcan, Ercan Yavuz, Ercan Yılmaz, Ercüment Cankurtaran, Erdal Aksu€ur, Erdal Can, Erdal Ciritli, Erdal Coşkun, Erdal Erbatur, Erdal Gökbaş, Erdal Güngör, Erdener Do€uer, Erdinç Aytan, Erdinç Şenses, Erdo€an Özçetin, Erdo€an Gülsoy, Erdo€an Güzeltepe, Erdo€an Kısmet, Erdo€an Sılay, Erdo€an Taymaz, Erdo€an Vuruşkan, Erdo€an Yalçınkaya, Erdo€an Yıldırım, Ergun Coşkun, Ergun Karlı, Ergun Özatalay, Ergül Birçek, Ergül Hano€lu, Ergün Ayhan, Ergün Çoban, Ergün Yılmaz, Ergüven Şenol, Erhan Kesmecio€lu, Erhan Koçero€lu, Erhan Sümer, Erkan Akda€, Erkan Burma, Erkan Eroktay, Erkan Gülerce, Erkan Kaya, Erkan Yücel, Erkin Başal, Erkin Bozkurt, Erkin İlgezer, Ernur Sefa, Erol Algan, Erol Arslan, Erol Mestano€ulları, Erol Moyan, Erol Nural, Erol Özen, Erol Özkan, Erol Polat, Erol Toros, Erol Ulun, Erol Üçöz, Erol Vural, Ersan Erol, Ersan Gür, Ersan Sakarya, Ersan Tezman, Ersel Altıparmak, Ersin Asal, Ersin Özcan, Ersun Duman, Ertaç Sütütemiz, Ertaç Turgay, Ertan Demirel, Ertan Güngör, Ertoz Vahit Suiçmez, Ertu€rul Adıyaman, Ertu€rul Ersoy, Ertu€rul Alpdo€an, Ertu€rul Ayvacıklı, Ertu€rul Ayyürek, Ertu€rul Başar, Ertu€rul Dilek, Ertu€rul Özça€lar, Ertu€rul Uluer, Ertu€rul Ünlü, Ertunç Altınok, Ertunç Baykal, Eser Birben, Eşref Kurt, Eyüp Aktepe, Eyüp Özbalcı, Eyüp Selvitop, Fahamettin Pasos, Fahri Altay, Fahri Demiray, Fahri Erdo€an, Fahri Erdo€an, Fahri Öztürk, Faik Aksoydan, Faik Özdemir, Faruk Bilgili, Faruk Çam, Faruk Eken, Faruk Işık, Faruk Kurtul, Faruk Öztürk, Faruk Satı, Faruk Yücelen, Fatih Gürel, Fazıl Karaca, Fazlı Aktaş, Fazlı Albayrak, Fehmi Özen, Ferhat Gürdal, Ferhat Seçkin, Feridun Akaslan, Ferit Çalkal, Ferit Seyhan, Ferit Yurtsever, Ferruh Tükel, Ferruh Uzunkaya, Ferudun Pınar, Fevzi Alpaslan, Fevzi Aydın, Fevzi Daim Akbay, Fevzi Gö€ül, Fevzi Karanlıkova, Fevzi Kılıç, Fevzi Kökkaya, Fevzi Saçlı, Fikret Destereci, Fikret Filizli, Fikret Gümüşo€lu, Fikret Oktay, Fikret Türkmen, Fikret Volkan, Fikri Bülbül, Fuat Aksu, Fuat Kentel, Fuat Özergün, GalipÇevik, Giray Öncel, Giyasettin Tezer, Gökan Cengiz, Güla€a Karada€, Gültekin Gö€tan, Gültekin Türeli, Günay Sürmeli, Güngör Kanbaş, Güngör Öcal, Güngör Tunguz, Güngör Yılmaz, Günur Tecimen, Güray Yalavaç, Gürbüz Atabay, Gürbüz Güner, Gürbüz Özkan, Gürcan Dere, Gürcan Türker, Gürel Evger, Gürol Demirkol, Gürol Ulukan, Gürzap Kızılok, Güven Çınar, Güven Güleç, H. Ata Gülen, H. Faruk Erdo€an, H. İbrahim Kurt, H. İbrahim Mezgit, H. İbrahim Özer, H. Basri Özdamar, H. Do€an Karagöz, H.

Erdinç Tunalı, Habil Şengönül, Hadi Coşkungüder, Hakkı Dinç, Hakkı Koşar, Hakkı Suat, Hakkı Suat Dinçmen, Hakkı Yazıcıo€lu, Haldun Kutlu, Halil Akçapınar, Halil Algül, Halil Ceylan, Halil Do€an, Halil Ezgen, Halil İbrahim Maral, Halil İribaş, Halil Terekeci, Halim Altay, Halim Aras, Halim Yıldız, Halit Alpaslan, Halit Aras, Halit Çalışkan, Halit Eker, Halit Ergünay, Halit Kaptan, Haluk Birdir, Hamdi Alptürk, Hamdi Arısoy, Hamit Borazan, Harun Öngül, Hasan Acar, Hasan Akçay, Hasan Akdo€an, Hasan Atilla Tevfik, Hasan Aydın, Hasan Barut, Hasan Durgun, Hasan Fehmi Bostancı, Hasan Fikir, Hasan Karaduman, Hasan Köksal, Hasan Öncün, Hasan Şenerbay, Hasan Takay, Hasan Turan Alp, Hasan Tutar, Hasan Üçer, Haşmet Aylut, Haydar Aydo€an, Haydar Baran, Haydar Çam, Haydar Keskin, Haydar Koyun, Hayrettin Gönül, Hayrettin İvgin, Hayri Karaaslan, Hayri Tezcan, Hayri Turan, Hicadi Öz, Hidaverdi Cengiz, Hidayet Kök, Hikmet Do€ansoy, Hikmet Güleç, Hikmet Karanlık, Hilmi Eryıldız, Hilmi Güner Özkan, Hilmi Kaburgacı, Himmet Koyun, Hulki İşcan, Hulusi Gürkan, Hulusî Özek, Hulusi Yıldız, Hüsam Çakıro€lu, Hüseyin Arıkan, Hüseyin Arma€an Cartı, Hüseyin Atay, Hüseyin Ateş, Hüseyin Atıkan, Hüseyin Aydemir, Hüseyin Aydın, Hüseyin Balı, Hüseyin Cevher Gürdal, Hüseyin Demirtaş, Hüseyin Dirhem, Hüseyin Do€ru, Hüseyin Dural, Hüseyin Dursun, Hüseyin Erdem, Hüseyin Ersoy, Hüseyin Felitli, Hüseyin Fikri Ören, Hüseyin Geçer, Hüseyin Gürer, Hüseyin Kabasakal, Hüseyin Köksal, Hüseyin Münip Dinçer, Hüseyin Necmi Ergünol, Hüseyin Önder, Hüseyin Özyi€it, Hüseyin Polat, Hüseyin Sa€lam, Hüseyin Serinova, Hüseyin Sever, Hüseyin Sulu, Hüseyin Şimşek, Hüseyin Taşlı, Hüseyin Tekneci, Hüseyin Toklu, Hüseyin Toylan, Hüseyin Tunalı, Hüseyin Tunca, Hüseyin U€urtaner, Hüseyin Uzuno€lu, Hüseyin Yaşar, Hüseyin Yaşar Dirhem, Hüseyin Yaşar Salih, Hüseyin Yavaş, Hüseyin Zengin, Hüsnü Afacan, Hüsnü Boyeri, Işık Ergör, Işık Ergün, İ. Tali Albayrak, İ. Cengiz Önen, İ. Selçuk Alpay, İbrahim Akpınar, İbrahim Altınay, İbrahim Bal, İbrahim Bato, İbrahim Çalıko€lu, İbrahim Demir, İbrahim Dere, İbrahim Fazlıo€lu, İbrahim Gönel, İbrahim Gülekim, İbrahim Gürbüz Kırşen, İbrahim İbrekuş, İbrahim Kaplan, İbrahim Kayıkçıo€lu, İbrahim Kırgöz, İbrahim Mutlucan, İbrahim Nazlısöz, İbrahim Nebi Barlas, İbrahim Ok, İbrahim Poray, İbrahim Samyel, İbrahim Sermet Altınsayar, İbrahim Sevik, İbrahim Soysal, İbrahim Süpürtlü, İbrahim Tosun, İbrahim Yaprak, İdris Dinçer, İdris Memişha, İdris Ünsal, İhsan Erdal, İhsan Erdem, İhsan Özgirgin, İhsan Sayın, İhsan Seyman,İhsan Uzungüngör, İhsan Yücel, İlhan

Durak, İlhan Duysak, İlhan Özgür, İlhan Tando€an, İlhan U€urlu, İlkay Tanzar Kılıç, İlker Köseo€lu, İlker Tansualp, İlkin Örnek, İlmay Teker, İlter Erten, İlter Oral, İlker Tekin, İlyas Erdo€an, İrfan Abuhan, İrfan Odabaşı, İsmail Alaylı, İsmail Arslan, İsmail Aydın, İsmail Bayraktar, İsmail Çelik, İsmail Hazarkaya, İsmail İnanç, İsmail Kara, İsmail Kenan Ödemiş, İsmail Kocabaş, İsmail Kumrular, İsmail Kurdo€lu, İsmail Müştak Korulu, İsmail Okay, İsmail Solmaz, İsmail Üstüner, İsmail Yavaş, İsmail Yılmaz, İsmet Atik, İsmet Biran, İsmet Çuhadar, İsmet Derici, İsmet Ergül, İsmet Gökmen, İsmet Görür, İsmet Kaya, İsmet Öztürk, İsmet Ulu€ Solak, İsmet Yalçınkaya, İsmet Yaman, İzzet Bozo€lu, İzzet Coşgun, İzzet Kamış, İzzet Ülker, İzzetin Dayı, İzzettin Durmuş, Kadir Akçın, Kadir Altıntürk, Kadir Baran, Kadir Bulut, Kadir Dalgıç, Kadir Esen, Kadri Ediz, Kadri Kısao€lu, Kadri Malkoç, Kâmil Altınok, Kâmil Bülent Denizman, Kâmil Erdo€du, Kâmil Ergin, Kâmil İlgin, Kâmil Kaya, Kâmil Kılıçarslan, Kasım Sarsılmaz, Kasım Yeni, Kaya Eke, Kaya Kucur, Kaya Tekbaş, Kaya Zati Türk, Kayhan Akduman, Kazım Duman, Kazım Eraslan, Kâzım Mermertaş, Kâzım Tosun, Kemal Aktaş, Kemal Aydemir, Kemal Çakmak, Kemal Erkan Kahraman, Kemal Genç, Kemâl Özalp, Kemal Özdemir, Kemal Sönmez, Kemal Şandan, Kemal Tokgöz, Kemâl Yanık, Kemalettin Zorlu, Kenan Dikici, Koray Çakan, Koray Oben, Köksal Başaran, Kutsal Şenyurdusev, Lâtif Karademir, Lâtif Uyan, Lutfi Aktepe, Lütfi Mutlu, M. Ali Albayrak, M. Ali Özbaşakçı, M. Ali Öztaş, M. Erol Avcı, M. Kemal Ulusoy, M. Secat Seyhan, M. Tevfik Gündemir, M. Zeki Çı€, M. Ali Koçar, M. Nuri Do€ulu, M. Ruhi Kaplan, Mahir Batırer, Mahir Canpulat, Mahmut Aktu€, Mahmut Algıç, Mahmut Güler, Mahmut Işıkçı, Mahmut Ulu€, Maksut Ayyıldızlar, Mansur Taşlı, Mecdi Öndeş, Mecit Kocacıklı, Mehmet Abşin, Mehmet Acar, Mehmet Alada€, Mehmet Alafta, Mehmet Ali Paşao€lu, Mehmet Altınöz, Mehmet Atillâ Güler, Mehmet Aydın, Mehmet Bardakçıo€lu, Mehmet Beytekin, Mehmet Bilgin, Mehmet Bülbül, Mehmet Cangör, Mehmet Cengiz Ataç, Mehmet Cuma, Mehmet Çiçek, Mehmet Çoban, Mehmet Çolak, Mehmet Dündar, Mehmet Davarcalı, Mehmet Demirel, Mehmet Dönmez, Mehmet Dönmez, Mehmet Duraker, Mehmet Fıçıcıo€lu, Mehmet Gökgöz, Mehmet Gül, Mehmet Güzel, Mehmet Halistin Kakul, Mehmet Kâmil Bado€lu, Mehmet Kandemir, Mehmet Kapıcı, Mehmet Kaya, Mehmet Kâzım Ünsalan, Mehmet Kesiktaş, Mehmet Kılıç, Mehmet Nafiz Macarlio€lu, Mehmet Okur, Mehmet Orhan, Mehmet Ortalı, Mehmet Osman Sunar, Mehmet Özdil, Mehmet Özen, Mehmet Patel, Mehmet

Sarıkoça, Mehmet Sarızeybek, Mehmet Şahin, Mehmet Şentekin, Mehmet Taşyürek, Mehmet Tayyar Çetiner, Mehmet Tortum, Mehmet Türkmen, Mehmet Ural, Mehmet Uysal, Mehmet Uzun, Mehmet Yüksel, Memduh Akkuş, Memduh Erde€er, Mengü Bikkul, Merih Öner, Merih Özgürses, Mesut Aslan, Mesut Turan, Mesut Ünal, Mete Akyol, Mete Altan, Mete Gülenç, Mete Pamir, Mete Türkyılmaz, Metin Acar, Metin Alpaslan, Metin Argun, Metin Bahtiyar, Metin Başarkan, Metin Bildikseven, Metin Çeçen, Metin Termal, Metin Ertaş, Metin Güvener, Metin Karaörs, Metin Kartal, Metin Kırcada€, Metin Onay, Metin Suna, Metin Ursavaş, Metin Yüksel, Mevlüt Çeleko€lu, Mithat Çevik, Muammer Çevik, Muammer Do€anay, Muammer Emektar, Muammer Eren, Muammer Ersöz, Muammer Saraymen, Muammer Yaren, Muhammed Ekti, Muharrem Özbakır, Muhittin Ekici, Muhittin Kayeri, Muhittin Selçuk, Murat Albayrak, Murat Yılmaz, Murtaza Alpaslan, Murtaza Özgönemli, Musa Akdeniz, Musa Kâzım Kılıç, Musa Özdo€an, Mustafa Abra, Mustafa Akman, Mustafa Alp, Mustafa Ateş Güdüllüo€lu, Mustafa Avcı, Mustafa Aydemir, Mustafa Baltacı, Mustafa Barışkan, Mustafa Bulut, Mustafa Çarıkçı, Mustafa Çelebi, Mustafa Çınar, Mustafa Da€deviren, Mustafa Demir, Mustafa Demirli, Mustafa Doker, Mustafa Dural, Mustafa Durkaya, Mustafa Emre, Mustafa Erbaşol, Mustafa Gürson, Mustafa Hulusi Yöney, Mustafa Karakuzu, Mustafa Kanarya, Mustafa Külcü, Mustafa Menteşo€lu, Mustafa Soytürk, Mustafa Sözeri, Mustafa Subaşıo€lu, Mustafa Şahbaz, Mustafa Taşkın, Mustafa Tehneldere, Mustafa Turan, Mustafa Turan, Mustafa Varlık, Mustafa Yavaş, Mustafa Yerlikaya, Mustafa Yetişmişo€lu, Mustafa Yıldırım, Mustafa Yılmaz Erin, Muzaffer Yavuz, Muzaffer Balaban, Muzaffer Mertbir, Muzaffer Sakarya, Mücahit Çolak, Müfit Sakız, Mükerrem Aşık, Mümin Orhan, Mümin Özdil, Mümtaz Okur, Münir Yıldırım, Münir Tural, Müslüm Tunaboylu, N. Kemal Karbay, Naci Karamürsel, Naci Yıldız, Nadir Santurkaya, Nafiz Ercan, Nail Erhan, Namık Aydıno€ulları, Namık Kemal Aktan, Naci Özen, Nazif Karacebe, Nazmi Yüncü, Necat Çetin, Necat Kılıço€lu, Necat Ö€reten, Necati Atabey, Necati Bayrak, Necati Ceyhan, Necati Ceylan, Necati Demircan, Necati Deniz, Necati Özkan, Necati Özkan, Necati Öztoprak, Necdet Dinçmen, Necdet Kaya, Necdet Özbeto€lu, Necip Alev, Necmettin Altan, Necmettin Sunguro€lu, Necmi Coşkun, Necmi Gülseven, Nedim Tekin, Nedim İltar, Nedim Mercan, Nedim Yılmaz, Nejat Fırat, Nevzat Birsen, Nevzat Kulu, Nevzat Nesim, Nevzat Sezer, Nezih Erseven, Nezih Gökçek, Nidai Ferik,

Nihat Ali Erhan, Nihat Bostancı, Nihat Er, Nihat Erkan, Nihat Öner, Niyazi Candan, Niyazi Demirel, Niyazi Meydanlı, Niyazi Serttaş, Niyazi Yaşar, Nizamettin Çoban, Nuh Dündar, Nurdo€an Yelman, Nurettin Albayrak, Nurettin Alptekin, Nurettin Tomar, Nurettin Tümürkaynak, Nurhan Aydilek, Nuri E€in, Nuri Güven, Nuri Koştu, Nurtan Ayılmış, Nurtekin Gürson, Nusret Kozano€lu, Nüshet Emiro€lu, Nüshet Sargın, Nüsret Nayır, O€uz Özkal, O€uz Sarıgül, O€uz Ünal, Okan Tabuk, Okan Türkölmez, Oktay Afacan, Oktay Gökçen, Oktay Ilgar, Oktay Selâmet, Oktay Tosun, Olcay Yalçıner, Oral Argun, Oral Toros, Orhan Akdemir, Orhan Atik, Orhan Aydın, Orhan Erdo€an, Orhan Kemikbaş, Orhan Koçbo€a, Orhan Kökrüklü, Orhan Önen, Orhan Özcan, Orhan Özker, Orhan Soyalp, Orhan Turgut, Orhan Yenal, Orhun Fişek, Orpen Nemcio€lu, Osman A€ar, Osman Bakış, Osman Dikmen, Osman Dündar, Osman Fırat, Osman Karaarslan, Osman Keklik, Osman Kızılkan, Osman Özel, Osman Pala, Osman Rıfat Tı€, Osman Veral, Osman Yektin, Otay Yazgan, Ömer Aksu, Ömer Bucak, Ömer Gürsoy, Ömer Güven, Ömer Kılıç, Ömer Özyi€it, Ömer Türe, Ömer U€ur, Ömer Velio€lu, Ömer Yalçınören, Ömer Yüce, Önder Gezgin, Önder Karagül, Önder Korkmaz, Önder Özerdem,Özcan Görgülü, Özcan İsse, Özcan Kesgeç, Özcan Oras, Özcan Öztuna, Özden Etliç, Özkan Ergun, Özkan Ersoy, Özkan Hasan, Özmen Kendirli, Rahmi Akçelik, Rahmi Altınbilek, Ramazan Anıl, Ramiz Öztürk, Rasim Eren, Rasim Okumuş, Raşit Ayar, Raşit Tuncel, Rauf Avcı, Recep Demirsan, Recep Narin, Recep Uran, Refah Ceran, Refahattin Şengül, Remzi Do€ru, Remzi Erakman, Remzi Ramazan, Reşit Avono€lu, Reşit Küçükkaya, Reyhan Saygın, Rıfat Kaplan, Rıza Ba€datlı, Rıza Sevinç, Erol Arslan, Ruhan Bilgi, Rüstem Çevik, Rüstem Duran, Rüstem Tüzül, Rüştü Erdem, S. Zeki İsmailo€lu, Sabahattin Beyaz, Sabahattin Yaz, Sabit Ceran, Sabri İkizo€lu, Sabri Öge, Sabri Şen, Sacit Gökduman, Saadettin Acar, Sadık Akın, Sadık Mete Nakibo€lu, Sadık Serez, Sadi Güler, Sadi Karamustafa, Sadrettin İnci, Saffet Sektaş, Saim Çınar, Saim Demirel, Saim Mümtaz Çeliker, Sait Kahraman, Saldıray Öcal, Salih Bekaslan, Salih Da€delen, Salih Derle, Salih Kıran, Salih Özçelik, Salih Tarcan, Salih Tetik, Salim Aydo€an, Salim Korkmaz, Salim Öztürk, Sami Elekon, Sami Sanal, Sami Şaştu€, Savaş Kansu, Savaş Köker, Savaş Süzal, Savaş Türen, Savaş Uçkan, Saygı Akyazı, Saygın Hencan, Seçkin Demir, Sedat Günay, Sedat Taşdan, Sefa Akgül, Sefa Büyükbaşaran, Sefa Mutlu, Sefer Erdem, Selâhatin Korkut, Selâhattin Akbay, Selâhattin Çankaya, Selâhattin Gürsoy, Selâhattin Kaba,

Selâhattin Koç, Selâhattin Taflıo€lu, Selçuk Anter, Selçuk Caner, Selman Bıçakçı, Senai Uçar, Sencer Öztunalı, Sevim Şaşmaz, Seyfettin Yurdanur, Sezen Tuna, Sezer Sabaz, Sıddık Köksal, Sıtkı Aşçı, Sıtkı Azçertin, Sinan Enderin, Sinan Modalı, Soner Coşan, Soner Kocabıyık, Sönmez Perinçek, Suat Asutay, Suat Gündüz, Suat Sezgin, Suha Görsoy, Süavi Dizen, Süer Ünalan, Süha Acar, Süha Okyay, Süleyman Akman, Süleyman Çınar, Süleyman Genç, Süleyman Kansız, Süleyman Karada€, Süleyman Köro€lu, Süleyman Sayın, Süleyman Tarhan, Süleyman Yayla, Sümer Avni Savaş, Süreyya Aksoy, Süreyya Bilgin, Süreyya İnkaya, Şadan Tunçer, Şahabettin Ba€dır, Şahin Polat, Şakir Çelikkıran, Şamil Baştürk, Şanal Işık, Şefik Pirici, Şefki Keskin, Şehmuz Yakışır, Şehsuvar Darcano€lu, Şemsettin Kaya, Şenel Çakır, Şener Gültekin, Şener Özüren, Şenol Tüzüm, Şerafettin Erol, Şerafettin İçöz, Şerafettin Koçak, Şerafettin Özsoy, Şerafettin Şeker, Şeref Baba, Şeref Topuz, Şerif Kaynatma, Şerif Nalçacı, Şevket Çakır, Şevket Dumlu, Şevket Erkek, Şevket Yılmaz, Şevket Yi€italp, Şinasi Dilaver, Şuayip Yalçın, Şükrü Gedik, Şükrü Polat, Şükrü Sökük, Şükrü Tiryaki, Tahsin Akalp, Tahsin Denk, Tahsin Kandemir, Tamer Akacun, Tamer Soytekin, Taner Gürkan, Taner Topuz, Tanju Kartal, Tanju Üstünay, Tansu Çakaloz, Targan Ülbeyi, Tarık Almaç, Tarık Erdo€an, Tarık Oktay, Tarık U€ur, Taşkın Ertürk, Tayfun Beken, Taylan Yücetin, Tayyar Özen, Tayyip Yenen, Temel Palak, Teoman Tuna, Tevfik Deniz, Tevfik Olcay, Tevfik Yarımcalı, Tezcan Güngör, Tezcan Kamburo€lu, Tezcan Özdemirden, Timur Tezel, Tolga Akgün, Tu€rul Moral, Tu€rul Seven, Tulay Adıyaman, Tuncay Güzelsoy, Tuncay Utku, Tuncay Yalçınyuva, Tuncer Durmaz, Tunçer Erinç, Tuncer Karahan, Turan Akçay, Turan Çatalo€lu, Turhan Polatkonak, Turan Tekeli, Turan Üngör, Turgay Erdemgil, Turgay Özbek, Turgut Başaran, Turgut Bingöl, Turgut Cinbaz, Turgut Nadir Erten, Turgut Ozan, Turgut Öztemel, Turgut Şentürk, Turgut Yüksel, Turhan Binay, Turhan Temelli, Türker Cengiz, Türker Kalecik, U€ur Altan, U€ur Barış, U€ur Dilaver, U€ur Gönen, U€ur Tuncel, Üçler Aksoy, Ülkü Ertu€rul, Ülkü Güngör, Ülkü Kamuran, Ülkü Özkan, Ülkü Ünal, Ümit Altan, Ümit Karabayrak, Ümit Mercan, Ümit Şen, Ünal Akba€, Ünal Aksöz, Ünal Bayındır, Ünal Cengiz, Ünal Çetin, Ünal Gürsoy, Ünal Işıldar, Ünal Kapsal, Ünal Okta, Ünal Türker, Ünsal Tarhan, Ünsal Yazıcıo€lu, Ünver Anıl, Ünver Gültemiz, Üstün Aktaş, Üzeyir Durmuş, Üzeyir Maviş, Vahdet Emiro€lu, Vahit Özsoy, Vasfi Ero€lu, Vecihi Subaşı, Vedat Gürkan, Vedat Karaçor, Vedat Karadeniz, Vedat Uzun, Veli

Akçao€lu, Veli Cantılav, Veli Öztürk, Veysel Demirkazık, Volkan Keskiner, Vural Onan, Y. Ziya İnce, Yalçın Altınsoy, Yalçın Tepe, Yaşar Aras, Yaşar Çınar, Yaşar İlter, Yaşar Kılız, Yaşar Nogay, Yaşar Özgüven, Yaşar Salgar, Yaşar Sezgin, Yaşar Tatlı, Yaşar Yanar, Yeşar Yapan, Yaşar Yelba€a, Yavuz Özkal, Yavuz Süngü, Yavuz Yurdakul, Yenal Günal, Yener Konuralp, Yetkin Ferizcan, Yıldırım Tekin, Yılmaz Abbaso€lu, Yılmaz Atakan, Yılmaz Çetin, Yılmaz Emiro€lu, Yılmaz Erdem, Yılmaz Eroler, Yılmaz Eroler, Yılmaz Evirgen, Yılmaz Gezgin, Yılmaz Göktekin, Yılmaz Günaltay, Yılmaz Güngör, Yılmaz Gülcan, Yılmaz Kızıltan, Yılmaz Kutluay, Yılmaz Mıhçı, Yılmaz Nezar, Yılmaz Soyal, Yılmaz Üsküp, Yılmaz Yurtbahar, Yılmaz Zorlu, Yunus Akçamur, Yurdakul Başel, Yurdakul Ergun, Yusuf Kukuni, Yusuf Ayhan, Yusuf Bulur, Yusuf Bulut, Yusuf Ceylan, Yusuf Küpeli, Yusuf Macit, Yusuf Su, Yusuf Şık, Yücel Akyüz, Yücel Başaran, Yücel Baysal, Yücel Baysal, Yücel Demir, Yücel Karaduman, Yücel Örsçelik, Yücel Şengezer, Yücel Uzer, Yücel Ünal, Yüksel Çapano€lu, Yüksel Öden, Yüksel Postacı, Yüksel Salgın, Yüksel Sevinç, Yüksel Sözer, Yüksel Ulukal, Zafer Pazek, Zakir Özcan, Zakir Sönmez, Zekâi Atalay, Zekâi Hurma, Zeki Akar, Zeki Bostancı, Zeki Çelikyılmaz, Zeki Demirtaş, Zeki Ertan, Zeki Kılıç, Zeki Patrona, Zeki Tekin, Zeki Ye€in, Zeki Yılmaz, Zeynel Ça€lar, Zeynel Yıldırım, Zihni Dinçel, Zihni Özmutlu, Ziya Akıncı, Ziya Derya, Ziya İşkan, Ziya Küley, Ziya Özgün, Zülfü Güler.

İDDİANAME ’NİN SONU

İlk Duruşma

7 Haziran 1963 günü ilk mahkemeye gittiğimiz gündür.

Sanıklar otobüslere kelepçeli olarak bindirildik. Doğru Mamak ’taki Muharebe Okulu ’na götürüldük. Yol boyunca çok sıkı emniyet tedbirleri alınmıştı. Okula geldik, arabalardan indik. Aynen Yassıada Mahkemesi tertibatı tatbik edilmişti. Aynı usuller uygulanıyordu. Mahkeme salonuna iki sıralı Tomsonlu asker arasında birerle kolda getiriliyorduk. Mahkeme salonunun içinde parmaklıklar arasında Tomsonlu askerler arasında mahkeme edilecektik. Dinleyiciler ilk gün bizlere kurbanlık koyun gibi bakıyorlardı.

Saat 09.00 ’da ilk celse açıldı. İddia makamında Hâkim Binbaşı Turgut Akan ve yardımcıları, mahkeme heyetine Reis Tuğ. Fevzi Basmacı, Aza Kur. Alb. Mehmet Harput, duruşma hâkimi Dz. Hâkim Albay Numan Özdalga olarak takdim edildi, usulen mahkemeye karşı itimatlarımız soruldu. İtimat ettiğimizi bildirdik. Savcıya söz verildi: Açış konuşması çok ağırdı. Bizlere büyük hakarette bulundu. Mahkemede ilk günler dehşet havası esiyordu. Çünkü hadise çok taze idi. Öğleden sonra sıra sanıklara geldi. İlk olarak beni sorguya çektiler. Ben konuşmamı gayet açık ve korkusuzca yaptım. Sonra Fethi Gürcan, sonra Yb. Rıfkı Ertem açıkça konuştular. Sıra Turgut Alpagut ’a gelince durum değişti. Ondan sonra ifadeler tevil yollu devam etti. Artık mahkeme ürkekliği de sanıklarda kalmamıştı.

Alparslan Türkeş ’in İhbarı

İddianamede en çok dikkati çeken bir husus vardı. O da o gece yapacağımız harekât saat 20’de Hükûmete ihbar edilmişti. Bu yazı Kurmay Albay Halim Menteş ’in hanesinde yazılı idi. Hemen koğuşta bulunan herkes ona suçu yükledi. Yalnız Emin Arat Bey “Bu cümle 14 ’lere aittir” dedi. Biraz sonra Turgut Alpagut dışarı çıkmıştı. Muzaffer Özdağ demişti ki, bu ihbar bize, yani 14 ’lere ait değil. Mahkeme safhasında sıra Alparslan Türkeş ’in sorgulanmasına gelince işin iç yüzü anlaşıldı. Meğer ihbarı yapan Türkeş imiş. Saat 20 ’de CKMP partisinden Fuat Uluç ’a telefon ederek “Gene o namussuz Aydemir bu gece ihtilâl yapıyor” demiş, durumu CKMP milletvekili Yılanlıoğlu ’na bildirmiş. O da hemen CKMP lideri ve Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer ’e bildirmiş. O da Başbakan İ. İnönü ’ye bildirmiş. Yani bu suretle hükûmet haberdar edilmiş. Ama onlar hiçbir tedbir almamışlar, harekât başlamış. İhtilâlin saatini tayin ederken çok münakaşa etmiştik. S: 23.30 olması için, onun sebebi de şundandı: Hükûmet her an için bizden bir hareket bekliyordu. Yalnız kıtalarda klasik ihtilâl saatlerinde sabaha karşı emniyet tedbirleri alınıyordu. Bunu tetkik etmiştik. İkincisi, radyo saat 24 ’te kapanıyordu. Tekrar faaliyete geçmesi için 45 dakika lâzım demişlerdi. Halbuki maksat bir an evvel deklarasyonu verip ihtilâle katılacak kıtaların moralini düzeltmek, çıkmakta tereddüt gösterenlerin hareketi de düşünülüp baskın sağlanmasaydı. 14 ’ler, Türkiye ’de bazı gruplar ve miliyetçi mukaddesatçılar tarafından büyük ümit beslenen Türkeş efendi zaten bizleri ihbar etmişti. Yani hükûmet erken tedbir alabilse idi bizler kıtalara girerken alınan tedbir ile hunharca öldürülebilirdik. O da Türkiye ’de tek lider olarak kalıp, gayesi ne ise (Hâlâ kapalı bir kutu, bilinmiyor) tahakkuk ettirirdi. Allah bizlere acımıştı. Herkes yaptığı ile kaldı. Türkeş ve arkadaşları bizimle birlikte yakın arkadaşlık ediyorlardı. Ama ihtiras gözlerini bürümüştü. Demek siyasî hayat ve rekabet böyle imiş. İnsanların gözü kararınca en yakın arkadaşlarını ihbar edip onların cesetleri ve kemikleri üzerine basıp yükselmeyi bile mübah görebiliyorlardı. Mahkeme safhasında bu durum dinlenen amme şahidi ile teyit edildiği gün tüylerim diken diken oldu. Şahitten sonra duruşma hâkimi Türkeş ’i mikrofona çağırdı. O da doğrudan doğruya tasdik etti. Artık iyice vaziyet anlaşılmıştı.

Türkeş arkadaşımdı. Elazığ ’da tanımıştım. Orada çok iyiliğim dokunmuştu ona. Kendisi de bilir. Fakat bu hareketi bana karşı yapmaktan geri kalmamıştı. İhtiras insanları böyle küçültüyor işte. Milletin yüzüne, kendisine bel bağlayanların yüzüne bir muhbir olarak nasıl bakacak diye düşünüyorum. Ama o hiç oralı bile olmuyordu.

Mikrofona kalktım. Telefon konuşmasındaki “Namussuz kelimesi için kim sarfetmişse teessüf ederim” dedim. Ancak bu suretle cevap verdim.

Bu durumlarına rağmen Türkeş ’in çömezleri mahkeme safhasında hâlâ taraftar toplamak için gayretler sarfederek aleyhte dedikodular yaptılar. Tabiî hepsini duyup gülüp geçiyordum. Allah dünyada kimseyi 14’ler grubu gibi muhbir durumuna düşürmesin. Bir de hapishanede Necati Ünsalan benim aleyhimde çok kesif halde menfi propaganda yapıp genç subayları ve Harbiyelileri aklınca bana düşman etmek istiyordu. Onun da gayesi şu idi. “Biz öleceğiz veya hapislerde çürüyeceğiz.” Onlar dışarı çıkıp bizim ordudaki kuvvetimize miras gibi konacaklardı. Bütün gayretleri bu idi. İlk soruşturma ifadesinde mikrofon başında koskoca Kurmay Albay gözyaşları dökerek, yalvararak ağladı. Suçsuzluğunu mertçe değil de kadınlar gibi gözyaşları ile belirtti. Kendini mahkeme heyetine acındırdı. Arka sıralarda oturanlar pek görememişlerdir. Ama ön sırada oturanlar o günkü onun zavallı halini iyice görmüşlerdir. Akan gözyaşları boşa gitmedi. Mahkemede bir gün de amme şahidi olarak milletvekili Kenan Esengil (CHP) gelmiş, şahitlik ediyordu. Necati Ünsalan ’a nasıl yardım ettiği, İtalya ’ya nasıl tavassut edip rakı ihraç ettirdiğini, nasıl çalıştığı, şirkete yardımda bulunup plak getirdiğini, ipe sapa gelmez şekilde ifadelerle anlatıyordu. İş ciddi idi. Ben mikrofona kalkıp şahitten iki sual sordum. Yalan söylediği meydana çıktı. Bunun üzerine Necati Ünsalan ticarette kendisine kolaylık göstermiş Esengil ’e yaranmak için bir hışımla mikrofon başına gelerek benim için aynen: “Aydemir memleketin faziletli evlatlarına leke sürüyor” diye hücumlarda bulundu. Cevap vermeye tenezzül etmedim. Fakat Aydemir ’e her çatan mükâfat görüyordu. Birkaç günsonra Necati Ünsalan tahliye edildi. Çünkü dışarda CHP milletvekilleri ve tabiî senatörler kendisinin bu sözünü çok beğenmişlerdi. Ben bu hali hapishanede bir espri haline soktum. “Tahliye olmak için reçete” diyordum. Bir iki damla gözyaşı, bir de Aydemir ’e çatacak bir iki kelime hemen tahliye hazır. Bunu Necati Ünsalan ispat etmiştir. Hapisten çıkar çıkmaz da

örfi idareye şikâyet edip, “Hapishane koğuşlarının kapıları kapatılsın. Çünkü bazı arkadaşların birbirlerini dövmeleri ihtimali var” demiş.

İçerde yaptığı fenalık yetmiyormuş gibi, dışarda da bize azizliğini gösterdi. Şimdi yalnız bizim 32 no’lu koğuşun kapısı kilit altındadır. Bu şahıs benim 24 senelik arkadaşımdır. Ama kendisi dünyanın en korkak, en cebin, en hasetkeş bir tipi imiş. Ufacık bir ceza tehlikesi altında Milletvekili Kenan Esengil için “Çünkü bu şahıs kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalan bir tiptir.” İyi tanırım. Mikrofonda bana hücum etmekten kendisini alamamıştır. Çünkü o milletvekili ona ticari hayatında yardımda bulunmuştur. Ben Necati ’ye bugüne kadar çok şeyler vermiştim, ama o farkında değildi. Arkadaş olarak senelerce bağrıma basmıştım. Orduda iken en tehlikeli günlerde yanımda yer almıştı. Aynı ideal uğruna başımı canımı feda etmiştim. Ama o bunları idrak edecek hassasiyette değildi. Menfaati manevi değilmiş. Bu kere de ne cins olduğunu bütün karakterini ortaya koymak bakımından çok faydalı oldu.

Hâkimi Red Ettim

Bir gün duruşma hâkimi albay Numan Özdalga mahkemeye çıkmamıştı. Yerine hâkim Bnb. Ali Cesurer çıktı. Bu hâkimle Kore ’de beraber bulunmuştum. Örfi İdare ilan edildiği zaman da gazetelerde ismini başsavcı olarak okumuştum. Daima işini, fenalığını perde arkasında yapardı. Nasıl yere vuracağımı tasarlıyordum. Çünkü benim birinci düşmanım idi. Bunlar Kore ’de beş hâkim idi. Bir şebeke halinde 11 ay orada çalıştılar. Tugay K. Tuğg. Fahrettin Önger de her şeye göz yuman bir insandı. Kore Tugayını bunlar rezil ettiler. Ben Tugay ’da dönen uygunsuzluklara dayanamayarak Milli Müdafaa Vekiline, Tugay kumandanı dahil hepsini şikâyet ettim. Türkiye ’den tahkik heyeti istedim. O zaman Tuğgeneral Cemil Uluçevik ile Hâkim Yb. Rafet Tüzün Kore ’ye geldiler. Tahkikat yaptılar, her şeyi öğrendiler. İlk olarak baş hâkim Bnb. Cebbar, arkasından Tugay Kumandan muavini Kur. Alb. Ekrem Gürkanlı Türkiye ’ye geri çağrıldı. Bu arada 27 Mayıs ihtilâli oldu. Tugay tahkikat dosyaları Genelkurmay ’a gönderilmişti.

Onun için hâkim Ali Cesurer ’i iyi tanırdım. O gün mahkeme heyetinde değişiklik olduğu için usulen Ali Cesurer “Mahkeme heyetine itimadınız var mı?” diye sorunca ben zaten yerimde zor oturuyordum. Mikrofona fırladım: “İtimadım yok. Çünkü Binbaşı Hâkim Ali Cesurer ’le Kore ’de beraber bulundum. Çok yakından tanırım. Bu arkadaş orada eşya kaçakçılığı yapmıştır” dedim. Bir tek vakasını anlattım. “Japonya ’dan izinli olarak dönen kafilesinin eşyalarını muayene komisyonu başkanı olarak ben muayene ettim. 20 dolarlık bir beyanname doldurmuştu. Buna mukabil bavulundan 1500 çift kadın çorabı, kombinezonu, kadın külotları çıktı. En aşağı 500-600 dolarlık eşya vardı dedim. Hâkim Yzb. idi. İçeriye çağırdım. Nedir bu, sen hâkimsin. Yanlış beyanname doldurulur mu? Kaçak eşyalar nedir?” dedim. Bana aynen şu cevabı verdi. ‘Ne yapayım yarbayım bunlar bizim yüz karamız. ’”

“Bizler daha şerefli hâkimler huzurunda mahkeme olmak istiyoruz” dedim. Mahkeme heyeti, dinleyiciler, sanıklar şaşırdılar. Fakat Ali Cesurer o kadar pişkindi ki: “Deliliniz var mı?” diye sormaz mı? Onun üzerine tahkik heyeti raporlarını saydım. Tahkik heyeti isimlerini açıkladım. Bir de üstelik o getirdiği eşyaları satarken Kore polisi tarafından yakalanmıştı. Daha çok

bildiklerim vardı. Kâfi geldi. Kore ’den gelince emekli ettirecektim. Ama rütbesi yüzbaşı idi. Muvaffak olamadım. Savcı dayanamadı. Hemen söz aldı. Ara kararına geçildi. Mahkeme heyeti dönünce duruşma hâkimi yerinde gene Dz. Alb. Numan Özdalga vardı. Hâkim reddedilmişti. Bir daha da gözükmedi. Bilmiyorum adalet tarihinde bu kadar büyük bir skandal olmuş mudur? İşte görün Türkiye ’de teşkil edilen en büyük sorumlu ve tarihi mahkemeye seçilen askeri hâkimi, her işimiz böyle olduğu için bizler isyankâr ve ihtilâlci olduk.

Kore dönüşü Genelkurmay ’a tayini çıkmıştı. Oradan 28 ’inci tümene tayin ettiler. 28 Tüm. K. Nuri Hazer ’e arkadaş iken durumu bildirdim. Ama inanmadı. Ben zorla tayinini Diyarbakır ’a çıkarttım. Hiç olmazsa buralarda siyasî ve garnizon mahkemelerinde zararlı olmasın dedim. 22 Şubat oldu, baktım bir hafta sonra gene Genelkurmay ’a kendini tayin ettirmiş. Mağdur durumda zannetmişler. Bu da böyle geçti. Fakat o gün mahkeme çöktü. Çünkü bu çok ağır bir darbe idi anlayanlara.

Duruşmalar sırasında meydana gelen olayları da kaydetmeden geçemeyeceğim:

Refik Tulga Meselesi

Avni Doğan Bey benim müdafaa şahidimdi, fakat savcı gene kurnazlık etti, onu amme şahidi olarak dinletti. (Avni Doğan ’ın amme şahitliği, ben onu müdafaa şahidi olarak gösterdikten sonra meydana çıktı. Savcının hilesidir. Çünkü müdafaa şahitleri listesi mahkemeye verilirken hangi mevzu hakkında şahitlik yapacağı da yazılıyordu. Ben de Refik Tulga meselesini yazmıştım. Mahkemede ispat edileceği korkusu ile bu şekilde anlaşmış olabilirler.)

Avni Doğan Bey ’e mahkeme esnasında bu hususu aydınlatması için sual sordum, cevap veremedi. “Hatırlamıyorum” deyince ben mikrofona açıklamak istedim. Avni Doğan Bey ’in şahsiyetini ölçmüş, Emin Arat Bey ’in de cesaretini anlamıştım. Esas teması sağlayan Bedii Faik ’ti, ona söylettiririm ümidi ile yerime oturdum, fakat mahkeme ne kadar müdafaa şahidi gösterdi isem reddedince ondan da vazgeçtim. Halen onun da dışarıda nasıl sızlandığını avukatlarımdan öğrenmiştim.

İhtilâlciler kadrolarını bir tek şey üzerine seçerler. O da “İTİMAT”tır, hayatta ölüm yolculuğuna çıkan ihtilâlcilerin yegâne teminatı budur. Ben de aynı kaidenin tatbikçisi idim. İnsanları ihtilâl gecesi tanımış değildim. İhtilâl muvaffak olsa idi, etrafımdakilerin hakiki hüviyetlerini gene bilemeyecekmişim, belki de hayırlı olmayacaktı. Ama ihtilâl muvaffak olmayınca herkesin hakiki kıymetleri meydana çıktı. Yegâne kazançlı taraf da bu.

Bu hadise hakkında fazla bir şey yazmayacağım, okuyanlar, vicdanlarına sığınarak hüküm verirler herhalde.

Havacılarla temas sağlayan Bnb. İzzet Köz ve Hava Binbaşısı Cemal Özdemir ’in de durumuna temas edeceğim... Her ikisi de davaya inançla sarıldılar. Harekât gecesi de öyle, lakin mahkeme safhasında her şeyi inkâr etmek sureti ile şahsiyetlerini, benliklerini sıfıra düşürdüler. Demek ceza ve ölüm korkusu insanlara şahsiyetlerini kaybettiriyor. Bu arkadaşlar hattı zatında bu duruma düşecek insanlar değildi, ya geride Hava Kuvvetlerinde kalan arkadaşlarını saklamak için kendilerini feda ettiler, yahut da benimle

temasta oldukları zaman verdikleri bilgilerde yalan söylediler. İkincisini kabul edemiyorum. Harekât gecesi saat 05.30 ’da Eskişehir Hv. Üssünden dört adet F-100 uçağı getirdiler, şehirde daha evvelden kararlaştırdığımız bölgelerde uçurdular. Hv. Kuvvetleri ile Genelkurmay binasını da makineli tüfek atışı altına aldırttılar. Hatta Hv. K. Karargâhına roket atışı bile yaptılar, ben bunları gözümle gördüm. Bu arkadaşlar güçleri nisbetinde vazifelerini yapmışlardır. Fakat mahkemede çok yalan söyleyerek indimde küçüldüler.

Anonsun Altındaki İmza ve Osman Deniz

15 Mayıs 1963 günü Yb. Osman Deniz İstanbul ’dan gelerek son durumları, hazırlıkları bildirmiş ve... “İkinci bir husus da albayım, radyoda okunan anonsun altındaki imza meselesi. Sizin imzanız olmazsa bizim İstanbul ’daki sivil halkı tutmamıza imkân yok. Zeytinburnu, Taşlıtarla, eğer harekâtın bizim tarafımızdan yapıldığını anlamaz ise şehre dökülecekler, önleyemeyeceğiz, kötü hadiseler doğacak” demişti. Ben de inandığım için makul gördüm. Çünkü Ankara ’da da bana müracaat eden sivil partili, partisiz şahıslar CHP karşısında olanlar, bütün Türkiye ’deki vilayetler için aynı şeyi söylüyorlardı. “22 Şubatçıları tarafsız bir zümre tanıyoruz, onların teşebbüsü ile yapılacak bir harekâtta CHP ’nin karşısında olan bizler sokağa dökülüp karşı gelemeyiz, aksi takdirde 27 Mayıs ’ın CHP namına yapıldığına inandığımız için oyuna gelmeyeceğiz. İntikam alacağız” diyorlardı. Bu sözlerini yerine getirirler mi idi, bilemem. Ama memlekette halk iki düşman kampa politikacılar yüzünden ayrılmış olduğu için her şey olabilirdi.

Bir takım ufak misalleri de seçimlerden bu yana görülmüştü. Tokat-Erbaa-Mardin olayları (bilhassa) Kayseri olayları insana dehşet verici hadiselerdi. İntikamcı partilerde büyük bir subay düşmanlığı vardı. İhtilâl hareketlerinde halkın karşı koyma niyeti varsa, Ankara-İstanbul-Erzurum gibi askeri birliklerin çok olduğu vilayetlerde belki bir şey olmazdı, ama askeri birliklerin az veya hiç olmadığı yerlerde subayların durumu ne olurdu. Siyasî partiler birbirlerine girerse, iç harp başlangıcı olursa, memleketin durumu ne olurdu, bir ihtilâl lideri olarak her teklifi düşünmem gerekiyordu. Yoksa radyo anonsu altında imzamı koyma meraklısı değildim.

Şimdi mağlup olduktan sonra bazı yakın arkadaşlar, harekât bu yüzden muvaffak olmadı diye dedikodu yapıp geziyorlar. İmzamı koymasam da on dakika sonra harekâtın 22 Şubatçılar tarafından yapıldığı anlaşılacaktı.

Bu imza meselesi epey münakaşa edilmiştir. Osman Deniz ’e “Şimdi Ankara ’da hiç gözükme, gece doğru İstanbul ’a dön, yarın Fethi Gürcan, İzzet Köz ile İstanbul ’da olacak, görüşüp bir karara varırsınız” dedim.

Refik Tulga ’dan da muvaffakat haberini aldığımızı bildirdim. Doğru Emin Arat ’a gitmesini, ilk anonsu hazırlamalarını söyledim ve: “Benim imza koyma meselesini ona da söyle, bir karara bağlayın” dedim. İmza meselesini teklif eden Osman Deniz olduğu halde, mahkeme safhasına kalkıp mikrofon başında “Anonsun altında Talât Aydemir imzası olduğu için İstanbul ’da harekât muvaffak olamamıştır, çünkü biz harekâtın Silahlı Kuvvetler tarafından yapılacağını biliyorduk” dedi. (İmzanı ne selahiyetle koydun diye sual sordurdu.)

O anda beynimden vurulmuşa dönmüştüm, insanlar ölüm korkusu ile bu kadar değişebiliyorlardı. Ama oluyormuş, kendisi bir 22 Şubat emeklisi idi. İstanbul ’da harekâta iştirak edecek bütün birliklerin irtibat subaylarını Cevat Kırca ’nın evinde toplayıp, ihtilâlin yapılacağını bildirirken sıfatı neydi acaba? Evet, harekât Silahlı Kuvvetler tarafından yapılacaktı ve öyle yapıldı ama, harekâta karar veren sevk ve idare eden, drije 22 Şubatçılar değil miydi? Kendisi de İstanbul ’da askeri organizasyonu yapan Cevat Kırca ’nın Kurmay Başkanı rolünde idi. Ama bana karşı bu ithamları kolaylıkla yapabiliyordu, çünkü mağlup olmuştuk. İlk gününden itibaren geçmiş hadiselerin hepsini inkâr ediyor, devamlı olarak kendini ölümden kurtarmak için mahkemede böyle yol tutturmuş, hukuk kaidelerinin açıklıklarından istifade edip kurtulmaya çalışıyordu. Gene kurtulacak ama, şahsiyetini kendi kendine herkesin huzurunda yemek suretiyle.

Bu şekilde adaletin pençesinden kurtulmak için çabalamaktan ise, şerefle ölmek daha iyidir.

Osman Deniz en güvendiğim arkadaşlarımdan biri idi, harekât öncesi ve harekât gecesi büyük hizmet görmüş, cesur hareket etmiş bir insandır. Ama ne yazık ki, mahkemedeki tutumu ile benim indimde bütün mazisini sildi. Fakat onun gibi hareket eden bazı arkadaşlar da, bu şekildeki davranışları erkeklik sayıyorlar.

İhtilâl Anonsu ve Emin Arat

20 Mayıs 1963 günü Alb. Emin Arat Bey eve gelerek kendi elyazısıyla hazırladığı ihtilâl anonsunu bana vermişti.

Fakat bu hususta mahkemeler cereyan ederken Rıfkı Ertem ile E. Arat arasında geçen bir konuşmayı nakletmeden geçemeyeceğim. Çünkü mahkeme önünde herkes inkâr etmek sureti ile yakayı sıyırıp, her şeyi benim üstüme kolaylıkla bırakabiliyordu. Bıraksınlar, ziyanı yok, bundan yılmam, korkmam da, bu işleri tek başıma yapmış isem, şeref de bana aittir... Yalnız en güvenilir, en çok hürmet edilir Emin Arat, bakın nasıl hareket ediyor:

Rıfkı Ertem ’e bir gün koğuşta diyor ki: “Acaba Radyo deklarasyonunu kim yazmış?” Aklınca bilip bilmediğini anlayacaktır. Rıfkı Bey de, “Siz onu daha iyi bilirsiniz” diyor. Bilmiyorum diye cevap vermesi üzerine Rıfkı dayanamayıp, “Albayım pazartesi sabahı siz geldiğiniz zaman ben Talât Bey ’in yatak odasında idim” diyor. Yani kendisinin yazıyı getirdiğini ihsas ettirmek istiyor. Emin Bey gene haberi olmadığını söyleyince: Rıfkı bey; “Benim o anda kanım çekildi, dondum kaldım” dedi. Olayı bana anlatınca, ben de donakaldım, ama elden ne gelir. Can korkusu insanları bu kadar değiştiriyormuş demek. O günden sonra ben ve Rıfkı Bey artık Emin Bey ’in yüzüne bakmak istemiyoruz.

Alb. Galip Gültekin ’in Kurtulma Çabaları

Bu çok ateşli ve yakın arkadaşımın da durumu şu:

İhtilâl gecesi, Alb. Galip Gültekin, Alb. Orhan Alpakın ’la birlike Emin Arat ’ın evine gidiyorlar. Gece yarısı saat 24 ’e kadar radyoda anons verilecek mi diye bekliyorlardı. Demek kendisini herkes garantiye almış. Saat 24.00 ’te anons başlıyor. Orhan Alpakın ’ın arabası ile Galip Gültekin evden çıkıyorlar. Galip Bey ’i Orhan Bey evine bırakıyor. Galip Bey evine gidince, bizim namımıza verilen anonsu dinleyip sevinçle Harp Okulu ’na geliyor. Fakat o anda Harp Okulu henüz çıkmak üzere, tam o sırada da ben geldim. Galip Bey ’e arkadaşları sordum: “Emin Arat, Orhan Alpakın neredeler?” dedim. Bana vaziyeti anlattı, tabiî kimseler meydanda yoktu. O gece Galip Gültekin sabahleyin Okulu terk edinceye kadar yanımdan hiç ayrılmadı. Bütün hadiseleri yakından gördü. Fakat hiçbir şeye karışmadı, sessiz sedasız orada oturdu. Mahkeme safhasında bir tek gün mikrofon başında müşkül vaziyette kaldım, o anda dahi yerinden kalkıp bana hadiseyi gördüğü halde yardım etmedi. (Ali Elverdi meselesinde). Ayrıca hiç yoktan bir gün mahkemede celse açıldığı zaman duruşma hâkimi Numan Özdalga (Dz. Hâkim Alb.) tarafından şu suale maruz kaldım. “O gece Galip Gültekin size bu harekâtı durduralım diye teklif yapmış, siz kabul etmemişsiniz, öyle mi?” dedi. Ben de evet dedim yaptı, kabul etmedim, zaten 05.30 du. Yarım saat sonra da ben harekâtı bırakıp okuldan ayrılmıştım. Galip Gültekin denizci olduğu, dışardan Deniz Kuvvetlerindeki arkadaşları veya bir yakını ile duruşma hâkimine bu haberi gönderip cezasını hafifletmek için çare aramıştı. Mahkemenin bu tutumu da hiçbir sanığın gözünden kaçmadı. Özel muamele yapıldığı da anlaşıldı. Evet bu yaptığı teklif onun cezasını hafifletici bir sebep teşkil ediyordu, ama beni de ihtilâle muanniden devam eder bir şahıs olarak gösterip cezamı tahfif edecek hiçbir kapı bıraktırmıyordu. Ceza bakımından hiçbir şey düşündüğüm yok, ama arkadaşlarımın vefasını gösterdiği için yazıyorum. İnsanlar tehlike anında belli oluyor.

Bu gibi arkadaşlardan nefret ediyor, yüzlerini dahi görmek istemiyorum. İyi gün dostlarından hayatta kimseye hayır gelmez. Hapishanede de şimdi bu tip insanlar, Galip Gültekin, Turgut Alpagut, benim sevmediğim ne kadar

insan varsa, bilhassa havacılar ile sıkı dostluk kurup, hakkımda dedikodu yapıp geziyorlar.

Turgut Alpagut ’un İnkârı

Alpagut son güne kadar gayet hızlı ve açık bir şekilde çalışmıştı. Fakat Mahkeme ’ye düşünce, iş değişti. Mahkeme safhası ilerledikçe kendisinde bazı değişmeler sezmeye başladım. Avukatlığını kayınbiraderi Bülent Ağabeyoğlu yapıyordu. Onun tesiri altında kalarak her şeyi inkâr ve tevil yoluna götürme çabasında idi. Mahkemelere giderken otobüse beraber binip, bir koltukta kelepçeleniyorduk. Bir gün bana otobüste “Sen bana harekât planı hakkında bir şey söylemedin ki, ben inkâr ederim” dedi. Demek avukatından bir gün evvel öyle talimat alıştı. “Nasıl olur Turgut?” dedim. “Ne yapalım bu müdafaa hakkı” dedi. “Hem sen bana yazılı emir vermedin ki, ne ile ispat edeceksin?” deyince, o zaman ne cins bir insan olduğunu anladım. İşte iyi gün arkadaşlarımdan biri daha, kendisini hakiki hüviyeti ile meydana vuruyordu. Tevekkeli değil, hapse girdiğim ilk günden beri Bahtiyar Yalta ile birlikte fıs fıs konuşuyorlar, birbirlerine kâğıtlar yazıp, hücrelerde kitap arasında gönderiyorlardı. Gizli gizli anlaşmalar yapıyorlardı. O gün anladım bunun manasını. Mahkeme ifadelerini tanzim ediyorlarmış. Ben bir şey duyacağım diye her ikisi de dikkatle hareket ediyorlardı. Ama dünyada ne gizli kalmıştı ki, bu gibi ufak kombinezonlar duyulmasın. Yavaş yavaş hepsini öğrendim. Mahkemedeki sorgulama ifadesini dinleyince zaten, her şey belli oldu. İşin içinden sıyrılmak için ne lâzımsa yapıyordu. Harp Okulu ’nda beni saat 01.00 ’de ilk karşılayanlar Turgut ve Bahtiyar ’dı. Beş dakika bile yanımda kalmadılar. Bahtiyar bana gelip, “Kumandan burası karmakarışık.” Hakikaten Harp Okulu ’nun önü karmakarışıktı. Kim ne yaptığını bilmez vaziyette idi. Ama bunları tertipleyecek olan ben değil, A. K. Turgut Bey ile daha önceden tayin ettiğim tabur ve Bl. Kumandanları idi. Ama kimse işi ciddiye almamış oradan uzaklaşma çareleri arıyordu. Ben bunun farkında idim. “Biz Turgut Bey ’le aşağı inelim, talebenin bir kısmının cephanesi yok” dedi. Ben de: “Siz gidin onları tertipleyin, size cephane ikmali yaparım” dedim.

Gidiş o gidiş, bir daha her ikisinin de yüzünü görmedim, hapishane arabasına bininceye kadar. O gece 01.20 ’de 229. P. A. nizamiyesinde bir arabanın içinde tevkif edilmişler, kendi ifadelerine göre 229. P. Alayına cephane almaya gidiyorlarmış, yakalanmışlar. Alay K. olan bir Subayın

olayı bırakıp taksiyle cephane ikmal etmeye gidip gitmeyeceğini asker olan herkes kıymetlendirebilir. Gerisini okuyanlara bırakıyorum.

Bunlar yetmiyormuş gibi Turgut Alpagut bir de mahkemeye müdafaa şahidi olarak Tayyar Baransel ’i getirtti. Baransel şahadeti esnasında Turgut Alpagut ’un ailesi ile Dr. Paruğ Beyler de iken ihtilâl haberini radyodan duyunca şoke olup kendisini Harp Okulu ’na arabam ile çıkarmamı istedi, deyince; hepimiz şaşırdık. Fethi Gürcan dayanamadı, yerinden mikrofona fırladı. Tutmak istedim, muvaffak olamadım. Şahit yalan söylüyor diyerek hakikatleri mahkemeye anlattı. Ben de kalkıp tasdik edince, Turgut ’un durumu bütün çıplaklığı ile ortaya çıktı. Kötü bir durum hasıl oldu. O andan itibaren de meşhur akıllı avukatı, kendisi ve hatta belki de sülalesi bana, Fethi Gürcan ’a düşman oldular. Şimdi de hapishanede aleyhime dedikodu yapıp geziyor. İşte insanlardan bir tip daha. Bundan başka: “Generallerle irtibatı sağlayan Kur. Alb. Rumi Ahıskalı ’dır” demiştim. O da Turgut Alpagut ile bize haberleri ulaştırırdı. Rumi Ahıskalı ’yı da tevkif etmişlerdi. O yol ile generaller mahkemede çözüleceklerdi, fakat Turgut Alpagut, Rumi Ahıskalı için verdiği ifadede “Benim onunla temasım yalnız ticaret mevzuunda idi” demiş. Savcı Bnb. Turgut Akan benim ifademi alırken onun ifadesini bana gösterdi. “İşte gör, yakın arkadaşlarını” dedi, “Ben ne yapayım delil yok, arkadaşlar saklıyor, yalan söylüyorlar” dedim. Birkaç gün sonra Rumi Ahıskalı tahliye edildi. Davanın kül olarak kurtarılması bakımından generalleri dahil ettiremedik ve ben vermiş olduğum ifadelerde yalnız bırakıldım. Hoş, savcı ve mahkeme heyeti durumu anlamadı değil, ama resmiyete girmemiş oldu. İşte benim en yakın güvendiğim ve itimat ederek ihtilâl hazırlıklarını yaparken bütük mesuliyetler taşımış arkadaşlarım. Turgut Alpagut 7 kişilik fikir karargâhının istihbarat subayı idi, bütün bilgiler onda toplanırdı. Biz durum mahkemelerini onun istihbaratına göre yapar, hareket hattımızı ona göre çizerdik. Şimdi bu şahıs hiçbir şey bilmiyormuş gibi mahkemede hareket ederek vefasızlık ediyor.

Ali Elverdi Ayaklarıma Kapanmıştı...

O gecenin bir numaralı kahramanı olarak tanınan Kur. Yb. Ali Elverdi mahkemeye amme şahidi olarak gelmiş, kendisini hakiki bir kahraman gibi göstermek için türlü yalanlar söylüyordu. Bu meyanda benim için (Ali Elverdi Radyoevinde mukabil anons yaparken Üsteğmen Erol Dinçer kendisini tevkif edip, Harp Okulu ’na getirmişti. Bütün işleri bozan ve bizim mağlup olmamızı sağlayan bu şahsa karşı o anda büyük infial vardı. Talebeler çok heyecanlı bir vaziyette onu öldürmek istiyorlardı. Ben mani oldum, hatta talebelerin Tomsonlarına karşı ben göğsümü dayadım. Talebelerin heyecanını teskin ettim. Ali Elverdi ’nin hayatını o gece kurtardım. Kh. ’ta odama aldım, ayaklarıma kapanmış, Albayım sen bilirsin, ben durumun böyle olduğunu bilmiyordum, ne istersen onu emret, yapacağım, diye yalvarıyordu. İşte bu şahsiyetsiz insan, mahkemede ifade verirken bana iftira ederek) kendisine odamda tabanca çektiğimi iddia ediyordu, benim hayatta kimseye tabanca çekmediğimi, hele o gece tabanca kullanmaya hiç ihtiyacım olmadığını görenler bilir, erafımda ateş gibi Harbiyelilerden, Tomsonlu muhafızlarım vardı. Böyle bir vaka olmadı. Ben şahidin yalan söyledğini iddia ederken, o beni yalancı duruma sokmaya uğraşıyordu. İşte o anda odada hadiseleri en yakından gören Galip Gültekin ’in, Hakkı Sümer ’in, M. Pakoba ’nın mikrofona gelip, şahidin yalan söylediğini ispat etmeleri gerekirdi, Pakoba söz istedi ama hâkim vermedi. Ben Galip Gültekin ’den bu hususun aydınlatılmasını istiyordum. Ne gezer, yerlerinden kalkıp mikrofon başına gelmeye korkuyorlardı. İşte vefakâr arkadaş numunesi, iyi gün dostları.

Sorguların Sonu

Bizim mahkememiz Ankara örfi idaresi 1 No ’lu mahkemesinde 105 sanık olarak görülüyordu. 2 No. Mahkemede de Harp Okulu talebeleri 1459 kişi yargılanıyordu. İstanbul ’dan (45) sanık geldi. İstanbul grubu gelince ilk iş Cevat Kırca ve Osman Deniz ile görüştüm. Buradaki mahkemenin durumunu anlattım. Ben şahsi durumumu anlattım. “Hiçbir şeyi saklamıyorum” dedim. Sakın, olmuş hadiseleri inkâr etmeyin, mikrofon başında küçülmeyin, diye tembih etim. Onlara çok güveniyordum. Sorgulamaları başlayınca tam aksine hareket ettiler. Şahsiyetlerini yediler. Benim doğrulamam icap ettiği hususları kalkıp doğruladıkça, baktılar şimdi de bana düşman olup atıp tutup geziyorlar. En iyi mihenk taşı bu mahkemeler oldu. Herkesin kaç kırat olduğu meydana çıktı. Sorgulamalar, amme, müdafaa şahitleri dinlenmesi bitti. Savcı esas hakkındaki mütalaasını okudu. Şimdi sıra müdafaalara geldi. 1 Ağustos 963 Perşembe günü sanıklar müdafaalarını yapacaklar ondan sonra mahkeme kararını verecek. Bu tarihi kararda herkes nasibini alacak. Mukadderatın fazlası olmaz. Fakat buna rağmen hâlâ eski arkadaşlar endişe içinde ve suçluluğun vermiş olduğu çekingenlikler ile hakikatlerden uzak, gene tezvirat makinelerini işletmekten geri kalamıyorlar.

Cezaevi 2 Ağustos 963

Bugün mahkemede savunmalar başladı. Avukatlarımdan Orhan Pekey, Muzaffer Paksoy, Teoman Zıngıl hukukî bakımdan çok iyi bir hazırlıkla savunmamı yaptılar. Öğleden sonra da ben şahsen hazırladığım savunmamı yazılı olarak okudum. Bitirdiğim zaman salonda birçok kimseler gözyaşlarını tutamamışlardı.

SAVUNMA

Savunmanın Genel Girişi

2 Ağustos 963

Örfi idarede 1 No. Mahkemede okuduğum savunmam.

Yüksek mahkeme heyeti:

Burada savunmamı yaparken biraz tarihin derinliklerine girmek istiyorum.

Hayatta haksızlığa boyun eğmeyen, memleket davalarını her şeyin üstünde gören bir insanım. Bu sahada yapılan çalışmalara, mücadelelerin hepsine katıldım.

1946 seçimlerinin neticesinde doğan hadiseleri gördükten sonra artık Türkiye ’nin çok partili demokratik bir nizam içinde değil, tek milli şef ile idare edildiğine inandım. O zamanlar orduda da bu fikir cereyanları yer etmeye başlamıştı. Rütbem üsteğmen idi. Fakat bizlerin önünde bu fikri taşıyan daha yüksek rütbeli subaylar mevcuttu. Ordu içinde bir teşkilat kurmuşlardı. Bunların bazılarını sayayım: Seyfi Kurtbek, Necip San, Cemal Tural, Cemal Yıldırım, Faruk Ateşdağlı, daha fazlasını zikretmeye lüzum görmüyorum. İşte ben o zaman Faruk Ateşdağlı ’nın zincirine bağlı olarak çalışırdım. Nihayet 1950 seçimleri yapıldı. Gerçek demokratik nizama kavuştuk diye bu teşkilat faaliyetini kendiliğinden tatil etti. Zaten başta bulunanlar mühim kilitbaşı noktalarına gelmişlerdi. En ateşli geçinen Seyfi Kurtbek milli müdafaa vekili olmuş ve yakın arkadaşlarını albay olmalarına rağmen Tümen kumandanlıklarına tayin etmişti. Bunlardan Cemal Tural da Sivas ’ta benim Tümen komutanım idi. Kendisini gayet iyi tanımıştım. Hâlâ da tanımaktayım ama eskisi gibi değil.

Seneler geçti. Memleketin nizamı yine bozulmaya başladı. Nihayet 1956 senesinde Türkiye ’nin gidişatı iyi bir istikbal vadetmiyordu. Orduda mevcut idareye karşı huzursuzluklar artmıştı. Bu sefer vazife bizlerin kuşaklarına düşmüştü. Çünkü önümüzde önder olacak insanlara rastlayamadık. Rütbem binbaşı idi. Genelkurmayda çalışıyordum. Bu karargâhta yaptığım sondajlarda müspet netice alamadım. Herkes

statükonun muhafaza edilmesini arzu ediyor, Avrupa, Amerika seyahatleri, ataşe gitme çabaları ve lisan öğrenme gayretleri içinde idiler. Fikrime uygun ilk önce iki arkadaş buldum. Bunlar Sezai Okan ve Osman Köksal (halen tabiî senatör). 1956 senesi Eylül ayında Sezai Okan ’ın evinde üç arkadaş buluştuk. Komitenin nüvesini kurduk, faaliyete başladık, ben Ekim ayında İstanbul ’da yüksek kumanda akademisine gittim. Komiteyi genişleterek 12 arkadaşa kadar kadrosunu yükselttim. 1957 senesi Mart ayında aynı ideal uğrunda çalışan Dündar Seyhan grubu ile birleştik. Komite resmen Rafet Aksoyoğlu ’nun (halen tabiî senatör) Üsküdar ’daki evinde yaptığımız 17 kişilik arkadaş toplantısında Orhan Kabibay ’ın getirdiği tabancası üzerine yemin etmek suretiyle idare kurulu seçimine geçtik. Seçim neticesinde ittifakla başkanlığa seçildim. Genel sekreterliğe Ahmet Yıldız, üyeliklere Sezai Okan, Rafet Aksoyoğlu (halen tabiî senatörlerdir) getirildi. Komite bu tarihten itibaren resmen tescil edilmiş oldu. 1957 Ağustos ayında tayinler dolayısıyla yeniden idare kurulu seçimi yapıldı. Başkanlığa Faruk Güventürk, genel sekreterliğe Dündar Seyhan, üyeliklere Rafet Aksoyoğlu ve Halil Kayık getirildi.

Komiteye albay rütbesinden yüksek rütbede kimseyi dahil etmemek için prensip kararı almıştık. Sebep generallerimiz memleketin gidişatını bizimle birlikte görmekte idiler. Önce onlardan bir hamle yapılması gerektiğine inanıyorduk. Ama çıkan kimse yoktu.

1957 seçimleri yaklaşmıştı. Seçim kampanyasında muhalefet liderinin tutumu ile memlekette tansiyon yükselmişti. Ordunun bir müdahalesinin lüzumlu olduğuna kanaat getirdik. Kıtalarımızdan kursiyer subay, izinli olarak gelip Ankara ’da toplandık. Ve 20 Ek. 957 ’de ilk toplantıyı Ankara ’da yaptık. İkinci toplantıyı 22 Ek. 957 ’de İstanbul ’da Rami Kışlası ’nda yaptık. İhtilâle karar verdik. Planlama grubu faaliyete geçti. Bu arada şimdiye kadar hiç açıklanmayan tarihi bir olayı açıklayacağım:

İnönü İhtilâlden Haberdar...

İstanbul ’da alınan kararda şu husus da vardı. İhtilâl ’den önce zamanın muhalefet partisi olan CHP ileri gelenleri ve bizzat İ. İnönü ile görüşülmesi isteniliyordu. Gaye, tecrübelerinden istifade etmek idi. Bu vazife o zaman Elazığ ’da benim topçu kumandanım olan Kur. Alb. Faruk Ateşdağlı ile Suphi Gürsoytrak ’a (halen tabiî senatör) verildi.

Faruk Ateşdağlı emekli Org. Şahap Gürler ’in yakın dostu idi. Bu kanal ile sırasıyla Faik Ahmet Barutçu (merhum), Şemsettin Günaltay (merhum) ile görüşüldü. Her ikisi de böyle bir askeri müdahalenin lüzumuna inandıklarını bildirdiler. “Yalnız bir kere de İ. İnönü ’ye soralım” dediler.

Randevu alındı, emekli Org. Şahap Gürler ve CHP ’li Kudret Bosuter kendisiyle temas etti. Durum izah edildiğinde İ. İnönü tarafından aynen şu cevap verilmiştir. “Böyle bir askeri müdahaleye taraftar değilim. Çünkü CHP yüzde yüz seçimi kazanacaktır. Hem askerler iktidarı ele geçirirlerse kendi emniyetlerini almak istemeyecekler mi? İktidarı hiçbir zaman CHP ’ye bırakmazlar” demiştir.

Bu tarihi olayda şu noktalara temas etmek istiyorum:

a. Sene 1957, meşru bir hükûmet iş başındadır.

b. Orduda ihtilâle karar vermiş gizli bir teşkilat vardır.

c. Zamanın muhalefet lideri İ. İnönü ve CHP ileri gelenleri ihtilâl yapılacağından haberdardılar.

d. İhtilâlcilerle resmen temas halindedirler.

Fakat bunlara rağmen hükûmete bildirme teşebbüsü yoktur. Çünkü yalnız düşünülen şey CHP ’ye devredilmek üzere yapılacak bir ihtilâle taraftardırlar.

İşte 27 Mayıs 960 İhtilâlinin hedefine neden varmadığının, 13 Kasım 960 ’ın, 22 Şubat 962 ’nin ve 21 Mayıs 963 ’ün nedenleri daha iyi anlaşılması için bu tarihi olay bir başlangıçtır. İkinci Husus; şimdi karşınızda parmaklıklar arasında 21 Mayıs ihtilâl hareketini bilip de haber vermeyenler olarak yargılanan vatanperver gençler, sır saklamanın sırrını en büyük tarihi lider olarak tanıtılan Milli Şef İ. İnönü ’den öğrenmişlerdir. Bu hadise karşısında yargılanan gerçek Atatürkçü genç kuşakların vatanperverliklerinden şüphe edilmemelidir.

1957 seçimlerinden birkaç gün önce yapılması kararlaştırılan ihtilâl bazı sebeplerden dolayı yapılmadı. (Teferruatlı hususlar, hatıratım zamanı

gelince neşredilecektir. O zaman öğrenilir.)

CHP ’den Askerî Müdahele Talebi

1957 seçimleri yapıldı. İ. İnönü ’nün kıymetlendirmesinin tam aksi tecelli etti. O tarihte meşhur Gaziantep hadisesi meydana geldi. Meclisin ilk açıldığı gün bir askeri müdahale yapılması için CHP ’lilerden bizlere müracaatlar oldu. Fakat bir zümre ve hele CHP namına ihtilâl yapamayacağımızı kendilerine bildirdik. Ve tekliflerini reddettik. Ordu içi gizli faaliyetlerimizi devam ettirdik, genişlettik. Orduda bizim komitelerden başka komiteler de faaliyetlere geçmişlerdi. Bu 9 subay içinde bizim komitenin başkanı Faruk Güventürk de vardı. Faaliyetlerimizi gizledik. Fakat her devirde olduğu gibi o zaman da meçhul bir muhbir bizi zamanın milli müdafaa vekili Şem’i Ergin ’e bir mektup yazarak isimlerimizle ihbar etti. Şem’i Ergin Bey ’in emir subayı Adnan Çelikoğlu idi. Komitemizdendi. Onların sayesinde mektup imha edilerek 9 subay hadisesinde meydana çıkmadık ve ölümden de kurtulduk. 9 subayın mahkemesi devam ederken faaliyetimiz azaldı. Bazı çözülmeler de oldu. Ben 1959 senesinin 12 Haziran ’ında Kore ’ye gittim. Onun için 27 Mayıs 1960 ihtilâlinin yapılmasında hiçbir fiili görevim yoktu. Bu şeref o zaman harekâtı başaranlara aittir. İhtilâlden 70 gün sonra yurda döndüm. 12 Eylül 960 günü Harp Okulu Kumandanı olarak vazifeye başladım. Milli Birlik Komitesi ’nde 12 tane eski komite arkadaşım vardı. Diğerlerini de peyderpey tanıdım. 13 Kasım 960 ’taki hadisenin doğmaması için ikiye bölünmüş komiteyi bir bütün haline getirmek üzere çok gayret sarf ettim. Fakat 13 Kasım 960 ’ta komitenin ekseriyeti tarafından bize izah edilen ve bizzat Org. Cemal Gürsel ile yaptığım görüşmede bana söylediği şekildeki fikirlerine taraftar olduğumu bildirdim. Ama 13 Kasım 1960 sessiz ihtilâli olmuştu. İhtilâlciler yavrularını yemişlerdi. Bizler de kullanılmıştık.

MBK ’nın geçici anayasası bizzat yapanlar tarafından çiğnenmişti. İşte bu hadise silahlı kuvvetler içinde çok yıkıcı bir reaksiyon yarattı. 14 ’ler yurtdışına sürüldükten sonra geri kalan 23 MBK üyesi grup grup ordu içinde aşiret reisi gibi taraftar toplamaya başladılar. Ayrıca 14 ’lerin mağdur olduklarına inananlar da ordu içinde bir teşkilat kurmaya kalktılar. Artık ordu muhtelif fikir cereyanlarına göre muhtelif zümrelere hizmet için siyasetin içinde bocalamaya başlamıştı. İşte bu durum karşısında kendimi gene vazifeli hissettim. Ankara ’daki yakın arkadaşlarımla bir fikir etrafında

toplanarak ordu içinde parçalanmaya meydan vermemek, yavaş yavaş orduyu MBK üyelerinin elinden kurtarmak için Türk Silahlı Kuvvetler Birliği adı altında bir teşkilat kurmaya başladık. Aynı fikirler İstanbul 'da da doğmuş olduğundan (Ankara grubu ve İstanbul grubu birbirinden habersiz muvazi çalışıyormuşuz.) 18 Mart 961 'de birbirimizden haberdar olup birleştik. Bazı prensipler vazettik. Ve bu prensipleri MBK üyelerine gösterdik. Bazıları iyi karşıladı, bazıları yadırgadı, bir kısmı da bizleri kontra ihtilâlci olarak vasıflandırdılar. Bize karşı cephe aldılar.

Vazettiğimiz bu prensipleri orduda ilk önce güvendiğimiz kumandanlara, daha sonra daha küçük rütbeli subaylara kabul ettirmek suretiyle prensiplerden ayrılmamaları için yemin ettiriyorduk.

6 Haziran Olayları

Bu faaliyetlerimiz MBK içinde şu şahıslar tarafından iyi karşılanmamıştı: Org. Cemal Gürsel, General Madanoğlu, Gnl. Fahri Özdilek, Gnl. Sıtkı Ulay, Alb. Osman Köksal, Alb. Sezai Okan, Alb. Suphi Karaman, Alb. Kadri Kaplan, Alb. Ahmet Yıldız, Alb. Muzaffer Yurdakuler, Alb. Sami Küçük, Bnb. Suphi Gürsoytrak, Bnb. Mehmet Özgüneş. Bizlere karşı cephe aldılar. O tarihlerde hiyerarşik sisteme göre teşkilatı bağlayarak geliyorduk. Kara Kuvvetlerinde Gnl. Cemal Tural, Jandarmada Genel Kumandan Gnl. Abdurrahman Doruk, Deniz Kuvvetlerinde Donanma Komutanı Tümamiral Necdet Uran, Hava Kuvvetlerinde Korg. İrfan Tansel ’e kadar yükseltmiştik ki, 6 Haziran 961 hadisesi zuhur etti. Bu olay da şudur: Yukarıda saydığım MBK üyeleri bu teşkilatı dağıtmak ve ileri gelenlerini ordudan 13 Kasım 960 harekâtı gibi lekeleyerek tasfiye etmek. Bunun için de ilk önce o zaman liderlik yapan Hava Kuvvetleri kumandanı İrfan Tansel ’i emekli etmek için Genelkurmay Başkanı Org. C. Sunay ’a teklif ettiler. Genelkurmay Başkanı kabul etmedi. Fakat Washington daimi üyeliğine tayininin çıkmasına da mani olamadı.

O uzaklaştırıldıktan sonra sıra bizlerde idi. Bir cumartesi günü general Cemal Madanoğlu, zamanın K. K. K. Korg. Celâl Akkoç, M. M. V. Org. Muzaffer Alankuş ile birlikte Türk Silahlı Kuvvetler Birliği teşkilatını tasfiye etmek için emeklilik listesini hazırlamışlardır. Bu durumdan bizi o zaman Genelkurmay ikinci başkanı Korg. Muhittin Önür haberdar etti. Derhal Ankara ’daki kıta komutanları, birliklerimizi alarma geçirdik ve bekledik. Korg. Cemal Madanoğlu aynı zamanda örfi idare komutanı idi. Fakat Muhafız Alayı Komutanı Osman Köksal ’dan başka kendisine yardımcı bir tek kıta komutanı bulamamıştı. Karşılıklı uzun temaslardan sonra mütarekeye geçildi. Durumu Genelkurmay Başkanı ’na (O sırada İstanbul ’da idi) aksettirdik. Uçakla acele geldi. 28 ’inci Tümen Karargâhında garnizondaki bütün kıta komutanları ile bir toplantı yaptı (K. K. K. Org. Celâl Alkoç hariç), tarihi bir gün yaşandı. Arkadaşlar namına ben konuştum. İsteklerimizi bildirdik. Gecesi de yazılı olarak 6 maddelik bir ultimatomu Gn. Kur. Bşk. ’na ulaştırmak üzere Korg. Muhittin Önür ’e Alb. Necati Ünsalan verdi. Sabahleyin ulaşmadığını gördük. K. K. Kuv.

Bşk. Tmg. Memduh Tağmaç ve zamanın M. M. V. Müsteşarı Tuğg. Nushet Bulca ile aynı ultimatomu Gn. Kur. Bşk. 'na ulaştırdık.

Devlet reisince yerine getirilmesi istenilen Ultimatom şu idi:

1. Korg. İrfan Tansel eski vazifesi olan hava kumandanlığına iade edilecek.

2. Hava kuvvetlerinde bizim harekâtımıza karşı duranlar hava kuvvetleri kumandanının tanzim edeceği listeye göre emekliye sevk edilecek.

3. M. M. V. Org. Muzaffer Alankuş, K. K. K. Korg. Celâl Alkoç, 2 'inci ordu K. Korg. Şefik İlter, Dz. K. K. Koramiral Zeki Özek emekliye sevk edilecek.

4. Korg. Cemal Madanoğlu örfi idare komutanlığından, Muhafız A. K. Osman Köksal Mu. A. K. 'ndan alınacak MBK 'daki asli vazifelerine dönecekler.

5. Orduda yapılacak tayin, terfi ve tasfiyelere MBK üyeleri karışmayacak.

6. MBK üyelerinden hiçbirisi bundan sonra komiteden tasfiye edilmeyecek ve istifaya zorlanmayacak.

Ultimatoma 6 'ıncı maddeyi koymaktan maksat şu idi : Yukarıda isimlerini yazdığım komite üyeleri geri kalan komite üyelerini (CHP 'ye hizmet ettiklerine inandıkları için) 13 Kasım 'daki gibi yeniden bir tasfiye harekâtını tasarlıyorlardı. O halde komite her defasında parçalanmakta idi. Onların parçalanması ve tasfiye edilmesi tabiî bir olay gibi haklı görülürse de MBK 'nın her parçalanması ve bölünmesi ordunun zararına oluyordu. Halbuki biz orduyu bütün bir birlik haline getirmeye çalışıyorduk. Bu sessiz ultimatomlu ihtilâlden galip çıktık. Ve Türk Silahlı Kuvvetler Birliği teşkilatını orduda en büyük baş olan Genelkurmay Bşk. 'na çengel takmak suretiyle tamamladık. Artık orduda gizli bir teşkilat mevcut değildir. Her şey kumandanların bilgisi dahilinde cereyan etmektedir. Ne zamana kadar, 22 Şubat 962 'ye kadar.

6 Haziran 961 Ultimatomlu İhtilâli 'nden sonra ben, Kur. Alb. Emin Arat, Dz. Alb. Nazım Orkan seçimlere kadar Türk Silahlı Kuvvetler Birliği

teşkilatının özel karargâhını teşkil etmek suretiyle Genelkurmay Bşk. ve 4 kuvvet kumandanı ile haftada iki defa, acele hallerde her zaman müşterek toplantılar yapar, silahlı kuvvetlerin isteklerini nakleder. İhtilâl rejimi içersinde siyasî sahada yapılacak işleri yazılı olarak hazırlar, kumanda kademesine imzalayarak verir ve münakaşasını yapardık.

Siyasal Seçimler Üzerine

Bu gibi yazılı etütler 6 adettir. Birer sureti Gn. Kur. Bşk. ’ndadır. Değeri büyük tarihi vesikalardır. Türk milletine zamanı geldiğinde açıklansın. Orada gerçek demokrasi nizamının kurulması için, seçimlerin 29 Ekim 961 ’i geçmemek üzere yaptırılması için ne kadar gayret sarf ettiğimizi yaşayanlar ve bizleri tanıyanlar gayet iyi bilirler. Bu minval üzerine çalışmalarımıza devam ettik. Seçim kanunu hazırlanırken MBK ’ya kurucu meclise bazı tavsiyelerde bulunduk. Fakat kabul ettiremedik. Hatta seçim hakkında bir kanun tasarısı zamanın dahiliye vekiline 2 ’inci başkan Korg. Muhittin Önür tarafından verildi. Kısaca meali şu idi: 27 Mayıs bir zihniyete karşı yapılmıştır. Politikacılardan bu zihniyeti taşıyanların hiç olmazsa bir seçim devresine mahsus olmak üzere bu gibi şahıslara seçilme hakkı tanınmaması, fakat bu teklif kabul edilmedi. Çünkü kurucu meclis üyelerinin yüzde yetmişini CHP ’liler teşkil ediyordu. Seçim sathı mailine girilmişti. Bu gibi teklifler o zaman revaçta değildi. CHP büyük bir ekseriyetle iktidara geleceğine emindi. Nazik meselelere kimse dokunmak istemiyordu. İşte bu şartlar altında seçimler oldu. Meydana gelen parlamentonun bu güne kadar çalışma tarzı meydandadır.

21 Ekim 1961 Protokolü ve 24 Ekim 1962 Çankaya Protokolü

15 Ek. 961 seçim neticelerinden silahlı kuvvetler memnun olmamışlardı. Orduda bilhassa genç kuşaklardan reaksiyoner hareketler oldu. Bu şartlar altında 21 Ekim 961 protokolü imzalandı. Gazetelerde neşredilen yalnız 1inci Ordu ’ya ait olanıdır. Ankara ’da imza edenlerin de protokolü bendedir, (Mürtet protokolü) zamanı gelince neşredilecektir. Bu protokollerde silahlı kuvvetlerdeki % 90 generalin imzası vardır. Buna rağmen 23 Ekim günü Gn. Kr. Bşk. huzurunda yapılan kumandanlar toplantısında iş değişmiştir. Protokole imza koyan generaller dahi fikirlerinden dönmüşler imzalarının kıymetlerini sıfıra indirmişlerdir. Bu kumandanlara bizler ve astlarımız örnek olarak bakıyorduk. İşte o günden beri genç kuşaklarda generallere karşı itimat kalmadı. Çünkü bu yollara bizleri generaller sürüklemişti. Geri dönüş yapanlar da ilk önce onlardı. Artık profesyonel politikacılar ve CHP lideri 4 kuvvet kumandanı ile Genelkurmay Başkanına hâkim olmuşlardı. Bu şartlar altında meşhur Çankaya Protokolü 24 Ekim 961 ’de Köşk ’te Cemal Gürsel huzurunda dört parti lideri ile Genel Kur. Bşk. Cevdet Sunay, kuvvet kumandanları ve bazı generaller tarafından özel şartlar ortaya konarak imzalandı.

Bence Çankaya protokolünü imzalayanlar ve silahlı kuvvetlerin zoru ile tatbik ettirenler referandum ile kabul edilen yeni ANAYASA ’yı ihlal etmişlerdir. Çankaya protokolünün bazı maddelerinden bahsedeyim:

1. Reisicumhur General Cemal Gürsel seçilecek.

2. Af kanunu (şimdilik) çıkarılmayacak.

3. Eminsu ’lar orduya alınmayacak.

4. 147 ’liler üniversiteye dönmeyecekler (bu hususa İnönü itiraz etmiştir). Diğer maddeler pek haizi ehemmiyet değildir.

Demokratik Siyasetten Uzaklaşma

15 Ekim 961 seçimleriyle milli idarenin tecelli ettiğine inanan bu siyasî liderler, askeri kumandanlar devletin anayasası dururken, Reisicumhur seçiminin, kanun yapma veya kaldırma yetkisi Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu ’na ait iken acaba protokollerle devlet idare edilmesine neden lüzum görmüşlerdir? Açık rejim bu mudur? Demokratik nizam, çok partili Parlamenter sistemde demokrasi anlayışı bu mudur? Süngülerin gölgesi altında (o gün muhafız alayı meclisi kuşatmıştı) Büyük Millet Meclisi ’ne Reisicumhur seçtiren kumandanların demokrasi anlayışı bu mudur? Reisicumhur adayı olarak çıkmak isteyen diğer bir partiye mensup Profesör Ali Fuat Başgil (Sıtkı Ulay Paşa, Fahri Özdilek Paşa ve Haydar Tunçkanat ’ın) silah tehditleri altında istifa ettirilmemiş midir? Demokrasi bu mudur? Ne yazık ki reisicumhur seçiminin bu şekilde yapılmasına Büyük Millet Meclisi üyeleri sessiz kalmışlardır. Anayasa harici bu teklifi kolaylıkla kabul etmişlerdir. Çünkü o zaman söylenen sözler ve yapılan tehditler parti liderleri tarafından şudur: Eğer reisicumhur olarak Cemal Gürsel ’i seçmez iseniz ordu idareye el koyacak, acaba öyle mi idi? Yoksa CHP ’ye ve İnönü ’ye bel bağlayan birkaç generalin arzusu mu idi? Bunu takdir edemeyen millet vekilleri meclisin ilk açılış gününde kendi kendilerini bu hareketleriyle mahkûm ettirmişlerdir.

Parti liderleri tarafından daima ileri sürülen husus şu idi. Bir ihtilâl sonrası, bu hadiseler tabiî hadiselerdir. Ordu böyle istiyor diye hükûmet başkanı İsmet İnönü, orduyu Büyük Millet Meclisi üzerinde bir baskı vasıtası olarak kullanıyordu. Hâlâ da bu taktiği devam etmektedir. Eminsu ’lar için icap ederse Büyük Millet Meclisi lüzum görürse her türlü kanunu çıkartabilirdi. 147 ’liler ile ne fark vardı? Ama kanun yapma hakkı dahi Büyük Millet Meclisi ’nden protokoller ile alınıyordu. Gerçek demokrasi bu mu idi? Ben böyle anlamıyorum. Demokrasi, açık rejim isimleri altında silahlı kuvvetlerin başları ile anlaşıp kapalı rejim tatbik eden bir hükûmet başkanından demokrasi sahasında samimiyet beklenemez. Türkiye ’de anayasanın olduğundan ve işlediğinden, ancak anlamayanlar ve anlayıp da neme lazımcılıkla vazifelerini yapmayanlar kandırılabilir ve aldatılabilir. Esas Türk Milletini Dünya devletleri önünde aldattıklarını zannedenler şimdi bizleri genç kuşaktaki subayları aldatanlar olarak göstermek

çabasındadırlar. Takdir hakkı partizan olmayan vatanperver Türk vatandaşlarına aittir. Bu şartlar altında BMM açıldı. Reisicumhur ve onun seçmiş olduğu Başbakan İ. İnönü gerçek demokrasi anlayışına göre meşru mu idi? Takdir herkese göre değişebilir.

22 Şubat 962 ’ye kadar meclisin çalışma tarzı Türkiye ’nin bütün vatandaşları tarafından malumdur. Bu şekilde çalışacak bir meclis ve senato meydana getirmek için mi 27 Mayıs 960 ihtilâli yapılmıştı?

27 Mayıs ihtilâlinin hedefleri gayet açıktı:

a. Memlekette iki kampa ayrılmış vatandaşlarda milli birlik ruhunu sağlamak ve milleti bir bütün haline getirmek.

b. Partiler üstü bir görüşe sahip reorganize edilmiş bir silahlı kuvvetler meydana getirmek.

c. Memleketi iktisaden ve sosyal ve kültürel yönden kalkındıracak köklü reformları yapmak.

Cevdet Sunay ’ın İnönü ’ye Bağımlılığı

Ama statükocu ve ATATÜRK ilkelerinden taviz verilerek rötuş yapmayı kendisine şiar edinen bir CHP ve onun liderinin tutumu ile 27 Mayıs ihtilâli dejenere ettirilmiş ve silahlı kuvvetlerin 22 Şubat 962 ’de silahlı olarak direnmesine zorla itilmiştir.

22 Şubat 962 ’ye takaddüm eden günlerde silahlı kuvvetlerin tansiyonu mevcut idareye karşı yükselmiştir. Koalisyon hükûmetinden hiç kimse memnun değildir. Meclis çalışmaları istikbale ait ümit verici değildir. 19 Ocak 962 günü genelkurmayda Org. Cevdet Sunay başkanlığında 72 kişilik bir toplantı yapıldı. (Ankara da ne kadar general varsa dahil.)

Silahlı kuvvetlerin huzursuzluğu izah edildi. Ama kimler tarafından, yalnız albaylar tarafından, çünkü generaller bizimle aynı fikirlerde olmakla beraber aynı cesarete sahip değildiler. Yalnız kaldıkları zaman tenkit etmekte bizden ileri idiler. Hakikatlar ortaya tarafımızdan konulduğu halde Org. Cevdet Sunay ’ın o kitleye verdiği cevap şudur: “Ben şimdi Başbakan İnönü ’ye ordunun bütünün sizi desteklediğini bildireceğim” dedi. Bir başbakan bu kadar aldatılabilir. O anda 27 Mayıs ihtilâli öncesi Genlkur. Bşk. Rüştü Erdelhun ’dan hiçbir farkı kalmamıştı. Hatta şu kadarı var. Org. Rüştü Erdelhun zamanında hakikatleri kendisine söyleyen subaylar da yoktu. İkaz edilmiş olsa idi belki Rüştü Erdelhun bugün demir parmaklıklar gerisinde olmazdı.

İnönü bu teminat üzerine tasarlamış olduğu planı icra safhasına koydu. Ordudan başta ben olmak üzere yakın arkadaşlarımı tasfiye etmek istiyordu. Yalnız bu planın tahakkuku için kuvvete ihtiyacı vardı. Kendisini destekleyen kumanda kademesi CHP ’ne hizmet eden tabiî senatörler ve Hava kuvvetlerinde devamlı olarak CHP ile temasta olan hava cuntası elemanları idi.

22 Şubat çıları Tasfiye Kararları

Buna rağmen İstanbul ’da 1. Ordu Kumandanı hariç 9 Şubat 962 ’de bir protokol imza edilerek 28 Şubat 962 ’yi geçmemek üzere bir ihtilâl yapılmasına karar verilmiştir. Protokol Ankara ’ya getirildi. 28. Tüm. K. Nuri Hazer, havacılar hariç bizler de imzaladık. Deniz Kuvvetleri Kumandanı ve Jandarma Genel Kumandanı da dahildi. Fakat her nedense gene 18 Şubat 962 günü Genel Kur. Bşk. ’da yapılan toplantıda protokole imza koyan amiral ve generaller bir dönüş daha yaptılar, bizleri yalnız bıraktılar. Kumandanlara, generallere bir kere daha itimat kalmadı. Bu sefer daha ileri giderek bizleri suçlu duruma düşürmek için bazı tertiplere giriştiler. Bu meyanda 22 Şubat 962 gecesi Genel Kur. Bşk. hava kuvvetlerini alarma geçirerek Ankara ’da bulunan birlik kumandanlarını tevkif etmek istediler. Ankara ’daki arkadaşlar uyanıktık. 229. P. A SV. grubu, tank taburuna karşı alarma geçti. O gece doğacak fecaati zorla önleyebildim. Fakat ertesi gün ben suçlu olarak sigaya çekildim. Hava kuvvetlerindeki eski arkadaşlarım ve CHP ’ne hizmet eden tabiî senatörler maalesef bizlere ihanet etmişlerdi. 21 Şubat 962 günü Genelkur. Bşk. beni saat 11.00 ’de makamına çağırdı. Yanında K. K. K. Org. Muhittin Önür, J. Genel Kumandanı General Abdurrahman Doruk, J. Ok. K. Alb. Necati Ünsalan, Merkez K. Kur. Alb. Selçuk Atakan vardı. Bana hitaben aynen şöyle söyledi. “Evladım seni himayeme alıyorum. Avrupa ’ya nereye istersen 4 seneliğine tayin ediyorum. Harp Okulu Komutanlığı ’ndan alıyorum. Çünkü dün gece Tnk. Tb. ve kıtalara alarmı sen vermişsin.”

Böyle bir şey yapmadığımı, kıtaların hava kuvvetlerinin alarma geçmesi ile daha önceden yapılan planlara göre otomatikman havacılara karşı alarma geçtiklerini, bilakis bir yanlışlığı ve faciayı önlediğimi söyledim. İnanmak istemiyordu. “Ne yapayım Hükûmet Başkanı İnönü böyle istiyor” dedi. Anlaşamadık, dışarı çıkarıldım. Hv. K. Kur. Bşk. Gnl. Hüsnü Özkan Hv. K ’lerini alarma geçirmiş, Genelkurmay Bşk. ’na bir ultimaton vererek bizim başımızı istiyordu. Çok celalli olarak şeref salonuna girdi. K. K. K. Korg. Muhittin Önür ’e ağzına ne geldi ise söyledi. Çünkü arkasını İnönü ’ye dayamıştı. Yarım bir anlaşma oldu. Harp Okulu ’na gittim. Fakat karşılıklı tedbirler devam etti. 22 Şubat 962 günü Harp Ok. A. K. Turgut Alpagut ile beni Genelkur. Bşk.’lığına çağırdılar. Şüphelendim. Alay K. ’na “Sen git,

ben gelirim” dedim. “Şayet vaktinde gelmez iseniz alarma geçer sizleri kurtarırım” dedim. O anda Merkez K. Kur. Alb. Selçuk Atakan, Muhafız A. K. Kur. Alb. Şükrü İlkin, 229. P. A. K. Alb. İhsan Erkan, Tank. Tb. K. Yb. Haldun Dora ’nın enterne edildiklerini duydum. Saat 13.00 ’te Harp Okulu Subay Taburuna çıkarak asteğmenleri topladım. Oynanmak istenen dramı anlattım ve derhal okulu alarma geçirdim. Yanımızdaki tank taburu da aynı şekilde alarma katıldı. 22 Şubat işte böyle başladı. Ankara ’da önümüzde duracak bir kuvvet yoktu. Kan dökülmesin, orduda namlu namluya dönmesin, tarihte bu lekeyi silemeyiz diye o gece harekâta katılanlar bir tek silah patlatmadan hayatlarımızı feda ederek harekâtı durdurduk. Geceki anlaşmaların hiçbiri ertesi gün kaale alınmadı. Muzaffer edalı kumandanlar, harâketı bastırdık diye övünen subaylar kahraman kesildiler. Şimdi de durum aynıdır. 22 Şubatçı namı altında 69 subayı 4 ast subayı emekliye sevk etmekle işin bittiğine kanaat getirdiler. Suçlarını kapatmak, hakikatleri milletten gizlemek için bizleri mahkemeye veremediler. Hakikatlere uymayan beyanatlarla milletin gözünde, silahlı kuvvetlerin indinde bizleri küçük düşürmek için her çareye başvurdular. Ve her şeyi yaptılar. Bir tanesini misal olarak göstereceğim. Genel Kur. Bşk. emri ile fevkalade bir hal zuhurunda idareye el koymak icap ederse harekât ve harekât sonrası planların hazırlanması bizlere verilmişti. Bunun için bir dosya hazırlamıştık. 22 Şubat’tan beş gün önce Genelkurmay 2 ’inci Bşk. Memduh Tağmaç ’ın emriyle dosya tetkik edilmek üzereHava K. Kur. Bşk. Gnl. Hüsnü Özkan ’a Kur. Alb. Emin Arat, Kur. Alb. Necati Ünsalan, Dz. Müh. Alb. Galip Gültekin tarafından benden alınarak götürüldü. Dosya Hv. Kuvvetlerinde tetkik edilmek üzere alıkonulmuştu. 22 Şubat ’ı müteakip bu dosyanın içine daktilo ile yazılmış, hiç haberim olmayan neler girmişti!

Hele bir liste yapmışlar Alb. Emin Arat Reisi Cumhur, ben Başvekil, Dündar Seyhan Genelkur. Bşk., velhasıl emekli olan 22 Şubatçılar ’ı hep büyük makamlarda gösterilmişti. Ne yazık ki Türk ordusunun Genelkur. Bşk. İstanbul ’a gidip 1 ’inci ordu karargâhında bütün subayları toplayıp bu listeyi bizzat okuyup bizler hakkında söylemediğini bırakmamıştır. Bu gibi haksız küçültmeler bizleri aksine büyütmüş ve ordudan her sınıf ve rütbeden subaylar tarafından aranmaya ve temas sağlanmaya başlanmıştır. Yapılan bu hatalardan dolayı 21 Mayıs 963 ihtilâlinin tohumları, silahlı kuvvetleri bizzat yönettiklerini zannedenler tarafından atılmıştır.

50 Sayılı Af Kanunu Hakkında...

Bu meyanda bizler için çıkarıldığı söylenen 50 sayılı atıfet af kanunu hakkında da birkaç söz söylemek isterim:

22 Şubat'ta bizler, silahlı olarak ayağa kalkarak daha önce ihlal edilen anayasaya karşı bir harekete zorlanmıştık. Bu hadise gecesi YTP lideri Ekrem Alican elçi olarak geldiğinde ileri sürmüş olduğum şartlar Reisi Cumhur, Hükûmet Başkanı, Genelkurmay Bşk. 'nınca meçhul değildi. Başbakan İnönü 'nün millete radyolarda duyurduğu gibi alarm dışı bir hareket tabiri olamazdı. Bunun iç yüzünü Büyük Millet Meclisi üyeleri de biliyordu. Yalnız bir vak 'anın suçluları hakkında tahkikat yapılmadan, gerekli kanuni muamele yapılmadan, gerekli ceza verilmeden nasıl olur da Büyük Millet Meclisi 'nde bu olay için af kanunu çıkarabilirdi? Hangi suçun affı? Hangi suçluların affı? Büyük Millet Meclisi 'nde bu kanun tasarısı görüşülürken neden hakikatleri milletin vekillerinden saklamaya lüzum görülmüştür. Demek ki esas suçlular başkaları ve orduda bize ihanet edenlerdi. Onların korunması için bu kanun çıkarılmıştı. Yoksa bizlerin her zaman başımıza kakılan atıfet af kanunundan hiçbir suretle istifade etmiş değiliz.

Silahlı olarak direnme hakkını kullanan şahıslara karşı af kanunu çıkaran Büyük Millet Meclisi üyeleri 22 Şubat 'ın iç yüzünü biliyorlar mıydı? Bilinmeyen bir husus için rey kullanılabilir mi? O halde gaye ordudaki huzursuzluklara çare değil, geçici bir süre alınan noksan tedbirlerle 21 Mayıs 963 ihtilâlinin yapılmasına yardım edilmiştir. 22 Şubat'ın orduda hakiki muhasebesi yapılmadığı için silahlı kuvvetler içinde 22 Şubatçılar diye anılanlara karşı geniş bir subay kitlesi, bilhassa genç kuşaklar da sempati beslemeye başlamışlardır. Hattı zatında 22 Şubatçı diye isimlendirilenler orduda eskiden kurulmuş bulunan Türk Silahlı Kuvvetler Birliği 'nin reorganize edilmiş elemanlarıdır. Yalnız kendi aralarında Türk Silahlı Kuvvetler Birliği teşkilatına ihanet edenler ayıklanmıştır.

22 Şubat Ruhu

Bu bakımdan silahlı kuvvetlerin her kademesinde müsait bulunan rütbeye kadar sempatizanlar yükseltilmiştir. Yalnız bu sefer teşkilat yukarıdan aşağıya değil, küçük rütbeden başlamak üzere yukarı doğru çıkmıştır. Çünkü 22 Şubat ’tan ders almıştık. Büyük rütbelilerin herhangi bir zor karşısında nasıl yön değiştirip eski ideal arkadaşlarını insafsızca harcadıklarını esefle görmüştüm. O bakımdan bütün Türk ordusunun (kara, deniz, hava ve jandarma) albaya kadar olan gövdesinde % 90 sempatizanlarımız mevcuttur. Bugün 21 Mayıs olayları dolayısıyla ele geçirebildiklerinizi yargılayabilmektesiniz. Esas büyük kuvvetlerimiz hâlâ silahlı kuvvetler içindedir. Kimsenin ne olduğunu bugün bilmenize imkân yoktur. Çünkü herkesin kalbinden geçenleri ölçecek kadar hassas aletler henüz icat edilmemiştir. Onun için bu dava bitmemiştir. 21 Mayıs ihtilâli ile suyun üstüne çıkmış olanlar yok edilebilir veya tasfiye edilebilir. Ama 22 Şubat hadiselerini ve sonrasını orduda meydana getirdiği bölünmeleri ve yeniden daha büyük bir kuvvetle 21 Mayıs 963 ihtilâlinin yapıldığı da unutulmamalıdır.

22 Şubat 1962 ’den Sonra Silahlı Kuvvetlerin Durumu

22 Şubat 962 hadiselerinin iç yüzünün İsmet İnönü tarafından Türk milletine ve dünyaya yanlış aksettirilmesi, Genelkur. Bşk. ’nın ve birtakım generallerin silahlı kuvvetlere yanlış ve hakikate uymayan ifadeler ile 22 Şubatçı diye tanınanları küçültmek için her türlü çarelere başvurmaları silahlı kuvvetler içinde bölünmelere yol açmıştır. Hava kuvvetlerinin 22 Şubat ’ı bastıran kahramanlar gibi, kara ordusu birliklerinin (bilhassa Harp Okulu ’nun) silahlarının mekanizmalarının, tank taburunun paletlerinin havacı subayların Tomson tehditleri altında toplanması ve söktürülmesi, aynen yabancı bir devletin işgal ordusu gibi muamele edilmesi Kara ordusu üzerinde çok yıkıcı bir tesir yapmış ve kara kuvvetlerinin genç subayları hava ordusuna düşman nazarı ile bakmaya başlamışlardır. Hele İsmet İnönü ’nün 23 Şubat sabahı hava kuvvetlerinin uçuş brövesini göğsüne takarak gezmesi, hava kuvvetlerinin (hava cuntası diye tanınan) elemanları ile çeşit çeşit resimler çektirmesi, silahlı kuvvetlerin parçalamasına yol açmıştır.

Silahlı Kuvvetlerde İstenmeyen Gruplaşmalar

Bu psikolojik durumları maalesef o günlerde kimse idrak edememiştir. Bunun haricinde lüzumsuz gayretkeşlikten ileri geçmeyen birçok hatalar yapılmış ve silahlı kuvvetler kendi bünyesi içinde yıpratılmıştır. İşte bu tesirler altında silahlı kuvvetler içinde meydana gelen gruplaşmalar şöyledir:

1. Anayasa koruyucusu gibi gözüken ve Genelkur. 2'inci Bşk. Korg. Memduh Tağmaç etrafına toplanan bir grup kıt 'a subayı olarak başlıca elemanları: 28. Tüm. K. Nuri Hazer, 229. P. A. K. Alb. Fahrettin Melen, Merkez K. Kur. Alb. Orhan Çokdeğer, Muhafız A. K. Kur. Alb. İsmail Hakkı Bayındır, Tank. Th. K. Bnb. Lütfullah Akman, Zh. Er eğitim merkezi Kur. Bşk. Alb. Zeki Ergun. Hattızatında bunlar CHP 'ye ve şefine hizmet eden, menfaatle bağlı gayri samimi insanlar olup amme şahitlikleri esnasında nasıl tipik kimseler oldukları görülmüştür. Bir de Gn. Kur. Kh. ile diğer kuvvetler kumandanlıkları karargâhlarında, yüzde doksanını kurmay subaylar teşkil eden ve statükonun bozulmamasını isteyen menfaatçi subaylar zümresi.

2. MDO'cu (Milli Devrim Ordusu) subaylar: Yüzde doksanı Ankara 'da büyük karargâhlarda bulunan menfaatçi grubudur. Bunlar CHP gençlik teşkilatları ve milis kuvvetleriyle birlikte faaliyet gösterirler. Bunları teşkilandıran, tabiî senatörlerden Ekrem Acuner 'dir (Acuner 'in takma ismi General Bahri 'dir.). Bu teşkilat, içine ordu mensubu-polis-üniversiteli-iktisadi devlet teşekkülünde çalışan bazı personel, velhasıl CHP 'nin ve 27 Mayıs 'tan sonra MB 'sinin nimetlerinden istifade edenlerin kurmuş oldukları bir teşkilattır. Hükûmetin CHP kanadının, bilhassa Turhan Feyzioğlu'nun bilgi ve direktifi dahilinde faaliyet gösterir. Turhan Feyzioğlu bir gün meclis kürsüsünden "bunları bilseniz alkışlarsınız" demek suretiyle o günün sinirli bir havası içinde hissiyatını belirtmiştir. MDO 'cuların başlıca elemanlarının isimleri, Milli Emniyet ve Dahiliye Vekâleti istihbarat raporlarında mevcuttur. Zaman zaman hükûmetin yetkililerine verilmiştir. Suretleri de bizim kontrolümüzden geçmiştir. Bu vesikalar büyük tarihi kıymeti haizdir. Hazırlayanlar da henüz sağdır.

3. 14’çü subaylar: Ekserisini Alparslan Türkeş taraftarları teşkil eder.

4. Bitaraf subaylar zümresi: Ne taraf kazanırsa o tarafa iltihak eden subaylar.

5. Büyük kumanda kademesinde Genel Kur. 2 ’inci Bşk. Memduh Tağmaç ’a karşı pasif mukavemetle cephe almış eski Türk Silahlı Kuvvetler Birliği Teşkilatı kurucu üyeleri, yani 21 Ekim ve 9 Şubat protokolüne imza koymuş olan generaller.

6. 22 Şubatçılar diye vasıflandırılan hakiki eski Türk Silahlı Kuvvetler Birliği ’nin reorganize edilmiş elemanları.

Durum Muhakemesi

İşte 22 Şubat 962 sonrası İnönü ’nün tertipleriyle silahlı kuvvetler bu şekilde gruplara bölünmüştür. Bu durumları yakından izleyen bizler, her ne kadar ordudan ayrılmış olmakla beraber, memleket davalarında seyirci kalamazdık. Ben şahsen şuna kat ’i surette inanmışımdır. Türk Silahlı Kuvvetleri ’nin bütününün desteğini sağlayamayan bir iktidarın devamlı surette devletin idaresini elinde bulundurmasına imkân yoktur. O halde ilk şart silahlı kuvvetlerin bütünlüğünü sağlamaktı. Bunun için 21 Ekim 9 Şubat protokolleri 22 Şubat 1962 hadiseleriyle generaller kademesine karşı itimatları azalan ordudaki genç kuşakların ve zamanında Hava Kuvvetleri ’ne karşı büyük soğukluk duyan kara kuvvetlerinin allerjisinin ortadan kaldırılması başlıca dava idi. Bu davanın halli ancak bir şartla olurdu: O da büyük ATATÜRK ’ün bizlere emanet ettiği Kemalizm doktrinini gerçek ATATÜRKçülüğün esaslarını olumlu bir fikir etrafında toplamak ve bunu silahlı kuvvetlerdeki genç kuşaklara hazmettirmek suretile netice alınabileceğine inanmıştık.

Bunun için çalışmalara geçildi. Ve bu çalışmalar iki noktada toplandı:

a. Fikrî hazırlıklar (Kemalizm doktrinin esaslarının tespiti).

b. Gerçek Atatürkçü şahıslarla temaslar. (zinde kuvvetleri teşkil eden silahlı kuvvetler, üniversite mensupları, gençlik temsilcileri, matbuat temsilcileri, parlamentonun ATATÜRKçü tanınan üyeleri.)

Bu suretle fikrî çalışmalar bitirildi. Ve devam üzere her tarafa yayıldı. Bu şekilde çalışmalarımıza devam ediyorduk. Eylül 1962 ayı sonlarına doğru memleketteki hava, siyasî partilerin rekabetlerinin kötüye kullanılışı dolayısıyle gerginleşmiştir. Bunu meydana getiren sebepler aslında şunladır:

a. İktisadi kriz

b. Büyük açık ve gizli işsizlik

c. Koalisyon hükûmetinin zaafı

d. Mal-can emniyetinin hükûmet kuvvetlerinin kontrolü altında olmaması (doğudaki Koçero hadisesi dahil)

e. Adalet partisinin ve diğer partilerin yurtiçinde siyasî suçluların affı için kongrelerinde yapmış oldukları konuşmalar ve kışkırtıcı, körükleyici, huzur bozucu, halkı birbirine düşürücü hareketler.

2 Ekim 1962 Olayları (MDO)

Bu vasat içinde 2 Ekim 962 hadisesi patlak verdi.

Hazırlayıcılar; MDO denilen, kan ve ölüm beyannameleri dağıtan ve CHP emeline hizmet eden yer altı teşkilatı, buna sokak numayişlerinde bilerek veya bilmeyerek katılan ordu mensupları, üniversite gençleri, organize edilmiş CHP milis kuvvetleri.

Yapılış gayesi:

1. Siyasî affı CHP ’nin ve şefinin istediği şekilde Büyük Millet Meclisi ’nden çıkartmak için ana muhalefet partisine gözdağı vermek.

2. Bu meyanda muhalefeti tutan gazeteleri, gericiliği teşvik ediyor, demokrat parti devrimi hortlatıyor kisvesi altında tahrip etmek.

3. En mühimi şayet Adalet Partisi mukabil numayişler tertiplerse işi kardeş kavgasına kadar götürerek askeri müdahaleyi davet etmek. Yani CHP namına yapılacak bir askeri harekâtta silindiri Adalet Partisi üzerinden geçirtmek.

Fakat tasarladıkları planın sonuncu maddesini tahakkuk ettiremediler. Çünkü Adalet Partisi bu olaylarda basiret göstermesini bildi. Yalnız partinin genel merkez binasının yıkılmasına, gazetelerin yakılıp yıkılmasına seyirci kalmakla hadisenin büyümesi önlendi. Bu hususta ben ve Dündar Seyhan da muhalefet partisi üyelerine yaptığımız tavsiyelerle Adalet Partililerin Ankara ve İzmir ’de yapacakları çok büyük çaptaki mukabil hareketleri önledik. Neticenin ne olduğu malumdur. Koalisyon hükûmeti ancak sıkıştığı zaman kuvvetini sokak nümayişçilerinin faaliyetleriyle sağlayabiliyordu.

Celâl Bayar ’ın Tahliyesi Hadisesi

Bunun ikinci büyük misali 24 Mart 963 Celâl Bayar ’ın tahliye hadisesi:

Burada da halkı birbirine düşürmek suretiyle bir askeri müdahalenin yine CHP namına yaptırılması esastı. Çünkü CHP ve onun şefi artık memlekette zinde kuvvetlerin desteğini kaybetmektedir.

Adalet Partisi çığ gibi gelişmektedir. Buna da sebep koalisyon hükûmetinin hiçbir ciddi, iktisadi, sosyal ve kültürel meselelere çare bulamamasıdır. Hükûmetin çok zayıf olmasından dolayı iktisadi sahada yardım;

a. Dıştan istenildiği şekilde sağlanamamaktadır. Çünkü yabancı devletlerin baştaki hükûmete itimatları yoktur. İstikbalden emin değiller ki paralarını cömertçe, Demokrat Parti devrinde olduğu gibi versinler. Yapılan 5 yıllık planın nasıl ve hangi zihniyetler altında tadil edildiği onlarca daha iyi bilinmektedir.

b. İç finansman çekingendir. Çünkü memlekette her gün bir ihtilâl haberi dolaşmakta ne zaman ne olacağı belli değildir. Silahlı kuvvetler içinde kaynaşan genç kuşakların faaliyetleri, münevverlerin, idealist üniversitelilerin hatta uyanık Türk köylüsünün dahi fikirleri bilinmektedir. Siyasî partilerin tutumu, parlamento çalışmaları, herkesin gözü önünde cereyan etmektedir. Böyle bir Türkiye ’nin yarınından kimse emin değildir. O halde büyük sermaye sahipleri riske girmek istememektedirler. Paralar endişe içinde kasalara yatmaktadır. Bu durumlar müvacehesinde Türkiye ’nin iktisaden kalkınmasına imkân yoktur. Yapılan planlar kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmdur. Bu sebeplerden dolayı huzursuzluk memleketi sarmıştır ve artmıştır. 1963 bütçesi meclisten yeni vasıtalı vergi zamlarıyla çıkmıştır. Hayat pahalılığı, işsizlik artmaktadır. Gecekondular büyük şehirleri sarmaktadır. Taviz politikası (koalisyon hükûmeti yıkılmaması için) azami derecede işlemektedir. Ana muhalefet partisi olan Adalet Partisi siyasî alanda bu fırsattan istifade ederek hükûmeti yıpratmak için her türlü çareye başvurmaktadır. O günlerin aktüalitesi olan yeni vergi zamlarını, belediye ve muhtar seçimlerinin geri bırakılmasını öne sürerek, Anadolu ’nun başlıca vilayetlerinde siyasî mitingler hazırlayarak gövde gösterisine

karar vermiş ve ilkini de Adana ’da 100.000 kişinin üzerinde mevcutla yapmıştır. İşte bu andan itibaren CHP ve şefi telaş içine girmiştir.

Seri halinde Adalet Partisi tarafından tertiplenen mitingleri önlemek ve geçici olarak da olsa zinde kuvvetleri yine CHP gerisine takma çabaları içinde bazı tertiplere girmişlerdir. İşte Celâl Bayar ’ın tahliyesi ve 24 Mart 963 sokak nümayişlerinin başlaması böyle olmuştur.

Hazırlayıcılar:

1. MDO ’cular: Kimlerden teşekkül ettiği herkesce malum olup açıkça biliniyordu.

2. Bazı tabiî senatörler.

3. Bazı üniversite gençleri

Gayesi:

a. Adalet Partisi ’ne karşı orduyu ve üniversite gençliğini düşman etmek, dolayısıyla bundan CHP ’ni faydalandırmak.

b. Tahrip, tevkiflerle muhalefet gazetelerine gözdağı vermek, mecliste Adalet Partisi ’ni susturmak. Bu nazariye ile İsmet Paşa ’nın hâkimiyeti altında koalisyon hükûmetini yaşatmak, Meclis ’ten kolaylıkla çıkarılması icap eden kanunları itirazsız çıkarmak.

c. Bu sokak nümayişlerinde şayet Adalet Partisi mukabele ederse kardeş kanı da aksa göze alınarak yine CHP adına silahlı kuvvetlerin müdahalesini davet etmek.

24 Mart 963 hadiseleri objektif olarak kıymetlendirildiği takdirde ne şekilde tecelli ettiği bitaraf düşünen vatandaşlar tarafından malumdur. Yalnız bu millet ne kazanmıştır?

1. En çok zararlı çıkan Türk silahlı kuvvetleri olmuştur. Çünkü nümayişler esnasında MDO ’cu subaylar, çoğu sivil elbiseli, bir kısmı da resmi elbiseli olarak (yalnız bu subaylara dikkat etmek icap eder, hepsi genelkurmay ve kuvvet kumandanlarındaki karargâh subaylarıdır) sokak nümayişlerinde üst

üste günlerce katıldılar, ekserisini ve elebaşlarını tanırız. Bir siyasî partinin (AP)binasının tahribinde üniformalı olarak vazife gördüler, hem de kimin desteğinde? Bu gibi hareketlere emniyet kuvveti olarak mani olacak olan merkez kumandanlığı ve sonradan getirilen 229 ’uncu P. Alayının emniyet çemberi içinde. Bu durum halkın gözünden asla kaçmamıştır. O halde Ankara ’daki bu sokak nümayişinde vazife alan subaylar yüzünden Türk ordusu partiler üstü durumunu kaybetmiştir. CHP ’ye karşı siyasî inançlarıyla kin ve intikam besleyen diğer partiler, aynı şekilde Türk ordusuna karşı da zaten ilerden beri gelen propagandalarla daha da çok düşman vaziyetine getirilmiştir.

2. Ankara ’da üniversite gençliği diye sokağa dökülen nümayişçiler hakiki yüksek tahsil gençliğini teşkil etmemekte idi. Hatta nümayişlerin üçüncü gününde büyük sınama ile Zafer Meydanı arasında her iki taraf, bıçak ve taşlarla kanlı bıçaklı olmuşlardır. İstanbul ’da yapılan gençlik hareketleri bambaşka bir manada idi. Orada vaziyet üniversite gençliği tarafından kavranmıştı. Hedef Adalet Partisi binaları değil, ilerici kuvvetler ile gerici kuvvetler çarpışması idi. (İstanbul ’daki gençlik hareketlerinden CHP ve şefi memnun olmamışlardı.) Kontrol ellerinden kaçmıştı. Silahın geri tepeceğine kanaat getirdikleri için derhal nümayişlere son verdirildi. Ankara ’daki hareketle maksat hasıl olmuştu. Ama başlıca zinde kuvvetler diye tanınan ordu ve üniversite gençliği bu olayda CHP namına cömertçe harcanmıştı.

3. Milletin münevverleri ve sağduyu sahipleri siyasî partilerin rekabetleri yüzünden tertiplenen bu gibi sokak nümayişlerinden bıkmışlar, hükûmete ve partilere karşı güvenleri tamamen sarsılmıştır.

Bu olayda yine mukabil bir halk hareketi yapılıp da kan dökülmemesi için 22 Şubatçı olarak ben de azami gayret sarf ettim. Şahsıma yapılan her sahadaki cazip tekliflerin hepsini reddettim. Bunları yakın arkadaşlarım ve o günlerde mukabil hareket için harekete geçmek isteyenler bilirler. Kendilerine verilen cevap aynen şöyledir. “Mücadelenizi sokaklarda değil, parlamentoda ve basında yapın.” Bu memleketi bir halk ihtilâline götürmeye kimsenin hakkı yoktur. Böyle bir hareket hangi partiden veya zümreden gelirse gelsin silahlı kuvvetler içinde bizleri destekleyen

kuvvetlerim ile karşısındayız” dedim. Bunları zamanı gelince tarih sayfalarında okuyanlar çıkabilir.

2 Ekim 1962 ve 24 Mart 1963 olaylarını burada ele almaktan maksat şudur:

1. Halkı; siyasî inançları ne olura olsun birbirine veya halkı orduya, Orduyu halka karşı düşürmek isteyenlerin daima karşısındayım.

2. Hiçbir zaman askeri bir hareketin de bir parti ve zümre menfaatine yapılmasına taraftar değilim.

3. Bu gibi sokak nümayişlerinde koalisyonu kuvvetlendirmek, hükûmeti yaşatmak ve Türkiye ’de ismini açık rejim (demokrasi) hukuk devleti diye, dünya devletlerini ve Türk Milletini aldattıklarını zanneden insanların demokrasiyi nasıl anladıklarını yaşanmış olaylarla bir kere daha tarih sayfalarına geçirtmek ve 21 Mayıs 963 ihtilâline zorla itilişimizi göstermek içindir.

31 Mart Hadisesi

Bu tarih 24 Mart 963 ’te Celâl Bayar ’ın tahliyesi bahanesiyle tertip edilen sokak nümayişlerinin neticesi meydana gelmiştir.

Bu durumda Adalet Partisi mukabil bir harekete bulunduğu takdirde kardeş kanı dökülmemesi için silahlı kuvvetler hakem rolünü oynamak üzere müdahale etmek zorunda kalacaktır.

Fakat silahlı kuvvetler bir bütünlük teşkil etmiyordu. Silahlı kuvvetlere daimi surette şu fikir en büyük kumandanlar tarafından aşılanmak isteniyordu: Sırası gelince Türk Silahlı Kuvvetleri hiyerarşik bir nizam içinde ihtilâl yapar. (O sıra şudur. Biz orduda olduğumuz zamanda, Org. Cevdet Sunay bize de aynı telkini yapardı. İnönü ölünce veya istifa ederse iktidar Adalet Partisine bırakılmamak için kumanda kademesine bağlı hiyerarşik ihtilâl.) Ben orduda iken de ve şimdi de böyle bir ihtilâl metoduna akıl erdiremiyorum. Çünkü meşru bir hükûmete karşı yapılan bir ihtilâlin başında Genelkur. Bşk. bulunursa bu ihtilâl meşru mu olur?

Dünyanın neresinde böyle bir zihniyet görülmüştür? Yapılan ihtilâlin başında kim bulunursa bulunsun ihtilâl hukuk nizamı dışı bir harekettir. Muvaffak olunursa bunu meşru kılan ihtilâli yapanlardır. Muvaffak olmazsa başında Genk. Bşk. da bulunsa mevcut hükûmete karşı aynı derecede suçludurlar. Dünya milletlerinde, tarihte bunların birçok misalleri vardır. İşte orduda kökleştirilmek istenen bu fikri biliyordum. Ama gerek silahlı kuvvetler içinde bize bağlı kuvvetler, gerekse büyük halk kitleleri, kumanda kademesi emriyle yapılacak bir ihtilâlin doğrudan doğruya İsmet Pş. ve CHP namına yapılacağı kanaati beyinlerde yer etmişti. Böyle bir hareket orduda kıtaları, genç kuşaklardaki subayları karşı karşıya getirir, aynı zamanda İsmet Paşa ’nın ve partisinin karşısında olan vatandaşların da Türk ordusunun karşısına dikilmesi büyük bir ihtimal dahilinde idi. Bu bir realitedir. Çünkü Adalet Partililer bu fikri daimi surette taraftarlarına işlemişlerdir. Resmi kongre zabıtları dahi bunları gösterir. Halk gücüne göre silahlanmıştır. Bu vilayetlerin nereler olduğunu gayet iyi bilirim. Büyük halk kitlelerinde şöyle bir fikir hâkimdir:

27 Mayıs 960 ihtilâli, CHP namına yapılmış bir harekettir.

CHP ’nin karşısında olan zümreler, ikinci bir defa CHP namına yapılacak olan bir askeri hareketin karşısında olacaklarını resmen ilan etmişlerdir. Bu yüzden bu gibi sokak nümayişleri neticesinde CHP namına yapılacak hiyerarşik ihtilâlin millete nelere mal olacağını iyi bildiğimizden, daima böyle bir hiyerarşik diye adlandırılan ihtilâlden önce hareket yapıp memleket için çok kanlı ve hiçbir zaman süresi uzun olmayacak hiyerarşik ihtilâli önlemek için 31 Mart ’ta bir ihtilâl teşebbüsüne kararlı idim. Realite gene şudur: Kumanda kademesinin (yani meşhur hiyerarşik ihtilâli) Türkiye ’de muvaffak olsa dahi süresi ya saatlik olur, ya günlük olur, ya da aylık olur. Çünkü ordunun gövdesi bizlerin elindedir. Kumanda kademesi ve bazı menfaatçi subaylar da İsmet Paşa ’nın elindedir. Dayanma müddeti bunun için kısadır. 21 Mayıs 963 İhtilâli bu hususta herhalde kuvvet bakımından efkârı umumiyeye bir fikir vermiştir.

Ankara ’daki bütün kıtalar radyo anonsu değişinceye kadar, çoğu ise harekât bitinceye kadar emekli subay olan 22 Şubatçılar ’ın emrinde olmak üzere 21 Mayıs, saat 09.00 ’a kadar çarpışmışlar, teslim olmamışlardır. Harekât arzu ile bırakılmıştır.

Bundan canlı bir misal herhalde olamaz. 31 Mart harekâtından vazgeçilme sebebi başlıca ikidir:

1. Harekât günü deşifre olmuş, hükûmet haberdar, 30 Mart 963 saat 20.30’da Genkur. Ankara ’da kendisine bağlı zannettiği bazı kıtaları alarma geçirmiş, 1 Nisan 963 saat 12.00 ’ye kadar da alarmda tutarak bazı savunma tedbirleri almıştır.

2. İkincisi, harekâtı buna rağmen yapardık. Fakat o günlerde zinde kuvvetlerdeki tansiyon Adalet Partisinin aleyhine idi. Biz harekâta başlasak ve başarsak bile Celâl Bayar veya Adalet Partisi namına yapılmış bir harekât sayılacak ve CHP taraftarları yapacakları propagandalarla bu ihtilâl hareketini zamanla yıpratacaklar, uzun süreli bir iktidar sağlayamayacaktık. İşte bunları düşünerek harekât hazırlıkları tarafımdan 31 Mart 963 Pazar günü saat 12.00 ’de durduruldu.

Tabiî bu hadise bütün çıplaklığı ile devlet reisi, hükûmet başkanı, Genelkur. Bşk.'lığı tarafından biliniyordu. Bir iki gün sonra beş deniz subayı tevkif edilmişti. MSB İlhami Sancar gazetelere irtibat bürosu kanalı ile beyanat ve BMM 'ye üstü kapalı izahat verilmişti.

Kim Dergisi 15 Nisan 963 tarihli sayısında 31 Mart olaylarını daha tafsilatlı olarak yazmıştı. Artık bu işler kimsenin meçhulü değildi:

a. İhtilâl 'e karar vermiş ve vazgeçmiş olanlar 22 Şubatçılar idi.

b. İhtilâl günü de belli idi.

c. İhtilâli önlemek için Ankara 'daki silahlı kuvvetlerce gerekli savunma tedbirleri alınmış idi.

d. Hükûmet olarak her şey öğrenilmişti, ama bu gibi harekât hazırlayanlara karşı hiçbir kanuni muamele yapılamamıştı veya yapılmamıştı. Sebebi ne idi? Bunun cevabını mes 'ul hükûmet veremez. Ben realiteye uygun olarak veririm:

1. Koalisyon hükûmetinin gücü yoktur.

2. Silahlı kuvvetlerdeki kumanda kademesi alt kademesine yani icra unsuru olan genç subaylara güvenemiyordu. Bu bakımdan birliklerine hâkim değildi:

a) Misali 31 Mart gecesi Gn. Kur. Kışla kumandanlığında ne kadar genç subay varsa o geceki alarm görevinden af edilmiş ve Genel Kr. Karargâhı kumandanlığından uzaklaştırılmıştı.

b) 229. P. Alayında emniyet tedbirleri için bazı genç subaylara vazife verilmemişti. Partizan alay kumandanı Albay Melen (Maliye vekili Ferit Melen 'in kardeşidir.) genç subaylara değil de kıt 'a çavuşlarına bizzat emirler vererek hareket etmiştir.

c) Aynı gece Harp Okulu 'ndan ürktükleri için 229. P. alayından iki piyade bölüğü ile Zh. Birlikler okulun yine 229. P. A. olan bir piyade Bl. ile saat 00.00 'dan, sabah güneş doğuncaya kadar kuşatmak suretiyle emniyet

tedbiri almışlardır. İşte kumandanların genç kuşaklara olan itimatsızlığı ve ürküntülerine olan en canlı ve yaşanmış misaller.

Bunun bizzat tatbikatı da 21 Mayıs 963 ihtilâl gecesinin başlangıcındaki Ankara ’daki bütün kıtaların emekli subayların kumandasında iştiyakla harekete katılmaları, kumanda kademesinden gelen emirlere aldırmayarak sabaha kadar çarpışmalarıdır.

21 Mayıs 1963 İhtilâli ’ni Hazırlayan Siyasal-Sosyal Nedenler

21 Mayıs 963 İhtilâli ’ne Türkiye neden itilmiştir ve neden yapılmıştır?

Her harekât daima bir mecburiyetten doğar. Hele memleketin mukadderatını değiştirecek bir ihtilâl hareketi şartlar tahakkuk etmedikçe, vasat müsait olmadıkça başlatılmasına imkân yoktur. 21 Mayıs ihtilâline bir anda karar verilerek girilmiş değildir. Türkiye ’de senelerin meydana getirdiği rejim anlayışının ve tatbikatının tevlit ettiği huzursuzlukların neticesidir. Bu tarihe gelinceye kadar Türkiye ’nin durumunun bitaraf bir anlayışla, objektif bir görüşle her türlü partizanca zihniyetten uzak bir kıymetlendirme yapıldığı takdirde Türkiye ’nin içinde bocalamakta olduğu rejim davası meydana çıkar. İsmet Paşa ’nın açık rejim diye vasıflandırdığı ve demokratik nizam içinde çok partili parlamenter sistemi ilk defa 27 Mayıs 960 İhtilâli ile büyük bir darbe yemiştir.

27 Mayıs 960 ihtilâlini yapan şerefli ordunun şerefli mensupları, hazırlayıcıları bugün karşınızda sanık durumundadırlar.

Burada 27 Mayıs 960 ihtilâlini doğuran gerçeğe kısaca temas etmek mecburiyetindeyim. Büyük önder ATATÜRK ’ün ilkeleri geriye itilmiş, gerici kuvvetler harekete geçirilmiş, milli iç istihsal gücü yıpratılmış, memleket çeşitli istismar ve suistimallere sahne kılınmış, ticari, iktisadi, idari, siyasî her türlü fraksiyon devlet mekanizmasına hâkim olmuştur.

Tarihi boyunca kaderde, kıvançta ve tasada bir bütün halinde yaşamış, omuz omuza yediden yetmişe kadar sarmaş dolaş, sırtında mermi taşımış, bağımsızlığı uğruna kanları birbirine karışmış Türk ulusu iki düşman kampa ayrılmıştı. Nihayet 27 Mayıs 960 günü Türk Silahlı Kuvvetleri hiyerarşik olmayan bir görüşle idareye el koymak mecburiyetinde kalmıştı.

27 Mayıs 960 olan 15 Ekim 961’e kadar uzanan kısa devre içinde de Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye ’yi gerçek demokrasiye kavuşturmak için bütün hüsnü niyetini sarf etti. Nihayet memleket idaresini sivillere terk etmek üzere seçimlere gidildi. Bütün bu esnada politikacıların ve siyasî partilerin

tutumları ne idi? Gerçek politika halk yönetimi, devlet yönetimi, olduğu halde bizdeki politikacıların bir kısmı darağaçları kurarak üzerinde nutuklar çekti. Her vesile ile 27 Mayıs ’ın yapıcısı orduyu tahkir etmek suretiyle meclise en kısa yoldan girmek istendi ve bu sahada muvaffak olundu.

CHP ise aslında hiçbir fert, zümre veya parti lehine yapılmadığı sarahatla ifade edilen ve sadece milletinin mutluluğuna yönelmek isteyen 27 Mayıs ’ı kendisine mal etmek gayretkeşliği içinde idi. Bu karşılıklı tahrikler ile Türk milletini iki düşman kampa ayıran, uçurum giderilecek yerde, büsbütün derinleşip keskinleşmeye başlamıştı. Aynı zamanda seçim oy ve sandalye endişeleriyle Türk milleti ile kendi öz evladı olan Türk ordusunun arası tahrikle ilk defa olarak açıldı. Bu durum Türk ordusunun şerefli mensupları üzerinde büyük bir elem ve endişe yaratıyordu. İşte Türk Silahlı Kuvvetlerindeki gruplaşmalar, yukarıda ifadeye çalıştığım ağır tahrikler, 27 Mayıs ’ı gayesinden saptırmaya çalışan mili menfaatlere aykırılığı mutlak bulunan bu çirkin politik çekişmeler muvacehesinde bir müdafaa tedbiri olarak başlamıştır.

27 Mayıs ’ın kısa bir zaman içinde oyuncu politikacılarla çıkarcıların etkisi altında kaldığını gören Türk milletini muasır medeniyet seviyesine çıkararak gerçek demokrasiye kavuşturmak isteyen Türk ordusunun idealist mensupları 15 Ekim seçimlerinin hemen akabinde derin derin düşünmeye başlamışlardır. Gerek 21 Ekim 1961 ve gerekse 9 Şubat 962 protokolleri (henüz o tarihlerde anayasaya aykırı durumlar bugünkü kadar tavazzuh etmemiş olmasına rağmen) bu maksatla tanzim edilmişti. Çünkü demokrasinin tekabül ettiği fikir, halkın hükûmete iştirakidir. Ancak büyük bir kitlenin seçimlere iştiraki ve reylerin belirli partilerde toplanması bu fikri tahakkuk için kâfi gelmez. Ayrıca tezahür eden mili iradenin mevcut sistemin demokratik gerçek ve gayelerine fikir unsurunda da uygun olması icap eder. Aksi takdirde yani izhar edilen iradenin ayrılmaz bir unsuru olduğu, bir sonucu olduğu sistemin tatbikatına uymaması halinde acayip bir çelişiklik, sıhhatsizlik mevcut olur. İşte bu durumda demokrasi dejenerasyona uğrar. Türkiye ’de hükûmet rejimi antidemokratik hedeflerin tahakkuku için istismar edilmiş ve nihayet demokratik intiharın şahane bir örneği ortaya konmuştur. Şu halde demokrasilerde umumi iradenin şu veya bu istikamette tezahür etmesi kâfi olmayıp aynı zamanda bu iradenin bizzat demokratik sistemin özüne ve ruhuna uygun olması gerekir.

15 Ekim 961 seçim sonuçlarının aksettirdiği umumi iradenin ileri bir anayasa ve seçim kanunu ile ortaya konan sistemin özü ile gerçek demokrasiyi gerçekleştirmeye matuf 27 Mayıs İhtilâli ile ne dereceye kadar bağdaşabileceği tereddütü muciptir.

Her ne kadar 24 Ekim 961 ’de imzalanan Çankaya protokolü ile yapılan müdahale seçim sonu mahsurları kısmen giderilmek istenmiş ise de “Kısa vadeli bir hal çaresi” bulmaktan öteye gidememiştir. Aynı zamanda cebri tahtında vaki olduğundan demokrasinin tatbikatına ve yeni anayasaya aykırı olmuştur. Diğer taraftan bu suretle Türk ordusu yeni parlamenter hayatta fiilen siyasetin içine sokulmuştur. Bu türlü antidemokratik tedbirler ile anayasanın özünü ihlal eden bir hareketle Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır.

Meclis ’te temsil edilen siyasî partilerin yeni anayasanın devrimci ruhundan yoksunluğu bir gerçektir. Hükûmetin telakki tarzı da aynı mekanizmanın tabiî sonucudur. Demokrasinin özüne değil şekline özenmiş bir başbakan ATATÜRK ilkelerine rötuş yapılmasını teklif etmekle taviz politikasının en büyük tatbikçiliğini de yapmakta idi.

Önder ATATÜRK ’ün hasta adam olmaktan kurtardığı ve muasır medeniyet seviyesine ulaşmasını emrettiği devrimci Türkiye, profesyonel oyuncu politikacıların elinde tekrar hastalanmıştı. Meclis ’in ilk faaliyetleri bu hasta bünyeyi iyileştirmeye matuf tedbirleri aramak yerine kendi ödeneklerinin arttırılması ve eski borçlarının kaldırılması için gayret sarfetmeleri birinci planda geliyordu.

Anayasanın emrettiği reformları sevk etmesi, Türkiye ’nin çeşitli problemlerini halletmesi beklenen meclisin en önemli meselesi, bir yağma ve vurgun devrinin sanıklarının af edilip edilmemesi veya affın tatbik şeklidir.

Halk bir oyalama politikasının ıstırabı içinde yaşarken kısır çekişmeler ve küçük hesaplar uğruna buhranlar yaratılıyordu. Bu meyanda her buhrandan sonra veya zinde kuvvetlerin her kıpırdanışından sonra tedbir alınıyor, aynı şeyler söyleniyor ve iki gün geçmeden unutuluyordu. Nihayet 22 Şubat 962 silahlı ikazı bile Meclis ’in çalışmalarına bir yön verememiştir. 22 Şubat 1962 ’den 20 Mayıs 1963 ’e kadar geçen zaman zarfında Türkiye ’nin hangi

esaslı meselesinin halline gidilmiş veya zinde kuvvetleri ağır ve şedit bir elem altına sokan rejim ve devrim aleyhtarı tahriklerin hangileri azaltılmıştır? Celâl Bayar ’ın tahliyesinde vukua gelen hadiseleri sadece Adalet Partisi ’ne yüklemek çabasında olan İsmet Pş. Hükûmetinin ithamları dahi bir taraftan ordu ve 27 Mayıs düşmanlığını ortaya koyarken, diğer taraftan asıl suçlu olan hükûmetin sorumsuzluk duygusunu ve tavizciliğini ortaya koymuştur. Bu buhrandan sonra söylenenler tekrar unutularak, orduya karşı bütün kinini dökmüş bir milletvekili Reşat Özarda ’nın dahi teşrii masuniyeti kaldırılamamıştır.

Bütün bunlar göstermektedir ki, demokrasi oy çoğunluğu sağlamak değil, ruh ve anlam olarak halkın menfaatlerini yerine getirecek müesseseleri kurmak ve daha mühimi işletebilmektir. Normal olarak demokratik düzeninin tabiî bir parçası olan partilerin binaları yıkılır, olumlu işlerin yerine kısır çekişmeler yer alır ve suni buhranlar yaratılırsa bütün bu bozuk yollardan gelen hükûmet bunların seyircisi, teşvikçisi olursa daha hazin bir biçimle ve bu yollarla doğmuş olan Meclis ’de bunlara razı olur.

Başbakanın Telaşı

Muhalefeti ile iktidarı ile yurttaşların hayret bakışları altında bir gün sarmaş dolaş, canciğer, öbür gün can düşmanı olur. Ama her halükârda oylarını aldıkları halka karşıdırlar. Gün olur meclis ordunun karşısına, gün olur 22 Şubat ’ta ve son olaylarda olduğu gibi ordu içinde birbirine karşı çıkarılır. Bunlar Türkiye ’de cereyan eden vakıalardır. Bu şartlar altında 15 Mayıs 963 ’e gelindi. Hükûmet başkanı İstanbul seyahatinden döndüğü gün Ankara garında gazetecilere ayağının tozu ile alelacele verdiği beyanatla Türkiye ’yi toz pembe gösterdi. Sanki Türkiye ’nin her türlü ihtiyaçları temin edilmiş, huzursuzluk kalmamış gibi gayet iyimser bir beyanatla vatandaşları aldatmak için elinden gelen bütün gayretleri sarfederek beyanatının millete duyurulmasını sağladı. Aradan 3 gün geçtikten sonra CHP meclis grubunda yaptığı konuşmada milletin huzuruna bambaşka ifadeler ile çıktı. Bu kadar kısa zamanda meydana gelen değişikliğin sebebi çok mühim olması icap ederdi. Veya Türkiye ’de yıllardır tecrübeli geçinen bir devlet adamının böyle bir hata yapmaması gerekirdi. 15 Mayıs 963 ’te yaptığı konuşmada memleket için can alacak noktalar şunlardı:

a. Durum çok vahimdir.

b. Üç gün içinde Türkiye ’de her şey olabilir.

c. Milletvekilleri Ankara ’yı terk etmesinler.

d. Hadiseleri güçlükle önleyebiliyorum.

Bu cümleler kıymetlendirilirse bir başbakanın ne kadar zor durumda olduğu ortaya çıkar. Ben o gün haberi alınca şu kıymetlendirmeyi yaptım: Bir gün evvel BMM ’nde Adalet Partisi milletvekili Reşat Özarda ’nın (orduya küfrettiği için) teşrii masuniyetinin kaldırılması müzakere edilmişti. Neticede kaldırılamamıştı. İsmet Paşa ’nın kendi koalisyon hükûmeti kanatlarından olan YTP ve CMKP tarafından ihanete uğramıştı. (Bu gibi tertipler birkaç defa olmuştur.) Fakat bu seferki mesele çok nazikti. İşin içinde silahlı kuvvetler vardı. İsmet Pş. ve CHP silahlı kuvvetlere karşı mahcup düşmeyi istemez. Yegâne desteği silahlı kuvvetlerde kalan

kumanda kademesindeki bazı generallerdir. O halde onların olası reaksiyonuna ne cevap verecekti. Meclis ’teki bu siyasî mağlubiyet karşısında demoralize olmuştur. Onun için CHP meclis grubunda bu beyanatı vermişti. Fakat beyanat iyice tahlil edildiği takdirde daha da gergin bir vaziyet vardı. Ve daha derin manalar taşıyordu. Şöyle ki:

a. Artık İsmet Pş.’nın da bu koalisyon hükûmetinden bıkmış ve çıkar bir yol olmadığına inanmış olduğu bu durumda:

1. İstifa etmeye niyetli olabilirdi.

2. Meclisi hukukî yollardan feshetme çareleri arayabilir yeni seçimlere gitmek için

b. Askeri liderlerin tazyiki altında kalmış olabilirdi.

Çünkü “Hadiseleri güçlükle önleyebiliyorum” cümlesi hiçbir surette Meclis ’te cereyan eden veya koalisyon hükûmetinde meydana gelen anlaşmazlıklar olamaz. İsmet Pş. bu gibi siyasî hadiselerde daima ağırlığını ortaya koyarak kolaylıkla işin içinden çıkmıştır. Ve o tarihe kadar da bu kadar karamsar bir beyanat vermemiştir. Silahlı kuvvetler içinde yaptırdığım sondajlarda da birinci ağızdan gerekli bilgileri almıştım. Kumandanların Konya ’da toplanmaları da manidardı.

Türkiye çok kritik günler yaşıyordu. Vakit kaybetmemek gerekiyordu. Çünkü benim şimdiye kadar en tehlikeli gördüğüm durum şudur:

Kumanda kademesinin hiyerarşik sisteme tabi olarak yapılmasını arzu ettiği bir askeri müdahale memlekete felaket getirecekti. Silahlı kuvvetler mensupları maalesef bu terane ile besleniyor ve avutuluyordu. Bu askeri müdahalenin yapılması da zaten şarta bağlı idi. Herhangi bir fikre veya memleket görüşüne istinat etmiyordu. Daha önceden de söylemiştim. Şart şu idi: “İnönü ölürse veya istifa ederse iktidarı Adalet Partisi ’ne bırakmamak için hiyerarşik sistemde bir ihtilâl.” Silahlı kuvvetlerde siyasî ve askeri hazırlıklar buna göre yapılmıştı, her şey malumumuz idi. İşte Türkiye için tehlike bu zaman başlardı. Çünkü;

a. Memleketin yüzde sekseni CHP ’nin karşısındadır. Onun lehine yapılacak bir askeri harekâtı ilk anda halk karşılayabilirse karşılayacak, karşılamazsa zamanla muhakkak surette ihtilâlcileri yıpratacak. (Aynen 27 Mayıs 1960 İhtilâli gibi dejenere edilecek.)

b. Silahı kuvvetlerdeki genç kuşakların büyük kitlesi bizim taraftarlarımızdır. Harekât yapılırken ya üzerinden aşacak veya çok az zaman farkı ile ihtilâlciler yeni bir ihtilâl ile ortadan kaldırılacaktı. Her ki halde çok kanlı olacaktır. Ordudaki genç kuşaklarla CHP ’ne hizmet eden generaller arasında bir derin uçurum mevcuttu. Onun için bu şartlar altında yapılan bir ihtilâl fikirsiz, hazırlıksız, bir parti veya zümre menfaatine yapılacağı için ömrü çok az süreli olacaktı. Müteakip ihtilâllerde bu milletin tahammülü olmadığına inanıyordum. Bu ana fikirle daima beslenmiş ve bizlere inananlara da bu fikirleri aşılamıştık.

İhtilâl Kararı ve Örgütlenişi

İşte böyle bir kritik anda istikbalde yukarda saydığım durumlar zuhur etmesin diye büyük bir memleket severlikle kuvvetimize güvendiğimiz için ön alarak bir harekâtın yapılmasını uygun gördüm.

Türkiye ’de silahlı kuvvetler içinde askeri kuvvetimizi ve organizasyonumuzu ben ve binbaşı Fethi Gürcan gayet iyi bildiğimiz için daha önceden de üç arkadaşımdan da selahiyet aldığımdan dolayı ihtilâlin takribi gününü kestim. İstanbul ’a tarih bildirildi. Tasvip gördüğü için 20/21 Mayıs 1963 günü uygun görüldü ve kesinleşti. Seçimlerden bu yana memleketin içine düştüğü şartlardan kurtarılması için benim fikrimce ihtilâlden başka çare kalmamıştı. Silahlı kuvvetlerdeki taraftarlarımızın da devamlı tazyikleri altında idim. Vasat bence çok müsait idi. İhtilâlin şartları tahakkuk etmişti. Buna göre Türkiye için hazırlanan hareket planı yürürlüğe girdi.

20/21 Mayıs 963 İhtilâli ’nin Harekât Planı (Ankara İçin)

Bunu açıklamaktan maksat, bu mahkeme Türk tarihine intikal edecektir. Bütün teferruatıyla doğru olarak bilinmesi gerekir. İlerde nasıl olsa tarihçiler kritiğini yapacaklardır. Aynı zamanda da sanıklar dahil her husus da aydınlanmış olur.

Ankara ’da Harekât ’a katılacak birlikler:

1. Kara Harp Okulu

2. Zırhlı birlikler Okulu Tank Taburu

3. 28. Tümen 229. Piyade Alayı

4. Muhafız Alayı Süvari Grubu

5. Genelkurmay Kışla Kumandanlığı

6. 28. Tümen Topçu kumandanlığı

7. Merkez Kumandanlığı Trafik Kıt ’ası

8. Jandarma Okulu ve jandarma muhafızları kıtası.

9. Ordu Donatım Bşk. ’lığı Ana Depolar Muhafız Tk.

Harp Okulu vazifesi:

a. Sekiz piyade bölüğünden ibarettir. Bir bölük bindirilmiş olarak ilk anda hareket edecek bir takımım giderek Gen. Kur. ve Hava Kuvvetleri Karargâhı önünde bekleyen tankları takviye edecek ve Hava Kuvvetleri Karargâhı ’nı zaptedecek.

Geri kalan iki takım ile Radyo Evi ’ne giderek orada bulunan tankların ve Radyo Evi ’nin emniyetini sağlayacak.

b. Beş piyade bölüğü bütün bakanlıkları (M. S. B. hariç) dıştan kuşatarak emniyete alacak, Gnkur. ’daki kışla kumandanlığındaki kıt ’alarla teması muhafaza edecek.

c. Geri kalan iki piyade bölüğü Harp Okulu ’nda ihtiyat olarak kalacak. İhtilâl karargâhının iç ve dış emniyetini sağlayacak.

Tank. Tb.:

İlk anda taburda hazır kıt ’a olarak bekleyen beş tank hemen hareketle 229. Piyade alayının yanındaki yoldan süratle geçerek üç tank ile radyo evine gidecek, iki tankı Gnl. Kur. ve Hava Kuvveti karargâhı yol kavşağında mevzilenecek. Bunun arkasında sür ’atle çıkacak beş tank daha Kızılay ve Amerikan Sefareti ve Çankaya ’ya çıkan yol kavşağı arasında serpiştirilerek mevzilenecektir. Taburun geri kalan tankları Harp Okulu ’nun yanındaki arazide ihtiyatta kalacak.

Bütün tanklar Harp Okulu talebeleri ile takviyelenecek.

229. Piyade Alayı:

Bir piyade bölüğü ile yonca yaprağı mevkiinde, bir piyade bölüğü ile Etimesgut-Yenimahalle yolunda, bir piyade bölüğü ile kömür satış depoları ile hipodrom arkasındaki köprü civarında ve iki piyade bölüğü (bindirilmiş olarak) gazi çiftliğinde ihtiyatta kalacak. Alayın vazifesi, Ankara ’ya giren ve çıkan yolları kapayarak emniyette bulunduracak.

Muhafız Alayı Süvari Grubu:

Yıldırım Beyazıt Alanı-Etlik yolu kavşaklarını emniyet altında bulundurarak halk ’ın şehre inişini önleyecek.

Genelkurmay Kışla Komutanlığı:

Gn. Kur. ve MSB binalarını dıştan kuşatacak, içeriye kimseyi sokmayacak ve bir kısım kuvveti ile Gen. Kur. yakınındaki tankları Harbiyeliler gelinceye kadar emniyette bulunduracak. Jandarma birlikleriyle bakanlıklar bölgesinde bulunan Harp Okulu birlikleriyle irtibat yapacak, Gen. Kur,

telsiz ve telefon irtibatına hâkim olacaktı (ihanet edilmiş ve vazife hiçbir suretle yapılmamıştır.)

28 ’inci Tümen Topçu Kumandanlığı:

28 ’inci Tümen bölgesini emniyette bulunduracak garnizon bölgesine kimseyi sokmayacak ve dışarıya hiçbir birliği bırakmayacak ve Çubuk yolunu kesecekti (28 ’inci Tümen Top. Kumandanlığı ’ndan planı bilen Top. Yzb. Metin Sürek ihanet etmiş, vazife yapmamıştır). Bu kıta sabaha karşı anons değiştikten sonra da karşı kuvvet olarak kullanılmıştır.

Merkez Kumandanlığı Trafik Kıt ’ası:

23.30 ’da harekete geçip, radyo evi civarını ve ilk gelen tankları, Harp Okulu bindirilmiş bölüğü gelinceye kadar emniyete alacak ve müteakiben büyük postane ve telefon idaresini koruyacaktı. (91 kişiden ibaret olan bu kıt ’a kumandanı P. Bnb. Necmi Acar ’a radyoda okunacak, anons o gece saat 21.00 ’de teslim edildiği halde ihanet ederek gelmemiş, ihtilâlin birinci derecede kaybedilmesine sebep olmuştur.)

Jandarma Okulu ve Jandarma Muhafız Tb.:

Vazifesi: Saraçoğlu mahallesini dıştan kuşatarak Gn. Kr. Kışla Kumandanlığı birlikleriyle teması muhafaza etmek. Radyo evi, elektrik santrali, trafo merkezlerini emniyette bulundurmak. Şayet Etimesgut verici istasyonundan radyo neşriyatına mani olunursa Trafo merkezinden cereyanı kesmek (Vazife hiçbir surette yapılmamıştır).

Ordu Donatım Başkanlığı Ana Depolar Muhafız Taburu:

Vazifesi: Tandoğan meydanı yol kavşakları ve istasyon çevresi yollarını emniyette bulundurmaktı (vazifesinin yapmamış, değişen anonstan sonra karşı kuvvet olarak hareket etmiştir).

1. Ordu Harekât Planı:

İstanbul ’daki bütün kıt ’alar harekâta katılacak şekilde planlanmıştı.

3. Ordu:

Harekâtı bütünü ile tasvip edecekti.

Hava Kuvvetleri:

Hareket başladığı saatte Ankara ’daki harekâtı Merzifon üssünden ve Mürtet ’ten kalkan uçaklarla, İstanbul ’daki harekâtı Bandırma ’dan kalkacak uçaklarla moral bakımından destekleyecek, radyo anonsu ile de Eskişehir, Balıkesir, Diyarbakır, Konya üsleri harekâtı tasvip ederek verilecek vazifeleri kabul edeceklerine dair söz vermişlerdi. Hava kuvvetleriyle bu şekilde anlaşmıştık. Havacıların ana fikri şu idi:

1. 22 Şubat ’ta kara kuvvetlerine karşı gelmiş gibi göründükleri için bu lekeyi ikinci bir harekâtla silmek istiyorlardı. Onun için yapılacak bu harekâtı yüzde yüz bidayette destekleyeceklerdi.

2. Şayet başlayan harekât aleyhe dönerse, hava kuvvetlerinden emir verilse dahi hiçbir suretle kara kuvvetleri üzerine silah tevcih edip ateş etmeyeceklerdi. Fakat maalesef havacılar anlaşmanın hiçbir hususuna riayet etmemişler, 22 Şubat 1962 harekâtından daha kötü bir vaziyette ihanet etmişlerdir.

Harekâtın başlama zamanı bütün birlikler için saat 23.30 idi. O saatte hava kuvvetlerinden söz verilen uçaklarla İstanbul ve Ankara üzerine gelinmiş olacaktı.

Harekâta katılmak için daha önceden plana vakıf olarak vazifeye başlayan kıt ’alar cesaretleri, vazife yapma güçleri nispetinde harekât bitinceye kadar şerefle çarpışmışlardır. Muvaffak olamamanın yegâne sebebi radyonun ilk bir saat sonra el değiştirerek Yb. Ali Elverdi tarafından yapılan beyanattır. Bu beyanat üzerine harekâta katılan kıt ’alardaki bazı subaylar demoralize olarak kıt ’alarını ve silahlarını terk etmişlerdir. İkincisi de harekâta katılacak bazı birlikler garantili ve emniyetli hareket etmek için civardaki kıt ’aların kendilerinden evvel çıkmalarını beklemişler, harekât planına göre verilen hedeflere gitmekte gecikmişlerdir. Hele İstanbul ’daki kıtalar, Ankara ’da harekât bitmek üzere iken katılmak için işi tamamen garantiye almışlardır.

Hava Kuvvetleri:

Böyle ihtilâl hareketlerinde biraz geç hareket edildiği takdirde, muvaffakiyetsizlik anında meydana çıkmalarına imkân olmadığı için daima son anda, hareket muvaffak olursa havada iyi geçit resmi yapılır, muvaffak olunmaz ise karşı kuvvetmiş gibi ateş etmekle hükûmet kuvvetlerine sadık görünülür prensibi onlarca esas olduğu için, bu harekâtta da aynı rolü kolaylıkla oynayabilmişlerdir. Ve 21 Mayıs sabahı güneş doğduktan sonra uçmuşlar, fakat artık harekâtın sonu gelmişti. Ankara şehri içinde sokak harekâtı devam ediyordu. Havadan ateş açılmasına hiçbir sebep yoktu. Genelkur. ’ın o gece tutmuş olduğu ceride, yüksek mahkemede okunduğu zaman hava kuvvetleri kumandanına ateş açmaması için emir verilmiş olduğunu gördük. Buna rağmen hava kuvvetleri komutanı Korg. İrfan Tansel bizzat inisiyatifi ile hareket ederek Mürtet ’ten kaldırdığı iki F-86 uçağına 05.30 sıralarında kara birlikleri üzerine şehrin içersinde ateş açtırmış ve tarihte ilk defa Kara Harp Okulu bu iki uçak tarafından makineli tüfek atışları ile taranmıştır. Hava Kuvvetlerinin tarih boyunca bu lekeyi silmelerine imkân yoktur. (22 Şubat da hava kuvvetleri tarafından Harp Okulu ’nun mekanizmalarının toplanması hadisesi mes ’elesine bu harekât benzemez.) Adli tıp raporlarının tetkikinde şehitlerin yüzde doksan dokuzunun hava kuvvetleri uçaklarının 12.7 ’lik makineli tüfek mermileriyle vuruldukları anlaşılmıştır.

Harekâtın Muhasebesi

Bizler ihtilâlci idik. Ama kana, cana susamış ihtilâlci değildik. Kardeş kanı dökmek için ayağa kalkmamıştık. İsteseydik gerek 22 Şubat ’ta ve gerekse 21 Mayıs 1963 ’te Ankara ’da taş üstünde taş bırakmaz, derya gibi de kan akıtırdık.

21 Mayıs gecesi güneş doğuncaya kadar mecbur kalınan yerlerde ateş teatisi olmuştur. Ama zannetmiyorum ki bir ölü veya birkaç yaralıdan ileri geçmemiştir. Acaba kara ordusu mensupları ellerindeki silahları kullanmasını mı bilmiyorlardı? Asla. Kendilerine mecbur kalınmadıkça (o da nefsi müdafaa halleri hariç) hiçbir surette ateş açılmayacak emrime harfiyen riayet etmişlerdir. Mecbur kaldıkları zaman dahi namluların ekseriya havaya tutmuşlardır. Bu bir vakadır. Yoksa sabahleyin binlerce şehit ve yaralı olması icap ederdi.

Bizler iyi niyetli ve medeni ihtilâlciler idik, hırs ve mevki için çarpışmıyorduk. Tamamıyla kontrollü hareket ediyorduk. Benim bu hususta şahsen prensibim ve görüşüm şu idi. İhtilâl öncesinde bu ana fikrimi benimle temas eden herkese ve bilhassa genç subaylara aşılamaya çalışmıştım. Genç subaylarda şu fikir hâkim idi: Albayım ihtilâl kansız olmaz, kansız olursa 27 Mayıs gibi başarısız olur. 22 Şubat ’ta da siz kimseye kıyamadınız. Bu sefer sakın öyle hareket etmeyelim, diye ısrarla yalvarırlardı. Ben hayatta şuna inanmıştım. Evet ihtilâl kansız olmaz, fakat bence, ihtilâlin karşı harekât gecesi şehir içinde harekâta katılanların rastgele adam öldürmeleri veya daha önceden kin besledikleri insanları öldürmeleri değildir.

Harekât muvaffak olduktan sonra hükûmetin çıkaracağı kararname ve kanunlara, yasaklara riayet etmeyenlere tatbik edilecek cezalarla kan akması icap ediyorsa akıtılabilir. Bu fikri devamlı surette aşılamışımdır. Semeresini de 22 Şubat 962 ’de tam olarak 21 Mayıs 963 ’te de kumanda ettiğim kıt ’alarda arkadaşlarımın sayesinde yüzde doksan dokuz nispetinde görmüşümdür. Bu hususta vicdan azabı duymamaktayım.

Vak ’a çok tazedir. Henüz dumanı üstündedir. Herkes bir şey söyleyebilir, yazabilir ama zaman ilerledikçe hakikatler daha çok meydana çıkar, hadiseler daha iyi anlaşılır.

Bizler 27 Mayıs ’ın hazırlayıcıları, yapıcısı ve koruyucusu idik. Bu eser bizlerindir. Eserimizin hedefine varması için her türlü çareye başvurmak, yaşadığımız müddetçe ne lazımsa yapmak mecburiyetinde idik. 1956 senesinde bu dava için baş koymuş ve yemin etmiştim. Eserin yıkılışı ve hedefinden uzaklaştırılması ve hele intikam hisleriyle her gün biraz daha tahrip edilmesine türlü türlü siyasî kombinezonlarla inkâr edilişine seyirci kalamazdım. O zaman aslımı inkâr etmiş olurdum. Bu yaradılışta bir insanım. Yalnız şunu katiyetle söyleyebilirim ki gerek orduda iken ve gerekse ordu dışında iken silahlı kuvvetler içinde genç kuşaklarda meydana gelen infialleri güçlükle önleyebilmiş ve patlak verdiği anlarda da şuurlu bir vaziyette ihtirastan uzak bir şekilde idare etmeye muvaffak olmuşumdur. Bizler silahlı kuvvetlerde olsun, dışarıda olsun memlekette infilak etmekte olan mermilerin şuurlu tapaları idik. Bu tapalar mermilerin üzerinden şimdi alınmıştır. İşte geldik, gidiyoruz. Hizmetimizi tarih sayfaları ya takdir eder, ya lanetler. Fakat bundan sonraki infilakların nasıl olacağını artık Allah bilir. Yaşayanlar, görenler belki o zaman olsun hakkımızı teslim ederler. Kimseden hayatta hiçbir şey beklemedim.

Harekât muvaffak olsa idi, acaba sonrası ne olacaktı diye dünya milletleri ve Türk vatandaşları merak ederler. Mağlubiyetin ilk anında vurulan damga, Türkiye ’de diktatörlük ilan edilecek, kukla bir hükûmet kurulacak ve hürriyete son verilecek. Bunları söyleyen ve yazanlar da inanmazlar, ama ne yapsınlar bugünkü açık rejimciler ve müdafileri böyle demek mecburiyetindedirler.

Gayet de normal karşılıyorum. Lakin böyle bir zihniyeti ne ben taşıdım, ne de yakın arkadaşlarım. Ama bugünkü şartlar altında bunu bazı zümrelere inandırmaya imkân yoktur.

Harekât muvaffak olsa idi, bir kere 27 Mayıs 960 İhtilâli ’nin memlekete getirmiş olduğu bütün hatalar peyderpey düzeltilecek ve o hataların yapılmamasına azami gayret sarf edilecekti. Memlekette huzursuzluk kaynakları kurutulmaya çalışılacaktı. Gerçek demokrasiye gidiş yolları açılacaktı. Memleketin birinci planda ana davası olan kültür ele alınacaktı.

Vatandaşları gericilerin elinden kurtarıp okuma yazma nispetini artırmak için her çareye başvurularak bu seviye yükseltilecekti. İktisadi-sosyal reformların da yapılması esastı. Bu hususta Türkiye bir hasta adama benzetilebilirdi.

Bir hastayı iyi etmek için şu dört şart muhakkak surette tatbik edilir.

1. Teşhis: Biz Türkiye ’nin realitelerini bitaraf bir gözle görerek, objektif kıymetlendirerek kudretimizin nispetinde hazırlayarak ortaya koyduk. Bu “realitelerdir.”

2. Hastayı iyi etmek için muhakkak bir ilaç verilir. Bu da bizce karşılığı Türkiye ’nin haledilmesi icap eden “Problemleridir.”

Ana problemler de tespit edilen realitelerden doğar. Bunları da kendi görüş ve kabiliyetinize göre tespit etmiştik.

3. Hastaya ilacı verebilmek için ilacı “para” ile almak lazımdır. Bizim görüşümüze göre bu da Türkiye ’nin imkân ve kabiliyetlerdir. (Her sahada, mali, iktisadi, sosyal ve kültürel)

Türkiye ’nin problemlerinin halledilmesi için imkân ve kabiliyetleri neyi emrediyorsa öncelik sırası tayin edilmek suretiyle onlar yapılabilir. Bunun başında para gelir. Birincisi dış devletlerden temin edilebilir, bugünkünden daha kolaylıkla alamamamız için hiçbir sebep yoktur. (İhtilâl hareketi muvaffak olsa idi görülürdü, şimdi ne söylenirse hikâye gibi dinlenir, tenkit edilir, dudak bükülür.)

İç finansman istihsal gücünün artırılması ile olur. Bugün Türkiye ’de vatandaşlar günde vasati iki saat çalışmaktadır. Bu hız iki veya üç misline çıktığı takdirde istihsal gücünün artmaması için bir sebep yoktur.

4. Hastanın ilacı alındıktan sonra, hastaya verilme dozajlarının tayini, ustalıkla verilmesi, iğnenin mütehassıs elemanlar tarafından yapılması şarttır. Bu da görüşümüze göre plan, program ve mütehassıs eleman kadrosu ile olur.

İşte bunlar hazırlıkların en gücünü teşkil ettiği için ihtilâl sonrası zaman fasılasıyla yapılır. Bu kadronun peyderpey imkân nispetinde bulunabileceği kanaatindeydik. Bunlara ait ilk hazırlıklarımızı tamamlamıştık. Gerek 22 Şubat ’ta ve gerek 21 Mayıs 963 ’te (G) zait sonrası için ne yapacağımızı bilen bir fikre dayanarak gelen insanlardık, maceraperest değildik. Bu hazırladıklarımızın bir kısmı dosyalarda mevcuttur. Yalnız mahkeme heyetinin eline geçen müsveddedir. Tekamül etmiş şekilleri vardır. Bizler memleket sever olarak bu görüşlere sahiptik. Yanlış veya doğru olduğunu mağlup olmuş bir kadro olarak burada iddia edecek de değiliz. Hükmü tarih sayfalarına bırakıyoruz.

Harekât Sonrası Ne Olacaktı?

Harekât sonrası ben ve arkadaşlarım ne olacaktı? Türkiye ’de en çok münakaşa götüren ve inanılması istenmeyen bir konudur. Çünkü 22 Şubat ’ta ve 21 Mayıs 963 ’te Türk efkârı umumiyesine hükûmet başkanı ve partizan gayretkeşler bizleri kendi indî görüşlerine göre lanse ettiler. Onların açısından bakınca doğrudur. Çünkü hayatları boyunca hırslı politikacılar, hırslı yazarlar olarak ikbal peşinde koşmuşlar, bu yolda törpülenmişlerdir. Herkesi de aynı şekilde görmek zorundadırlar, haklıdırlar. Ama bir de madalyonun tersi vardır. Ve her şeyin müstesnaları vardır. Bunlar nazariyatla, sözle ispat edilemez. Ancak tatbikat ile ispat edilir. Ama Allah bana ve arkadaşlarıma bu fırsatı vermemiştir. Ben burada ancak samimi hislerimi belirtebilirim.

Başkasına zaten maddeten imkânım yoktur. Yakın arkadaşlarımın hepsi orduya dönmek 22 Şubat ’taki rütbeleri ile ordu saflarında vazife almak istiyorlardı. Ancak dört arkadaş, o da bizlerin zoru ile geçici devre içinde milli güvenlik konseyinde vazife almayı kabul etmişlerdi. Belki tatbikat günü bunu da kabul etmeyebilirlerdi.

Neden Harp Okulu Kumandanlığına Dönmek İstiyordum?

Kimsede mevki hırsı yoktu, görmemiştim. Bana gelince harekât başarılınca Harp Okulu Kumandanlığı ’ndan başka hiçbir vazife kabul etmeyecektim. Bunda ne kadar samimi olduğumu beni iyi tanımış olanlar gayet iyi bilir. Çünkü ben bir asker çocuğu idim, sülalemde hepsi askerdi, askerliği çok seviyordum. Talebe iken Fransız kolejinden kaçarak Kuleli Askeri Lisesi ’ne girdim. Albay rütbesine kadar yükselmiştim. Ölünceye kadar arzum asker kalmaktı. Siyasî hayattan hoşlanmazdım. Politikacı hiç olamazdım. Yaradılışım, tabiatım buna müsait değildi. Orduda iken siyasî hadiselere girişim memleket duygularımın tahakkuku için bir sürükleniştir.

Harp Okulu kumandanlığını isteyişimin ana sebepleri şunlardı:

1. 22 Şubat 962 ’de bu şerefli vazifemden çok alçakça bir tertiple uzaklaştırılmıştım. Şerefimin zedelendiği yerde, Allah kısmet ederse bıraktığım yerden başlamak istiyordum.

2. İhtilâl sonrası kurulacak olan rejimin teminatı silahlı kuvvetlerdir. Silahlı kuvvetler içinde mevcut idareyi destekleyecek ne kadar sadık kumandanlar varsa ihtilâlin emniyet kuşağını teşkil eden birliklerin başında olmalıdırlar. En iyi misali ATATÜRK vermiştir. İstiklal harbinden sonra uzun seneler rahmetli Fevzi Çakmak, Fahrettin Altay, Ali Sait Paşalardan üstün Ordu kumandanları ve Genelkurmay Başkanı yetişmemiş miydi?Belki vardı ama ATATÜRK ’e bunlardan sadık olanı yoktu. Orduyu sızıltısız, rejimin teminatı olarak uzun süreler tutmuşlar ve yavaş yavaş da ancak 10-12 sene sonra siyasetten çekilmişlerdi. Aynı metodun tatbik edilmesi benim görüşüme göre esastı. Bu bakımdan emniyet kuşağında bir kilit başı noktasında bulunmayı arzu ediyordum. Ordu saflarındaki muvaffakiyetim ve sadakatim herkes tarafından malumdur. 27 Mayısı yapanlar tek bir fikrin inancı ile MBK ’yı teşekkül ettirmiş olsalardı, ihtilâl sonrasını planlamış olup bu kaidelere riayet etselerdi, hiçbir zaman 13 Kasım 960 harekâtı olmazdı. O hadiseden itibaren ordu bütünlüğünü kaybetmezdi.

3. Harp Okulu kara kuvvetlerinin kaynağını teşkil eder. Kaynak ıslah edilmedikten sonra kara kuvvetlerinin istikbaldeki subaylarının bir kısmı bugünkü gibi partiler üstü bir şahsiyet taşıyamazlar, siyasîlerin oyuncağı olur. Kısa süreli kumandanlığım esnasında şahsiyet sahibi idealist subaylar mezun ettim. 22 Şubat ’tan sonra efkârı umumiyeye ve orduda denildiği gibi talebeyi hiçbir zaman politik düşüncelerle hazırlamadım. Bu hususta talebe ile hiçbir konuşma yapmadım. Hiçbir surette taviz vermedim. Askerliğin icaplarını, adaletin nasıl tatbik edileceğini bir subaya nasıl şahsiyet kazandırılabileceğini, okulun kadrosunu iyi seçmekle ve bu kadronun yardımı ile yüksek seviyeye çıkarmaya çalıştım. Bu sistemlerle de her zaman için Harp Okulu ’na faydalı olacağıma kani idim.

4. Emekli olduktan sonra temas ettiğim bütün şahıslara kısmet olur, tekrar orduya dönersem veya bir ihtilâl neticesi muvaffak olursam beni Harp Okulu Kumandanlığı ’ndan başka bir yerde göremeyeceksiniz diye söz vermiştim. Hayatta şimdiye kadar verdiğim bütün sözleri yerine getirmiş, protokollere koyduğum imzaların hakkını vermiş bir insanım, aksini ispat edecek çıkamaz. Bu sözümü tutamadığımı gören olursa ilk gün gelsin beni vurup temizlesin diye de herkese ve bilhassa genç subaylara açık bono verdim. Canlı şahitler çoktur. Ben hayatta maddi ve manevi rütbelerimin hepsini almış bir insanım. Memlekete hizmet etmekten başka hiçbir şeyde gözüm yoktur. Benim içinde Harp Okulu Kumandanlığı ’ndan daha şerefli bir vazife olamazdı. Şurada akla bir sual gelebilir ve bu sual senelerce yakın arkadaşlarım arasında tartışılmıştır. Hem de mahkeme safahatı esnasında maksatlı olarak bir hukukçu tarafından ortaya atılmak istenmiştir. Aydemir diktatörlüğe gitmek için Harp Okulu Kumandanlığı ’nı kuvvetin başında oturarak atlama taşı yapmak istiyor. Buna mantıken imkân yoktur. Çünkü ben emekli bir albaydım. 21 Mayıs 1963 İhtilâli ’nin lideri idim. Muvaffak olunduğu zaman bütün kuvvet elimde idi. Arzu edip de oturamayacağım makam yoktu. Muvaffak olmuş ihtilâllerde o anda karşı duracak ne şahıs ne de kuvvet bulunur. Ama ben bunu arzulamayıp orduya dönüp destekte bir makamda vazife alacaktım. Hayatta feragat göstermesini bilen bir insanım. En iyi misalini de verirdim. Bu ileri sürülen fikir, ihtilâl liderliğine varamamış ordudaki albayların aklından geçebilir.

Fakat ben bunda kararlı idim. Şimdiye kadar verdiğim kararlarda hiçbir zaman geriye dönmedim. Anormal karşılanıp Milli Güvenlik Konseyi

tarafından uygun görülmezse hiçbir vazife kabul etmeyerek evimin köşesine çekilip oturacaktım. Çünkü vazifem bitmiş, başlatmış olduğum ihtilâl hareketi harekât olarak başarıya ulaşmıştı. Ondan sonrası, hedefine vardırılması mes 'uliyet alanlara raci olurdu.

Şahsıma ait bu husus eğer mahkeme safhasında ortaya atılmamış olsaydı, müdafaamda yer alacak bir konu teşkil etmeyecekti. Mecbur kaldığım için bahsetmek zorunda kaldım.

Tarafımıza Atılan İftiralar

Bir de bazı siyasîler, kurmay subaylar, İsmet Paşa ve akraba yazar tarafından benim ve yakın arkadaşlarım için kullanılan tabirler var: ASİ, İSYANCILAR, MASUM MEKTEP TALEBELERİNİ ALDATAN, ÇAPULCULAR, TALÂT ’IN ÜÇBUÇUK ADAMI, en ağırı İsmet Pş. tarafından söylenen ŞEREFSİZ SERGÜZEŞTÇİLER.

Bu kelimeleri sarf edenlerin ne kadar hırslı, ikbal düşkünü, Türk ordusunu tanımayan zavallılar olduğunu anlatmaya çalışacağım.

Bizler ne asiyiz ne onların anladığı manada isyancıyız. Ancak haksızlıklara göğüs gererek memleketin kurtuluşu için inandığımız fikirlerin (KEMALİZM) Türkiye ’de yerleşmesini arzu eden ve son hadiselerin tesiriyle, ancak silahlı bir hareketle bunun tahakkukuna çare kaldığına inanarak dur demek için İsmet Pş. demokrasisine son vermek üzere silahlı kuvvetlerin iştirakiyle ayağa kalkan insanlarız.

Ben hiçbir zaman hayatta kimseyi aldatmadım. Belki beni aldatanlar çok olmuştur, fakat Harp Okulu talebelerine benim için İsmet Pş. tarafından söylenen bu söz ciğerime çökmüştür. 22 Şubat ’ın hemen akabinde asil Harp Okulu talebeleri Taksim abidesine koyduğu çelenkte (HARBİYE ALDANMAZ) diye İsmet Pş. ’ya en iyi cevabı vermişlerdir.

Ben 22 Şubat ’tan önce Harp Okulu kumandanı idim. O gün kumandan olarak okula verdiğim alarmın manasını bana hiçbir astım soramazdı. Tabiatımda aldatmak olsaydı, belki talebelerimi aldatmış sayılabilirim. Ama bunun böyle olmadığını 21 Mayıs 963 İhtilâli ’nde bütün gözler gördü. Ben emekli bir albaydım. Ama bu sefer yalnız Harp Okulu değil Ankara ’da ve İstanbul ’da Türk ordusu birliklerini arkamdan sürükledim. Bana ve 22 Şubatçılar ’a inanmasaydılar, bizlerde bir meziyet ve fikir selabeti görmese idiler bu kıt ’alar ayağa ihtilâl için kalkarlar mıydı? 27 Mayıs ’tan sonra ordudan generaller de dahil 7000 subay emekli olmuştur. Acaba Türk Silahlı Kuvvetleri ’ndeki subaylar neden bu kadar yekûn tutan bir kitlenin içinden birisinin peşinden gitmemişlerdi de bir avuç denecek kadar pür 22 Şubatçı kadrosunun bir işaretiyle seve seve ölüm yolculuğuna çıkmışlardır.

Bunun manasını yakıştırma lafları söyleyenler idrak edecek durumda değillerdir.

21 Mayıs 963 hareketi için HARBİYELİ ALDANMAZ parolasını kasten seçtim. Harp Okulu talebesinin ve Kara Harp Okulu ’ndan mezun olanların da hayat boyunca aldanmadıklarını ispat etmek için 21 Mayıs 963 tarihinin de bence önemi vardı. Harekâtı önce 19 Mayıs 1963 olarak tasarlamıştım. Fakat önder ATATÜRK ’e özenmiş olurum diye tenkit edilir dedim. 21 Mayıs 1960 ihtilâli Türk gençliğinin silahlı kuvvetlerdeki mızrakını teşkil eden Harp Okulu Ankara ’da yürüyüşü ile fiilen başlamış kabul ederdim. O tarihe de hürmet etmek ve oradan başlamak istedim. Radyo anonsunun da saat 24.00 ’ten sonra okunmasını arzu ettim, ki harekât 21 Mayıs 963 olarak anılsın. İhtilâl hareketinde tam bir baskın sağlandığı için aldananlar ve memleketi aldatanlar daha iyi anlaşılmış oldu herhalde.

“Çapulcular, TALÂT ’IN üçbuçuk adamı” kelimeleri ise çok seviyesizdir. Her iki kelimeleri de kullananlar burada amme şahidi olarak dinlenildi. Birisi 28. Tüm. Kur. Bşk. Kur. Yarbay Ali Elverdi, diğeri zırhlı er eğitim merkezi Kur. Bşk. Kr. Alb. Zeki Ergun, şahitlikleri esnasında nasıl birer sahte kahraman oldukları meydana çıktı. Ama harekâta katılan silahlı kuvvetler mensuplarına ve eski silah arkadaşlarına bu çirkin tabirleri kullanmakla nasıl bir karakter taşıdıklarını belli ettiler.

Bizler ve şurada mahkeme ettiğiniz Türk Silahlı Kuvvetlerinin subaylarını çapulcu olarak görüyorlarsa bu tabirlerini seve seve kabul ediyoruz. Çünkü 21 Mayıs 963 İhtilâli ’ne karışanlar silahlı kuvvet mensuplarıdır. Hiçbir zaman doğuda ve doğugüneyde kaçakçılık yapan çapulcular değillerdir.

Gelelim İsmet Pş. ’nın “ŞEREFSİZ SERGÜZEŞTÇİLER” kelimesine: Bu iki kelimenin neler ifade ettiğini iyice anlatmak için geçmiş bir hadiseye dönmek mecburiyetindeyim. Adnan Menderes en kudretli devrinde başbakanlık yaparken asil Türk Ordusu için “Battal Gazi ordusu. Ben bu orduyu yedek subaylarla idare ederim” diye bilmeden muvazzaf ordu personeline hakaret etmişti. İşte o zaman bizler daha gençtik. Bu cümle ciğerlerimize işlemiş, ihtilâlci hareketlere seve seve katılmış ve her türlü mücadeleyi göze almıştık. Bu tek cümle orduda genç kuşaklarda uyanma için büyük bir kırbaç tesiri yapmıştı.

Demokrat Parti artık bu devirden sonra ordunun desteğini kaybetmeye başlamıştı. Şimdi düşünün 21 Mayıs 963 İhtilâli için silaha sarılanlar gene şerefli Türk Ordusu 'dur. Devrin başbakanı İsmet Pş. hem de eski bir ordu mensubudur.

Türk ordusunun mensuplarına şerefsiz sergüzeştçiler demekten kendisini alamıyor. Bu hırs ve kin neden ileri geliyor? Malum kendi başkanlığı zamanında açık rejim diye övünerek milleti aldatarak daimi surette iktidarda kalmayı arzu eden bir şahsın karşısına aynı ekip yöneticileriyle (22 Şubatçılar) silahlı kuvvetleri iki defadır, karşısına dikiliyorlar. Avunduğun rejim iflas etti, diyorlar. Bu ağır darbeye dayanamayan bir başbakan, tarihte hiçbir devlet adamının yapamayacağı hatayı yaparak kendi öz ordu mensuplarını şerefsizlikle itham ediyor. Bu iki kelimeyi sarf ederken benim veya arkadaşlarımın ismini zikrederek yapsa idi belki mesele yoktu. Ama umuma söylemesi her şeyi bitirmiştir. Tarihte mazisini çok kötü olarak kapatmıştır. Ordudaki genç subaylar bu sözün altında kalmayacaklardır, zamanla bu sözün intikamını yüzde yüz alacaklardır. Bu kitle de bizim taraftarımızdır. O ruhu artık Türk ordusunda öldürmeye imkân yoktur. Seçilen her yol ATATÜRKÇÜLÜK yoludur. Doktrin KEMALİZM 'dir. Hiçbir zaman Türk ordusunun genç unsurları bu yoldan hedeflerine varıncaya kadar ayrılmayacaklardır. İhtilâlci kadroların seçiminde yanılmış, aldanmış olabilirim. Ama istikbale ait ihtilâllerdeki görüşlerde hiçbir zaman aldanmamışımdır.

Kuvvet meselesine gelince, gene silahlı kuvvetlerdeki destekleyicilerimizdir. Çünkü ben ve arkadaşım Fethi Gürcan ordudaki kuvvetimizi en iyi bilenlerdeniz. Ben orduda iken de kumandalara bunu anlatamamıştım. Daima blöf yapıp kuvvet vehmediyorum, zannettiler. 21 Mayıs 963 öncesi silahlı kuvvetler içindeki kuvvet dökümümüzü yaparken en yakın arkadaşlarım bile bana ve Fethi 'ye inanmazlardı. Daima şüphe ile karşılanırdık. Ama 21 Mayıs 963 bunun aksini ispat etti. En kuvvetli yerimiz 3 'üncü ordu ve 1 'inci ordu mıntıkası idi. En zayıf yer de Ankara idi.

Buna rağmen Ankara 'daki kıtaların hükûmete sadık zannedilen çıkarcı kumandanlarının altından kıt 'alarını nasıl hareket ettirdiğimiz apaçık görülmüştür. Burada mahkeme safhasında parmaklıklar arkasına düşmüş

gençlerin hukukun açık kapılarından istifade ederek kendilerini kurtarmak için çabalamaları esas ruhtan uzaktır.

İnanmamış insanlar kolay kolay, muvaffakiyetsizlik anında karşılığı ölüm olan bir yolculuğa 22 Şubat ’ta emekli subayların kumandası altında çıkmaz ve asgari 5, azami 9 saat de çarpışmaz. Bunun aksini iddia edenler ancak kendilerini aldatırlar. Bunu zaman gösterecektir. Bu gibi psikolojik hatalarla ordu kışlasına döndürülemez. Ancak Türk ordusunun astları tarafından inanılan kumandanlar kurtarabilir. Bu hususta fazla bir şey söylemeye lüzum yok. İstikbalde her şey lafta değil, gözlerle görülecektir.

Türkiye ’ye İlişkin Değerlendirmem Şudur

Netice (özet):

Bugünkü Türkiye ’yi kıymetlendirmem şöyledir:

1. 27 Mayıs 1960 gününden beri Türkiye, ihtilâl vasatı içindedir ve hâlâ da bu durumdan kurtulamamıştır.

2. Türkiye ’de rejim davası henüz halledilmemiştir. Şimdiye kadar alınan yarım tedbirlerle ve zorlamalarla rayından fırlamış olan bu lokomotifin yerine oturtulmasına bugünkü şartlarla imkân yoktur.

3. Hedefine varmamış ihtilâller yüzde yüz zaman fasılalarıyla tekrar edilir. Canlı misali 27 Mayıs 1960 sonrası; 13 Kasım 1960, 6 Haziran 1961, 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963 ve İstikbal de (x) günü.

4. Türkiye ’nin ana davaları başta kültürel, iktisadi, sosyal ve siyasî olmak üzere dörttür. Bugünkü Büyük Millet Meclisi ve senatonun tutumu ile bu davaların radikal reformlarla halledilmesine imkân yoktur.

5. Siyasî partileri, Türkiye ’de finanse edenler, köyde ve kasabada ağalar, küçük ve orta vilayetlerde EŞRAFLAR, büyük vilayetlerde SERMAYEDARLAR ve PATRONLAR oldukça vatandaşın serbest seçimle rey kullanmasına imkân yoktur. Büyük Millet Meclisi ’ne gelenlerin seçimler sırasında sarf ettikleri paraları kurtarmak ve gelecek devre seçimlerine hazırlık olmak üzere yapılan nüfuz ticaretleriyle elde edilen meblağlar hariç, idari, ticari ve devlet mekanizması dejenere edilmektedir. Bu demokratik denilen sahte rejimle ilanihaye memleket idare edilemez.

6. Türkiye ’de hiçbir parti bir doktrine sahip değildir. Vatandaşları seçim kampanyasında yerine getirilmesine imkân olmayan vaatlerle aldatıp, kandırıp rey avcılığından başka bir şey yapmazlar.

7. 25 Ekim 1961’de Büyük Millet Meclisi ’ne cebir kullanılarak süngülerin tehdidi altında reisicumhur seçtirilmiştir. Reisicumhur ve onun seçmiş olduğu başbakan da hukuk ölçülerine göre gayri meşrudur.

8. Çankaya protokolünün silahlı kuvvetler baskısı ile tatbikatı anayasa ihlalidir.

9. Devletin anayasası, kanunları dururken devlet faşist sistemli protokollerle idare edilmektedir. (Çankaya protokolü, koalisyonu yaşatma protokolleri gibi.)

10. Silahlı kuvvetler, İsmet Pş. tarafından Büyük Millet Meclisi ve muhalefet partileri üzerinde daimi surette baskı vasıtası olarak kullanılmaktadır. Ne yazık ki milli güvenlik konseyi de bu hususta alet olarak çalışmaktadır. Bunun kadar memlekete zarar veren bir husus yoktur.

11. Bu durum karşısında iktidar partisi CHP ve koalisyon kanatlarının yanlış hareketiyle halkı orduya ve bilhassa subaylara karşı düşman etmektedir.

12. En mühimi memlekette tek güvenilir varlık olan Türk Silahlı Kuvvetleri İsmet Paşa ’nın “böl-parçala-işine gelmeyeni yut” taktiği ile paramparça hale getirilmiş ve birbirine düşman gruplar yaratılmış, silahlı kuvvetler bütünlüğünü kaybetmiştir.

13. Halk Türkiye ’de iki düşman kampa ayrılmış vaziyettedir. Her gün siyasî partililerin yanlış tutumlarıyla bu kin tohumları körüklenmektedir. CHP ve onun karşısında olan eski Demokrat Parti artıkları olan partiler bu hususta yarış halindedir.

14. Taviz politikası, statükoculuk, rey alamama korkusundan gericilik müsamaha ile karşılanmakta ve hatta teşvik edilmektedir.

15. Memlekette büyük bir iktisadi kriz ve işsizlik hüküm sürmektedir.

16. Beş yıllık planın, hazırlanış şekli ile rötuşa uğramış durumundan dolayı memlekette verimli bir şekilde tatbikine imkân olmayacaktır.

17. Hükûmet çok zayıftır. Memlekette her gün ihtilâl günü kesildiği için kimse yarınından emin değildir. Hükûmete itimat yoktur. Bazıları İsmet Pş.’nın şahsına bel bağlamış olarak hareket etmektedir. Bu vaziyet karşısında dış yardımın istenilen şekilde yapılmasına imkân yoktur. Para her

yerde ürkektir. İç finansmanın da temin edilmesi bugünkü şartlarla mümkün değildir.

18. Memlekette aşırı cereyanlar önlenememektedir. Kürtçülük probleminin bu tutumla halledilmesine imkân yoktur. Halk şahsi emniyetlerini korumak için vilayetine göre yer yer silahlıdır. Ve silahlanmaya hızla devam etmektedir. Çünkü memlekette mal, can, ırz emniyeti kalmamıştır.

19. Büyük şehirlerimizi sarmış olan gecekondu davalarının halledilmesine bugünkü hükûmet idaresinin anlayışı ile imkân yoktur. İleride kötü ideolojilerin burada yer etmesi ile Türkiye için en büyük tehlike kaynağını teşkil edeceklerdir.

20. Devletin içte ve dışta itibarı kalmamıştır.

21. 80 yaşında, tarihi fonksiyonunu yitirmiş bir lider şahsi kaprisleriyle (her ana meselenin hallinde kendi arzusunun tatmini için ağırlığını ortaya koymak suretiyle) memleketi uçuruma götürmektir.

22. Koalisyon hükûmetleri sokak mümayişlerini tertipleyen MDO gibi yeraltı teşkilatıyla zaman zaman kuvvetlendirilmeye çalışılmaktadır.

23. Türkiye ’de anayasa teminatı olan mal, can, ırz, mesken emniyeti yoktur. Doğudaki soygunlara çaresizlik, başkentteki gazete idarehaneleri ve parti binalarının tahribi hükûmet kuvvetlerinin gözü önünde olmaktadır. Şimdiye kadar da hükûmetin bu hususta en ufak önleyici bir tedbir almak için gayret sarfettiği görülmemiştir.

24. Vatandaşlar vasıtalı vergilerin yükü altında inim inim inletilmekte, mutlu azınlık, yaranlar ve damatlar ise daima birinci planda tutularak, partilerin ayakta durmasını sağlayan bu finansörler her türlü ticari kolaylıklardan istifade etmektedirler.

25. Senelerin Milli Şefi İsmet Paşa açık rejim deyimi ile memleketi bir zümre menfaatine silahlı kuvvetleri de alet olarak kullanıp kapalı rejimle milleti aldatarak idare etmektedir.

İşte bu şartların hüküm sürdüğü bir Türkiye ’de memleket sever olarak Türkiye ’nin kurtuluşu ancak bir silahlı müdahale ile mümkün olacağına inanıyordum. Vasat da müsait idi. Çünkü son olaylar bardağı taşırmış idi. Silahlı kuvvetlerdeki genç kuşakların tansiyonu da çok yükselmişti. Gerekli kuvvete de sahip olduğumuzdan ihtilâl şartlarının da tahakkuk ettiğine inandığımdan 21 Mayıs 1963 harekâtının yapılmasına karar verdim.

Türkiye ’de bir ihtilâlin mecbur kalındığı zaman tarafımızdan yapılması için ana fikirlerin özeti şudur:

1. İhtilâl muhakkak esaslı bir fikre ve doktrine dayanmalıdır.

2. Türkiye ’de doğacak bir halk ihtilâlinden önce yapılmalıdır.

3. İnönü, CHP lehine veya bir zümre menfaatine yapılacak bir ihtilâl teşebbüsünden önce hareket etmek suretiyle ihtilâlde ön alınmalıdır. Aksi, memlekette çok pahalıya mal olacağı ve çok kanlı yapılacağı kanaatinde idik.

Dikkat edilirse ihtilâl teşebbüs ve yapılış tarihleri daima esaslı vak ’aların ardından olmuştur. 31 Mart 963 teşebbüsü, 21 Mayıs 963 harekâtı gibi.

İleri Sürülen Gerçekten Uzak İddialar

Son olarak iddia makamının 22 Şubatçılar hakkında serdetmiş olduğu iddialarına çok kısa olarak temas edeceğim:

a. İddianamenin gerekçesindeki ATATÜRKÇÜLÜK görüşü çok sathi kalmaktadır. ATATÜRK ’ü anlayıp anlayamadığımıza gelince; doktrinimiz olan “Kemalizm” dikkatli olarak bir kere daha okunup hazmedilebilecek olgunluğa gelmişse anlayıp anlayamadığımız daha iyi anlaşılır.

ATATÜRK ’ün büyük nutku, İstiklal harbi tarihimiz ve inkılap tarihimiz iyi bir süzgeçten geçirilirse iddia makamının görüşünün ne kadar cılız kaldığı meydana çıkar.

b. İddia makamı 22 Şubatçılar ’ın sivil şahıslardan mühim paralar aldığını iddia etmektedir.

(1) 22 Şubat'ta 10 senesini doldurmamış genç subayları MSB yanlış bir tasarruf ile beş kuruş maaşsız olarak cemiyetin içersinde bırakmıştı.

(2) Bu genç subayların bir işe girinceye kadar 22 Şubatçılar olarak geçim kaynaklarını temin edebilmek için sosyal yardım maksadıyla bankada bir hesap numarası açıldı. Zamanın anlayışı bu banka hesabına el koyunca, yardım paraları elden veya posta ile bende toplandı. Ben de ihtiyaçlarına göre bu genç subaylara dağıttım. Son santimine kadar açık alınla hesap verecek durumdayım.

(3) Sivil şahıslardan, zenginlerden, EMİNSU derneğinden iane şeklinde para alınmamıştır. Toplanan paralar ordudaki genç subayların isteği ile şahıs başına (10) lirayı geçmemek üzere aralarında toplayıp bilhassa atış okullarından gelen paralarla 22 Şubatçı emekli arkadaşlarımız ve çok yakın tanıdığımız birkaç kişinin verdiği çok cüzi paralardır.

(4) Emekli general Selim Türkkan 'dan alınan 10.000 lira iki genç arkadaşa 5 'er bin lira olarak toptan ödemelerini vermek için alınmıştır. Bu paralar zamanında verilmese idi bu iki arkadaşın şimdiye kadar olan memuriyetleri yanacaktı. Bu para da sonradan ödenmek üzere borç olarak alınmıştı.

Bu para hesabını mahkeme safhasında birkaç kere verdim. Deliller dosyasında para hesabını gösterir defterimin her sahifesi lütfen bir kere daha okunsun, hakikatler anlaşılır. Bunu iddia makamı da iyi tetkik etmemiştir. Ama bizi küçük düşürmek için iddianamesine bu satırları maksatlı olarak yazmaktan da kendisini alamamıştır.

Bizler maddiyatla, menfaatla, tesanüt yaratmaya çalışan insanlar değiliz. Bu şekilde bağlananlardan da hayır gelmez ve nefret ederiz. Bizler bir fikre ve ideale inanmakla muvaffak olunacağına inanan insanlarız. Madde tesanüdü diye bir şey kabul etmiyorum.

c. Hayatta ihtiras peşinde koşan bir insan değilim. Bu iddiayı hiçbir zaman kabul etmiyor ve şiddetle reddediyorum. Benim kadar merhametli ve medeni bir ihtilâlcinin de bundan sonra Türkiye 'ye geleceğini tasavvur etmiyorum. Ziyanı yok, bu harekâtta bizler gibi fedailer de yok olsunlar. Memleket için her şey feda edilir. Yalnız unutmamalı ki tarih sayfalarının aydınlattığı hakikatlerden hiç kimse kurtulamamıştır.

Yüksek Mahkeme Heyeti

Müdafaamın son kısmına gelmiş bulunuyorum. Şurada görülen mahkeme sefahatı hakkında da hissiyatımı bildirmek isterim.

Müdafaama başlarken hayatta haksızlığa tahammül edemediğimi söylemiştim. Hakkın da en iyi şekilde tecelli edeceği yerlerin hukuk devleti içinde mahkemeler olduğuna inanıyorum. Fakat görülen manzara şudur: İlk hazırlık tahkikatından itibaren iddia makamının takip ettiği yolu mantık çerçevesinde kıymetlendirmeye imkân yoktur. İddia makamı bu harekâta katılmış insanları canı isterse sanık olarak getirip parmaklıklar arkasında mahkeme edilmesini istiyor, canı isterse tanık olarak getirtip sanıklar hakkında amme şahidi olarak dinletiyor. Bunu amme şahitlerini dinlerken bariz bir şekilde gördüm. Burada sanık olarak bulunan şahıslardan yüz bin kat suçlu olan amme şahidi diye dinlenen insanlar bir kahraman edasıyla kollarını sallaya sallaya salonu terk ederken, adaletin temsilcileri olarak vazife gördüklerini iddia eden iddia makamının da bizler gibi seyirci, hatta getirmiş olduğu amme şahitlerinin baştan aşağıya uydurma şahadetlerini dinledikten sonra haklarında en ufak kanunî bir muameleye tevessül etmek için harekete geçtiğini şahsen görmedim. (Zavallı bir sivil şoför Şükrü Aslan hariç) Hatta öyle ki, bazı sanık ve avukatlar tarafından bu gibi yalancı şahitlerin tevkifi için yapılan tekliflerinin de mahkeme süresince hiçbiri kaale alınmadı. Acaba hukuk anlayışı bu mudur? Bu yalancı amme şahitlerinin suçlamaları ile buradaki bazı sanıklar ceza göreceklerse çok yazık olacak.

İkincisi bazı şahısları korumak suretiyle bilhassa Ankara ’daki birliklerden merkez kumandanlığı, 28 ’inci Tüm. Topçu Kumandanlığı, Hava Kuvvetleri personelinin, generaller kademesine sıçramaması için göstermiş olduğu gayret de calibi dikkattir. Mahkemenin büyümemesi, sanıkların çoğalmaması, dışarıda gezen daha büyük suçluların meydana çıkmaması, himaye görmeleri acaba memleketin milli menfaatlerini haleldar eden bir sebep olarak ele alınıp da bu şekilde mahkeme kanalize edilmişse mesele yok, ama o zaman da hukuk devletinden ve Türkiye ’de beynelmilel anlamdaki hukuk kaidelerinden bahsedilemez. Bunları göre göre de Türkiye hudutları dahilinde yaşamak güçleşir.

Mahkeme sırasında senatör, milletvekili, ekserisi yüksek rütbeli subayı amme ve müdafaa şahidi olarak dinledim. Parmaklıklar gerisindeki bir kısım sanıkları dinledim. Çok kolaylıkla hakikatlerden uzaklaşabiliyorlar. İşlerine gelmeyen hususları hatırlamadıklarını beyan ediyorlar. Olmayan hadiseleri muhayyelelerinde yaratıp bazı sanıkları en ağır şekilde vicdansızca suçlayabilip kahraman kesiliyorlar. Kendi suçlarını kolaylıkla başkasının üzerine bırakabiliyorlar. Bu durumları gördükten sonra hisli bir vatandaş olarak Türkiye 'de yaşamaya imkân var mı? Hak ve adalet uğrunda çarpışanlarda ümit kalır mı? Onun için şahsen bu gibi haksızlıkları göre göre yaşamak istemiyorum. Şu üç sebepten dolayı ölümü tercih ediyorum.

1. Bir fikre, bir ideale inanmıştım. Bunun sürükleyicisi idim. Bu uğurda, inandığım bir dava olduğu için 1956 senesinde baş koymuştum, artık verme zamanı gelmiştir. Çünkü; bir lider, kendisine inanıp arkasından ölüme gelenleri en iyi tatbiki misali, bir dava, bir ideal, bir fikir uğrunda icap ettiği zaman nasıl ölüneceğini göstermelidir, ki geriden süren kökler bu fikrin, bu idealin sönmemesi için çalışmalarla gayelerine ulaşabilsinler. İşte bu vazife de bu anda bir lider olarak bana düşüyor.

2. İkincisi bu ideal uğrunda şimdiye kadar benimle birlikte çalışan bazı arkadaşlarımın büyük hadiseler ve büyük tehlikeler karşısında nasıl sarsıldıklarını, mahkeme huzurunda mikrofon başında nasıl küçüldüklerini gördüm. Kimlerle ölüm yolculuğuna çıktığımı anladım. Manen yıkıldım.

3. Üçüncüsü Türkiye 'nin kalkınmasını, ideal bir devlet haline gelerek vatandaşlarını, hakiki manada hukuk nizamı içinde yaşayarak refaha kavuşmasını ve muasır devletler seviyesine yükselmesi için hiçbir karşılık beklemeden hizmet etmek üzere 1956 senesinden beri en tehlikeli mücadelelere girdim. Göğüs gerdim. Muvaffak olamadığım gibi de halen Türkiye 'de değişen bir şey de göremedim. Memlekette gününü gün etme zihniyeti devam ettikçe bunun da tahakkukuna artık inanamıyorum. Bu şartlar içinde yaşamayı fuzuli görüyorum. Ölümden hiçbir zaman korkmadım. Şimdi de korkmuyorum. Hayatta şerefimle yaşadım, şerefimle mücadele ettim, yılmadım. Evlatlarıma bırakacağım en kudsi miras da eğilmeden, şerefimden kaybetmeden ölmektir. Onun için mahkeme heyetinden hiçbir talepte bulunmayacağım. Gayet samimi ve açık olarak

hissiyatımı bildirdim. Verilecek her türlü ceza beni memnun edecektir. Takdir hakkı sizlere aittir. Hürmetlerimle.

Talât Aydemir Emekli Albay

Başta mahkeme heyetini teşkil eden Hv. Alb. Lütfi Bey, gözleri sulanan Duruşma Hâkimi Dz. Alb. Numan Özdalga, sanıkların çoğu, dinleyiciler, avukatlar, hatta Tomson ile muhafızlık yapan saf, temiz, Anadolu çocuğu erler dahi ağlıyorlardı. Bu kadar derin ve hissi tesir yaratacağını tahmin etmemiştim.

Hakikatleri inandığım gibi hissederek dile getirmekten başka bir şey yapmamıştım. Tarihi ve hakiki vak 'aları geliş sırasına göre sıralamış ve samimi duygularımı riyasız, katıksız olarak aksettirmiştim. Artık mahkemede son sözümü söylemiş, senelerce içimde sakladığım arzu ve elemlerimi dökebilecek bir mahkeme bulabilmiş ve huzura kavuşmuş vaziyetteyim.

Büyük bir rahatlıkla mahkeme heyetinin vereceği kararı bekliyordum.

Mahkemenin vereceği karar adalet tarihinde mühim bir mevki alacak olan bir hukukî görüş ve anlayışı olacaktır. Neticeyi zerre kadar düşünmemekteydim. İnsanın hayatta Allah tarafından çizilmiş olan hayat çizgisini yani mukadderat denilen manevi alın yazısını değiştirmesi kendi elinde değildir. Şimdi diğer sanıkların müdafaası devam etmektedir.

5 Ağustos 963

Bugün sanıklardan eskiden en yakın arkadaşım olan Alb. Turgut Alpagut 'un müdafaasını avukatı olan kayınbiraderi Bülent Ağbeyoğlu yaptı. Şahsımı da hedef tutmak üzere yaptığı müdafaa ve tamamı ile inkâr ve yalanlara saparak eniştesini kurtarmak için, ileri sürdüğü iddialar Turgut Alpagut 'u çok küçük bir vaziyete düşürdü ki böyle şerefsizce bir müdafaa ile insanın ölümden kurtulması yerine ölmesi daha iyidir.

Artık cemiyet içinde bu şartlar altında yaşamak benim ölçülerime göre faydasızdı. Fakat insanlar çok geniş ve hazımkâr olabiliyorlarmış. Ahlak ölçüleri herkese göre değişebiliyor. Ve rahatlıkla cemiyet içinde fütursuzca

gezebiliyorlar. Türkiye her sahada bu kadar alçalmış fertlerle dolu olarak yaşadığına göre, ne ile düzelebilir acaba?

Sabahleyin ihtilâlcilerin mahkemesini büyük bir cesaret ile almış olan yegâne kadın avukat olan Nevin Selek hanımın müdafileri hakkında yaptığı müdafaaları dinledim. İftihar ettim. Asil davamıza inanarak ve içten gelerek kül olarak yapmış olduğu savunmadaki hukukî tahlilleri, çok iyi bir hazırlık neticesi olduğunu gösterdi. Hissetmek ve duymak her şeyi halleder. İnsanlar duyabilecek hale geldiği zaman olgunlaşabilir. Fikir adamı olur, her gün biraz daha idealistliğe yaklaşır. Yegâne kadın avukat olan bu hanımın mahkemenin birinci gününden beri müvekkillerine gösterdiği alakayı ve devamlı surette aksaksız olarak duruşmaları takip etmesi bir hukukçu olarak vazifesini tam manası ile yaptığına şahit oldum. Takdir ettim.

Bir günde iki zıt kutbu teşkil eden iki hukukçuyu aynı mahkemede görmek ne acı tesadüf.

6 Ağustos 963

Bu gün mahkemede üst zirvede beraber geceli gündüzlü çalıştığımız Bahtiyar Yalta ve Dz. Alb. Galip Gültekin ’in savunmalarını avukatları yaptılar. Müvekkillerini küçültmekle yarış ettiler. Bu durumdan kendisini kurtarmak için Bahtiyar Yalta ’nın şahsen yapmış olduğu yazılı müdafaası onu kitle huzurunda kurtaramamıştır. Maalesef o da nazarımda artık bitmiştir. İbret verici hadiseler. Hele Galip Gültekin ’in avukatının yaptığı müdafaaya aynen iştirak etmesi kadar ahlak zaafı olamaz. Bu arkadaşın kurtulup cemiyet içersinde nasıl gezeceğini merakla bekliyorum. Fakat gezecekler, belki de sahte idealistler olarak kendileri gibi bulacakları şahıslarla yeni kadrolar içinde yine günlerini gün edecekler. Hayırlısı olsun. Hukuk adamları bu şekilde icrai sanat ediyorlar. Yazıklar olsun. Demek avukatlar da sanıklara göre seçiliyor.

7 Ağustos 963

Bugün Avukat Hilmi Özarpat ’ın müdafileri hakkında yaptığı savunmaları dinledim. Hukuk mesleğinden ve yalancı hukukçulardan nefret ettim. Eğer avukatlık mesleği bu ise, çok acayip bir adalet mekanizması içinde yuvarlanıp gidiyoruz. Bu zat ne yazık ki öğrendiğime göre de Harp Okulu

’nda hukuk öğretmenliği yapmış, çok yazık. Ahlak kaidelerinden yoksun, yalnız maddiyata taparak adalet mekanizmasını iğfal eden bir hukukçu olarak mahkeme huzurunda savunma yaptı.

Savunmasına başlarken “Böyle anayasaya karşı gelen insanların davasını savunmak mecburiyetinde kaldığım için çok üzgünüm” diyen bu sahte hukukçu herkesin gözü önünde yalan söylemekten, hadiseleri tahrif etmekten, kendi sahtekâr müdafilerini savunmak için herkese haksız yere sataşmaktan da kendini alamadı. Müdafileri şu şahıslardı:

1. Dz. Alb. Galip Gültekin 2. Og. Yb. Necati Taylan 3. Hâkim Üsteğ. Alp Pusat

4. Top. Yb. Behzat Tanır 5. Top. Yzb. Melih Özkul 6. Alb. Cahit Aksoy

7. P. Üsteğ. Cihangiroğlu 8. Sv. Bnb. Sefa Seven (iyi bir insan) 9.

8 Ağustos 963

Bugün mahkemede Halim Menteş-Dündar Seyhan-Necati Ünsalan-Mustafa Ok ’un avukatı Kemal Tamer müvekkillerinin müdafaalarını yaptı. Hazırlığı, davayı kül olarak ele alışı iyi idi. Yalnız Mustafa Ok şahsen yaptığı müdafaada çok küçüldü. Müdafaasının bazı yerlerini okuyamadı. İki sebepten ileri gelebilir. Ya bazı hakikatleri tahrif etmiştir ya da kendisinin şimdiye kadar kazanmış olduğu mükâfatları, birincilikleri yazmıştır, (her ikisi için de utanç duyacağı için) okuyamamıştır. Kanaat odur.

Necati Ünsalan ’ın bugün de gayet açık olarak 22 Şubat ’ta hava kuvvetleri hesabına çalıştığı, bize o gece ihanet ettiği bir kere daha bütün çıplaklığı ile ortaya çıktı.

En iyi konuşmayı yine Dündar Seyhan mertçe bir eda ile yaptı. Şu noktaları gayet açıkça ve veciz bir ifade ile belirtti. Dündar Seyhan bir müddet evvel tahliye edilmişti. Dışarıda kendisine yapılan muameleyi anlattı:

1. Dündar ’ın oğlu Harp Okulu ikinci sınıfındadır. Mevkuftur. 2 No. mahkemede mahkeme edilmektedir. Ziyaretine gitmiş, görüşmesine müsade etmemişlerdir. (Ne acı tecelli)

2. Tahliye edildikten sonra peşine bir polis takmışlar adım adım takip ettiriyorlarmış.

3. Gece yarısı Emniyet I ’inci şubesine çağrılarak neden tabiî senatörler ve milletvekilleri ile konuşuyorsun diye sorguya çekmişler, ifadesini almışlar.

4. Dündar ihbar mevzuunda Alparslan Türkeş ’i hedef alarak iyi bir konuşma yaptı. Onları rezil etti.

“21 Mayıs İhtilâl haberini duysa idim hiçbir suretle ihbar edemezdim. Bende beraber çalıştığım eski arkadaşlarımı ele vermek diye bir şey yoktur” dedi. Bu söz ile neler anlatmak istediği anlaşılmıştı. Tabiî herkes hissesini aldı. İşte günün dikkat çekecek hadiseleri bunlardı.

9 Ağustos 963

Bugün mahkeme salonunda iyi bir gün yaşanmadı. Sorgulama sırasında bu davanın yürütülmesinde en önde bulunan 22 Şubatçı kadrosunun bazı arkadaşlarımın tehlike karşısında kendilerini kurtarmak için yaptıkları çekingen savunmalar ve maddi vakaların hakikatlere uygun anlatılmayışı, bazı küçük hesaplarla bildiklerini söylemekten çekinmeleri hatta yalan söylemeleri neticesi davayı küçültmüş ve ilk büyük taarruza bazı soysuz avukatlar tarafından yakın arkadaşlarımın bunlara teslim ettikleri silahlar ile çok ağır derecede yaralanmışımdır. Bunun neticede böyle olacağını biliyordum. Ama kimseye ilk günlerdeki düşüncelerimi kabul ettirememiştim. Şimdi cezasını hep birlikte çekmeye mecburuz.

36 sanığın avukatı olan Turan Ayata genel müdafaasını yaptı. Bu şahıs karmakarışık fikirli, neyi müdafaa ettiğini bilmeyen, konuşmaları esnasında birçok zühullere düşen, birbirini nakz eden fikirlerle konuşan mugalatıcı, sahte inanışlarla, tüccar zihniyeti ile yalnız para kazanmak için hukukçuluk mesleğini kendine seçmiş bir tip. Ne acıdır ki bu zat da 14 senedir Harp Okulu ’nda anayasa hukuk hocalığı yapmış olduğunu iftiharla söylüyor. Demek Harbiye 945’ten beri kimlerin elinde imiş. Diğer Av. Arkadaşı da Şahap Homriş tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş. Zaten başka türlü uyuşmalarına imkân yok. Müdafaa ettiği sanıklar:

1. Em. Üsteğ. Ayhan Öcal (22 Şubat emeklisi), 2. P. Yzb. Gökhan Kasapoğlu (14 'çü yalancı, o gece ihanet eden bir sb.), 3. P. Bnb. Hüsamettin Paksoy (o gece vazifesini yapmış, ağırbaşlı iyi bir sb.), 4. Dz. Güv. Üsteğ. Erol Işıltan (O gece tam vazife yapmış karakterli bir sb.), 5. Tank. Teğ. Erol Akkıvılcım (O gece tam vazife yapmış idealist bir genç.), 6. Sv. Üsteğ. Yüksel Erol (Yalancı-korkak, liyakatsız-karaktersiz bir sb.), 7. Tank. Üsteğ. Metin Turgan, 8. Teğ. Hasan Bilici, 9. Sv. Teğ. Coşkun Savaş (İdealist bir sb.), 10. Sv. Üsteğ. Özkan Tansel (İyi, o gece tam vazife yapmış idealist bir sb.), 11. Tank. Üsteğ. Ferit Kelecek (Gece kahramanca vazife yapmış idealist bir sb.), 12. Tank. Teğ. Alâttin Açan (O gece vazifesini kahramanca yapmış idealist bir sb.), 13-14. Sv. Teğ. Yüksel Akar, Tank. Teğ. Yiğit Erdem (İlk defa mahkeme huzurunda aldatıldıklarını söyleyen nankör talebelerim, genelkurmayda tevkif edildikleri gece iyice doldurulmuş insanlar ve bu yüzden zaten tahliye edilmişlerdi. Mükâfat olarak.), 15. Tnk. Teğ. Tuncer Yener (Kalıbının adamı bir insan değilmiş, yalancı, palavracı. Hareketten önce, Üsteğ. İlhan Baş ile planlama yaparken ben bir adam zannedip birinci Tank şöförü olarak tayin etmiştik. Her şeyden daha önceden haberdardı. Karakter zaafı var imiş ne bilirsiniz!), 16-17. Tnk. Teğ. Güney Tanju, Tnk. Teğ. Turan Uzun (Çok iyi, terbiyeli subaylar, yalnız pasif hareket etmişler.), 18. Tnk. Teğ. Hasan Kıran, 19. Tnk. Teğ. Güner Küçüksü, 20. Tank. Üsteğ. Zeki Yılmaz (O gece vazifesini tam yapmıştır.), 21. Sv. Teğ. İhsan Seçgül (O gece kahramanca vazife görmüş idealist bir sb.), 22. Sv. Üsteğ. Zeki Celep (Tam vazife yapmıştır.), 23-24. Tnk. Teğ. Aycan Ünlü, Personel Teğ. Erbil Yücelten (Her ikisi de o gece kahramanca vazife yapmışlar, idealist sb.lardır. Aynı zamanda çok mütevazı insanlardır.), 25. Tank. Teğ. Erkan Mersin (O gece kahramanca vazife yapmıştır.), 26. Üsteğ. İzzet Şener, 27. Sv. Üsteğ. Osman Ağaoğlu (Vazifesini yapmış, fakat sonra pasif kalmış.), 28. Sv. Teğ. Mustafa Şakaroğlu (Vazifesini yapmış idealist bir sb.), 29. Tnk. Bnb. Mustafa Üstünel (Yalancı bir sb.), 30. Tnk. Üsteğ. Turhan Erdemgil (İdealist bir sb. olarak tanıyordum. Mahkemedeki ifadeleri ve gösterdiği bazı gayretleri iyi karşılamadım.), 31. Tnk. Üsteğ Sacit Uluç (Çekingen bir sb. II. 24. Tuğ. meydana gelen olayları haber verip buraya sanıkları getiren bir subay olarak arkadaşları göstermektedir.), 32. Tank. Teğ. Orhan Tuncer (O gece tam vazife yapmış çok kahraman, çok idealist bir subay. Küçük olmasına rağmen çok cesur. Buna ben Mercimek Teğmen ismini taktım, sempatik bir genç.), 33. Tnk. Üsteğ. Fahri Ergun (İdealist bir subay, güvenilir bir insan,

heyecanlı.), 34. Tnk. Üsteğ. Uysal Altuğ (O gece tam vazife yapmış, idealist, güvenilir, cesur bir sb.dır, 22 Şubat ’ta Ankara ’da Tank Tb. idi. Gayet sağlamdır.), 35. P. Bnb. Rıdvan Metal (İyi bir insandır, yalnız cezaevinde çok çekingen halde gördüm.), 36. Em. Hv. Alb. Fethi Işıklıtepe (Çok yalancı, karaktersiz, yalancı şahit getirmek sureti ile yakasını cezadan kurtarmıştır. Avukatları ile aynı karakteri taşımaktadır.)

Böylece 36 sanığın duruşması bitti.

10 Ağ. 963

Bugün dünden kalma sanıkların müdafaalarına devam edildi. P. Binb. Rıdvan Metal ’in ikinci avukatı Muzaffer Bey ’in yaptığı müdafaa çok iyi noktalara temas etti. İdealist bir avukat olarak müdafaa yaptı. Diğer avukat Turan Ayata ile taban tabana zıt ana görüşlere sahip. Demokrasi anlayışı benim görüşlerime çok uygun. Takdir ettim. Aynı zamanda cesaretle bugünkü ağır şartlar altında fikirlerini açıkça söyleyebildi.

Bundan sonra İzzet Köz ve Necati Sertöz müdafii Mustafa Deliveli söz aldı. Başlangıç konuşması çok güzeldi. Cesaretle fikirlerini ortaya koydu. Hükûmete, örfi idare komutanına, savcıya ve tüccar zihniyeti ile hareket eden avukatlara iyice çattı ve ders verdi.

Hv. Em. Bnb. İzzet Köz:İhtilâl öncesi ve o gece bütün gayreti ile vazifesini yapmıştır. 05.30 da Eskişehir üssünden (4) adet F-100 uçaklarını getirtmiş, genelkurmay ve hava kuvvetleri karargâhını makineli tüfek ateşi ve roket ile ateş altına aldırtmıştır. Yalnız mahkemede korkudan veya Hv. kuvvetleri komutanının yaptığı tehditlerden çekinerek veya geride kalan arkadaşlarını ele vermemek için her şeyi inkâr etti. Çok yalancı bir şahıs olarak tarihe geçecektir. Zararı kendisine ve ailesine olmuştur. Mahkemede yaptığı konuşmalarla iyi bir aktör rolünde idi. Bir ihtilâlciye yakışmaz, ezilmeler ve büzülmeler gösterdi. Bence bu hareketleri tasvip görmez.

Em. P. Yzb. Nihat Sertöz:O gece gücü yettiği kadar vazifesini yapmıştır. Yalnız mahkemede korktuğundan çok yanlış yollara saptı, yalancı bir insan durumuna düşmüştü. Hakikaten de yalancı ve seviyesi de düşük bir insanmış, iyi tanıyamamışım.

22 Şubat sonrası bazı arkadaşlar beni bir sahada ikaz etmişlerdi ama kıymet vermemiştim. Yanılmışım onlar görüşlerinde haklı imişler.

12 Ağustos 963

Bu gün mahkemede içimizde sanık olarak bulunan Harp Okulu talebeleri Kemal Ülkütanak ’ın savunması ile başladı.

Bu talebe o gece tam vazifesini yapmış, cesur, mütevazı, idealist bir gençtir. Harekât bittikten sonra yeni Harp Okulu K. Tuğg. Burhan Ercan tarafından çok fena halde dövülmüş, üç gün yediği dayaktan dolayı boynu ve boğazı şişerek yemek yiyememiş. İşte Türk generallerinin cesaret ve intikamcı zihniyetleri. Bu general o gece hiçbir yerde kabadayılık edip gözükememiş, her iş bittikten sonra yalancı pehlivan gibi ortaya çıkıp parsa toplayanlardan biridir. Bunun mükâfatını da hemen görmüş, kavuk kaparak H. Ok. K. olmuştur. Hatta ifadeler alınırken P. Yzb. Nihat Çonguroğlu ’nu da döverek kulağını sağır etmiştir. İşte tatlı su kahramanları. Bu hisle hareket eden bir general orduda ne işe yarar ve ne kadar tutunabilir, ne kadar yaşatılır? Kendisini eskiden de tanırım maalesef. TSKB teşkilatından idi. Alb. Selçuk Atakan ’ın zoru ile bize tesir ederek Paşa yaptırmıştık. Meğer Selçuk Atakan ’ın zamparalık arkadaşı imiş. Bu hususta 2 ’inci O. Kur. Bşk. iken ve Afyon ordu evinde geçen pespaye hareketlerini de yakın şahitlerden dinledik. İşte milletin gözbebeği Harbiyeliler, Kartal yuvası Harp Okulu böyle [...] bir generalin emrine terk edilmiş vaziyette.

Bundan sonra Hv. Bnb. Cemal Özdemir ’in müdafaasını avukatı yaptı. Bu Bnb. o gece vazifesini yapmak için çırpınmıştı. Kendine göre yapmıştır da, fakat mahkemede çok yalan söylemek suretiyle şahsiyetsiz bir duruma düşmüştür. Bu da diğer havacılar gibi aktörlük yapmıştır. Yalancı şahitler getirtmek suretiyle cezadan kurtulma çareleri aramıştır. Karakter itibari ile çok zayıf bir Hv. subayı imiş. Havacılardan Em. Bn. Hv. İzzet Köz, P. Yzb. Nihat Sertöz, Hv. Bnb. Cemal Özdemir mahkeme edilen sanıkların en yalancıları olmaları dolayısıyla, Avukatları Deliveli bunları savunurken çok zor durumda kaldı. Yalancı bir avukat durumuna düştü.

Hukukçuluk çok nazik bir meslek. İnsanları karakter bakımından birinci derecede yansıtıyor. Onun için avukatlar para kazanmak için değil, haklı ve

karakterli insanların davalarını almalı ve savunmalıdır. Aksi takdirde meslek haysiyeti diye bir şey kalmıyor.

Eğer Hukuk anlayışı bu ise yazıklar olsun. Bu cemiyetin, bu nazariyeler ile kalkınmasına ben imkân göremiyorum. Avukat Deliveli ’den sonra Bnb. Cemal Özdemir, yazılı olarak savunmasını mahkeme heyetinin gözünün içine baka baka, yalanları dize dize okudu. Mahkeme azası Hv. Alb. Lütfi Bey Hv. Ordusuna mensup muvazzaf bir binbaşının bu durumu karşısında utancından kulaklarına kadar kızarıyor ve üzülüyordu. Ben de bu muhterem yapılı zatın yüzüne mahcup olmaması için mahsus bakmıyordum. Bu binbaşı yalancı şahit olarakHv. Kr. Alb. Fikret Soyçek ve 12 ’inci Üs. K. bir Hv. Alb. da getirmişti. Ayrıca metresi olan çirkin bir Amerikalı “Beatris” isimli birisini de getirmişti. Amerikalı kadın açıkça yalan söylemişti. Ahlaksız olan bir kadının Amerikalı olması da bir meziyet zaten sayılmaz. Bir Türk subayının böyle bir ahlaksız Amerikalı ’dan şefaat dileneceğini hiç aklıma getiremezdim. Ama ne yapalım ki maalesef bir Hv. Bnb. bu gibi küçültücü hareketleri kavrayacak bir karaktere sahip değildi. Bunlar nasıl cemiyet içersinde gezecekler şaşıyorum, ama yalnız benim gibi düşünebilenler şaşacak. Çünkü burada aşağı yukarı herkes bu sahada yarış halinde.

Bundan sonra Em. Kur. Alb. Asım Mutludoğan ’ın Av. Lütfü Bey müdafaasını yaptı. Bu albay 22 Şubat ’ta emekli olmuştu. Çok pasif bir insandır. Bizlere hiçbir faidesi olmamıştır. Savunmasında da 22 Şubatçılığının tesadüfen olduğunu söylemiş, o etiketini bile inkâr etmişti. Ondan dolayı hiçbir vasfı ve bizimle ilişiği yoktur. Şahsen hazırladığı savunmasını da okumadan verdi, kim bilir içinde neler vardı. Bu âdeti de Alb. Yaşar Başaran çıkardı. Mahkeme huzurunda okuyacak yüzleri olmayanlar ekseri böyle yapıyorlar. Çünkü burada neler öğrendik, neler gördük, ne ince taktikçiler varmış meğerse içimizde.

Bundan sonra Em. Kur. Alb. Emin Arat ’ın avukatı Şevket Bulgu, Emin Bey ’in sayfalarca savunmasını yaptı. Büyük bir fikir adamı olduğunu, Türkiye ’de eşi bulunmadığını, sayfalarca yazılar doldurmak suretiyle öyle bir meth etti ki, öyle göklere çıkardı ki, yerimizde otururken ben utandım. Çünkü bu gibi yerlerde insanlar tevazu içinde yüzmeli. Emin Bey yükselmiş olmadı. Bence küçültülmüş oldu. Benim telakkim, ahlak görüşüm öyledir.

Ama ne yapalım ki burada her türlü mizansen daha evvelden avukatlarla anlaşıp hazırlanıyor. Sonra hiçbir şeyden habersizmiş gibi hareket edilerek etraf kandırılmaya çalışılmıştır. Herkesi kör, âlemi aptal zannediyorlar. Çünkü Emin Bey avukatının yaptığı müdafaadan sonra avukatını hiç görmediğini söylüyor. Ama avukatı savunmasını yaparken Emin Bey ’in şahsen okuyacağı müdafaasını bilmem kaçıncı sayfasının kaçıncı sayfasında bunu kendisi daha iyi belirtecektir diye belirtiyor. Kim kimi kandırmak istiyor anlayamadım. Bizi de karşılarına alıp fikriyat aşılamaya çalıştıkları yeni teğmenlerden biri zannediyorlar. Neyse avukat savunmayı bitirdi, beraatini istedi.

Öğleden sonra şahsi savunmasını kendi okudu. Çok uzundu. Türk tarihini etüt ile işe başladı. Sıra Kemalizm doktrininin hazırlanışına geldi. Bunu hazırlayan yalnız kendisi ile Bnb. Bahtiyar Yalta ve bir aralık da Dz. Alb. Galip Gültekin ’i soktu. Ve bizlerin de bunların hazırladığı doktrini kabul ettiğimizi söyledi. Hele beni de bunların içinde söyledi. Ben şu kadarını söylüyorum: O doktrinin nasıl hazırlandığını, kimlerin emeği ve hissesi olduğunu iyi bilirim ama buraya yazmaktan hicap duyarım. Yb. Rıfkı Ertem yapılan çalışmalara şahittir. Ben hiçbir zaman Kemalizm ’i onu iddia ettiği şekilde ondan ve Bahtiyar Yalta ’dan öğrenmedim. Fakat ne yapalım ki bugün her şey onların yaptığı inkârcı açıklamalarla revaç buluyor. Ziyanı yok. Her şey onların olsun. Bana doğruluğum, hakikatlerden ayrılmamam yeter.

İkincisi; o gece radyoda okunan anonsun yazılış şeklini tamamı ile yalan olarak anlattı. Nefret ettim.

Üçüncüsü; Dündar da grubu ile yapılacak birleşme görüşmelerine 22 Şubatçılar namına kendisi, Bahtiyar Yalta, Mustafa Ok, iki gün üst üste resmi temsilci olarak bizim reyimizle gitmişlerdi. Ama ne yazık ki onu da yalan söyledi. Güya çarşı pazara çıkmış, tesadüfen onların yazıhanesine uğramış. Allah böyle dünya çapındaki fikir adamlarını metheden avukatları ile nasıl buluşturuyor.

Dördüncüsü; İsteseydim her türlü lider olurdum, ben kimsenin peşinden gitmedim, diyor. İnsanlar her şey olmak isterler ama lider sözle olunamaz, hareketle, cesaretle, korkusuz, yalan söylemeden, yılmadan çalışmakla olur. İstek başkadır, olmak başkadır. Hele liderlik herkesin zannettiği kadar kolay

kazanılacak bir unvan değildir. Hele Emin Bey ’e göre hiç değilmiş. Eğer 21 Mayıs 963 İhtilâli olmasa idi Emin Bey ’i anlamayacaktık. İhtilâlden evvel kendine çok hürmet ederdim. Çok beğenirdim. Hatta kendisi harekât muvaffak olsa idi “Bütün haklarını alacaksın, geçen Ağustos ’tan geçerli olarak General olacaksın. Hemen akabinde Başvekil olacaksın” dediğim gün ihtilâlden bir hafta önce idi. O gün gözleri parlamış, ağzı kulaklarına varmıştı. Bu hususu Dz. Alb. Galip Gültekin ’e de daha evvelden söylemiştim. “Siz layık görüyorsanız peki” demişti. O günler benden iyisi yoktu. Ne hazin tecellidir. Onlar pembe köşklerde oturacaktı. Ben ve diğer mert arkadaşlarım, Fethi Gürcan, Yb. Rıfkı Ertem gece gündüz emniyetlerinde, eski rütbelerimizle, kıtalarımızın başında bu zatların emniyetlerini hayatlarımız pahasına gene mahrumiyet içinde koruyacaktık. Bu başvekillik konusunu yazmayacaktım ama madem ki E. Arat bugün kendiliğinden ümit edilmeyen yalancı ve müfteri durumuna düştü. Artık her şeyi hak etti.

Şimdiye kadar ihtiras sahibi olduğunu bilirdim ama bu kadar alçalarak muhterisliğini açığa sunacağını ümit etmemiştim. Şimdiye kadar yaptığı her şeyi yıktı. Artık sahte idealistlerden nefret ediyorum.

Fikir adamına, doktrini yazdım diye övünen, Kemalist geçinen bir adama yalancılık ve bana “anons” hakkında söylediği sözlerle iftira atmak hiç yakışmıyor.

Ben gerçek Atatürkçü ve hakiki Kemalist ’im. Onun anladığı manada Kemalist = Yalancılık diye anlamıyorum. Takbih ediyorum. Bu tip insanlar başkalarına verirler talkımı, kendileri yutarlar salkımı cinsinden. Ama artık kendi kendilerinin karakter imtihanlarını vermişlerdir. Hayırlı olsun, inşallah ileride arzuladıkları liderlik gayesine yükselirler.

Sıra P. Bnb. Kemal Kâhyaoğlu ’nun savunmasına geldi. Avukatı Şükrü Hanağasıoğlu savunmasını yaptı. Bu sanık ile ihtilâl öncesi bizzat temasta idim. Jandarma hizmetinde olarak vazife görüyordu. J. Subay okulundaki ve J. Muh. Tk. ’daki teşkilatımızın hepsini buna bağlamıştım. İyi bir insan olarak tanımış, güvenmiştim. O gece için çok mühim vazifeler vermiştim. Fakat yapamadı, yalancı bir subay olarak meydana çıktı. Kendinin yapacağı yazılı müdafaasını da okumadan verdi.

Sıra P. Teğ. Metin Akpınar ’a geldi. Bu subay gece tam vazifesini yapmış cesur, idealist bir subaydır. Her bakımdan güvenilir. Her türlü zorluğu o gece yenmiştir. Ne yazık ki beraber çalıştığı Bl. K. P. Yzb. Nüsret Karakaş adam çıkmamıştır.

Bugün mahkemede sırası ile şu sanıkların savunmaları yapıldı. Avukatları Vecihi Işık ’tı.

P. Yzb. Nihat Çonguroğlu:Daha önceden de tanırdım. Benim H. O. K. kumandanlığım zamanında 8. B. L. K. idi. 22 Şubat hadiselerinde emekli olmamıştı. O gece Harbiye ’ye çıkarken ilk defa aşağıya doğru inen Harbiyelilerin başındaki 9. Bl. kumandanlık ediyordu. Radyo anonsu değişinceye kadar vazifesini yapmış, sonra da çekinerek Harbiyelileri terk etmişti.

J. Teğ. Abdullah Yılmaz:O gece kendisine vazife verilmediği halde inisiyatif ile hareket etmiş ve tam vazifesini yapmıştır. Son derece cesur hareket etmiş idealist bir subaydır. Kendisine çok güvenilir. Seri karar sahibidir.

Tank. Yzb. Mehmet Özmaden:Bu subay iyi bir insandır, vatanperverdir. Yalnız şahsen yazdığı savunmasında bazı cümleler ve kelimelerle kendini küçülttü.

Tank. Yzb. Fahrettin Odabaşı:Pasif ve hadiselere aykırı konuşan bir subay. Yalan beyanda bulundu.

J. Teğ. Orhan Şahin:Eskiden beri çok iyi tanırım ve severim. Cesur, atılgan, her sahada vazife yapar, güvenilir bir subaydır. O gecede de kendisine düşeni yapmıştır, ama ne yapsın ki yalnız bırakılmışlardır.

Tank Yzb. Mustafa Şahan:Bu subay kanunun boşluklarından istifade etmesini iyi bilen, zeki bir insan. Yalancı, güvenilmez, hiçbir işe yaramaz bir tiptir. Mahkeme safhasında kanaatim budur. Suçluluktan kurtulmuştur.

Sonra sıra sanıklardan Sv. Teğ. Tezcan Özaltan, Sv. Yzb. Mehmet Gül, Sv. Teğ. Mustafa Karazeybek, Sv. Üsteğ. Yaşar Korkut ’ların avukatları mazeret beyan ederek bu sanıkların savunmalarını okumadan mahkemeye tevdi etti.

Her dört sanık da o gece vazifelerini yapmışlardır. Yalnız en cesur ve azimli hareket eden Teğ. Mustafa Karazeybek ile Sv. Üsteğ. Yaşar Korkut olmuştur. Bu iki genç de ayrı ayrı birer değerdir. Her zaman için güvenilir, idealist insanlardır. Mehmet Gül Yzb. kalıbının adamı değildir.

Sıra P. Bnb. Elmas Gençer ’e geldi. Müdafii Necati Işıl. Bu Bnb. o gece 229. P. A. No. amiridir. Tesadüfen bu harekâta sürüklenmiştir. Baskına uğramıştır. Saf bir insan tipi olarak mahkemede jestler takınmıştır. Savcı tarafından beraati istendikten sonra şımarmış, bazı heyecanlara kapılmış, usulsüz konuşmalar yapmıştır. Şahsen yaptığı müdafaada da adamakıllı saçmaladı. Riyakâr bir subay durumuna düştü.

Sv. Teğ. Muhterem Erol Aydın: Yedek subaylıktan geçme bir subay, kültür seviyesi noksan, at sevgisi diye bir şey tutturmuş gidiyor. Garip bir tip, hayalci, güzel sanata düşkün, yalancı bir subay. [...] Yazılı ifadesini okumadan verdi. Avukatları Vecihi Işık savunmalarını çok iyi bir konuşma ile kapadı.

Av. Saffet Olgaç:Bu 22 Şubatçıların avukatı idi. Müdafaa günü her nedense gelmedi. Sebebini anlayamadım. İhtilâlden evvel çok celalli idi. Ama hapishane onu moralman yıkmıştı. Tahliye edilinceye kadar çok buhranlı günler yaşadı. İnsanlar sırat köprüsünde belli olurlar. Mahkemeye savunmasını yazılı göndermişti. Bence iyi bir not almadı.

Sv. Yzb. Sabri Sarıyer:O gece vazifesini yapmıştır. Fakat ifadeler esnasında sarsılmıştır. Avukatı Fehmi Özçelik savunmasında hukukî tahlilleri çok ince bir süzgeçle yapmış, bilgili bir hazırlık ama sonradan Sabri ’den öğrendim ki esas savunmayı hazırlayan Avukat S. Cindoruk imiş. Takdir ettim.

P. Yzb. Nüsret Karakaş:O gece Yb. Rıfkı Ertem ile alaya girip 2. Bölüğü (kendi Bl) alarak vazifesini yapmak üzere Rıfkı Bey ’in emrine uyarak ihtilâl planı gereğince hareket etmiştir. Yalnız Ali Elverdi ’nin yaptığı anons ile bölüğünü bırakıp kaçmıştır. Sabaha karşı da alayına iltihak edip Harp Okulu ’nun kuşatma harekâtına 229. P. A. yine bölüğü ile karşı kuvvet olarak katılmıştır. Şahsi müdafaasını yazılı olarak okumadan verdi.

Tank. Yzb. Fevzi Bingöl:Avukatı Ahmet Çoşkun. Fevzi Bingöl o gece vazifesini tam bir cesaretle, inisiyatif ile hareket etmiştir. Mertçe ifade

vermiş, çok iyi, güvenilir, idealist bir subaydır. Her bakımdan güvenilebilir. Dürüst ve iyi karakter sahibidir. Her zaman için itimada şayandır. Arkadaşlarını kurtarmak için de feragatle onlara kanat germiştir.

Tank. Teğ. Tevfik Sarıkaya:O gece vazifesini yapmıştır. Zekidir, kanuni yolların açıklarından iyi istifade etmesini biliyor. Şahsından bahis etmesini seviyor. Mahkemenin son günlerinde sarsıldı. Eski itimatlılığını kaybetti. Savunmasını okudu, orada kanaatlerimde yanılmadığımı anladım. Bu teğmen son günlerde Em. Kur. Alb. Emin Arat ile hemşehrilik saikası ile arkadaşlık ediyordu. Çok tesir altında kalmış.

Sv. Teğ. Mehmet Çihangiroğlu:O gece imkân dahilinde olan vazifesini yapmış, güvenilir bir subaydır. Yazılı müdafaasını da mertçe hazırlamıştı, okudu.

Sv. Teğ. Enver Apaydın: O gece vazifesini yapmıştı. Ek müdafaasını okumadan verdi.

J. Üsteğ. Mehmet Erengül:O gece Rıfkı Ertem ile beraber alaya girmiştir. İlk anlarda vazifesini yapmıştır. Anons değişince o da değişmiştir birçok subay gibi ve sabaha karşı Harp Okulu ’na taarruzda da vazife almıştır. Mahkemede tutumu iyi değildi.

14 Ağustos 963

Bugün 14 ’lerin yani Alparslan Türkeş, Rıfat Baykal, Muzaffer Özdağ ’ın avukatları Atalay Peköz-M. Ali Akyüz tarafından savunmaları yapıldı.

Benim için mühim olan o gece yapacağımız ihtilâl hareketini ihbar ettiklerini nasıl gizleyecekleri ve hangi kalıba sokacakları idi. Bu nazik mesele ince bir taktikle geçiştirilmek istendi. İhbar edildiği saat 20.00 ’de ihtilâlin kimin yapacağı bildirilmemiştir, dendi.

Halbuki sorgulamada ve amme şahidi olarak dinlenen Fuat Uluç şahadetinde bunu açıkça bildirmişlerdi: “AYDEMİR” ismi ihbarın içinde geçmişti. Fakat müdafaada kimsenin dili buna varmıyordu. Ama ne yapsalar Türkeş ve arkadaşları muhbirlikten ve bu lekeden hayatları

boyunca amme nazarında kurtulamayacaklar. Ben de ölünceye kadar o gece bana karşı yapılan bu arkadan hançerlemeyi unutamayacağım.

Benim indimde Samet Kuşçu ’dan da daha suçludurlar, ama ne yapalım. Siyasî rekabet, kendilerinin bir hareket yapma güçlerinden mahrum oluşu, Liderlik ihtirası Türkeş ’i o akşam bu yola kadar sürüklemişti.

İkinci avukatları olan M. Ali Akyüz davada müdafilerden ziyade siyasî ve politik bir cepheden savunma yaptı. İ. İnönü ’yü ve hükûmeti, CHP ’yi hadiselerin oluşundan sorumlu tuttu ve iyi noktalara temas ederek 21 Mayıs 963 İhtilâli ’nin bir zaruret neticesinde meydana geldiğini dile getirdi. Bundan sonra Türkeş kendi savunmasını eski harflerle yazdığı kâğıttan bazı ilaveler yaparak çok cılız, suçluluk psikozu altında kalmış bir hisle okudu.

“22 Şubatçılar ile temasta değiliz” dedi. Halbuki Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta ile Muzaffer Özdağ ve Rıfat Baykal devamlı surette temas halinde idiler, son günlerde. Alb. Emin Arat ile temas ediyorlardı. İnsanlar kolaylıkla hakikatlerden ayrılabiliyorlardı. Hele lider olarak geçinenlerin bu gibi hususlarda çok hassas olmaları gerekir. Herkesinki hoş görülüyor ama bu gibi şahıslara yakışmıyor.

Rıfat Baykal:Yazılı savunmasını okudu. Bazı yerlerinde samimi değildi. Bilhassa silahlı kuvvetler içinde çok geniş çapta çalışma gayreti içinde idi. Fakat ümit ettiğini bulamamıştı. Her defasında bizim taraftarlarımıza el atmak istemiş ise de muvaffak olamamıştı. Aynı zamanda da 22 Şubatçıların hakiki güçlerini hiçbir zaman tahmin edip kıymetlendirememişti.

Bu şahıs Türkeş ’in bir numaralı müdafii ve özel kalem müdürlüğü rolündedir. Silahlı kuvvetler içinde en çok faaliyet gösteren veya çalışan bir kimsedir. Şimdi bu hususları saklıyor her nedense.

Muzaffer Özdağ:Yazılı savunmasını okudu, gayet güzel, heyecanlı ve objektif bir görüşle hazırlanmıştı. Aşağı yukarı 14 ’lere ait kısımlar hariç savunduğumuz fikirleri, görüşüne göre takviye ediyordu. Türkeş ’ten daha iyi bir görüş ile Türkiye ’nin ana davasını belirtti. Tahlilleri iyi idi. Türkeş ’in konuşması bunun yanında sönük kaldı.

Fazıl Akkoyunlu:Müdafaasını avukatsız şahsen, irticalen konuşarak yaptı, oldukça iyi konuştu. En sonunda da verdiği bir misalde sürçülisan yaparak mahkeme heyeti dahil hepimizi güldürdü.

14 ’ler bu davada siyasî hazırlıkları için epey yatırımlar yaptılar. İstikbale ait puan toplamaya çalıştılar. Suçsuz yere aramızda yattılar ama epey şeylerden de propagandalarını yapmak için geceli gündüzlü çalıştılar.

Bunlardan sonra Av. Ümit Laçin, Kur. Alb. Selçuk Atakan, Dz. Teğ. Cengiz Kınay, Dz. Yzb. Yaşar Sonakın, Dz. Teğ. Arifve Dz. Teğ. Feridun Özbay ’ın müdafaalarını ekspres hızı ile yaptı, ben hiçbir şey anlayamadım. Bunların içinde zaten göz dolduran Dz. Teğ. Cengiz Kınay ve Dz. Teğ. Feridun Özbay var. (Bu subay cesur idealist bir genç, ateşli heyecanlı. Yalnız mahkemede bazı sanıkların tesiri altında kalarak ufak bazı hatalar yaptı ise de çok güvenilir bir subaydır.)

15 Ağustos 963

Bugün mahkemede savunma sırası Kur. Bnb. Sabahattin Altınok ’ta idi.

Harp Okulu ’ndaki o geceki hadiselerin cereyan tarzını iyice kıymetlendirmişti. Bazı hadiseleri yalan olarak beyan etmiştir. Okula ilk çıkanlardan Bnb. Bahtiyar Yalta, S. Altınok ’la sınıf arkadaşıdır. Verdiği ilk talimata göre hareket etmiştir. Çünkü kendisi şaşırmış vaziyettedir. Birinci sınıfı içerde muntazaman topladığını ifade ediyor. Hadise şöyle olmuştur: İkinci sınıf okul dışına çıktıktan sonra muntazaman aşağıya doğru aktıklarını gören Bahtiyar Yalta, birinci sınıf bu işlerde acemidir, tecrübeleri olmadığı için “Sabahattin sen bunları iç bahçede topla, intizama sok” demiştir. O da onu yapmıştır.

Ben okula çıktığımda ise birinci sınıfı da Nizamiye dışında karmakarışık bir vaziyette gördüm. O da A. Nö. Amiri sıfatı ile okul Nö. Amirinin yanında idi. Sorumlu nöbetçi heyeti zaten Top. Yb. Behzat Tanır, Kur. Bnb. S. Altınok, P. Yzb. Nihat Şendoğan, Üsteğ. Hadi Kantarcı vardı. Bunlara karşı hiçbir cebir kullanmadan rahatça tabancaları belinde okul içinde dolaşıyorlardı. Ne zaman ki Yb. Ali Elverdi ’nin anonsunu duydular, bilhassa S. Altınok ’un ayılmış kendine gelmiş bir kurmay zekâsı ile vaziyetin bizim aleyhimize döndüğünü sezdiği zaman bazı aleyhte

tedbirlerini fark ettim. Beni talebeler sık sık haberdar ediyorlardı. Saat 5.30 ’da ilk uçaklar gelmişti. Bnb. S. Altınok gelerek harekâtı durdurmamı teklif etti. Meğer kendilerini hapis ettiğim odadan da telefon ile II. Bşk. Memduh Tağmaç ile görüşmüş, benim tevkifim için emir almış. Fakat yaptığı bütün tertipleri boşa çıkarmıştım. Yaptığı bu hareketleri bilmiyorum zannediyordu. Saat 05.30 ’da karşıma gelmiş nasihatçi olarak tekliflerde bulunuyordu. Onun için kızıp P. Yzb. Nihat Şendoğan ile birlikte tevkif etmiştim. İş işten geçtikten sonra renk değiştiren tipler olmuşlardı. Hadise böyle olmuştur.

Fakat mahkeme safhasında bir Kur. Bnb. rütbesi ve etiketine yakışmayacak şekilde hareket etti. Mikrofon başında ağlayarak her konuşmasında bazı yalanlar ile tezada düşmüştür. Herkesten yardım ve yalvarmalarla tipik bir kurmay subay rolü oynamıştır. Karakteri çok zayıf bir subay olduğunu ispat etmiştir. Kendisi ataşemiliter intihanını kazanmış, İsrail ’e gidecekmiş, tam layıktır. Çünkü “Yahudi ’ye sormuşlar: “Yaşasın diyorlarmış, ne taraf yaşasın?” “Ne taraf kazanırsa, o taraf yaşasın” demiş. İşte bu Kur. Bnb. tam bu sözün karşılığını yapan bir insandır. Allah bu gibi Kur. Sb. lardan orduyu kurtarsın.

S. Yzb. Nihat Şendoğan: Av. Kaya Perker. O gece bidayette bizimle birlikte hareket etmiş, anons değişince ve sabaha karşı yön değiştirmiştir. Balık sırtı hareket eden bir subaydır. İtimat edilmez.

P. Üsteğ. Hadi Kantarcıoğlu: Av. Cevdet Özoğlu.

Bu subay pasif ve ürkek bir kişidir o gece zararı olmamıştır. Savunmasında yalan beyanlarla kendisini isimsiz kahramanlar arasına sokmuştur.

Pers. Bnb. Ömer Tekebaş: Fethi Gürcan ’ın eniştesidir.

O gece vazifesini tam yapmıştır. Cesur, karakterli, zeki bir şahsiyettir. Yazılı savunmasını da çok güzel hazırlamıştı.

Tank Teğ. Agah Ergun: Av. Yaşar Kaya Ergun. Merkz. K. Orhan Çokdeğer ’e mukavemet etmeden teslim olan teğmenlerden biridir.

Tank. Ast. Sb. Şükrü Aral:O gece vazifesini yapmıştır. Mütevazı bir astsubay, terbiyeli, birçok subaydan çok üstün hareket eden bir şahıs. Güvenilir bir insan.

J. Teğ. Sefer Sayımlı:O gece vazifesini yapmıştır. Sessiz, mütevazı bir tip. Müdafaasını okumadan verdi.

Emekli General Orhan Türkkan:Avukat Fahri Kocaoğlu, kuvvetli bir avukat. O gece ihtilâl haberini daha önceden kardeşi Em. General Selim Türkkan ’dan öğrendiği kanaatindeyim. Yalnız bu general çok korkak, hakikatleri saklayan ve menfaat hissi ile bir mevki koparmak gayreti ile o gece hareket etmiştir. Zayıf karakterli bir insan. Ne yazık ki iyi bir ailenin iki oğlu taban tabana zıt yaradılıştalar. Hiçbir işe yaramaz, bir de İstanbul EMİNSU Derneği ’nin başkanı olmuş. Bir vazife yapacak durumu yoktur.

16 Ağustos 963

Em. General Selim Türkkan:Şahsî müdafaasını yaptı. O gece inanarak vazifesini yapmıştır. Mert, cesur, güvenilir bir insandır. Çok ketumdur. Orhan Pş. ’nın tam aksidir.

Teğ. Mustafa Karazeybek:Savunmasını kendisi yaptı, iyi konuştu, yaman, cesur, güvenilir bir subaydır.

Tnk.Yzb. Recep Uslu:Çok güvenilir çok cesur, mert ve herkes tarafından sevilen, arkadaş canlısı, liderlik vasfına haiz olan bir subaydır, ketumdur. Fedakârdır. O gece tam vazifesini yapmıştır.

E. Kur. Alb. Cevat Kırcave E. Kur. Alb. Osman Deniz:Avukatları Tekin Gündüzak. Müdafaaları tamamı ile yalana isnat ediyordu. Onu için yazacak bir şey bulamadım. Yalnız şu hususu söyleyeceğim: “Allah insanı yaşadığı müddetçe her türlü şeyden mahrum etsin, hatta sıhhat dahil, yalnız ahlaktan mahrum etmesin.” Bu görülen ihtilâl davasında herkes hissesini alsın.

Avukatlarından sonra Cevat Kırca 5 sayfalık yazılı savunmasını okudu. Çok güzel hazırlanmış, ama avukatının konuşması ile bağdaşmıyor. Samimi bir hareket tarzı değildi.

Osman Deniz yazılı savunmasını okudu. Güzel ve edebiyatla karışık bazı hakikatler dile getirilmişti. Ama söz ile hareket uymuyor.

Bu iki arkadaşın yaptığı taktik şudur: Müdafaalarında her türlü suçlamaları, yalanları avukatlarına bırakmışlar söylemeleri için, kendi okudukları savunmalarda da tertemiz idealistler olarak çıkmak istemişlerdir.

Böyle ince kurmay oyunlarını artık kimse yutmuyor. Modası geçmiş şeyler bunlar, herkes mahkemede hükmünü vermiştir.

Tnk. Bnb. Ahmet Gücal: Av. Münir Ergünsu: Bu avukat Harp Okulu ’nda vazifeye başladığım zaman okulda ek görevle hocalık yapan bir şahısmış. Böyle fuzuli para alan hocaların vazifesine son verilmişti. Yaptığı bütün teşebbüsler tekrar okulda ders almak için hep önlenmiştir. Bu cihetten muğberdir. Kendisi bu tesir altında kalarak küçük hesaplar peşindedir. Müdafaasında çok yakışıksız kelimeler kullanmıştır. Koskoca Bnb. için “aldatıldı, kandırıldı” gibi. Halbuki Ahmet Gücal bu işe bilerek ve 22 Şubatçılara ihtilâli tertiplediğim tamamı ile vakıf olarak katılmış. İlk anonsta da benim imzamı bütün II ’inci Zh. Tugaydan o gece harekâta katılanlar duymuşlardı. Fakat ne var ki şimdi bazıları mahkemede bunları inkâr ediyorlar. Bn. Ahmet Gücal ilk sorgulamasında erkekçe hareket etmişti. Mahkeme ilerledikçe değişti. İhtilâl gecesi yapmış olduğu cesurca vazifesini savunmasını bu kadar kötü yapmakla, hatta “aldatıldım” demekle sıfıra indirmiştir.

Bnb. Ahmet Öcal kendisi 7 sayfalık müdafaasını okumadan mahkeme heyetine verdi.

Tank. Üsteğ. Gündoğan Doğançay:Avukatı olmadığı için savunmasında bir önsöz ile başlayarak yazılı olarak okumadan verdi. O gece vazifesini yapmıştır.

P. Bnb. Şinasi Çamçeken:Bunu 22 Şubatçı olarak tanırdım. Her zamanda gelip bana uğrar bilgiler getirirdi. Ahmet Gücal ’ın çok iyi arkadaşı idi. Rıdvan Metal ile birlikte çalışırdı. Hâlâ ne tarafa hizmet ettiğini bir türlü anlayamadım. Şimdi 22 Şubatçılığını da inkâr etti. 14 ’çülerden Orhan Erkanlı ’ya bağlı galiba.

P. Bnb. Macit Ötügen:Burada tanıdım. P. atış okulunda Teğmenler buna bağlı idiler. Karakteri sağlam, bağlı bir insana benziyor.

Top. Bnb. Necmi Çetiner:Savunmasını kısa olarak yaptı. Çok güvenilir, cesur, fedakâr bir subaydır. Arkadaş canlısıdır.

Sv. Teğ. Erhan Dağıstanlı:Çok mütevazı, vazife sever, sessiz, cesur, idealist bir sb. O gece vazifesini yapmıştı.

Pilot Yzb. Şeref Altuğ:Eski bir 22 Şubatçı ’dır. Çok güvenirdim. Henüz itimadım kaybolmuş değil.

Tank. Teğ. Cemil Üstündağ:O gece evinden hiç çıkmamış olduğu halde haksız yere 32 gün mevkuf kaldı. Yalnız inandığı bir dava uğrunda. Yılmadan gidecek, cesareti medeniyet sahibi bir subaya benziyor. Savunmasını kendisi yaptı. Savcıya epey çattı. Hatta şöyle bir kelime kullandı: “O gece öldü kral, yaşasın Kral” diyenleri neden buraya getirmedi de benim gibi hiç suçsuz olanları burada demir parmaklıklar arkasında 32 gün bekletti, dedi. Bunu unutmayacağını da bildirdi. İşte bu tarihi mahkeme 151 sanığın müdafaasını bitirmeleri ile sona ermiş oldu.

Hâkim bir konuşma yaparak mahkeme usulüne göre her sanıktan son sözünü söylemelerini istedi. Bu sefer de sanıkların en nihayetinden başladı. 15 DK. içinde hemen hemen yarısı son sözlerini söylediler. Bunlardan yalnız iki Harbiyeli, Önder Aydınlı ve Nezihi Fırat Harbiyeli alarak hissiyatlarının söylediler. Celse kapandı.

Ben, Cevat Kırca ve Osman Deniz ’in avukatlarının yapmış oldukları savunmalarından dolayı çok üzgündüm. Çok yalan söyleyerek bana da bazı suçlar yüklemişlerdi. Salonda dinleyiciler arasında eşim, kızım ve oğlum da vardı. Onlar da üzüldüler. Çünkü her ikisi ile geçen hadise ve konuşmaları ekseriya (evim yapılışı itibari ile küçüktü) kızım ve eşim görüşmeleri mecburen dinlerdi. Onlardan da utanmadılar.

17 Ağustos 963

Bugün tarihi mahkemenin son günü idi. Son sözler söylenecek, artık karara kalacaktı. Mahkeme süresiz oturumlarla (49) gün devam etti.

Celse açıldığı zaman son sözlerin söylenmesine devam edildi. Mahkeme de ağır bir karara vardı. Hemen hemen mahkeme heyeti de dahil herkeste bir üzgünlük hali vardı. Sıra ile sanıklara söz verildi. Çabuk çabuk geçiyordu. Yalnız Fazıl Akkoyunlu istekli çok veciz bir konuşma yaptı. Derken arkadan sıra yine Harbiyeli ’ye geldi. O gece benim muhafızlığımı yapmış, gelip beni evden almış olan Erol Ege içli bir konuşma yaptı. Herkesin gözü sulanmıştı. Mahkeme heyetinden Hv. Alb. Lütfi Bey, çok hisli bir insan, ağlamaya başladı. Bu hal mahkemede herkese tesir etti. Mahkeme başkanı General Fevzi Basmacı ’nın da gözleri yaşlı idi. Sıra devam etti. M. Pakoba da iyi konuştu. Yb. Rıfkı Ertem ve Fethi Gürcan da bunları tamamladı. Zaten diğer sanıklar da bu hususta pek kararlı değildiler. En son sözü de ben söyledim. Yalnız ben konuşmamı başka türlü yapacaktım, ama gece gelip Yb. Rıfkı Ertem, Bnb. F. Gürcan, Erol Dinçer rica ettiler, çok ağır olacak dediler. Ben de tavsiyelerini tuttum. Konuşmamı değiştirdim. Böyle daha iyi oldu. Mahkemeyi izleyenlerin gözyaşları ile celse kapandı. 5 Eylül 933, saat 14.00 ’te kararlar tevhim edilmek üzere tatil edildi. Artık iş karara kaldı. Mukadderat bakalım ne gösterecek.

Harp Okulu talebelerinden Erol Ege ’nin sonsöz konuşması:

Yıl 1876, vatanperverler meşrutiyet istiyorlar. Bunu kim yapar, Harbiye yapar. Gel Harbiye. Seneler geçti. İstibdat baş gösterdi. Buna kim mani olacak, yine gel Harbiye. Yıl 1960. Millet bağırıyor: Menderes Diktatör olacak, yurtta kardeş kavgası başlayacak, buna kim mani olabilir, Harbiye. Gel bakalım Harbiye.

Yıl 1963 Gece Harbiyeliler uykudan uyandırılır. Vatan elden gidiyor, denir. Aynı ağabeyleri ve dedeleri gibi tertemiz hislerle vazifeye koşar. Olur ya bir kere de muvaffak olamaz, bu sefer de gel mahkemeye bakalım Harbiye. Takdir yüksek mahkeme heyetine ve tarihe aittir.

Em. Personel Yb. Mustafa Pakoba ’nın mahkemede sonsöz konuşması:

Muhterem mahkeme heyeti ve iddia makamı

1. Ben bu davaya inandım. Bu inanç neticesinde bu harekâta katıldım.

2. Karar yüksek mahkemenin adil vicdanlarındadır.

3. Başka bir diyeceğim yoktur.

Hürmetlerimle.

Em. P. Yb. Rıfkı Ertem ’in sonsöz konuşması:

Muhterem Mahkeme Heyeti: Ben; şahsi ve maddi hiçbir şey beklemeden, sırf memleketimin geleceğine hizmet etmek gayesiyle, şerefle mücadele ederek huzurunuza çıkan insanlardan biriyim. Mikrofon önünde hacil ve gülünç duruma düşmeden bildiklerimi ve yaptıklarımı tereddüt etmeden ve çekinmeden söyledim. Yalan söylemeyi düşünmediğim gibi tenezzül de etmedim. Ancak müdafaalar sırasında bazı avukatlar, (ki bunlar arasında hoca geçinenler ve hatta bu davayı aldıklarından üzüntüsünü beyan edenler vardı.) şahsım hakkında; yalan söylüyor, kendisini kurtarmak için böyle konuşuyor ve mübayanete düşüyor şeklinde konuşmalarla beni küçük düşürmek istiyorlar, ama aldanıyorlar.

Avukatlık, müvekkilini kurtarmak ve aldığı ücreti hak etmek için yalan söyleyerek ve suçu başkasına yüklemek ise bunun için hukuktan mezun olmaya lüzum yoktur kanaatindeyim. Bu zatların bana atıf ve tahmil etmeye çalıştıkları sözleri şiddet ve nefretle red ve kendilerine iade ederim.

Ben avukatlığı çok şerefli bir meslek telakki ediyordum. Bunun için diğerlerini bütün samimiyetimle tenzih ederim.

İnanan yalan söylemez ve asla da riya ve yalana tenezzül etmez.

Memleketini seven her insan gibi ben de ATATÜRKçüyüm ve ATATÜRK ilkelerine tamamen inandığımdan mücadele ettim ve edeceğim.

Bu tarihi ve büyük mahkeme huzurunda herkes karakterinin imtihanını vermiştir.

Yüksek mahkemenizin hakkımda takdir buyuracağı cezanın şekli ne olursa olsun, bunu şerefle karşılayacağım ve hiçbir şey bırakamayacağım. Çocuklarıma da yegâne mirasımın bu olacağını arz eder, hürmetlerimi sunarım.

Rıfkı Ertem ’in bu son söz konuşmaları, bazı sanıkları ve avukatları memnun etmemiştir. Çünkü hakikatler acıdır. Herkes kendisine düşen hissesini almıştır. Belki bundan sonra akıllanırlar, inşallah.

Bundan sonra Em. Bnb. Fethi Gürcan içli bir konuşma yaptı. Çok müteessir oldum. Ve bana dokundu. Ondan sonra sıra bana geldiği için kendimi serbest tutabilmek için çok mukavemet ettim.

Em. Sv. Bnb. Fethi Gürcan ’ın sonsöz konuşması:

Sayın Mahkeme Heyeti:

Bizi büyük bir sabır ve tahammülle dinleyerek davamızı asil milletimize ve dünyaya duyurtmak imkânını verdiğiniz için hepinize minnettarım.

Milletimin bekasının ve refahının ATATÜRK ilkelerine bağlılıkla sağlanacağına inanıyorum. Bu inancımın tahakkuku için mücadele verdim.

Bu uğurda 27 Mayıs 960 ’ta sıhhatimi, 22 Şubat 962 ’de çok sevdiğim mesleğimi ve üniformamı kaybettim. 21 Mayıs 963 ’ten beri de elimde kelepçe, demir parmaklıklar arkasında yuvamdan ve yavrularımdan ayrıyım.

Aziz milletime canımdan verecek başka bir şeyim kalmadı. Onu da vermeye seve seve hazırım, yeter ki vatan ve millet sağ olsun.

Hepsi onlara feda olsun.

Saygılarımla.

İşte görüldüğü gibi içten gelerek söylenmiş şu samimi sözler, her sahada vazifelerini yapanların ağzından dökülüyor. Ve hiç kimse yadırgamıyor. Çünkü Fethi Gürcan da her zaman, her yerde, ilk tanıdığım günden beri karakterini hiç değiştirmeden, mertçe hareket etmiş, gözü kara denecek kadar çok cesur ve idealist bir subaydır. O da daima hareketlerini sözlerine uydurmuştur. Bana bağlılığı tamdır. Allah memlekete bağışlasın.

Sonsöz

Mahkemede “Sonsöz” olarak ilk önce hazırladığım metin, son gece arkadaşlarımın arzusu ile değiştirip ihtisar edip söylediğim bu sözler arka sayfadadır. Tarihi Mahkeme Heyeti:

1. Yüksek mahkeme huzurunda 2 Ağ 963 günü şahsen yaptığım müdafaamın sonunda ölümü tercih ettiğimi bildirmiş, bunun da kısaca sebeplerini arz etmiştim. Benden sonra müdafaalarını yapan bazı sanık ve avukatlarını dinledikten sonra bu arzumda ne kadar isabetli olduğumu bir kere daha açıkça anladım.

2. Müdafaalar esnasında bazı sanık ve avukatlar bana karşı “İnkârcı, en şerir cebir vasıtası kullanan, yalan beyanatta bulunan, iftira etti” gibi sözleri insafsızca kullandılar. Avukat ve sanıkların bu sözlerine tenezzül edip cevap vermeyeceğim.

Ahlak telakkilerinin herkese göre değişmiş olduğunu mahkeme safhasında daha iyi anlamış oldum. Mahkeme huzurunda konuşan sanık ve avukatlar en büyük karakter imtihanını vermişlerdir. Mahkemelerden ceza almak veya almamak bu gibi ihtilâl davalarında bence bir mesele teşkil etmez. Esas olan insanları cemiyetler mahkûm ederse kurtuluş çaresi yoktur.

3. İnandığım bir dava uğrunda bilerek, içten gelen bir inanışla mücadele ettim. Şimdi cezamı seve seve çekeceğim. Çünkü müstahakım. Beraber yola çıktığım kadroyu iyi seçememişim. Hayatta daima hareketlerimi sözlerime uyduran bir insanım. Aksini yapan sahte idealistlerden de artık kurtuldum.

4. 20 Mayıs 963 gününe kadar üst seviyede benimle birlikte geceli gündüzlü çalışan arkadaşlarıma hitap ediyorum. İhtilâl kararını ben verdim. Bana inananlar ile birlikte yaptık. Bunun şerefi de tarihte bizlere ait olacağı gibi cezası da şimdi bizlere ait olacaktır. Hiç üzülmesinler. Mahkeme neticesinde verilecek kararlar bir kısmımızın kemikleri mezarlarda çürürken, bir kısmımızın vücutları demir parmaklıklar arkasında erirken, onları da vicdanları ile baş başa bırakıyorum.

5. Mahkeme heyetinden de son arzum; kararların bir an önce verilerek Türkiye ’de yaşamamızdan hâlâ üzüntü duyan bazı şahısları huzura kavuşturmasıdır. Hürmetlerimle.

17 Ağ. 963 Cumartesi günü Tarihi 1 No’lu Örfi İdare Mahkemesi ’nde “SONSÖZ” olarak yaptığım konuşmanın aynıdır:

Yüksek Mahkeme Heyeti: İnandığım bir dava uğrunda bilerek mücadele ettim. Hayatta daima hareketlerimi sözlerime uyduran bir insanım. İhtilâl kararını ben verdim. Bana inananlarla birlikte yaptık. Tarih huzurunda her türlü sorumluluğu da bizlere ait olacaktır. Mahkemeden ceza almak veya almamak, böyle bir ihtilâl davasında bence mesele teşkil etmez. Esas olan insanları cemiyetler mahkûm ederse kurtuluş çaresi yoktur.

Yüksek mahkeme heyeti! Vereceğiniz karar ile Türkiye ’nin istikbalini çizeceksiniz. Bu kadar büyük tarihî bir sorumluluk taşıyan heyetinizin adil bir karar vereceğine inanıyor, huzurunuzdan hürmetle ayrılıyorum.

Oğlumun Tevkifindeki Komedi

18 Ağustos 963

Bugün Pazar. Hapishanede cezalıların aileleri tarafından ziyaret günü. Herkesi parmaklıklar gerisinde 10-15 dakika görüştürmeye müsaade ediyorlar. Şadan ve Tülin beni görmeye gelmişlerdi. Oğlum Metin ’i de bekliyordum, fakat yoktu. Annesi de çok sinirli, üzgün bir halde idi. Şimdiye kadar hiç böyle ziyaretlere gelmemişti. Sebebini sorduğumda, sabaha karşı 04.00 ’te Metin ’in polisler tarafından tevkif edilerek Çankaya Emniyet Amirliği ’ne götürüldüğünü söyledi. Sebep şu imiş “Sen babanın mahkemede yaptığı savunmasını çoğaltıp dağıtıyormuşsun” demişler, evi aramışlar, fakat bir şey bulamamışlar. Müdafaamdan bir suret göndermiştim, onu da almışlar. Evde de Kudret Bey ile Prof. Perihan Çambel ’in daktiloları varmış, onlarla birlikte Metin ’i götürmüşler. Üzüntü bundan ileri geliyormuş. Haklı tabiî, yalnız olayın oluş şekli de garip. Bizim oturduğumuz ev alt kat bahçe içinde. Gece Merkez K. Kum. Alb. Orhan Çokdeğer evin penceresi altına yatıp dinlemiş, evden daktilo sesi geliyormuş.Hemen gidip Örfi idareye ihbar etmiş. Oradan arama emri çıkartarak polisler de eve sabaha karşı baskın yapmışlar. Askerliğin bu kadar düşeceğini hiç ümit etmemiştim. Ama böyle aşağılık insanlar Kur. Subay olup da, hele Ankara gibi bir yerde Merkez K. olursa [...] olacağı budur. Subaylık için çok acıdır. Evleri hırsız gibi dinlemek. Hangi devirde yaşıyoruz. “Sultan Hamit” devrini geçti. Babası idam hükmü ile yargılanan 19 yaşındaki oğluma reva mı, o aileyi ikinci bir üzüntüye sokmak, hem de suç teşkil etmeyen bir meseleden reva mı? Hangi insanlık değeri ile bağdaşabilir. İşte bizler intikam alabilmek için bu kadar küçüldük. Bu tip subaylarla ordu bakalım ne kadar ayakta durabilecek. Bu albayın benim oğluma karşı yaptığı ikinci hadisedir. Geçen sene de İnönü ’ye verdiğim sert beyanattan beni tevkif ettirtmiş, sivil hapishanede yatıyordum. Oğlum [...] beni hapishaneye resmi elbisesi ile görmeye gelmiş ve Harbiyeliler in gönderdiği bir karanfil buketinin üzerinde “Oğullarınız” yazıyordu, bana cezaevine getirdi diye hemen eve gelip tevkif edip merkeze götürmüş, ifadesini almıştı. O zaman askerdi. Şimdi oğlum [...] sivil bir şahıstı. Ama gene örfi idareden faydalanarak bu işlere girişmişti. Şimdi herhalde sıra

karımda ve kızımda, intikamcılar ancak zevklerini Aydemir ailesine huzursuzluk vermekle tatmin edecekler. İbret verici bir manzara.

Bu hadisede olacak şey nedir? Çocuğa emniyette eziyet edenler yani dövenler (çünkü mahkemede bazı amme şahidi olarak dinlenen sivillerden tam 16 gün üst üste dövülen şahitler gördük.) Burası açık rejimci İsmet Pş. Türkiyesi, her şey beklenir. İkincisi emniyet belki haksızlık karşısında insaflıdır. Çünkü şimdiye kadar ailece polislerden, emniyet teşkilatından hiç zarar görmedik. Yalnız 3 no. örfi idare mahkemesine havale etmişlerdir. Artık orada belki de örfi idare bitinceye kadar yatırırlar veyahut da delil kifayetsizliğinden serbest bırakırlar. Bu 3 şey olur. Bir de olur olmaz suçlar da yüklerler, beyanname dağıttın, tehdit mektupları yazdın gibi. Her şeyi beklemek lazım. (Tabiyatiyle her şeye katlanacağız. Yalnız şu var, bu gidiş Türkiye ’yi nereye götürür? “Sosyal intikamlı kan davası güden ihtilâle.” Artık her türlü haksızlıklar karşısında yapılacak başka çare kalmayınca bütün bu meseleler birikir ve günün birinde cemiyet bu hislerle çatlarsa o zaman baştaki bu izansız efendilerin hali ne olur acaba? Bu gidişte devam ederlerse o günler de yakındır. Bu hususta fazla bir şey yazmayacağım. İstikbalde kim haklı kim haksız çıkacağı görülecek.)

Sırası gelmiş iken de hapishanede bu aile ziyaretleri hakkında birkaç satır yazayım. Hapishaneye girdikten tam 14 gün geçince ailemizle görüşmek için müsaade ettiler. 10 dakika görüştük. Kardeş, eş, çocuk, ana, baba dahildi. Sonra kardeşlerle görüşmeyi yasak ettiler. Bir aralık örfi idare K. Cemal Tural ile Cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar anlaştı. “İkisi de çok sadist insanlar.” Ailelerle görüşmeler yasak edildi. Tam bir ay görüşemedik, hatta ailelerimiz mahkemeye dinleyici olarak da gelemedi. Bunun üzerine avukatlarım devlet şurasına bu kanunsuz hareketleri önlemek için “Tehiri icra” kararı almak üzere müracaat ettiler, tam aldılar, Cemal Tural ’ı devlet şurası bilgisine müracaat edilmek üzere çağırınca, derhal daha önceden ailelerle görüşmeye müsaade etti. Çünkü yaptığı kanunsuz hareketlerin ilerde başına dert açacağını yeni anlamıştı. [...] Bu sefer de ailelerimizin getirdikleri yiyecekleri bizlere vermeyi yasak ettiler.

Oğlum Metin ’in tevkif edildiği günden beri yaptığım teşebbüslerden bir netice alıp da durumunu öğrenemedim. Yalnız 19 Ağ. 963 günü örfi idarenin tekrar iki ay uzatılması için Hükûmet Teklifi BMM ’de

görüşülürken sert tartışmalar olduğu, aleyhte konuşan milletvekillerinin uzatma kararı için getirilen teklifte gerekçe olmadığını belirtmeleri üzerine müşkül vaziyette kalan Başvekil kalkıp söz aldı, sebep olarak “Talât Aydemir ’in savunması çoğaltılarak dağıtılıyor” dedi. Bu kelimeyi duyunca Metin ’in serbest bırakılmayacağına zaten kanaat getirmiştim. Milli Savunma Bakanı da “21 Mayısçıların içerde bulunanlardan çok dışarıda kuvvetleri var. Onları kurtarmak için İstanbul ve Ankara ’da harekete geçmişler, gençleri teşkilatlandırıyorlar” dedi. Bunlar gösteriyordu ki hükûmet iyice âciz durumdadır. Aydemir ’in savunmasından dahi çekinen bir hükûmet artık gölgesinden korkuyor demektir. Bir başbakan, bir MSB böyle âciz vaziyete meclis önünde düşmez. [...]

Ya onun suçuna iştirak eden kabine üyeleri, koalisyon kanat liderleri Ekrem Alican-Hasan Dinçer ’ler tarihte bu gibi hareketlerin sorumluluğunu bakalım ne zaman ödeyip altından kalkabileceksiniz? İktidar hissi insanlara her şeyi unutturur. E. Alican babamın talebesidir. Eniştemin kardeşidir. Benimle olan münasebetini yazmıyorum. Hicap duyarım. Demokrat Parti zamanında İ. İnönü ’nün bir numaralı düşmanıdır. MBK zamanında Maliye vekilidir. YTP ’nin kuruluşunda liderdir. Bu safhalarının ne şekilde buralara geldiğini yakınen bilirim. Şimdi İnönü ’nün sağ kolu kanadı altında mes ’uliyet ortağıdır. [...]

Örfi idarenin uzatılması bu sefer kolay olmamıştır. CHP hariç diğer koalisyon partileri dahil, sözcüleri aleyhte konuşma yapmışlardır. Ama buna rağmen uzatılmıştır. Çünkü Milli Güvenlik Konseyi (Yani Askeri Cunta) öyle arzu etmiş veya İnönü tarafından öyle arzu ettirilmişler. O kuklalar da buna evet demişler ve meclis üzerine yine silahlı kuvvetler isteği ile baskı yapıldığı bellidir. Gazeteler bir şey yazmıyor ama bu kendini göstermektedir. Haber alamamak güç. Bugün avukatım Teoman Zıngıl geldi. Cezaevi müdürü N. Işıldar çok sıkı tenbihatte bulunmuş ve korkutmuş olacak ki, ilk iş olarak oğlumu sordum, hiçbir cevap veremedi. Hücreye bir Sb. da dinlemek için bırakmıştı.

Nerede tevkif ettiklerini öğrenemedim. Avukatım da nereye başvurmuş ise söylememişler. İşte Türkiye ’de örfi idare K. nın sert tedbirleri. İnsan evladından haberdar olamıyor. Ben ne ise ama evde annesi, kız kardeşi kim bilir ne kadar üzüntü içindedirler, [...] Kin ve nefret duygularını

körüklemekten başka faydası yoktur. Bir baba ki ölüme mahkûm edilmek için yargılanıyor. İstenen ceza da 146/1, idam. Çocuğu hapishanelerde babasına yardımcı olmak, savunmasını yaymak, sesini, hakikatleri millete duyurmak için çaba sarf ederken cezaevine düşmüş. Benim ve onun için de bir şereftir. Boş mu duracaktı sanki. En tabiî hakkını kullanmıştı. Ama o anlayışı gösteren iktidar ve o mert insan ve kumandanlar artık bu memlekette kalmadı. Orgeneral olmak için Cemal Tural ’ın yapmayacağı kulluk kölelik yoktur [...].

21 Ağustos 963, Saat: 20.00

Şu anda aldığım habere göre BMM’de örfi idarenin uzatılması için yapılan oylamada hükûmet teklifi (6) oy farkı ile kazanmış, haber doğru ise. Bu hükûmet ve koalisyon için büyük bir mağlubiyettir.

22 Ağ. 963, Saat: 16.30

Bu anda hapishane köşesinde tek başıma oturuyordum. Hapishane muhafız subaylarından Sv. Üsteğ. Necmi geldi. Evden eşimin telefon ettiğini, Metin ’i serbest bıraktıklarını bildirdi. Tabiî çok sevindim.

Demek ki esaslı bir suç unsuru bulamamışlar. Zaten maksat da hasıl olmuştu. Onunla birlikte hepsi 20 kişi tevkif edilmiş, örfi idarenin 2 ay uzatılma kararı meclisten bunlar bahane edilerek geçirilmişti. Tertipler İsmet Paşa hükûmeti devrinde çok iyi tertiplenir.

Zaten öğlen anonsunda İ. İnönü bir radyo konuşması yaparak örfi idarenin niçin uzatıldığını söylerken de üç kişinin tahliye edileceğini de bildirmiş. Bunlardan biri oğlum Metin ’di. Artık millete radyodan olsun doğru-yanlış hesap vermeye alıştı. [...]

29 Ağ. 963, Saat: 10.00

Bugün 29 Ağu. İçimde bir eziklik var, neş ’esizlik her yerimi sarmış durumda. Çünkü yarın 30. Ağustos Zafer Bayramı. Bu bayramı ilk defa K. Harp okulsuz kutlanacak. Hem de Harp Okulu demir parmaklıklar gerisinde, hapishane köşelerinde. Türk tarihinde bu kara leke nasıl silinebilecek? Sultan Hamit ’in yapamadığını İsmet Paşa yapmıştır. [...]

30 Ağustos 963, Saat: 11.45

Bugün 30 Ağ. Zafer Bayramının 41. yıldönümü bütün milletçe kutlanıyor. Ama hangi şartlarla Tarih yani Cumhuriyet tarihi zannetmiyorum ki bu kadar isteksiz bir zafer bayramını Türk milletine kutlatmak isteyen mesul kişileri ilerde lanetlemeden geçebilsin. Türk ordusunun bu kadar neş ’esiz, kendi zafer bayramını kutladığını zannetmiyorum. [...]

Harbiyesiz bir 30 Ağ. Zafer Bayramını bu millete kutlatanlar ilerde hesabını vermeye hazır olsunlar. [...]

Kutlama törenini şöyle tertiplemiştik: Cezaevinin havalandırma kısmında, voleybol sahasında, başta ordu mensupları kıdem sırasına göre iki sıralı safta, bunu takiben emekli subaylar da iki sıralı safta, kıdem sırasına göre dizildik. Cezaevi Md. ve yardımcısı da merasime geldiler. Tank. Üsteğ. Turhan Erdemgil ’in açış konuşması ile merasime başlandı. İlk önce İstiklal Marşı ’nı söyledik. Sonra aziz şehitlerimiz için bir dakika ihtiram duruşuna geçtik. En kıdemli muvazzaf Sb. Top. Yzb. Behzat Tanır kısa bir konuşma yaptı. Bu sene şu anda asteğ. olması gereken genç Harbiyeli Önder Aydınlı bir konuşma ile günün ehemmiyetini bildirdi. Cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar bayramımızı tebrik etti. Arkadan “Dağbaşını duman almış” gençlik marşını söyledik. Bundan sonra Top. Teğ. Atilla Yılmaz, Ata ’nın gençliğe hitabesini okudu. Arkadan ‘aslanlar kartallar yuvası Harbiye Marşı ’nı söyledik. Hapishanenin duvarları inliyordu. Kalpler de aynı şekilde acı acı burkuluyordu. Bundan sonra emekli subaylar ilk önce muvazzaf subayların bayramını sıra ile tebrik ettik. Hep birlikte bayramlaştık. Gözyaşlarını tutamayanlar çıktı. Tören bu şekilde sona erdi. Ama kalplerde bıraktığı iz hiçbir zaman unutulmayacak. [...]

Bu ulvi törene maalesef cezaevindeki bazı kimseler katılmamıştır. Bunların bir kısmı çekinmekten, bazısı fazla üzüntüden. Ama Alparslan Türkeş neden gelmemiştir. Çünkü benim kıymetlendirmeme göre hâlâ çıkmış olduğu MBK üyeliğinden aşağıya inememektedir. Lider pozisyonunu muhafaza etmek sevdasındadır. Oraya bizim aramıza girip yerini hâlâ tayin edememektedir. Çünkü merasimi kabul edecek olan kendi sınıf arkadaşı 938 ’li Top. Yb. Behzat Tanır ’dır. Onu gidip tebrik etmek onun ağrına gider. Çünkü bu tip insanlar hâlâ kendilerini memleketin kurtarıcısı rolünde görüp, aranan adam pozisyonuna sokmak isterler. Tevazu sahibi değildirler.

İşte onun için gelmemiştir. Hücresinde şeyh gibi, müritlerinin gelip kendisini tebrik etmelerini beklemektedir. Daha çok bekler. Yahut da 21 Mayısçıların harekâtını ihbar ettiği için aşağılık duygusundan bizlerin karşısına çıkacak durumu yoktur. Allah insanı böyle Türk ordusunun ihbar eden duruma düşürmesin. Ama ne yapsın İ. Paşa ’ya yaranamamıştır. Onu da bizim gibi gene hapse tıkmadan yapamamıştır. Lider taslakları işte böyledir. Bu kadar hazin, bu kadar kederli bir 30 Ağustos Zafer Bayramı ’nın kutlandığını kimse tasavvur edemez. Milletimizin selameti için her şeye tahammül etmemiz gerekir. Bir gün gelir elbet güneş bizim için arzularımıza göre doğar. O zaman bu gibi Zafer Bayramları inşallah neş ’e ile kutlanır. [...] Bugün sırası gelip terfi edemeyen genç arkadaşlarım hiç üzülmesinler. Onlar hepsi tarihte manen rütbelerini almışlardır. Maddi rütbeler almak her zaman için mümkündür. Onun için üzülmeye değmez. İstikbale ait planları hazırlamakta devam edelim. Zafer nasıl olsa ilerde bizlerindir.

Mahkeme Kararlarına Ait Tahminler

Bugün Ağustos ayını bitirmiş, mahkemelerin neticesini tayin edecek olan karar ayına girdik. Kısmet ise Eylül ’ün 5’inde saat 14.30’da tarihi mahkeme kararları tevhim edecek. Bu hususta şimdiye kadar edindiğim intibalara göre bir yorum yapmak istiyorum. Bakalım isabet derecesi nasıl çıkacak?

Yalnız bu kıymetlendirme şimdiye kadar mahkeme safhasında dinlediğim hukuk ölçülerine göre olacak. Çünkü birçok safhaları ile kanunların boşluklarını, sanıkların müdafaalarını yapan avukatlar tarafından öğrendim. Şayet bu ölçülere göre hissiyata kapılmadan kararlar verilirse bana göre şöyle olur. Ben daha ziyade idamı istenen 28 kişi üzerinde duracağım. Mahkemenin gelişine göre bence birinci derece suçlu olarak görünen insanlar şunlar: 1-T. Aydemir, 2-F. Gürcan, 3-Erol Dinçer, 4-İlhan Baş, 5-Turgut Alpagut, 6-Bahtiyar Yalta, 7- Osman Deniz, 8- Cevat Kırca, 9- Galip Gültekin, 10-Emin Arat, 11-Mustafa Ok. Diğer idamı istenen 28 kişiden 17 ’si 146/3 normal olarak düşerler. Hukuk ölçüleri onu gösteriyor. Geri kalanların durumunu incelersek:

1. Mustafa Ok: Savcının bu sanık hakkında istediği ceza zaten 151’inci maddenin tatbiki. Danışma Hâkimi ek müdafaa olarak 166/1’e göre savunmasının yapılmasını istemişti. O halde bu arkadaş zaten bidayetten beri her şeyden habersiz olduğunu söylüyor. 22 Şubatçılardan ayrıldığını iddia ederek mahkemede 151’inci madde düşmüş vaziyette. O halde bu duruma göre ya az bir ceza alacak veya beraat edecek.

2. Emin Arat: Kendisini suçlu duruma düşürecek ağır bir vakası yok. Avukatı ve kendisi savunmasında esas suçu ağırlaştıran hususları kabul etmediler ve bazılarını inkâr ettiler.

a. “İhtilâl Kh.’ında veya gizli cemiyette yoktum. Kimseyi şimdiye kadar lider olarak tanımadım” dedi.

b. “Radyo tebliğini ben yazmadım. Aydemir ’in Pazar günü bana getirdiği kâğıdı iade ettim” dedi. Yalan söyledi ama ispatı yok. Zaten benim

söylemem affı cürüm oluyor. Kıymeti yok, hukuk ölçülerine göre.

c. İhtilâl gecesi evinden hiç dışarı çıkmamış, fiili bir hareket yok. Harekâtı daha önceden öğrenip haber vermeme durumuna düşer, ki HK. 151’inci madde uygulanmasını icap eder.

d. İhtilâl kararının alınışında iştirak etmiş değil. Kimseye vekâlet vermedim, der. Zaten benim söylemem affı cürüm olup hukukî değeri yok.

3. Galip Gültekin: Kararın kesilmesinde yok, radyo anonsunu duyduktan sonra Harp Okulu ’na gelmiş durumda. Harekât devam ederken hiçbir fiili hareketi yok, hatta bana bu harekâtı durdurmam için teklif yapmış durumda. Yalnız harekâtın yapılacağına 19 Mayıs 963 günü haberdar olmuş durumu var. Bu vaziyet karşısında idam hükmü olmasına imkân yok. Zaten avukatı ve kendisi beraatini istemiştir.

4. Cevat Kırca: Her şeyi inkâr ediyor, kararın alınmasında bir rolü yok durumunda. O gece fiili durum: Yzb. Recep Uslu ’dan bir Tomson makineli tabanca almak ve saat 01.00 ’de de evine gitmek. Yani niyeti varsa bile vazgeçmiş durumda. Delillerde de ispata yarayan bir şey çıkmadı. Hukuken “idam cezası” almasına imkân yok. İstanbul grubundan.

5. Osman Deniz: Bu da kurtuluşu her şeyi inkârda buldu. Kararın alınmasında yok, fiili hareketinin o gece tamamı ile ispat edilmiş durumu yok. Deliller tahakkuk etmediğine göre idam hükmü olmasına sebep yok. Zaten avukatı da beraatini istedi. İstanbul grubundan.

6. Bahtiyar Yalta: Karara iştirak etmiş değil, 8 saat evvel haberdar olmuş, İhtilâl Kh. içinde yok. O gece fiili durum: Turgut Alpagut, anonsu duyduktan sonra Harp Okulu ’na çıkarken bunu da evden almış. Zaten okula çıktıktan sonra beş dakika bile harekâta iştirak etmemiş, eve giderken 229. P. Alayı nizamiyesinde yakalanmış. Durum ağır olamaz. Avukatı beraatini istedi. İdam cezası almasına imkân göremiyorum.

7. Turgut Alpagut: Kararın alınmasına iştirak etmemiş, anonsu evinde duyduktan sonra Harp Okulu ’na çıkmış, orada resmi elbisesini değiştirip 5 dakika kadar harekâtı takip etmiş, nadim olup eve Bahtiyar ile birlikte giderken 229. P. Alayı nizamiyesinde yakalanmış. İhtilâlde bir rolü yok.

Benim bu arkadaş hakkında söylediklerim affı cürüm sayılıyor. Hukuken kıymeti yok. Avukatı beraatini istedi. İdam hükmü almasına imkân yok.

8. İlhan Baş: Kararda iştiraki yok. Radyo evinde tevkif edildiği anda mukavemet göstermemiş, fiili hareketlerinde cebir unsuru yok. Bu cihetlerden idam hükmünden kurtulur kanaatindeyim. Şüpheli.

9. Erol Dinçer: Kararda iştirak yok, bu cihetten belki 146/1'in şartlarının hepsi tahakkuk etmediği için idam hükmü almaz kanaatindeyim, şüpheli.

10. Fethi Gürcan ile Talât Aydemir: Suçları denk geliyor. 146/1'in bütün şartları bunlarda var. Yalnız iyi niyetleri dolayısıyla, dürüst hareketleri ile. Belki. Mahkeme heyeti üzerinde tahfif edici bir sebep olarak nazari itibara alınırsa 59 'uncu madde, Hâkim takdir hakkını kullanırsa belki idam hükmü çıkmaz. Aksi takdirde kanun ölçülerine göre bu ikisinin kurtuluşu yoktur.

Bana göre eğer mahkemede gördüğüm vaziyetler ve savcının esas hakkındaki iddianamesinde bazı şahıslar için istenen beraat teklifleri ile bir mukayese yaparak kıymetlendirme yaptığıma göre 80-90 kişinin beraat etmesi gerekiyor. Bakalım ne netice çıkacak? Hepsi memleket için hayırlı olsun.

Mahkeme Kararları

5 Eylül 963, Saat: 20.00

Bugün Türkiye ’de tarihî bir sahne yaşandı. Mahkeme kararları okudu. Bugünün hazırlığı dünden itibaren yapılıyordu. Dün gece bütün hapislere sabahleyin saat 11.00 ’de bütün eşyalarımızı toplayıp teslim etmemizi söylediler. Tabiî bu gibi emirlerin sonunda yorumlar yapılır.

Kararlardan sonra bazılarımızın başka hapishanelere nakledileceği rivayeti dolaştı. Benim kıymetlendirmem doğru çıktı. Beraat edenleri doğrudan doğruya hapishaneye uğratmadan eşyalarını Mamak ’a götürüp oradan gönderdiler. Ceza alanları da tekrar hapishaneye, cezalara göre bir tertip yapıp yerleştirdiler. Ben eski hücreme yattım. 132 No. (İ) harfli sabih hücre biraz daha çilemi çekecek.

Saat 14.00 ’te mahkemede hazır bulunmak üzere 13.30’da kelepçeli olarak otobüslere bindirildik. Fevkalade bir vaziyet olduğu anlaşıldı. Emniyet tedbirini fazla miktarda artırmışlardı. Bindirilmiş telsizli vasıtalarla konvoy takip ediliyordu. Muhabere Okuluna kadar iki sıralı asker dizilmişti. Mahkeme salonu Tomsonlu erlerin kordonu altında idi. Saat 14.00’e 15 kala salona girdik. Salonda bütün avukatlar hazırdı. Gazeteciler de yerlerini doldurmuşlardı. Dinleyici yerleri de dolu idi, fakat sanık ailelerinden kimseye tesadüf edemedim. Ailem gelecekti. Göremeyince zaten ağır havanın tesiri ile işin ehemmiyetli bir sonuca varacağı belli oldu.

Saat tam 14.00 ’te Mahkeme heyeti yerini aldı, yalnız bir değişiklik vardı. Hv. Alb. Lütfi Ergüven general olmuştu. Mahkeme salonunu bir sessizlik kapladı. Duruşma hâkimi Dz. Alb. Numan Özdalga celseyi titrek bir ses ile açtı. Bundan evvel mahkeme reisi General Fevzi Basmacı sanıklara bir ihtarda bulundu ve tehdit etti. “Şayet kararlar okunurken herhangi bir hareket yapılırsa, nöbetçilere talimat verilmiştir, müdahale edecekler” dedi. Yani coplar ile dövülecektik veya kapı dışarı atılacaktık. Bu sözler bir duş tesiri yaptı. Hâkim kararın giriş kısmını okumaya başladı. Baktım ifadelerde İsmet Pş.’nın bazı cümleleri ve direktif kokuları vardı. Vaziyet iyice belli olmuştu.

Hücumların çoğu şahsıma aitti. Savcı yüzüme arada sırada bakıyordu. Yüzü sapsarı idi, yardımcılarında bir acıma hissi yoktu. Mahkeme heyetini teşkil eden Hv. Generali Lütfi Ergüven bizim tarafımıza bakamıyordu. Netice kararların tevhimine geldi. Hâkim “Onar onar ayağa kaldıracağım, öyle tebliğ edeceğim” dedi. Sıra ile kaldırdı. Birinci ben, Fethi Gürcan, Erol Dinçer, İlhan Baş, Cevat Kırca, Osman Deniz, Ahmet Gücal, İzzet Köz, Recep Uslu, Fevzi Bingöl. Ve sıra ile cezalarımızı söyledi. Benden yedinceye kadar (ölüm cezası) verilmişti. İzzet Köz, Recep Uslu, Fevzi Bingöl ’e de müebbet hapis cezası verildi.

Gayet sakin dinledim. Hâkim hemen dışarı çıkmamızı söyledi ve salondan dışarı hiç sarsılmadan çıktık. Ben çıkış kapısına doğru giderken sağ tarafta oturan gazetecilere gülerek selam verdim ve mahkeme salonunu gülerek terk ettim. Geride kalanlar şaşırmışlar ve şoke olmuş idiler. Çünkü günlerce yapılan kıymetlendirmeler hiçbir ölüm cezası çıkmayacağı merkezinde idi. Ben ihtimal olarak da 7 kişi beklemiyordum. Kıymetlendirmem iki kişi idi. Ben ve Fethi Gürcan. Bizlere de hâkim takdir hakkını kullanır zannetmiştim. Buna rağmen (idam) bekliyordum. Onun için pek tesir etmedi. 10 kişi otobüse bindirildik, teker teker oturtularak iki elimize birden kelepçe vurularak cezaevine getirildik. Sonradan yavaş yavaş diğer mahkûmlar da geldiler, neticeyi öğrendik. 151 sanıktan 51 kişi beraat etmiş. Diğer 100 kişi mahkûm olmuştu. 7 idam, 28 müebbet hapis vardı. Cezaların son haddi kullanılmıştı.

Bu mahkeme heyetinden böyle sert ve adaletsiz bir karar çıkacağı hiç ümit edilmiyordu. Fakat ne yazık ki politikacılar mahkeme heyetine de Silahlı kuvvetlerin başları ile hâkim olmuşlardı.

Kararların neticesi onu gösterdi. Bu üç kişi general Fevzi Basmacı, General Lütfi Ergüven, Hk. Dz. Alb. Numan Özdalga vicdanlarını satmışlardı. Demek Türkiye ’de her şey olabiliyordu. Bizzat bu cümleyi bir gün duruşmalarda Hk. Alb. Numan Özdalga söylemişti. O gün bunu söylerken vicdanının sesini dinlemişti. Ama şimdi vicdanı tesir altında kalarak tamamı ile irade dışı bir hareket ile kararları vermişti. Baş suçlu idi. Azalar ikinci derecede geliyordu.

Sanıklardan Reaksiyonlar

Bizden sonra sıra ile sanıkların cezası tebliğ edilmiş, yalnız bu arada Tank. Teğ. Alaattin Açan iyi bir jest yapmış Mahkeme kürsüsüne doğru ilerlemiş ve mahkeme heyeti önünde durarak omuzundaki rütbelerini sökmüş, "Şimdiye kadar bu rütbeleri şerefle taşıdım, bu andan itibaren atıyorum" demiş, ve mahkeme reisine atmış. Bunun manasını onlar kavrayamazlar, zamanla anlaşılır. Bizden sonraki otobüsler de Harp Okulu marşını söyleyerek Mamak 'tan ayrılmışlar, cezaevine H. Ok. marşı ile girmişler.

Tabiî örfi idare K. Cemal Tural deli olmuştur. Ama artık ziyanı yok, kendisi Org. oldu. Bizler de idama mahkûm olduk. Onun en sevinçli günü. İnönü onu Genelkurmay Başkanlığına nasıl olsa getirecek. Üzülmesin. Kararların bu kadar sert verilmesinde birinci derecede rol oynayanın bu general olduğunu öğrendik.

Sağlık olsun, mukadderattan başkası olmaz. [...]

Mahkeme Kararlarının Yorumu

Kararların verilmesi hakkında düşüncelerim:

1. [...]

2. Mahkeme heyetine çok baskı yapılmıştır. Adli bir karardan ziyade siyasî bir karar hüviyeti ile çıkmıştır ve İnönü (CHP) baskısı sezilmektedir. Generaller, Mahkeme Heyeti alet olarak kullanılmıştır.

3. Kararlar adil değildir. Bir iki misal vereyim:

a. İkinci Zh. Tugay Tank. Th. K. Bnb. Ahmet Gücal ’a ölüm cezası verilmiş, fakat Tb. ndaki yüzbaşı ve diğer teğmenler beraat etmişlerdir. Bu en açığı. Çünkü öyle bir durum vardı. Bnb. Ahmet Gücal o gece 2. Tank Taburunda kalmış ve hiç kimsenin haberi yok iken tabur subaylarını kandırıp alarma geçirmiş değildi. Hepsi o gece birlikte ihtilâlin olacağını bilerek, anlaşarak saat 23.00 ’te garnizon haricinde bir yerde buluşarak minibüs ile farklı Tugaya gelip anonsu dinleyip (ve benim imzamı da duyarak) İhtilâl ’e katılan insanlar. Mahkeme safhasında bu durum açıkça anlaşıldı. Yb. Ali Elverdi ’nin anonsu ile de yine harekâta bizzat pişman olup veya çekinip durdurulması için emir veren yine Bnb. Ahmet Gücal. Ama işin içinde hissiyat var ve mahkeme heyetine isimler verilmiş durumu var ki bu Bnb. ’ya ölüm cezası veriliyor, diğerlerine beraat. Bu çeşit adalet nerede görülmüş. [...] Sonra da sanıklar hukuk mahkemesine teslim edilmiştir diye açık rejimciler milleti kandırmaya çalışıyorlar. Ben ölüm cezası aldım diye bunları yazmıyorum. Benimki normal, zaten savunmamda da bu arzumu belirtmiş idim. Savunmamın son satırlarının isabetini görüyorum. Değişen bir şey yok, Türkiye ’de cesaretli, vicdanlı, tesir altında kalmadan çalışan hâkim yok. Hâkimler memur gibi verilen emirlere göre, arzulara göre, ceza tayin ediyor. İşte bu memleket bunun için düzelemez. Bir memlekette mahkemelerin tesirden uzak kalmaksızın çalışabilmesi şarttır. Aksi takdirde bu vaziyet düşman istilasından fenadır. Milletleri yok eden veya anarşist hale getiren adaletsizliktir. Bu tarihî mahkeme de en güzel misalini verdi.

b. Bazı arkadaşları, idamdan kurtarmak için hâkimin kullandığı takdir hakkındaki sebep şu: “Sanık mahkemede oturuşu ile nadim olmuş bir hali vardı.” Ölüm ile kalım ölçüsü bu mu, bu ne mantıktır? Bir insanın oturuşundan, kalbinden geçenleri bilen ve takdir eden hâkim bu iç duyguları ölçen aleti nereden bulmuş acaba?

Yanlış anlaşılmasın, bu arkadaşlar ölümden kurtulmasınlar demiyorum, bilakis ne kadar çok insan kurtulur ise o kadar sevinirim. Ama ölçü çok zayıf.

Bu kararları okuyan yerli ve yabancı hukukçular gülerler. Zaten böyle zayıf düşünceler, verilen hissi karar, adalet tarihimize kara bir leke olarak geçecektir.

c. Mahkeme heyeti iddianamede tecziyelerini istediği bazı sanıkların cezalarını yükseltmiştir. 146/3 ve 151’inci Maddeden ceza istediği sanıklara müebbet hapis cezası vermiştir. Yzb. Recep Uslu, Yzb. Fevzi Bingöl, Üsteğ. Ferit Kelecek, 151’inci Md. Yb. Mustafa Ok. Bunlar haklı, adil şeyler değildir. Daha fazla incelemeye lüzum yok. Kararları okuyan hükmünü verir. [...]

7 Eylül 963, Saat: 10.30

Bugün hadiselerden sonra iki gün geçmiş vaziyette. Hapishane hayatı daha intizama girmiş durumda. İdamlar ve müebbetler bir arada hücrelerde yatıyoruz. Karar gününden itibaren hapishane talimatı da değişti. Eskiden bizlere, koğuşa bir asker tahsis etmek üzere koridorun süpürülmesi, yıkanması, her türlü temizliği yapılıyordu. Onu kaldırdılar. Artık her işimizi kendimiz görüyoruz. Süpürme, pas pas yapma, her türlü koğuş temizliği bizlere ait. [...] şartlarının nasıl olduğunu biliyoruz. Kendi durumumuzla mukayese edince, eski silah arkadaşlarımızın ne kadar insaniyetten mahrum olduklarını gayet açık olarak görebiliyoruz. Allah insanları bir kere böyle zalim anlayışlı subayların eline düşürmesin. İçecek suyumuz eskiden, mahkûm olmadan evvel, dışarıdaki çeşmeden gelirdi. O da kalktı. Şimdi helalardaki suları içirtiyorlar. Tabiatiyle mikroplu veya pis kokulu. Fakat bu kadar olsun. Hapishane subayları intikamlarını bizlerden bu şekilde alıyorlar veya bunlara bu emri veren şahıslar. Ama hayat bu belli olmaz, zamanın ters döneceği zamanlar da olabilir. Kararlar verildi, canımızı

almaya niyetliler fakat insan düşman olsa ölüm gününe kadar hoş tutulur, insanca muamele eder. Zaten temyiz, kararları tasdik edince Sivil cezaevlerine gönderecekler. Bunun içinde çok zaman yok. Bu müddet zarfında cezaevi Md. bizlere insanca muamele ettirse neresi eksilir. Ama o duygulu insanlar nerede. [...] Şimdi geleceğe ait tahminlerde bulunacağım.

Bu yalnız idam hükmü olan 7 kişi içindir:

1. Kararlarımız ve buna karşılık temyiz layihamız 11 Ey. 963 Perşembe gününe kadar askeri temyize gidecektir. Eğer oradaki hâkimlerde hâkimlik vasfı varsa, vicdanları ile hareket ederlerse şu arkadaşların kararlarının % 100 bozulması lazımdır.

a. 1’de Tank. Bnb. Ahmet Gücal

2 ’de Em. Alb. Cevat Kırca

3 ’te Em. Yb. Osman Deniz

b. Em. Üsteğ. Erol Dinçer, Tank Üsteğ. İlhan Baş: Bunlar da % 70 ihtimal ile bozulabilir.

c. Fethi Gürcan, T. Aydemir: % 50 ihtimal ile bozulabilir.

2. Kararlar bozulduktan sonra mahkemenin vereceği yeni karardan şüpheliyim. Çünkü o mahkeme heyetine artık hiçbir suretle itimadım yok.

3. Eğer temyiz mahkemesindeki azalar da tazyik ile kararları tasdik ederlerse iş B. Millet Meclisi ’ne kalacaktır.

Kararlardan Sonra Aile İle İlk Buluşma

9 Ey. 963

Bugün ailelerin ziyaret günü. Kararlardan sonra ilk defa aile efradım ile karşı karşıya gelecektim. Onların durumunu merak ediyordum. Çünkü avukatım geldiği zaman evdekilerin çok üzgün olduklarını söylemişti. Sabırsızlıkla geliş saatlerini bekledim. Saat 16.00 ’da geldiler. Ziyaret odasına ben ve Atilla gayet neşeli olarak gittik. Onlar da çok metin idiler. Moralleri çok düzgün idi. Epey takviye edilmişlerdi. Temyiz mahkemesinden BMM ’nden çok ümitli idiler. Ziyaretçiler tarafından gelen haberlerin hepsi bu havayı akis ettiriyordu. Fakat ben artık laf ve vaatlere o kadar alıştım ki, bütün bu haberleri ihtiyatla karşılıyorum. Çünkü şimdiye kadar çok canım yandı. En kötü ihtimale göre kendimi hazırlamış durumdayım. Ve hiçbir şey de düşünmüyorum. Bizim vücudumuzun da kaldırılması ile Türkiye düzelecek değildir. Bazen insanlar ölümleri ile memleketlerine hizmet ederler. [...]

12 Eylül 963, Saat: 15.00

Dün Harp Okulu talebelerinin mahkeme kararları okundu. Radyodan aldığımız bilgiye göre 75 talebeye 4 sene iki ay ceza vermişler, 91 kişiye de 3 ay ceza verip ihraç etmişler. Diğerleri de beraat etmiş. Bu hesaba göre 175 kişi ceza almış olarak okuldan ayrılmış oluyor. Tabiî bu adaletsizlik karşısında şaşmamak elden gelmiyor. O gece harekâtta bilfiil iştirak eden 175 kişi mi idi? Asla. Ama mağdur olan bu kadar kişi idi. Kura, ceza için bunlara isabet etmişti. Bu hangi hukuk kurallarına göre hareketti. Hâkimlik, hukuk mahkemesi bu mu idi. O gece Harbiye ’de sabaha karşı ancak 40-50 kişi kalmıştı. Hepsi silahlı olarak ihtilâl harekâtına iştirak etmişlerdi.

Ceza ölçüleri neye göre değişiyordu. Ben anlayamadım. Harekâta katılan diğer kıtaların hiçbiri nasıl cezalandırılmadı ise Harp Okulu öğrencilerinin de aynı muameleye tutulması bence en iyi hal tarzı olurdu. Harbiyelilere yapılan bu muamele tarihte bir leke olarak İsmet Paşa kabinesi, kuvvet komutanları, Genelkurmay Başkanı üzerinde kalacaktır. İkinci Abdülhamit devri yaşanıyor Türkiye ’de. [...]

Ya hep ya hiç olmalıydı. Herkes çok üzgün. Memnun olanların sevinci de az sürecek. 28. Tüm. Kr. Bşk. Kur. Yb. Ali Elverdi bizlere verilen cezayı güya “Efkârı umumiye az gördü” demiş. İşte bunun gibi sahte ve alçak kahramanlar böyle fikir yürütebilir. Bunun gibi menfaatçi gruplar olan birkaç kişi daha bulunabilir. Bu gün temyize müracaatın son günü, layihalar verildi. Artık işimiz oraya kaldı. Bakalım netice ne olacak. Zaten Türkiye ’de herkes bunu bekliyor. Adli bir rezaletin sonu inşallah iyi olur.

Hapishane hayatına iyice alıştık. Yalnız eski arkadaşlarımdan E. Arat, G. Gültekin, T. Alpagut, Osman Deniz, C. Kırca, İzzet Köz, C. Özdemir ile konuşmuyorum. Aksi gibi de aynı koğuştayız. Ayrı bir yerde olsam daha iyi olacak. Bazılarından nefret ediyorum. İnsan soğuyunca tam soğuyor.

Metin Aydemir ’in Tevkifi Sorunu

16 Ey. 963, Saat: 22.30

Bugün hapishane ziyaret günü idi. Sabırsızlıkla ailemi bekliyordum. Öğleden sonra geldiler. Lakin Şadan ’ı her zamankinden daha fazla sarsılmış, zayıflamış, morali bozuk gördüm. Sebebi varmış. Oğlum Metin Aydemir ’i gene bizim mahkeme kararları okunmadan bir gün evvel İstanbul ’da tevkif etmişler. Henüz nerde olduğu belli değilmiş. Örfi idarenin hapis yerlerinden birinde olsa gerek. Bugüne kadar bir haber alamamış. Nereye müracaat ettiyse bilgi ve cevap vermemişler. Suçu ne, o da belli değil. İstanbul ’da anneannesinin evinde arama yapmışlar. “Zabıt varakasında aranan şey bulunamadı” diye kayıt koymuşlar. Ama yine de tevkif etmekten geri kalmamışlar. Ne istiyorlar, neden şüphe ediyorlar, neden korkuyorlar bilmiyorum. Arkadaşları olan dört teğmeni de Eşref, Gökçe, Emin ve Nuri ’yi beraber tevkif etmişler. Elbet bir faaliyet sezmişlerdir, ama ellerinde ne delil var bilemiyorum.

Aydemir ailesine artık hiçbir suretle huzur yok. [...] “Ankara Örfi İdare K.lığından talimat geldi, onun için bu muameleye tevessül ettik” demişler. C. Tural ’ın kolu oraya kadar da uzanıyor. Zaten bizlerin idam hükümlerinin çıkması için en fazla dayatan Osmanlı paşası o imiş. İnönü şimdi onu bir maşa olarak kullanıyor. Köle ruhu ile yaratılmış insanlar efendilerine çok sadıkça hizmet ederler. [...]

Ben şimdi ne çekiyorsam, ailemi üzüntü ve ıstırap içinde bıraktı isem hep merhametimden, iyi kalpliliğimin cezasını çekiyorum. Onlar gibi gaddar hareket etse idim Aydemir ailesi şimdi böyle perişan bir vaziyette olmayacaktı. Ama her şeye göğüs germek lazım. [...]

18 Ey. 963

Bugün yeni avukatım Nevin Selek Hanım geldi. Hücrede konuştuk. Başımızda Nöb. Sb. Yzb. bekledi. Usule, talimata kanımca aykırı ama, cezaevi Md. ’nün bunları dinlediği yok. Örfi İdare K. ’lığı böyle istiyor, diye yalanları atıp esas talimat aldığı Yb. Ali Elverdi ’nin eziyet emirlerini

yerine getiriyor. Zaten kendisi de sadist ruhlu bir insan. Tam Allahsız gardiyan başı. Avukatım temyiz layihasını getirmiş. Tabi cezaevi Md. bunu ince ince okumadan bana göndermez, çok meraklıdır. Bakalım kaç gün sonra elime geçecek.

Oğlum Metin hakkında haber sordum. Çok çekinerek konuşuyor. “Bugün dilekçe ile artık merci kalmadığı için Reisi Cumhur C. Gürsel ’e müracaat ettik” dedi. Henüz cevap alamamışlar. Ne devirde yaşıyoruz. Bir çocuğun annesi, Türkiye ’de çocuğunun 15 gündür nerde olduğunu resmi makamlardan arıyor, bulamıyor. En nihayet Devlet Başkanı ’na kadar müracaat etmek zorunda kalıyor. Asır 20. asır, Cumhuriyet idaresi, Demokrasi rejimi ama istibdat hâkim. Memleket müstebitlerin elinde oyuncak. Yerini bildirmekte ne mahsur var. Ne kadar tezat içindeyiz. Babası idam mahkûmu, yattığı yer belli, ziyareti kabil. Oğlumun suçu da belli değil, bulunduğu yer de belli değil. Türkiye ’de hangi nizam var. Hukuk devleti diye neyimizle övünüyoruz. Metin ile birlikte 15 kadar sivil personel de tevkif edilmiş. İçinde üniversiteliler de varmış. Tahkikat için her türlü işkence yapılıyormuş. Dayak atmanın haddi hesabı yok. Örfi idare değil, keyfî idare hüküm sürüyor. [...]

Askeri Yargıtay

Benim bildiğim Rıza Tunç Pş. (Yargıtay Bşk.) ve orada ismen tanıdığım birkaç namuslu dürüst hâkim albay da eğer bunların tesiri altında kalıp yapılan baskılara katlanıp kararları aynen tasdik ederlerse, artık Türkiye ’de zaten yaşamak ile yaşamamak arasında fark kalmayacaktır. Rıza Tunç Paşa ’yı gayet yakından tanırım. Hadiseden evvel aynı gaye uğrunda beraber çalışırdık. Devamlı irtibat halinde idik. Hatta Genelkurmay Bşk. ve II ’inci Bşk. Memduh Tağmaç Paşa ’ya karşı cephe alıp bizimle aynı fikirde olarak çalıştıklarını bilirim. Korg. Fikret Esen, Tuğg. Faruk Gürler, Tuğg. Suat Aktulga, Tuğg. Yusuf Alpmansu, Tuğg. Recai Baturalp, Tuğg. Naci Asutay, Tumg. Refet Ülgenalp. (Bunların hepsi 21 Ekim-9 Şubat protokollerine imza koymuş eski arkadaşlarımızdır.) Generaller ile benim aramda irtibat sağlayan bir şahıstı. En son olarak da Mayıs ayı içinde konuşmuştuk. Ve bu generaller topluluğunun son fikrini bana getirmişti. Ona şöyle demişlerdi. “Bizler de aynı fikirdeyiz, ihtilâl yapılmalıdır. Fakat bu hareketin başına geçecek durumda değiliz, pasif vazifelerdeyiz, biraz daha bekleyelim. İyice hazırlanalım. Yani onlar, yani bizler 22 Şubatçılar. hazır iseler yapsınlar, bizler tasvip edip derhal katılırız” demişlerdi.

Rıza Paşa da bana aynen şöyle kanaatini bildirmişti. “Talât senin anlayacağın, bunlarda cesaret yok, çekiniyorlar, bunlardan aktif bir hareket beklenmez. Sen ne yapacaksan yap, onlar her şeye evet diyecek durumdalar.” Ben de onlara şu haberi gönderdim. “Biz her şeyi yapacak kudrete sahibiz. Hareketi yapacağız. Onlar da kumanda kademesinde kalacak generallerin kendi güvendiklerinden seçerek tanzim ederler” dedim. Böyle antat kalmış idik. Yani Rıza Tunç Pş. bu işin içinde idi. Eğer o da şimdi benim idam hükmümü tasdik edip, bizleri TBMM ’nin eline astırmak için teslim ettirecekse, ne yapalım. Sağ olsunlar ama [...]. Çünkü öyle her şeye pabuç bırakacak cinsten bir insan değildir. Mücadelecidir, korkusuzdur, mesleğine hâkimdir. [...]

20 Eylül 963

Dün cezaevinde cereyan eden bir hadiseden dolayı üzüldüm. Sebep olanlara kızdım. Bunların başında örfi idare Kurmay Bşk. Kur. Alb. Recai Ergün

vardı. Bu albay benim sınıf arkadaşımdır. Kendisine orduda iken çok iyiliklerim dokunmuştur. O bilir, bilmez ise Allah bilir, yakın arkadaşlarımız bilir. Fakat insanlar zamanla değişiyor, nankörleşiyor, zamane adamı oluyor. Bu da onlardan biri olmuş. İnsanlar bu kadar mı küçülmüş olarak yaşıyorlar? Bu arkadaşım ben Harp Okulu K. iken bana karşı olan bağlılığını ve verdiği sözleri şimdi düşünüyorum da ağzım açık kalıyor. Menfaatler uğruna insanlar ne şekle giriyor. Ama sinirlendiğim için aşağıdaki mektubu yazdım. Eline geçerse elbet biraz olsun okurken yüzü kızarır ve utanır belki.

Recai Ergün ’e Mektup

Cezaevi, 19 Eylül 963

Recai Beyefendi.

21 Mayıs 963 gününden beri işgal ettiğin saltanat makamını biliyordum. Bugüne hapishanede cereyan eden bir vaziyete üzüldüğüm için sana bu satırları yazmak mecburiyetinde kaldım. Yoksa tenezzül edip senin gibilere hitap etmezdim. Maziye dönecek değilim, o zaman çok haklı çıkarım. Yapılan arkadaşlık vazifelerini de başına kakacak kadar küçülmedim. Yalnız insanların bu kadar değişeceğini zamanında hesaplamış olsa idim, bazı kimselerle yer değişikliği olmuş olurdu. Mesele gayet basit ama, nedense beni harekete getirdi. Cezaevinde uygulanan talimat hükümleri keyfî midir. Gazete, radyo, yiyecek maddeleri, mektuplar hakkında örfi idareye bir Tnk. Yzb. ’sı tarafından yazılı müracaata senin imzan ile gelen yazıyı gördüm. Bunun üzerine cezaevi Md. Bnb. Nurettin Işıldar ’a yapılan müracaata verilen cevap şudur: Yazılı verilen cevaplar haricinde ben örfi idareden şifahi, özel talimat ve emirler alıp uyguluyorum, demiştir. Öyle olduğu da belli zaten. Mert kumandan ve Kur. Bşk.’ları hakiki Türk Subayı kanı taşıyorlarsa böyle hareket etmezler. Dünyada her şey unutulur fakat kanunsuz yapılan hareketlerin açtığı izler unutulmaz. Kanuna aykırı hareket eden insanlar erkek iseler, cesur iseler verdikleri emirleri yazılı olarak gönderirler de buradaki zavallı Bnb.’nın üzerine istikbalde sorumluluğu bırakmazlar. Namık Argüç ’leri, Nurettin Aknoz ’ları unutma.

Zamanın ne olacağı ilerde belli değildir. Her saltanat devrinin bir de yıkılışı vardır. O çatının altında kalanlar belki bizden de beter olabilirler. 22 Şubat ’tan sonra Alb. Safi Araç ’ın senin hakkında bana söylemiş olduğu sözlere inanmak istememiştim. Bu durumu Em. Alb. Orhan Alpakın ’a söylediğim zaman hakkında çok yanıldığımı söylemişti. Ama Safi Araç ’ın senin hakkında beslemiş olduğu kanaatlerde ne kadar haklı olduğunu anlamış bulunuyorum. Orhan Alpakın. 21 Mayıs öncesi evime gelip seni iyi bir vaziyette teskiye ettiği ve ona da inandığım için, 21 Mayıs ihtilâl planlamasında şimdi işgal ettiğin makamı da yine sana tahsis etmiştim. Yalnız bir fark vardı. O zaman muvaffak olunsa idi hakiki vatanseverler

kadrosunda idin. Çok yanlışlık yapmış sayılacaktım demek. 20/21 Mayıs 963 gecesi de Orhan Alpakın ’ın evinde saat kaça kadar beraber olduğunu bilenlerdenim. Orhan Alpakın da yanımdaki hücrede 15 gün yatmıştı. Nasıl, ne şartlar altında çıktığını da kendisi iyi bilir. Ama O da ne yazık ki çok vefalı imiş. Nankörler sıraya dizilmişler. Şimdi sürdürdüğünüz saltanatı belki bizim kanlarımızın suladığı taşlar üzerine bina ederek pekleştirmek istiyorsunuz. Yeni kadronuzu biliyorum. Ama zamanın kimin lehine işlediğini istikbal gösterecektir.

Biraz olsun maziyi hatırla, vicdanın sesini dinle, her şey fanidir. Bir gün gelecek hadiseler su üstüne çıkacaktır. Birçok şeylerden kurtulacaksınız ama, yaşadığım müddetçe üç parmağım işlemiş, kalemim, yazılarım, hatıratım yazılmıştır. Tarih hakiki vesikalara dayanılarak yazılacaktır. Evlatlarım, torunlarım çok şeyler öğreneceklerdir.

Bir Tahran seyahati, bir örfi idare Kr. Bşk. ’lığı seni bu kadar değiştirdi ise yazıklar olsun. Sınıf arkadaşı olarak seni artık kabul etmiyoruz. Ben bu dava uğrunda öleceğim ama hiçbir zaman şerefimden sizler gibi kaybetmeyeceğim. İnşallah şimdiki efendinin verdiği sicillerle de paşa da olursun, ama cemiyet içinde ne olursun onu Allah bilir, zaman gösterir. Bu mektubumu arzu edersen efendine de oku, onun da mazideki durumunu ve ciğerini bilirim. İsmet Paşa ’nın saadetinin gölgesi altında yaşayan sizlerin haline acıyoruz. Zavallı durumdasınız. Allah sonunuzu hayır etsin.

Bana gelince sakın aklına bir şey gelmesin, kimseden bir şey istediğim yok. Ölsem dahi gözüm arkada değil. Benim intikamımı alacak binlerce, milyonlarca, insan bırakıyorum. Tutumunuzla işi sosyal kan davası şekline döktünüz. Oğlumla dahi uğraşan bir hükûmet başkanından, örfi idare K. ’ndan artık Türkiye ’de ne beklerim. Sizi gidi açık rejim müdafileri, anayasa koruyucusu olarak geçinen sahte idealistler. Elbet bir gün sabah olacaktır. Türkiye ’de yeni bir güneş doğacaktır. O zaman da hesap günü gelecektir. Kimin haklı kimin haksız olduğu o zaman anlaşılacaktır. Görenler mutlu olurlar. Durumunu herkese bildireceğim, artık hak ettin. Çünkü Orhan Alpakın da hazır olsun.

Ölüme zorla götürülmek istenen, eski, yalnız samimi bir sınıf arkadaşın.

NOT: 1. Bu mektup kendisine posta ile gönderilmiştir.

2. Mektup eline geçmiş, hatta ailesi sağda solda Aydemir kocamı tehdit ediyor, kendinde hâlâ kuvvet vehmediyor, diye dedikodu yapmıştır.

Tevkif ve İşkence

20 Ey. 963

Bu gece saat 21.30 ’da Şadan ’dan bir telgraf aldım. Metin İstanbul Örfi İdare K.’nda mevkuf imiş. Onu görmek için İstanbul ’a hareket etmiş. Çocuğun nerede olduğu nihayet öğrenilebildi. Şadan İstanbul ’a gidince bakalım gösterecekler mi, orası şüpheli. Bu hafta ziyaretine yetişebilecek mi? Gelirse belki Metin ’in suçunu da öğrenmiş olurum. Eğer orada uydurma bir suç yükleyip birkaç seneye mahkûm ederlerse, ailede erkek kalmıyor demektir. [...] Bu suretle Aydemir ailesinin köküne kibrit suyu ekilmiş olacak. Sebep olanlar da tabiatiyle hiç vicdan azabı çekmeyecektir. Artık iş tamamı ile çığrından çıktı. İnşallah sonu iyi olur deyip neticeyi beklemek gerek.

23 Eylül 963

Bugün ziyaret günü idi. Tülin ile Şadan öğleden sonra geldiler. İstanbul ’da Metin ’i Şadan görmüş, nihayet hayatta olduğunu öğrenebilmişti. Anne olarak çok üzgün ve yorgun vaziyette idi. Görüşme yollarını anlatırken hâlâ heyecanlı idi. Metin ’in izini bulamayınca Ekrem Alican ’lara gitmek mecburiyetinde kalmış. Ben hiç arzu etmezdim ama o anne sıfatı ile dayanamayarak, benim de reyimi almaksızın bu işi yapmış. Gitmese idi daha iyi olurdu. Lakin artık bir kere olmuş olacak. Ancak onun kanalı ile Metin bulunabilmiş. Alakadar olmuş, İstanbul Örfi İdare K.’lığına bilgi verilmiş. Şadan müracaat ettiği zaman görüştürmüşler. Fakat çocuğa çok eziyet etmişler.

Evden tevkif edip götürdükleri zaman gözlerini bağlamışlar. Çiftlik denilen bir mevkiye götürüp, hücreye atmışlar. Burası bir işkence yeri imiş. Bir iskemle üzerinde dört gece aç ve uykusuz bırakmışlar. Yalnız kuru ekmek ve su vermişler. Dövmüşler, mütemadi surette gece, gündüz vakitsiz ifade almışlar. Dördüncü günü bitkin bir vaziyette iken de benim idam kararımı getirip yüzüne karşı hücrede okumuşlar. Birçok eziyetlerden sonra üç gün başka bir mıntıkada hapis etmişler. Oradan da çıkarıp Balmumcu çiftliğine

getirmişler. Orada arkadaşları Teğ. Gökçe ve Teğ. Emin de varmış. Mahkemeye vermişler. Suçu "İhtilâle Teşvik". İşte açık rejim içinde oynanan facia sahneleri. Canları isterse insanları her şekilde suçlayabiliyorlar. İstedikleri işkenceyi yapabiliyorlar. Artık ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Subaylar bukadar gaddar olup küçülmüşler. Örfi idare denilen mekanizmanın Türkiye 'de nasıl keyfî işlediği malum oldu. Bu şekilde Metin de büyük badireler atlatmış oldu. Kendisine yükletilen bu suçun ne dereceye kadar doğru olduğunu bilmem. Fakat vicdansız bir mahkeme heyetinin karşısına düşerse, onun da epey ceza alacağı gözüküyor. İnşallah insaflı bir hâkime düşer. Belki artık yaptıkları kafi gelir, belki tahliye ederler. Ama örfi idare bitinceye kadar da hapiste kalabilir. [...]

Avukatlarla Suni Anlaşmazlık

26 Eylül 963, Saat: 10.10

Dün avukatların görüşme günü idi . İstanbul ’daki avukatım Teoman Zıngıl gelmişti. Eski avukatlarımız ile aramızda soğuk bir hava estirilmişti. O da zail oldu. Bu gibi olaylar normal, çünkü böyle karışık anlarda her türlü şayia derhal hapishane duvarları içinde hakikat imiş gibi yer ediyor. Mesele şu idi. Kararların tevhimini müteakip avukatım Muzaffer Paksoy, Teoman Zıngıl ile görüşmüştük. Bir hafta içinde temyiz layihalarını yazıp İstanbul örfi idare kumandanlığına teslim edeceklerini söyleyip İstanbul ’a gittiler. Fakat bir iki gün sonra bir dedikodu çıktı. Avukatlar ücretleri kısa zamanda göndermez isek temyiz tehlikeye girer diye ailelere mektup yazıp para istemişler. Tabiî bu bizleri fena halde sarstı. En çok sinirlenen Yb. Rıfkı Ertem oldu. Mesele tetkik edilmeye zaman kalmadan, arada da İstanbul ile irtibat kurmadan ne olur ne olmaz diye Av. Nevin Selek Hanım ’a vekâletname vermek mecburiyetinde kaldık. Tabiî bu bizim eski avukatlar için iyi bir şey olmadı. Bilhassa Orhan Pekey ve Teoman Zıngıl bu duruma çok üzülmüşler. Neticede mesele anlaşıldı. Esas düşüncesizce hareket Muzaffer Paksoy ’dan meydana gelmiş.

Türkeş ’in Yeni Manevrası

Bu mesele de yüz yüze gelmek sureti ile halledildi. Ama böyle bir şey olmasa daha iyi olurdu. Çünkü dedikodular ile şahıslar yok yere yıpratılıyor. Avukat meselesinde ikinci bir hadise daha oldu. Davalar ilk başladığı zaman bir avukata Şadan müracaat ediyor. İsmi (..............)

50.000 lira istiyor. Tabiî derhal vazgeçiyor. Şimdi bu avukat, Türkeş ’in iki avukatı M. Ali Atalay ve M. Ali Aytür ile birlikte davayı fahri olarak almak için aileme müracaat ediyorlar. Ve söyledikleri şu: “Talât Bey ’i avukatları iyi müdafaa edemediler. Bizler temyizde müdafaa eder, ölüm cezasından kurtarırız.” Bu da yeni bir taktik idi. Ne şekilde istismar ediliyoruz. Bu beyler ilk önce 50.000 lira istiyorlar, sonra bedava avukatlık yapmaya kalkıyorlar. Maksatları nedir? Bunun altında her türlü maksat yatar. Türkeş ’in güya benimle alakadar olduğu süsünü etrafa yaymak. Bu kadar hizmeti seviyordu, neden harekât gecesi beni

İ. İnönü ’ye kadar ihbar etmekten çekinmemişti? Şimdi bu hatasını tamir için gösterişli hareketler, istikbale ait yatırımlar peşinde. Samimi değil. Kararların okunmasından bir gün önce kendilerinin tahliye edileceklerini ve benim de ölüm cezasına mahkûm olduğumu biliyordu. Hücreme çömezleri olan Rıfat Baykal ile Muzaffer Özdağ ’ı gönderdi. Kendisi bir allahaısmarladığa dahi gelmedi.

Ben eski bir arkadaş olarak ölüme gidiyordum. O da hürriyetine kavuşuyordu. İnsanın bir helalleşmesi gerekirdi. Eğer samimi ise. Tabiî ne gezer. Onlar kadar bana gönderdiği haber: “Türkeş Parlamentoya haber gönderdi, ölüm cezasına taraftar değil.” Sanki parlamentoyu Türkeş idare ediyor. Bu ne megalomanlık, hâlâ kendisini parlamentoya hâkim bir insan rolüne sokmak istiyor. Zavallı Rıfat Baykal ’da bunu bana bir müjde gibi getiriyor. Tabiî güldüm, işte şimdi de böyle sahte manevralar peşindeler. Hâlâ siyasî rekabet. Liderlik sevdası. Büyüklük hastalığı. Ben ona mahkemede arkadaşlık vazifemi yaptım. Beni ihtilâl gecesi ihbar etmiş bir insana karşı hissiyata kapılmadım. Eğer kapılsa idim, “Dikmen toplantısında ihtilâl mevzuu konuştuk” deyiverirdim. Onların hapishaneden çıkmalarına imkân yoktu. En az birer sene hapis cezası alırlardı. Benim dürüst hareketim ile verdiğim ifadede hissiyata kapılmamamdan dolayı dışarı çıkabildiler. Tabiî onlar bunu idrak edememişler. Hâlâ dolambaçlı yollardan hareket ediyorlar. Teşebbüslerinde samimi değillerdir. Hayatımın sonuna kadar Türkeş ’in ihbar hadisesini unutamayacağım. Ne yapsa bu şaibeden kurtulamaz. Benim için 14 ’lerin Türkeş kanadı bitmiştir. Hem artık benimle niye uğraşıyorlar. Ben idamlık bir kimseyim, hayattan çekiliyorum. Sahne onlara kaldı. Liderlik vasfını göstersin bakalım. Ama hiçbir şey yapamayacaktır. Bastığı taban bu memlekete hayır getirecek bir zemin değildir. Allah yollarını açık etsin. Fakat neticesiz bir çaba içersindedir. CKMP ile iktidara gelinemez. Gericilikten vazgeçip ilerici olmalıdır.

İnönü-Sunay-Temyiz Başkanı Görüşmesi

Aldığım haberlerden en enteresanı da şu: Kararlardan sonra İ. İnönü Başvekâlet ’e, C. Sunay ile Temyiz Bşk. Tümg. Rıza Paşa ’yı çağırmış. Kararların kısa zamanda tasdik edilmesi için Temyiz Başkanı ’na baskı yapmış. “Bunlar cezalarını görecekler ve çekeceklerdir” demiş. Temyiz reisi hukuk ölçülerinden dışarı çıkamayacağını bildirmesi üzerine, her ikisi de kızmışlar, fakat bu görüşmede bir netice alamamış. Bir hafta sonra yine İ. İnönü ve C. Sunay, Rıza Paşa ’yı bir daha çağırmışlar. Rıza Paşa bu sefer daha sert dayatmış “Dünya devletleri ve bütün Türkiye hukukçuları bize gülerler” demiş. “Böyle bir karar olamaz.” Bunun üzerine İ. İnönü biraz yumuşamış. Yani ilk fikrinden rücu etmiş. Bunun üç sebebi olabilir:

1. Rıza Paşa ’ya ve temyiz hâkimlerine sözünü geçirtemeyeceğini anlamış olması.

2. Efkârıumumiyede kararların tutmamasından endişe etmesi. Çünkü sonu ne olacağı belli değil.

3. İdam hükümlerinin meclisten geçirilmesini göze alamamış olması. Yoksa İ. İnönü ’nün insanların hayatına kıymet verdiği yoktu. Hele benden muhakkak intikamını almak ister. [...] Çünkü hayatta ona benden büyük darbe indiren olmamıştır. Çünkü Adnan Menderes ’e aynı şeyi yaptı. İlk önce komitecileri kullanarak Yüksek Adalet Divanı üzerine azami baskıyı yaptırdı. İttifakla idam hükmünü çıkarttı. Komite tasdik ettikten sonra, ertesi gün numaradan kurtarma çareleri aradı. Muhtıra verdi, mektup yazdı, C. Sunay ve C. Gürsel ’e müracaat etti. Ama bir taraftan da vaktinden evvel asılması için adamlarına lazım gelen talimatı verdi. C. Tural, Faruk Güventürk, Egesel Pazar günü saat 17.00 ’de Adnan Menderes ’i asıverdiler. (C. Tural örfi idare K. idi, F. Güventürk garnizon K. idi. Egesel de infaz savcısı idi.) İdam hükümleri kanunen sabaha karşı infaz edilmesi gerekirken ne olur ne olmaz diye gündüze alıverdiler. Çünkü C. Gürsel samimi olarak kurtarma yolları arıyordu. Bunu Egesel duyunca o kadar acele etti ki, İmralı ’ya giden hücumbota idam sehpası bile kurdular. Şayet İmralı ’ya gelmeden telsizle bir durdurma haberi gelirse, hücumbotta asacaklardı. İşte onun adamları böyle yetişmişlerdir. O kimseye acımaz. Bu

vakaların canlı şahitleri Rıza Tunç Paşa, Alb. Tarık Güryay, Mucip Ataklı, Hv. Bnb. Remzi, Dz. Kr. Alb. Bülent Tarkan ’dır. Eğer bu şahısların hadiselerin cereyan ettiği o günlerde bizlere anlattıkları doğru ise, vaziyet budur. Onun için bana ve arkadaşlarıma hiç acımaz.

Adnan Menderes ’in İdamı

Not: Mecliste idam kararları görüşülürken polemik konusu olan Menderes ’in idamı ile ilgili spekülasyonlara cevaben Talât Aydemir ’in elyazısı ile idamların içyüzünü anlatan yazısı.

1- Adnan Menderes’in asılması için o zaman orduda bulunan “cunta” ısrar etmemiştir. Milli Birlik Komite üyeleri kararın verilmesinden 48 saat önce vicdanları ile baş başa kalması için serbest bırakılmış, hiçbir suretle onlarla askerler, subaylar temas ettirilmemiştir. Bu kararı bizzat “cunta” dedikleri grup almıştır. Cuntanın başı da o zaman C. Sunay ve kuvvet kumandanlarıdır.

2- Milli Birlik Komitesi ’nde idam hükümlerinin tasdiki için ısrar edenler CHP kanadına hizmet eden Ekrem Acuner gurubudur. Komitede. C. Gürsel idamların yapılmaması için çok çaba göstermiştir. Kararda idam hükmüne karşı oy kullananlar şunlardır: C. Gürsel, F. Özdilek, Sıtkı Ulay, Osman Köksal, Ahmet Yıldız, Suphi Gürsoytrak, Selahattin Özgür, Sami Küçük. Bu durum 15 Eylül 961 Saat 18.00 ’de Milli Birlik Komitesi ’nin yapmış olduğu toplantı zabıtlarından tetkik edilebilir.

3- Üç idamdan ikisi H. Polatkan, F. Rüştü Zorlu derhal sabaha karşı İmralı Adası ’nda, Dz. Kur. Alb. Bülent Tarkan tarafından infaz savcısı Egesel huzurunda icra ettirilmiştir.

4- Adnan Menderes hasta olduğu için iyileşinceye kadar idamı geri bırakılmıştır. Bu arada İ. İnönü, C. Sunay ’a müraacat ederek randevu istemiş, o zamanın Hariciye Vekili Selim Sarper ’in Hariciye Vekâletinde C. Sunay ile İ. İnönü 17 Eylül 961 Saat 10.00’da buluşmuşlardır. İ. İnönü “Adnan Menderes ’in asılmasına engel ol paşa” diye Cevdet Sunay ’a teklifte bulunmuştur. (Selim Sarper ’in huzurunda) C. Sunay da “İğne deliği kadar hukukun geçeceği bir yer gösterin, teşebbüs edelim” demiştir. İ. İnönü ile birlikte saat 11.00’de Çankaya ’da C. Gürsel ’e gitmişlerdir. Aynı mevzu orada üçü arasında görüşülmüş. C. Gürsel, Adnan Menderes’i kurtarmak için Yassıadaya yeni bir doktorlar heyeti gönderip akli muvazenesi bozuktur diye rapor verilsin, infaz durdurulsun demiştir. Bu

karar uygun bulunmuş. Buraya kadar geçen hadiseyi bizzat C. Sunay anlatmıştır. (7 kişinin huzurunda. O isimler de mahfuzdur.) Bunun üzerine C. Gürsel Yassıada Komutanı Top. Yb. Tarık Güryay ’a telefon etmiştir. (Telefonu Hv. Bin. Remzi de dinlemiştir.) “İnfaz durdurulsun, yeni bir doktorlar heyeti gönderilecek.”

Bunun üzerine derhal Tarık Güryay durumu Egesel ’e bildirmiş. (S:15:00 dir) Egesel hemen telaşlanmış, “Aman kurtaracaklar, götürüp asalım” demiş. O zamanın Örfi İdare K. C. Tural ve garnizon K. General Faruk Güventürk ’e vaziyet bildirilmiş. Onlar da acele edin demişler. Derhal iki tane hücum bot hazırlanmış. Hatta hücum botlardan birine bir darağacı da kurulmuş, ne olur ne olmaz İmralı ’ya gidinceye kadar yolda telsiz ile bir emir gelirse (idamın durdurulması için) Egesel o zaman hemen yolda hücumbotta idamı infaz ederiz diye tertibat aldırmış. C. Gürsel saat başı durumu Örfi İdare K. C. Tural ’dan sormakta imiş. En nihayet C. Tural, daha Adnan Menderes asılmadan asıldı diye telsizle C. Gürsel ’e bildirilmiştir. Ve kanuna aykırı olarak da acele ile sabaha karşı idam hükümlerinin infazı gerekirken Pazar günü saat 18.00’de Adnan Menderes ’i asmışlardır.

Bu bilgiler C. Sunay, Tarık Güryay, Hv. Bnb. Remzi, Dnz. Kur. Alb. Bülent Tarkan, Egesel, İrtibat bürosu Bşk. Tuğg Namık Kemal Ersun ’dan bizzat dinlenmiştir.Buna göre Adnan Menderes ’in asılmasında çaba gösterenlerin kimler olduğu açıkça meydandadır. Milleti kandırmaktan fayda uman CHP ’liler artık herkese iftira etmekten biraz olsun utansınlar. Tarih bir gün gelecek her şeyi açıklığı ile meydana koyacaktır. Bundan başka söylenenlerin hepsi yalandır.

İşkence Köşkü

1 Ekim 963, Saat: 12.00

Dün hapishanenin ziyaret günü idi. Ziyaretçiler arasında Metin de gelmişti. Çünkü ayın 27'sinde tahliye edilmişti. Haberi Bnb. Kemal Yenicioğlu bana bildirdiği zaman çok sevinmiştim. Demek ki yine de İstanbul örfi idaresinde vicdanlı ve namuslu hâkimler varmış ki suç bulamadıkları için cezasız olarak daha fazla tutamadılar. 24 gün kâfi gelmişti. Metin, ilk defa tevkif edip götürdükleri yeri, çıkınca bulmuş. Çiftehavuzlar ile İçerenköy arasında bir köşk imiş. Alt katı milli emniyete ait imiş. Direkt olarak başbakanlığa bağlı işkence yeri imiş. Binanın zemin katında götürüp, iki teğmen ile Emin ve Gökçe, bunlara orada eziyet etmişler. Milli Emniyet Şefi de bir Yb. imiş. Oğlum kendine bu işkenceleri yapanların hepsini tespit etmiş vaziyette. Elbet bir gün bunların hesabı sorulacak. [...]

2 Ekim 963

Bugün avukatların ziyaret günü idi. Avukatım Orhan Pekey geldi. Temyizde müdafaaların başlaması için 7 Ek. 963'te bütün avukatları çağırmışlar.

Neticenin ne olacağı şimdiki halde meçhul. Temyizin kararları bozacağına, avukatlar hukukçu nazarı ile tamamen inanmış vaziyetteler. Ama ben şimdiden hiçbir şey diyemeyeceğim. Çünkü dava tamamı ile siyasî bir mahiyet aldı. Siyasîlerin, bizzat İ. İnönü ve kumandanların bizlerin asılması için türlü yollardan tazyik yaptıklarına kaniim. Bu tazyiklerin karşısında ne kadar dayanabilirler meçhul, çünkü Türkiye 'de kanunlar hâkim değil, keyfî emirler hâkim. Bugüne kadarki tatbikat bunu göstermiş vaziyette. Onun için neticeyi görmeden artık iyimser değilim. [...]

Hapishanedeki Hayat

6 Ekim 963, Saat: 15.00

Hapishanede Pazar: Pazar günleri hapishanede en sakin günler yaşanır. Çünkü eski alışkanlık, dinlenme günü sayılır. Halbuki her gün işsizlikten insan dinlenmektedir. Zaten hapishaneler gerçek ihtilâlciler için dinlenme kampıdır. Fakat herkes bunu kavramış vaziyette değildir. Pazartesi günü ziyaret günü olduğu için, o gün haberler alınır, tutuklular aileleri ile görüşüp moralman takviye olur. Bir hafta o hızla gidilir. Ta ki Pazar olunca herkese bir mahzunluk çöker, eski hatıralar canlanır. Herkes sakindir.

Sabahleyin radyo neşeli parçalar çalar, arkasından dinleyici istekleri başlar, cezalılar kendilerine göre bu şarkıları kıymetlendirir. Eski günlerini hatırlar, maziye dalar, istikbal için planlar kurarlar. Çünkü tutuklular yaş itibarı ile farklıdır. Kimi evlidir, çocukları vardır, kimisi nişanlıdır, kimi bekârdır, kiminin yeni çocuğu olmuştur henüz görmemiştir, bazıları kimsesizdir. Bin bir türlü aile gaileleri vardır. Fakat buna rağmen herkes neşelidir. Ezinti içinde değillerdir. Suçlu olmadıklarına kani oldukları için hiçbir zaman moralman çökmemişlerdir. Azimli ve her hususta kararlıdırlar. Hep istikbalde ellerine yeniden bir fırsat geçerse nasıl hareket edeceklerini dişleri gıcırdatarak birbirlerine anlatırlar. Daima yeni bir hareket olacağından ümitlidirler. Kimse af ile hapishaneden çıkmayı arzulamamaktadır. Bunu bir zül addetmektedirler. Bu fikir, ruhen inanmış, ihtilâlci olarak kalıplaşmış insanlarda mevcuttur. Ekseriyeti teşkil eder. Tabiatı ile her toplulukta olduğu gibi, zayıf karakterli ve pasif insanlar da mevcuttur. Bunlar zaten dış görünüşleri ile artık kendilerini iyice belli etmişlerdir. Onları herkes tanır.

Pazar günü hapishanede en zor geçen gündür bence.

Hapishanede Umumi Hayat:

Buraya düşeliden beri epey zaman geçti. Beş ay bitmek üzere olmakla beraber henüz cezaevinin o ağır havası üzerimize çökmüş değil.

Günlük hayat şöyle geçer. Hayat muntazam değildir. Herkes serbestçe yaşar. İstediği zaman yatar, istediği zaman kalkar, ekseri geceler geç yatılır. Hemen hemen her gece ekseriyet saat 24.00 ’ten sonra yatar. O zamana kadar meraklılar kâğıt oynar. Briç ve çeşitli oyunlar, bunlar mahdut kadrolardır. Yalnız çok iyi bir şey vardır, kumar oynanmaz. Çeşitli kitaplar okunur. Ekserisi romandır. Zaten evlerinden yeni yeni kitaplar getirilmesine müsaade edilmiştir. Önceleri yasaktı. C. Tural ’ın emri ile gazete, mecmua, radyoda haberler dinlenmesi yasaktı.

Bizlere dışardan haber sızmaması için cezaevi personeli azami gayret sarf eder. Radyo dinlenmesi de idarenin insafına bağlıdır. İsterlerse hoparlörü açarlar. Hapishanede İngilizce ve Fransızca kurslar muntazaman devam eder. Bunu Hv. Bnb. Necdet Öz ve yardımcı arkadaşları C. Özden, F. Işıklıtepe ile çok ciddi olarak devam ettirir. En faydalı çalışma budur. Gençler de şimdilik büyük bir heves ile lisana çalışmaktadırlar.

Hapishanenin iç yerindeki havalandırma yerinde her gün devamlı voleybol oynanır. En iyi spordur. Akşam olunca her arkadaş grubu yemek hazırlar, çünkü hapishane yemekleri er yemeğidir. Pek rağbet görmez. Evlerden yiyeceklerin gelmesine müsaade edilişinden beri rahatız. Artık cezaevi yemeklerinden bıkmıştık.

Banyo, ihtiyacı karşılayacak vaziyettedir. Çamaşırlarını arzu edenler kendileri yıkarlar. Her iş çekinilmeden neşe ile yapılır.

Pazartesi günleri en neşeli gündür. Sabahtan ziyaretçileri karşılamak üzere giyinip hazırlanırlar. Çarşamba günleri avukatların ziyaretlerine tahsis edilmiştir. Onlar ile hücrelerde pencere arkasında görüşülür.

Her gün duyulan haberlerin yorumları yapılır. Cezaevindeki subay, astsubaylar ile ilk günlerde çok çekişmeli günler geçirilmişti. Epey gönül kırıcı hadiseler cereyan etmişti. Şimdi bu yavaş yavaş onların anlayış göstermesi ile azaldı.

Arkadaşlar birbirine tutkundur, yalnız bazı yeni gruplaşmalar olmuştur. Bunlar da mahkeme safhasında hadiseleri inkâr edip kendilerini yitirenler bir araya gelmiştir.

Büyükler arasında teşekkül eden bu yeni grup şu şahıslardan ibarettir.

1. Emin Arat, 2. Bahtiyar Yalta, 3. Turgut Alpagut, 4. Galip Gültekin, 5. Osman Deniz, 6.Hv. Bnb. Cemal Özdemir, 7. Hv. Bnb. İzzet Köz, 7 Hv. Bnb. Necdet Öz, 8. Hv. Kur. Alb. Fethi Işıklıtepe 9. Em. General Selim Türkkan.

Bu grup zorla dolmuşa itilmiş insanlardan ibarettir. Bir de bunlara inanmış gibi görünen bazı genç subaylar. En çok içlerinde faaliyet gösteren Bahtiyar Yalta idi. Ama adam kandırmak için eskiden yaptıkları konuşmalar artık azalmıştır. Kararlardan sonra aşağı yukarı her şey tebellüğ etmiştir. Şahıslar daha iyi anlaşılmıştır. Kıymet zannedilenler de yavaş yavaş tabiî hüviyetleri ile meydana çıkmışlar. Hâlâ da çıkmaktadırlar. Çabaları boşuna çıkmıştır. Ben bu saydığım şahısların hiçbiri ile konuşmuyorum (Necdet Öz, Salim Türkkan hariç).

Zaten idam hükmü aldığımdan beri çok rahatım. Bu tip insanların da çenesi kapanmıştı. Eskisi gibi dedikodu etmiyorlar. Yoksa ayrıca onlara da sinirleniyordum. Geçen gün Osman Deniz Rıfkı ile bir münakaşasında beni telmih ederek (bana partizan) demiş. Rıfkı kendisine lazım gelen ağır muameleyi yaparak susturmuştur. Bu arkadaş ile Galip Gültekin ’de çok yanılmış olduğumu kabul etmem gerekir. Her ikisine de son derece itimat eder ve çok severdim. Meğer beni arkadan vuracaklar bunlar imiş, ben ne bilirdim. Kendilerini iyi gizlemesini bilmişler.

Allah bu yeni arkadaş grubunun bağlarını daim etsin. Pamuk ipliği, menfaatle birbirine bağlı olduklarını istikbalde yaşayanlar görecekler.

Süzülüp geri kalan arkadaşlarım bana hapishanede yetiyor zaten, hiçbirinin yüzünü de görmek istemiyorum artık. Çünkü çok soğudum. İnsanların bu kadar küçüleceklerini tahmin etmiyordum. Bu günlük bu kadar.

Bedii Faik ’e Yazılan Mektup

7 Ekim 963, Saat: 03.00

Bu arada uykum kaçtı zaten. Oyun oynayan arkadaşlar da çok gürültü ediyorlar. Onların saygısızlığına da üzüldüm.

Zihnim eski günlere takıldı. Bir zamanlar iyi gün dostlarıma maliktim, acaba bunlara şimdi ne oldu diye düşündüm. Hatıralarımı andıkça büsbütün üzüldüm. Çok ateşli geçinen genç ve Kemalist olarak yazıları ile öğündüğüm Bedii Faik dostuma aşağıdaki mektubu yazdım. Tarih sayfaları yazılırken bu kimseler de tanınsınlar. Herkesin hüviyetinin açıklıkla meydana çıkması kadar iyi şey yoktur.

As. Cezaevi,

7 Ekim 963, Saat 03.00

Bedii Bey,

Bugüne kadar sizlerden vasıtalı, vasıtasız bir haber alırım diye çok bekledim. Cesaret ölçüleri bu kadar değişik midir?

Ben inandığım bir dava uğruna ölüme mahkûm olmuş bir insanım. Acaba siz veya Avni Doğan Bey bana ve aileme bir geçmiş olsun diyecek kadar kuvvet bulamadınız mı? Hamdolsun ailem kimseye muhtaç değil, ben de ha keza. Fakat iki satır veya gönül alıcı bir haber Aydemir ailesini memnun ederdi.

Ben yaşadığım müddetçe dost tanıdığım insanlara vazifemi yaptım. Ömrüm vefa ederse de yapmakta devam edeceğim.

Kötü günlerde aranmanın zevki kadar büyük bir şey yoktur. Çok makaleler yazdınız ama vefasızlığa uğrayanların ıstırabını hissedemezsiniz. Dünya gazetesinin tirajının artması için iyi temennilerde bulunur, hayatta saadetler dilerim.

Bu satırları okurken sakın aklınıza bir şey gelmesin, kimseden bir şey beklemiyorum. Yalnız hatıra defterimi süslüyor, eski dostlarımı son bir kez daha aramış oluyorum.

7 Ekim 963, Saat: 09.30

Bugün Pazartesi ziyaretçi günü idi. Sabahleyin Metin geldi. Öğleden sonra da Şadan, Solmaz, Tülin geldiler. Hepsinin getirmiş olduğu haberler moral takviyesi için çok faydalıydı. Bugün aynı zamanda Temyiz mahkemesine müdafaalar da başlamış vaziyette idi. Bazı sevindirici haberler sızdı. Atilla ’nın kararı bozulmuş, idam hükümlülerinden Tank. Bnb. Ahmet Gücal ’ın da kararının bozulduğunu söylediler. Tabiatiyle çok sevindim. Demek ki şimdiki halde Temyiz ’deki hâkimler hukuk ölçülerini tatbik ediyorlar. [...]

Orhan Çokdeğer ’in Ölümü

Diğer enteresan nokta. Merkez K. Kur. Alb. Orhan Çokdeğer de gitmiş olduğu avdan dönerken vasıtası bir kamyona çarparak kaza geçirmiş ve ölmüş. Allah taksiratını affetsin. Aydemir ailesine epey zararı dokunan bir kimse idi. İhtilâl gecesi de bir numaralı rolde idi. Mahkemede yalancı şahitlik etmiş, birçok gencin fazla ceza almasına sebep olmuştu. Yanındaki Yb. Sabahattin Sayınsoy da istihbarat subayı idi. O da o gece ve mahkemede verdiği yalan ifadelerin cezasını görmüş, ağır yaralı imiş. Sv. Yb. Hulusi Baykal da yaralı imiş.

Allah kimseye yaptığını yanına bırakmıyor. Bundan iyi ibret dersi olmaz. İnsan ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.

Orhan Çokdeğer ava pek meraklıdır. Yanındaki arkadaşları da öyledir. Kaza yine bir av partisinden dönerken olmuştur. Avladığı keklikleri her hafta hususi surette İ. İnönü ’ye gönderirdi. [...] Göze girme yolunu böyle bulmuştu. Fakat bu son av onun hayatına mal oldu. Buna rağmen ava gidişini kapatmak için kumandanlar “vazife dönüşü” diye bildirdiler. Şehit muamelesi yaptırarak İzmir ’de şehit mezarlığına defnettirmişler. Keyfî idare K. Cemal Tural da kendisine 47. No. Tebliğ ile iyi bir mersiye çekti. Sadık insanlara yapılan iyi muamelenin örneğini verdi. İşlerine gelen her şeyi bu tip kumandanlar kitabına uyduruverirler.[...]

Temyiz Mahkemesinde Savunma

9 Ekim 963, Saat: 22.30

Temyiz mahkemesinde müdafaalar başlayalı iki gün oldu. Birinci gün temyiz baş savcısı Amiral Fahri Çoker dava hakkında tebliğnamesini okumuş. Bugün avukatlarımızdan Orhan Pekey, Muzaffer Paksoy ve Teoman Zıngıl geldi. Son tebliğnamede idam hükmü olanların cezası uygun görülmüş, avukatlarımızın yazılı olarak yaptıkları temyiz müdafaa layihalarındaki isteklerimizi reddetmiş. Tabiî hükûmet adamı başka türlü hareket edemezdi. Memlekette o kadar terör havası esiyor ki, herkes mevkiinden ve gölgesinden korkuyor. Tam bir dikta rejimi hâkim. İnönü örfi idare komutanlarının baskısı altında bir şef sistemi ile Türkiye ’yi rahatlıkla idare ettiğini zannetmekte ve günden güne kendi şahsiyeti ve CHP mum gibi erimekte. Bu siyasî baskıların altında kalan bazı ordu mensupları da inisiyatiflerini kaybetmiş vaziyetteler.

Bu gibi olayları böyle kapalı rejim şampiyonlarından görmek normaldir. Buna rağmen temyiz mahkemesi şimdiki tutum ile ümit vericidir. 8.Ekim.963 günü sabahtan öğleye kadar avukatlarım müdafaada benim savunmamı yapmışlar. 51 ve 59. maddenin şahsıma tatbik edilmesini istemişler. 51. maddenin tatbikine tabiatıyla imkân yok. Bunu dilleri söyler kalben herkes kabul eder, ama tatbike gelince çekinilir. [...] 59. maddenin tatbiki ise artık temyiz mahkemesindeki beş hâkimin vereceği karara bağlı.

Mahkeme heyeti şunlardan müteşekkil: Mahkeme reisi Hk. Alb. Kemal Gökçen, Hk. Alb. Fahri, Hk. Alb. Adil Tüzmen, Hk. Yb. İbrahim Coşkun, Dnz. Hk. Alb. İbrahim Akmaner.

Bu anda idam hükmünden kurtulmak bunların elinde, bakalım karar safhasında ne netice ile karşılaşacağız. Avukatlarımın ifadelerine göre kararın bozulacağından % 100 ümitliler. Ama ben fiiliyat görmedikten sonra artık hiçbir şeye inanmıyorum. Çünkü bu siyasî bir dava. Hükûmet başkanı gücü yettiği nispette bizi ipe götürmek için çalışacak. İnsanlar da belli olmuyor, tesir altında kalabilirler. O zaman ümit artık millet meclisine

kalıyor. Ne olura olsun hiçbir şeyi düşünmüyorum. Mukadderattan başkası olmaz. Şimdi temyiz mahkemesinin imtihanını seyrediyorum. [...]

10 Ek. 963, Saat: 20.15

Bugün avukatım Nevin Selek hanım geldi. Temyizdeki müdafaalardan bahsetti. O da diğer avukatlarım gibi kararın bozulacağından ümitli. Hep aynı şeyleri söyleyip moral takviyesi yapıyorlar. Artık bu sözlere o kadar alıştım ki hiçbir suretle tesir etmiyor. Kararım önüme gelinceye kadar inanmıyorum. Yalnız büyük ümit veren şey; Rıza Tunç Paşa ’nın temyiz reisi oluşu, bir de pervasız yaptığı konuşmalar. [...]

Kendisi beni gayet iyi tanır. Hemen hemen aynı gaye uğrunda çalışmış insanlarız. Artık bu da beni göz göre göre kararı tasdik ettirip politikacıların eline teslim ettirecekse mesele yok demektir. [...]

Haklı olarak kanunların hepimize tatbik edilmesini sağlattırmalıdır, doğru söyleyenler zarar görmemelidir. İçimizden bazıları, ben hariç Erol Dinçer, İlhan Baş, Ahmet Gücal ’dan daha suçludurlar. Bunlar sehpaya giderken, onların yaşamaları adalet değildir. Mahkeme hissiyatına mağlup olarak suçluların cezalandırmasını adil olarak yapamamıştır. [...]

Günlük kıymetlendirmeyi böyle yaptıktan sonra maziye dönmek icap etti. Eski iyi gün dostlarımı hatırladım. Vefasız hareketlerini yanlarına kâr bırakmak istemiyorum. Çünkü bugüne kadar sabırla bekledim. Hiç olmazsa hayattan göçmeden içime hicran olan şeyleri dökmek istiyorum. Onun için yakın arkadaşlarıma ciğerlerine oturacak aşağıdaki mektubu yazdım. Böyle sırası ile eski dostlarımı defterden siliyorum.

Cezaevi

10 Ek. 963

Bulum müessesesinin

patronlarından biri İsmail beyefendi (Em. Kur. Alb. İsmail Ergüder)

(Em. Kur. Yb. Turhan Yavçan)

(Em. Kur. Bnb. Rauf Gökçen)

(Yük. Müh. Naim Okyay)

Seni intihap ederek muhatap almaktan maksadım iştirakçilerin içinde en hassas olmandan dolayıdır. Mazideki arkadaşlığımıza dönecek değilim. Geçen günlerde insanları tanıyamadığıma artık tamamı ile kanaat getirdim. İyi günlerde herkesin dostluğu normal bir şey, ama 21 Mayıs ’tan beri çok zaman geçti, hakikatler meydana çıktı. Vatan haini olmadığımı herkes hatta düşmanlarımız bile anladı, ama benim eski dostum olarak gözüken arkadaşlarım anlayamadı. Ne kadar yazık! Sizlerde cesaretin nesi var? Maddiyat bu kadar mı gözlerinizi bürüdü. Ankara ’ya bu beş aylık müddet zarfında sen, Rauf Gökçe kaç defa gelip gitmiştir. Naim bey terki mekân mı etti acaba? Bir defa olsun eşimi telefon ile arayıp geçmiş olsun dahi diyemez miydiniz? Bundan dolayı keyfî idare K. C. Tural sizi nezarete mi alırdı? Korkunun hayatta hiçbir şeye faydası yok. İnsanlık duyguları felaketli zamanlarda işlemeli ki kıymeti olsun. Mahkemedeki şahitliğini ibretle dinledim. Sana en çok güvendiğim için müdafaa şahidi olarak göstermiştim. Karşıma amme şahidi olarak geldin. Mahkemede bir tek sual sordum. Tatmin edici cevap alamadığım için vaz geçtim. Yerime oturdum. Rauf Gökçe, Naim bey ise şahitlik yapmaktan çekindikleri için mahkemeye yazdırmış iken reddettim, vaz geçtim.

Hayatta hiç kimseden fayda olmadığını anladım. Almış olduğum ölüm cezasının da bence kıymeti yok. Tatbik edilip edilmeyeceği de daha belli değil. Allah ’ın dediği olacak. Fakat artık mukadderatın son safhalarına yaklaşmış bulunuyorum. Ne olur ne olmaz, her şey bitebilir. Fakat sizlere içimi dökmeden de bu dünyadan ayrılmak istemediğim için bu satırları yazmak mecburiyetinde kaldım. Hayat bu belli olmaz, bir gün gelir gene yüz yüze gelebiliriz. O zaman artık birbirimizi tanımamalıyız, çok büyük riyakârlık olur çünkü. Son defa sen, Turhan Yavçan, Rauf Gökçe bir gece evime gelmiştiniz, kapıdan çıkarken Rauf bana iş sahasında muvaffak olduğu takdirde maddi bakımdan yardım vad etmişti. O zaman ona kırık paranızı istemem demiştim. Sizlere de büyük patronlar diye tarizde bulunmuştum. Turhan beyef. alınmıştı. Fakat sözlerim maksatlı idi. Çünkü o Bingöl ’de tanıdığım yzb. değildi. Paris insanları değiştirir. Rauf Patron ise her yerde kararsızdır. Kendisine 1200 lira bırakıyorum. Sağ kalırsam

ben, ölürsem çocuklarım ne zaman olsa ödeyecekler, üzülmesin. Naim bey davalarında milyonlar kazanabilir fakat benim kalbimi asla. Size gelince İsmail bey tuttuğunuz yolda ilerler, iyi bir iş adamı olursunuz. Şimdiye kadar herkese karşı samimi duygularla bağlı idim. Bunun cezasını Allah bana gösterdi. İnsanları kendim gibi bildiğimden zarar ettim. Fakat henüz kayb edilmiş bir şey yoktur.

Gün doğmadan neler doğar. Her türlü ıstıraba alışkınım. Arkadaş vefasızlığının da tadını tattım. Cezam infaz edilirse dahi arkamdan sadakatsiz, vefasız, cesaretsiz, maddiyatçı, iyi gün dostu diyecek kimse yoktur. Vicdanen müsterihim, yaptığım şeylerden pişman değilim. Hâlâ da Türkiye ’nin istikbalini bu yolda görürüm. İstikbalde öyle tecelli edecektir. O zaman bana hak vereceksiniz. Sizler bol bol kazanın. Patronluğun zevkini çıkarın, memlekete maddiyat ile faydalı olursunuz. Yalnız hesaplarınızı iyi tutun, defterleriniz muntazam olsun, devir belli olmaz. Bir gün felaket sizlerin de kapınızı açabilir. O zaman bana benzemezsiniz. Türkiye ’de her türlü komplo yapılabilir. Siyasî suçlardan mahkûmiyet şereflidir. Ama adi suçlardan hâkim karşına çıkmamaya, cemiyet içinde gazete, mecmua, meclis tahkikatlarına hedef olmamaya çalışın. Sizlere en son temennilerim budur.

Bu mektubumu ismi geçen arkadaşlara okumanı tavsiye ederim. Ayrı ayrı yazamadım, kusura bakmasınlar. Mektubun sureti de ibret olarak hatıra defterime geçmiştir. Gelecek nesillere iyi bir misal teşkil edecektir çünkü. Hayatta başarılar diler, bol bol kazanmanızı isterim. Unutulan bizler olalım ziyanı yok, yeter ki sizlerin statüsü bozulmasın beyler.

Not: Sacide hanıma hörmetler.

Hayri Ekinci ’ye selamlar.

“DÜŞENİN DOSTU OLMAZMIŞ.”

Atalarımız ne kadar haklı sözler söylemişler asırlar evvel.

17 Ekim 963, Saat: 10.00

Dün avukatların ziyaret günü idi. Nevin Selek hanım ile Kudret Bosuter geldi. Nevin Hanım temyizde yaptığı müdafaalardan çok ümitli. Kudret de örfi idarenin ilanında beri avukatlığımı yapmak için çok çırpınıyordu. Müsaade etmiyorlardı. Nihayet 206 sayılı kanun çıktığı halde bir türlü örfi idareden muamele tekemmül ettiremiyordu, atlatıyorlardı. Her neden ise yakın arkadaşım olduğu için avukatlığını, keyfî idare şampiyonları kabul etmiyordu. Ama temyize yapılan müracaatta buzlar eridi. Rıza Paşa ’nın alakası ile avukatlığı kabul edilerek murafaanın son gününde konuşma hakkını kazandı. Yaptığı konuşma tamamı ile şahsıma ait olmuş. Anlattığına göre nasıl bir karakterde insan olduğumu belirtmiş. Ben bu gibi şeylerden hoşlanan biri değilim. Kendimden bahsedilmesini, methedilmesini istemem ama bir kere ihtiyarım dışında olmuş, yapacak bir şey yok. Tarih bir gün gelecek kıymetlendirmesini yapacak ki, zaten yegâne bırakılan miras da bu. Kudret ’inki fazladan olmuş, o da tabiî yakın arkadaşlık gayreti. Bir de 59. maddenin tatbikinde hâkime bir takdir hakkı tanımış. Onda iyi bir maziye şahit olmak, benim de mazide kusursuz bir insan olduğumu tebellür ettirmek, hâkimlerin üzerinde iyi, yumuşatıcı bir kanaat beslettirmek için yapılan bir gayrettir. Öyle kabul ettim. Nevin Hanım ’ın dediğine göre çok iyi bir konuşma yapmış, tesiri de dokunaklı olur diyor.

Temyizin kararları 31 Ekim 963 Perşembe günü saat 10.00 ’da okunacak. Tetkik için epey uzun bir zaman aldılar. [...]

Uzatma teklifini meclis de kabul edeceğe benziyor. Gelen havadisler onu gösteriyor. Çünkü Meclis de güdümlüdür. Muhalefet partisi diye bir şey yoktur. Memleketin hayrına çalışan, ne olursa olsun, genel seçimlere kadar mebusluk elden gitmesin, o vakit yaklaşınca biraz çıkış yaparız, halkı İnönü aleyhine CHP aleyhine kışkırtırız, seçimlerde kazanırız, tezini gütmektedirler. Gayeleri genel seçime kadar İnönü halkası altında çalışarak onu yıpratmak, partisini eritmektir. Çünkü örfi idarenin devamından doğan bütün huzursuzluklar CHP, İ. İnönü ve koalisyon kanatlarına yüklenmektedir. AP için bundan iyi yıpratma taktiği mi olur? Bu meyanda matbuatın ağzı kilitlidir, üniversite gemlidir. Orduda herkes gölgesinden korkar. Vatandaşlar keyfî örfi idare kararlarından müştekidir. Kimin umurunda. Maaş ve ödenekler işliyor mu, meclis buna bakar.

Senato, o bir devekuşudur. Ne yaptığı ne ettiği belli değildir. Politikada eskimiş kişilerin istirahat kampıdır. İçindeki kontenjan senatörleri, reisicumhurun inayeti ile hazırlandıkları için semizdirler. Bir nevi Reisicumhur 'un parlamentoda muhafızlarıdır. Tabiî senatörler mecliste konuşmazlar, kuliste faaliyet gösterirler, meclis dışı çalışmalarla meşguldürler. Henüz memleket hayrına hangi istikameti tutturdukları belli değildir. Statüko bozulup da açıkta kalmamak için her türlü gayreti sarf ederler. Kendi menfaatlerine dokunan bir şey olursa ancak harekete gelirler. Gerisi için çalışan içinde pek mahdut insanlar vardır. Onlar da güçsüz kalmaktadır.

Reisicumhur memleket davaları ile sohbetlerde, akşam sofralarında yanında kimi bulursa onlarla hikâye kabilinden konuşur. Hiç kudret sahibi değildir. İnönü onun her sahadaki iyi teşebbüslerini önlemeye muktedirdir. O büyük bir çocuk gibi, hastalığı ile baş başa bırakılmış bir insan durumundadır. Kukla bir reisicumhur yolundadır.

İşte böyle devlette keyfî idare uzatma teklifleri kolaylıkla kabul edilir. Her türlü baskı tedbirleri işler. Fakat rejim açıktır. Onun için mecliste CHP tarafından yapılacak birkaç itiraz da gürültüye gider ve örfi idare yani keyfî idare memleketin başına iki ay müddetle daha da çökecektir. Çünkü İnönü böyle istemiş ise, o artık olacak demektir. [...]

İşte Temyiz mahkemesi kararlarını bu şartlar altında, ağır bir atmosfer içinde herkesin müspet veya menfi gücünün yettiği kadar yapacağı baskılar altında verecektir. Karar adalet tarihinde askeri temyizin, hukukçulardan kurulu bir müessese olduğunu ya ispat edecektir, yahut da güvenilmez bir yer olduğunu gösterecektir. Müdafaa esnasında gösterdiği hareket tarzının iç yüzü, vereceği kararlarla tescil edilecektir.

Netice ne olursa olsun bana tesir etmiyor, yalnız bu müddet zarfında eşim, çocuklarım, hakiki seven dostlarım üzüntü ve ıstırap çekiyorlar, meçhulat kötü düşünceler onları yıpratıyor o kadar. Bir de kararları tasdik edildiği takdirde Meclis 'te politikacılar tarafından da istismar edileceğiz. İnsanın gücüne giden, orada idam cezalarının "müebbete" dönmesini şahsen istemiyorum. İanelerden hiç hoşlanmam, bir ihtilâl liderine de yakışmaz zaten. Oraya kadar bizi sevenlerimiz getirecekler ise, onlarda da artık iş yoktur. Ondan sonrası bana yaşamak zevk kazandırmaz. İnşallah temyiz

buna hacet bırakmaz. Şimdilik % 90 ümitliyim. Ama son günlerde temyiz üzerindeki siyasî baskıların ne olacağı, ne şekilde hareket edecekleri belli olmaz. Mahkemelerden o kadar canım yandı ki, kararlar önüme gelmedikten sonra hiçbir şeye inanamam. Ne söylerlerse söylesinler ne haber getirirlerse getirsinler, 31 Ekim 963 günü saat 10.00 ’dan sonra gelen kati haberler bence muteberdir. [...]

Mukadderattan başkası olmaz zaten. Dünyada her şey boştur. Lüzumsuz düşüncelere sapıp menfi yorumlar ile moral bozmakta da mana yoktur. İnsan yaşadığı müddetçe iyi düşüncelerle uğraşmalı, hayatını zehretmemelidir. İşe ben bu anda da böyleyim. İpe gitmek kısmet ise gideceğim. Son dakikaya kadar da böyle kalmaya gayret edeceğim. Zaten ölüm bu yolda mukadder ise, ondan şereflisine de erişeceğimi zannetmiyorum. Her şeyin zirve noktası iyidir. İnandığım bir dava uğrunda ölmek kadar da zevk hiçbir zaman duyamazdım zaten. İhtilâlcilerin ölümü hastalık, kaza ile yataklarda olmamalıdır. İsmime yakışan bir ölüm kâfidir. Bazen insanlar ölümler ile memleketlerine hizmet edebilirler. Ben de onlardan biri olursam, ne mutlu bana ve geride kalacaklarıma. [...]

Hayırlısı memleket için böyle ise, her şeyden evvel bu işin çabuk görülmesini isterim. Yalnız içimizde iki genç üsteğmen var. En çok düşündüğüm onlar. Hiç olmazsa onlar kurtulsunlar. Hayattan henüz zevklerini almış değiller. Bekarlar, eş ve çocuk sevgisine erişmiş değiller. Benim için hayat nimetleri diye bir şey kalmış değil. Her türlü yaşayış tarzını Allah 46 yaşına kadar bana nasip etti. Yalnız memleketin istikrara kavuşup rejim davasını hallederek garplılaşma yoluna girdiğini göremedim o kadar. O da bizden sonraki nesillere kısmet olur inşallah. [...]

Örfi İdare Uzatılıyor

18 Ekim 1963, Saat: 10.30

Dün gece radyonun meclis saatini ve ajans haberleri zamanını kasten hapishane personeli açık bıraktılar. [...] Örfi idarenin iki ay daha uzatıldığını bildiriyordu. Bu teklifin hükûmet tarafından getirilmesi ile kabul edileceği zaten belli idi. Çünkü bunun uzamasını AP ’de istiyordu. İktidar, süreçleri en iyi yıpratma vasıtası. Netekim meclis konuşmalarında örfi idare kanununun anayasaya aykırı olduğu, 25 Ek. 963 ’te değişmesi gerektiğini aleyhte konuşan milletvekilleri belirttiler. Bunu uzatmakla hükûmet sorumluluk altına girer dediler ise de CHP sözcüsü Coşkun Kırca böyle kanunsuzluk olmadığını ısrarla söyledi. Milli Müdafaa Vekili İlhami Sancar da “Silahlı kuvvetler 21 Mayıs olaylarının neticesini almak istiyor” diyerek askeri baskı ile tehdit edince oylamaya geçildi ve teklif kabul edildi. Yalnız İzmir ’den kaldırıldı. [...] Örfi idarenin uzaması bizlere öyle çok tesir etmez, zararı ajans dinleyemeyiz, gazete okuyamayız.

Keyfî idare subayları tutuklulara, ailelerimize biraz müşkülat gösterir, biraz hakaret ederler, yakınlarımızı lüzumlu, lüzumsuz tevkiflerle sindirme tedbirleri kullanırlar, yapabilecekleri bu kadardır. Ama bu gibi tedbirler asıl tahribatını ordu üzerinde gösterir. Halkın keyfî idare ile baskı yapan subaylara karşı nefreti artar. Silahlı kuvvetler yıpranır, siyasîlerin de isteği odur. Ordu bir kuvvet olamasın ki bir hareket yapamasın. Daima parçalı kalsın. Halkı, orduya karşı düşman etmek için kendi menfaatlerine kullanan politikacılar kadar hain yoktur. İ. İnönü daima bu taktiğin şampiyonudur. Ben ne yapayım ordunun başları böyle istiyor, diye o zavallı başları daima paravan olarak kullanmış, kendi isteklerini kabul ettirmiştir. Son misalde örfi idare gerekçesi de bunu gösteriyor.

İkincisi, memleket iktisadiyatı mahvolmaktadır. Piyasaya tesir eder. Ama vurguncular göre bir şey yoktur. Damatlar, yaranlar, dostlar kazanıyor ya ötesini kimse düşünmez.

Dış itibar sarsılmış kimin umurunda. [...]

İşte bunların bütün neticesi “KORKU”, devrilme, yok olma, şahsi endişe. Yoksa hepsi bahane.Matbuattan, münevverden, orduda kendileri gibi düşünmeyenlerden korkarlar. Örfi idare ile hâkimiyet sağlayacaklarına inananların verdikleri reyler ile memlekette huzursuzluk körüklenmektedir.

20 Ekim 1963, Saat: 17.00

Bugün hava kasvetli, yağmurlu, sıkıcı, hapishane hücresi karanlık. İnsanın ruhu da sıkılıyor. Maziye, düşüncelere dalıyor. Üzüntüler ile baş başa kalıyor. Her türlü şeyleri kolaylıkla hatırlıyor. Hayatta akraba olarak çok az kimseye sahibim. İki kız kardeşim var, biri evli diğeri bekar. Bekâr olan Nezahat Aydemir ’den hapiste olduğum devre zarfında iyi kötü alaka gördüm. İstanbul ’da Metin ve Şadan ile görüşmüş, alakasını eksik etmemiştir. Diğer ablam evlidir (Ekrem Alican ’ın ağabeyi ile), onun için tam bir baskı altındadır. Onlardan eskiden beri çok çekinir. Ürkek tavırlıdır. Beni bugüne kadar hiç aramamıştır. Oğlu da operatördü, iyi bir doktordur. Ama aile efradı ile arası pek yoktur. O da vefasız bir insandır. Onların bu hareketlerini pek iyi karşılamadığım için her ikisine de alakamı kesici birer mektup yazdım. İçimi boşaltmış oldum. İyi gün dostlarından o kadar nefret ediyorum ki, kim olursa olsun artık isimlerini duymak istemiyorum. [...]

İşte aşağıdaki mektupları da onlara gönderilmek üzere hazırladım. Pazartesi günü yollayacağım. İki kişiyi daha defterden silmiş oluyorum.

Ablaya ve Yeğen e Mektuplar

20 Ekim 1963

Sevgili Ablacığım,

Bugüne kadar insanlık duygularınız harekete gelir de beni veya ailemi iki satır mektup ile ararsınız diye çok ümit etmiştim. Lakin bu hareketi sizlerde göremedim. Ben şerefim ile mahkûm olmuş bir ölüm yolcusuyum. Hamdolsun adi bir suç ile ailemize nakısa getirmiş değilim. Fakat başına felaket gelen insanları aramakta gösterdiğiniz cesaretsizliğe hayret ettim. Acaba benim kardeşim olmanız size ne gibi bir zarar getiriyor. Yoksa Ekrem Bey ’in mevkiini sarsarız diye mi korkuyorsunuz. Yazıklar olsun sizlere. Hayat bu belli olmaz, kimin daha önce öleceği bilinemez. Bir gün gelir bu hareketlerinin vicdan azabını çekersin. Ailem içinde en çok sevdiğim insan sendin. Bu kadar vefasız olacağını tahayyül etmezdim. İnsanlar bu kadar egoist mi oluyormuş, hayret. İnandığım davada muvaffak olsa idim, aramasaydın o zaman takdir eder, memnun olurdum. Beni öldürebilirler fakat arkamdan gelen kitleleri asla ne yok edebilirler ne de fikirlerini değiştirebilirler. Hiç merak etme benim yüzümden ne eniştemin işleri bozulur, ne de Ekrem Bey ’in mevkii. Onların, yani siyasîlerin akıbetlerini yaşayanlar görecek. Şadan, Ekrem Alican ’lara Metin ’i hapsettikleri zaman, benim haberim olmadan gitmiş. Duyunca çok üzüldüm. Ama bir kere olmuş. Sizlerden hiçbir şey beklemiyorum. Yalnız bundan sonra benim kardeşim olduğunuzu hiçbir zaman ağzınıza almayın. Yaşar, sağ kalırsam da sakın bir daha beni aramayın ve karşılaşmayalım. Sizlerin durumu bozulmasın.

Ailemin de kimseye ihtiyacı yoktur. Hamdolsun onlara geçinecek kadar maaşı ölsem de mecburen bağlayacaklar. Çok şükür kimseye muhtaç değil. Bu mektubu aldıktan bir müddet sonra benim akıbetim [...] belli olacak. Beni hiçbir şey sarsmaz. Her şeye razıyım, yalnız insanları iyi tanımış oldum. Düşmez kalkmaz bir Allah var.

İstikbalde her şey değişebilir. O zaman aynı şekilde muamelelerle karşılaşırsan üzülme.

Allah sizlere iyi günler getirsin.

T. Aydemir

Bu mektup da ablamın oğlu Dr. Operatör Fikri Alican ’a yazılmıştır.

20 Ek. 963

Vefasız Yeğenim,

Bu ana kadar beni aramayan bir insana hitap etmek biraz acı, ama ne yapayım sayılı günler yaşıyorum. Söylemeden, yazmadan içimde hiçbir şeyi saklayamam. Hayatın başka cepheleri de olduğunu unutma. Dayın olarak sana zarar getirmiş bir durumum yok. Hem sen artık memleketin başına kâbus gibi çöreklenmiş iblis ruhlu bir başvekilin bütün mesuliyetlerine katılan başvekil yardımcısı bir amcaya sahipsin.

İstikbal siyasîlerin değildir, bunu unutma. Bir gün gelecek bana hak vereceksin, ama o zaman her şey bitmiş olacak. Yakınlarından böyle bir vefasızlık acısı çekmemeni temenni eder, çok sevdiğin mesleğinde başarılar dilerim.

T. Aydemir

Şadan Aydemir ’e Mektup

22 Ekim 963, Saat: 13.30

Dün ziyaret günü idi. Şadan ve Tülin geldiler. Doya doya konuşamadık. Zaten zaman hiçbir zaman kâfi gelmiyor. Onun için gönderme imkânı bulabilirsem aşağıdaki mektubu yazdım:

Sevgili Şadancım,

Bugün seninle ziyaret esnasında konuşurken mektup yazmadığımdan şikâyet ediyordun. Ayrılık zamanlarında bilirim ki hiçbir erkek benim kadar eşine sık mektup yazmazdı. Bunun tecrübesini Paris ’te ve Kore ’de iken görmüşsündür. Fakat hapishanede bu vazifeyi yerine getiremiyor isem, bazı sebepler olduğunu takdir edersin. Posta ile göndermem kontrole tabiî. Herkesin yaptığı gibi ulaştırma çareleri arayamam. Benim durumum buradakilerin hiçbirine benzemez. Yakalandığı takdirde hem iç yüzümüze vakıf olanların, hem de vasıta olanın benim yüzümden müşkül vaziyette kalmalarını istemem. En mühimi sana bu parmaklı hücrelerden ancak ıstıraplarımı yazabilirim. Neş ’eli, hareketli bir durumum yok ki, neden bahsedebilirim. Sıkıntılarımı, üzüntülerimi sana duyurmaya, bunlara seni ortak etmeye hakkım yok. Sen zaten kâfi miktarda aylarca bu üzüntülerin içindesin.

Ben hayatta yaptıklarımdan nadim olan bir insan değilim. Çalıştığım, inandığım dava uğrunda muvaffakiyetsizlikle de karşılaşırsam pişmanlık duyacak bir insan değilim. O halde her şeye göğüs gererek, içimden geçenleri de sana intikal ettirmek istemiyorum. Bulunduğum durum en ağır şartları ihtiva ediyor. Ölüm cezasına çarpılmış bir insanım, hayata en çok sevdiklerime karşı bazı hususlarda ihmalkârlığım görülüyorsa onu hoş görmen lazım. Beni diğer arkadaşlarımla mukayese edemezsin.

Temyiz neticeleri belli oluncaya kadar, hakiki durumum belli oluncaya kadar, hiçbir şeye elimi sürmek istemiyorum.

Her şey bana çok sıkıcı geliyor. Ümitsiz değilim. Allah ’ın dediğinden başkası zaten olmaz. Fakat bu Türkiye ’de her şeyin olacağını hesaba katmak lazım. Ben devrini yaşayan insanların en büyük siyasî rakibiyim. Siyasîler, kumandanlar, muhteris arkadaşlarım dahil herkes benim ortadan kalkmamı ister. Çünkü sivrilen insanları rakipleri çekemez. Kendisi ifna edemez ise bile vasıta ile ifna edilmesi için çalışır. Kabahati de sonra başkaları üzerine atar. Kurtulurum zanneder. İşte Türkeş bile bile nasıl ihbar etti. O gece hükûmet atik davransa idi. Baskın yapmasa idik, “saatte” kıtaların önünde bizleri vururlardı. İş de kapanır giderdi. Türkeş ’in ihbar ettiğini de kimse duymazdı. Cenaze merasimimize de en büyük çelengi belki de Türkeş gönderirdi. Belli olmaz.

21 Mayıs günü evde polislere teslim olduğum zaman karakola giderken Orhan Çokdeğer bizi genelkurmaya sokabilseydi. Biz onu atlatıp kaçmasa idik, ben bugün hayatta değildim. O canavarlar beni koridorda linç ederler, öldürürler ve yahut da bir yere kapatıp elime bir tabanca verip intihara zorlarlardı. Yaptırırlardı. O gün her şey olur biterdi. Hesabımı kim arardı. Gene o gün İnönü sabahleyin radyoda yaptığı konuşmalarda hepimizin imha edildiğini ilan etmiştir. Kumandanlara direktifi vermişti. Vücutlarımızın kalkması için, ama onlar bunu anlayamadılar veya bizden korktukları için bizlere bir şey yapmaya cesaret edemediler.

İnönü ’nün radyo konuşmasındaki manayı anlayabilmiş olsa idiler, bugün dava mevzuu diye bir şey yoktu. Her şeyi bitmişti. Vefalı, vefasız arkadaş ve dostlarımız vah vah deyip seni teselli etmek ile meşgul idiler.

İşte bu gibi hadiselerden Allah ’ın inayeti ile kurtuldum. Fakat henüz dar bir köprüdeyim.Henüz kati tehlike geçmiş değildir. Ümit kapılarının kapanmaması için önde birkaç geçit daha var. [...]

Alın yazım bu imiş deyip bence inandığım bir dava uğrunda şereflice bir ölüm. Geride kalanlara da her şeyde olduğu gibi Allah sabrını ihsan eder. Zaten benim için en çok üzülecek bir tek insan varsa o da sensin. Ben de her an senin için üzülüyorum.

Senin senelerce fedakârca katlandığın zorlukları takdir ediyorum. Ama sen de bilirsin ki ben seni hayatta en çok seven insanım. Mezara gidinceye kadar da bu öyle devam edecektir. Birbirimizi o kadar seviyorduk ki

hangimiz evvel uful edersek memnun olacaktık. Çünkü geride kalanın ıstırapları çok büyük olacak. Burada Allah ikimize de aynı anda şans tanımış olsa en münasibi idi. Ama tefrik ederse de katlanalım şekerim. İnşallah bu kötü düşüncelerin hiçbirine lüzum kalmayacaktır. [...]

İşte Şadan ’ım düşünce ve dertlerim. Bunları bile yazarken içim eriyor. Eli kolu bağlı insanların ıstırabını hisseden olamaz.

[...]

Talât Aydemir

Temyiz Başsavcısı F. Çoker ’in Tebliğnamesi

25 Ekim 963, Saat: 15.30

Dün gece günlük bir Tercüman gazetesi elimize geçti. İçinde çok değerli haberler vardı. Harp Okulu öğrencileri hakkında Temyiz Başsavcısı Amiral Fahri Çoker ’in tebliğnamesini yazıyordu.

1 No ’lu örfi idare mahkemesinin verdiği bütün kararları usulsüz bulmuş, kanuna aykırı bulmuş, esasları ve usulden bozularak temyizin res ’en karar vermesini ve 10 talebenin beraatini ve derhal tahliyelerini istiyordu.

Tabiî bu duruma çok sevindim, iki bakımdan genç Harbiyelilere istikbal yolu açılıyordu. [...]

Harbiye ’nin böyle perişan bir hale getirilmesine sebep olanlar açıkça meydana çıkmıştır.

Celâl Bayar için “tenkil” dedi diye ölüm cezasına çarptırılmasını isteyen CHP ’li düzenbazlar ve şefleri tarih huzurunda Harbiye ’yi şimdiki duruma soktukları için acaba suçlarını nasıl kapatacaklardır.

Talebelerden 84 kişi ağır hapis ve 90 tanesi 3 ay hapis cezası almışlardı. Diğerleri beraat etmişti. Fakat hükûmet erkanının yaptığı empozelerle bütün talebeler disiplin kurul kararı ile ihraç edilmişlerdir. [...]

1459 genç Harbiyeli ’nin istikballerini körelterek kanlarına giren bu sorumlu kişilerin akıbetleri istikbalde hiç de iyi olmayacaktır. Çünkü okul disiplin kurulunun bütün talebeyi, hele beraat etmiş insanları ihraç etmeye hiçbir yetkileri yoktur. Bu suçtan beraat eden bir insana da keyfî olarak idari tasarruflar, keyfî emirler ile uygulanamaz. Hiçbir hukuk kaidesine, hatta insanlığa, adalete uygun değildir. Ama CHP ve şefi ve etrafındaki askeri çetebaşları Harbiyelilerden imtikam almak için her türlü usulsüzlüğü göze almışlar ve yapmışlardır. İnşallah yanlış hesap Bağdat ’tan döner.

[...]

Harbiyeliler hakkında Temyiz mahkemesinin vereceği karar Harbiyeliler hakkında.. Harbiyelerin ilk hukukî zaferi olacaktır. İnşallah ondan sonra da hepsi beraat eder. Devlet şurasında da idari iptal davalarını kazanırlar ve istikballeri zedelenmeden ordu saflarına katılırlar. En büyük temennim ve sevgili genç, idealist evlatlarım için gece gündüz dualarım, temennilerim budur.

[...]

29 Teş 1963, Saat: 08.30

Dün ziyaret günü idi. Temyiz hakkında çeşitli haberler geldi. Lehte ve aleyhte doğruluk derecesi belli olmaz. En kötüsünü Üsteğ. İlhan Baş bana getirdi. 7 kişiden benim ile Fethi Gürcan ’ın temyiz kararını menfi olarak tasdik ettiğini, “İmralı Adasına” gönderilme imkânının olduğunu bildirdi. Kendisi kurtulmuş olduğu için oldukça ferahtı. Ben bu habere pek inanmamakla beraber kıymet de verdim. Normal bir netice. Diğer arkadaşlarımın kurtulduğuna çok sevindim. [...]

Temyizin pek tesir altında kalacağını tahmin etmiyorum. Hâlâ ümitliyim. Fakat en kötü ihtimale karşı da hazırım. Nasibimiz ne ise o olur. Kati durum 31 Ek. 963 saat 10.00 ’da belli olur. Memleket için hangisi hayırlı ise öyle olsun. [...]

T. Aydemir ’in Eşine Mektubu

Eşine yazdığı mektubun bir bölümü:

22 Teş. 963

Sevgili Şadan ’ım,

Dün ziyaret salonundan üzgün, müteessir ayrıldın. Tabiî bu halin bana da çok tesir etti. Bütün varlığım sensin, senin ümitsiz olduğunu görmek istemiyorum. Temyiz mahkemesi hakkında çeşitli şayialar çıktığı için haklısın tabiî. Fakat iş olacağına varır. Bu mektubum eline geçtikten bir müddet sonra hakiki durumu da öğrenmiş bulunacaksın. Temyiz kararları hakkımda müspet olursa mesele yok. Aksi olduğu takdirde de fazla endişe etmeye ve üzülmeye de mahal yok. Çünkü her iş bitmiş değil, daha bu işin meclis safhası var. O zamana kadar da ne olacağı belli değil, onun için kati netice belli oluncaya kadar mukavemetini muhafaza etmeye çalış.

Bizim hayatımızla oynamak isteyenler bu davayı hukuk cephesiyle tetkik etmek istemezler, Siyasî bir mesele olarak halledip neticelendirmek yolundadırlar. Eğer temyiz benim kararımı bozmaz ise, bunun tamamı ile İnönü, avanesi ve kumandanların tazyiki tesiri ile olduğu gayet aşikâr olarak meydana çıkacaktır.

30 Ek. 963 gecesi İnönü, Kuvvet Komutanları ve Cevdet Sunay ile bu mevzuda bir toplantı yapılacakmış diye bir haber geldi.

Bu doğru çıkarsa, işin artık hukuk ölçüleri ile değil hissi pazarlıklarla halledeceğine delalet eder.

Bu toplantı müspet de olabilir, menfi de. Şayet temyiz lehimde bozma kararı vermiş ise aksini iddia edebilirler. Söz geçiremez iseler, vazgeçerler. Sanki kendileri kurtarmış gibi bir iyiliği paylaşmak isteyebilirler. Yahut da menfi çıkması için tazyiklerini artırırlar. Çünkü bütün sızan haberlere göre, benim ve Fethi Gürcan ’ın durumu henüz kati olarak belli değilmiş. Her ne

ise sen kendini, ben kendimi en kötü ihtimale göre hazır bulunduralım, ne olur ne olmaz.

Perşembe olmadan hiç kati bir şey yoktur. Netice belli oluncaya kadar biraz daha üzüleceksin ama değmez şekerim. Her şeyin sonunda Allah ’ın dediği olur. Benim ölümüm bu yüzden ise, bütün Türkiye ayağa kalksa, herkes çalışsa netice değişmeyecektir. Ben neticenin iyi olacağından çok ümitliyim. Bu sıkıntıları çektirmekten zevk alanların isteği hiçbir zaman tahakkuk etmeyecektir. İnşallah bir müddet daha bu sıkıntılı günlere katlanacağız ne yapalım.

İnandığım dava uğrunda ölmeyi göze alan ben o zamana kadar geçen süre içindeki bu gibi günlere de katlanmak mecburiyetindeyiz.

Temyiz kararları aleyhte tasdik edilir ise belki beni sivil hapishanelerden birine gönderebilirler. En uygunu da “İmralı Adası” olarak tasarlamışlar. Meclis neticesini orada bekleriz. Yahut da örfi idare dışarısına çıkarmak istemezler, gene burada kalırız belli olmaz. Her ihtimale karşı hazırlıklı ol. Buradan ayrılmak, kati netice belli oluncaya kadar haftaları yapılan görüşmeden mahrum kalmak demektir. Başka bir tesiri yoktur.

Yalnız, takip ederseniz nereye götürdüklerini öğrenirsiniz.

Metin irtibat sağlar, tabiî onun da o zamana kadar başına bir iş gelip hapse keyfî olarak atmazlar ise.

İşte şekerim her türlü ihtimale göre hazırlıklı ve mukavemetli olmalıyız. Henüz kaybedilen bir şey yoktur. Şimdiki halde, politikacıların arzusu tatmin edilmek üzere ellerinde oyuncağız. Her türlü kalıba sokacaktır.

Hislerini tatmin edip intikamlarını alacaklardır. Normal bir şey ama memleketin kaderine tesir eder. Orasını zaman gösterecektir.

Cumhuriyet ’in 40. Yılı

Bugün Cumhuriyet’in 40 yıldönümü. Fakat açık rejim uygulayan Milli Şef de Cumhuriyet çocuklarını yemek için kin ihtiras dolu manevralar peşinde. [...]

Her devir geçtiği gibi bunların devri de geçecektir. Ben memleketime son hizmetimi, canımı vermekle yapabilirim, ziyanı yok, eğer Türkiye de yükselen tansiyon böyle taşıp neticelenecekse, feda olayım. O da ailemiz için bir şereftir. Bundan şerefli bir ölüm de tarihte kimseye nasip olmaz. Şu ölümlü dünyada nasıl olsa her insanın başına gelecek olan bir hadise ne kadar faydalı, ne kadar şerefli olarak meydana gelirse, vatana hizmet ölçüleri de o kadar büyük olur.

Fakat bu iki kişinin kurban edilmesini isteyen politikacıların şahsi arzusu belki yerine gelecektir. Sadist ruhu bir an için ferahlar. Ama Türkiye ’de meydana gelecek daha ağır durumları önleyemez. Fakat muarızların güçleri yettiği müddetçe bu menfur yolda yürüyeceklere benziyorlar. İnşallah akılları başlarına gelir de geri dönüş noktasını zamanında tayin edebilirler. [...]

Perşembe gününü sabırsızlıkla bekliyoruz. Hiç olmazsa meçhulattan kurtuluruz. Her taraftan bir haber çıkıyor. Hiçbirine inanılmaz. Bugün bayramı burada çok hazin bir şekilde kutladık. Harbiyeliler de bizim havalandırma yerine geldiler, görüştük. Çok üzgün hadiselerle karşı karşıya kaldım. Hepsi aslan gibi gençler, gözyaşlarımızı tutamadık. Merasimin sonunda Harbiye marşını da çınlata çınlata söyledik. Biraz ferahladık. İnşallah hapishanede geçireceğimiz son Cumhuriyet Bayramı olsun. [...]

Temyiz Kararları

31 Ek. 963, Saat: 13.00

Bu anda temyiz idam hükmünü tasdik etmiş durumda, mukadderattan başkası olmaz. Bundan sonrasına gönderecekleri hapishanede kati netice belli oluncaya kadar devam ederim. Allah aileme ve sevenlere sabır versin. Sağlık olsun, inşallah memleket için hayırlı olsun.

1 Kasım 963

Yukarıdaki satırları dün Temyiz kararları tasdik edildikten bizleri başka hapishaneye gönderecekleri şayiası çıktığı için yazmış, defterimi damadım Teğ. Atillâ Altugan ’a bırakmak için kesmiştim. Fakat bu tahakkuk etmediği için aynı cezaevinden yazmaya devam ediyorum. İlk üzüntüsünü karımın gidermesi için acele ona da bir mektup yazmıştım. Onu aşağıya geçiyorum. Aynen ilaveleriyle.

Eşi Ş. Aydemir ’e Mektup As. Cezaevi,

31 Ekim 963, Saat: 15.00

İçinde Rıza Pş.’ya yazdığım mektup var, muhakkak bir vasıta ile ulaşsın. Sakın ihmal etmeyin.

Sevgili ruhum Şadan ’ım

Saat 15.00 olduğu halde Temyiz mahkemesinin neticeleri henüz kati olarak belli olmadı. Bilhassa ben artık kendimi unuttum. Atilla ’yı düşünüyorum. Onun gibi olanlara bile beraat çıktı. İnşallah netice hiç olmazsa onun hakkında sevindirici olur.

Bana gelince dün sana gönderdiğim mektupta son anda aldığım sevinçli bir haberi mektubun en üstüne yazmıştım. Ne yapalım ki sevincimiz yarıda kaldı, gelen avukatlar da bizleri oyalamak için iyi haberler söylediler, ama çıkmadı.

Bu saatte artık temyiz kararlarından ümit kesmiş vaziyetteyim. Çünkü hiçbir avukatımız hapishaneye gelmedi. Herkese müjdeli haberler getirdiler. Bizim kötü haberlerimizi getirecek değiller ya. Şahsım için hiç düşünmüyorum. Ben her türlü duruma göre kendimi aylardır hazırlamış durumdayım.

Yegâne düşüncem sensin, sana bugünlerin azabını çektirdiğim için üzülüyorum. Başka hiçbir şey tesir etmiyor. Mukavemetim yerinde. Metinim, her zaman olduğu gibi ümitliyim. Netice korktuğun gibi çıkmayacak, ama son kati netice oluncaya kadar üzüntü çekeceksin, ona üzülüyorum. Her an aklımdan çıkmıyor halin. Bu hafta zaten müteessirdin. Şimdi ne durumdasındır kim bilir? Metin ve Tülin daha genç oldukları için tahammüllüler. Ama sende artık moral düşüklüğü başladığı için bana da tesir etmeye başladı. Daha önümüzde epey günler var. Yalnız ne oldu. Temyiz mahkemesindeki hâkimler de politikacıların, kumandanların tesiri altında kaldılar zannediyorum. Artık siyaset kürsüsünde pazarlık mevzuu yapılacak hale getirdiler. [...]

Şimdi yapacağın iş; gözyaşı dökmemek, metin ve sabırlı olmak, geleceğe ümitle bakmak. [...] Allah her şeyin sabrını verir. Arkamdan yaşadığın müddetle de kocan ile iftihar edersin, o şeref ailemize kâfi gelir. Sizlere kötü bir isim bırakarak gitmiyorum. Hırsızlıktan, namussuzluktan, vatana hıyanetten, adi cinayetten ölüme giden bir insan değilim.

Her zaman senin ve çocuklarımın alnı açık gezecek durumunuz mevcut olacaktır. Zaten vasati ömrümü doldurmuş vaziyetteyim. Herhangi bir kaza hastalık neticesinde de ölmek var olabilir. Eğer mukadderatım benim bu çember içinden kurtulmama engel ise, zaten hiçbir şey yapılamaz.

Biliyorum şu anda ben sana ne yazsam seni teselli edemem, buna eminim. [...]

Benim hayat boyunca her türlü kahrımı çektin, ne yapalım ki memleket uğrunda çalışan bir insana zevce oldum. Talihin böyleymiş. Senin de hayatın heyecan ve üzüntüler ile dolu olacakmış. Erkek olsa idin aynı ruhta olduğuna çok inandığım için belki şu anda benim ile ölüm yolcuğuna çıkmış bir arkadaşım olacaktın. Çünkü sen de hayatta haksızlığa dayanamayan, vatanperver, memleketsever idealist ruhlu bir kadınsın, zaten böyle olmasa idin benim senelerdir yaptığım mücadelelere destek olmazdın, benim her sahada yanımda olmazdın.

Allah ’a bin şükür ki senin gibi bir insanla uzun senelerdir yaşıyor, her an sevgimden hiçbir şey kaybetmeden bugüne kadar geldim. Sevgimin sonu yoktur. Ama ölçecek aletler de yoktur, sana karşı ... tarif kelimesi de yoktur. [...] Hayata doymayanlar hayattan intikam almak hırsı ile hayatıma son vermek isteyenler de belki ölecekler, fakat benim gibi hayata doymuş ve istekle, şerefle değil. Onun için işte ben şu anda senden başka hiçbir şeye üzülmüyorum. Allah bu andan itibaren sonumuzu hayır etsin. Hiç belli olmaz her şey olabilir. Kurtulmak da hesapta olduğu gibi, ölmek de var hayatta.

Son defa tekrar ediyorum. Hiçbir şeyin sonu gelmiş değildir. Sabırla, ümitle, cesaretle bekle. Bu mektubu belki bizi bir gece herhangi bir yere götürebilirler, diye sana ulaştırmak üzere yazıyorum.

Çünkü tahliye olacaklar var. [...]

Not:

1. Bu mektubu dün acele yazdım. Biri gelir de veririm diye. Hiçbir avukat bizleri maalesef aramadı. Bütün müvekkiller üzgünüz, alakasızlıklarından dolayı. Haber kötü de olsa, hapisler haber bekler.

2. Atilla ’nınki bozulmuş, ama hangi sebepten ve durum nedir bilmiyorum. Ama çok sevindim.

3. Bu mektubu aldıktan sonra beni kurtarmak için şahsen hiçbir kimseye tavassutta bulunma ve gitme, duyarsam çok üzülür, hakkımı helal etmem. Senin kimseye yüz suyu dökeceğini zaten kabul etmiyorum. Bu işlerle uğraşan sana bilgi versinler yeter.

4. Şimdilik bir yere göndermiyorlar ona seviniyorum. Seni ne kadar çok görürsem rahat olacağım. Yegâne düşüncem sensin.

Şadan ’ım mektubun içinde Rıza Paşa ’ya yazılmış bir mektup koydum. O da hareketleri ile hak etmişti. İhtilâl öncesi bu dava uğrunda beraber çalışırdık. Vefasızlığını yüzüne vurmakla hiç olmazsa içimi dökmüş oldum. Çünkü ihtilâl muvaffak olsa idi, bu zatı adliye vekili yapacaktık. Ne kadar yanlış yolda imişim. Kimlere adalet mekanizmasını teslim edecekmişim.

Herhalde bu satırları okurken biraz vicdan sahibi ise kalbi burkulur. Bana kâfi.

İMZA

Hâkim General Rıza Tunç ’a Yazılan Mektup As. Cezaevi,

1 Kasım 1963

S. General Rıza Tunç Bu mektubu size her iş bittikten sonra yazıyorum. Bundan evvel yazmış olsa idim, belki türlü türlü mana çıkartırdınız. Yazacaklarımı aynı dava uğrunda mazide çalışan iki ferdin birbirine olan yakınlığından dolayı müspet düşünce ile karşılayacağınızı biliyorum, eğer değişmemiş iseniz tabiî. Temyiz mahkemesi safhasını yakından izledim. Koridor, salon ve dört duvar arasındaki konuşmalarınızı bana naklettikleri vakit, tutumunuzla bu yuvadan iftihar ediyordum. Ama dün çıkan kararları görünce sukutu hayale uğradım Bir numaralı keyfî idare mahkemesi tarihte büyük bir askeri adli hata yapmıştı. Bunu başkanlığını yaptığınız Temyiz mahkemesi müessesesinde politikacıların, kumandanların tesir sahasından kurtularak, adalet tarihine sürülmüş olan bu lekeyi temizleyeceğinizi ümit ederken, bir numaralı ceza dairesinin vermiş olduğu kararlarla sizler de bu lekeyi artık tarihte hiçbir adli makamın silemeyeceği bir şekilde kapattınız. Tarihî sorumluluğu siz ve (savcı dahil) altı arkadaşınız yüklenmiş vaziyetteler.

İdam hükümlerini millet meclisine aktarmak sureti ile bizleri o mevki sever politikacıların eline istismar vasıtası olarak teslim etmekle ne kazandınız. Bunu gelecek sizlere gösterecektir. Dört kişinin ölümü ile de bu memleket düzelmeyecektir. Belki de daha ağır şartlar devam edecektir. Şahsım hiçbir suretle mevzu bahis değil, aklınıza böyle bir şey gelmesin, sizin gibi aynı gaye uğruna çalışan, zaman değişince ağır kefede yer alan sahte idealistlerden bir şey beklediğim yok. Ben inandığım davanın uğrunda canımı verirken, sizler ve sizin gibiler mevkilerindenden olmamak için eski arkadaşlarının, fikir yoldaşlarının ölüm kararlarını imzalamaktan çekinmemektedirler. Ne acıdır değil mi, yalnız hissedenler takdir edebilir. Bu işleri gayet iyi bilen bir insandınız, bunun tamamı ile içinde ve ateşli bir taraftarı idiniz. Ne oldu ise bizler o gece harekât olarak muvaffak olmadıktan sonrası oldu. Sizler herhalde hareket gecesi inanılan bu davayı tahakkuk ettirmek için Tomson kullanmayacaktınız, bizler gibi.

Sırası geldiği zaman hakkımızı savunacak, kalemlerinizi kullanacak, felakete maruz kalan insanları iyi tanımış, vatan hizmetlerinde olduklarına inanmış iseniz her türlü kurtulma çarelerinde rol alacaktınız. Gücünüz yetmediği takdirde bizler nasıl canımızı veriyorsak, sizler de işgal ettiğiniz o yaldızlı muvakkat koltuklarınızı terk edip çekilecektiniz. Hakiki idealistlere bu yakışırdı. İstifa müessesesi acaba neden ihdas edilmiştir. Büyük hadiselerin tarihî sorumluluğunu haksız yere üstünüze almamak için. Fakat bu cesareti gösteremediniz. Hem şahsiyetinizi, hem de adalet mekanizmasını politika bezirganlarının emrine tahsis ettiniz. Yetişen gençler bu hatanızı hiçbir zaman af etmeyeceklerdir. Benim bildiğim hukuk, pazarlık konusu değildir. Siyasîleri, kumandanları tatmin etmek için vaz edilmemiştir. Hâkim vasfını taşıyan insanlar da emir kulu olarak hareket etmez, vicdanları ile hareket eder, memleketteki gelecekleri düşünür.

21 Mayıs harekâtının muvaffak olmamasına şimdi daha çok memnunum. Çünkü ben de bu milleti sizler gibi inandığım insanlara teslim edip, vazifemi yaptığıma kendimi inandırmaya çalışacakmışım. Sizi Türk adliyesinin başına koymakla en büyük hatayı yapacakmışım. Memlekette yapılan adli hataların sorumluluğuna iştirak ettiğim için tarih nazarında suçlu duruma düşecektim. Etrafımda dolaşan kadro arkadaşlarım da kendilerini nasıl gösterdiler. Mahkeme dosyalarında gördünüz tabiî.

Allah ’tan ölüm cezasına mahkûm oldum da sizlerin ve eski arkadaşlarımın istikbaldeki durumlarını görüp üzülmeyeceğim. Daha henüz kimin yaşayıp yaşamayacağı da belli değil ya.

İnşallah sizler mevkilerinizi, altınızdaki arabaları kaybetmeden bu memleketin gelecekteki idaresine hükmedersiniz. Bu şekildeki tutumlarınızla muvaffak olur, gününüzü gün edersiniz. Seçtiğiniz yol hayırlı olsun. Bizler de politikacıların istismar konusu olarak çalkalanır iken, sizlerin de vicdanları rahat olarak zevkle dolaşmanızı seyrederiz. Ödemiş olduğunuz vefa borcuna teşekkür eder, hayatta atmış olduğunuz yanlış adımdan dolayı vicdan azabı çekmemenizi dilerim. Allah siz ve sizin gibi adalet tevzi ediyorum diye hâkimlik kürsülerini işgal eden hâkimlerin başından İsmet Paşa ’yı ve şimdiki kumandanları eksik etmesin. Sonun ne olacağını tecrübeli bir insan olarak gayet iyi bilirsiniz. Memlekette açılmış

olan sosyal kan davasının sorumluluğuna tarih huzurunda siz de iştirak ediniz. Hayırlı olsun.

İMZA

Temyiz Mahkemesi Kararlarında İnönü Faktörü

5 Kasım 1963, Saat: 10.00

Bugün Temyiz mahkemesinin kararlarının okunmasından epey zaman geçmiş bulunuyor. Kararlar hakkında çok şayialar çıktı, hepsinin doğruluk derecesi nedir, bilemem. Bir tanesi üzerinde muhtelif yerlerden gelen haberler ittifak halinde toplanıyor. O da şu: 30/31 Ekim gecesi İnönü ve kumandanlarının yaptığı bir toplantıda temyiz mahkemesi hâkimlerine tesir edilerek idam hükümlerinin tasdik ettirilmesi konusu pazarlık edilmiş, bizim dört arkadaşın kararı bozulmuş, yoksa 7 arkadaşın da idam kararları müebbete çevrilmiş imiş. İnönü tarafından ileri sürülen tez güya şu imiş. “Bunlara idam cezası verilsin. İhtilâller ancak böyle önlenebilir, ben onları mecliste kurtarırım, hiç olmazsa meclis kararı ile olsun.” Bu hadiselerin doğruluk derecesine bir şey diyemem.

Böyle bir teklif yapılmış, bunu da kumandanların kabul edip Temyiz Mahkemesi ’ne yapılan baskı ile hâkimler de bunu kabul etmişler ise, dünyanın en alçak insanlarıdır. Çünkü adalet mekanizması oyuncak değildir. Eğer hâkimler böyle emir, arzu, baskılar ile verdikleri vicdani kararlardan dönüyor iseler, o memlekette adalet müessesesi işlemiyor demektir. O devlette hiçbir şey yapılamaz.

Siyasî liderlerin oyuncağı olan kumandan ve hâkimlerin tarihî sorumluluğu hiçbir ferde benzemez.

Böyle bir teklifin pazarlık konusu yapılarak kabul edilmesi, Temyiz Mahkemesi müessesesini yıkmıştır. Buna olan güven sarsılmıştır. Böyle bir teklif yapan milli şef aynı şeyi Yassıada Mahkemelerinin neticeleneceği zaman da arada komite üyelerini kullanmak sureti ile yapmıştı. İdam hükümlerini o baskılar altında çıkartmıştı. Vakaya Mucip Ataklı şahittir.

CHP ’nin arzuları yerine getirilmişti. Ben o tarihlerde İsmet Pş.’nın ve CHP ’nin bu teşebbüslerini iyice anladığım zaman İ. İnönü ’den soğumuş, kopmuş bir insandım. Sırf “adalet mekanizmasına baskı yapıyor” diye, yoksa ben de İnönü ’yü çok sever, icabında onun için canımı verecek bir

insandım. O tarihe kadar öyle hareket etmiştim. Bunu ailem ve yakın arkadaşlarım bilirler.

İsmet Pş. ’nın bu eski alışkanlığıdır. Eğer bu sefer de yaptı ise (Şimdilik pek ihtimal vermiyorum, gelecek günler bunu ispat edebilir veya yalanlayabilir. Kati değil tabiî.) niyeti BMM ’de bizi koz olarak kullanacak. Lehte de hareket edebilir, intikamını almak için aleyhte de hareket edebilir. Tutumu hiç belli olmaz. Bütün gayesi her şeyi ben yaptım diye neticede tarihî kudretini göstermektir. Şayet lehte bir karar çıkarsa “Bakın yine İ. İnönü kurtardı” dedirtmek sureti ile partisine ve millet efkârına siyasî yatırım yapmak. [...]

Ben şahsen BMM ’de atıfetle kurtulmak istemiyorum. Hele İsmet Pş. ’nın CHP ’nin tavassutu ve reyi ile asla arzu etmiyorum. Ölümü daha çok isterim, ama netice elimde olmayarak böyle olursa ne yapabilirim. [...]

Temyiz Mahkemesi Kararları ve İhanetler

Dün ziyaret günü idi, çeşitli aldığım haberler her bakımdan ümit vericidir. Şimdi temyiz mahkemesi kararları hapishaneye intikal ettikten sonraki durum ve görüşlerimi yazayım. Bozulan kararlar hapishanedeki genç subaylar üzerinde şok tesiri yaptı. Çünkü birinci derecede suçlu olanların kararları bozulmuştu. Bilhassa bunlardan Fikir Kh.'ında yani benimle birlikte 22 Şubat 'tan beri sevk idare karargâhında çalışan ve bütün mesuliyetlere ortak olan beş kişinin kararları bozulmuştu. Hatta müebbet hapise mahkûm olan bu şahısların bazıları beraat bile edecekti. Bu beş arkadaşım Emin Arat, Galip Gültekin, Turgut Alpagut, Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta, bunlara ilaveten İzzet Köz, Cemal Özdemir 'in müebbet hapis kararları 1 No 'lu örfi idare mahkemesi kararları büyük bir isabetle verilmişti. Şimdi bu temyiz bozma kararlarını görünce, yalnız bu şahıslar için o mahkeme heyetinin görüşünü takdir ettim. Tam isabet vardı çünkü. Fakat bu arkadaşlar her türlü imkânı kullanarak (iltimas, rüşvet, ne akla gelirse) kendilerini kurtardılar, gençleri açıkta bıraktılar. Tabiî büyük bir infial oldu. Bu imkânlarını, arkadaşları ve genç subaylar için kullanmaları birinci vazifeleri idi. Ama nerede o fedakârlık, o insanlık. Herkesin kendini kurtarmak için gayret göstermiş olduğu anlaşılabilir.

Mahkeme safhasındaki bu arkadaşlığın tutumları zaten belli idi. Her şeyi şu noktalarda toplamışlardı.

1. Yalancılık

2. İnkârcılık

3. Susmak

4. Yalancı şahit ikame etmek

5. Hadiseleri tevil etmek

6. Mahkemeye dıştan nüfuz sağlattırmak.

Semerelerini de şimdi görmüş bulunuyorlar. Ama bu şahısların ne mal oldukları artık bütün çıplaklığı ile meydana çıktı. Mahkeme safhasında ben mikrofonda doğru söyledikçe, hadiseleri gerçeklere göre izah ettikçe deli oluyorlar, menfaatleri sarsıldığı için hapishanede gençleri toplayıp hakkımda menfi propagandalar yapıyor, her gün tezvirat ile uğraşıyorlardı. Beni her sahada suçlu göstermek için ellerinden gelen bütün gayretleri sarf ediyorlardı. Şimdi yavaş yavaş herkes anlaşılıyor.

Benim durumum daha büyük bir açıklıkla meydana çıkıyor, daha da çıkacak, zaten ben en büyük ihaneti bu arkadaşlarımdan gördüm, karşımdaki düşmanlardan değil. Bunları sırası ile kısaca yazacağım. Tarih, cemiyet bu şahısların hükmünü ilerde kendisi versin:

1. Turgut Alpagut:

a. Ankara ’daki 7 kişilik ihtilâl Kh.’nın istihbarat vazifesini yürüten bir insan idi. Fikret Esen Pş. ’nın başkanlığı altındaki generallerin bizimle temasını arada bulunan Hâkim General Rıza Tunç (Temyiz Bşk.) ve J. Genel K. Kur. Bşk. Kr. Alb. Rumi Ahıskalı vasıtasıyla sağlardı. Bir iki defada Rıza Tunç Paşa ile birlikte onun evinde ve Turgut ’un evinde ben de re ’sen görüştüm.

Diğer bütün haberleri de onda toplattırırdık ve 7 kişi sık sık toplandığımız günlerde istihbarat özetlerini ondan alırdık.

b. 31 Mart İhtilâl teşebbüsünün kararının müzakeresi esnasında Emin Arat ’ın evinde bulunmuştu. Her şeyden haberdardır.

c. 31 Mayıs 963 ihtilâlinde Ankara ’nın işgal planının hepsini bilmektedir. Tarafımdan 19 Mayıs 963 günü de Em. Sb. Tayyar Baransel ’in arabası ile şehir gezerek yerinde işgal planı izah edilmiştir. (Tayyar Baransel şahittir.)

d. Kendisi Harp Okulu Alay K. gibi o gece şerefli bir vazife verilmiştir. Kabul etmiştir.

e. Kur. Bnb. Bahtiyar Yalta, P. Bnb. Osman Üçok ’un haber verilmesi vazifesini buna vermiştim. 20 Mayıs 963 günü saat 14.00 ’te bana gelerek bu vazifeyi yaptığını hatta fazladan Kur. Bnb. Kadri Çıtak ve Kur. Yb.

Mustafa Ok ’a da haber verdiğini söylemişti ve gece saat 23.30 ’da Harp Okulu ’nda bu dört arkadaş ile hazır bulunacağını bana bildirmişti.

f. 20 Mayıs 963 saat 20.00 ’de benim evimde O ’nun karısı, benim karım, kızım, damadım Teğ. Atillâ Altugan bulunduğu halde, benden gece için son talimatları alarak helalleşerek, öpüşerek, sarılarak ayrıldık. Yukarda saydığım insanlar hâlâ yaşıyorlar.

Neticede ne yapmıştır:

20/21 Mayıs Gecesi: Harp Okulu ’na s. 23.30’dan sonra çıkmıştır. Koruda saklanıp veya otomobilde nizamiyeden uzakta beklemiştir. (Yanında Bahtiyar Yalta olduğu halde)

Harbiye çıkmakta gecikmiş Yb. M. Pakoba, Fethi Gürcan, Üsteğ. Erol Dinçer, Yzb. T. Saltoğlu, Yzb. Nihat Çonguroğlu, Teğ. Aycan Ünlü, Teğ. Erbil Yücelten, Üsteğ. Remzi Kılıç, Em. Hv. Alb. Selçuk Okyay ’ın gayreti ile Harbiyeliler nizamiye dışına taşınca bu bey gözükmüş, Yb. Hakkı Sümer tarafından zorla resmi elbisesi giydirilmiş. 10 dakika sonra da Bahtiyar Yalta ile kıtanın başına gidiyoruz, diye okuldan ayrılmışlar. BMM ’nin orada anonsun değiştiğini duyunca Bahtiyar Yalta ile yanlarına bir Harbiyeli alıp bir arabaya binip evlerine kaçarlarken 229. P. Alayı nizamiyesinde tevkif edilmişler. İşte o geceki hizmetleri şerefli Harp Okulu alayını bırakıp kaçmışlar ve ihtilâlin kaybedilmesine sebep olmuşlardır. Bu hapishanede yatanlar, bu iki şahsın yüzünden (Turgut Alpagut, Bahtiyar Yalta yüzünden) yatmaktadırlar. Tabiî bunu gören Kadri Çıtak, Osman Üçok da kaçmışlar, sırası ile Harp Okulu ’na tahsis edilen Bl. K.’ları ve Sb.’ları da bölükleri yalnız bırakıp kaçmışlardır. Kalan bir miktar Sb. sabah saat 08.30 ’a kadar kahramanca vazife görmüşlerdir.

Bu hareketine mukabil mahkemede bazı şeyleri inkâr etmiştir.

a) Plandan haberi olmadığını söylemiştir.

b) Hareket gün ve saatini 20 Mayıs günü benden öğrenmediğini söylemiştir.

c) Harekâtı Dr. Paruğ Beyin evinde radyodan duyduktan sonra “Şoke” olarak Tayyar Baransel ’in arabası ile Harp Okulu ’na merak için çıktığını

söylemiştir. Yalancı şahit dinletmiştir.

d) Her türlü dıştan nüfuz imkânlarını kullanarak kendisini bugünkü hafif cezalılar durumuna sokmuştur. Bana ve davamıza en büyük ihaneti yapmıştır. Hatta dün karısı ziyarete geldiğinde şöyle bir cümle söylemiş. Hak. Üsteğ. Pusat duymuş “Artık Aydemir ’in dışarıda hiç kıymeti kalmadı. Nasıl olsa idam edilecek. Lider olarak Turgut seni tanıyorlar.” İşte ailenin sevinci, nankörlüğü. Neler ile avunuyorlar. Turgut Alpagut bence de cemiyet içersinde artık bitmiştir. Gelecekte bunu daha iyi görecekler, yaşayanlar olacaktır.

2. Kur. Bnb. Bahtiyar Yalta:

22 Şubat ’tan sonra 7 kişilik sevk idare Kh. ’da mühim roller almış, her defasında bana yaptığı müspet teklifleri kabul ettirmiş, birçok anlaşma görüşmelerinde temsilci rolünde tarafımdan itimat edilerek vazifelendirilmiştir. 31 Mart harekât teşebbüsü için yapılan Ankara ’nın işgal tarzı planının birlikte bizim evde harita üzerinde hazırlayıp Emin Bey ’in evinde karara bağlanmıştır. Yalnız o planda Bahtiyar Yalta ’nın teklif ettiği “Kıtalara girecek Sb. ekiplerinin çiftlikte yığınaklanma yaparak şehre girişte kıtalara dağılma planı tarafımdan emniyeti sarsıcı olduğu için reddedilmiş, orada bulunan herkes tarafından da benim fikrim kabul edilmiştir.”

21 Mayıs 963 harekâtında % 90 aynı harekât planı uygulanmıştır. Bahtiyar Yalta 31 Mart teşebbüsünden sonra bazı sebeplerden dolayı itimadımı yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Daima o, kuvveti kendi içimizde değil de dışarıda aramıştır. 14 ’leri birinci planda görmüştür, onların içinde de Türkeş kanadını tercih etmekte idi. Her zaman onlarla birleşme çarelerini gözden kaybetmemiş, ne vakit ki 10 Nisan 963 Dikmen ’de Türkeş ile yaptığım kati konuşmadan sonra onlardan ayrıldığımı öğrenince benden kopma çareleri aramış. Mustafa Özdağ-Rıfat Baykal ile temaslarını sıklaştırarak yeni bir kadro kuruluşu kombinasyonuna gitme çareleri aramıştır. Emin Arat, Mustafa Ok ’u da bu gizli tertip çalışmalara ikili üçlü olarak iştirak ettirmiştir. Netekim mahkeme safhasında bu hususlar çok açık olmamakla beraber kendisi, Mustafa Ok, Muzaffer Özdağ tarafından açıklandı. Dernek kurma faaliyetleri içinde sayıldı. Bu durumu bildiğim için 21 Mayıs 963 harekâtına iştirak ettirmedim. Ancak ihtilâl günü Turgut

Alpagut ’a haber vererek vazifeye çağırmasını söyledim. Öyle yapmakta ne kadar haklı olduğumu bugün daha iyi anlamış oldum. Bahtiyar Yalta nasıl hareket etti:

a. 20/21 Mayıs gecesi Harp Okulu ’na Turgut Alpagut ile beraber geç çıktı. Resmi elbise giymeye cesaret edemedi.

b. Harbiye dışarı çıktıktan sonra 10 dakika orada kalarak benden gelip A. K. tayin edilen Turgut Alpagut ile birlikte aşağıya talebenin başına gidip vaziyeti tertipleyeceğini söyledi. Cephane yok dedi. Ben de Harbiyelilerin aşağıda tertiplenmesini cephanenin tarafımdan ikmal edileceğini bildirdim. Vazifelendirdim gitti. Gidiş o gidiş, anonsun değişiklik haberini duyunca Turgut ile beraber kaçarken yakalandılar.

Bunların kıtayı terk edip gidişlerine ancak saat 03.30 ’da muttali oldum.

c. Mahkeme safhasında birçok hakikatleri bildiği halde sustu, doğrulamaktan kaçındı. Ancak kendisine bu harekâta katılmak için (9) saat evvel haber verildiğini, kelimeyi şahadet getirecek kadar zaman bırakılmadığını söyledi.

d. Harp Okulu ’nun başındaki vazifesinden kaçışını örtmek için 229. P. A. ’na cephane almak için gidiyordum, diye yalan söyledi. Müdafasında da avukatı bunu teyit etti. Ses çıkarmadı.

e. Hapishane içersinde bu suçlarını kapatmak için genç subaylara, Harbiyelilere yaptığı telkinlerde daima benim yaptığım harekât planın muvaffakiyetsizliğe sebep olduğunu telkin etmeye çalıştı.

f. Fikriyatın doktrinin hazırlanmasında yalnız Emin Arat, kendisinin rol aldığını savunarak iki şahsa mal etmeye çalıştı.

g. Daima dıştaki Türkeş ve 14 ’lüler kanadına bel bağlanması için tedbirler yapmakla meşguldü. Hiçbir zaman kendi kuvvetimize inanmamıştır. Davayı kül olarak savunamamıştır. Zeki suretle hareket etmekle her türlü kitleleri ve şahısları memnun etme çabası içersindedir. İnsanları en son, hakiki veçhesi ile anlayabileceği bir tiptir. Henüz birçok kimse tarafından hakiki hüviyeti anlaşılamamıştır. Fakat ben anladım o gece vazifeyi bırakıp

kaçışını hiçbir suretle af edemem, bana en büyük ihaneti yapanlardan ikincisidir.

3. Emin Arat:

22 Şubat ’tan sonra (7) kişilik sevk idare Kh. içinde son ana kadar vazife görmüş her şeyden haberdar bir kimsedir. Kendisine büyük olarak çok hürmet ettiğim için hiçbir şeyimi kendisinden saklamazdım. Yapılan bütün toplantıların hazırlığı ihtilâlden başka bir şey değildi.

31 Mart ihtilâl kararı evinde görüşülmüştür. O günden sonra da yapılan çalışmalarda bulunmuştur. Dündar Seyhanların kokteyl grubu ile birleşme için yapılan resmi toplantılara temsilci olarak Mustafa Ok, Bahtiyar Yalta ile birlikte katılması için vazifelendirmiştim. Bu toplantılara katılmıştır. Dündarların yazıhanelerinde randevu alarak daha evvelden kararlaştırdığım görüşmeler neticesine göre dışarı taşmamak üzere toplantılarda 22 Şubatçıların temsilciliğini başarı ile yapmıştır.

21 Mayıs ihtilâl kararını 19 Mayıs 963 günü Galip Beylere beraber gitmek üzere orada bildirdim. Radyo anonsunu hazırlama vazifesini her ikisine verdim. Kabul ettiler. Cebimden yazılı çıkardığım anons ana hatlarını gösterir yazılı kâğıdı verdim. Buna göre daha geniş olarak ve doktrinimiz göz önüne alınarak yazın, yarın bana saat 10.00 ’da yetiştirin, dedim. Bir de siz Orhan Alpakın, Galip Gültekin saat 23.30 ’da Harp Okulu ’nda bulunun dedim ayrıldım. Bir daha kendisini tevkif edildiğim ilk gün karakolda gördüm. Orhan Alpakın ile birlikte.

Emin bey ne yaptı: 20/21 gecesi Harp Okulu ’na gelmedi. O gece saat 24.00 ’e kadar Galip Gültekin, Orhan Alpakın ile evinde radyo başında anonsu bekledi. O saate kadar bir şey çıkmayınca iki arkadaşını yolcu etti. Kendisi de anonsu ilk anda lehimize olduğunu duyduğu halde vazifeye gelmedi. Değişince tabiatı ile artık dışarı çıkamazdı. Netekim öyle oldu. Mahkemede ne yaptı:

Devamlı sustu. Her şeyi bilmesine rağmen sorulmadan bir şey söylenmez prensibine riayet ederek sorulmadıkça konuşmadı.

a. Beni kendisine emri vaki karşısında bırakmakla itham etti.

b. Lider olarak beni tanımadığını söyledi.

c. Anonsu kendi yazıp genişletmiş olarak getirdiğini, altına benim imzamın kendi ve Galip Gültekin ’in kararı ile atıldığını inkâr etti. Bu hususta suçlu ve ihtiras sahibi imiş gibi gösterilmemi sağladı.

d. Sevk idare Kh.’nın faaliyetlerini inkâr etti.

Yardımlaşma, gençlere iş bulma gibi çalışmaları yapan hiçbir suretle ihtilâl planlamayan bir topluluk olarak göstermeye gayret etti. Tabiî gülünç oldu. Hâlâ da bu fikrinde ısrar ediyor.

e. 31 Marttan sonra ihtilâl kararının kesilmesi için bana verdiği rey salahiyetini mahkemede inkâr etti.

f. Avukatının yaptığı küçültücü müdafaasına göz yumdu. Şahsiyetini koruyamadı. 21 Mayısçıların davasını kül olarak savunamadı. Daima kaçamaklı hareket ederek kendi şahsını kurtarma yolları aradı. Muvaffak da oldu. Belki de ikinci mahkemede beraat edecektir.

Bana karşı arkadaşlık vazifesini yapmamıştır. 21 Mayıs mahkemesinden evvel kendisine güvendiğim için Harekât sonrası için Başvekil olarak tayin etmiştim. Çok yanlış yolda imişim. O saltanat sürer iken boşuna muhafızlık yapacakmışız. Yaşadığım müddetçe bu durumu af edemem.

4. Kur. Yb. Mustafa Ok:

Bu da Bahtiyar Yalta ile iyi anlaşan, daima birbirini destekleyen fikirlerle karşıma gelirdi. Müspet fikirlerini reddetmezdim. 7 kişilik karargâhta daima söz sahibi olmasını isterdi. Bütün toplantılara katılırdı. Onun da gözü daima bizim dışımızdaki kuvvetlerde idi. Daima 14 ’lerin kuvvetlerinden faydalanmayı düşünürdü, onların komitede bulundukları zaman büyük iyiliklerini görmüş, Yassıada irtibat bürosu başkanlığında planlayıcı olarak vazifelendirilmişti. Bundan dolayı o vefa borcunu ödemek isterdi. Onlar yurtdışına atılınca oradan ayırdılar, fakat gene kapağı geride kalan komitecilerin yanında çalışma yerine attı. Komite lağvoluncaya kadar da onlara hizmet etti. 22 Şubat ’ta emekli olunca emekli maaşının bağlanması için onların muzaheretine nail olduğu için onlara da şükran borcu vardı. 22

Şubatçılar da bir kuvvetti, onlardan da ayrılmak olmazdı. Her tarafa yatırım ile işleri çok iyi idare ediyordu. Ne zamana kadar, 31 Mart harekât planlamasına kadar. Bu harekâta gidişte kendisinden şüphe edilmeye başlandığı için hazırlıklardan geç haberdar edilmişti. 28 Mart 933 günü Emin Bey ’in evinde yapılan toplantıda karşı fikri de görülmüştür. Çünkü iş ciddidir, ihtilâl kararı kesilmektedir. Fakat 14 ’ler, Dündarlar, komite üyelerinin sorumluluğa iştirak ettirerek harekât sonrası kadrosunda yer almalarını arzu etmektedir. Bizim kendi kuvvetimize hiçbir zaman inanmamıştır. Daima her şeyi iyi muhakeme ettiği kanaatindedir. Çok çekingendir. İnsanlara emniyet vermez. Netekim 28 Mart ’ta bunu açıkça ortaya koyduğu için ileriki düşüncelerimizden, kararlarımızdan son ana kadar haberdar etmemeye karar vermiştim. Kendisi de yavaş yavaş bu muameleye maruz kaldığını hissettiği için bizden kendisini çekmeye başlamıştı.

Buna rağmen 9 Nisan Söğütözü toplantısına, 10 Nisan Dikmen toplantısına kendisini götürdüm. Türkeş kanadına daha çok mütemayil idi. Ondan sonra yapılan Kokteyl grubu (Dündarlar) görüşmelerine temsilci olarak 14-15 Nisan ’da gönderdim, katıldı. Bu tarihten sonra hiçbir görüşmeye dahil etmedim. İtimadım olmadığı için 21 Mayıs 963 ihtilâlinden haberdar olmasını istemedim. Turgut Alpagut 20 Mayıs 963 günü haberdar ettim dediği zaman da Turgut Alpagut ’a hata ettin diye çıkışmıştım. Netekim o gece Harbiye ’ye yıldırım gibi taksi ile çıkmış ve taksiden inmeden anons değişikliğini öğrenince eve kaçmış. (Taksi ile Harbiye ’den aşağı inerken Yb. M. Pakoba görmüş, onun görüşüne göre bu kıymetlendirmeyi yapıyorum.) Mustafa Ok hakkında son aylar içinde itimatsızlık beyan edişimde haklı olduğum şimdi daha iyi anlaşıldı. Haklı imişim. Bazen arkadaşlar, albayım kadroyu iyi seçememişsin, bunları anlayamamışsın, diye tarizde bulunuyorlar. Ben hepsini az çok anlamıştım. Ama ihtilâl hedefine giderken iyi kötü teşekkül etmiş bu kadro dağıtılmaz. Hedef elde edildikten sonra hepsi her türlü hal tarzı düşünülecekti tabiî.

Sonra ihtilâl kadrosu yapılıncaya kadar itimat üzerine kurulur, başka teminat yoktur. Mustafa Ok mahkeme safhasında ne yaptı:

a. İlk sorgulamasında 28 Mart ’ta ihtilâli önleyen insan pozisyonuna girerek bazı hadiseleri tek cepheli gösterdi. O yüzden de kadromuzu yanlış tanıttı.

b. Davamıza ihanet ederek bizlerin yanlış yolda hareket ettiğini izah ederek 28 Mart ’tan sonra bizden ayrıldığını söyledi.

c. Yukarıdaki hususları ikame ettiği iki yalancı şahit ile ispat etmeye çalıştı. Bu hususunu hiç af edemem. Kurtulmak için çok kötü bir hal tarzına tevessül etti. Hiç yakıştıramamıştım.

d. Bazı hadiseleri iyi bildiği halde bana bulaşır, cezam ağırlaşır, diye açıklamaktan çekindi.

e. Mahkemede bazı hadiseleri tevil ederek, kaçınarak anlattı.

f. Mahkeme sırasında çekingendi, eski arkadaşlarına vefasızlık etti.

g. 20/21 Mayıs gecesi fiili harekâtını doğru anlatmadığı kanaatineyim. Çünkü mahalledeki bir bakkal kadar habersizdim, dedi, gülünç oldu.

h. Karargâh çalışmalarını inkâr etti. Korkak, çekingen, son anda kadrodan ayrılan bir insan tipi olarak şahsiyetini yitirmiş olarak efkâr önünde tanındı. Bunlara rağmen hapishanede kaldığı müddetçe benim şahsım için davanın kül olarak arkadaşlar içinde savunmasında hiç zararlı olmamıştır. Bu bakımdan diğer arkadaşlarımın hepsinden üstün olmuştur. Hele bu vadide Bahtiyar Yalta ile tam zıttır. Zararı daha çok kendi şahsiyetine dokunmuştur. Bir de kadromuz hakkında tereddütler yaratmıştır. Belki de beraat edip çıkacaktır. Dışarıda gene en çok gerçekleri söyleyebilecek bir insandır. Bu hakkını da teslim ederim, inşallah beni yanıltmaz.

5. Galip Gültekin:

22 Şubat ’tan beri işin içindedir. Bütün ihtilâl konuşması toplantılarına katılmıştır. Toplantı yerimiz bu şahsın evidir. Beni ihtilâl hareketi için en çok azmettiren arkadaşım ve mahkeme başlayıncaya kadar da hiçbir suretle anlayamadığım hayatta en çok yanıldığım bir insandır. Bu beş kişinin içinde en çok güvendiğim insandı. En temiz tanıdığım insandı. Kendisini iyi gizlemesini bildi. Mahkeme safhasında susmakla hiçbir şeyi açıklamamakla vaziyeti idare etti. Kendini kurtardı. Her türlü iltimas çarelerine başvurdu. Küçüldü. Eski şahsiyetini kaybetti. Mahkeme safhasında bir tek kelime ile bana yardımcı olmadı. Kendinden başka kimseyi düşünmedi. Ana davayı

savunamadı. 20/21 Mayıs gecesi Harp Okulu ’nda sabaha kadar yanımda kalmıştır. Ama hiçbir desteğini görmedim. Vaziyet dönünce o da o andan itibaren korkudan unuttu. Kara kara düşüncelere daldı. Fakat sabaha kadar da ne olur ne olmaz vaziyet değişir diye ümitle bekledi. Hapishane içinde benim muarızlarımla arkadaşlık yapmaktan çekinmedi, onların kadrosunda yer aldı. Çünkü artık kurtulma çareleri ve menfaati orada idi. Muvaffak da oldu. Fakat benim indimde artık sıfır oldu. Hayatta yaşamak kurtulmak kısmet ise hiçbir suretle karşılaşmak istemem. Nefret ediyorum.

Cemal Özdemir-İzzet Köz her ikisi de yalancı, sahtekâr, insanlıktan yoksun birer tip. Onun için haklarında bir şey yazmaya değmez.

İşte kendilerini büyük cezalardan kurtardıklarını zannedenlerin iç yüzü. Bu şahısların Temyiz kararları belli olduğu zaman hallerini bir görmek lazımdı. Genç subaylar infial halinde idiler. Bunlardan intikam almak için adamakıllı hücrelerinde döveceklerdi. Fakat yine ben imdatlarına yetiştim. Çünkü idam hükmüm tasdik edilmişti. Albay Aydemir üzüntülü, diye vazgeçmişler. Bana da bu yapılacak kötü hareket intikal ettiği zaman hiçbir suretle taraftar olmadığımı söyledim. Çünkü rezil olacaklardı. Dışarıya akisleri çok fena olacaktı. Allah onların cemiyet içersinde cezalarını verir diye gençleri teskin ettik. Cevat Kırca, Rıfkı Ertem de onları bu hacîl duruma yani dayak yemiş duruma düşmekten kurtardılar. Ama onlar iyiliğimizi gene bilmezler, her zaman olduğu gibi “iyilik yap denize at” prensibi ile hareket ediyoruz. [...] Hükmü Türk Milleti, Cemiyette sağduyu sahibi olanlar versin. Ben bu şahısların hakiki durumlarını açıkladım. Herkesi kandırabilirler. Her şeyden kurtulabilirler. Yalnız beni kandıramazlar. Benim üç parmağım arasında işleyen, gerçekleri kâğıt üzerine nakşeden kalemimden kurtulamazlar. [...]

Yerel Seçimler Öncesi

6 Kasım 1963, Saat: 09.00

Bugün de biraz siyasî yorum yapayım. Türkiye ’de 17 Kas 963 ’te mahalli idare seçimleri var. Bunun için siyasî partilerin radyoda yaptıkları propaganda konuşmalarını eğer cezaevi Md. burada yok ise dinleyebiliyoruz. Bu konuşmalardan şimdiye kadar gerçekleri dile getirip milleti uyandırma için gayret sarf eden ancak İşçi Partisi ’nin yaptığı konuşmaları beğendim. Diğerleri koyu partizanca gayretler, boş laflardan ibaret, eski durum ve saltanatlarının eski geleneklerle devam etmesi için rey avcılığı konuşması. Buna rağmen İşçi Partisi bir varlık gösteremeyecektir. Bu gerçekleri dile getiren konuşmalara karşı en münevverlerimiz dahi “Komünist” eğilimli diye kötüleme yarışı yapmaktadırlar, ki cahil rey sahibi vatandaşlardan bu parti için rey alma şansı yoktur. Ancak büyük şehirleri sarmış olan gecekondu mahallelerinden bir de işçi muhiti olan sanayi merkezlerinde bazı mevzii muvaffakiyetler gösterebilirler. Geri kalan bütün partiler bu partiyi boğmak için birbirileri ile yarış edeceklerdir. Zaten şimdiden Türkiye ’de bir şeyle açıktan mücadele edemeyince en kolay vurulan “Komünist” damgasını vurmuşlardır.

Bu partinin hakiki eylemi sosyalisttir. İçinde ve belki de sevk idarecilerinde komünistler bulunabilir, altında gizil maksatlar yatabilir. Devlet idaresi o demektir ki şayet bu parti sözcülerinin söyledikleri gerçekleri ortadan kaldırabilecek tedbirler almış, memleketin ezelî dert ve yaralarına bir nebze olsun iyilik merhemi sürebiliyor, bu sosyal davalara cesaretle eğilebiliyorsa Türkiye ’de komünist cereyanın komünist şahısların çıkmasına imkân kalmaz. Bu parti şayet kötü düşünceler altında tazyik edilmez, kapatılmaz ise 10-12 yıl sonra ancak memlekette gelişebilir. İktidara gelmese dahi iyi bir muhalefet partisi olarak mecliste murakabe unsuru olur.

Gelişen diğer partilerden şimdilik ümit yok. Eski patron, ağa, zümre menfaatine hizmet gören köklü partilerin izinde gitmektedirler.

17 Kas 963 seçimleri neticesi Türkiye ’de bir dönüm noktası yaratacaktır. Bu seçimlerde her zaman olduğu gibi iki kanat çarpışacaktır. CHP,

Demokrat Parti ’den muhavvel partiler bunların içinde en kuvvetlisi olan Adalet Partisi büyük bir ekseriyet ile seçimleri kazanacaktır. Şimdiye kadar memlekette esen hava budur. Çünkü şimdiki halde muhalefettedir, iktidarda hüküm süren CHP ve kanat partiler gibi yıpranmamıştır. İki senedir görülen bütün muvaffakiyetsizlikler koalisyon partilerine, haklı veya haksız olsa da seçmenler öyle bilecektir. Memlekette vatandaşlar arasında bir İnönü düşmanlığı olduğu için CHP ’nin seçimleri kazanmasına ben şahsen imkân göremiyorum. % 25 muvaffakiyet sağlayabilirse normal sayılır. Bunun üstünde rakamlar sürpriz sayılır. İşin bu şekilde tecelli etmesi ile ne olur. İsmet Pş. ’nın kuvvetler muvazenesi bozulur. Mahalli seçimlerin kazanılması genel seçimlerin kazanılması için esas teşkil eder. Bu seçimi kazanan genel seçimi % 100 kazanacağı için erken seçimlere gitmek için zorlamalar başlar.

Orduda kumanda kademesinde yerleşmiş şöyle bir zihniyet vardı: İktidarı AP ’ne devretmemek için herhangi bir askeri müdahale yapmaktı. Bu fikir hâlâ yürürlükte ise, en iyi zaman 17 Kas. 963 ’ten önce olmalıdır. Aksi halde böyle bir hareket Türkiye ’de telafisi gayri kabil yaralar açar. Çünkü milli irade ile kazanılan seçime karşı gelerek CHP ’nin tarafına iltizam etmek bu memlekete hayır getirmez. Neticesi Mamak ’ta yatanlar için iyi olsa dahi ben asla tasvip etmiyorum. Burada yatan bir avuç mahkûmu değil, Türkiye ’nin geleceğini düşünüyorum.

AP kazandığı takdirde iktidara gelmek için çözeceği yol şu iki noktadan geçer:

1. Genel af veya genel siyasî af kanun tasarısını hemen meclise getirmek

2. Yukarıdaki hususu sağladıktan sonra genel seçimlerin öne alınması için zorlama yapmak, bu kanunu da meclisten çıkartmak, en geç 964 senesinin ilkbaharında seçimlere giderek iktidara gelmek.

Bunun için seçim kazanıldıktan sonra zaten koalisyon kanat partilerinin altları boşalacak. AP ’ye kayacaktır. Hatta milletvekilleri ve senatörleri dahi dama taşı, yer değiştirecektir.

Zaten bu devreden sonra zorla ayakta durmaya çalışan koalisyon hükû-

metinden hayır kalmayacaktır. En küçük bahanelerle yıkılmaya çalışılacaktır. AP bu devreden sonra esas muhalefet partisi rolünü oynayacaktır. Çok yıkıcı olarak çalışacaktır. Şayet şimdi demokratik rejim içinde kalkınma teorisini tutturanlar samimi iseler buna tahammül edecekler. İktidarı devretme için hazırlıklarını yapıp göçüp gideceklerdir. İşte o safhalardan demokrasi açık rejim kahramanlarını görecek bu vatandaşlar.

[...]

8 Kasım 1963, Saat: 15.00

Bugün her zamankinden üzgün bir gün yaşıyorum çünkü dün temyizden kararları tasdik edilen arkadaşlarımız aramızdan ayrılıp gittiler. Müebbet ceza alanlar da Elazığ Cezaevine, diğer daha az ceza alanlar da Adana Cezaevi ’ne gönderildiler. Yeni temyiz mahkemesinin cezaları bozduğu mahkûmlar ile biz 4 idamlık kaldık. Bizleri de gönderirler diye hazırlığımızı yapmıştık, ama halen bir ses seda çıkmadı. Kati bir şey bilmiyorum.

Belki tashih-i karardan sonra şayet kabul etmez iseler gideriz, belki de mecliste bizim meselemiz karara bağlandıktan sonra sivil cezaevine teslim ederler. Akla o daha uygun geliyor ama hiç belli olmuyor, işler malum ya, keyfî idare memlekete hâkim.

Bu ayrılık çok acı oldu. En sevdiğim yakın arkadaşımdan ayrıldım. Hapishanenin hüznü şimdi içime çökmüş vaziyette. Ne zaman olsa başımıza gelecek bir şeydi. Ne yapalım mukadderat böyle imiş. Benim durumum da kati olarak belli değil, şimdilik bütün arzum şu Erol Dinçer ile Osman Deniz ’in temyiz kararlarının tatbiki karar safhasında bozulup ölüm cezalarından kurtulmaları. Ümit var, çünkü kararlarında muhalefet şerhleri var. Bu noktada bozulmadan bile mecliste her ikisininki de % 100 tasdik edilmez. Fethi ile benimki esas pazarlık konusu olacak. O da kurtulsa, ben yalnız kalsa idim çok iyi olacaktı. Ne kadar az zayiat verilirse o kadar iyi olacak tabiî. [...]

15 Kasım 1963, Saat: 10.00

Bugün hapishanede hemen hemen yalnız kaldık sayılır. Hücrelerde idam cezası olan 4 kişiden başkası yok. Temyiz mahkemesinden kararı bozulan 51 kişi yeniden mahkemeye gittiler. Bu anda Dz. Hk. Alb. Numan Özdalga ’nın karşısındalar. Haklarında hayırlısı ne ise o olsun. Mahkeme heyeti hep eski azalardan kurulu, yalnız yeni olarak kürsüde havacı bir Hâkim Bnb. görecekler. Değişen bir şey yok. Eski tas eski hamam. Tellaklardan bir tanesi değişmiş vaziyette. Sanıklar için büyük bir değişiklik olacağını zannetmiyorum.

Harbiyeliler in Cezaları Temyizce Kabul Ediliyor

16 Kas. 963

Dün yeniden başlayan mahkemelerde arkadaşlar mahkeme heyetini reddettiler.

Bu hadise Numan Özdalga ’nın önünde büyük tesir yapmış. 18 Kasım 963 ’te karar vermek üzere mahkeme dağılmış.

İnsan iseler bu onlara büyük bir darbedir, fakat o kadar bu işte pişkindirler ki veya tazyik altındadırlar ki gene aynı mahkeme heyeti bu davaya bakmak üzere yeniden gelmeye gayret edecekler ve gelecekler.

Bu şekilde olursa gene kararlar adil çıkmayacaktır. İkinci üzücü bir nokta da Harbiyeli 75 hükümlünün cezasını temyiz mahkemesi doğrudan kabul etti.Bu hiçbir hukuk kaidesine uymuyor. Temyiz burada tamamıyla üst tarafın baskısı altında kaldığını ispat etti. Çünkü içinde yalnız temyiz başsavcısının istediği (11) kişinin beraati vardı. Bu ne biçim hukuk anlayışıdır.

Temyiz mahkemesi tamamı ile hissi olarak bu kararı verdiği ve kumanda kademesinin büyük bir tazyiki altında olduğu belli oldu.

(84) Harbiyeli ’yi bu uğurda feda etmeyi göze almışlar. [...]

Seçim Neticeleri

17 Kas. 963

Bugün Türkiye ’nin dönüm noktasını teşkil edecek bir gün. Mahalli seçimler yapıldı. Adalet Partisi çoğunlukla kazanacak, o zaman bizim anayasacı subaylarımız tabiî CHP lehine hemen homurdanmaya başlayacaklar. [...]

20 Kasım 1963

Bugün 17 Kasım 963. Mahalli seçimlerin aşağı yukarı neticesi belli olmuş vaziyette. Vaziyet bundan evvel yaptığım yorumlara uygun olarak takaddüm etti. Böyle bir neticenin zuhur edeceğini evvelden kestirmek için kâhin olmaya Türkiye ’de lüzum yoktur. Çünkü her şey kendini açıkça göstermektedir. Yalnız bir fark vardır. Gözüken bu hakikatleri cesaretle söylemek, cesaretle ilerde doğacak daha tehlikeli vaziyetleri her türlü tedbirler ile önlemek, ortaya atılmaktır. Benim de 21 Ek. 961’den beri yaptığım budur. 15 Ek. 961 seçim neticelerinin bu memlekete ilerde ne getireceğini, ben o gün görüp ordudaki, CHP ’yi ve onun şefini destekleyen insanlardan fikren ayrılmış bir insanım. Memleketin gidişatını ve demokrasinin kurtuluşunun İsmet Pş. ’nın düşüncelerine teslim etmek isteyenlere karşı idim. Çünkü neticesiz bir politika takip ediyorlardı. Orduya dayanarak güdümlü bir demokrasi, o da ancak şahıslara bağlı olarak. Yegâne kurtarıcı da İ. İnönü. İşte bu fikrin karşısındaydım. Hiçbir zaman güdümlü, şahıslara bağlı, bir zümre menfaatine silahlı kuvvetleri alet olarak kullanarak güdümlü bir demokrasi ile memleket idare etmeyi tasarlayan insanlarla birlik olamazdım, olmadım, yaşasam da olmayacağım.

Bir memleketi felakete götürmek için bundan iyi bir sistem olamaz. Bu kısır zihniyetin daima karşısındaydım. Bu zihniyeti yıkmak için hayatım pahasına bana inananlarla birlikte silahlı olarak ayağa kalktım. Hareket olarak iki defasında da başarı gösteremedim. Fakat fikrî yapımızın doğru olduğunu her defasında bu millete ve dünyaya ispat ettik. Bu defaki seçim neticeleri ile de 21 Mayıs 963 ihtilâl fikrinin ve yapılma teşebbüsünün ne kadar haklı ve zamanında olduğu tescil edilmiş oldu. [...]

Bizler hiçbir partiye ve hiçbir şahsa da karşı değiliz. Memleketi kötüye götüren idare sistemine, zihniyetine karşıyız. Bu kötü sistemin başına kim geçip taviz politikası ile gerçek Atatürkçülüğün karşısına dikilirse, onun çizmiş olduğu yoldan ayrılırsa daima karşısındayız. Silahlı olarak ayağa kalktığımız iki defada da karşımıza bu sorumluluğu yüklenmiş Hükûmet ekseriyeti CHP ve onun Genel Bşk. Hükûmet Başkanı olduğu için, biz İsmet Paşa , CHP düşmanı, AP düşmanı filan değiliz. Yanlış sistemi zorla memleket idaresine tatbik etmek isteyenlerin düşmanıyız. Bunlar her zaman şahıs olarak da, siyasî parti olarak da değişebilir. Silahlı olarak ayağa kalktığımız zaman tesadüf olarak İsmet Pş. Başvekildir. O anda bu kötü idarenin baş sorumlusu odur. Onun için ona karşı yapılmış bir hareket gibi gösterilerek İsmet Pş. büyütülerek, kumandanlar tarafından tek kurtarıcı olarak desteklenmiş ve talihsizliğe uğratılmıştır.

Benim ve arkadaşlarımın hedefi hiçbir zaman İsmet Pş. gibi şahıslar değildir. Onlar tarihî pozisyonlarını tamamlamış birer semboldür. “Açık rejim” tabiri ile güdümlü demokrasi tatbik etmek isteyen faşist yapılı lider ve kadrolarının, destekleyicilerinin karşısındayız. Bu zihniyetteki insanlardan memleketin idaresini ele alıncaya kadar da mücadeleye devam edeceğiz.

İşte bu gün memleketi bu şekilde idare etmek isteyenlerin politikası ve görüşü halk oyları ile çıkmış vaziyettedir. İstenilmeyen, Türk milleti tarafından sevilmeyen İsmet İnönü ’ye millet yanlış yolda olduğu için lazım gelen dersi vermiştir. Onun açık rejim teranesine inanmamaktadır. Silah zoru ile demokrasi ayakta tutulamamaktadır. Örfi idarelerle, tebliğlerle oylar kazanılamamaktadır. İflas etmiş bir politika çizgisinde ısrarla yürümek de zaman kaybettirmekten başka bir şey kazandırmayacaktır.

15 Ek. 961 seçimlerinden bu yana çok şeyler kaybettik. Aynı yola devam edersek daha büyük şeyler gene kaybedeceğiz.

Milli iradenin isteği şimdilik şu: İsmet Pş. ’sız hükûmet, CHP ’siz iktidar. [...]

Seçim neticelerine göre siyasî partilerin durumu şöyledir:

Adalet Partisi, Demokrat Parti ’nin devamı olarak kahir bir ekseriyetle vatandaş oylarına hâkimdir. Yeni bir seçim yapılsa, % 80 ekseriyetle iktidara gelebilecek kudrete sahip olacak yolu açmıştır.

Bundan sonra hareket tarzı nasıl olmalıdır. Kuvvetini kaybetmemesi ve daha da taraftar kazanması için hiçbir suretle CHP ile koalisyona girmemelidir. İsmet Pş. ’nın vatan millet menfaatleri, demokrasiyi kurtarma sözlerine kanıp kabinede 10 tane bakanlık sandalyesine heves edip koalisyon partisi olarak iktidar ortağı olursa, bu kararı verenler AP ’ye ihanet etmiş olurlar. Adalet Partisi ’nin zayıflaması ve parçalanması için CHP tarafından hazırlanan en iyi tuzaktır. [...]

Bence Adalet partisi vatanperver düşüncelerle bir şekilde hareket ederse memleket vazifesini yapan bir siyasî teşekkül olarak yaşayabilir. Aksi hareket tarzı yeni bir ihtilâl hareketi ile ortadan kalkmaktadır. Çünkü zinde kuvvetlere dayanan gerçek Atatürkçüler her zaman duruma hâkim olacak büyük bir tazyik grubuna sahiptirler. Sosyal gelişmeler de zaten bunu zorlamaktadır. Radikal-sosyal-ekonomik-kültürel reformları gerçekleştiremeyen idareler daima zinde kuvvetleri karşılarında bulacaklardır. Bu realiteyi görmeyenler daima mahkûmdur. Cumhuriyet Halk Partisi ’nin tutumu ne olmalıdır:

a. Derhal koalisyondan çekilip muhalefet partisi olarak siyasî hüviyetlerine bürünmelidir.

b. Şimdi başlarında bulunan şeflerini politika hayatından çekip istirahata terk etmeliler.

c. Parti grubunu tasfiye etmek için en kısa zamanda kurultayı toplayıp CHP yüksek sevk idarecilerini seçmek.

d. Partiyi tavizsiz gerçek Atatürkçü kadrosu ile idare ederek, Atatürkçülüğün esasını teşkil eden Devletçilik, Devrimcilik, Laiklik, Milliyetçilik, Toplumculuk prensiplerini plancılık içinde mecz ederek asrımızda gelişen sosyal tekâmülleri de göz önüne alarak sosyal adalet, sosyal güvenlik umdelerine sadık kalarak, partiye dinamizm vererek müstakil cesur bir politika ile gericilerin karşısına dikilmek .

e. Bugünkü şartlar içersinde vatandaş oyu ile iktidara gelemeyeceğini bilmesine rağmen genel seçimleri bir emri vaki olarak kabul ederek yapılması için şimdiki muvakkat iktidar koltuklarından fedakârlık etmek.

f. Genel affın çıkması için müzaherette bulunmak, aksi üzerinde ısrar ne partiye ne de memlekete hiçbir şey kazandırmaz.

g. Silahlı kuvvetlerde taraftar toplama gibi basit taktiklerden vazgeçmek, silahlı kuvvetleri politika oyunlarına ortak etmek çabalarından kaçmak.

Siyasî partilerin zinde kuvvetlerden destek görmesi onların içine girip birkaç tane kumandan ve bir avuç subay zümresinin birkaç profesör, gençlik teşkilatlarının tatmin edilmesi ile sağlanma yolu demode olmuş bir görüştür. Neticeye götürmez. [...]

Yeni Türkiye Partisi, CKMP ve Millet Partisinin artık derinlikleri boşalmış, hiçbir zaman ne iktidara gelebilecek bir durumları var, ne de muhalefette kalarak CHP ’den üstün bir durum yaratacak güçleri var. Muhalefette kalsalar ancak CHP ’nin koltuğu altında geçinmek zorunda kalacaklar. Daima ikinci planda kalmaya mahkûmdurlar. Zamanla da eriyeceklerdir. [21 Ek. 961’den beri olduğu gibi. O halde neticesiz çabalamalardan vazgeçip derhal bu partilerin içindeki şahısların yönlerini tayin etme zamanı gelmiştir.] Memlekette iki tane ekonomik doktrin savunan siyasî parti var:

Adalet Partisi: Liberalizm

İşçi Partisi: Sosyalizm

Bir de yarım yamalak devletçiliği uygulamak çabasında olan CHP vardır.

Bu iktisadi görüşlerden birine sahip olan milletvekilleri, senatörler, partili vatandaşlar bu üç partiden birini seçmek zorundadırlar. Yoksa istikbalde olacak durumlar için vakit kaybetmek illaki mevkimizi kaybetmeyelim diye hareket ederlerse şahsi emellerini memleket severliklerinin üstünde görürlerse bu millete hizmet etmiş sayılmazlar.

İdamlıklar Hücreye Kilitleniyor

25 Kasım 1963, Saat: 14.30

Bu anda cezaevinde biz 4 tane idamlık arkadaşı diğer arkadaşlarımızdan ayırarak hücrelere kilitlediler.

Bu emir ani olarak yukardan geldi. Ama ne maksatla yaptıklarını bilmiyoruz. Güya Cezaevi Md. Bnb. Nurettin Işıldar gelip emri okuyacakmış. Yarım saat oldu gelen giden yok. Birinci hücrede Erol Dinçer, ikincisinde ben (eski yerim zaten), üçüncü hücrede Fethi Gürcan, dördüncü hücrede Osman Deniz yatıyor.

Arkadaşlarımızdan bu şekilde ayrıldığımız için çok üzüldük. Tabiî onlar da bizim kadar üzgünler, arada birbirimizi göreceğimiz bir kapı penceresi var, oradan Atilla ile Cevat Kırca üzgün olarak bakıyorlar. Biz dört kişide bir sessizlik var, tabiî ilk tesir, herkes kendisine göre düşünceli, bu tertibin meçhullerini çözmekle meşgul.

Ben de bu satırları yazmakla meşgulüm.

Benim kıymetlendirmeme göre durum normal, bir şeklide ayırıp emniyet tedbiri almaya mecbur sorumlular. Beki de geç bile kalmışlardı. Çünkü bizler diğer mahkûmlardan farklı idik. Kararımız Büyük Millet Meclisi ’ne kalmış vaziyette, şayet ölüm cezalarımızı meclis tasdik ederse infaz için askeri cezaevi bizleri Ankara Cumhuriyet Savcılığı ’na teslim edip sivil hapishanede, yani Ankara Cezaevinde infazın yapılması gerekir. Kanun hükümleri bunu caridir. Ama Keyfî İdare K.lığı her istediğini yapabilen bir selahiyete sahip olduğu için her türlü kanun harici kararlar alabilir. C. Tural böyle bir ruha zaten sahiptir. [...]

Şu anda meclis tatilde. Ayın 27 ’sinde toplanacak. İlk iş olarak 1 Kasım 963 ’te meclis açıldığı zaman seçmesi gereken komisyonları seçecek. Bu meyanda yeni adalet komisyonu da seçilecek. Benim kanaatimce bizim dosyalarımızın incelenmesinin bu yeni seçilecek komisyon tarafından yapılması gerekir. [...]

25 Kasım 1963, Saat: 19.00

Biraz evvel Cezaevi Md. Nurettin Işıldar geldi. Bizim hücrelere kapanmamız için yukarıdan emir gönderdiler, ben de tatbik ettim, dedi. Ben de gayri kanuni hareket etmeyin, yazılı emir verin, ilerde mesul olursunuz, dedim. Yazılı emri gönderdi, aşağıya aynen geçiriyorum. Tamamı ile gayri kanuni, hissi olarak verilmiş bir emir. Bizleri, anayasayı çiğneyen, kanunları hiçe sayan insanlar olarak ölüme mahkûm ettiler. Kanun tatbikleri, anayasa koruyucusu geçinen Tümen K. müsveddesi General Burhan Ercan böyle bir emri cezaevi Md. ’ne nasıl telefon ile verebilir.

İşte açık rey ile idare edilen Türkiye ’de dikta rejimi uygulayan bir askeri idare. Türk ordusu övünsün, ama tarih bu günleri affetmeyecek.

İbret numunesi olan bir emir örneği:

2 ’inci Ordu Komutanlığı

1’inci Sınıf As. Ceza ve Tutuk evi Md.Lüğü

ANKARA 25 Kas. 963

PL. 7610-279-3371/63

Konu: 4 Hükümlü Şahsın Hücreye Konulması

20-21 Mayıs olaylarıyle ilgili olarak askeri cezaevinde hükümlü bulunan aşağıda kimliği yazılı 4 şahsın cezaları müebbete çevrildiği takdirde hücre cezalarından mahsup edilmek üzere 25 Kasım 963 günü saat 14.00 ’ten itibaren ayrı ayrı hücreye kapatılarak kapılarının kilitlenmesi Ankara Garnizon Komutanı ’nın telefon emirleri ihtizari olduğundan emir aynen uygulanarak hücreye konmuşlardır.

As. Cezaevi Md.

P. Bnb.

Nurettin Işıldar

Kimliği:

1. Talât Aydemir

2. Osman Deniz

3. Fethi Gürcan

4. Erol Dinçer

Not: Garnizon K. Tuğg. Burhan Ercan

Cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar

Cezaevi Md. Yrd. P. Bnb. Kemal Yeniçağlı (Örfi idare K. C. Tural ’a ispiyonluk yapmaktadır.) (Kara listeye girecek bir subaydır. Bizim bu gün bu vaziyete düşmemize el altından sebep olmuştur.)

[...]

Ölüm Cezalarını Müebbet Hapse Dönüştürme Kanun Teklifi

26 Kasım 1963, Saat: 08.00

Dün geceden beri ayrı hücrelerdeyiz. Lakin kapılarımızı kapattırmadık. Kanunsuz bir emir olduğu için de Cezaevi Md. hâlâ yanımıza gelemedi. Hücrelerin koridorunda serbestiz. Bu gün veya yarın avukatlarımız vasıtası ile bu kanunsuz hareketin hesabını hukukî yollardan soracağız. Bakalım bugün nasıl geçecek.

Şimdi geçen hafta içinde ilk defa bizler için BMM ’ye verilen kanun tekliflerini aşağıya yazıp mütalaa yürüteceğim.

Bu işte söz alan müstakil Milletvekili (Ankara) Mustafa Kemal Erkovan. 34 yaşında bir genç hukukçu, ileriyi görenlerden biri:

Kanunun Metni:

Madde 1: Haklarında ölüm cezası verilen Talât Aydemir, Fethi Gürcan, Osman Deniz, Erol Dinçer ’in bu cezaları müebbet hapise tahvil edilmiştir.

Madde 2: Bu kanun yayın tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3: Bu kanun hükümlerini Adalet Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı yürütür.

Teklifin Gerekçesi:

Batı demokrasilerinin ceza mevzuatındaki müeyyidelerinden ve vaki infazlardan anlamaktayız ki siyasî cürümlerin tabiatında esbabı muhaffefe mevcuttur. Cemiyetimiz batı demokrasilerinin ana felsefesi içinde kendini bulma ve geliştirme yolunu seçme sıkıntıları ile çalkalanmaktadır. Şarkın kanlı demokrasilerinden batının olgun istikrarlı, müsamahakâr düzenine geçişte bu inanç zaman kısaltacağı gibi, şahıs ve parti kişileri yerine içtimai fayda mefhumunu da hâkim kılacaktır. Türkiye ’de koalisyonu teşkil eden

bütün siyasî partiler AP, CHP, CKMP, YTP, koalisyon protokollerinde af konusunda benimsedikleri prensiplerle fevkalade hal içinde bulunduğumuz ve siyasî suçların tabiatı itibari ile esbabı muhaffefeye sahip olduğunu alenen kabul etmişlerdir.

Bu ve benzeri hallerin tekerrüründe partili ahlak ve felsefe yönünden sarahaten bağlanmaktadır.

Gelecek nesillere intikal edecek bütün dosyalarda olduğu gibi siyasî cürüm dosyalarında da yükselen cumhuriyetin, demokrasinin faziletleri ve hüviyeti bulunmaktadır. Demokratik nizam; dokunanı çarpan, yakan, yok eden bir tabular nizamı değildir. Aksine insan oğlunun müessesen bütün kabiliyet ve hasletlerini hidayet, şefkat, refah ve barış istikametinde gerçekleştirecek diye bağlandığı ulvi bir sistemdir düşüncesi ile bu kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi takdirine arz olunur.

İMZA

Kanunun gerekçesi kısa fakat güzel yazılmış ve mesuliyeti doğrudan doğruya “İdam isteyen” siyasî parti ve şahısların üzerine bırakmaktadır.

Bu husus üzerinde CHP ’nin İnönü çevresindeki bazı milletvekilleri hariç, hiçbir partilinin ısrar edeceğine, mantıken yer veremiyorum. Bir de belki orduda bizlere karşı yalnız şahsi olarak kin besleyen bir avuç general ve mukadderatlarını onların varlıklarına bağlayan subaylardan başka, bizlerin ölümünü isteyen kimse çıkmayacaktır.

Ölümü İsteyen Asıl Mesul Üçlü

Esas mesuliyet taşıyanlar üç kişidir:

1. Cemal Gürsel, 2. İsmet İnönü, 3. Cevdet Sunay ’dır.

Bunlar işin üstünde “Demokrasi” kurtulacak gerekçesi ile ısrar etmez iseler bizim cezamızın normal olarak müebbete dönmemesi için hiçbir sebep yoktur. Şimdi bunların tutumunu, Yassıada mahkûmlarının ölüm cezasına çarptırılması istendiği zamandaki tutumlarını gayet iyi bildiğim için aşağıya yazacağım:

1. Cemal Gürsel:

Hiçbir zaman idam hükümlerinin infaz edilmemesi için, Milli Birlik Komitesi üzerinde ısrar etmemiştir. O zamanki faaliyetleri:

a. Mahkeme başkanı Salim Başol ile İstanbul ’da yaptığı ilk görüşmede kararlarda idam hükümlerinin bulunmamasını istemiştir. Aşağı yukarı bu fikri kabul ettirmiştir.

b. Bunun üzerine komitenin CHP ’yi destekleyen komite üyeleri infial halinde Cemal Gürsel ’e tazyik yaparak Salim Başol ile İstanbul ’da ikinci bir görüşme yapmışlardır. O tarihteki gazetelerde bu mülakatlar vardır.

c. C. Gürsel kararları 15 Eylül 961 günü saat 18.00 ’de MBK ’ya geldiği anda, komite kesin kararı vermek için toplantı yapıldığı sırada, idam hükümlerinin müebbete çevrilmesi için çok ısrar etmiş, fakat o anda yine CHP ’yi destekleyen komite üyeleri ve kararsızlık içinde olan bazı komite üyelerinin bunlara iltihakı ile ekseriyet kazandığından, üç kişinin idam hükmünün çıkmasına mani olmamıştır.

d. 16 Eylül 961 günü yine Adnan Menderes ’i kurtarmak için teşebbüse geçmiştir. Saat 11.00 ’de Yassıada K. Top. Yb. Tarık Güryay ’a telefon ederek Menderes ’in infazının durdurulmasını, yeni bir doktorlar heyetini adaya göndererek Menderes hakkında akli muvazenesini kaybetmiştir, diye rapor tanzim ettirerek kurtarmak istemiştir. Fakat bu duyulur duyulmaz

İnfaz Savcısı Egesel derhal faaliyete geçmiş, İstanbul Örfi idare K. C. Tural, Garnizon K. General Faruk Güventürk ile temastan sonra derhal Menderes ’i İmralı ’ya götürerek infazı yerine getirmişlerdir. İnfaz yapılmadan önce 1. Ordu Kur. Bşk., O zaman Kur. Alb. Necati, C. Tural ’dan aldığı emir gereğince köşke C. Gürsel ’e Menderes ’in infazının yapıldığını bildirmiştir. O saatte C. Gürsel ’in yanında İ. İnönü, C. Sunay da bulunmaktadır.

İşte C. Gürsel bu ruhta bir insandır. İkinci bir siyasî ve adli hataya iştirak edeceğini düşünmüyorum. O zaman tarih, Menderes hakkındaki kurtarma çabalarının bir göstermelikten ileri gitmediğini yazmakta haklı olacaktır. [...]

2. İsmet İnönü:

a. Siyasî mahkûmlardan rakibi olan insanlar hakkında ölüm cezasının verilmesini, bidayette CHP ’deki bazı milletvekillerinin desteği ve MBK ’da CHP ’ye hizmet eden komite üyelerinin ısrarı karşısında destekledi. O hız ile idam hükümleri çıktı.

b. Fakat bu durumun bir şey kazandırmayacağını bildiği için, kararlar arifesinde Silahlı Kuvvetler tarafından ihtilâlin meşru sayılması için idam hükümlerinin çıkması ve infazı için yapılan tazyikler karşısında o zamanın merkez K. Kur. Alb. Selçuk Atakan ’ı İnönü görüşmek üzere evine çağırdı. Aynen şu görüşmeyi yaptı:

1) Silahlı kuvvetler olarak idam hükümleri üzerinde ısrar etmeyiniz. Bu durum memleket için istikbalde iyi neticeler doğurmaz. Bir kan davasından ileri gitmez, ben taraftar değilim. Bizler tecrübeli insanlarız. İstiklal harbinden sonra kurduğumuz İstiklal Mahkemeleri ile iyi bir şey yapmadık. Bu millete fayda kazandırmadık. Bunu arkadaşlarına söyle, böyle bir ısrardan vazgeçsinler.

2) Masonları da hesaba katın, onlar da memlekette bir kuvvettir. Bunu demekle ne kastettiği malumdur. Daima onlardan ürkmüştür. İdamlıkların içinde mason olanlar vardı.

c. İnönü yüksek adalet divanına CHP kanalı ile komiteciler ile tesir ederek idamları verip, tasdik safhasında kurtarıp büyük bir siyasî yatırım yapıp halk efkârında merhametli, kin gütmeyen bir siyasî rakip olarak kendini tanıtmak istedi. Fakat yaptığı kurtarma teşebbüsünde geç kaldı veyahut da söz geçiremedi. Çünkü tasdik ile infaz süresi çok kısa idi.

d. 16 Eyl. 961 Pazar günü de Menderes ’in asılmaması için gerekli teşebbüsü Selim Sarper ile birlikte C. Sunay ve C. Gürsel nezdinde yapmıştır ama iş işten geçtikten sonra, ancak göstermelik oldu.

e. MBK ’ya tarihte kendisine sorumluluk yüklenmemesi için idamların yapılmaması için yazılı muhtıra da vermiştir. Yani siyasî mahkûmların asılma taraftarı olmadığını, bu hareketlerle ile ne de olsa ispat etmiştir. Sosyal kan davalarının zararını tecrübeli bir devlet adamı olarak herkesten iyi bilmektedir.

Şimdi bizler için fikri nedir açıkça bilemem, bu ruha sahip bir insan şartlar değişmediğine, daha ağır bir durum taşıdığına göre, MBK devrinde olduğu gibi hiçbir sorumluluk taşımadığı halde bu temasları yapan bir insanın tam selahiyetli bir başbakan olarak bizlerin idam edilmesi için ısrar edip etrafa tesir etmeye çalışacağını ümit etmiyorum. Şayet böyle bir hareketle ağırlığını koyup infaz için zorlama yaparsa, sırf benim şahsıma karşı olan kinini ispat etmiş olacaktır. Çünkü son siyasî hayatında en büyük darbeyi şahsen benden yemiştir. [...]

3. Cevdet Sunay:

O da hiçbir zaman kan dökme taraftarı bir insan değildir. Yassıada sanıkları hakkında da aynı düşünmüştü.

a. Bazı CHP ’ye hizmet eden MBK ’cıları tarafından C. Gürsel ’e yapılan tazyik ile ikinci defa İstanbul ’da C. Gürsel ile S. Başol görüşmesini duyunca, bu işe silahlı kuvvetlerin karıştırılmaması, ayrı tutulması için Tuğg. Faruk Gürler ’i temsilci olarak seçerek Yassıada ’ya Salim Başol ile görüşmeye göndermiştir. Faruk Gürler, C. Sunay ’dan aldığı talimat gereğince hareket etmiş, mahkemeler üzerinde Silahlı Kuvvetler ’in hiçbir baskısı olmadığını, kararlarında serbest olduklarını bildirmiştir. Dönüşte de yaptığı konuşmanın raporunu imzalı olarak bana ve C. Sunay ’a bir suret

vermiş, zannedersem kendisinde de bir suretini saklamıştır. Tarihî bir vakadır, vesikaları mevcuttur.

b. Kararların infaz arifesinde C. Sunay yanına kuvvet kumandanlarını alarak MBK ’ya gitmiş, gayet bitaraf bir görüş ile Silahlı Kuvvetler ’in görüşünü kendilerine bildirmiş. Tarih huzurunda bu kararın sorumluluğunu doğrudan doğruya onlara bırakmıştır.

c. Ertesi gün de C. Sunay, M. Tağmaç, İrfan Tansel, M. Önür, Necdet Uran, Abdurrahman Doruk Paşalar ile ben, Emin Arat, Dz. Alb. Nazım Orhan ile birlikte bu hususta yaptığımız bir toplantıda idamlara katiyen taraftar olmadığını bildirmiştir.

Yassıada ’da herhangi bir genç subay infialini önlemek için Emin Arat başkanlığında Kur. Alb. Şükrü İlkin, Kur. Yb. Talat Turan ’ı Yassıada K. Top. Yb. Tarık Güryay ’a sanıkların her türlü emniyetinin alınması için bir heyet göndermiştir. Bu teklifi biz albaylar yapmışızdır. İkinci olarak, Dz. K. K. Koramiral Necdet Uran Paşa ’yı da deniz kuvvetlerinde emniyet almaları için göndermiştir.

Bir üçüncü teklifimizi de kabul etmiştir. O saatten itibaren hiçbir ordu mensubunun MBK üyeleri ile temas etmemesini, sorumluluğun tamamı ile onlara ait olduğunu, ne karar verirlerse versinler vicdanları ile baş başa bırakılsın dediğimiz zaman kabul etmiş, Ankara ’daki kıta komutanlarına bu emri 14 Eyl. 961 günü vermiştir. Aynen de tatbik edilmiştir. Hatta Sıtkı Ulay Pş. 14-15 Eyl. 961 gecesi Harp Okulu ’n a girmek istemiştir. Aldırdığım dış emniyet tedbirini yarıp geçememiştir. Emniyet hizmetini Harp Okulu öğrencileri görüyorlardı. Eski kumandanları olduğu halde benim emrimi harfiyen tatbik etmişler, içeri sokmamışlardı. Bunu Sıtkı Pş. yana yakıla sonradan anlatmıştır. Gece yarısından sonra Harp Okulu ’na ne maksatla geliyordu, onu da bilmiyorum.

d. 16 Eyl. 961 günü de İsmet Pş.’nın Menderes ’i kurtarma yolundaki çabasına katılarak köşke C. Gürsel ’e beraber gitmişler ise de muvaffak olamamıştır.

İşte C. Sunay ’ın da bu tutumları nazarı itibara alınırsa, bizlerin idam hükümleri üzerinde kati neticeli bir ısrarda bulunacağını zannetmiyorum.

Bu kadar büyük kararlar verecek yaradılışta bir kumandan değildir. İnönü ’ye tabi olacaktır.

Bu gibi işlerde mes ’uliyet alamaz, çok korkar. İşin mecliste siyasî yollardan hal olmasını ister daima, her işi kendi üstünden başkası üzerine atmak ister. BMM ’ne tesir edecek durumu yoktur. İşini daima İ. İnönü ile görür.

[...]

2 Aralık 963, Saat: 16.00

Bugün okuduğum gazetelere göre İ. İnönü ’nün zorla yaşatmak için kurduğu ikinci koalisyon hükûmeti de artık tarihe karışmış oluyor. Çünkü CHP ’nin koalisyon ortakları olan iki küçük parti (seçmen kitlesinde derinliği yok, fikir tabanı da Türkiye ’nin gerçeklerini aksettirecek bir görüşe dayanmayan hissi partiler) YTP, CKMP, resmen koalisyondan çekildiklerini bugün başbakana bildirecekler. İşte güdümlü bir şekilde, demokratik nizamı kendi usulüne göre yürütmek isteyen İ. İnönü ’nün açık rejimi, CHP ’nin diline dolamış olduğu “Hürriyet içinde kalkınma” sloganı tarih huzurunda bir kere daha iflas etmiş oluyor.

[...]

İ. İnönü ’nün inadına bu memleket 18 yıllık bir zaman içinde ilerleme hızını kaybederek kurban edilmiştir.

Atatürk ’ün ölümü ile duraklama devresine giren Türkiye ’de gerçek Atatürkçülüğün tatbiki için bunu tahakkuk ettirmek isteyen genç kuşaklar, zaman fasılaları ile bazı çıkışlar yapmışlardır. İlki fiili olarak 27 Mayıs 960 harekâtıdır. Fakat ne yazık ki iyi kullanılamamıştır. MBK ’yı teşkil eden insanların kısır görüşleri ile, şahsi kaprisleriyle dejenere edilmiş, fırsat kaçmıştır. Bu teşekkül vazifesini bitirip çekilirken, seçim neticelerinde meydana gelen bugünün parlamentosunun teşkil tarzı ile netice alınamayacağını, zaman kaybedilmenin bu memlekete gelecekte bir şey kazandırmayacağını söylediğim zaman fikirlerimi o gün tasvip etmeyen yakın mesai arkadaşlarımı maalesef bugün yanımda görmekteyim. [...]

Şu anda idam mahkûmuyum. BMM ’nin hakkımda vereceği kararı demir parmaklıklar arkasında merakla beklediğimi zannederseniz hayır, bununla hiç ilgili değilim. Ne karar verirlerse versinler beni ilgilendirmiyor. Beni ilgilendiren memleketin geleceğini görerek, gerçeklere inerek, hakiki birer vatansever olarak düşünerek Türkiye ’nin rejim davasını halletmek için verilecek tarihi karardır.

Bu uğurda doğru yolu bulabilirlerse, cezamın infazı için BMM karar verse de rahatlıkla, gözüm arkada kalmadan ölebilirim.

27 Mayıs Sabahı Gürsel - İnönü Görüşmesi

4 Aralık 1963, Saat: 16.00

Bugün sabahleyin erkenden cezaları temyizce tasdik edilen 67 Harbiyeli Kırşehir-Eskişehir-Balıkesir cezaevlerine götürüldüler. Gençlerin moralleri tam yerinde idi, [...] Cezaevinden çıkıncaya kadar devamlı Harp Okulu Marşını söylediler. Artık Harp Okulu marşı ihtilâlcilerin sembol marşı olmuştu. Hükûmet erkânının ve generallerin bu marştan korktukları belli idi. [...]

Harbiye kurulduğundan beri en müstebit zannettiğimiz padişahlardan dahi bu şekilde muameleye bıraktırılmamıştır. O zamanlarda da Harbiyeliler hükûmete karşı çok defalar başkaldırmışlardır, ama İ. İnönü o hain zannedilen tarihe öyle geçirtilen padişahlardan çok ileri gitmesini bilmiştir. Çünkü bu tükenmiş, hırslı, kindar politikacının gazabı hiçbir şeye benzemez. [...]

Bu anda 27 Mayıs 960 ihtilâli sabahı C. Gürsel İzmir ’deki evinin bahçesinde çiçekleri sularken ihtilâl lideri olarak tayin edilip Ankara ’ya geldiği zaman, İ. İnönü ’nün evine telefon ederek yaptığı konuşmayı hatırladım. Şöyle ki:

İ. İnönü evinde Muhafız K. olarak P. Alb. Tevfik Ünlüer bulunmaktadır. Emniyet bakımından her şeyden o sorumludur.

C. Gürsel telefon ile İ. İnönü ile görüşmek ister. Odada İnönü ve meşhur damadı M. Toker ve albay vardır. İnönü ’nün kulağı duymadığı için telefonu albay eline alır, söylenenleri eski Türkçe not eder ve aynı zamanda tekrar eder. Damat da İnönü ’ye iletir. Cemal Gürsel telefonda aynen, İnönü ’ye şu sözleri söylemiştir:

“Paşam biliyorum beni af etmeyeceksin ama yapılacak başka çare yoktur. Sizi bir peygamber olarak tanıyor, işaretlerinizi bekliyorum.” İşte ısmarlama olarak tayin edilen bir ihtilâl liderinin, ihtilâlin birinci günü İ.

İnönü ’ye teslimiyeti. Böyle bir ihtilâl lideri aşağılık kompleksi içindeki ruhiyatı ile MBK ’ya artık başkanlık edebilir miydi.

Artık o andan itibaren İ. İnönü bu lideri ve MBK ’daki bazı CHP ’ye yakın görünen şahısları hemen avcu içine alıvermiş ve ihtilâl idaresi boyunca onları perde arkasından kukla gibi oynatmıştır. 27 Mayıs ihtilâli de CHP namına İsmet Paşa kaprislerine feda edilmiş ve dejenere edilmiştir.

Zamanın en kuvvetli ihtilâl lideri zannedilen, 27 Mayıs sabahı büyük tasvip gören harekâtın başı o günkü büyük imkânlara kavuşmuş olarak ondan irşat bekleyen bu insan, bugün en zayıf bir anında nasıl kurtarıcı olarak İ. İnönü ’ye sarılmasın. [...]

İşte memlekette şimdi söz sahibi olarak demokrasi mücadelesini kimseye bırakmayanların iç yüzü, geçmiş hatıraları, onlar için Harbiye ve Harbiyeliler bir mana ifade etmemektedir. [...]

Koalisyon Hükûmeti Temasları

14 Aralık 1963, Saat: 21.30

Bugün saat 19.00 ’da AP lideri Ragıp Gümüşpala ’nın koalisyon hükûmetini kuramayacağını C. Gürsel ’e bildirdiğini radyo söyledi. Halbuki AP diğer küçük parti liderleri ile yaptığı temaslarda 4 gündür ümitli olarak çalışmıştı. Neticenin son anda değişmiş olmasının hakiki sebepleri nedir bu saatte söylenemez, yarınki gazetelerde belli olur. Yalnız benim tahminime göre “Seçim tarihinin öne alınması hususu”nu ileri sürerek antlaşmaya gidememişlerdir. Hakiki sebep, iktidar mesuliyetine hiçbir parti cesaretle katılamamaktadır. Çünkü Türkiye ’de bugünkü şartlar içinde iktidara sahip çıkmak, ateşten bir gömlek haline gelmiştir. İstikbalden her siyasî parti ve lider, sağduyu sahibi vatandaşlar, siyasîler ümitsizdir.

[...]

İşte bir kere daha bizim görüşlerimiz, haklılığımız, ileri görüşlülüğümüz meydana çıkmıştır. Şimdi C. Gürsel yeniden hükûmetin kurulma görevini İ. İnönü ’ye vermiştir. O da nihai kararı kendi partisinin Pazartesi günü yapacağı toplantıdan sonra C. Gürsel ’e bildirecektir.

Muhtemelen CHP İ. İnönü ’ye selahiyet verip serbest bırakacaktır. İsmet Pş. ’nın yeni bir hükûmet kurup kuramayacağı şüphelidir. Kursa dahi uzun vadede netice değişmeyecektir. 3. koalisyon da kurulduğu andan itibaren her gün yıkılmaya mahkûm bir vaziyette çalışacaktır.

Bundan sonra hangi kanattan olursa olsun kurulacak koalisyon hükûmetleri bir “İntikal Hükûmetleri” olmaktan ileri geçemeyecektir. Demokraside parlamenter sistem denemeleri ile bu fikrî savunanlar tatmin edilecek, zorla ayakta durmaya çabalayanlar günlük aylık politika görüşleri ile memleket zararına olarak çalışarak zaman kaybından başka bir şey kazanılmayacaktır. İktisadi ve siyasî durumlar gün geçtikçe daha kötüleşecek, neticede hakikaten C. Gürsel ’in de dediği gibi, memleket içinden çıkılmaz bir batak haline getirilmiş olacaktır.

[...]

“Bugünkü Türkiye”de İnönü ’nün Rolü

19 Aralık 1963, Saat: 19.30

Benim yazılarımı okuyanların en çok dikkat edecekleri bir husus tarih ve saate bakmaktır. Çünkü ben yorumlarımı ve kıymetlendirmelerimi, hapishane hücresinde yalnız fırsat bulunca radyo haberlerine göre yapıyorum. Gazeteler ben yazılarımı yazdıktan sonra geliyor. Kıymetlendirmelerin 3-4 gün sonra ancak doğru çıkıyor. Onun için doğru kıymetlendirmeler için gayet haklı olarak kendi hesabıma memnuniyet duyuyorum. Bazı uzun vadeli kıymetlendirmeler de aynen çıkıyor ve daha da çıkacak. Hadiseler olduktan sonra gözle görüldükten sonra fikir yürütmek çok kolaydır.

Şöyle geçenleri bir film şeridi gibi gözümün önünden geçiriyorum da, mahkemeye düşünceye kadar savunduğum fikirler ile mahkemede yaptığım müdafaamda “Bugünkü Türkiye”yi kıymetlendirmem, netice: (özet) faslına bakıyorum da 2 ’inci koalisyon çöktükten sonra bütün yazarlar tarafından gazetelerde yer alıyor. Hele damat M. Toker ’in bu haftaki Akis dergisindeki yazısında sahte itiraflarına bayıldım. Benim fikirlerimi tekrar ederek idam hükmü yediğimin 102 ’inci günü onun kaleminden okumak bana zevk verdi. O şımarık damat ki bizler 9 Haz. 963 günü ilk defa mahkemeye çıktığımız zaman dergisinde yazdığı yazılarla bizlerin akıbetlerini tayin ediyor, bizimle alay ediyor, kayınpederinden aldığı talimat gereğince örfi idare mahkemesine takip edeceği yolu gösteriyor, hatta bizlerin idam hükümlerinin hangi ayda meclisin tasdikinden geçirilerek infaz edilebileceğini bile efkârı umumiye müjdeliyordu. 21 Mayıs ’ın hemen akabindeki bu sevinci içinde, mahkemeleri epey tesir altına alan kayınpeder-damat ve onlara bel bağlamış mideci, koltukçu generallere şimdi neler oldu.

Bugünkü Türkiye ’nin acıklı durumunu gördükleri anda biraz olsun vicdan azabı çekmiyorlar mı? Bizleri vatan haini, şerefsiz, sergüzeştçiler, satılmış saldırganlar (bu söz C. Tural ’a aittir.) olarak Türk milletine tanıtan bu insanların artık maskesi tamamı ile düşmüştür.

İ. İnönü'nün başvekilliği elden kaçıracağı korkusu ile ortaya şimdi reformist olarak çıkmasına, şimdiye kadar söylediği yalanların tam aksine bir görüş ile memlekete artık hakikatleri olduğu gibi söylemekten, doğruyu söylemekten başka çare kalmadığına inanmış olarak bu günlerde yine kuzu postuna bürünerek milletin karşısına çıkışını gördükçe gayri ihtiyari gülüyorum. [...] Ne yazık ki bu memlekette hâlâ ona bir kurtarıcı olarak bel bağlayan zavallılar vardır.

İki senelik başvekilliği zamanında Türkiye 'yi uçurma götürmüş, iktisadi-siyasî bir batağa sokmuş olmasına rağmen, şimdi milletin karşısına çıkmış koalisyonun küçük ortaklarını suçlayıp, kabahati onların omuzlarına bırakıyor.

Sanki yabancı, sorumsuz bir insanmış gibi onları kötülerken, kendi düzensiz icraatını tenkit ederken hiçbir hicap hissi duymuyor. [...]

Bu anda radyo, örfi idarenin (keyfî idare) iki ay daha İstanbul-Ankara da uzatıldığını bildirdi. Tabiî gerekçesi yine 21 Mayısçıların mahkemesi. Buna iyi alıştılar. Hatta İnönü 'nün bugünkü gazetelerde buna dair bir açıklaması var: "21 Mayısçıların mahkemesi bitmedi. Onlara savunma hakkı verdik. Temyiz hakkı verdik. Onun için işler ümit ettiğimizden fazla sürdü. Onun için örfi idare uzatılacaktır. Şartlar değişmemiştir." Bu açıklama ibrete değer:

İ. İnönü hukuk devleti teraneleri içine hukuk anlayışını gösterir. Kendisi şef sistemine alışık gizli bir diktatör olduğu için hukukî terimleri iyi kullanamaz veyahut alışkanlık eseri hissiyatını bazen elinde olmayarak kaçırıverir.

"Savunma hakkı verdik. Temyiz hakkı verdik" ibareleri neyi ifade eder? Bu haklar bugünkü Türkiye Anayasası 'na göre her cins suçluya tanınmış en tabiî haklardır, ama milli şef bize lütuf ettiğini söylüyor. İşe demokrasi kahramanı geçinen lider taslağının hukuk anlayışı. [...]

Burhanettin Uluç ’un Vefatı

24 Aralık 1963, Saat: 19.30

Şimdi radyoyu dinliyorum. Acı bir haber ile karşılaştım. Senatör Burhanettin Uluç ’un bugün vefat ettiğini bildirdi. Kalp krizi geçirmiş bir müddettir hasta yatıyordu. Bu zat çok kahraman ve memleket sever idealist bir kimse idi. 27 Mayıs 960 ihtilâlinin başarı ile neticelendirilmesinde büyük rol oynamıştı. 21 Mayıs 960 günü Harp Okulu ’nun yaptığı yürüyüşte bir veteriner generali olarak en büyük cesareti göstermiş, onlara önderlik etmiştir. 27 Mayıs sabahı köşkün düşmesini o sağlamıştır. Tam bir ihtilâlci olarak vazife görmüştür. 27 Mayıs ’ın kazanılmasında büyük rolü vardır. İyi kalpli vatansever bir veteriner generali idi. 27 Mayıs’ta diğer muharip generallere taş çıkartmıştı. Hatırası hiçbir zaman unutulmayacak. Kendisi ile büyük hususiyetim vardı.

21 Mayıs 963 ihtilâl sonrası için kendine kabinede dahiliye vekilliği münasip görmüştük. Kısmet olmadı. Bizlerin idamdan kurtulması için çok uğraşıyordu. Davayı içten kabullenmiş senatoda bizler için çalışan en candan insandı. Benim mahkemedeki müdafaamı yüzlerce kişiye dağıtmış, beni her yerde savunmuştur. Ecel bu belli olmuyor, kimin evvel kimin sonra hayatının son bulacağı bilinmez. Bu gece çok üzgünüm, Allah rahmet eylesin, geride bıraktığı insanlara sabır versin.

Memleket yararlı bir şahsiyeti daha kaybetmiştir. [...]

Kıbrıs Olayları

28 Aralık 1963, Saat: 16.00

Türkiye günlerdir yeni bir gaile ile meşgul, o da "Kıbrıs Meselesi".

Bu hadise yeni bir şey olmamakla beraber hortlamasının yegâne sebebi Türkiye 'de kuvvetli, enerjik, istikrarlı bir hükûmet olmayışından. Siyasî partilerin partizanca çekişmelerinden milletin, iç bünyede düşman hale getirecek kamplara ayrılmış olmasından meydana gelmiştir.

Hadisenin bu şekilde Kıbrıs 'ta bulunan ırkdaşlarımızın kanı ile ödeneceği belli idi. Çünkü başta bulunan İnönü hükûmeti uyuşuk, pasif, dünya hadiselerine ayak uyduramayacak şekilde bir dış politika takip etmekte idi. İktisadi istiklaliyetini kazanamamış, gırtlağına kadar yabancı devletlere borca girmiş bir milletin aktif ve şeref esasına dayanan bir dış politika takip etmesine zaten imkân yoktur. Biz büyük devletlerin (Amerika, İngiliz, Fransız) dış politikalarının dümen suyunda gitmek mecburiyetine getirilmiş haldeyiz. Çünkü milletin kan damarlarında kanın dolaşabilmesi için onların yapacağı yardımlara kucak açmış vaziyetteyiz. İki senedir açık rejim teraneleri ile İnönü, milleti uyuturken dıştaki ve içteki düşmanlarımızın da aynı şekilde uyuduğunu zannetmişti. Fakat şimdi Türk Milleti huzuruna ancak hadiseler bütün çıplaklığı ile meydana çıktıktan sonra etekleri tutuşmuş olarak, kararsızlık, şaşkınlık içinde bocalamalarla hesap verirken bile bu son durum dahi bir muvaffakiyetmiş gibi göstermek çabasındadır. Bu ileri görüşlülüğü olmayan devlet adamlarının âcizliğidir. Hadiselerin arkasından gitmekle veya baskın tarzında hadiselerin içinde yuvarlanmakla bu gibi mühim meseleler halledilmez. Acı hadiseler meydana gelmeden önleyebilmek hünerdir. Diğer işleri iş işten geçtikten sonra herkes yapabilir. Ama ne yazık ki bu meselede de İsmet Pş. ve şürekası, muzaffer edalı kumandanlar ön planda yalnız lafta beyanat ile vakit geçirip, Kıbrıs 'ta yüzlerce soydaşımızın kanının dökülmesine seyirci kalmışlardır. Alınan bütün tedbirlerde geç kalınmış, veyahut da enerjik kararları dahi sonuna kadar çekingenlikten dolayı ileri götürememişlerdir. Tamamıyla devlet idaresi görüşünde suçludurlar.

Şöyle ki;

1. Makarios, Kıbrıs anayasasında bazı değişikliklerin yapılması için 30 Kas. 963 ’te Türk devletine bilgi vermiştir. Bir kere bu cesareti nereden bulmuştur. Türkiye ’deki iç çekişmelerden, bir de Türkiye ’nin dış devletlerde itibarı kalmadığını sezerek planlı bir şekilde harekete geçmiştir.

2. 11 Ar. 963 kendisine Türk hükûmeti tarafından diplomatik kanallarla lazım gelen cevap verilmiştir. Ama hiçbir suretle istikbalde doğacak hadiseler için hazırlık yapılmamıştır.

3. İstihbarat kaynaklarımız, Hariciye, Genelkurmay iyi çalışmamıştır. Kıbrıs ’taki hazırlıkları kıymetlendirememişlerdir.

4. Türk devletinin cevabına karşı Makarios ’un verdiği nezaketsiz cevap, hareket tarzları, büyük bir ürkeklik, karasızlık içinde kabullenilmiş, diplomasi harici bu hareketi nedense hazım edilmiş, hiçbir reaksiyon gösterilmemiştir. Bu hadiseler cereyan ederken de gerek Kıbrıs ’taki alayımızda, gerek Türkiye ’de hiçbir hazırlık gene yapılmamıştır. Hükûmet tamamı ile bir gaflet içindedir.

5. Kıbrıs ’taki çeteci Rumlar, hükûmetin desteği altında, en modern yakın muharebe silahları ile techiz edilerek, planlı bir şeklide 20/21.Aralık.963 ’te baskın tarzında ada Türkleri ’ne karşı silahlı harekete geçince Türk hükûmeti şaşırmıştır.

6. İlk günkü hadiseyi İ. İnönü, C. Gürsel küçümseyip her şeyde olduğu gibi milletten gizlemek, hadiseyi küçük göstermek için havadan sudan beyanatlar vermişler, radyodan bir açıklama bile yapmadan Kıbrıs ’a dair haberler vermekten çekinmişlerdir.

7. 22 Aralık ’ta sızan haberlerden dolayı gençlik galeyana gelmiş, İstanbul-Ankara ’da miting yapmak istemişler. Fakat hükûmet çekindiği için örfi idarelerle buna mani olmak istemişler, çünkü altından ne çıkacağı belli değildir. Suçlu olduklarını öğrenmiş durumdadırlar. Ankara ’da mani olunamamışsa da İstanbul Üniversitesi örfi idareye rağmen askeri çemberi yararak dışarı taşmış, Taksim ’e kadar da yürümüştür. Bu arada iki pankart “Hükûmet Uyan”, “Ordu Vazife Başına”, hükûmeti harekete geçirmek için

kâfi gelmiştir. Kararsızlık içinde pasif tedbirlerle bir hal çaresi arayan İnönü, E.H.R. Org. C. Gürsel ’in de tazyiki ve gençlerin baskısı ile ancak 25 Ar. 963 günü enerjik bir karar verebilmiştir. Türk jetleri saat 14.00 ’te Kıbrıs semalarına gönderildi. Saat 16.00 ’da da donanma Mersin ’e doğru yol aldı. Ama çok geç kalınmış ve nihayetsiz bir karar ve tedbirdi. Çünkü iş işten geçmişti. Kıbrıs ’taki vatandaşlarımız o saatte yüzlerce ölü vermişlerdi.

8. Bu enerjik karar milleti ancak iki gün aldatabildi. Çünkü Kıbrıs ’tan gelen haberler hiç de iyi değildi. Bu tedbir Kıbrıs anayasasının 4. maddesi gereğince her an alınabilirdi. Çünkü madde çok müsait idi, yeter ki zaman faktörü iyi kıymetlendirilebilsin. Hükûmet zaman faktöründe geç kalmıştı. Bir de esas Kıbrıs ’ta katliama tam zamanında mani olabilecek Kıbrıs Türk alayı münferit müdahale hakkını kullanabilecek durumda iken, hükûmette kararsızlıktan dolayı hiçbir hareket yaptırılamamış, oradaki alay K. da inisiyatifi ile hareket edip duruma müdahale edememiş, göz göre göre vatandaşlar katledilmişlerdir.

Oradaki A. K. Kur. Alb. Nuri Ersöz ’ü tanırım. “MDO ’cu (Milli Devrim Ordusu) bir subaydır”, çok pasiftir. Son vazifesi oraya gitmeden evvel MMV Genel Sekreteri idi. Bu tip subayları biz orduda iken hepsini emekli etmek için listelere koymuştuk. Fakat C. Sunay o listeleri imzalamayıp zaman fasılası ile emekli ederiz, diye geciktirmişti. 22 Şubat hadisesinden sonra, işte bu tip emekli listesinde olan Kurmay subayların hepsi iyi mevkilere getirilerek, köşe başlarını tuttular. Daima kendilerini iyi yerlere tayin ettirdiler. İşte tam vazife görüleceği bir anda foyaları meydana çıktı. Türk alayı Kıbrıs ’ta hiçbir iş yapamayarak muhasarada kaldı. İş işten geçtikten sonra bir İngiliz generalin emrine göre ancak kışlasından çıkıp boy gösteriyor.

9. Kıbrıs semalarına gösteriş kabilinden 5 adet jet gönderileceğine, oradaki hazır karada bulunan Türk alayına müdahale emri Türk Genelkurmay ’ından verilse idi, tabiî zamanında, Kıbrıs ’ta zayiat bu kadar ağır olmazdı. Biz daima ehliyetsiz ellerde işin fantazi cephesindeyiz. [...] Donanma Mersin ’e seyahat yapar. Netice başladığı gibi olmamıştır. Çabuk geri dönüş yapmıştır.

Bu da hiçbir hadiseye cesaretle karar verebilecek durumda olmadığımızı, hazırlıklı olmadığımızı gösterir.

Esas kullanılacak kuvvetler için hiçbir emir verme cesareti gösterilememiştir.

10. Donanma Mersin ’e doğru yol alınca, Yunan radyoları milli marşlar çalıyor diye radyo programında değişiklik yapıp Ankara radyosundan marşlar çalınarak, hamasi şiirler söylenerek Türk milletini heyecana getirmek için uğraşılırken, İstanbul radyosu programında değişiklik bile yapmamıştır. Bu işleri yönetenlerin ne kadar şaşkınlık içinde oldukları belli olmuyor mu? Ankara Radyosu ’nun çaldığı marşlar, Ankara ’da gençliğin yaptığı mitingle, Anadolu ’da yapılan sessiz yürüyüş, telin mitingleri ile bu sefer de milletin yavaş yavaş coştuğunu görünce hükûmet radyoları matem bahanesi ile susturdu. İ. İnönü beyanat üstüne beyanat tazeledi. Çünkü İstanbul ’da yeni bir 6-7 Eylül hadisesinden korkmaya başladı. Bu karar değişiklikleri 24 saat içinde oluyordu.

İşte İ. Paşa ’nın büyük hadiseler karşısında bocalaması. Ama buna rağmen onlar gene bu durumları istismar etmekten geri kalmıyorlar. İlerde hadiseler durulunca vaziyet daha çok su yüzüne çıkacak. Kısa vadeli muvaffakiyet gibi gözüken çalışmaların ne kadar cılız, ileri görüşten mahrum olduğu anlaşılacaktır.

C. Tural ’ın güney illerinde verdiği kof beyanatların, Deniz K. K. N. Uran ’ın daha sağlam bedene sahip olmak için fıtık ameliyatı oldum deyip Mersin ’de Donanma K. olarak verdiği beyanatta hiçbir şey halledilmediğini göreceksiniz.

Ne oldu ise ölenlere ve geride yaralı olarak ocakları sönmüş soydaşlarımıza olmuştur. Hali hazır İ. İnönü hükûmetinin kararsız, beceriksiz, ürkek, pasif, ileri görüşe sahip olmayan, istihbaratı işlemeyen, kıymetlendirmelerde geciken bir kumanda heyetinin ve hariciyesinin kurbanı olan bu vatandaşlarımız nur içinde yatsınlar. Geride kalanlarına da Allah sabırlar versin. [...]

Kıbrıs meselesi hükûmetin bu âciz tutumu ile Rumların lehine neticelenecektir. Kıbrıs ’ta neler olacak:

1. Rumlar uzun vade içinde Kıbrıs ’ın Yunanistan ’a ilhakını sağlayacak planlarını geliştirecekler.

2. Tedhiş hareketlerine devam edecekler.

3. Kıbrıs Türkleri ’ni adadan hicrete mecbur edecekler.

4. Ne çeşit anlaşma yapılırsa yapılsın riayet etmeyecekler.

5. Azınlıkta kalan Türk vatandaşları Türk hükûmetinin pasif siyasetinden dolayı orada daima mahkûm vaziyette yaşayacaklar.

6. Kıbrıs meselesinde İngilizler ve dünya devletleri daima Rumları destekleyecekler. Hiçbir zaman Kıbrıs ’a sahip olamayacağız. [...]

Netice olarak, artık Kıbrıs meselesi için mademki üç garantör devlet vaziyete el koyarak masa başında halletmek için müzakerelere oturacaklardır, iş işten geçmiştir.

Şayet 30 Kasım 963 günü Makarios ’un Türkiye ’ye verdiği muhtıranın ciddiyetini kavramış olarak bugünler için askeri hazırlığımız tam yapılmış olsa idi, yani Kıbrıs ’ta yapılacak en ufak bir harekette adayı işgal edecek şekilde olsa idi, Kıbrıs hadisesi ya bugünkü gibi katliam ile neticelenmez, zamanında bastırılır ve yahut da adayı işgalde emr-i vaki yapılarak, oldu bittiye getirilerek ada ilhak edilir, yahut da taksimi sağlamak için masa başına büyük hak sahibi olarak oturulurdu.

Şimdi nihayetini getiremeyeceğimiz bir karar vererek Kıbrıs üzerinde jet uçurttuk. Donanmayı hareket ettirdik, ama sonunda sabun köpüğü gibi sönerek bu enerjik karardan geri dönmek mecburiyetinde kaldık. Neden, çünkü adaya yaklaşacak ve çıkacak hiçbir askeri hazırlığımız yoktu.

Çıkarma-indirme harekâtı diye söz eden gazetecilerin bu blöflerini karşı taraf hiçbir zaman yutmaz, onlar bizim askeri kudretimizi gayet iyi bilirler. Bir komando timi dahi çıkaracak durumumuz olmadığı açıkça meydana çıktı. Türk genelkurmayının ne işlerle meşgul olduğu, Milli Güvenlik Kurulunun politika cambazlarının elinde ne vazifeler gördüğü bilinmekte

idi. Kumandanlar ancak örfi idare ile subayların, üniversite gençliğinin bastırılacağı kanaatinde olarak bu işleri bir kenara itmişler. [...]

Yüksek kumanda heyeti tamamı ile politika içine girmiş olduklarından seferberlik hazırlıkları, tehlike anı ordu müdahele hareketlerini planlayacak durumda değildirler. İşte en iyi misalin Kıbrıs olayı meselesinde tamamı ile plansız olarak, ne yapacağını bilmez bir vaziyette çırpındığını gördük. Halbuki Türk genelkurmayının Kıbrıs-Hatay (Suriye için), Doğu-Güney vilayetleri (İçmesele-Kürt harekâtı ayaklanması her zaman olabilir.) için özel planları olması gerekirdi. Diğer genel dış tehlike planları NATO çerçevesi içinde zaten yapılmaktadır.

Fakat Türkiye ’de bu gün etrafımızda bakarsak ne görüyoruz:

a. Memleketin iktisadi durumu meydanda, ekonomik sıkıntı içindeyiz.

b. Kıbrıs Rum devletinin küstahça hareketleri. Hariciyemizin acınacak hali. Şeref ve itibarımız zedelenmiş. Palikaryalar dahi muhtıralarımızı paçavra gibi geri çevirmekte. Dış itibar sıfır.

c. Yabancı devlet şirketleri, yardım komisyonları tarafından yüzümüze çarpılan 33 lokomotif suistimali dosyaları (İnönü mahdumunun şirketi kazansın diye oynanan ihale oyunları).

d. Ticarette güvensizlik.

e. Siyasette istikrarsızlık.

f. Kin ve intikam hisleri ile hareket eden particiler.

g. Tükenmiş bir hırslı politikacının eline “Türkiye ’nin geleceğinin uçuruma gittiğini göre göre” milletin tek kurtarıcısı olarak vatandaşlarımızı teslim etmişiz.

31 Aralık 1963, Saat: 16.00

1963 yılı gerisinde birçok olaylar bırakarak bugün nihayet buluyor. Yılbaşına yakın bir zamanda Kıbrıs ’ta meydana gelen bu kanlı hadiseler dolayısıyla hükûmet buhranı içinde bulunan Türkiye. İ. İnönü, bu dış

tehlikeden istifade ederek el çabukluğu ile tek parti hâkimiyetini sağlayan CHP hükûmetine can simidi gibi sarılan Reisicumhur C. Gürsel ile omuzu kalabalık kof kumandanların arzuları yerine gelmiş oldu. Milli şefe tam bir teslimiyet ile memleket severliklerinin ölçülerini gösterdiler. Bu azınlık hükûmeti dün mecliste programını okudu. Yerine getirilmeyecek birçok vaatlerle dolu.

[...]

1963 yılının en mühim hadisesi 21 Mayıs 963 ihtilâli idi. Bu akim kalan ihtilâl hareketinin savunduğu fikirler, memlekette meydana gelen elim hadiseler ile artık bütün vatandaşların gözleri önüne serilmektedir. [...]

Kıbrıs Olaylarına İlişkin Mektuplar

Kıbrıs ’ta vahşice işlenen cinayetler karşısında 21 Mayısçılar olarak gösterdiğimiz alâka ve asıl duygunun muamelesini aşağıya yazıyorum. Ankara ’dan gönderilen telgraf dört makama aittir: BMM, Reisicumhur, Başbakan, Genelk. Bşk. Şahısların nasıl karşıladıkları bilinmez. Yalnız nihayet Ankara Ekspres gazetesi vasıtasile matbuata intikal etti. Umumi efkâr da herhalde bunun üzerine eğilecektir. Hakiki memleket severlerin, milliyetçilerin, vatanperverlerin kimler olduğunu Türk milletinin sağduyu sahibi vatandaşlarına bırakıyoruz:

31 Aralık 963 EKSPRES Ankara Ask. Cezaevi ’nden gönderilen telgraf metni:

T. B. Millet Meclisi Bşk.’lığına

20/21 Mayıs olayı sanıkları olan bizler, milli ve medeni davaları şuurlu bir cesaretle el koyanları desteklemekte olduğumuzu hiçbir özel maksat gütmeksizin ifade etmeyi bir vazife biliriz. Daima millet ve hak yolunda olanlarla beraberiz. 21 Ar. 963 ’ten itibaren Kıbrıs ’ta maksatlı ve tertipli olarak mer ’i anlaşmalara ve insan haklarına aykırı olarak Rumlar tarafından Türklere karşı girişilen barbarca imha hareketleri muvacehesinde büyük bir teessür duymaktayız.

Bu olay karşısında parlamentonun ve hükûmetin almakta olduğu ve alacağı her türü karar, tertip ve tedbirlerden huzur duyacağız. Türk ’ün haklı davasını er geç kazanacağına inanmaktayız.

Saygılarımızla,

25 Ar. 963 Saat: 20.00 / 21 Mayısçılar adına İlhan Baş

Elazığ ’dan TBMM’ye çekilen telgraf:

Elazığ ’da 15 tane müebbet hapse mahkûm Sb. vardır (biri Harbiyeli).

EOKA tarafından Kıbrıslı kardeşlerimize karşı yöneltilen vahşice tecavüzler bizleri de derin elem ve üzüntüye gark etti.

EOKA ’ya karşı muhtemel bir mücadelede ön safha çarpışmak en büyük arzumuzdur. Ancak mahkûmiyetimiz bu kutsal arzuyu engellemektedir. Şehit olmadığımız takdirde mücadelenin sonunda tekrar cezamızın infazı şartı ile böyle milli ve kutsal bir görev için bizlere kanuni imkân bahşedilmesini tavassutlarınıza arz eder, hürmetlerimizi sunarız.

21 Mayıs mahkûmları

ELAZIĞ

[...]

1964 Yeni Yıl Tebrikleri

4 Ocak 1964, Saat: 21.00

Yeni yılda aldığım tebriklerden en hoşuma giden ve içten gelerek yazılan Harbiyeli mahkûmlardan Nusret Kozanoğlu ’na ait olan oldu. Karttaki ilk mısra cidden çok şeyler ifade ediyor, ruhiyatı gösteriyordu. Aşağıya yazamadan geçemeyeceğim:

“Demir parmaklıklar arasında esirse de maddeler,

Ruhun asaletine leke süremez eller.”

Tebrik maksadı ile ikinci enteresan mektup da Em. Kur. Alb. İsmail Ergüder ’den gelmişti. Ona 4 ay evvel yazdığım çok tarizli mektubuma ancak yılbaşı vesilesi ile cevap verebiliyordu. Çok yüksekten bir görüş ile hâlâ nasihatçi pozu takınan bu arkadaşıma da gerekli cevabı vermekte gecikmedim tabiî.

[...]

31.12.963

Talât,

Yeni yılın sağlık ve iyi günler getirmesini bütün gönlümüzle dileriz. Seni hakikaten sevenlerle, seven görünenleri, tahrik ve teşvik edenlerle doğru yolu gösterenleri bugün dahi takdir edemeyişine üzüldük. Fakat haksız tarizlerinden dolayı gücenmedik.

Şadan Hanıma uğramamış olmamızdan tarizlerinde yüzde yüz haklısın, bu hatayı istemeyerek ve elimizde olmadan işlediğimizi sana izaha imkân yok. Bu konuda sen görseydin dahi biz kendimizi hiç görmezdik. Ne yazık ki bunda da kendi kendimizi suçlamaya meydan vermedin.

Yanaklarından öperiz.

İsmail-Sacide Ergüderler

Verilen cevap:

2 Ocak 964

Hayatta her şeyimi itimat üzerine kurmuş arkadaşlarıma karşı olan borcumu karşılıksız olarak ödemişimdir. İnsanların çoğu büyük ve tehlikeli hadiseler karşısında belli olur. Bunları takdir edebilecekler, ancak felakete maruz kalmış insanlardır. İçine girmeyen ancak mütelaa beyan eder, daima nasihatçı rolündedir. 227 gün sonra sağlık ve iyi günler temenni edebilecek cesarete geldiğin için memnun oldum. Vicdanlarınızın sesini dinlemeye başlamak da sizler için bir kazançtır. Geç de olsa alâkana teşekkür eder. Sizler gibi yaşayacak olanlara yeni yıllar hayırlı olsun temennisiyle.

[...]

İMZA

Buhranlı Güvenoyu

Bugün “32” gündür hükûmet buhranı geçiren Türkiye, BMM ’nden aldığı güven oyu ile yeni bir İsmet Pş. Hükûmetine kavuştu.

Bu, son günlerin ağırlığı içinde zannedildiği kadar kolay olmadı. Nerede ise, itimat oyu alamayacak duruma gelmişti. Fakat yine YTP, İ. İnönü ’nün imdadına yetişti. Yoksa vaziyet tehlikeye girmişti. İ. İnönü Kıbrıs olaylarını istismar ederek 3. hükûmeti bir emri vaki halinde tek parti hâkimiyetine dayanacak şekilde acele olarak fırsattan istifade ederek kurmuştu.

Hükûmet programının tenkidi BMM diğer partiler tarafından yapılırken çok ağır şekilde eleştiriye uğradı. Hiç ümit etmeyeceği ikinci koalisyon ortaklarının sözleri ile karşılaştı.

Şaşkına dönmüş bir halde kürsüden tenkitleri cevaplandırırken demoralize olduğundan partilere karşı, BMM üyelerine karşı sarf edilmeyecek kelimeler kullandı.

“Hilekârlık, şantaj, çalım partileri” gibi fakat parti liderlerinden de lazım gelen cevapları aldığı için 2 Oc. 964 ’teki oturumda çok yaralanmış oldu. Ama buna rağmen dış durum kritik olduğu için, bir de bu şartlar altında iktidara diğer partilerin geçmek istememelerinden, mes ’uliyeti doğrudan doğruya CHP ’ye bırakmak için, küçük partilerden YTP de son anda seçimlere gidilmesinden korktuğundan, güven oyu vermeye razı olmuş, bu surette “225” oy ile güven oyu almıştır.

Böyle bir anda bu kadar rey almak İ. İnönü için büyük bir muvaffakiyet sayılmaz. İlerde bunun mahzurları görülecektir.

Hükûmet programında en çok tenkit edilen; Dış Politika-Kıbrıs Meselesi-Azınlık Hükûmeti oluşu, reformların istikrarsız, kuvvetsiz, milli idareye dayanamayan bir hükûmet ile gerçekleştirmeye gidilemeyeceği idi. Bu kanaatlerin hepsine iştirak ederim. Fakat netice değişmemiş. Bütün karşı partiler CHP ’nin ve İnönü karşısında mahkûm olmuşlar, meclisi tek parti

idaresine teslim etmişlerdir. Çünkü bu hükûmetin düşürülmesi artık kolay olamaz. Şu bakımlardan;

1. Hükûmetin güven oyu alamaması için 226 rey verilmesi lazımdır. Bu partiler bir araya gelip de bu reyi aralarında anlaşıp herhangi ciddi bir meselede birleşip toplayamazlar. O kadar çok menfaatler çarpışıyor ki, hiçbir partinin işine gelmez.

2. Hükûmetin düşmesi demek artık geçici bir hükûmet ile yeni seçimlere vaktinden önce gitmek demektir. YTP (bilhassa), CKMP buna hiçbir surette razı değillerdir. Çünkü milletvekillerinin seçilme şansları kalmamıştır. İki senelik maaşlar, milletvekilliği forslarını kullanmak çabasındadırlar. Kendi menfaatlerini hiç baltalamak isterler mi. Onun için lirik laf ve cümlelerle (Vatan, Millet, Cumhuriyet, Demokrasi, Parlamenter sistem) teranelerini dillerine dolayarak daima bugünkü statülerini muhafaza etmek için politikalarına devam edeceklerdir.

3. CHP ve milli şef böyle bir fırsatı yakalamış iken her türlü baskıya başvurarak elinden kaçırmak istemez.

Artık İ. Pş. kendini bir “De Gaulle” gibi görmektedir.

[...]

Asıl zorluklar bundan sonra çıkartılacak kanunlarda başlayacaktır. Kıbrıs meselesi, reformların tahakkuku zannedildiği kadar kolaylıkla halledilebilecek meseleler değildir. Hepsi uzun vadelidir. Şimdilik, ilericilerden, matbuattan, ilerici kalemlerden destek görüyorsa reformları tahakkuk ettireceğim diye meydana cesaretle atılmasındadır (o da artık başka çare kalmadığını, batacağını gördüğü için). Yine reform hususunda yavaş yavaş uyutma yoluna saparsa, yahut kifayetsiz tedbirlerle, konularla geçiştirme sevdasına düşerse hiçbir şey elde edemez. Bu milletin refaha kavuşması için zaman kaybettirir.

Şayet hakikaten biz “reformistlerin” arzuladığı şekilde, bizlerin düşüncelerine göre millete lazım olan Sosyal adaleti sağlayacak reformları tahakkuk ettirir, şeref esasına dayanan aktif bir dış politika güder, bu milleti iktisadi istiklaliyete kavuşturacak hale getirirse mesele kolay. Bizlerin

istediği de bu idi. Yalnız ayrıldığımız bir nokta var. Zaman bakımından tahakkuk geç olur. İkincisi; rey endişesi ile reformlar tam istenen şekilde yapılamaz, mukavemetlere göğüs gerecek bir kadroya ve desteğe sahip değildirler. Bugünkü partilerin durumları malum, destekleyenler malum, finanse edenler malum, politikacılık menfaatleri birinci planda oyu aldığı malum. Türkiye ’deki partiler doktriner olmayıp menfaat esasına göre kurulmuş oldukları için, icraatları hiçbir zaman toplum isteklerine göre ayarlanacak durumda değildir. İşte bu yüzden siyasî partilere ve onların kuracakları hükûmetlere güvenim yoktur. Yakında 3 ’üncü İnönü hükûmetinin halini de göreceğiz. Bugünlük de bu kadar.

Türkeş ’in Kuracağı Parti, Faşist Eğilimli Bir Parti Olacaktır

7 Ocak 1964, Saat: 16.30

Hükûmet güvenoyu alalı çok kısa bir zaman olduğu halde zaafiyeti kendini göstermeye başlamıştır. Matbuat yavaş yavaş Kıbrıs meselesi zuhur ettiği için, hükûmete muzahir olur durum takınmışken dönmek üzeredir. Artık dış politika meselesi de dokunmazlığını kaybetmiş vaziyettedir. Bazı ciddi gazeteler gerek hükûmetin muvaffak olamayacağı gerekse Kıbrıs meselesinde takip edilen zikzak hareket tarzlarından yakınmaya başlamışlardır. Bu gibi hücumları önlemek için örfi idare kanalı ile bazı gazeteler kapattırılmıştır. Yenileri de devam edebilir. Çünkü Türkiye ’de örfi idare K.ları lâyüs ’eldir. Hiç kimse bir şey soramaz. Zaten elde matbuatın ağzını kapatmak için 22 Şubat ’ın akabinde çıkartılan, yazı- neşir hürriyetini kısıtlayan demokratik anlayışa taban tabana zıt bir tedbirler kanunu vardır. Bu örfi idare K.larınca cömertçe kullanılmaktadır. İ. Paşa ’nın en büyük silahı 21 Mayısçıları bahane ederek örfi idareyi 8 aydır işletmesidir. Bundan bir türlü fedakârlık yapamaz. Çünkü şef sistemi idare alışkanlığından arzusu ile vazgeçemez. Ne yapsın eski hastalığı. Şimdi ise politikada başına yeni bir gaile çıkmak üzere, o da Alparslan Türkeş ’in CKMP ’ne hâkim olarak arkadaşları ile bu partiye girmesi. Türkeş ’in bu partiyi seçişteki baş gayesi, parti lidersizdir. Kolaylıkla parti lideri olur. AP ’de de kendisine taraftarlar vardı ama, orada baş olmasına imkân yoktur. Oradan ümidi kırıldığı için daha bir zayıf partide siyasî hayata atılmayı uygun görmüş, memlekete oradan hizmet ederek sesini duyurmayı uygun görmüştür. [...]

Türkeş ’in kuracağı parti Nasyonal Sosyalist, Faşist eğilimli bir parti olacaktır. Çünkü ilerden beri rengi bellidir. O ve arkadaşları daima bu fikrin destekçileridirler, ihtilâlcilik vasıflarını ve kuvvetlerini kaybetmişlerdir. Bu hususta cesaretleri ve kuvvetleri de yoktur. 27 Mayıs 960 ihtilâli içinde bulunmaların da bu fikirlerin tahakkuku için faydalanma vasatına kendilerini dahil ettirmişti, fakat zaman ile MBK tarafından hakiki maksatları anlaşıldığından tasfiye edilmişlerdir.

İhtilâl güçleri 22 Şubat 962 harekâtı ile silindiğinden beri iktidara gelebilmek için yön değiştirmişler, aynen Hitler ’in sistemini takip ederek bir siyasî parti ile gayelerinin tahakkukuna çalışmaktadırlar. Onun için de 21 Mayıs 963 ihtilâl harekâtını hiçbir şey düşünmeden, gözleri hırs ile dönmüş olarak büyük bir kıskançlık duygusu ile Başbakan İ. İnönü ’ye ulaştırmak üzere Hasan Dinçer vasıtası ile bizzat Türkeş ihbar etmiştir. Mahkemede bizzat ihtilâl ve ihtilâlcilerin aleyhlerinde bulunmuştur. Aynen şu sözü söylemiştir: “İhtilâli değil yapmak, düşünmek bile vatana ihanettir.” Bu cümle onun mahkemeden beraatini dahi kolaylıkla sağlamıştır. Ama bizleri de mahkeme huzurunda vatan haini yapmaktan geri kalmamıştır. [...]

Türkeş ve arkadaşları ellerine geçirecekleri CKMP bünyesinde diğer partilerde, bilhassa AP ’de bulunan Gökhan Evliyaoğlu ve arkadaşlarını da dahil ederek ya müşterek bir partide çalışacaklar veyahut da onları yine AP içinde bırakarak AP ’yi içerden fethetmeye çalışacaklardır. O grupta Adalet partisi içinde beşinci kol vazifesi gördüreceklerdir. O halde CHP karşısına yeni bir kuvvet daha doğmaktadır. Milliyetçi mukaddesatçıların lideri Türkeş ’in siyasî parti kuvveti tamamı ile memlekette gerici tabana basmakta, en kolay olarak kuvvetini oradan almaktadır. Her türlü istismarı milliyetçilik kisvesi altında yapabilecek bir kuvvet. Bu partinin kuvvetlenmesi AP ’yi de bölebilir. Bölemez ise bile bir kısım seçmenlerini bu partiye kaptırır. Enerjik hareket eden bir parti hüviyetine bürüneceği için ilk anda iyi bir muhalefet yaparsa ümit bekleyenler bu siyasî kuvvete kayabilir.

Üniversite muhitindeki milliyetçi ve mukaddesatçı gençleri de her türlü tahrik vasıtalarını da kullanarak CHP taktiği ile sokak mitinglerinde yeni gelişmeler beklenir. Tabiî mukabil ilerici mitingleri ile artık Kızılay-Beyazıt-Taksim meydanları üniversitelerdeki iki ayrı kutup (İlerici-gerici) destekleyicileri ile arenalara döner. [...]

Türkeş ’in bizler için düşündüğü yegâne şu olabilir: İdam hükümlerinin infaz edilmemesi için gayret gösterir. Fazlası için gayret sarf etmez. Bizlerin hiçbir suretle dışarı çıkmamızı istemez. [...] Geri tarafı Türkeş için bizim lehimizde çalışıyor diye ne söylenirse söylesin, inanmam. Çalışması, boşta kaldığını zannettiği ordudaki kuvvetlerimizin desteğini sağlamak içindir. Samimi olan insan en yakın arkadaşlarını ölüme götürmek için 21

Mayıs gecesi ihbar etmezdi. Mahkemede sözleri ile vatan haini damgasile damgalamazdı. Artık ne yapsa eski bir arkadaş olarak ondan ancak nefret ederim. Ölünceye kadar da bu suçu hiçbir zaman affetmem. Kuracağı, daha doğrusu dahil olacağı bir partide inşallah muvaffak olur da tam hüviyeti ile memleket huzurunda kendi yerini alır. Bu günlük de bu kadar.

TBMM Adalet Komisyonu

10 Ocak 1964, Saat: 14.30

Bugün gazeteler geldi. BMM adalet komisyonu, idam hükümleri hakkında iki milletvekili tarafından verilen cezaların müebbete çevrilmesine dair kanun tekliflerini reddetmiş, idam hükümlerinin onaylanması hakkında 13 oy ile karar vermiştir.

Bu karar teknik hukuk görüşü bakımından normaldir. Çünkü bu komisyonun dosyamızı meclise sevk etmekten başka selahiyeti yoktur, idam hükümlerinde adli bir hata vardır diyemez. Yalnız bazı üyeler red oyu veren MP 'li milletvekili Halil Özmen gibi muhalefet şerhi verip "idam hükümleri cemiyete bir şey kazandırmıyor" diye bir jest yapabilirlerdi. Siyasî partiler tarafından oynanan oyunun "Rehine figüranlarıyız". Her parti bilhassa CHP bu oyunun rejisörü vaziyetinde. Komisyon gizli toplantısında MMV İlhami Sancar, Adalet Vekili Sedat Çumralı da açıklama yaptığına göre, ittifakla karar alınmasına sebep oldukları anlaşılmaktadır.

Yeni kurulmuş 3. İnönü hükûmetinin (CHP hükûmetidir) ilk icraati bu dört kişiyi asmak olacaksa, varsın olsun. [...]

Türkiye ’deki Güçlükler

15 Ocak 1963, Saat: 08.30

Bugün 3. İ. İnönü hükûmetinin Türkiye ’yi idare edebilmesi ve selamete kavuşturabilmesi için bazı ciddi problemlerin yurtiçinde ustalıkla hakikatleri görerek partizanca düşünceden azade büyük bir memleketseverlik, yurtseverlik duyguları ile gayet samimi olarak ele alarak müspet istikamette neticelendirilmesi ile olur. Aksi CHP ’ye (çünkü iktidar sorumlusu bugün için odur) gelecekte hiçbir şey kazandırmaz.

Bunların başlıcaları şunlardır:

İç Problemler;

1. 21 Mayısçıların durumu

2. İktisadi durumun kötülüğü

3. Siyasî partilerin durumu ve hareket tarzları

4. Hayat pahalılığına gidiş-işsizlik-grevler

5. Muhtariyet arzusu ile faaliyet gösteren “Kürtçülük” davası

Dış problemler;

a. Kıbrıs davası ve meselesi-gelecekte Suriye-Irak meselesi

b. Dünya devletleri nazarında çöken Türk devletinin itibarının yeniden sağlanması

c. Türkiye ’ye yapılacak iktisadi yardımın, Türkiye ’nin ödeme şartları göz önünde tutarak en iyi şekilde sağlanması

Bütün bu problemlerin halli ağır mes ’uliyetler altında cereyan edecektir. Türkiye var olma veya gelecekte yok olma durumu ile karşı karşıyadır. [...]

1. [...]

2. İktisadi durumun kötülüğü:

a. Bunun da düzelmesi iç huzura bağlıdır (Halen yoktur).

b. Bugünkü hükûmet görüşü uzun vadede bunu düzeltemeyecektir. Çünkü yeniden getirmeyi tasarladığı vergi reformu kanunlarını tetkikten şunu anlıyorum: Ancak bütçe açıklarını kapatmak için alınan tedbirlerden ileri geçmiyor. Bu suretle herkese, 5 yıllık plan tatbik edeceğim diye halkın karşısına yeni vergilerle çıkmak mecburiyetinde kalacaktır.

c. Bizim gayemiz Türkiye ’yi iktisadi istiklaliyete kavuşturacak bütün radikal iktisadi reformların zecrî olarak yapılmasıdır.

“Reformcu Hükûmet” diye kendini tanıtan 3. İnönü kabinesinde henüz böyle cesaretli davranışı göremedim. Bu bakımdan ümitsiziz. CHP bugünkü mes ’uliyet kadrosu ile, ne kafa yapısı bakımından ne de icracı kadrosu seçimi bakımından bizim tasarladığımız şekilde bu davayı halledemeyecektir. Şehir ağalarının, köy-kasaba ağalarının şato ve kalelerine dokunacak hiçbir tedbire yanaştığına dair henüz emare yoktur.

d. Bu şekilde devam ederse enflasyon içinde boğulacaktır. CHP iktidarının karşısındaki partilerin hemen hemen hepsi bu vadide, iktidara yardımcı olmayacaklardır. Bu çekişmelerin neticesinde zararlı çıkacak Türk vatandaşı ve Türkiye olacaktır.

“Oy” endişesi belki bütün iyi niyet hareketlerini frenleyeceğinden, bu sahada muvaffakiyet görememekteyim.

3. Siyasî partilerin hareket tarzları

a. AP ihtiyatlı-çekingen gözüken bir politika ile intikamcı hislerile gayet sinsi olarak hareket etmekte ve devamlı surette rakip parti CHP ’yi yıpratmakla meşguldür.

Aynı zamanda inhilâl etmekte olan küçük partilerin seçmen kitlelerini de yavaş yavaş bünyesi içinde eritmektedir.

CHP için büyük bir siyasî rakip ve tehlikedir. Şayet iktidara gelirse tamamı ile geçmişin hesabını soracak şekilde intikam hisleri ile beslenmektedir.

b. YTP devamlı surette erimektedir. Zaten derinlikteki seçmen kitlesini yanlış siyasî tutumu ile kaybetmiştir. Demokrat parti mirasına konmak için çıkmıştır. Ama İ. İnönü koltuğu altında can verdi. Artık bir siyasî kuvvet olarak tutunmasına imkân kalmamıştır.

Bu partinin reylerinin % 70'i AP 'ye kayacaktır. O halde CHP 'nin artık bu partinin desteğinden de faydalanacak durumu yoktur.

c. Millet Partisi-İşçi Partisi: Kendi çaplarında gelişmeye devam edebilirler. Fakat CHP ne karşı siyasî dengenin bozulmasında büyük bir rolleri olmaz. Fakat halk partisini her bakımdan yıpratırlar.

d. CKMP: Türkeş 'in partiye genel başkan olarak dahil olmasıyla şekli değişir. CHP için en tehlikeli bir teşekkül olur. [...]

Bu partide Türkeş inkişaf sağlarsa, AP 'nin durumu da kısmen tehlikeye girer. İlerde CKMP 'yi AP 'ye rampa ettirme ihtimali de doğabilir. Hiç umulmadık anda AP lideri olarak da CHP karşısına dikilebilir. Her şeyi hesap etmek gerekir. Çünkü AP 'de de lider buhranı vardır. AP halen de pasif bir muhalefetten kurtulamamıştır.

Bu duruma göre netice şudur:

[...]

CKMP Türkeş hâkim olduğuna göre milliyetçi mukaddesatçılardan destek görür. YTP boşlukta kalmış bir üst siyasî kadro olarak durmaktadır.

MP daima sert muhalefette.

İşçi Partisi gelişmekle meşgul, sağlam, yıkılmaz bir fikir tabanına ve işçi kitlesine dayanmaktadır.

[...]

4. Hayat pahalılığı-işsizlik-grevler

İktisadi durumun düzensizliği-vasıtalı yollardan vergilerin artırılma yoluna gidilmesi-Vergi kaçakçılığı ile korkusuzca mücadeleye giremeyiş, şehir ağalarına söz geçiremeyiş, sosyal adaleti sağlayacak vergi reformlarına yanaşmamakta hâlâ ısrar ediş, bu durumu destekleyecektir.

Kontrolsüzlük, hayat pahalılığını, yatırım güçlüğünün devamı işsizliği arttıracak. Uyanmış olan işçi sınıfına, sendika teşkilatlandırmalarına karşı hâlâ bigâne kalan özel teşebbüs ağaları ve yabancı şirket sömürücüleri, devlet teşekkülleri grev hareketlerinin çoğalmasına sebep olacaklardır.

Bu grevciler memleket iktisadiyatını devamlı şekilde baltalayacaklardır. Hakları vakit geçirilmeden tanınmalıdır. Bu kitlenin istismarına son verecek kuvvetli hükûmet icraatına her zamankinden çok ihtiyaç vardır. Patron himayesinden kurtulmadıkça bugünkü şartlardan daha ağır olaylar hükûmeti zor durumda bırakacaktır.

5. Kürtçülük davası:

Senelerdir ihmal edilmiş bir vatandaş kitlesi, bakımsız alakasız vilayetlerin sakinleri. Nüfus bakımından oldukça büyük bir yekûn teşkil etmektedir. Yer yer de silahlıdır. Haklarını kazanmak için geniş teşkilatlara sahiptirler. Bu bölgelere yakın olan dış devletlerden her türlü propaganda vasıtaları ile desteklenmektedirler.

Dış dünyada seslerini duyuracak faaliyetleri vardır. Her an için bir çıban başıdır. Hükûmetin en zayıf bir anında (Kıbrıs gibi) iyi bir gün seçilerek iç ayaklanmaya gidilebilir. Çok nazik bir konudur. Hükûmetin çok uyanık olması gerekir

6. Dış meseleler:

Kıbrıs meselesi halen hükûmeti dış siyasette en zor duruma getirmiş bir olaydır. Bütün çırpınmalara rağmen Girit ’in akıbetine uğramak üzeredir. Çünkü bu sahada çok gözü kapalı çalışılmış, olay patlak verince de zikzak ve geri dönüş hareketleriyle hareket edilerek ilk andaki haklı davadaki inisiyatif ürkek bir politika görüşü ile kaçırılmıştır.

Suriye ve Irak ’taki Türklerin akıbetleri de zaman ile aynı akıbetlere maruzdur. Hükûmet zayıfladıkça, içte huzur temin edilip Milli Birlik sağlanmadıkça dış itibarın sağlanmasının da imkân yoktur. Yeni olaylar, komşu devletlerde beklenebilir.

7. Dış devletlerde itibar ancak şeref esasına dayanan aktif bir politika ile sağlanır. Bugün için iktisaden çökmüş, iç bünyede kuvvetsiz bir devlet bunu sağlayacak durumda değildir. Yabancılar Türkiye ’nin iç bünyesini, iktidarlara hükmeden denenmiş liderlerini iyi tanımaktadırlar. Bugün için halkın büyük bir ekseriyeti tarafından sevilmeyen, ilerisi için kalıcı bit itimat telkin etmeyen İ. İnönü ve partisine itibar etmemektedirler. Açık rejim deyimi altında kapalı usullerle demokrasiyi katledenlere karşı sempati beslememektedir. Ancak yeni bir iktidar değişikliği belki bu vaziyeti düzeltebilir.

8. Dış iktisadi yardım sağlanması:

İçteki iktisadi gelişmelere bağlıdır. Bu hükûmete muvakkat nazarı ile baktıkları için Türkiye hayatiyetini muhafaza edecek kadar (yani ölmeyecek kadar) yardım edeceklerdir. Daha fazlasını almak bu hükûmete nasip olmayacaktır.

Netice itibarile bütün bu güçlüklere göğüs germek için direnen CHP, bakalım tek parti idaresi zihniyeti ile ne kadar iktidarda kalacaktır. Bu iktidar fırsatını yakalamış olan parti, mevkiinden uzaklaşma endişesi ile yine ilerde tavizlere yer verecektir. İşte o zaman da akıbetini tam olarak tayin edecektir.

[...]

Bugünlük de bu kadar.

Temyiz Mahkemesinin İkinci Defa Bozma Kararı

26 Ocak 1964, Saat: 14.00

Bugün temyiz mahkemesinin ikinci defa bozma kararları gazetede de yayımlandı. En sevindirici kısmı Cevat Kırca, İlhan Baş, Ahmet Gürcan ’ın idam kararlarının bozulması. (91 kişi kadar da beraat ederek tahliye edilmişler, fakat bu meyanda temyiz kararında büyük isabetsizlikler, büyük haksızlıklar da var. Mesela P. Bnb. Hüsamettin Paksoy, Tank. Yzb. Recep Uslu ’nun müebbet hapis ceza almaları, Denizci Teğ. Feridun Özbey ’in cezasının tasdik edilmesi askeri adalet tarihi için hiç iyi olmayan notlar.) Bu dört kişilik idamlıklara gelince Millet Meclisinde 28 Oc. 964 Salı günü görüşülebileceğini yazıyor. Bugünkü tarihli Hürriyet gazetesinde var. [...]

Ölümsüz Müdafaa Kitabının Etkisi

Şu anda Ölümsüz Müdafaa diye Dr. Ali Kemal Belviranlı ’nın naklettiği bir kitabı okuyorum. Kitapta bazı yerler tamamı ile benim görüş ve bizim hadiselerimize uygun olduğu için aşağıya parça parça yazayım. Kati durumum belli oluncaya kadar da bu kitaptan başka bir eser okumayacağım. Artık bu bekleyişin sıkıntılı durumundan bıkmış vaziyetteyim, ne olacaksa olsa da bir an önce katiyete kavuşsam.

Ölümsüz Müdafaa:

* Ben bu mahkemenin huzurunda söz söylemek istemiyorum. Çünkü bu mahkemeden bizim bir ümit ve isteğimiz yoktur. Bu mahkeme yolumuzun üzerinde duran bir merhaledir. İster istemez buraya geliyoruz. Yoksa gelmeyebilirdik de!..

* Gayemiz mahkemede kendimizi müdafaa etmek değil, umumi efkârı aydınlatmaktır. Yoksa biz bu mahkemelere karşı katı bir boykot tatbikine taraftardık. Çünkü umumi efkârı aydınlatmak maksadile de olsa bize yöneltilen töhmetleri reddetip hakikatleri açıkladığımız zaman su ’i zanna uğramamız ihtimali vardır. Çünkü böyle yapmakla cezadan korktuğumuz,

cezadan kurtulmak istediğimiz, yahut da bu mahkemelerin adaletinden zerrece ümitvar olduğumuz zannolunabilir.

* Boykot sistemi; milletin hükûmete karşı tamamiyle kırgın ve küskün olduğunu ifade eder. Hükûmetle irtibatını kesenler, onun adaletinden, hakseverliğinden ümit kesiyorlar, artık onu tanımıyorlar. Onu zalim, gayri meşru olarak kabul ediyorlar; onu düşürmeye, yıkmaya çalışıyorlar demektir. Vaziyet bu merkezde iken, tam bunun aksine olarak hükûmetin, meşru hükûmetler gibi insaflı ve adilâne hareket edeceğini tahmin etmek ne derece doğru olabilir.

Bu hakikati unutup da hükûmetin bize yönelttiği töhmetlerden kendimizi kurtarmaya çalışmak beyhude bir gayret olur; hakikati inkâr olur. Herkes biliyor ki bu çeşit mahkemeler adaleti icra etmekten uzaktır. Bunun sebebi de hâkimlerin adaleti sevmemesi değil; hükûmetin esas olarak kabul ettiği nizamın adaleti icra etmek imkânını vermemesidir.

Burada açıkça ifade edeyim ki bizim tatbik etmekte olduğumuz (boykot) siyaseti, hükûmete ve kanunlarına karşıdır. Bu hal dünyamızda ender de değildir.

Hâkim kuvvetler tuğyan ederek hak ve hüviyetlere tecavüz silahlarını kaldırdıkça, mahkemeler; hükûmetin elinde birer oyuncaktır. Bu tarihi bir gerçektir. Bundan kimsenin şüphesi olamaz. Çünkü mahkemeler ellerindeki hazır kuvveti adalet icrası için de zulüm istihabı için de kullanabilirler. Adil bir hükûmetin elinde bu kuvvet adaleti icra ve hakkı yerine getirmek için en büyük vasıtadır. Fakat zaten hükûmetlerin elinde aynı kuvvet intikam, zulüm ve hakka karşı gelmek için korkunç bir silahtır.

* Mahkemelerin zulüm defterleri çok kabarıktır. İşlenen zulümlere tarih hâlâ ağlıyor. Bugün karşınızda bulunduğum şu mevkide bir zamanlar peygamberlerin, kaşiflerin, dahilerin ve faziletli insanların yer aldığını da hatırlayarak nail olduğum şerefi takdir ediyor ve bunun için Allahıma hamd ediyorum. Bu mevkide olunurken bütün hükümdarların, cihangirlerin, bana gıpta ettiklerini görür gibi oluyorum. Çünkü benim şu anda kalbimi huzur ve neş ’e ile dolduran müstesna zevki onlar muhteşem saraylarının neresinde bulabilirler. Gafil insanlar, nefislerine uyan biçareler bu huzurun

bu zevkin zerresini tadabilseler, eminim ki buna ermek için her şeylerini feda ederler.

* Mahkeme beni zindana atmaya pek hevesli olmakla beraber, aleyhimde toplanması gereken vesikaları bulmakta âciz kalmış mahkemenin bu aczini görmek için konuşmam icap etti. Hükûmetin ispat edemediğini ikrarımla ispat etmek istiyorum. Mahkemelerin kanunları bu vazifenin ifasını bana yüklemiyor ve beni bu gibi itiraflara zorlamıyorsa da hakikatin kanunları bütün kanunların üstünde olduğundan, buna uyarak her şeyi söylemeye kendimi mecbur hissediyorum. Hasımının bir şeyi ispat edememesinden istifade ederek onu gizli bırakmak hakka aykırıdır.

* Hükûmet beni (ihtilâl) ile suçlandırıyor. (İhtilâl) ne demektir? Bunu anlamak isterim (ihtilâl) bizim henüz muvaffakiyete erişemeyen teşebbüslerimiz midir? İhtilâl bu ise ben de ihtilâlciyim. Karşınızda bulunuyorum. İstediğiniz cezayı veriniz, fakat iyi biliniz ki bizim teşebbüsümüz başarıya ulaştığı zaman bizim ihtilâl diye adlandırdığımız hareket (Vatanseverlik) ve (Hürriyet uğrunda savaş) adını alır. Dün bize (asiler, ihtilâlciler) diye bahsediyordunuz, fakat bugün onlara (hürriyet kahramanları) diyorsunuz.

* Hâkim bey!.. Ne hüküm vereceksen ver, senin hükmün ancak dünya hayatına aittir. Zerre kadar bir acı hissetmiyorum. Cezası ne olursa olsun benim için ehemmiyeti yoktur. Çünkü benim davam hükûmet iledir, şahısla değil. Hükûmet bozuk olduktan sonra, hükûmet memurlarından ne hayır umulur?

(En ağır cezayı veriniz. Çünkü siz cezayı veriyorken benim hakkımda belki biraz şefkat hissedersiniz. Halbuki ben sizin cezanızı dinliyorken zerre kadar bir endişe hissetmeyeceğim.)

* Hâkim bey!.. Aramızda geçen hadiseleri tarih kaydedecektir. Biz bu hadiseyi birlikte yaşadık. Siz hâkimlik sandalyesinden, ben caniler mevkiinden bu hadiseye iştirak etmiş bulunuyoruz. Bizden sonra gelecekler için ibret teşkil edecek olan bu işi artık bitirelim.

Tarihçi bekliyor. İstikbal bu işi bitirmemizi istiyor. Bu mahkemenin işi bittikten sonra diğer bir mahkeme kapısı açılacaktır. KANUN ’U ilahi

mahkemesi!..

Ey! Her devrin

Canileri

Zalimleri

Katilleri

Ve:

“Ey bu millete meydan okuyan

bir sürü yüz,

Gecenizden daha korkunç olacak,

gündüzünüz.”

Bu ölümsüz müdafaa tarzı aynı benim vaziyetime uyuyor. Aynı ruhu taşıyorum. Örfi idare mahkemesi huzurunda bu fikirleri dile getiremediğim için de şimdi üzülüyorum. Bu kadar benzerlik olur. Demek ki hak uğrunda çarpışan inanların düşünce, ruh yapıları aynı oluyormuş. 1888 senesinde doğan bir mücahitin bize öğrettiği güzel örnekler binlerce mil uzakta yaşanan Türkiye ’de bilfiil işleniyor. Tevekkeli dememişler tarih tekerrürden ibarettir. İşte maalesef Türkiye ’de de aynı komedi mahkemelerde bir kere daha oynandı. Şimdi sıra Milli Şefin hükûmetinde. Bakalım Millet Meclisi ’ne, Senatoya, C. Gürsel ’in veto hakkına ne kadar tesir ederek, bizlerden alacağı intikam hissini hangi raddeye kadar götürebilecek. Veya kudreti nereye kadar yetecek. [...] Bugünlük de bu kadar.

Meclis Ölüm Cezalarını Onaylıyor

29 Ocak 1964, Saat: 08.00

Dün gece saat 20.00 ’de TBMM saatini radyoda dinledim. M. Meclisi ölüm cezasını birinci müzakeresinde 220 oy ile tasdik etti. Milletvekili sayısı mecliste bulunan 297 kişi imiş. 220 kabul, 23 kişi çekimser, 47 red, sağlık olsun. Bu sabah ilk iş olarak karıma üzülmemesi için aşağıdaki mektubu yazdım.

Sevgili Şadan ’ım,

Dün millet meclisinden hakkımda çıkan kararı gece radyoda dinledim. Gayet normal karşıladım. Siyasîlerden zaten başka bir şey beklenemezdi. Müzakere neticelerine göre bende hasıl olan kanaat, iki ana partinin birbirine karşı tutumlarından arada bizler zarar gördük. Ziyan yok mukadderattan başkası olmaz, son söz daima Allah ’ındır. Daha birkaç kademe var. İnşallah oralarda lehimizde bir hava eser de belki ölümden kurtuluruz. Olmaz ise ne yapalım. Bence inanılmış bir dava uğrunda bundan daha şerefli ölüm olamaz. O gece ben kimsenin hayatına elimde büyük imkânlar olduğu halde kıymadım, bu bakımdan vicdan azabı çekmiyorum. Ama politikacıların üç kişinin hayatına son verilmesini arzu ettikleri açıkça görülmüştür. Belki bizim ölümümüz memlekete daha büyük bir hayır getirir. Mümkün olduğu kadar üzülmemeye gayret edin. Hayatta en çok sevdiğim sen ve çocuklarıma sabırlar dilerim. Ben gayet iyiyim, zaten bu duruma kendimi biliyorsun alıştırmıştım. Bunun muhasebesini gelecekte tarih yapacaktır. Aileme leke sürecek adi ve şerefsiz bir suçtan ceza görmüş bir nam bırakmıyorum.

Her zaman sen ve çocuklarım alnı açık gezebilirler. Sabırlı, metin olunmasını diler, senin ve Tülin, Metin ’in gözlerinden öperim. Hiç belli olmaz, gün doğmadan neler doğar, Allah ’tan ümit kesilmez. Sıhhatinize bakın, moralinizi bozmayın.

Not: Benim için sakın bir teşebbüste bulunmayın, hakkımı helal etmem. Beni küçültürsünüz.

İMZA

Mektubu saat 09.00 ’da gönderilmek üzere hapishane idaresine teslim ettim. İnşallah zamanında eve gönderirler de hiç olmazsa evdekiler biraz olsun ferahlarlar.

Basın-Yayın Organlarında Ölüm Cezaları: Gerçekler, Vefa ve Siyasal Oyunlar

Gelelim millet meclisindeki müzakerelerin yorumuna:

Akşam radyodan dinlediğime göre mecliste söz alan katiplerden Adalet komisyonu sözcüsü Mehmet Göker (CHP) hariç diğer bütün milletvekilleri ölüm cezalarının müebbete çevrilmesi hakkında lehimize konuşmalar yaptılar.

Hatta hükûmet mensubu Milli Müdafaa Vekili İlhami Sancar ve CHP Meclis Grubu Bşk. Eski Sanayi Vekili Fethi Çelikbaş bile lehimize konuştu. Buna rağmen oylamada netice aleyhimize tecelli etmiş oldu. Yalnız sevinilecek bir husus var. İçimizde en genç olan Em. Üsteğ. Erol Dinçer ’in cezası müebbete çevrildi. Buna çok sevindim çünkü gençti, ölüm cezasına çarptırılacak kadar suçlu değildi. Kendisini takdir ediyor, her bakımdan beğeniyor ve seviyordum. İdeal bir insan vasfı vardı. Kendim kurtulmuş kadar onun için de sevindim. İstikbal vaat eden bir genç. Davamızı sonuna kadar cesaretle savunacak yegâne güvenilir insanlardan birisi. İyi bir aile evladı, yegâne tesellimiz şimdiki halde o. Ne kadar az zayiat ile bu işi kapatırsak o kadar iyi olacak.

Osman Deniz ’in de meclisin ikinci müzakeresinde kurtulma ihtimali % 70. Çünkü temyiz tasdik kararında muhalefet şerhi var. Kala kala Fethi ile ben kalırım. O da belki Senato ’da bir hal çaresine bağlanır veya C. Gürsel insafa gelip vetosunu kullanırsa belki durumlarımız değişebilir. [...]

Saat: 09.30

Şimdi gazeteler, manşetler hep bizim meseleyi ele almış vaziyette. [...] hatiplerin konuşmalarını tafsilatlı olarak almışlar. En güzel konuşmayı (MP) Bşk.

Osman Bölükbaşı, Kemal Erkovan (Bağımsız), Kadri Can Kaflı (CKMP), Tahsin Demiray (AP), Asım Eren (CHP) yapmışlar.

Bu müdafaaları gördükten sonra çok rahatladım. Çünkü 21 Mayıs ihtilâli ve şahıslarımız tamamı ile savunularak, Millet meclisi zabıtlarına tarihi vesikalar olarak geçirtilerek tescil edilmiş olduk. Artık hiçbir suretle gam yemem. Hiçbir ihtilâlci kadro ve ölüm cezasına çarptırılmış olanlar, rejime ve TBMM ’ye karşı yapılan bir hareketle bu şekilde hak kazanılarak müdafaa edilmez. Demek ki harekâta bizi zorlayan ana sebepler tamamı ile anlaşılmış vaziyette ve milletin milletvekilleri tarafından BMM ’de Türk ve Dünya efkârı umumiyesine bir kere daha yapılan konuşmalarla gözler önüne serilmekte. [...] En memnuniyet verici bir husus da, harekât hedefinin fikrî hiçbir yabancı ideolojiye dayanmamasının ispat edilmiş olmasıdır. O da Milli Müdafaa Vekili İlhami Sancar tarafından söylenen sözlerdir. Aynen şöyledir: “Milliyet Gazetesi 20 Oc. 964. Şunu da belirteyim ki son ayaklanmaları idare eden ihtilâlciler dahi yabancı ideolojilerin uşaklığını yapacak kadar aşağılaşmış insanlar değillerdir. Kendilerine yöneltilen bu iddiaları reddederim.”

İşte bizleri aksi şekilde kıymetlendiren AP milletvekili Sait Sina Yücesoy ’un sözlerine verilmiş en iyi cevap, hem de kim tarafından, bizim ölümümüzü isteyip beyaz oy kullanan hükûmet efkârından M. M. Vekili tarafından. Bu vicdan azabı içindeki itiraz bize kâfidir. [...]

Gazete haberlerine göre dünkü meclisin havası tahmin ettiğim gibi iki ana partinin çatışmasından elektriklenmiş. Bu meyanda zarar gören bizler olmuşuz. Çünkü bu işin içine partizanlık girmiş, siyasî parti rekabeti girmiş. Her şeyden habersiz bir hissiyat ile neticede oylar kullanılmıştır. Şahsi durumlarımız, dosyalarımızın muhteviyatı hiçbir suretle tetkik edilmemiştir. Esas bu durumdan sorumlu olan Adalet Komisyon sözcüsü Mehmet Göker (CHP) meclise lazım gelen bilgiyi açıklamamıştır. Bilakis ters cepheden hareket etmiştir. Yoksa açıklamış olsa idi, Osman Deniz ’e ait temyiz kararında 5/2 muhalefet şerhi var ki muhakkak surette nazari itibare alınıp O da Erol Dinçer gibi ölüm cezasından kurtulurdu. Milletvekilleri aydınlanmış olurlardı. Çünkü Erol Dinçer ’in muhalefet şerhi 5/1 idi. Osman Deniz bu bakımdan daha büyük bir avantaja sahipti. Ama ne yazık

ki ne adalet komisyonu hazırladığı gerekçede bu hususları belirtmiş ne de komisyon sözcüsü bunu açıklamakta lüzum görmüştü. Hayat ile oynanan bir mevzuda M. Meclisi çalışmaları eğer böyle baştan savma ise, vay öbür işlerin ne şeklide idare edilişine.

Hukuk devleti ve çift meclisli-anayasa mahkemeli açık rejim Türkiye ’si. İşte bizlerin bunun için bu çeşit demokrasi anlayışına ve onların yürüttüklerini ilan ettikleri şimdiki millet meclisine itimadımız yoktur.

Bunun haricinde millet meclisinde tabiî Senatör ve CHP ’liler bir tarafta AP ’liler bir tarafta kalmak üzere gerek meclis salonunda gerekse koridorlarda kavgalar olmuş. Bu vaziyetten anladım ki gene bizim en yakın dost ve müdafilerimiz, eski ordu ve ideal arkadaşlarımız tabiî senatörlermiş. Ondan sonra da CHP ’nin ilerici cephesinin safında olan milletvekilleri. En nihayet fiziki kuvvetle dahi bizleri müdafaa edecek duruma gelmişler. Bunların hepsi Atatürkçülüğe, 21 Mayıscılığa karşı gelen, zamanla fırsat buldukça bu cephedeki kuvvetleri ve şahısları yok etmek isteyen intikamcı ve gerici zümrenin tezahürüdür. Bugün bizlerin ölümünü isteyenler, yarın aynı safta olanların başlarını istemekten geri kalmayacaklardır. Artık cepheler tamamı ile belli olmuştur. Bu ilerici-gerici davasıdır. [...] İlerici-Reformcu-Atatürkçü geçinenler bu hadiselerden ders almaz, kendi aralarında birbirlerini yemeye devam ederlerse, akıbet şimdiki iktidardakiler için de gelecekte aynı olacaktır.

[...]

İşte dünkü mecliste oynanan oyun sahnesi üç kişinin başının istenmesi ile kapanmıştır. Şimdi oyunun birkaç perdesi daha var: Meclis ’in ikinci defa kanunu müzakeresi ve oylaması, senato adalet komisyonundaki karar, senatoda karar iki defa yapılacak müzakere ve oylamaları, Reisicumhur tasdiği veya vetosu. Bütün bu yollardan geçip ya hayata kavuşacağız yahut da göz göre göre politikacıların çarpışma oyunları ile ölüme gideceğiz. Bakalım gelecek olan sayılı günlerde neler göreceğiz.

[...]

5. Kanun senatodan da aleyhte geçerse ise C. Gürsel ’in veto hakkına kalıyor. Eğer yanılmıyorsam İ. İnönü, kumandanlar tarafından aleyhimizde

tazyik altında bırakılmazsa % 99 vetosunu lehimizde kullanır inancı içindeyim.

Netice herhangi bir kademeden dönerse, kurtulma imkânları var. Aksi takdirde artık yapılacak tek çare kalıyor. Resmi gazetede idam hükümlerimiz çıktıktan sonra, hapishanede hücreye sabaha karşı infaz için gelen heyeti görünce kendi kendimin hayatına son vermekten başka iş kalmıyor. Çünkü beni asmak zevkinde olanlara o zevki tattırıp sehpada yağlı ip altında boy boy resmimi çektirtmeyeceğim.

Bunu tamamı ile iradem altında yapabilecek kudretteyim. Çünkü hiçbir ihtilâlci kuzu kuzu ipte can vermemelidir. Kurşuna dizilmek olsa idi benim için şerefti. O zaman razı idim. Bir manga askerin karşısında can vermeye razıyım, ama bir cellatın elinde ölmeyi kendime yakıştıramıyorum. Ölüm mukadder ise kendi hayatıma kıyma vasıtasını ve olurunu benden esirgeme Allahım.

[...]

Akis ve İnönü ’nün Damadı M. Toker

3 Şubat 1964, Saat: 15.00

Bugün Pazar ziyaretçilerimiz gelecek diye bizleri haberdar ettiler. Fakat gelmedi. Neş ’esizliğimiz bir kat daha arttı. Bunun yerine milli damadın AKİS dergisi geldi. İdamların mecliste tasdikinden sona çıkan ilk sayısı olduğu için mühimdi. İçinde şu satırlar enteresan:

“Ceza bu rejimin bir başka savunucusu olan meclis tarafından fiilen onaylanmıştır. Şimdi geriye kalan formaliteden ibarettir” cümlesi Türkiye ’de açık rejimci ve müdafilerinin hakiki fikrini gösterir. Onlar benim ölümüm için zaten karar vermişlerdir. Yalnız mahkemelerden, meclislerden, senatodan bir formalite olarak geçirmektedirler. Hattı zatında bu kademelerde yapılan muameleler göstermeliktir. Bu cümleden bu zihniyet çıkar. Çünkü bu satırlar henüz realiteye göre peşin hükümdür. Daha kanunun ikinci oylaması var. Senato görüşmeleri var. Reisicumhur veto kullanma imkânı var. Ama İnönü, damadı vasıtasıyla bu satırları yazdırmakla bu kademelere direktifleri veriyor. [...] Zaten mecliste idamlar oylanırken İ. İnönü eline beyaz oyu alarak ve meclise göstererek sepete atmıştır. O da şudur: “Sizde benim gibi oy kullanın, beni takip edin” demektir. Hani İ. İnönü siyasî suçluların idamı karşısında idi, Menderes ’i kurtarmak için o zamanlar iş işten geçtikten sonra faaliyete geçmişti. MBK ’ya yazılı muhtıra vermişti. O gibi teşebbüslerinin hepsi ilerde seçimlerde halktan oy toplayabilmek için yapılan politikacı oyunu olduğu belli idi. Ama ispat edilememişti. Şimdi benim ölümüm için beyaz oy kullanan bu zatın tutumu ile samimiyetsizliği ispatlanmış olarak meydana çıktı. [...]

Siyasî suçluların idamı memlekete fayda mı kazandırır veya zarar mı getirir, o tartışılır. Demagojiler ile, siyasî parti istismarcı manevraları ile ilerde telafisi mümkün olmayan insan hayatları ile oynanmaz. [...]

1 Şubat 964 sayılı Akis ’i okumaya devam edelim. “Aydemir peşine taktığı genç vatan çocuklarını AP ’nin tutumu ve ona karşı verilen tavizleri ileri sürerek 27 Mayıs ’ı savunmak için harekete geçmiştir” demektedir.

Bu satırlarda da tamamı ile hakikat payı yatmaktadır. Nasıl bu satırları yazabildiğime hayret ettim. Çünkü 21 Mayıs ihtilâlinin ana fikrî tamamı ile bu idi. Çok şükür damat bey bunu anlayabilmiş. Bunu teyit eden müdafaamın 23. sayfa 18. satırlarını bir kere daha gözlerinin önüne serelim. (Bizler 27 Mayıs ’ın hazırlayıcısı, yapıcısı ve koruyucusu idik. Bu eser bizlerindir. Bizler 27 Mayıs ’ın sahte koruyucularından değiliz. Eserimizin hedefine varması için her türlü çareye başvurarak yaşadığımız müddetçe de ne lazımsa yapmak mecburiyetinde idik. 1956 senesinde bu dava için baş koymuş ve yemin etmiştim. Eserin yıkılış ve hedefinden uzaklaştırılması ve hele intikam hislerile her gün biraz daha tahrip edilmesine, türlü türlü kombinezonlarla inkâr edilişine seyirci kalamazdım. O zaman aslımı inkâr etmiş olurdum.)

Bundan iyi 21 Mayısçılığım tescil edilebilir mi? Ama bunları okumuş ve bilmiş olmasına rağmen hemen yazısının altına da şu satırları hiçbir mesnete dayanmadan yazmaktan da geri kalmamış, bu çelişmeye ne denilebilir?

“Halbuki Mamak ’taki savunmasında 27 Mayıs ’ı ve Türk Silahlı Kuvvetleri ’nin davranışının AP ’li Sait Sina Yücesoy ’un meclisteki ithamı gibi itham etmiş ve memleketi ‘o badire ’den kurtarmak için silaha sarıldığını bildirmiştir.” Bu satırlarda bir hakikat payı göremedim. Müdafaam gerek milletvekili gerekse milli damat tarafından istismar edilmiştir. Müdafaam açıktır, tekrar tekrar okudum. Böyle bir şey yoktur. Herkesin zikri, fikrine göre olmalıdır. İftiralarla ortalığı bulandırmakta fayda arayanlar daima ziyanlı çıkmışlardır. Bu milletvekilinin konuşması beni hiçbir surette iltizam etmez. Zaten içimdeki şüphe o konuşmanın Gökhan Evliyaoğlu tarafından hazırlandığı kanısındayım. Dolayısıyla Türkeş ’in parmağı vardır gibi geliyor bana. Damat Bey de aklınca bunları bir tutanak olarak beni destekleyenlerin indinde AP ’ye kaymış ve onu destekleyen bir insan olarak göstermek istiyor. [...] Tamamı ile maksatlı bir yazıdır. Beni tanıyanlar tanır, ben hiçbir partinin adamı ve destekçisi değilim, ben bir fikir adamı ve destekçisiyim. Bu fikrimi hangi siyasî kadronun tahakkuk ettirdiğini görürsem onu desteklerim.

O fikir de malumdur. (Atatürk ilkelerinden taviz vermeden, 27 Mayıs anayasasının çerçevelediği , sosyal görüşe uygun olarak radikal reformların

memlekette Patron-Ağaların gözyaşlarına bakmadan cesaretle toplum menfaati namına yapmaktır.)

[...]

Sadakat ve Siyasal Aymazlık

Bugün millet meclisinde böyle istismar edilmemizin başlıca sorumlusu temyiz mahkemesidir. Silahlı kuvvetler bundan ne kazanmıştır. Bizi meclisin eline teslim edip Adalet Partisi intikam hisleri bizler üzerinde tatmin ettirilmiştir. Bu intikamcı parti bugün bizlerin başlarının yok olması için rey kullanıyorsa, yarın aynı akıbet silahlı kuvvetlerde bulunan ve bizlere bu muameleleri reva görenlerin, zayıfladıkları anda aynı muamelelere maruz kalmayacaklarını kimse garanti edemez. Bugün bize ise, yarın da onlara. Fırsat bulunca 10 sene sonra (DP) Mustafa Muğlalı ’yı ipe götürmüştü. Yine o devirde İ. İnönü vardı. Eski generalini kurtaramadı. Bilakis verdiği emirleri inkâr etti. Bütün sorumluluğu o zavallı ordu K. ’nına bıraktı.

Bizler ne de olsak silahlı kuvvetlerin malı idik. Oradan ayrılmış birer parça idik. Şimdi en üst kademede keyif süren şahıslara şahsen en büyük yardımları sağlamıştım. Zamanı gelmiş bir Tansel için başımı koyarak MBK ’nın ihtilâl hükûmetine karşı ayağa kalkmıştım. Ankara ’da o zaman da en ön safta idim. Bir Deniz K. K. ’na Necdet Uran ’ı getirmek için sebepsiz yere üç tane kıdemli albay harcamıştık. EURs ’ne şerefini iade ettirmiş MBK ’dan gelip de masasının üstündeki cama vurarak isteklerini kabul ettiren komitelerden kurtarmıştık. İşte ordunun başındakilere yaptığım iyiliklerin karşılığı. Yalnız C. Tural ’ı emeklilik listesinden üç defa şahsen ben kurtarmıştım.

C. Sunay - M. Önür - M. Tağmaç onu ekarte etmek için az çaba göstermemişlerdi. Kime iyilik ettiysem hayatta kötülük gördüm. Ama canlı şahitler yaşayacaklar, tarih hiçbir zaman bu şahısların nankörlüklerini af etmeyecek. [...]

4 Şubat 963, Saat: 19.30

Bugün millet meclisinde biz idamlıkların tasdik edilmesini isteyen kanunun ikinci müzakeresi yapılacaktı. Bu anda meclisin oturumunun bitmiş olması lazım, yarım saat de geçiyor. Eğer lehte çıkmış bir karar olsa idi herhalde hapishaneye ulaşırdı. Demek ki böyle bir şey yok, ben kendimden ziyade

Yb. Osman Deniz için çok ümitli idim. İnşallah biraz daha vakit var, iyi bir haber gelebilir. Saat 22.00 ’de meclis saatinde durum açıklığı ile öğrenilir. [...]

Bugün aynı zamanda ziyaret günü idi. Karım ve Tülin gelmişti, Metin meclise gitmiş göremedim. Şadan ’a ısrarla tembih ettiğim bir husus vardı, o da etrafın tesirine kapılıp benim için BMM ’ye veya İ. İnönü ’ye veya C. Gürsel ’e diğer idamlık arkadaşların yaptığı gibi herhangi bir müracaat yapılmaması idi. En çok korktuğum bir husus da eğer böyle aldatılıp bir müracaatta bulunursa ben de o suretle kurtulursam, hayatta hiçbir suretle yaşamak istemem. Ölsem de öyle bir müracaatın yapılmasını hiçbir surette istemiyorum.

En çok korktuğum bu idi, onun için bir kere daha tembih ettim. “Hakkımı helal etmem” dedim. Büyük teminat verdi. Hatta Fazıl Akkoyunlu-Bedri Böke (Sv. Em. Sb. Sınıf arkadaşım.) ve eşi bu hususta ısrar etmişler. Onlara aynen karım ve kızım şu cevabı vermişler: “Bizler de sıra ile asılırız, hiçbir zaman böyle bir teklifte kimseye bulunmayız.” Bu sözü Şadan ’dan, Tülin ’den duyunca ne kadar ferahladım, ne kadar ailem ile de gurur duydum. Demek onlar da başları eğik gezmemeleri için her şeye razılar. Artık rahatlıkla mukadder ise ölebilirim. İşte bu haleti ruhiye içinde saat 22.00 ’deki meclis saatini bekliyorum. Saat: 20.30

Mecliste Ölüm Cezaları Görüşmeleri

Saat: 23.00 Yazıya devam edelim:

Saat 22.00 BMM saatini dinledim, tahmin ettiğim gibi çıktı. Millet meclisi üçümüzün de ölüm cezalarını ikinci defa tasdik etti. Yalnız İ. İnönü hükûmeti bugün yeni bir taktik yapmıştı. 21 Mayıs ’ta şehit olanlar için (hiçbirisi ihtilâlcilerin kurşunu ile vurulmamıştır. Hv. Kuvvetlerinin yanlış ateşile kendi kendilerini vurmuşlardır. Bunu mecliste gayet açık olarak CKMP Kadri Can Kaflı da bildirmişti.) maaş bağlama kanun teklifini ivedi olarak Milli S. Bakanı İlhami Sancar gündeme aldırttı. Bu suretle milletvekillerinin hissiyatını kırbaçlayıp bizim ölüm cezamızın kolaylaştırılmasını istedi ve muvaffak da oldu. Ne kadar basit oyunlarla, hayatlarımızla oynandığı tarih önünde bir daha gözler önüne serildi.

5 Şubat 1964, Saat: 13.00

Gazeteler geldi, dünkü meclis görüşmelerinin biraz daha tafsilatlı olarak okudum. Zekai Dorman, Cevat Odyakmaz, Hüseyin Ataman, Seyfi Öztürk, Fahir Giritlioğlu tarafından lehimizde söylenmeyen bir şey kalmamış. Bilhassa ana fikir olarak şunlar belirtilmiş:

a. İdamlar bir şey kazandırmaz. Kin, intikam tohumları saçar.

b. Siyasî suçluların idamı cemiyeti ilgilendirir, yayılır.

c. Neticesi ne olacağı belli olmaz, nasıl genişleyeceği bilinemez.

d. Bunlar birer kahraman olur.

e. Silaha sarıldıkları anda Türkiye ’nin şartları ne idi.

(Bunu Zekai Dorman, Fahir Giritlioğlu belirtmiş.)

f. Şimdiki halde bile Aydemir ’i haklı çıkaracak vakalar oluyor. (Fahir Giritlioğlu (CHP) söylüyor.)

g. İdamlarla ihtilâllere nihayet verilemez. Güney Amerika misal gösteriliyor. (Cevat Odyakmaz CKMP)

h. Siyasî suçludurlar. 146/1 ile hüküm giymişlerdir. Adi suçlu olamazlar demiştir. (Seyfi Öztürk)

Millet Meclisi ’nde söylenmesi ne lazım ise söylenmiş, tamamıyla lehte konuşma yapılmasına rağmen netice malum. Söylenecek hiçbir söz bulamıyorum.

Hükmünü tarih ve yaşayanlar versin. Yalnız CHP milletvekillerinden İhsan Kabadayı (eski bir subaydır. EURs Lojistik Başkanlığı ’nda beraber çalıştık. Çok iyi ve yakından tanırım. O da beni tanısa gerek. Çünkü 1955-56 senesinde de EURs ’nde, nasıl korkusuzca mücadele ettiğimi gayet iyi bilir. MBK iktidarı zamanında şahsıma karşı çok iltifatkârdı. Fakat koyu bir CHP partizanı olduğunu her türlü davranışı ile mecliste kendisini belirtiyordu. Her şeyin demogoji ve bilek kuvveti ile halledileceğine inanan soyadı ile müsemma bir zat olarak tulumbacı edası ile temayüz etme sevdasındadır.) işte bu zat benim için meclise aynen şunları söylemiştir:

“Talât ’ı öldürmeye bile değmez, tarihin hiçbir devrinde Talât gibi çantasını bırakıp kaçan bir ihtilâl lideri görülmemiştir. Talât gibi küçük bir ihtilâl lideri...” sözü, burada başkan kesmiş, sözünü tartarak söylemesini istemiştir.

Bu satırlardan anlaşılıyor ki kabadayı meydan hatipliği sevdasında, ama CHP ve efendilerine dahi yaranamamış ki bu sözleri Radyo ’nun meclis saatinde yer almadı.

Beni tanıyan tanır. Onun kadar vücudum iri yarı değil, meclislerde söz fikir âcizliğinden kimselere yumruk sallamam. Cesaretin ölçüsü yoktur. Kendisine 22 Şu. 962, 21 Mayıs 963 gecesi nerde olduğu sorulmalı. Zavallıya.

Harp Okulu ’ndan çanta bırakıp kaçan diye tasvif edilen adam. Yanında bir avuç insanla nizamiyeden çıkıp okulun 50 metre kadar önüne gelen tank bölüğü ve Harp Okulu ’na çıkan yolun iki tarafından yayılmış olarak taarruz eden 229. P. A. ve Muhafız A. üzerine doğru ilerleyip inmez. Yolda bizi gören subaylar şaşırıp selamlamaktan başka bir şey de yapamamışlardır.

Ben düşman nazarile bakılan bir adam olarak da bana karşı gelen insanlar üzerine de cesaretle cepheden dövüşerek vuruşmak için ilerlemişimdir, ama bu fırsatı karşı taraf bize vermemiştir. O saatler yanımda yaşayan arkadaşlar ve birkaç Harbiyeli iyi bilir. Allah yaşamayı mukadder ederse, Kabadayı denilen palavracılarla bir daha karşılaşmak belki imkân dahiline girer. İnşallah. [...]

6 Şubat 1964, Saat: 20.00

Son mecliste cereyan eden hadiselerden sonra bende hasıl olan kati kanaat şudur: Bizlerin ölümünü isteyen CHP ’liler ve AP ’liler bizim şahsımızda gerçek Atatürkçülüğü ve 27 Mayısçıları mahkûm edip, bu kitleden intikam almaktadır. Bunun başka türlü bir manası olamaz. Çünkü bizlerin gerçek Atatürkçü ve katıksız 27 Mayısçı olduğumuz mahkeme tarafından da tescil edildi. Bizlerde başka bir suç bulamadılar. Başka bir ideoloji çıkmadı, Kemalizm ’i yaşatmaktan, ayakta tutmaktan başka bir ihtirasımız olmadığı meydana çıktı. Yegâne kusurumuz da bu işi kestirme yoldan, zaman kaybetmeksizin bunu silah kuvvet ile sahte demokrasi, sahte 27 Mayıs savunucuları (CHP), Atatürk ilkelerinden taviz veren, uyuşuk, statükocu, Atatürk düşmanı, gericilik teşvikçisi, çıkarcı politikacılardan mutlu azınlık namına hizmet eden iktidar sorumlularından bu milleti kurtarmak için yaptığımız harekettir.

Başka adi bir suçumuz veya mevki ihtirasımız olduğunu zannetmiyorum. Şahsen ben memleket severlik hislerimden başka ihtiras sahibi bir insan olsa idim, 22 Şubat 962 ’de ve 21 Mayıs 963 ’te de emrim altındaki kuvvetleri bu maksat altında gayet ustalıkla kullanırdım. Herhalde aptal bir insan değildim, eğer ihtiras ile hareket etse idim, şimdi hapishane hücrelerinde ölümü bekleyen bir insan olarak değil ya reisicumhur veyahut da Başvekil olarak şimdi bu makamları işgal eden kindar şahsiyetlerin oturdukları pembe köşklerde günümü gün etmekle zevk, sefa içinde idim. Ama hiçbir zaman böyle bir ihtirasım yoktur. Böyle makamlarda gözüm yoktur.

Bunu Allah bilir. Bir de bana çok inanmış, beni hakiki olarak her cephemle tanıyan kimseler bilir. Ama karşılığında ne gördüm? Zorla ölüme götürülmek. İşte memlekete fedakârca, karşılık beklemeksizin, şahsını düşünmeksizin candan hizmet etmemin karşılığı. [...]

Ben fiilen 946 senesinden beri gerçek demokrasinin Türkiye ’de yerleşmesini, şeflik sistemine son verilmesini ve Atatürk ilkelerine taviz verilmeden daha da ileri giderek toplum yararını birinci planda görerek mücadeleye katılmış ve her ileri kadroda ve hareketle yer almış bir insanım. 27 Mayıs ihtilâl kadrosuna dahilim. 22 Şubat-21 Mayıs 963 ihtilâl hareketlerinin lideriyim. Hakiki ilerici fikirlerin memlekette tahakkukunu isteyen, cesaretle savunan, icabında bu uğurda en güç hareket olan silaha sarılmayı bilen, ölüm pahasına bunu yapan, her devredeki kadrolarda yer almış son olayda da en başta gelen insanım. Bundan sonra ölüm fermanı şu yolları takip edecektir: İlk önce Senato adalet komisyonunda konuşulacak karara bağlanacaktır. En erken 6-7 Şubat 964 günleri görüşülebilir. Ve kanun görüşmesi Senatoda en erken 10 Şubat 964 pazartesi günü yapılabilir.

[...] Ölümden kurtulma imkânı kalmaz ise mukadderata boyun eğmekten başka çare kalmıyor. Hapishaneden kaçmayı hiçbir zaman düşünmedim. Böyle bir hareket sürüklediğim davayı ve destekleyicileri öldürür ve yok eder. Hiçbir zaman adi bir mahkûm ile mukayese edilecek bir şahıs durumuna düşmek istemem. Bana yakışmaz. Yalnız düne kadar şöyle bir fikrim vardı; eğer kurtuluş çaresi yok ise en son anda ipe giderken kendi kendimin hayatına son vermek. Beni ipte asmalarını önlemek, o zevki onlara tattırmak istemiyordum. Bu fikrimi beğenmedim. Vazgeçtim. Asılmanın geride kalanlar için daha büyük avantajı var. Onun için fikir değiştirdim. Böyle bir şey yapmayacağım. Bu hareketim bile hayattaki muarızlarım tarafından istismar edilir. Fırsat vermiş olurum. Vazgeçişimin başlıca sebepleri şunlar:

1. Şayet idam edilir isem, intikam alacakların hisleri daha kuvvetli olur.

2. İrade zafiyeti gösterip intihar etti diyemezler.

3. Korktu da sehpaya gitmeye kadar cesaret edemedi, diyemezler.

4. Sehpaya varmadan son sözümü söyleme imkânını [...] bulabilirim. Zevkli seyirciler önünde soğukkanlılığımı bir kere daha ispat etmiş olurum.

5. Müslüman dinine göre günah olan bir suçu işlememiş olurum. Bu satırları rahatlıkla yazdığıma göre ölüme karşı ne kadar hazırlıklı olduğumu tahmin edebilirsiniz. [...] Bugünlük de bu kadar.

7 Şubat 1964, Saat: 00.30

Artık içimi döktüm her düşüncemi yazabildim. Rahatlıkla yatıp uyuyabilirim. Zaten fikirlerimi söyledikçe, yazdıkça ferahlıyorum. Ölürsem de en büyük tesellim, hayatta her şeyden zevk almış olmam. İstediğim mesleğe sahiptim. Gıpta edilecek bir aile saadetine sahiptim. Çocuklarımı vatanperver, eğilmez bir gurura sahip olarak yetiştirdim. Kimseye muhtaç olmayacak maddi imkânları var. Hayat boyunca eğilmedim, Türk tarihine iyi bir isimle geçeceğim. Yaşadığım müddetçe cesaretle her zaman ve keyfî idare mahkemesinde de her şeyi söylemiştim, hiç noksan kalan, içimde kalan bir şey yok. Ondan sonra da hatıratımı yazmış, emin ellere ulaştırmış, aile efradıma maddi imkân temin edecek bir servet bırakmışım, manevi cephesi de ayrı. Aynı zamanda hatıratım Türk tarihine doğru olarak ışık tutacak. O halde daha ne istiyorum. Bence ölmek mukadder ise yaşadığım müddetçe medeni bir insana düşen vazifelerin hepsini yaptım. Ondan sonrası alın yazısı. Haydi hayırlısı.

9 Şubat 1964, Saat: 15.30

Bugün gazetelerde, bizim idam hükümlerini infaz kanununun Senatonun adalet ve anayasa komisyonuna gittiğini yazıyorlar, normal seyri bu zaten. Ne zaman görüşülüp karara bağlanacağı belli değil. Kanunda ivedilik kaydı olmadığı için 2-3 ayda da çıkabilir. [...]

Cemal Madanoğlu ’nun Gayretleri

Mamak, 12 Şubat 1964, Saat: 20.00

Dün radyoda sabahleyin İ. İnönü ’nün Çankaya ’da C. Gürsel ’i ziyaret ederek 45 dk. görüştüğünü bildirmişti. İnönü köşke çıkarken gazetecinin sorusunu cevaplandırmamış. “Bir şey yok” demişti. [...]

Günlerdir C. Gürsel bizim durumumuz hakkında tazyik altıda idi. Başta C. Madanoğlu, tabiî senatörler, gençlik haberleri, ordudan tazyikler altında idi.

Bunlardan en açık konuşmayı C. Madanoğlu kendisi ile yapmış, (hatta ağlatmış) gerekli teminatı almıştı. C. Madanoğlu ayrıca EURs-M. Tağmaç-Kuvvet komutanları ile açıkça görüşerek realiteleri ortaya koymuş, tehlikeleri belirtmiş, onlardan teminat almış olduğunu bana ulaştırmıştı. C. Madanoğlu ’na karşı çok mahcubum, büyük bir insan olarak bizlerin davasını şahsını ortaya koyarak ele aldı. Halbuki ben başta olmak üzere 6 Haz. 961 Hv. K. K. Tansel hadisesinde ona karşı durmuş ve tasfiye etmiştik. O şimdi bizler için en büyük fedakârlığı yapmaktadır.

21 Mayıs 963 öncesi de zaten aramızda bir şey kalmamıştı. Bir havacı kanadı ile temasta idik. Ne olursa olsun bu iyilikleri hiçbir zaman unutulamaz. O kadar cesaretle hareket etmiştir ki bütün bu temasları yaptıktan sonra bizim apartmana gelerek ev sahibimiz Necmettin Sahir Sılay ’ı ziyaret etmiş ve son durumları kendisine anlatarak bizler için kati teminatı göndermişti. [...]

Şimdi ajansın Çankaya toplantısı hakkında verdiği haber şu. Çankaya ’da yapılan bakanlar toplantısı hakkında. Kıbrıs meselesi görüşülmüş, şimdiye kadar takip edilen azimli politikaya devam edilmeye karar verilmiş. (Aman ne azimli politika, sevsinler. Dünyaya rezil olduk. Dış siyasette kurt politikacı, dokunulmaz İ. İnönü bir papazın karşısında düştüğü vaziyete hiçbir devlet adamı düşmezdi. Çekingen, ürkek, cılız politika ile Kıbrıs meselesinde ne kadar becerikli olduğu meydana çıktı. [...] Bence Kıbrıs meselesinden de mühimdir. Asıl tehlike yurtiçinde budur. Kıbrıs meselesi artık biz Türklerin inisiyatifi dışına çıkmıştır. Takip edilen âciz politika ile.

Mes ’uliyet NATO devletlerine terk edilmiştir. Kıbrıs bu vaziyette kendi mukadderatına terk edilmiş bir ülkedir. Bu İ. İnönü hükûmeti başta olduğu müddetçe Kıbrıs ’a ancak yiyecek-ilaç gönderebilir, girilmez. Radyoda şehitlere mevlit okutup birkaç Kıbrıs yaralısı yurda getirip onları hastanede ziyaret ederek istismar eden, iç politikada bu meseleyi bir baskı vasıtası olarak kullanır. Bu ana davada radyolarda aynı nakarat tekrar edildi: “Adada huzur ve güvenliğin sağlanması.” Ama bugün Kıbrıs ’ta ölü ve şehitlerin miktarı artarken eli kolu bağlı oluruz. Artık Anglo-Amerikan siyasetinin dümen suyundan dışarı çıkamaz. Bir kere bugün olanla kopulmuştur. Elindeki bütün fırsatları kaçırmıştır.

Bizim durumumuz geleceği tayin edecektir. Menfi bir tutum Türkiye ’de bazı hadiselere gebedir. İnşallah bugün bunu anlamış olmuşlardır. İyimser olarak şu yorumu yapabiliriz: Eğer, şayet tahminime göre bizim mesele görülmüş ise müspet olarak halledilmiştir. Menfi bir karar alınmış olsa idi İ. İnönü gazetelere “Bazı memleket meselelerini görüştük” demezdi. Yalnız “Kıbrıs meselesini konuştuk” deyip geçerdi.

Nasıl olsa bir müddet sonra bizlerin kati durumu belli olacak. Türkiye ’de şimdi herkes bu iş ile meşgul. Şayet bizler asılır isek vatandaşların vereceği hüküm şudur: Bu karar Çankaya ’da yapılan toplantıda (C. Gürsel - C. Sunay – İ. İnönü üçlüsü tarafından) alındı diyecekler. Müspet de olsa, menfi de olsa artık bunu herkes böyle bilecektir. Çünkü Türkiye ’de Millet Meclisi ve Senato demokratik nizamda olduğu gibi serbest değildir. Daima 25 Ek. 961 ’den beri bu üç başın baskısı altındadır. Onlar ne derse olur. Şimdiye kadar çok misalini gördük. Saymakla bitmez. Açık rejimciler yalnız kendilerini aldatırlar ama gene bu millet onların sadaretine henüz son veremez. Bunlar ölünceye kadar iktidarda kalma heveslisi paşalardır.

Artık bizim meselemiz açık artırma ile bu üç başın üzerinde kalmıştır. Her türlü sevap ve günah bunlara ait olacaktır. İlerde de her türlü hesap zaten bunlardan sorulacaktır. Bu hafta sonunda Çankaya toplantısının akis ve sızıltıları çıkar, haberleri iyi kötü alabiliriz. Benim bu iyimser yorumumun aksi çıkmaz inşallah. Şimdiye kadar hep iyimser idim, bugün de aynı. Fena çıkarsa zaten bir an üzüleceğim o kadar.

Bu gece de falcılıkla, meçhulatla uğraşarak bu satırları karaladım. Artık bu defterin son yaprakları böyle kapanıyor. Yeni bir defterde yazılarıma devam

edeceğim. Allah geleceğimizi hayırlı etsin inşallah. Bugün bizler için dönüm noktasıdır. Öyle niyet edelim, öyle olsun.

Haydi hayırlısı.

Keyfî İdarenin Uzatılması Hazırlığı

Mamak, 18 Şubat 1964, Saat: 19.30

Bu deftere hatıratımı yazmaya devam ediyorum. Bu gün saat 19.00 ajansında Güvenlik Konseyi ’nin toplanarak örfi idarenin (yani keyfî idarenin) iki ay daha uzatılması için karar aldığını öğrendim. İki gündür yapılan toplantılarda böyle bir yola gidileceği belli idi. Çünkü İ. İnönü hükûmeti örfi idaresiz iktidarda kalamaz. İsmet Pş. bu fırsatı bir kere yakalamış, hiçbir suretle kendi ihtiyari ile bırakmak istemez. O “açık rejim” diye rejimi, Demokrasi olarak kabul ederken ancak şekil ve söz olarak kullanır. Esasında tamamı ile Şef sistemi ile memleketi böyle sözde hukukî nizama sokarak, milleti aldatarak idare eder. Ne yazık ki Milletin Meclisi vardır, Senatosu vardır, anayasa mahkemesi vardır, çeşitli partileri vardır, sözde hür matbuatı vardır. Bunları 27 Mayıs 960 İhtilâli kazandırmış, eserleri ile iftihar eder. Tabiî senatörleri vardır. Devletin ihtilâlci lideri C. Gürsel vardır. Ama bunların hepsinin üstünde ezelî Milli Şef İ. İnönü ve onun millete daima tahakküm zihniyeti ile bakan CHP ’si vardır. Aynı zamanda İ. İnönü ’nün suç ortakları, ordunun güvenlik konseyi üyeleri, sadık generalleri vardır.

Memleket 9 aydır askeri idarenin ağırlığı ile idare edilmektedir. Güvenlik Konseyi üyeleri her şeyin üstündedir. Askerî ve sivil karışımı bir CUNTA dır. Yalnız bizim kuracağımızın aynı olmakla beraber, bir farkı vardır. Şimdi iktidardakiler hukukî ihtilâl metodu ile hareket ederek milleti kandırmaktadırlar. Rejimin ismini açıkça koyacak cesarette değillerdir. Yalnız bu sefer örfi idarenin meclise getiriliş tarzı bazı safhalar geçirdi.

İlk önce İ. İnönü parti liderlerini başbakanlığa çağırdı. Kıbrıs meselesi hakkında bilgi verilecek zannettiler. Halbuki o karşılarına “Örfi idareyi iki ay daha uzatacağım, beni destekler misiniz?” diye teklifte bulunmuş olarak çıktı. Çünkü azınlıkta bulunan bir hükûmettir. İleri sürdüğü sebep de şudur: “21 Mayısçıların idam hükümleri henüz meclisten geçmedi. İnfazlar yerine getirilmedi.” Bu sözler neyi ifade eder. Bu düpedüz idam cezalarının infazının yapılmasını arzu ettiğini izhar etmiştir. Utanmadan da arzusunu açığa vurmuştur. Senatoyu tesir altında bırakmak istemiştir. Aynı zamanda

parti liderlerini de bu hususta ikaz etmiştir. Bir nevi baskı da onlara yapmıştır. Bunları senatoda korumayın demektir. Artık daha açıkça söyleyemez. Bu arada Kıbrıs ’tan dolayı belki 6/7 Eylül hadiseleri gibi bir şey de olur demiş. O da garnitürü tabiî. Esas maksat biz 21 Mayısçılardan, yani yeni bir ihtilâl yapılacağından korkmaktadır; aynı zamanda matbuatın ağzına kilit vurup hükûmeti yıpratmadan ayakta tutmaya çalışmaktadır. Kıbrıs meselesi, İstanbul ’da Rumlara karşı reaksiyon meselesi filan ikinci plandadır.

Yeniden kazanacağı bu iki ay içinde de siyasî partiler kanununu kaptıkaçtı gibi çıkartıp, Adalet Partisi ’ni bir oldu bittiye getirip, nasıl kapatabilirim çabasındadır. İleri planlaması da budur. Siyasî partilerden AP ve MP bunları anlamış vaziyette olsalar gerek. Netekim AP lideri ile MP temsilcisi örfi idarenin uzatılması için böyle bir sebep görmediklerini açıkça kendisine bildirmişlerdir. CKMP lideri kaypak bir cevap vermiş, grubuma sorayım demiş. YTP ’nin yeni fırıldakçı lideri, her devrin adamı F. Kerim Gökay desteklediğini bildirmiş, ama ihtiyaten parti grubuma danışayım, demiş. Herhalde İ. İnönü bu cevaplardan memnun olmamış ki Örfi idareyi birleşik oturumda TBMM ’ye kabul ettirmek için daha başka çarelere başvurdu. Bu mevzuda Genelkurmay ’da, Dahiliye Vekili, Devlet Vekili Malik Yolaç ’ın da katıldığı bir kumandanlar toplantısı yaptırttı, orada örfi idare uzatma kararı aldı. Bugün de güvenlik konseyinde aynı kararı almış olarak TBMM ’ye getiriyor. Gerekçesi herhalde mecliste görüşülürken şunlar olacaktır:

a. 21 Mayısçıların mahkemeleri bitmemiştir, idamların neticesi alınmamıştır.

b. Kıbrıs meselesi dolayısıyla İstanbul ’da bazı karışıklıklar olabilir.

c. Silahlı kuvvetler bunu güvenlik bakımından böyle istiyor.

d. Bir daha uzatılmayacak, bu sondur diye kandırmaya çalışacak. Geçen defa da Sabık Dahiliye Vekili İlyas Seçkin öyle demişti. Robot TBMM de kanıp örfi idareyi iki ay daha uzatmıştı.

Bu sefer de aynı şeyler olacak, aynı komedi oynanacaktır. Belki bir tek fark olur. Muhalefet edenler biraz daha sert konuşurlar, hükûmeti hırpalarlar ama netice değişmez. Yalnız aleyhte oy farkı geçen defakinden biraz fazla olur.

Ben bu TBMM ’nden direniş hakkı kullanacak bir cesaret beklemiyorum. [...]

İ. İnönü geçiremeyeceğine (TBMM’nden) kanaat getirdiği teklifleri getirmez. Sonunda kendi ağırlığını koyar gene geçirir. Böyle koyun gibi güdülen bir meclis ve millet bulmuş Şefliğine devam edecektir. Desteği ordunun başlarından almaktadır. Ama ne zamana kadar, işte orası meçhul.

Menderes hükûmeti de aynı yolu takip etmişti. Rüştü Erdelhun da sadık bir kumandan olarak Menderes ’in emrinde idi. Örfi idare de vardı. Ama 27 Mayıs 960 İhtilâlini de hiç kimse önleyememişti. Tarih tekerrürden ibaret olacaktır.

Bu kindar şef hâlâ bizim idam edilmemiz için açıkça çalışmaktadır. Kendini haklı göstermek için ileri sürdüğü sebepler şunlar olsa gerek:

a. Hükûmet kuvvetini, otoritesini göstermelidir. Ben istersem her şeyi yapabilirim, her şeye muktedirim.

b. İhtilâl liderini ortadan kaldırırsam geride kalan taraftarları boşlukta kalır. Korkarlar, artık ihtilâl teşebbüsleri olmaz. Bir daha ihtilâle ön olacak bir lider korkudan ortaya çıkamaz.

c. Hukuk devleti içinde hukukun verdiği cezalar yerine getirilmektedir. Teranesi, kuru müdafaası bunlardan ibaret olacaktır. Başka makul bir sebep gösteremez. [...]

Kıbrıs Komedisi

15 Şubat 1964, Saat: 17.00

Bugün Şeker bayramı. Hapishanede geçirdiğimiz ilk dinî bayram. Sabahleyin herkeste gayet haklı olarak bir hüzün vardı. Arkadaşlarla bayramlaştık. Sonra herkesin ziyaretçileri geldi. Nedense Cezaevi Md. bugünlük insafa geldi de ailelerimiz ile kapalı hücrelerde değil de odalarda rahatlıkla yan yana görüştük.

Biraz olsun sabahki ağır hüzünlü hava dağıldı. Bu gibi sayılı ve belirli günler aile efradımız için daha yıkıcı oluyor. Epey sıkıntı ve ıstırap çektiler, elbet bunun da bir sonu gelecektir. [...]

Bugün gazetelerde de Kıbrıs hakkında enteresan ve heyecana getirici haberler vardı. Donanmanın asker yükleyerek Kıbrıs ’a çıkarma yapmak için İskenderun ’dan denize açıldığını yazıyordu. Dz. K. K. Oramiral Necdet Uran ’ın boy poz resimleri vardı. Milleti heyecana vermek dikkati oraya çekmekten başka bir şey olmadığını anlamıştım. Genç subaylar epey ümitlenmişti. Hatta Üsteğ. İlhan Baş Kıbrıs ’a çıkarmanın yapılacağına tamamı ile inanmıştı. Ben bu hususta münakaşa edenlere yine blöf yapıldığını, hiçbir suretle İsmet Pş. ’nın böyle bir enerjik riske girmeyeceğini kendilerine bildirdim. Çünkü bu sahada ne kadar çekingen olduğunu artık iyice öğrendim. C. Sunay da zaten kararsızlıkta ondan geri kalmaz. Türk milleti boşuna ümitleniyor. Boşuna oyalanıp gidiyor. Bu kudretsiz hükûmetten ve kumanda heyetinden başka bir şey beklenemez. Ancak günlük iç ve dış politikayı sızıltısız idare edecek kadar kabiliyete sahiptirler. Ama gel de bu millete anlat. Kıbrıs ’a yapılacak askeri müdahale 25 Ar. 963 günü kaçmıştır. İnönü hükûmeti Kıbrıs ’ta cereyan eden katliam hadiselerinden ancak beş gün sonra haberdar olmuştur. Böyle çalışan bir hariciyeden, bir başvekâletten, bir genelkurmaydan enerjik bir hareket tarzı meydana gelmeyeceği zaten o gün belli olmuştu. [...]

Bakalım çıkarma yapılabilecek mi? Bence hiçbir şey yapılamayacak. Bu hareket de büyük bir fiyasko ile netice bulacaktır. Ben Kıbrıs meselesi hakkında ilk hükmümü verdiğim tarih herhalde 12 Ocak 964 ’tür.

Zannedersem, eski hatıratım yanımda yok, pek iyi gününü hatırlayamıyorum. Durum oradaki kıymetlendirmem gibi inkişaf edecektir.

Kıbrıs meselesinde Makarios İ. İnönü ’den daha ileri görüşlü bir politikacı olarak şimdi meydana çıkmış vaziyettedir. Maalesef gerçek bu anda bu. Bakalım yarın vaziyet ne şekilde neticelenecek.

16 Şubat 1964, Saat: 10.00

Bugünkü radyo haberlerini ve gazeteleri merakla bekliyordum. Çünkü İlhan Baş dün gece dinlediği ajans haberlerinden vaziyetin çok kritik olduğunu Kıbrıs ’a çıkarmanın yapılacağına tamamı ile inanmış vaziyetteydi ve bana tembih etti. “Aman albayım sabahleyin ajansı dinle, çıkarma yapılır ise beni uyandır” dedi. Ben de gülerek peki demiştim.

Sabahleyin “Bayram” gazeteleri geldi. Donanma hakikaten çıkarma yapmıştı. Ama İskenderun limanına. Bu maksatla Dz. K. K. poz siyah gözlükleri ile bir de beyanat vermiş. “Tatbikat nihayete erdi. Türk Ordusu boş durmuyor, çalışıyor.” İşte Türk milleti ve Kıbrıs ’ta her gün ölümle karşı karşıya Kıbrıslı vatandaşların son ümitleri de böylece kapanmıştır.

Türk milletinin ve ordusunun haysiyetiyle dış devletler nazarında bu kadar [...] oynanmamıştır. Bunun yegâne mes ’ulu Güvenlik Konseyi namı altında vazife gören İ. İnönü CUNTA ’sıdır. [...]

Kıbrıs meselesi artık Güvenlik Konseyi ’ne getirilmiş ve Makarios ’un önceden çizmiş olduğu politika üzerinde ilerlemektedir. Rusya ’dan da tam garanti aldığı için artık kendi zaviyesinden Kıbrıs davasını halletme imkânı daha kolay bir yola girmiştir.

Türk hükûmetine NATO devletleri dahil hiçbir hükûmet destek olmamıştır. Ne Amerika ne de İngiltere, Rusya ’nın Makarios ’a verdiği gibi bir garanti verememişler. Bilakis Türk hükûmetinin âcizliğini bildikleri için oyalandı. Her türlü imkânlarına da set çekerek 1959 antlaşmasına göre kazanılmış olan tek taraflı müdahale hakkını bile ellerinden almışlardır. İşte iktisadi istiklaliyetine sahip olmayan, içte huzur sağlayıp, particilik zihniyetinden kurtulamayarak, tahakküm zihniyeti ile hareket ederek millet iradesine karşı azınlık hükûmeti kurup CHP ’nin ve Milli Şef ’inin kin-ihtiras duygularını

tatmin için kurulan 3. İ. İnönü hükûmetinin Kıbrıs davasında uğradığı başarısızlık. Başka bir demokratik devlette olsa derhal Başvekil istifaya davet edilir ve kabine düşürülür. En normal hareket tarzı budur. Ama Türkiye ’de gerçek demokrasi yoktur. Şeklen açık rejim uygulanmaktadır. Onun için böyle bir hareketin bugünkü Türkiye ’de olmasına imkân yoktur. Bilakis bu muvaffakiyetsizliğin verdiği acı ile hükûmet daha sert tedbirlere gitmeye gayret edecek, matbuata daha sıkı sansür koyup herkesi susturmaya çalışacak. Millet Meclisi ’ne Kıbrıs hakkında getirilecek soruları önlemek için elinden gelen bütün oyunları yapacak. Kanadı altındaki küçük partiler ile memleketin hayrına olmayan her şeyde destek görmek suretile bu acz içinde yüzen iç ve dış siyasetine devam etmeye çalışacaktır. [...]

[...]

Keyfî İdare 22 Şubat ve 21 Mayıs Harekâtları Bahanesiyle Uzatılıyor

20 Şubat 1964, Saat: 14.00

Dün örfi idarenin iki ay daha uzatılmasına ait hükûmet teklifi TBMM ’de görüşüldü. AP+CKMP+MP vermiş olduğu 164 red oyuna karşı 252 oy ile kabul edildi. Mecliste örfi idarenin kabul edilmesi için cereyan eden konuşma ve hadiseler, benim 18 Ş. 964 ’te yazdığım kıymetlendirme yazısı gibi tecelli etti. Artık İsmet İnönü ’nün taktiklerini ve TBMM ’nin tutumunu o kadar iyi öğrendim ki, yanılmama imkân yok. Bu işte de üç tane muhalefet partisinin haklı, yerinde tariz ve hücumlarına uğrayınca ağırlığını koyarak söz aldı. Ve kendisine tabi kanat partisi YTP ’nin tabiî senatör kontenjan senatörleri ve CHP dümen suyunda giden bağımsızların da reylerini sağlayarak “Keyfî İdareyi” iki ay daha uzatmaya muvaffak oldu. Daha bu gidişle iktidardan düşünceye kadar örfi idareyi uzatmakta devam edecektir. Bu celsede CKMP ’nin kanat altından kurtulma çabasında olduğu göze çarpmakta idi. Fakat İsmet Pş. azınlık şef hükûmeti iki günde üst üste Kıbrıs meselesi ve örfi idare meselesi meclis görüşmelerinde iki büyük yara almıştır. Hükûmetin Dış ve İç politikadaki başarısızlığı tarih, TBMM, Türk efkârı umumiyesi önünde bir kere daha gözler önüne serilmiştir. Ama ne yazık ki İsmet Pş. ve CHP azınlık hükûmeti her şeye rağmen silahlı kuvvetlerdeki güvenlik konseyi namı altında çalışan “Cunta”nın desteği altında iktidarda kalarak icrai saltanat etmektedir. Bunu artık öğrenmeyen kalmadı. Fakat rejimin adı hâlâ “açık rejim”dir. Çok partili demokratik nizam uygulayan bir demokrasi kahramanı olarak öğünerek TBMM ’nin huzurunda rahatlıkla, sıkılmadan konuşabilmektedir. [...]

Şimdi dünkü meclis görüşmelerinden bazı örnekleri aşağıya yazıyorum:

Zekai Dorman (MP)

“Geçen hafta Bakan sıkı yönetim belki de süresi dolmadan kaldırılacaktır, demişti. Bugün aynı taleple gelinmiş olması şüphesiz 20/21 Mayıs hadisenin henüz tasfiye edilmemiş bulunması ile kabili izahtır. Buna

karşılık hükmün Türkiye Büyük Millet Meclisi ’nden ne şekilde geçeceği ve bundan sonraki durum henüz meçhulümüz bulunmaktadır.

Eğer bir infaz mukadder ve bunun muhtemel reaksiyonları sıkı yönetimi yeniden uzatmayı zaruri kılıyorsa, idamların içtimai bir fayda sağlamayacağı yolundaki düşünce ve iddiamız alınmak istenen yeni tedbirler vesilesi ile teeyyüt etmiş olacaktır.

İnfazların vicdanlarda yaratacağı menfi tesirleri iki aylık bir müddet içinde izale edebileceğimizi de kabul edemeyiz.

Yoksa üç kişiyi asacağız diye anayasayı ve memleketin huzur ve hürriyetini devamlı şekilde tehdide hakkımız yoktur”

Bundan güzel maksat ifade edilemez. İsmet Pş. ’nın ve hükûmetinin hangi paravan gerisinde çalışarak siyasî kinli emellerine varmak istediğini açığa koyamaz. Fakat bu sözlere sağır kulaklar tıkalıdır, gözler kördür, TBMM ’de hükûmeti destekleyen rey sahipleri de acayip bir İnönü fobisi içinde şahsiyetlerini yitirmiş kişiler olarak, akıntıya tabi olarak hareket etmektedirler.

Seyfi Öztürk (CKMP)

“Matbuatı susturacaksınız, toplantıları yaptırmayacaksınız, istemediğinizi konuşturmayacaksınız. İşte bu kolay hükûmet etmektir. Hükûmet eğer kuvvetli hükûmet olduğu iddiasında ise fevkalade tedbirlerin siperlerine sığınmamalıdır.”

Bu sözleri hazmeden hükûmet de demokrasi savunucusudur. Ne garip değil mi?

İ. İnönü (CHP)

Milliyet

“Demokrasi kolay teessüs etmiyor arkadaşlar. Rejimin yerleşmesi için bütün güçlükleri sineye çekmek lazımdır.

20-21 Mayıs sanıkları ile ilgili kararlar Senato ’dan çıktıktan sonra eğer bazı esef verici hadiseler olacaksa, tedbirleri mutlaka bulunacak, yüksek meclis yeni hadiseleri önleyecektir.”

“22 Şubatçıların davalarını benimseyen gazeteci, profesör, siyasîler ve aydınların bir yıl içinde durmaksızın tahriklerde bulunduklarını da söyleyen İnönü, “20/21 Mayıs sorumluları, vatandaşların kendi hareketlerini destekleyeceklerine inanarak teşebbüse geçtiler. Bu yüzden 20/21 Mayıs önemli bir olaydır. 20/21 Mayısçılar 48 saatte tasfiye edilir. Memleket kana bulanır, kim haklı kim haksız belli olmazdı. Bu da gelecek için birçok şikâyetleri doğurur. Hazin hatıralar zihinlerde kalır, istikbal endişelerinin çekirdeğini teşkil ederdi.

Vatandaş hangi suçu işlerse işlesin hakkı mukaddestir. Ve onu savunacakların bulunması gereklidir. Ancak böyle cemiyetlerde hürriyet ve nizamdan bahsedilebilir.

21 Mayıs tasfiye edilmemiştir. Taraftarları ‘Cumhuriyet ’ yoktur diyorlar. Neden yoktur? Bunların suçsuz olduklarını söyleyenler huzurunuza kadar gelmişlerdir” demiştir.

Bu gazetedeki yazılardan hariç dün gece Radyoda meclis saatinde İnönü başka noktalara da temas etmişti, ama her nedense gazeteler almamışlar. Yahut da örfi idare sansüre tabi tutmuştu. Konuşmasının sonunda “21 Mayısçıların tasfiye tatbikatı senatodan geçer ve tatbik edilir ve tesirleri de 10 gün sonra geçer” dedi.

İşte İ. İnönü dün mecliste zor durumda kaldığı belli oldu. Bu suretle de 21 Mayısçıların millet huzuruna bir kere daha nasıl bir kuvvet olduğunu tescil etti. Konuşmasındaki cümlelerden çıkardığım hususlar şunlardır:

1. Memlekette demokrasi rejimin yerleşemediğini itiraf etmiştir.

2. 21 Mayısçıların fikirlerinin ta 22 Şubat hadiselerinden beri Matbuat-Üniversite camiası-Münevverler-Siyasî partilerde bulunan taraftarların (icabında halk tarafından tasvip göreceğini ima ederek) desteklendiğini açıkça söylemiştir.

Bu tabakaya ordunun genç kuşakları dahildir, ama söyleyemez tabiî. O halde memleketin bütün elit tabanı bizimle beraber olduğunu Allah ona söyletmişti. Harekâta da bu kitlenin desteği ile itildiğimizi itiraf etmiştir. Demek 3-5 çapulcu değilmişiz, anlayabildi. Ve şimdi ilan ediyor. Bizler için bir başbakanın bundan iyi büyültücü sözleri olamaz. Artık tarih huzurunda hakkımızı, destekleyicilerimizi tasrih etmiştir.

3. 48 saatte tasfiye edilemeyecek bir kuvvette olduğumuzu da belirtiyor. Memleket kana boğulurdu diyor, ki hakikaten boğulurdu. Buradan da korktuğu o anda belli. Hukuk ’a, adalete teslim işi laf ile güzaf. O gözlemesi.

4. Hâlâ taraftarlarımızın olduğunu bir kere daha millete ilan ediyor. Millet meclisinde bizi destekleyenlere kızıyor, “Hâlâ onlar için “AF” teklifi getirenler var” diyor.

5. İdamların infazını hem istiyor hem de neticeden müthiş korkuyor. Fakat bu korkusunu gölgelemek için 10 gün içinde de infazların tesiri unutulur diye teselli bulup kendini ve önümüzdeki günlerde senatoda görüşülecek bizim meselemiz için Senatörlere direktif verip tesir altında bırakmak istiyor.

Zaten bütün meselenin ruhu burada. İdam kararlarının Senatodan geçmesi için gayret sarf etmekte bütün melanetini göstermektedir. TBMM ’de ağırlığını koyup söz almasının hakiki sebebi budur.

Daha hukukî neticelerin formalitesi tamamlanmamış bir kanun hakkında (idamların infazı) böyle peşin hükümler yürüterek Senato üyelerini etki altında bırakmak için her türlü çareye başvuran bir başvekilden hukuk devleti anlayışı beklenebilir mi. Kimleri ne zamana kadar kandırmakta devam edecek. Şayet senato üyeleri böyle bir başvekil ve CHP hükûmetinin tesiri altında kalarak reylerini bizim asılmamız için kullanırlar ise, gelecekte aynı suça iştirak edeceklerdir. Artık bizim ölümümüz hakkında hükmü tarih yazsın. Ne yapalım. [...]

İnönü ’ye Suikast

21 Şubat 1964, Saat: 22.00

Bugün öğle ajansında İ. İnönü ’ye başbakanlıktan çıkarken suikast yapıldığı ve otomobiline atılan üç kurşundan da hiçbirinin kendisine isabet etmediği bildirildi. Büyük şans eseri böyle vahim bir tehlikeyi atlatmış oldu. İki gün önce TBMM ’de yaptığı konuşma ile benim ve arkadaşlarımın başlarını istemesine rağmen, içimden kendisinin çok kısa zaman sonra uğradığı bir hadise dolayısıyla acıma hissimden başka bir şey geçmedi. Şahsen kimse hakkında normal ölümden başka bir şey düşünmemekteyim. İ. İnönü için de, böyle bir hadise ile yok olmasını istemem. Şimdiye kadar iki defa da kendisine karşı ihtilâl yaptım, ama hiçbir zaman öldürtmeyi düşünmedim. Hatta öldürmek isteyenlerin, hele 22 Şubat gecesi Çankaya Köşkü ’nde ele geçen fırsatta Türkeşçi genç subaylar tarafından öldürülmesi teşebbüsüne mani olmuş, hayatını kurtarmıştım. 21 Mayıs 963 İhtilâlinde de şahsına karşı hiçbir yok edici kuvvet göndermemişimdir. Kendisi bizzat 22 Şubat 962 gecesi Çankaya Köşkü ’nden kuvvetlerimiz tarafından sarılmış bir halde bulunurken, muhafız alayı Nizamiyesinden otomobili ile çıkmasına müsaade etmişimdir. Nizamiyeye geldiği zaman bana telefon ile sormuşlardı. “Albayım durum böyle, bütün bakanlar, Genelkurmay Bşk. Köşkteler, hepsinin hesabını görelim.” Benim onlara verdiğim cevap aynen şudur: “Kimseye dokunmayın, arabaları ile alaydan çıkmasına müsaade edin.” İşte o gece hayatını bu şekilde kurtardım. İ. İnönü otomobili ile muhafız alayı nizamiyesi dışına çıkınca, otomobilde yanında bulunan Turhan Feyzioğlu ’na aynen şöyle demiştir: “İşte Harbiye kumandanı şimdi kaybetti. Bizi buradan bırakmayacaktı.” Bu sözler Feyzioğlu tarafından Nüvit Yetkin ’e (CHP) aynen söylenmiş ve bana intikal etmiştir.

Ben İ. İnönü ’nün düşündüğü hareketin aksini yaptım ama, hiçbir şey kaybetmedim. Çünkü kana, insan canına susamış bir insan değildim o anda. Fakat şimdi bizzat İ. İnönü ve onun yakın desteğinde olanlar tarafından tam tersini görüyorum. Beni astırabilmek için bütün gayretlerini esirgemiyorlar, ama Allah büyüktür. Bugün maruz kaldığı hadise ile biraz olsun münebbih olması gerekir. Bir insanın asılması için o kadar çok ısrar edilerek üzerinde durulmamalıdır. Kimin ne olacağı belli olmuyor. Merkez K. Kur. Alb.

Orhan Çokdeğer de bana haber göndermişti, “Onun ipini çingenelere çektirmeyeceğim, bizzat ben çekeceğim” demişti. Lakin bu arzusuna nail olamadan benden evvel bir kaza neticesi öbür dünyayı boyladı ve beni ancak orada karşılayabilecek. Allah herkese nasip ettiği kadar ömür bağışlar. Hadise, hükûmet resmi tebliği ile çok yanlış bir tutum ve görüşle ilk andaki düşüncesiz, aceleci hüküm ile millete aksettirilmişti. O da şu: “Suikastçıyı 27 Mayıs ’a karşı bir insan göstermiş”, dolayısıyla bu işi siyasî maksatla yapılan bir teşebbüs olarak ve Adalet Partisi ’ne bağlamak istemiştir. İşte politikacıların partizanca hareketlerine iyi bir misal; hadiseyi erken hüküm ile hemen CHP siyasî rakip partiyi kötülemek ve aklınca bir anda zinde kuvvetlerin desteğini sağlayarak memlekette tek hükümran olarak dikilmek. Bu hadiseyi böyle bir fırsat içinde kullanmak. Ne demek yani, İ. Paşa 27 Mayısçı mı ki kendisi 27 Mayısa sahip çıkmıştır, “27 Mayıs ’ın ne içindeyiz, ne de dışındayız” diyen kendisi, esas 27 Mayısçıları imha etmek için çabalayan, hapishanelere dolduran, dar ağaçlarına götürmek için çabalayan kimdir? Hemen tehlikeyi görünce mi gerçek 27 Mayısçıların, bilhassa ordunun desteğini almak için bu resmi tebliğde böyle bir yayın yapılmıştır. Bu suretle de 27 Mayıs ’ın karşısında olan intikamcı kitleyi bir kere daha taze körüklemelerle 27 Mayısçıların karşısına dikmiştir. Ne kadar adi ve ufak parti oyunları ile memlekette huzursuzluk kaynaklarını körükleyip intikam hisleri kırbaçlanıyor ve bu vatanperverlik değildir. Ama CHP ’nden de İ. İnönü ’den de başka bir şey beklenemez. İnsani hisleri dahi politikaya alet etme çabasındadır. Bu işe teşebbüs eden vatandaş az gelirli bir işçidir. Kendisini bu harekete sürükleyen his, tamamı ile bence iktisadi ve sosyal gelişimin zorunlulukları içindeki bunaltıdır. Bunu aksine bağlamak için bir gayret sarf etmek hatalıdır. Kısır görüşlülüktür. Bu vatandaşın suçu işlerken bence düşüncesi şudur: Bugün fakir ve dar gelirli halkın çektiği ıstırabın baş sorumlusu İ. İnönü ’dür, bu fikir halk arasında çok yaygındır. O halde bu adam ortadan kalkar ise güya bu sıkıntılı vaziyet de ortadan kalkacaktır kanaatindeyim. Birden bire iyice tetkik etmeden siyasî bir parti kanalına bağlamak ve yakıştırmak iyi olmamış. Millet nazarında tasvip görücü bir hareket tarzı olarak kabul edilmediğine kaniim. Erken ve peşin hüküm. 27 Mayıs’ın akabinde de yanlış beyanatlar, 22 Şubat 962 ’de, 21 Mayıs 963’te de erken hüküm ve aksi beyanat ve sözler itimatsızlık yaratmış, zamanla bunların acıları çıkmıştır. Bu da öyle olmaya namzet bir hükûmet tebliğidir. Bilakis hakikat hükûmetin ilan ettiği gibi dahi olsa memlekette en çok huzura ihtiyaç olduğu anda bu şekilde hemen

su sathına vurulmamalı idi. Bunun zamanla çok mahsurları çıkacak. Bugünkü hadiseden çıkan neticeler şunlardır:

Türkiye ’nin meselesi iktisadidir. Sosyal gelişimin istekleridir. Boğazların doymasıdır. Sosyal adalettir, sosyal güvenliktir, huzurdur, intikam hislerinden tecerrüt ederek çalışmaktır. Halka inmek, halk için çalışmak, halka yüksekten bakmamak, tahakküm zihniyetinden vazgeçmek şarttır.

Daima mazideki yaptıkları hizmetin karşılığını uzun müddet bu milletin sırtından çıkaracağım diye zorla istenmediği, sevilmediği, haklı olmadığı halde türlü entrikalarla milletin başına çöküp siyasî menfaatleri, akraba, yaran ve mutlu azınlığa hizmet etme ölçüsü ile hareket edenlerin başına gelecek akıbet budur. Gelecekte belki daha fazlaları, daha fecileri de olacaktır. Hâlâ uyanmayanlar varsa çok yazık oluyor bu millete.

Benim için en kötü hisler besleyen, ölümüm için büyük çaba sarf eden İ. İnönü için bu anda dahi böyle bir suikast hadisesi ile ölmesini istemem. Ölse idi üzülürdüm. Benim onun hakkındaki düşüncem şudur. İktidardan düşürülsün, evine çekilsin, normal ömrünü orada tamamlasın. Yalnız bu meyanda iktidara hakiki vatanperverler sahip olsun. Türkiye ’nin kendisinden başka ellerde de idare edilebileceğine inansın, gözler ile görsün, kulakları ile duysun, okusun. [...]

Şu anda da şahsı için en samimi dileğim şudur: Artık bu hadiseden sonra istenmeyen bir devlet adamı olarak miadını tamamı ile doldurmuştur. Kendi arzusu ile köşesine çekilip oturması ona tarihte daha iyi unutulmaz bir şeref kazandırır. [...]

22 Şubat 1964, Saat: 15.00

İki sene evvel bugün bu saatte Ankara ’da bütün askeri kuvvetlere sahiptim. Derhal harekete geçmek üzere karar vermiştim. Fakat Kur. Alb. Emin Arat, Kur. Alb. Dündar Seyhan harekâtın gündüz yapılmaması, geceye bırakılması için zorla beni kararımdan vazgeçirmişlerdi. Acaba dinlemeseydim, iyi mi olacaktı? Allah bilir. Belki de bugünkü duruma Türkiye düşmeyecekti. Ne denebilir, belki de daha kötü şartlar olacaktı. Neyse hiç olmazsa Türkiye ’de şahsen çok şey kaybettim, ölüme mahkûm oldum. Ama tarihî, kötü bir sorumluluk taşımıyorum.

22 Şubat ’ın ikinci yılında dün İnönü ’ye yapılan suikast hadisesi ile girdik. Sonu Türkiye için hayırlı çıkar inşallah. Yalnız devlet başkanlarına, hükûmet başkanlarına karşı silahlı tecavüzler ile açılan bir çığır fena yol olur. İyi bir netice vermez. Alışkanlıklar devam ederse tarihte gün gelir hakiki kıymetler de serseri kurşunlar ile yok olabilirler.

İsmet Pş. acaba şimdi olsun hakiki düşmanlarını anlayabilmiş midir? Memlekette gericiler ve gericileri teşvik edenlerle mücadele eden bizleri baş düşman olarak karşısına alan, rejim düşmanı diye 22 Şubat 962 ’den beri ilan eden bu zat etrafındakilerin, kendisine karşı içten, samimi hisler beslemeyen yardakçı kumandanların ve bazı zevatın tesirile 25 Ekim 961 seçimlerinden sonra başvekâlet koltuğuna oturunca ilk iş olarak “Reformların yapılmasını isteyen, gericiliğe taviz verilmeyerek, Atatürk ilkelerini çiğnemeden, tadil etmeden, ilerici bir hamle ile memleket kalkınmasından başka bir şey düşünmeyen” bu kadroyu ilk önce ordudan tasfiye etmek, sonra da imha etmek için çalışan İ. İnönü, bugün intikam hisleri ile beslenen gerici kuşaktan karşılığını atılan üç kurşun ile bilfiil görmüştür. Hâlâ hakiki düşmanlarının bizler olmadığını anlayabilmiş midir?

İ. İnönü ikinci koalisyon yıkıldıktan sonra, hakikaten samimi olarak memlekette “gerçek reformları” yapacağım diye ortaya çıksa, 25 Ek. 961’den sonra ilk kurduğu hükûmette programının Reformlara sahip olduğunu belirtse idi, bu kadro onun her türlü icraatini desteklerdi. (Öyle şimdi etrafını sarmış hiçbir kudreti olmayan kumandanlar ve çıkarcı subaylar gibi değildik.) Kudretimizi bilfiil 22 Şubat 962, 21 Mayıs 963 ’te de ispat etmişizdir. [...] Ama İ. İnönü ve CHP ’si o günlerde nasıl memleket davalarında samimi değiller ise bugün de reformlar hususunda gene samimi değillerdir. Üçüncü İ. İnönü kabinesi, kurulduğundan beri bugüne Radikal Reformlar için hiçbir ciddi yolda değildir.

Şayet İnönü ’nün samimi olarak Reformları gerçekleştireceğine, Atatürk ’ün izinde gideceğine inanmış olsa idik ne 22 Şubat 962 ne de 21 Mayıs 963 ’ü yapardık. [...] Artık Türkiye ’de cepheler tamamı ile belirmiştir. Dava ilerici-gerici çarpışmasıdır. Ama iktidardaki bu kadro 21 Mayısçıların desteğini almadan (ilericilik yolunda olduğunu iddia eden İnönü ve CHP) bu çarpışmada galip çıkamaz. Artık bütün ilerici geçinenler ziyanın neresinden olursa olsun bir geri dönüş yapıp muvaffak olmak istiyor iseler

dostça 21 Mayısçılara ellerini uzatmalıdırlar. Bizler Türkiye ’nin var olma, muasır devletler seviyesine yükselmek için atılacak her adımda varız. Hiçbir zaman küçük hesaplar peşinde koşup lüzumsuz intikamcılık gayretleri ile hareket eden insanlar değiliz. Bunu kin-ihtiras kokusunu burnunun ucundan eksik etmeden gezen İsmet Pş. ve etrafında dolaşan ve İsmet Pş. ’yı kalkan yaparak her türlü gizli emellerine varmak isteyen insanlara anlatamadık. Belki bu suikast hadisesi onları uyarabilir. İnşallah ümitlerimiz boşa çıkmaz.

Şurada ufak bir hatıratımı da yazmadan geçemeyeceğim. Çünkü İsmet Pş. ’nın etrafında ve onun yakından destekleyicilerinin samimi olmadığından bahsettim:

Cevdet Sunay ’ın Başgil Hayranlığı

Ben orduda iken, şimdiki EURs C. Sunay bir zamanlar Prof. Ali Fuat Başgil ’in hayranı idi. Onun Yeni İstanbul Gazetesi ’nde çıkan yazılarını çok beğeniyor, kesip kesip saklıyordu. O zaman hususi kalem müdürlüğünü yapan Kur. Alb. İsmail Hakkı Güngör ’e bu hissiyatını belirtmiş ve hatta Ali Fuat Başgil ’e özel mektuplar yazmıştır. Fakat bir müddet sonra bu albayın ikazı ile bu hususi münasebet önlenmiştir. (C. Sunay da Karadenizli ’dir, Ali Fuat Başgil de, hemşehrilik ölçüleri içinde birbirlerini o zamanlar desteklemektedirler.) Ali Fuat Başgil ’in “Milliyetçi mukaddesatçıların” lideri olduğunu, gericilerin başı olduğunu artık Türkiye ’de bilmeyen kaldı mı acaba?

İşte biz orduda iken de bunları bilip hareket eden insanlardık. Fakat C. Sunay bugün İ. İnönü ’nün sağ koludur. C. Sunay Milli Birlik hükûmeti zamanında 6 Haz. 961 ’den sonra C. Gürsel ’in baş düşmanıdır. “Hatta bizimle yaptığı bir toplantıda C. Gürsel bu anda ölse cenazesine gitmem” demişti. Odada Tansel, Uran, M. Önür, M. Tağmaç, Ben, E. Arat, Dz. Alb. Nazım Orhon vardı. Fakat aynı C. Sunay seçimler arifesinde yine aynı topluluğa şeref salonunda aynı şahıslar huzurunda

C. Gürsel ’in Reisicumhur yapılması için büyük gayret sarf ederek bizleri ikna etmeye çalışıyordu. En nihayet ben dayanamadım. “Nasıl olur paşam, bir hafta evvel C. Gürsel ölse cenazesine gitmem diyen siz değil miydiniz, bu şimdiki teklifinizi nasıl yapabiliyorsunuz?” dedim. Bana o ana kadar ilk defa kızdı, hiddetle “Biz öyle kararlaştırdık, seçimlerden sonra C. Gürsel ’i Reisicumhur yapacağız. Zaten hasta bir adam, köşkte oturacak. İ. İnönü ’yü de Başbakan yapacağız. O, C. Gürsel ’i de baskı altında tutarak memleketi gül gibi idare edecek” dedi. Hayretler içinde kaldım. Çünkü 15 Ekim 961 seçimleri yapılmamıştı. (Toplantı tarihi 19 Ey. 961’di.)

İşte bu anlayış karşısında ben C. Sunay ile lüzumsuz bir münakaşa yaptım. Böyle henüz seçim neticeleri belli olmadan yapılan vazife taksimine itiraz ettim. Toplantıda, unuttum, Hv. Kur. Alb. Halim Menteş de vardı. O albaylar içinde bizden ayrı fikir serd ederek C. Sunay ’ın fikirlerine iştirak etti. Biz üç albay şaşırdık. İnkisarı hayale uğradık. Çünkü Halim Menteş de koyu bir İnönist ve CHP destekçisi idi. Belki de bu planı Hv. K. K. İ. Tansel vasıtası ile C. Sunay ’a o empoze etmişti. Artık o gün vaziyet anlaşılmıştı. Tamamı ile cepheler belirmişti. CHP kanalına girmiş kumandanlar ve Halim Menteş bizlerin karşısında idi. Bu toplantıda vaziyeti iyice anladık. O günden itibaren albaylar kuşağı olarak C. Sunay ve kumandanlardan irtibatı kestik. Son toplantı oldu. O günden sonra da bir daha yüksek kumandanlar ile Türk Silahlı Kuvvetler Birliği temsilcileri olarak biz üç albay (Ben, E. Arat, Dz. Alb. N. Okan) olarak toplantı yapmadık, dolayısıyla seçimlerden sonra Çankaya ’da ilk anayasayı ihlal eden protokolü imzalayanları da tasvip etmedik. İşte bu gibi fikrî anlaşamamazlıklar yüzünden de 22 Şubat 962 harekâtına sürüklendik.

Bu, tarihi hadiselerde gizli kalan taraflardı. Şimdi sırası geldiği için açıklamış oluyorum. Tarih hükmünü versin. Gerçek demokrasiyi isteyen bizler mi idik, yoksa şimdi Demokrasi savunucusu olarak tanıtılan ordunun başında CHP ’ye hizmet edip Silahlı Kuvvetleri bir parti hizmetine peşkeş çekenler midir?

Türkeş ’in Sicilini Düzelttirdim

23 Şubat 1964, Saat: 23.00

Bir hafta evvel Türkeş taraftarlarından olan 4 mahkûm bizim hapishaneye getirildi. Biri Türkeş ’in avukatı M. Ali Akyüz, Matbaacı Vecihi, Sv. Yzb. Cahit bir de Necla isminde bir hanım. Bunlar tehdit mektupları yazmaktan üç sene ceza almış kimselerdir. Ben hiçbiri ile görüşmüş değilim. Çünkü akidelerini tamamı ile bilirim. Ya “Nurculardır” yahut milliyetçilik kisvesi altında mukaddesatçılık propagandası yapan insanlardır. Zaten Türkeş ’in memlekette bastığı taban budur.

Milliyetçilik kisvesi altında gericilerin önderliğini yapma sevdasındadır. Vecihi ’nin Ankara ’daki matbaası bir yuva olarak kullanılmakta idi. Genç subaylar orada zehirlenerek Milliyetçilik aşısı ile her tarafa gönderilmekte idi. Hapishanede de aynı yolda hareket ederek bazı astsubayları kandırmaya çalışmaktadırlar, ama foyaları kısa zamanda meydana çıktı.

Bu zavallılar vasıta ile bana haber göndererek Türkeş kanadı ile birleşmeyi tavsiye etmektedirler. Hayatta kaldığım müddetçe Türkeş ile değil birleşmek, arkadaşlık bile etmem. Ben ona karşı zamanında bütün arkadaşlık vazifelerimi yaptım.

Elazığ ’da 958 senesi kendisini tanıdım. 10. P. Tümeninde beraberdik. Bizim komiteye 958 senesinde benim kanalım ile dahil oldu. MBK ’da bu avantaj ile yer aldı. Aynı tümende iken istikbalini kurtardım. Tümen K. Tuğg. Halil Yöney kendisine sicil vermemişti. O sene bir Kur. Sb. olarak terfi edemeyecekti. Tümenin personel Sb. Sv. sınıfından geçme Saffet Bey bilir. Tümen K. ’nını günlerce ikna ettikten sora sicilini düzelttirebildim. Aynı Türkeş, İhtilâl ’in ilk günü, bu Tüm. K. emekliye sevk ettirdi. İntikamını aldı. Allah eline fırsat vermesin.

13 Kasım 960 Harekâtında Türkeş ’in hayatını kurtardım, garantiye aldım. Bunu yakından bilenler hâlâ yaşıyorlar. Yurtdışına gittikten ve döndükten sonra da dahil, aleyhinde hiçbir faaliyet göstermedim. Eski bir arkadaş olarak hakkında yapılan bütün kötü propagandaları önlemeye çalıştım.

Fakat bunlara mukabil bana üç hususta en büyük fenalığı yapan bir insan olarak karşıma dikildi:

1. 22 Şubat 962 gecesi bende bulunan bütün mühim vesikaları, protokolleri, hatıra defterlerini, J. Teğ. Cengiz Katum, P. Teğ. Bekir, Sv. Teğ. Mehmet Çindiğ ’e teslim etmiştim. Meğer bu subaylar Türkeşçi imişler. Evraklarımı Türkeş ve arkadaşlarına Muammer Şahin, Muzaffer Özdağ ’a teslim ettiler. Yani emanete hıyanet ettiler. İstediğim zaman da (Mahkemede çok hayati idi) vermediler. İnkâr ettiler. Bizde yok dediler.

2. Türkeş 21 Mayıs İhtilâl hareketini o gece saat 22.30 ’da İ. İnönü ’ye ulaştırmak üzere ihbar da bulundu. Bu mahkemede resmen tevsik edildi.

3. Mahkemede müdafaasını yaparken de şu cümleleri kullandı. “Değil ihtilâl yapmak, Türkiye ’de ihtilâli düşünmek dahi vatana ihanettir” dedi. O halde ihanete alet olan adi bir muhbir gibi harekâtımı ihbar eden, 21 Mayıs ihtilâlini yapan bizleri vatan haini olarak suçlayan bir insan ile ben artık nasıl arkadaşlık yapabilirim. Hayatta bana karşı bundan daha büyük fenalık yapan nankör bir arkadaş yoktur. Bunları tamamı ile ihtirasına mağlup olarak yapmıştır. Müthiş kıskanç bir insandır. [...] Bu memlekete yararlı bir insan olamaz. Hâlâ bu adamda bir kuvvet olduğuna inanan insanlara da şaşıyorum. Bence son ihbar olayı ile bütün şahsiyetini kaybetmiştir. Onun için ismini bile duymak istemiyorum. Aracıları her defasında reddettim. Yapılan yeni teklifler için bu satırları yazmak mecburiyetinde kaldım. Aracıya da aynı şeyleri söyledim zaten.

Türkeş ve arkadaşları, taraftarları hakkında artık esas fikrim budur, değişmesine de imkân yoktur. Bir insan hakkında çok sabırlı olarak karar veririm, fakat verdiğim karardan da artık geriye dönüşüm yoktur. Herkes bunu böyle bilsin. Bana artık kimse Türkeş ’ten bahsetmesin, nefret ediyorum.

Her Devrin Adamı Faruk Güventürk

26 Şubat 1964, Saat: 17.30

Bugün (26 Ş. 964) tarihli Cumhuriyet gazetesinde meşhur doğu menzil K. Tuğg. Faruk Güventürk hakkında bir havadis okudum. Kayseri'de iki sarıklının sarıklarını boynuna dolamış, öğretmenler lokaline giderek gericilik hakkında konferans vermiş, AP genel sekreteri Orhan Süersan 'ın beyanatına karşı cevap vermiş. Bu hareketler bir generale yakışır mı? Milli müdafaa vekili İlhami Sancar, "Ordu siyasetin tamamı ile dışındadır" der, mecliste alkış toplar. Türk ordusunun bu gibi partilere satılmış generallerinin vaziyetlerini acaba millet görmüyor mu. CHP kendisine bend ettiği böyle F. Güventürk gibi generallerle ayakta durmaya çabalamaktadır. Bu general her devrin adamı olmaya çalışır. İlhami Sancar 9 subay hadisesinde bunun avukatı idi. Milli M. Vekilliği makamına getirilmesi için büyük gayret sarf etmiştir. Karşılıklı birbirlerini desteklemektedirler. Ordudan başka birisi, bu general gibi açıktan particilik yapsa herhalde hakkında kanuni muamele yapılması icap eder. Ama bu CHP hizmetkârı olduğu için şerbetlidir, dokunulmazlığı vardır.

İşte biz orduyu halka düşman eden bu tip partizan general ve subaylardan temizlemek istiyorduk. Bunlar ordu için en tehlikeli mahluklardır. Millet meclisinde bir kişi de çıkıp bu olay hakkında bir sözlü soru soramaz. Çünkü millet meclisi de, senato da askeri baskı altındadır. Rejim de Polis rejimidir. İsmi de "açık rejim"dir.

Bu general hakkında bu kadar yazı yazmak değmez, ama CHP 'li bir partizan generalin tutumunu misalle önünüze sürmek istedim. Yoksa bu zatı yarbaylığından beri gayet iyi tanırım. Beraber çalıştık. İyi bir "Hacıyatmaz"dır. Kimin arabasına binse onun düdüğünü çalar. AP zamanında da Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes 'e yazdığı mektuplarla ve makamında yaptığı konuşmalarla aynı hulûsu çakmıştır. Daha çok şeylerini bilirim ama şimdi yazmaktan hicap duyarım. Kayseri 'de yapmış olduğu hareketi, selahiyeti olmadığı halde bir generale yakıştıramadım. Generallik o kadar ucuz harcanmaz. Hiçbir suretle bir ordu mensubuna bu türlü partizanca hareketleri yakıştıramam, tasvip etmem. Bu orduya yazık

oluyor. Yok mu bu gibi aşırı hareket eden partizan ordu mensuplarına dur diyecek bir kumandan. K. K. K. ’ları K. EURs. acaba bu hareketleri hoş mu karşılıyor? Bu generalin kaçıncı potu, ama İnönü ’nün adamı olduğu için kimse dokunamaz. Sonra bu general gerçek Atatürkçü geçinir, kitap yazar, nutuk atar. Kemalizm ’den bahseder. Kemalizmi biz onun gibi, CHP ’ye hizmet etmek yolu olarak anlamıyoruz. Şu askerler siyasî partiler üstü bir hareket istikametinde bitaraf bir kuvvet olduklarını şu millete hareketlerile (sözleri ile değil) ispat edebilseler, bugünkünden bin kat misli millet tarafından sevilecekler itibar görecekler, onöre edilecekler. Ama bunu anlayan maalesef orduda çok az çıkıyor. Bu tip generallerin ve subayların cezasını bütün subay kitlesi haksız yere çekiyor.

Ordu bu tip insanlardan temizlenmedikten sonra Türk ordusunun kuvvetlenmesine, milletin saygısına mazhar olmasına imkân yoktur. Yazık oluyor. Orduya yazık, üzülüyorum. Bu gibi yüz kızartıcı hadiseleri görmek, duymak istemiyorum. İçim yanıyor. Ama elden ne gelir? Bakalım bu hareketin hiçbir aksi olacak mı, yoksa her meselede olduğu gibi kapatılacak mı? [...]

Üç İdam Mahkûmu Hücrelere Konuluyor

27 Şubat 1964, Saat: 21.00

Bugün hapishanede yine bir fevkaladelik oldu. 3 idam mahkûmu bizleri diğer arkadaşlardan ayırdılar. Ayrı ayrı hücrelere kilitlediler. Tümen K. Burhan Ercan ’ın emri imiş. Neden icap etti bilmiyoruz. Yapılan muamele kanuna aykırı ve usulsüz. Bizlerin cezası henüz kati safhaya gelip tasdik edilmediği için tutuklu sayılırız. Bizim hücrelere kilitlenmemiz için örfi idare savcılığının emri olması lazım, ama hukuka bakan kim, memlekette askeri idare, hâkim askerler canı ne isterse onu yapıyorlar. Ne zamana kadar bu keyfî hareketleri sürecek bakalım. Yarın tabiî itiraz edeceğiz. Savcılıktan yazılı emir gelmedikten sonra hücrelerimizi kilitlettirmeyiz. Haksız tasarruflara daima karşıyız. Bu uğurda çarpıştık. Bu uğurda idama mahkûm olduk, neden çekineceğiz. Şimdilik sırf cezaevi idare subayları müşkül vaziyette kalmasınlar diye razı olduk. Bizlere en son yapacakları eziyetler, ölümden kurtulamazsak zaten mesele yok, varsın son günlerimiz de böyle kindar bir Tümen K. ’nın şahsi arzuları namına geçsin. Kurtulur isek, sivil hapishanelere gideceğiz. [...]

Muhafız Alayı Komutanı İ. Hakkı ’nın Maksatlı Yazısı

28 Şubat 1964, Saat: 14.00

Bu gün gazeteler geldiğinde yalnız Milliyet gazetesinde bizlere ait yazılmış maksatlı bir haber okudum. O da Muhafız A. K. İsmail Hakkı ’nın 21 Mayıs şehitleri için alayında diktiği abide dolayısıyla yapmış olduğu bir konuşmayı nakletmekte. Yazı aynen şöyle:

“20/21 Mayıs gecesi karanlık emeller peşinde koşarak hürriyet ve demokrasimizi yok etmek amacı ile üç buçuk maceraperest, aldatılmışlar Ankara sokaklarına dökülmüştü. Milletin mukadderatını bitmek bilmeyen ihtiraslarına zebun etmek isteyen bu güruh karşılarında Hürriyet ve Demokrasi ilkelerine sarsılmaz bir imanla bağlanmış olan Türk Silahlı Kuvvetlerini buldu. O gün kahraman ordusu açık alınla bir imtihan vermişti. Bu sapıklarla idealistlerin boğuşması idi.”

Bu albayı gayet iyi ve yakından tanırım. Bir kere bu sözleri yazacak kabiliyette değildir. Muhakkak surette başkası tarafından yazılmış, eline verilip papağan gibi okutturulmuştu. Bu zat ben Harp Okulu K. iken 99. Tümende İskenderun ’da idi. Bir gün (30 Ağ. 961 yakındı.) ziyaretime geldi. “Aman albayım bizler Ankara ’dan uzakta kaldık. Beni hadiselerden haberdar et. Ben de Türk Silahlı Kuvvetler Birliği ’ne dahil olayım, yemin edeyim” dedi. Ben de o zaman vaz ettiğimiz prensipler üzerine kendisine yemin ettirdim. İçimize dahil ettim. Hemen akabinde Ankara ’ya tayininin yapılmasını istedi. 22 Şubat ’ı müteakip de Mu. A.K. tayin edildi. C. Gürsel ’in hemşehrisidir. Erzurumlu ’dur. O kanal ile Mu.A.K. tayin edildi. 21 Mayıs gecesi bütün birliklerini altından kaçırmış, şaşkın bir vaziyette idi. Büyük bir aşağılık duygusu içindedir. Bu sözleri kolaylıkla söyleyebilecek bir yaradılıştadır. Mahkemede şahitliğe gelmiş, birtakım yalanlar söylemiş rezil olmuştu. Hatta duruşma hâkimi Özdalga dahi kendisine ihtarda bulunmuş, hakaret etmişti. Mahkeme zabıtlarında vardır, ne biçim karaktersiz bir insan olduğu orada da belli olmuştu. Aklınca şehitlere abide dikerek kendini tanıtmak istemektedir. O gece radyoda günlük olaylar saatinde bu abide işinden bahsedildi. Ama bu konuşmaların hiçbiri yoktu.

Tamamı ile başka cümleler vardı. Demek hükûmet radyosu dahi bu albayın çirkin isnatlarını ihtiva eden sözlerini tasvip etmemiş, bültenine almamıştı. [...]

Hücreye Konulmamız İçin Yazılmış Yanlış Emir

29 Şubat 1964, Saat: 20.00

Bugün biz üç idam mahkûmunu hücrelere kilitlemek için sıkı yönetim K.lığından emir çıkartıp getirdiler. Emir kanun hükümlerine pek uygun değil, kaçamaktı ama tatbik etmeleri için hapishane idaresi ile bir anlaşmaya vardık. Halen hücrelerimizde kilitliyiz. Bana şahsen pek tesir eden tarafı yok. Verilen emir aşağıya çıkarılmıştır:

Ad.7000-17—117/64 29 Şubat 964

Konu: 3 İdam hükümlüsünün

hücrede bulundurulmaları

İlgi:

a. Sıkı yönetim K. 27.2.1964 gün ve AD=MÜŞ/868-64 sayılı emirler

b. Ankara garnizon K.lığının 12.2.1964 gün Per: 7200-64/274 sayılı hücreye alınacak mahkûmlar hakkındaki yazı.

c. Ankara garnizon K. 20.2.1964 gün ve Per: 7000-64 283 sayılı hücreye alınan mahkûmların ziyaretleri ve havalandırmaları hakkındaki yazı.

d. Ankara garnizon K. 25.2.1964 gün Per. 700-64 283 sayılı idam hükümlerinin ziyaretleri hakkında yazı.

1. İdam cezasına mahkûm edilip Askeri Yargıtay ve Türkiye B. M. Meclisince cezaları tasdik edilmiş olan 3 mahkûmun hücrede bulundurulması genel mahkemelerin infaz tatbikatına ve bu husustaki adalet bakanlığı cezaevleri genel müdürlüğünün 2 Kasım 1962 Tarih ve 29948 sayılı tamime uygun olduğundan devam edecektir.

2. Hücreye alınmış olan mahkûmların avukat ve aileleriyle görüştürülmesi teker teker görüşme yapılmak suretiyle sağlanacaktır.

3. İlgi b,c,d ’de belirtilen emirlerin bu emre aykırı hükümleri ilgi (a) ile yürürlükten kaldırılmıştır.

4. İdam veya müebbet hapis cezası alıp da, cezaları Askeri Yargıtayca tasdik edilmeyenler hücreye alınmayacaktır. Gereğini buna göre rica ederim.

Nurettin Işıldar.

P. Kd. Bnb.

1. Snf. As. Ceza ve Tutukevi Md.

Bu emri vermeye örfi idare K. Tüm. K. yetkili değildir. Çünkü usulen temyizce cezası tasdik edilen bizlerin sivil olmamızdan dolayı Adalet Bakanlığı ’na teslim edilmemiz ve sivil hapishanelere gönderilmemiz şarttır. Bunun kanun çerçevesinde tatbikatı budur. Fakat hükûmet her nedense bu yola gitmemiştir. Bizlerin hakkındaki TBMM ’nin kararı kesinleşinceye kadar. Örfi İ. K.lığın emri altında bırakmıştır. Bunun tek bir sebebi vardır. Emniyet meselesi ve taraftarlarımız tarafından sivil hapishanelerden kurtarılma imkânlarımızın tatbikinden çekinmekte ve korkmaktadırlar. Onlara göre hükûmet anlaşması şudur: Şayet cezalarımız tatbik edilirse bir gece içinde Adliye V. ’ne teslim edilip ertesi günü infazı sivil hapishanede yaptırmaktır. [...]

İkincisi bize durup durup böyle bir muameleye kalkışmalarının sebebi de sırf son anda eziyetten başka bir şey değildir. Tertipçileri de Cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar, Tüm. K. Bşk. Ali Elverdi, 28. Tüm. K. Tuğg. Burhan Ercan ’dır. İlk önce emirler 12-20-25 Şubat tarihlerinde tümenden çıkmıştır. Hatta ailelerimizle, avukatla görüşmek yasak edilmiş, havalandırma dahi tahdit edilmiştir. Biz bu usulsüzlüklere karşı koyduğumuz için, en nihayet Örfi İdare K. ’ndan son emir çıkartılmak mecburiyetinde kalmıştır. [...]

3 Mart 1964, Saat: 20.00

Yarın senato adalet komisyonu saat 10.00 ’da toplanıyor. Bizim işimizi görüşüp bir neticeye bağlayacak. Bugüne kadar bizlere yakınlarımız tarafından gelen haberlerin hepsi adalet komisyonu hakkımızda müspet

rapor vereceğidir. Çünkü aşağı yukarı bir aydır adalet komisyonundaki üyelerle taraftarlarımız devamlı surette görüştü. Bazılarından kati söz ve vaatler alındı. En az 8 müspet, 6 menfi rey çıkabilir. En iyi vaziyette 14 reyde ittifakla çıkma ihtimali var. 15 kişilik komisyondan bir tek Nihat Tarımlı (AP) idamların yapılmasını isteyen varmış. Onu bir türlü yumuşatamamışlar. Ama onu da komisyona icap ederse sokmayacaklar. Bütün hazırlıklar ona göre yapıldı. İnşallah inkisarı hayale uğramayız. Çünkü politikacılara güven yoktur. Hiçbir şey önüme kati olarak yazılı surette gelmeden verilen vaatlere inanamıyorum. Siyasetçilerden ve zayıf insanlardan çok canım yandı. [...]

Osman Deniz ’in İdam Cezası Bozuluyor

4 Mart 1964, Saat: 21.00

Bugün Senato adalet komisyonu neticelerini bekledik. Ancak saat 16.30’da dışardan telefon ile bir haber alındı. O da Osman Deniz ’in hakkında uygulanması istenen müebbet hapse tahvil haberi. Tabiatıyla şahsen çok sevindim. Çünkü ne kadar az zayiatla neticeyi kapatırsak o kadar iyi olur. Hem de ben vicdanen rahatlarım. Ben asılsam dahi ilerde benim yüzünden can kaybına uğramış insanların aile ve efratları benim hakkımda, geride bıraktığım aileme hiçbir tarizde bulunamazlar. Onun için şu anda tek kişinin mes ’uliyetini taşımaktayım o da Fethi Gürcan. İnşallah o da Senato ’da kurtulur. Bu suretle her türlü vicdani mes ’uliyetten kurtularak, rahat olarak yaşarsam yaşarım, ölürsem de aynı gönül huzuru içinde hayata veda ederim.

Fethi ve benim hakkımda ne karar verildi bir şey öğrenemedik. İki şık var; ya netice hakkımızda menfidir, yakınlarımıza haber vermediler, yahut da henüz kati netice alınamadı. Çünkü Senato Adalet Komisyonu yarın saat 15.30 ’da yine toplanıyor. Bunu da şöyle kıymetlendiriyorum: Bugün karar verilmiştir, yarın komisyon raporunu hazırlayıp imza edeceklerdir. Yahut kati netice için oylamayı yarına zaman kazanıp lehte bir hareket olarak üyelere bir gece daha düşünme imkânı sağlamış olabilirler. Her ne hal ise ikimiz hakkında bir mücadele cereyan ettiği belli. Yarınki gazeteler meseleyi çözecektir. [...]

5 Mart 1964, Saat: 16.00

Bugün gazeteler geldi. Durumumuz aydınlandı. Tahminimin % 50 ’si aşağı yukarı çıktı. Politikacılara güvenmediğimi en yeni olarak 3 Mart 964 tarihli yazımda da belirtmiştim. Çıktı. Zaten politikacı demek çok cepheli, sözüne güvenilmez bir insan demektir. Bir kere daha bunu son defa hareketlerile ispat ettiler. Senato Adalet Komisyonu 13 kişiden ibaretti, kati olarak hakkımızda müspet olarak oy kullanacaklarına söz verenler şunlardı:

1. Mucip Ataklı, 2. Kadri Kaplan, 3. Osman Sarıgöllü (AP) aynı zamanda komisyon başkanı, 4. Fikret Turhangil, 5. Cemal Bulak (Bağımsız), 6. Şeref Kayalar (AP) 7. Selahattin Üner (AP).

Müspet rey vereceklerini vaat edenler de:

1. Nusret Tuna, 2. Zihni Betil (CHP), 3. Rıfat Öçtem (Bağ.), 4. Kamil Çandaroğlu (CHP), 5. Muammer Obuz (CHP), 6. Amil Artus (Kontenjan Senatör), 7. Osman Cahit Erkut (AP).

Aleyhte oy vereceğim diyen Nihat Pasinli (AP) idi. Bu duruma göre karar veren komisyon 12 kişi olarak toplanmış, Cemal Bulak, Şeref Kayalar, Osman Cahit Erkut komisyona gelmemişler. Hakkımda verilen reyler şöyle dağılmış: Lehimde rey verenler: Mucip Ataklı, Kadri Kaplan, Muammer Obuz (CHP), Rıfat Öçtem (Bağımsız), 4 kişi. Çekimser kalan; Osman Sarıgüllü (AP), aleyhimde rey veren senatörler: 1. Nusret Tuna, 2. Zihni Betil (CHP), 3. Kamil Candaroğlu (CHP), 4. Fikret Turhangil, 5. Amil Artus, 6. Nihat Pasinli (AP), 7. Selahattin Üner. 7 kişiden ibarettir. Bu oylamalara göre 2-3 kişinin aleyhte ve çekimser kalışı ile komisyonda ölüm cezasından kurtulamamışım. Eğer bu politikacılar her işlerini bu kadar ince tartıp vicdanları ile hareket ediyorlarsa diyeceğim yok. Hele şu Adalet Partisi Senatörleri, hem teminat veriyorlar hem de insanı arkadan hançerliyorlar. [...] Bir insanın ölümü hakkında bu kadar ısrar ve istekle rey kullanan insanlara şaşıyorum. Acaba hangi yabancı ideolojiye sahip olarak ihtilâl yapmıştık. Komünist mi idik, canavar gibi kan dökerek mi hareket etmiştik? Bu tip ihtilâl yapan, yabancı devlet hesabına hareket eden, Vatanı satan, Vatana hıyanet eden insanlardan hiç farkımız yok mu idi? [...] Demek ben bütün iyi düşüncelerime karşı politikacının menfaatini sarstığım için bu hareketlere maruz kalıyordum. [...] Şimdi bu merhaleyi de zayiatla aştık. Artık Senato umumi heyetinde akıbetimiz yeniden tayin edilecek.

9 Mart 1964, Saat: 20.00

Hapishaneye girdiğimizden beri hareketleri ile bizlere elinden gelen her türlü müşkülatı gösteren eziyet etmekten zevk duyan sadist ruhlu Cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar ani bir emir ile vazifesinden uzaklaştırıldı. Bu suretle sacayağı olarak çalışan ekibin bir bacağı kırıldı. (Sac Ayağı: Tüm. K. Burhan Ercan, Kur. Bşk. Ali Elverdi, Cezaevi Md. Bnb. Nurettin Işıldar

’dı.) Fakat bu uzaklaştırılış kendisi için beklenilmeyen bir hadise idi. Çünkü küçük dağları ben yarattım edası ile hapishanede yapmadığı fenalık yoktu. Allahsız bir gardiyan başı idi, tam manası ile. Son olarak bizi, yani idamlıkları hücrelere kapattırmak için triosundan emir çıkartmaya muvaffak olmuştu. Hâlâ da onun sayesinde kilit altındayız. Ama Allah razı gelmedi. Şimdilik hafif olarak cezasını gördü.

Cumartesi günü Tümene çağrıldı. Gidiş o gidiş, allahısmarladık diyebilmek için cezaevine bile göndermediler. Neye uğradığına şaşırmış bir vaziyette işten el çektirdiler. Ayrılışı hakkında çeşitli rivayetler var:

1. Cezaevi kantininde suistimal yapmış.

2. Her gün askerlerin tayınından 3 adet evine götürüyormuş. (Bu mevsuk şahitleri var.)

3. Bizim eve bir avukat meselesinin çözmek için Cuma akşamı telefon etmişti. Evin telefonu devamlı olarak dinlendiği için belki bunu bahane edip örfi idare k.lığı vazifesinden uzaklaştırılmıştır diye tahmin ediliyor.

4. Bunların haricinde daha büyük iyi olmayan bazı hareket tarzları olmuş ki herhalde onun için hemen mecburi izin verilmiş.

Her ne hal ise, sadareti sona erdi. [...]

Senato ’da Oylama

10 Mart 1964, Saat: 15.00

Bugün şu anda senatoda bizlerin ölüm cezalarının tatbik edilme veya edilmeme kanun tebliğini görüşecek. Lehimize bir netice alınacağına dair herkes müttefik, ama netice politikacının reylerine bağlı, şimdiye kadarki iyi temennilerin hiçbiri çıkmadı. İnşallah bu sefer böyle olmaz. Netice hakkımızda nasıl hayırlı ise öyle olsun. Bugünkü Zafer gazetesinde Senato Adalet Kom.idam hükümleri hakkında muhalefet şerhi veren Tabiî Senatörlerden Mucip Ataklı, Kadri Kaplan ’ın şerhlerini okudum. Çok beğendim. Her şeyi belirtmişler. Bu fikirler üzerinde hâlâ Senato ölüm hakkında ısrar ederse ben ne diyeyim.

Mucip Ataklı ’nın Muhalefet Şerhi:

“İdam cezaları şahıslar için müebbet hapisten daha az ıstırap vericidir. Buna mukabil o şahsın yakınları ve ona bağlı olanlar kin ve intikam hisleriyle cemiyet içersinde zararlı faaliyetleri idare veya bu faaliyetlere alet olmaktan kendilerini kurtaramayacaklardır. Ayrıca cezanın infazının bir ibreti müessire sağlamasını düşünmek de kanaatımızca mümkün değildir. Çünkü idealistler için hiçbir ceza ibreti müessire olamaz.

Talât Aydemir, Fethi Gürcan, Osman Deniz ve Erol Dinçer haklarındaki idam cezalarının infazının memleketimiz ve milletimiz için sosyal fayda sağlamayacağına, bilakis zararlı olacağına inanıyorum.”

Kadri Kaplan:

“Cezaların infazının bir ibreti müessire teşkil edeceğini iddia ve ispat etmek pek güçtür. Tarih ve yaşadığımız devir aksine delillerle dolu canlı şahittir. Sosyal ahlak yönünde müessir olan bu müessesenin siyaset yönünde işlemediği bir gerçektir. Açık rejim ve topyekün kalkınma yolunu benimsediğimize göre, bunun bütün icapları ile uygulanması ancak zararlı düşünce ve faaliyetleri önleyecektir.”

Bunlar tarihe mal olmuştur. Ama politikacılar bakalım ne diyecekler. Sabırla birkaç saati geçirmekteyim.

11 Mart 1964, Saat: 14.00

Dün idam cezaları hakkında kanun tasarıları Senatoda görüşüldü. Ancak Senato görüşmeleri hakkında gece meclis saati 22.00'ye kadar haber alamadık. Meçhulat içinde kaldım. En fazla üzüldüğüm bir gün oldu. Çünkü çok çalışılmış Senatodaki insanlar iyice hazırlanmışlardı. Aksi bir karar çıkarsa herkes gibi ben de artık hiçbir şeye hiçbir vaade inanmayacaktım. Hâlâ da bu fikrî taşıyorum. Gece radyodan görüşmeleri dinledik. İlk önce verilen AF ve cezaları indirme kanun teklifleri görüşülmeye başlandı. Söz alan bütün hatipler idam cezalarının yerine getirilmemesi hakkında fikirlerinin belirttiler. Tamamı ile lehte konuşan hatipler: 1. Kadri Kaplan, 2. Sabri Çağlayangil (AP), 3. Yusuf Demirdağ (AP), 4. Osman Sarıgöllü (AP), 5. Fikret Turhangil (AP), 6. Hüsnü Dikeçligil (AP), 7. Hasan Uzun (Bağ.), 8. Enis Kama (Bağ.). Lehte olarak fikir beyan edenler Sahir Kurutluoğlu (CHP), Nüvit Yetkin (CHP). Bazı kelimeleri aleyhte şüpheye düşüren Kom. Sözcüsü Zihni Betil (CHP). Başka da söz alan olmadı. Müzakereler bir neticeye bağlanmak üzere devam edecek. Saat 14.00 'te başlıyor. Dünkü oturumun gayet iyi şartlar altında cereyan ettiği belli idi. Senatoda bir bütünlük havası vardı. Lehte bir hava esiyordu. İnşallah bugün de o durum muhafaza edilir. Bir aksilik olmaz ise lehimizde bir karar çıkacağı % 90 gibi gözüküyor. Çünkü AP 'lilerin konuşması bana ümit verdi. Senato 'da 69 üyesi var. Bizleri tam destekler ise büyük rey çoğunluğu sağlarız. CHP 'liler hiç rey vermese de olur. Ama onlarda da bir dönüş hissediliyor. İnşallah yanılmam. Kati durumumuz 3 saat sonra belli olur. Ümitle saatlerin geçmesini bekliyorum.

Senato 1. Müzakerede İdam Hükmünü Onaylıyor

12 Mart 1964, Saat: 09.30

Dün senatoda durumlarımız kati neticeye bağlandı. Maalesef senatodaki partiler ve şahıslar hakkında rey kullanma bakımından yaptığım tahminler yanlış çıktı. Fethi Gürcan ile benim idam hükmümü senato birinci müzakeresinde tasdik etti. Bu tahminlerimi, bizlere getirilen vaat haberlerine, mantıklı olarak, iyi niyetle insanları normal düşünen mahluklar olarak kabul ederek, Senato ’daki lehte konuşmaları kıymetlendirerek yapmıştım. Politikacıların ne kadar iki yüzlü, ne kadar sandalyesever, ne kadar iktidarsever olduklarını, kin-intikam hislerinin nasıl pervasızca belli ettiklerini bir daha gördüm. Söz alan hatiplerden bir-iki kişi hariç hepsi idam cezalarının infaz edilmemesi hakkında konuştular. Fakat oylamaya gelince herkes peşin hükümlü geldiği için bildiklerini okudular. Komisyonun hazırlamış olduğu raporu aynen kabul ettiler. Kürsüde ne söylenir ise söylensin, onlar komisyon raporuna, komisyon sözcüsünün ağzına bakarak oylarını kullanıyorlar. Senato ’da Adalet Partisi 69 kişi idi. 27 Mayısçılardan intikam almak için reylerini aleyhte kullandılar. CHP malum hükûmet teklifini destekliyor.

Netice: Hukuk, insani, vicdan hükümleri işlemiyor. Şahıslar hedef tutularak ölümüne ısrarla karar verilmesi için oylar kullanılıyor. Hele bir senatör Sadık Artukmaç CKMP idam hükümlerinin yerine getirilmemesi anayasaya aykırıdır diye iddia etti ve kati şekilde ölümümüzü istedi. Bu zavallı acaba hangi mektepten mezun, okuduğunu anlamayacak kadar cahil. Önünde millet meclisinde Erol Dinçer hakkında, senatoda Osman Deniz hakkında yapılan tatbikatları dahi göremeyen bir insan. Tabiî bu gibi insanların oyları ile her türlü yanlışlık, haksızlık ve karışılık içinde insan hayatları da ortadan kalkabilir. TBMM idam cezalarını yerine getiren cellada emir veren bir yer değildir. Eğer her mahkemenin verdiği ölüm cezaları aynen uygulanacaksa, kararların TBMM ’den geçmesine usulen zaman kaybedilip, resmi geçit yaptırılmasına ne lüzum var. TBMM de Anayasanın 64. maddesine göre bir nevi yargı organı vazifesini görmektedir, netekim Osman Deniz ve Erol Dinçer hakkında tatbikatı da en taze şekilde böyle olmuştur. Aleyhte hissî konuşmasını bilir, lakin Senatör olarak vazifesinin ne olduğunu bilmez. İşte

tipik politikacı. Dünkü sahne de bu gibi zihniyetteki şahısların düşüncelerile aleyhimize kapandı. Sağlık olsun.

Komite Arkadaşları İdam Cezasının Lehinde Oy Kullanıyorlar

Kararı nasıl öğrendim, bende acı bir iz bıraktığı için yazamadan geçemeyeceğim. Ben, Fethi Gürcan, Osman Deniz ayrı bir bölmede ayrı ayrı hücrelerde yalnız olarak yatıyoruz. Saat 17.00 ’de Senato görüşmeleri bitmiş olması gerekiyordu. Hücrede kilitli idik. Saat 17.05 ’te ana bölme kapısı şiddetle vuruldu. Haber beklediğim için, gayri ihtiyari hücreden yanımdaki Osman Deniz ’in hücresine baktım. Hv. Bnb. Cemal Özdemir (kendisi ile mahkemeden beri konuşmuyorum, tek odur), P. Yzb. Gökalp Kasapoğlu, Osman Deniz ’e yavaş yavaş bir şeyler söylüyorlar, gülüyorlar, belli ki onun hakkında iyi haber alınmış müjdeliyorlar. Derhal benim ile Fethi Gürcan ’ın durumunun tasdik edildiğini anladım. Onlar acele olarak çıkıp gidince Osman Deniz ’e şüphelendiğim için sordum, “Haber iyi ise de, kötü ise de bildir” dedim. İnkâr etti sakladı. Bana bir şey söylemediler. “Yeni Sabah gazetesini istediler” dedi. Halbuki cereyan eden hadiseyi ben yakınen görüyordum. Bu gelen her iki arkadaş da bana kızdıkları için nispet yapar şekilde sevinçlerini belirtiyorlardı. Bu çirkin ahlak dışı harekete idam cezasının tasdik haberinden daha çok üzüldüm.

İnsanlar hiç belli olmuyor. Kötü hislerini derhal fırsat yakaladıkları anda kullanıyorlar. Onun için bu iki arkadaşa yaşasam da, ölsem de hakkımı helal etmem. Beni hareketleri ile çok üzdüler. Nihayet 18.30 ’da kilitlerimizi açtılar. F. Gürcan gidip hakiki durumu Nö. Amirinden öğrendi. Osman Deniz ’in yengesi telefon ile kurtulduğunu bildirmiş, Cemal de gelip Osman ’a. Onun bildiği meydana çıktı. Her şey aydınlandı. Yalan söyleyenler, nispet yapma sevdasında olanlar utansınlar. Hiçbir şey gizli kalmayacağı gibi de 1,5 saat sonra bu da anlaşıldı. Yok yere üzüldüğümüz ile kaldık, bu da hapishane ruhiyatı işte, Allah bize eziyet çektirenlere aynen çektirsin, başka bir şey istemem.

Şimdi gazeteler geldi. Oylama neticelerine baktım. Senatörler hakkında ne kadar tahminlerde yanıldığımı bir kere daha anladım. Hayal peşinde geziyormuşuz. Ekspres Gazetesi: “Oylamada CHP tamamı ile AP, CKMP, YTP ’li senatörlerin bir kısmı ile tabiî senatörlerden 10 kişi aleyhte oy

kullanmış.” Şahsım hakkında oylama ise 126 oy, 80 senatör beyaz, 25 senatör kırmızı oy, diğerleri boş, çekimser çıkmış.

Tabiî senatörlerden lehimde oy kullananlar: Mucip Ataklı, Kadri Kaplan, Emanullah Çelebi, Muzaffer Yurdakuler, Mehmet Özgüneş. Diğerleri ya gelmemiş, ya aleyhte ya da çekimser oy kullanmışlar. Artık bu durumu gördükten sonra partilere bir şey demeye yüzüm kalmadı. En yakın arkadaş diye tanıdığım Osman Köksal, Sezai Okan ölümüm için oy kullandıktan sonra ne diyebilirim. Bunlar 1956 ’da komiteyi kurduğum zaman, çekirdeğini teşkil eden iki arkadaşım idi. Şimdi Robespier, Danton rolündeler, ne acayip, diğer insanlar menfaatleri uğruna ne kadar değişebiliyorlar.

En Yakın Diye Tanıdığı Silah Arkadaşının Vefası (!)

Mamak, 16 Mart 964

Tabiî Senatör Osman Köksal,

Benim ölümüm için Senatoda kullandığın olumlu oyuna çok teşekkür ederim. Benden artacak olan ömrümün de senin ömrüne eklenmesini Allahımdan dilerim.

Talât Aydemir

Neden intikamcı kesiliyorlar acaba? Ama unutmasınlar ki Robespier gibileri de giyotinden kurtulamamışlardır. Şimdi buradan anladığım bir şey var: Biz 21 Mayısçılar yalnız siyasî parti elemanlarının intikam cephesinde değiliz. Topyekün bize karşı teşekkül etmiş menfaatleri sarsılan bir intikamcı cephenin karşısındayız. Bunun için maalesef 27 Mayıs ’ı hedefine vardırmak için 27 Mayıs ’tan sonra elde silah şahıslarını koruduğumuz, 13 Kasım ’da hayatlarını kurtardığımız, 27 Mayıs İhtilâlinin meşruluğunu sağlayacak faaliyetlerinde destekçiliğini yaptığım 27 Mayıs MBK komite arkadaşlarım da dahillermiş. Ancak bu gün her şeyi çıplaklığı ile anladım. Fakat ne oldu kendileri ziyan ettiler, bu tutumları ile kendi kendilerini inkâr ettiler, vefa duygusundan yoksun olduklarını gösterdiler. 13 Kasım ’dan beri ordunun gözünden yavaş yavaş düşe düşe zinde kuvvetlerde itibarlarını kayb ede ede bir hal olmuşlardır. Kırk yılda ellerine bir fırsat geçmişti, o da eski gerçek 27 Mayısçı arkadaşlarını desteklemek, onlara oyları ile destek olmak. Bu fırsatı tam tersine İ. İnönü ve CHP hükûmetine yaranmak, oraya bel bağlamak maksadıyla kullandılar. [...] Bir müddet sonra iktidara gelecek intikamcı partilerden nasıl darbe yiyeceklerini, hangi akıbetlere maruz kalacaklarını yaşayanlar göreceklerdir. [...] Adnan Menderes ’e karşı ihtilâl yapan bu zatların bazıları onun asılması için rey kullanmamışlardı, ama omuz omuza silah arkadaşlığı yaptığımız, beraber ölüm yolculuğuna çıktığımız bu arkadaşlar benim ölümüme oy kullandılar. Demek ben onlar için ne kadar kötü insan haline gelmişim. Halbuki bugünkü durumlarının sağlanmasında, hayatlarının kurtulmasında benim hiç mi hissem yok?

Nankörlüğün bundan iyi misali olamaz. Allah bu tip insanları nasıl biliyor ise öyle yapsın. Çünkü ben bu şahıslar hakkında 21 Mayıs ihtilâl sonrası için hiç kötü bir şey düşünmedim. Aklımdan bile geçmedi. Hatta geçici olarak kurulacak milli meclise üye olarak vazife verilmesini tasarladım. Ben ne yolda imişim. Onlar şimdi ne yoldalar. Ne garip dünya. En büyük hâkim Allah benim de düşüncelerimi biliyor onlarınkini de. Demek bu yakın zannettiğim arkadaşlarımdan da böyle acı bir darbe yemek kısmetimde varmış. Allah benden artan ömrümü, ölümüm için oy kullanan Osman Köksal gibilerine ikram etsin. Yalnız bir şartla, yaşadıkları müddetçe bu gibiler vicdan azabından kurtulamasınlar. Başka bir şey diyemiyorum.

Bir de YTP senatörü İhsan Hamit Tuğrul lehimizde konuşurken, "Ben 20/21 Mayısçıların kara listesinde olduğum halde AF 'larını istiyorum" diyor. Bu da nereden çıktı. Bizler hiçbir surette hiçbir şekilde kara liste tanzim etmiş insanlar değiliz. Asla böyle bir şey yoktu. Olsa idi mahkemede çıkardı. Hiçbir suretle aklımdan geçmeyen bir şey ve ne tanırız bu zatı. Kimler uydurma listeler ve propagandalarla aleyhimizde rey kullandırmak için böyle vasıtalara baş vurmuş iseler, o alçaklar hesabını versinler. Böyle bir şeyi asla kabul etmiyorum. Bu gibi propagandalara inanıp da aleyhte intikamcı hırs ile rey kullananlara da şaşarım. Bizler 27 Mayıs 'ta olduğu gibi parlamento üyelerine bir Yassıada tahsis etmeyecektik. Bilakis o izleri silmek için, eğer muvaffak olsa idik, birliği beraberliği kurmak için parlamento üyelerine sabahleyin yalnız evlerine ve eski işlerine dönmelerini isteyecektik. Genel bir af ilan ederek de ırza, devlet kasasına sataşmışlar hariç herkesi af edecektik. Bütün mahkûmlara da yeni nüfus kayıtları tayin ettirecektik. İşte bizim düşüncelerimiz parlamento üyeleri ve mahkûmlar hakkında bu idi.

Bu gibi şeyleri okudukça aklım duruyor. Demek menfi propaganda (ekseri CHP mensupları yapar) ne kadar kuvvetli bir silah ki senatör geçinen bu zat da inanmış. [...] Şimdi bu anda ölüme bir adım daha yaklaşmış vaziyetteyim. Senatonun ikinci oylamasında hiçbir şey değişmez. Zaten parlamentoda şansım yok, herkesin gözüne batan bir dikenim. Yok olmam için parlamento üyeleri yarış ediyor. Son olarak C. Gürsel dahi veto etse, bugünkü zihniyete göre yeniden parlamento görüşmelerinde bir netice çıkacağına inanmıyorum. [...]

13 Mart 1964, Saat: 20.00

Üzücü hadiseler her gün üst üste gelmeye başladı. Bu günde temyizden son defa cezaları tasdik edilen 12 arkadaşım Yozgat ve Çorum sivil hapishanelerine gönderildiler. Bu ayrılık hepsinden acı ve hüzünlü oldu. Çünkü son yolcu ettiğimiz kafile idi, içinde bana en çok yakınlık gösteren bir ağabey gibi muamele eden Cevat Kırca vardı, o da gitti. İlk defa bugün kendimi çok yalnız hissettim. Çok üzüldüm.

Arkalarından hapishane idaresi bizi üç kişi olarak Fethi Gürcan, Osman Deniz ayrı bir bölmede hücrelere kilitlediler. Artık yemeklerimizi dahi hücrelerimizde yiyeceğiz. Kilitler açılmıyor. Gittikçe yalnız kaldıkça tam ölüm hücresi şartları tatbik ediliyor. 15 gündür avukatlarımızla bile görüştürmediler. Tümenden müsaade etmiyorlar, her defasında bir bahane ile atlatıyorlar. Biz ölüme yaklaştıkça bizden intikam almak isteyenler de sinsice her türlü faaliyetlerini gösteriyorlar. Bu hafta bakalım ailemiz ile görüştürecekler mi yoksa ona da bir bahane bulacaklar mı? Belli olmaz belki de görüşemeyiz. Her türlü şey beklenir. İşte o zaman fena halde sıkılacağım. Onları haftada bir de olsa görmek insana büyük bir kuvvet veriyor. Ölüm bir şey değil ne zaman olsa mukadder. Yalnız böyle taksit taksit ölüme yaklaştırılmak hoş bir şey değil. Ama ne yapalım bu yolun yolcuları her şeye tahammül edecek. Ben de ediyorum.

Cevat Kırca ile yüz yüze gelip üzüntümden konuşamayacağım için bir kart verdim, imzalı olarak. Ona vasiyetim yerine geçer.

Sevgili kardeşim C. Kırca 10 Mart 964

1. Yaşarsam hiçbir mesele yoktur, irtibatı muhafaza ederiz.

2. Ölürsem intikamımı alacağından eminim.

3. Çoluğum, çocuklarım, damadım sana emanet, elinden gelen her türlü yardımı esirgemeyeceğine inanıyorum.

4. Arkamdan kimseye söz söylettirme. Şayet hatıratım yayımlanırsa tekzip eden soysuzlar çıkarsa gerekli açıklamaları sen ve bana inanan arkadaşlara yaptırtırsın.

5. Bundan sonra artık bayraktarlığı siz yaparsınız.

6. Vasiyetim yazılı olarak bırakılmıştır. [...] imkân olursa hepsi yerine getirilmelidir.

7. Sana ve Kırca ailesine sıhhat ve saadetler diler, hayatta her sahada mes ’ut, bahtiyar ve muvaffak olmanı dilerim.

8. Ölünceye kadar beraberiz. Kardeşim sana son sözümdür.

İMZA

Şimdi artık hapishanede tamamı ile yalnız hayat süreceğiz. Bakalım ne zamana kadar, daha neler çekeceğiz. [...] Beklediğim hayırlı günler gibi geliyor bana. İ. Pş. hükûmeti Kıbrıs meselesinden dolayı iç politikada çok sıkışık durumda. 2-3 gün yeni bir fırsat var. Şayet iyi kullanamaz ise büyük bir fırsat daha kaçıyor.

Kıbrıs Davası Devam Ediyor

Kıbrıs hakkında yeni ve önemli bir durum var. Bakalım enerjik bir karar ile bu durumdan istifade edebilecek mi. Şayet edemez ise çok yıpranmış olarak ayakta durmak çabasında kalacak.

Her sahada milletin sabrı tükenmiş vaziyette, Türkiye iyi günler yaşamıyor. Dün İstanbul ’da başlayan gençlik hareketleri iyiye alamet değil. Hükûmet pasifliğinde devam ederse bu gibi hareketler başka istikamet alabilir. Çünkü dünkü zorla yapılan miting hükûmetin tutumunun güvensizliğinden doğmuştur. Gençlerin taşıdığı pankartlardaki ifadeler onu gösteriyor. İkincisi de gençler emniyet kuvvetleri ve örfi idare askerleri ile çarpışmışlar, epey de coplar ile dövüldüğüne göre hükûmetin hoşlanmadığı ve kontrolünün haricinde yapılan bir hareket olduğu belli. Buna mukabil hemen bugün Ankara ’da güdümlü bir gençlik mitingi tertip ettirildi. Gençlerin hükûmete güvenini bildiren pankartlar taşıttırıldı. Radyolardan ilan edildi ama gençlerin hakiki duyguları bence bu olmasa gerek. Bakalım neticesi nerede kesilecek, kontrole alınabilecek mi? Daha belli değil.

Halbuki İ. İnönü hükûmeti 11 Mart 964 ’te mecliste 22 oy farkı ile Kıbrıs siyaseti hakkında güya güvenoyu almıştı. Dış politikada 22 oy farkı ile güven alan bir hükûmet eğer Kıbrıs meselesinde kendini ataletten kurtaramaz ise fazla dayanacağını zannetmiyorum.

Eskiden beri Türkiye Cumhuriyeti ’nde dış konularda bütün partiler ve bütün vatandaşlar büyük bir beraberlik havası gösterirlerdi. Fakat İ. İnönü hükûmeti bugün bunu sağlayamamaktadır. Çünkü Kıbrıs ’taki katliamlar başlayalı 83 gün olmuştur. Hükûmet can kayıplarını önleyecek hiçbir tedbir almamış ve adada bulunan İngiliz müttefikine de aldırtamamıştır. Masa başı müzakerelerinde de hep başarısızlıklar çıkmıştır:

1. Dış politikada perişanlık, Kıbrıs davasında yenilgi.

2. İç politikada iki kampta olan partiler TBMM ’de birbirlerinin gözlerini oymakta. Millet Meclisi çalışmamakta, her gün müzakereler yarıda kalmakta.

3. “Reform” kelimesi altında vergi zam kanunları millet meclisinde askıda. Bütçe çıkmış fakat iç finansmanı sağlayacak zam kanunları arkadan çıkarılmak üzere çabalamakta.Muhalefet tam karşıda olarak her şeyi kösteklemekte.

4. Millet Meclisine milletvekilleri, Senatoya senatörler çoğunlukla gelmemekte. Radyo ilanları ile vazifelerine davet edilmekte.

5. Dış yardımdan artık haber edilemez bir vaziyette. Çünkü devlet iktisaden çöküntü içinde, müttefiklerimiz Avrupa devletleri artık müflis Türkiye ’ye çok nazlı olarak el uzatmakta.

6. Hayat pahalılığı, işsizlik artmakta.

7. Gericilik büyük revaçta, istediği gibi dini istismar ederek güçlenmekte. Hükûmet seyirci olarak bakmakta.

8. Küçük partilerden CHP ile işbirliği yapanlar fesh edilmek için çare aranmakta.

9. Memlekette büyük bir huzursuzluk havası esmekte.

10. Ordunun genç kuşakları, üniversite kıpırdanmakta. Buna rağmen İ. İnönü iki ana şehirde yerleştirdiği örfi idarelerle matbuatı baskı altında tutarak, vatandaşlarda terör yaratarak, sık sık kumandanlarla toplantılarla görünüp, Muhafız A. himayesinde Çankaya Köşkü bahçesinde gezerek, gazetecilere yaptığı küçük, müphem açıklamalar ile hükûmeti idare ettiğini millete göstermekte.

Yalnız Türkiye parlamentosunun birleştiği bir tek nokta vardır: Aydemir ile Gürcan ’ın asılması için hevesle rey kullanmakta. İşte 13 Mart 964 ’te Türkiye devletinin acıklı hali.

“Hürriyet içinde planlı kalkınma” sloganı ile iktidarı bir an evvel eline geçirmek için çırpınan CHP ve liderinin muhalefette iken 6 ay içinde memleketi güllük, gülistanlık idare edeceğim diyerek hükûmeti 1961 Ekim ayında eline alan CHP üç senedir icrai saltanat ediyor, ama memleket bir arpa boyu ileri gidemedi.

Millet paramparça bölündü. İ. Pş. hayatı boyunca hiçbir zaman birleştirici-toplayıcı olamamıştır. Daima parçalayıcı entrikacı metodlarla kuvvet muvazenesi tesis etme yolunu tercih ettiği için Türkiye bu hale gelmiştir.

Dış siyasette milli bir dava olan Kıbrıs meselesinde birleşemeyen siyasî partilerden istikbalde her partinin menfaatini ilgilendiren hususlarda birleşeceklerine inanabilinir mi? Demokraside siyasî partiler kaçınılmaz bir unsurdur. Fakat Türkiye ’de bu gibi doktrinsiz, fikirsiz menfaatla kurulan partiler ile olmaz. Dedik, bugünkü akıbete uğradık. [...]

Muhafız Alay Komutanlığı ’nda Yeni Düzenleme

17 Mart 1964, Saat: 15.00

Bugünkü Milliyet gazetesinde bir haber okudum. Muhafız alayına tayin edilecek kumandan ve subaylar hakkında personel talimatına bazı esaslar koymuşlar. Tayin edilecek subaylar en az üç yıl kalacak, A. K. isterse derhal değiştirilecek. A. K. Kadro mülahazası olmadıkça değişmeyecek. Bu gibi özel tedbirlerin ne için alındığı malumdur. Güya herhangi bir ihtilâl hareketini Ankara ’da bu alay ile önlemek. Bu alaya hükûmete bağlı subaylar tayin ettirilerek, bazı menfaatlerden faydalandırılarak, güya rejimi koruyan birlikler meydana getirmek düşüncesi ile hareket edilmektedir. Zayıf hükûmetlerde bu gibi tedbirlerin işlemediği defalarca görülmüştür, ama şimdilik yapacak da başka bir şey kalmamıştır. Demokrat Parti zamanında da aynı yola baş vurulmuştu, ama neticenin ne olduğu 27 Mayıs 960 ’ta görüldü.

Demokrat Parti zamanında Muhafız A. K.lığına en sadık A. K. olarak Refik Tulga tayin edilmişti. Generalliğe terfi ettiği halde bir kombinezon ile Başyaverlikte bırakılarak alay üzerinde nüfuzu sağlanmak istemiştir. O zaman Celâl Bayar ’a en sadık gözüken, her yerde hürmetle paltosunu tutan, çantasını taşıyan Refik Tulga, Celâl Bayar sadarette iken iyiliğini gören, Yassıada mahkemesinde eski efendisi hakkında nasıl nankörce ifade verdiği artık tarihe geçmiştir.

İkinci olarak bu olaya sadık kumandanlar tayin ettirmek sevdasında olan iktidar tamamı ile gaflete getirilerek bizim komite üyemiz Osman Köksal ’ı zamanında oraya tayin ettirmişizdir. Osman Köksal da 27 Mayıs 960 ’ta korkması, çekinmesine rağmen son anda köşkü kuşatan pek cüzi birliklere, alayı bir kurşun atmaksızın teslim etmiştir. Yassıada mahkemesinde de Celâl Bayar ’a en ağır suçları yükleyen sadık muhafız A. K. olmuştur. “Harbiye ’yi imha planı, Harbiye ’yi tenkil planı” diye belki de, günahını almayayım, hayali planlar ifşa etmiştir. MBK idaresi zamanında hem komite üyesi ve hem de aşağı yukarı bir tümene yakın kudretle silahlara sahip Muhafız A. K. ’lığı yapan Osman Köksal 6 Haziran 961 ültimatomlu yaptığımız ihtilâlde tam cephemizde olduğu halde kıpırdatmamışızdır.

Kuvvet bir mana ifade etmez. Yürek ister, kararlı insanların önünde kof kuvvetler erir. O günlerde 28. Tüm. Top. K. ’lığından bir Top. bataryasını Çankaya Köşkü ’ne karşı mevziye koyduk. Şayet Muhafız A. herhangi bir suretle bizim kuvvetlere karşı gece veya gündüz bir hareket yapmaya kalksa idi, bataryanın ilk ateşi ihtar mahiyetinde Çankaya ’nın solundaki boş tepelere yapılacak, eğer A. K. bundan ders almaz ise bataryanın ateşi bir anda köşke çevrilecekti. Binlerce insan da yok yere belki de şehit edilecekti. Bu haber de Mu. A. K. ’lığına o zaman ulaştırılmıştı.

Bundan hariç en buhranlı bir günde Osman Köksal dayatıyordu. Gündüzün iki tane jete köşkün üzerinde yalama uçuşu yaptırdık, Osman Köksal ’ın hanımı fenalıklar geçirerek bayıldı, subay lojmanlarının kiremitleri uçtu. Ondan sonra pabucun pahalı olduğunu gören Osman Köksal efendi C. Gürsel ’e sığınarak yüksekten atışlarını bırakarak kuzu gibi dediklerimizi yaptı. Bunlar yaşanmış tarihi hadiselerdir.

22 Şubat 1962 gecesi, Bnb. Fethi Gürcan yanında Sv. Üsteğ. Turgut Saltoğlu, Üsteğ. Erol Dinçer, astsubay Münip Tepeci ve bir iki kişi ile koca alayı bastı, vaziyete hâkim oldu, sabaha kadar da bütün alay subayları Fethi Gürcan ’a itaat ettiler. Gık diyemediler. Fethi Gürcan sabahleyin harekâtı isteği ile bıraktı. 21 Mayıs 1963 İhtilâlinde de Muh. Alayı ’nın durumu malum. Sv. grubu, Meclis Muh. Tab. bizim safımızda harekâta katıldı.

Köşkteki kısmı da gün doğmadan, biz harekâtı bırakmadan hiçbir şey yapamadı. Çünkü içindeki subayların % 50 ’si de bizdendi. Hâlâ da öyledir. Onun için bu gibi personel tayini inhisarcılığı ile hiçbir netice elde edilmez. Boş şeylerdir. Esas olan genç kuşaklardaki subayların beslediği fikri, ruhu anlamak, ona göre güvenilir kumandanlar ile orduyu düşmüş olduğu bu politika çamurundan kurtarmak lazımdır.

İkincisi de geçenlerde Genelkurmay Bşk. Cevdet Sunay yaş haddine uğradığı halde, Bakanlar Kurulu kararı ile emekliliği bir sene sona bırakılarak uzatıldı. Demokrat Parti de Rüştü Erdelhun ’a aynı iltifatı göstermişti. İktidarlarda bu hastalık halindedir. Aman bu gibi kendilerine sadakatle hizmet ettiklerini zannettikleri insanları bırakmak istemezler. C. Sunay Adnan Menderes zamanında, Genelkurmay II. Başkanı değil mi idi? O gün aynı sadakatle anayasayı çiğnedi diye idam edilen Menderes ’e aynı huluskârlıkla, şimdi İ. İnönü ’ye yaptığı gibi hizmet etmiyor muydu? 26

Mayıs 1960 günü Menderes ’in bu sadık Genelkurmay II. Başkanı ’na bir gün sonraki ihtilâl duyurulmamış mı idi? Daha önceki günler bu hususta başa geçmesi için yoklanmamış mıydı? Ne oldu? Bir öndeki idama mahkûm oldu. Şimdi Kayseri ’de, diğeri atlatıldı. Şimdi AP genel başkanı, C. Sunay da normal seçimler yapılıncaya kadar (şayet CHP şefi müsaade ederse seçim yapılır.) İ. Pş. bu generali yanından ayırmak istememektedir.

İşte her devirde bu gibi küçük hesaplar ile iktidarlar bu askeri direklere dayanarak ayakta kalmaya çalışmaktadırlar. Hele zayıfladıkları, milletin sevgisini kaybettiklerini anladıkları anda yegâne tutunacak can simitleri bunlardır. Bu gibi askeri şefleri de kendi suçlarına ortak ederek, bazı menfaatler sağlayarak, ayrılmaz bir uzuv haline getirerek bu tip kumandanları posası çıkıncaya kadar kullanırlar. İ. Pş. da şimdi aynı yoldadır.

Bugünkü güvenlik kurulunu teşkil eden kumandanların hali nedir? Yarın ne olacaktır? Tarih tekerrürden ibarettir derler, ne doğru sözmüş meğerse.

F. Gürcan ’ın Kararı Senato ’da Bozuluyor

17 Mart 1964, Saat: 22.30

Bugün C. Senatosunda idamlıkların ikinci müzakeresi yapıldı. Netice benim dün tahmin edip F. Gürcan ’a söylediğim gibi aynen çıktı. F. Gürcan da ölüm cezasından kurtuldu. Bu suretle tek başıma kaldım. F. Gürcan ’ın kurtuluşuna kendi kurtulmam kadar sevindim. Şimdi kendimi tamamı ile mes ’uliyetsiz bir insan olarak hissediyorum. Kimsenin can sorumluluğunu taşımıyorum. Bir lider olarak da tek başıma eğer mukadder ise ölüme gidiyorum. Hadiseler tamamı ile ilerden beri kıymetlendirdiğim şekilde çıktı. Hatıratımı gün ve tarih sıralarına bakarak dikkatli okuyanlar bu günleri ne kadar ay evvel doğru kıymetlendirdiğimi o satırlarda açıkça görürler.

Baştan itibaren C. Gürsel ’in kontenjanı olarak “Veto”ya kalacağım demiştim. Bu anda durumum onu gösteriyor. TBMM ’ce durumum katileşmiştir. Ancak. C. Gürsel hakkımda iyi düşünüp “Veto”sunu kullanır ise TBMM ’ye yeniden kanun döndüğünde eğer intikamcı politikacılar eski görüş ve oylarında ısrar etmez iseler, ben de ölümden Parlamento yolu ile kurtulabilirim. Hakkımda hayırlısı ne ise o olsun.

Fethi ’nin bu şekilde kurtuluşu benim de % 50 kurtulma yolunu açmış bulunmaktadır. Haberi bugün saat 17.00 ’de hapishanede aldık. Avukat Nevin Selek hanım telefon etmiş. Hapishane Md. Haşim Yarbay, Bnb. Kemal, Dz. Ast. Ethem gelerek gizli olarak Osman Deniz ve F. Gürcan ’a bildirirlerken ben hissettim zaten. O anda da Fethi açıkladı. Sevincimden hemen hücreyi açtırıp Fethi ile kucaklaştım ve gayet rahatladım. Şimdi kendimi kuş gibi hissediyorum. Radyo görüşmelerin tafsilatını vermedi. Artık sabahleyin gazeteler gelir, oylama neticelerini ve konuşmaları öğreniriz. [...]

Amcam İlyas Aydemir, Gürsel ’in Hayatını Kurtarmıştı

18 Mart 1964, Saat: 14.00

Bu gün gazeteler geldi durumumuz hakkında pek tafsilatlı bir şeyler yazmıyor. Mucip Ataklı ve bazı arkadaşlarının vermiş olduğu değiştirme önergesi ile Fethi Gürcan kurtulmuş. Bana ve Fethi ’ye ait müşterek önergeyi Senato reddetmiş. Oylamada da aldığım oy 29 lehte, 80 aleyhte, 9 boş, 8 çekimser. Parlamentoda şansımın bundan ibaret olduğu bir kere daha anlaşıldı.

Şimdi mesele bütünü ile Reisi Cumhur C. Gürsel ’e kaldı. Onun “Veto”su hayat kurtuluş yolumu açabilir. Benim tanıdığım C. Gürsel şayet değişmemiş ise başka kimselerin menfi yolda tesiri altında kalmaz ise, lehimde hareket edecektir. C. Gürsel ’e ait tarihi bir açıklamayı da sırası gelmiş iken yapayım. Bunu bizzat kendi ağzından Erzincan ’da kolordu kumandanı iken dinlemiştim: 950-951 senelerinde XVIII. Kolodunun 12. Tümeninde III. Şb. Md. idim. Tümenin bir alayı (7. P. Alayı) Erzincan ’da kolordu merkezinde idi. Arada teftiş için Tüm. K. ile beraber giderdim. Tüm. K. Tümg. Asım Aksoley idi. Bir defa gidişimizde C. Gürsel Pş. bizi akşam yemeğine alıkoydu. Ben, Tüm. K. C. Gürsel yemek yiyor, sohbet ediyorduk. Laf İstiklal Harbi ’ne geldi. O zamana ait hatıratını anlatıyordu. Kendisi o zaman Kur. Yzb. imiş. Tümende çalışıyormuş. Tınaztepe ’de muharebeler cereyan ederken cepheye vazife ile gönderilip İlyas Bey ’in alayının mevzi olarak geri çekilmesine dair emrin ulaştırılmasına memur edilmiş. Fakat bu vazifeyi yapmakta gecikmiş. Bu yüzden dolayı kurşuna dizilmesine karar verilmiş. Fakat bir kere de A. Kumandanı ’na soralım demişler. P. A. K. benim amcam İlyas Aydemir imiş. “Amcan da bu millete büyük hizmetler etmiş bir zattır. Atatürk 1919 ’da ilk defa Samsun ’a çıktığı zaman Samsun ’da A. K. idi. Onu ilk karşılayanlardandır. Sonradan İstiklal Harbi ’nde büyük yararlıkları olmuştur. Tümgeneralliğe kadar yükselmiştir. Atatürk öldüğü zamanda cenazesinde (İstanbul ’da) İstiklal madalyasını taşımıştır. Atatürk çok severdi. Büyük nutkunda da amcandan bahseder. Allah rahmet eylesin, çok cesur, iyi, babacan, mert bir insandı.”

Amcama mesele anlatılmış, bir subayın hayatı mevzu bahis denilmiş. Onun üzerine amcam emri Yüzbaşı ’ya vaktinde yetiştirdi. Alayı ancak güç şartlar altında geri çekebildim demesi üzerine C. Gürsel ’in hayatını kurtarmış.

Bu durumu anlatıp bitirince, ben kendimi C. Gürsel ’e tanıttım. “İlyas Aydemir benim amcam” dedim. Onun üzerine C. Gürsel sofradan kalkıp beni öptü. O gecenin hatırası da böyle kapandı. Ondan sonra beni çok sever ve her hususta itimad ederdi.

İşte C. Gürsel benim kararım önüne gittiği anda imza ederken bu hadiseyi hatırlamış olsa kalemini kıracak bir imza atmaz herhalde.

Bunların haricinde 960 İhtilâlinden evvel 3. Ordu K. iken ve ihtilâlden sonra Ankara ’da Harp Okulu K. iken de aramızda çok mahrem hadiseler geçmiş. Daima lehte hareket ettiğimi görmüştür. Yalnız 6 Haz. 961 Tansel hadisesinde karşısında olmuşumdur. Fakat 30 Ağ. 961 gecesi aramızdaki bu soğukluk ortadan kalkmış iken 22 Ş. 962 direnmesi olmuştur. Ondan altı ay sonra da 22 Şubat 962 harekâtının altında vatanpervarene hadiseler yatar diye Cumhuriyet gazetesine beyanat vermiştir. Yakınlığını göstermiştir.

Orhan Erkanlı ve Orhan Kabibay ’ın yurda gelişlerindeki C. Gürsel ile yaptıkları temaslarda bizlerin çalışmalarını tasvip etmiş, hatta fahri liderliğimizi yeniden kabul etmişti. İrtibatı tesis etmek üzere de 30 Ağ. 962 ’den sonra Em. Kur. Alb. Sadi Koçaş ’ı tahsis etmiş, arada da Em. Kur. Alb. Adnan Çelikoğlu ’ndan da faydalanacağını bildirmiştir. İstanbul ’da yapılan, Ankara ’da yapılan koordinasyon toplantılarından Sıtkı Ulay Pş. vasıtasıyla haberdar edilmişti. Hatta Avni Doğan bey ile bu hususta bir görüşme yapmak için randevulaşılmıştı. Sonradan bu randevu iptal edildi. İşte o günden sonra çekindiği için (Çünkü İ. İnönü bu faaliyetlerden haberdar olunca C. Gürsel ile görüştü) irtibatı kesti. Biz çalışmalarımıza devam ederek 21 Mayıs 963 ’e geldik.

Bu hareketten sonra şahsıma karşı ne fikir beslediğini bilemem, onun hakkında kararını bildirirken belli olacak.

[...]

Halim Menteş ve Trafik Kazasında Ölümü

30 Mart 1964, Saat: 14.00

Bu gün gazetelerde bence çok acı bir haber çıktı. Eski komite arkadaşlarımdan Hv. Kur. Alb. Halim Menteş bir otomobil kazasında almış olduğu yaralardan kurtulamayarak vefat etmişti. Haberi okuyunca son derece üzüldüm. Hatta göz yaşlarımı dahi tutamadım. Allah suçları var ise af etsin ve rahmet eylesin.

Bir ölünün arkasından ona ait şeyler her ne kadar yazılmaz gibi bir düşünce var ise de, bence bizler medeni insanlarız. Sonra Türkiye ’de bir tarih yazıyoruz. Her şeyin açıklıkla, doğrulukla tarihe geçmesi esastır. Halim Menteş de Türk tarihinde mühim roller almış bir insandır. Bütün vasıfları ile hata ve sevapları ile gerçek olarak bilinmesi gereken bir insandır. Şimdi ona ait aşağıda yazacağım hadise ve fikirlerimi, zaten zaman zaman hatıratımın bundan evvelki kısımlarında yer almıştır. O satırlar Menteş hayatta iken kaleme alındığına göre, şimdi kronolojik bir sırada, sıralayacağım hadiseleri açıklamada bir sakınca görmemekteyim. Her şeyi çıplaklığı ile ortaya dökmekte daima faide vardır, bence. Bu prensiplerden hayatım boyunca da şaşmadım. Bundan sonra yaşadığım müddetçe de şaşmam.

Halim Menteş kimdir?

Ben Halim Menteş ’i 956-957 ders yılında Yüksek Kumanda Akademisi ’nde Kur. Bnb. olarak tanıdım. Zeki, çalışkan, ileri görüşlü, cesur, memleketsever bir görüşe sahipti. Bu yönden arkadaşlık kurdum ve Mart 957 senesinde Bnb. Fahrettin Ermutlu ’nun evinde yaptığımız gizli komite toplantısına davet ettim. Orada yapılan görüşmede fikren anlaştık ve komiteye dahil ettim. 957 Nisan ayında beraber üç aylığına Paris ’e gittik. Bana orada Kr. Yb. Mucip Ataklı ’yı tanıştırdı. Aynı fikirde olduğu için ikinci havacı olarak da komiteye dahil ettik. Artık Hv. Kuvvetlerindeki teşkilatı bu iki arkadaş yürütüyordu.

27 Mayıs 960 İhtilâl harekâtı esnasında H. Menteş Napoli ’de NATO Kh. ’da vazifeli olduğu için MBK ’ya alınmamıştı. İhtilâl ’den sonra yurda dönünce MBK ’daki eski arkadaşlarımızla sıkı temasta idik. H. Menteş MBK ’daki havacı iki arkadaşı ve akrabası Emanullah Çelebi ile çok yakın teşriki mesaide idi. Daima fikirleri ile onlara öncü olmuş ve etkisi altında bırakmıştır.

EMİNSU tasfiyesinde hava ordusunda birinci planda yer almıştır. Eski millet meclisi bürosunda bir gün Mucip Ataklı, Nahit Özgür, H. Menteş ’in emeklilik listesi üzerinde yaptıkları çalışmalara bizzat şahit oldum.

Ankara ’dan 13 Kasım 961 harekâtının 14 ’ler tasfiyesinde alınan kararda da birinci planda yer almıştır. Bu kararın nasıl, ne zaman, kimler ile alındığını kati olarak bilmiyorum. Yalnız karar alındıktan sonra bizzat H. Menteş tarafından bir emri vaki ile haberdar oldum. Tasvip ettim.

13 Kasım 961 gününden sonra H. Menteş MKB ’nin emniyetini sağlamak için millet meclisi binasında kendisine yardımcı verilen Hv. Subayları ile Emniyet subaylığına fevkalade selahiyetle getirildi. Hatta Hv. Kuvvetleri elemanları 13 Kasım 961 harekâtında baş rolde gözüktükleri için C. Gürsel tarafından bu ihtilâlin başarılmasında zafer sağlayan elemanlar olarak taltif edildi. Ve H. Menteş ’in en yakın arkadaşı Hv. Alb. Fevzi Arsın da Mürted 4. Üs. K.’na atandı ve 14 ’ler malum Mürted üssüne nezarete alınarak oradan yurtdışına ihraç edildiler.

H. Menteş, iki akrabası Tuğg. Nuri Hazer ve onun kardeşi Tabiî Senatör Emanullah Çelebi ile bir trio teşkil ederek çalışırdı. Bu üçü de İ. İnönü ’ye taparca inanmışlar ve CHP ’yi bu memleketin siyasî kurtarıcısı olarak tanımışlardı. H. Menteş ’in bu ard fikirlerini ancak 13 Kas. 961’den sonra yavaş yavaş meydana gelen hadiselerle anladım.

H. Menteş MBK ’da da CHP ’ye iltizam eden komitecilerin safında idi. İyi bir politikacı idi (asker olmasına rağmen), bizleri de 21 Ekim 961 ’de imzalanan protokole kadar aynı saftaki hizmetlerinde kullandı. Hiçbir zaman birinci plana çıkmaz, daima sahne arkasından iş görürdü. Birinci plana atılış zamanını kendine göre iyi hesap etmişti.

CHP ’de şu kadro ile teşriki mesai ederdi ve kendisine inanmış MBK üyeleri ve Nuri Hazer ’i de oraya sürüklemişti: 1. İsmail Rüştü Aksal, 2. Orhan Öztrak, 3. Emin Paksüt, 4. Turhan Feyzioğlu, 5. Ferit Melen, 6. dolayısıyla İ. İnönü MBK içinde CHP ’ne hizmet eden elemanlar. Malum onları herkes biliyor. Saymayacağım.

6 Haz. 961 İrfan Tansel hadiselerinde Halim Menteş ’in desteklediği bu ekip bizi yanlış istikamete sevk ettiğini, ancak aradan 3 ay geçtikten sonra anlayabildim. O hadisede Hv. Kuvvetlerinde yapılan subay tasviyesinde H. Menteş birinci planda perde arkasında yer almıştır.

Türk Silahlı Kuvvetler Birliği teşkilatında Hava Kuvvetleri temsilcisi olarak H. Menteş, Hv. Alb. Fevzi Arsın yer alırlardı. Sonraları Hv. Kur. Yb. Tufan Akkoç da katılmıştı. Bir de bunların istihbarat ve propaganda hizmetlerini yürüten Hv. Yzb. Avni Güler vardı.

H. Menteş bu ekibe tamamı ile hâkim idi. Üç havacı komite üyesi ile birlikte de Hv. K. K. İrfan Tansel ’e tamamı ile her dediklerini yaptırıyorlardı. Ne zamana kadar, 11 Havacı meselesi patlak verinceye kadar.

H. Menteş ile ilk ve kati fikir ayrılığımız 19 Ey. 961 günü C. Sunay ’ın huzurunda ve kuvvet kumandanlarının yanında yapılan bir fikir tartışmasında anlaşıldı. Tamamı ile silahlı kuvvetler birliği içinde CHP hesabına çalışan ve daima olayları oraya kanalize eden bir şahıs olarak kendisini belli etti.

Netekim o gün H. Menteş ’in ileri sürdüğü fikirlerden bir seçim sonrası C. Gürsel ’in bir intikal devresi için Reisicumhur yapılması ve İ. Pş. ’nın da başvekil yapılarak demokrasinin güdümlü olarak yaşatılma fikri karşısındaki benim sert reaksiyonum C. Sunay tarafından iyi karşılanmadı. O ve kuvvet k.ları da C. Sunay ’a iltihak ettikleri için H. Menteş de onların indinde iyi puan topladı ve dolayısıyla CHP ’nin isteği de yerine getirilecek bir safhaya girince, silahlı kuvvetler birliğinin esas temsilcisi olan ve EURs C. Sunay ’ın özel Kh.nı teşkil eden bizler (yani Kur. Alb. E. Arat, Dz. Alb. Nazım Orhan ve ben) o günden itibaren kumanda kademesi ile artık irtibatımızı kestik. Ondan sonra kumanda heyetinin almış olduğu hayati kararlarda hiçbir rol oynamadık. İşte H. Menteş o tarihlerde İ. İnönü

cephesine tam inanmış ve çok sıkı angaje olmuş bir insandı. Bu yanlış görüşünü ancak 11 Havacı olayı ile Hv. ordusundan tasfiye edildikten sonra anlayabildi. Artık bu tarihten sonra H. Menteş belli etmeksizin bilhassa benim tam karşımdadır.

21 Ek. 961 tarihi protokolünde H. Menteş seçimleri müteakip meydana gelen neticeden Türk ordusu memnun olmadığı için, bilhassa İstanbul ’da 1. Ordu, idareyi teslim etmek istemediklerinden, 21 Ek. 961 günü başta 1. Ordu K. Cemal Tural olmak üzere 25 Ekim 961 gününden evvel Meclis açılmadan idareye el koymaya, seçim neticelerini iptal etmeye karar veren bir protokol imzalayıp karar vermişlerdi. Bu husustan ben hiçbir suretle haberdar değildim. Ankara ’daki arkadaşlarımın da haberi yoktur. 21 Ek. 961 günü saat 19.00 ’da Merkez K. Selçuk Atakan bana telefon etti, “Acele hazırlan, harekât ve harekât sonrası planları dosyasını al, şimdi Hv. kuvvetlerinden bir uçak hazırlanıyor, derhal sen, ben, Halim Menteş, Fevzi Arsın, Tufan Akkoç İstanbul ’a gideceğiz. 1. Ordu ’dan çağırıyorlar” dedi. Hazırlığı bitirip aynı arkadaşlar ile saat 21.00 ’de İstanbul ’a hareket ettik. Saat 23.00 ’te Yeşilköy Askeri Hv. Alanında 66. Tüm. K. Faruk Güventürk bizi karşıladı, ama H. Menteş ile beraber gelen havacıları görünce duraladı. Hiç memnun olmadı. Doğru Yıldız Harp Akademilerine geldik. Kumandan Tuğg. F. Gürler bizi karşıladı. Alttaki salonda bütün kritik birlik K. ’ları, Tüm. K. ’ları sırayla oturuyorlardı. Müzakere başlayıncaya kadar hiçbir şey bilmiyorduk. Konuşma açılınca protokol okundu. Karar kesindi, fikirler soruldu. Ankara grubu olarak ben, Selçuk Atakan kararı tasvip ettik. Lakin H. Menteş ile Fevzi Arsın itiraz ettiler. Aynı fikirde olmadıklarını söylediler. CHP ’nin başa geçmesi ile demokrasinin güdümlü olarak yaşatılacağına inanmışlardı. Bütün ekseriyetin tazyikine dayanamadıkları için iki havacı da protokoldeki kararı memleket hayrına ise tasvip ediyoruz dediler. Antand kaldık.

Ben protokolü Ankara ’daki kumandanlara imza ettirmek için bir suretini aldım. Gece saat 02.00 ’de Ankara ’ya hareket ettik. Yalnız şu hususa dikkat edilmelidir. Şimdi demokrasi koruyucusu olarak geçinen paşalar o zaman bizlerden habersiz 21 Ek. 961 protokolünü imza edip bizleri alet olarak kullanan ve şimdi de bizi rejim düşmanı diye ölümlere kadar götüren kimselerdir. Ben her defasında verdiğim sözü ve attığım imzayı tuttuğum için anayasa ihlalcisi sayılıyorum. Bizi bu hadiselere itenler ve sonradan da

çekilenler acaba bugün hiç mi kızarmıyorlar, hiç mi vicdan azabı çekmeyecekler?

22 Ek. 961 gün saat 14.00 ’te Mürted üssünde Ankara ’daki birlik kumandanları ve generaller 21 Ek 961 ’de İstanbul ’da imzalanan protokolü görüşmek üzere toplandık. Hatıra kabilinden şimdiki generallerin bazılarını sayayım: Nushet Bulca (o zaman MMV müsteşarı), Tuğg. Refik Kurttekin, EURs. İstihbarat Bşk. Tuğg. Nihat Tulay, K. K. K. D. Bşk. Tuğg. Zeki İlter K. K. K. Ku. Bşk., Hv. K. K. Ku. Bşk. Hüsnü Özkan, Dz. K. K. Ku. Bşk. Amiral Turgut Özel, J. Genel K. A. Doruk, 28. Tüm. K. Nuri Hazer, diğerlerine lüzum yok. Mürted ’de imzalanan protokolde hepsinin imzaları var.

İstanbul ’da 1. Ordu ’nun aldığı kararı tasvip ettiler. Meşhur paşalarımız. Biz zavallı albaylar da onlara uyduk. Orada alınan ikinci bir karar da şu idi: Her kuvvet Kur. Bşk. Kuvvet kumandanlarının 23 Ek. 961 günü durumdan haberdar edecek. 23 Ek. 961 günü K. K. K. Muhittin Önür Pş. bizzat bana evet dedi. Kur. Bşk. Zeki İlter iletmişti ona. Dz. K. K. evet demişti. Yalnız Hv. K. K. İrfan Tansel ’den şüphelendik. Ses çıkmadı. Sonradan anlaşıldı. H. Menteş, F. Arsın, Hüsnü Özkan, İrfan Tansel ’e güya bildirmişler de, kararı sonra yeniden H. Menteş, Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat, İ. Tansel ’i ziyaret ederek bu kararın uygulanmaması için kendisini ikna ederek 23 Ek. 961 günü saat 10.00 C. Sunay ’ın huzurunda yapılacak generaller toplantısında başta protokolü icad eden 1. Or. K. Cemal Tural, Hv. K. K. İrfan Tansel olmak üzere C. Sunay ’a iltizam ederek 21 Ek. 961 protokolünü şartlarının uygulanmaması için karar aldılar. Burada H. Menteş ’in ve Havacıların oynadığı rolü herhalde belirtebildim.

22 Şubat 962 Olayında H. Menteş: Gene aynı tesadüf İstanbul ’da 1. Ordu birliklerinin tümen kumandanları, Dz. K. ’nin amiralleri, Harp Akademilerinin kumandanları, ve o zaman Korg. olarak vazife gören İstanbul valisi Refik Tulga ’nın başkanlığında Harp Akademilerinde 9 Şubat 962 gecesi toplanıp 28 Şubat 962 ’yi geçmemek üzere bir ihtilâl yapılmak için protokol imzalayıp karar alırlar. Ankara ’da bulunan bizlerin yine hiçbir şeyden haberimiz yoktur. Protokolü 10 Şubat 962 günü İstanbul ’dan Kur. Alb. Dündar Seyhan bana verdi. Ankara ’daki kumandanlara (Kıta K.larından yalnız Nuri Hazer 28. Tüm. K. hariç. Çünkü bir numaralı

İnönüsttir) imza ettirdim. Büyük kumandanlardan da Dz. K. K. Necdet Uran, Kur. Bşk. Amiral Turgut Özel, J. Genel K. Abdurrahman Doruk imzalamışlardır. Bu durumu Hv. K.'lerinden Hv. Alb. Fevzi Arsın 'a bildirdik. Protokolü okuttuk. (Necati Ünsalan J. Okulu 'nda benden istedi. Arsın 'a gösterdi, o da not alıp Hv. Kuvvetlerine gitti.) İşte ondan sonra bizlere karşı mukabil tedbirler başladı. Hükûmet başkanı İ. İnönü ile birlikte bazı kumandan ve tabiî senatörlerden CHP kanadında olanlar, Hava kuvvetlerindeki H. Menteş yönetimindeki Hv. Cuntası başta ben olmak üzere, bizler hedef alınarak hazırlanan imha planlarında H. Menteş baş rolde idi. Bu suretle 22 Şubat 962 yarattırıldı. (22 Şubat 'ın iç yüzü defaatle yazılmış olduğu için burada bahs etmiyorum.) Malum olduğu üzere bizler 22 Şubatı müteakip ordudan tasfiye edildik. 22 Şubatçıların emeklilik listesinin tanziminde H. Menteş ve akrabası 28. Tüm. K. Nuri Hazer mühim rol oynamışlardı. 23 Şubat 962 sabahı da kara ordusunun onlara Ankara 'daki birliklerin silahtan tecridinde Hv. Ordusu subaylarının Harp Okulu talebesinin tüfeklerinin mekanizmalarının toplanmasında, Tank. Tb. 'nun Tank paletlerinin sökülmesinin Tomsonlu havacı subayların nezaretinde yapılmasında baş sorumlulardan biri de H. Menteş 'in yönettiği Hv. cuntasının lüzumsuz gösterişli kararları ile Hv. ordusu ile Kara ordusu subaylarının arasının açılmasına sebep olmuştur.

Bu hadisede İ. İnönü bu ekibi bize karşı çok ustalıkla kullanarak 18 Mart 961 'de temeli atılarak kurulan Türk Silahlı Kuvvetler birliği teşkilatı parçalanmıştır. 22 Şubat 962 gecesi de H. Menteş her türlü hareketi ile tam karşımızda olmuştur. O güne kadar perde arkasında çalışarak İ. İnönü 'nün isteklerine göre hareket eden H. Menteş ve arkadaşları, yakınları orduda CHP hesabına tam hâkimiyeti sağladıkları inancı ile hareket etmeye başlamışlardır. İstihbarat subayı olarak kullandıkları Hv. Bnb. Avni Güler 'in haber raporlarına göre kararlarını vermişler ve daima yanlış adımlar atmışlardır.

En tehlikeli cephe olarak beni gördükleri için devamlı surette 22 Şubatçılar içinde beni yıkmaya uğraşmışlardır.

Beni yanlış kıymetlendiren H. Menteş ancak hapishaneye bizimle birlikte düştükten sonra nasıl bir insan olduğumu anlayabilmiş, hatasını itiraf etmiştir.

22 Şubat ’ta büyük bir haksızlığa ve büyük bir arkadaş ve kumandanlar ihanetine uğradığım halde, hiçbir zaman hata yapanlara karşı kötü bir niyet ve intikam hissi beslemediğim için, 30 Ağ. 962 ’den sonra ordudaki bu eski arkadaşlarıma karşı bir “sulh taarruzu kampanyası” açtım. Çünkü memleket yine beceriksiz bir politika görüşü ile çıkmaza gidiyordu.

“Her türlü geçmişi unutalım, 26 Mayıs 960 günü birlik olan kuvvetler yine birleşelim, gerçek Atatürkçüler birleşelim. El birliği ile bu gidişata son verelim” dedim. İlk önce hava kuvvetlerindeki H. Menteş kanadı ile temasa geçtim. Aracı olarak Em. Kur. Bnb. Rauf Gökçe ve Y. Mühendis Naim Okyay ve Av. Kudret Bosuter’i tayin ettim. H. Menteş, Hv. K. Ku. Bşk. Hüsnü Özkan, 28. Tüm. K. Nuri Hazer, Tabiî Senatör Mucip Ataklı ile muhtelif tarihlerde yapılan temaslarda hiçbir zaman iyi niyetlerimi ispat edemedim. Daima bana şüphe ile baktılar. Hatta en son olarak H. Menteş ve Mucip Pş. ’dan şöyle bir haber geldi. “Talât artık bir hiçtir. Zayıfladığı, taraftarı kalmadığı için bize iltica etmek istiyor. Hiçbir suretle tekliflerini kabul etmiyoruz. Onun bir kuvvet olduğuna da inanmıyoruz. İtimat etmiyoruz” diye haber gönderdiler.

Kendilerinin çok kuvvetli olduklarını, her şeye hâkim olduklarını sırası gelince her şeyi yapabileceklerini bildirdiler. Ben de mecburen kati olarak alakamı kestim. Bunun üzerine “MDO”cularla birlikte teşriki mesai ederek CHP namına 2 Ek. 962 hadiselerini planladılar ve icra ettiler. Bu olayda Hv. Kuvvet elemanları da birinci planda yer aldılar. H. Menteş burada da hatalı hareket etti. Ancak bu hadiseden sonra yavaş yavaş ayılabildi. Ve CHP ’den ve şefinden soğumaya başladı. Artık onlara karşı da cephe aldığı fark edilir olduğundan, Bandırma ’ya tayin edilerek Ankara ’dan uzaklaştırılmıştı.

Bundan sonra Hava kuvvetlerinde 11 Havacı hadisesi ile anılan hükûmet aleyhine hazırlanan bu planın ifşası ile Halim Menteş dahil 11 Havacı ordudan tasfiye olundular. Bu hadisenin derinliğine pek vakıf değilim. Sathî olarak biliyorum. Yalnız “ŞAFAK” kapalı adlı bir harekât planı olduğu ve bu dosyaların halen sabık Hv. K. Kur. Bşk.Tuğg. Hüsnü Özkan ’da olduğunu zannediyorum. Bu hadisede CHP ve İ. İnönü bu 11 havacı subayın emekli olmaması için nerede ise Hv. K. K. İrfan Tansel ’i bile harcamak üzere idiler. Hatta C. Sunay bu subayları Genelkurmay ’a tayin ederek himayesi altına alıyordu. Fakat o günlerde benim gazetelere

verdiğim beyanat ile, bu subayları emekli yapmaktan başka çare bulamadılar. Emekli olmalarına % 60 ben sebep oldum sayılır. Bu yüzden de 11 Hv.cı subay bana karşı muğberdirler.

İ. İnönü de millet meclisinde bu hadiseyi ustalıkla kapamayı bilmekle beraber eski dostlarını da harcamaktan geri kalmamıştır. İşte H. Menteş politikacılara hizmet etmenin nankörlüğünü de gözü ile görmüştür.

Henüz ordudan emekli olmamışlardı. Em. Kur. Alb. Necati Ünsalan vasıtasıyla bana haber gönderdiler. “Bizim hazırlıklı harekâtımız var. Talât da kabul etsin, derhal ihtilâl yapalım” dediler. Bu teklifi Alb. Turgut Alpagut İzmir dönüşü bana bildirdi. Ben reddettim. Hiçbir zaman menfaatler uğruna bir ihtilâl hareketinin yapılmasına taraftar değildim. Olamam da.

H. Menteş ancak emekli olduktan sonra hatalarını tamamı ile anlamaya başladı. 22 Şubatçılardan ayrılan Dündar Seyhan-Necati Ünsalan ikilisi ile 14 ’lerden bölünen iki Orhanlar kanadı ile birleşti. Bizim senelerce evvel gördüğümüz hakikatleri anladı. İleriyi göremediğini itiraf etti. Benimle de ilk defa 22 Şubat ’tan sonra Lâle apartmanı toplantısında irtibatı sağladı. Dostça elini uzattı. Şahsen 9 Nisan 963 ’te Söğütözü ’nde yapılan toplantıda karşılaştık. Dostça ard fikirsiz görüşlerini bildirdi. Ama ilerden beri benim üzerimde bıraktığı emniyetsizliklerden dolayı inanmadım, şüphe ile karşıladım. İhtiyatla hareket ederken 21 Mayıs 963 ihtilâlini yaptık. Hiçbir dahli olmadığı halde bizimle birlikte tevkif edilerek mahkemeye verildi. Hiçbir suçu olmadığı halde 8 aya yakın bir zaman cezaevinde kaldı.

İşte H. Menteş beni hakiki cephem ile ancak mahkeme safhasında tanıyabildi. Yanıldığını itiraf etti. “Sizler memleketin gidişatını benden evvel görmüşsünüz, bundan sonra tamamı ile samimi olarak sizin ile işbirliği yapacağım” dedi. Kendisi ile ilk anlaşmayı Yb. Rıfkı Erten vasıtasıyla yaptım. Hatasını kabul eden ve ondan sonra ihanet etmemek üzere söz veren eski arkadaşıma karşı ben de ölünceye kadar beraber olacağımı bildirdim. Ve şöyle anlaştım: “Ben seni 957 senesinde tanıdığım H. Menteş olarak tanıyorum. Sen de beni o zamanki görüşümle gör ve tüm geçenlerin üstüne sünger çekelim” dedim. Tam mütabakata vararak ayrıldık.

Hapishaneden çıkınca iki hususta çalışacağına söz verdi: Birincisi ölüm cezalılarını ilk önce ölümden kurtarmak, ikincisi de 21 Mayısçıları hapisten çıkarmak. Bu uğurda amansız bir faaliyet gösteriyordu. Ben hariç diğerleri hakkında sonuç alınmasında umarım ki büyük faideleri dokundu. Benim neticemi göremeden de rahmetlik oldu. Allah gani gani rahmet eylesin. Ben kendisine karşı bütün haklarımı helal ettim. Son anda ikimiz de birbirimiz hakkında samimi ve iyi niyetler besliyorduk. Her iki arkadaşın da birbirine karşı hataları olmuştur. Derecelerini bizleri yakından tanıyanlar takdir etsin. Ben bir şey demeyeceğim.

Netice:

1. Askerler hiçbir zaman orduda bulundukça politikacılarla teşriki mesai etmemelidirler.

2. Siyasî parti tutmamalıdırlar, siyasî parti ileri gelenlerine angaje olmamalıdırlar.

3. Askerler partiler üstü bir görüşe sahip olarak hareket etmelidirler.

Aksi halde en iyi niyetlerine rağmen politikacılara tabi olmaktan kendilerini kurtaramazlar. Orduya karşı bilerek veya bilmeyerek fenalıklar yapabilirler. Hatta ordudaki birlik ve beraberliği parçalamak isteyen politikacılara hizmet ederek düşmanın yapamayacağı hareketleri gayet saflıkla yapabilirler. İş işten geçtikten sonra hatalarını anlamak hiçbir suretle faide vermez. Ben de orduda iken bilerek veya bilmeyerek ne zaman arkadaşlarımın vasıtasıyla politikacıların güdümüne kendimi kaptırmış isem muhakkak hatalı hareket etmiş, zararlı olmuş sayılırım. Ama bu çok az bir zaman için fasılalar ile olmuştur. Hele 13 Kasım 961 hadisesinden sonra hakikatleri daha iyi görmeye başladım. Partiler üstü bir görüş şekli olarak hareket ettiğimden dolayı İ. Paşa ’nın ve CHP ’nin husumetini çekerek ordudan tasfiye edildim.

Şimdi TBMM ’de öldürülmem için CHP ’liler tarafından verilen reylerin neden ileri geldiği anlaşılıyor değil mi? Bu geçmiş hadiseleri burada kaparken bir noktayı da yazmadan geçemeyeceğim. Kara ordusunda da aynen H. Menteş gibi İ. İnönü ve CHP ’ye inanmış canı gönülden bağlanmış bir general vardır. O da Tümg. Faruk Güventürk ’tür.

Rahmetli H. Menteş emekli olduktan sonra hatasını anlamıştır. Fakat Faruk Güventürk hâlâ anlayamamıştır. Belki o da emekli olunca veya menfaati "İ. İnönü 'nün bittiğini görünce" haleldar olunca gene saflarımızda yer almak için çırpınacaktır. O H. Menteş gibi vakur bir insan değildir. Onunla mukayese edilmeyecek kadar düşük bir partizan generaldir. Bu general de Türk Silahlı Kuvvetler birliğini parçalayan ve en yakın arkadaşlarına 13 Kasım 961 'de, 22 Şubat 962 'de, 21 Mayıs 963 'te, 21 Ek. 961 'de ihanet eden CHP sadık uşaklarından biridir. Bakalım akıbeti ne olacak. Bu vesile ile bu nankör generali nereden hatırladım bilmiyorum. Bu günlük de bu kadar.

Şimdi H. Menteş 'in ailesine vazifem olan taziyet mektubunu yazıyorum.

Mamak Cezaevi, 20 Mart 964

Sayın Bayan Menteş,

Derin acınıza kalben iştirak eder, başta siz olmak üzere geride kalanlara uzun ömür ve sıhhatler diler, Allah 'ın gerekli sabrı vereceğine inanarak taziyetlerimi bildiririm.

İMZA

Türkiye ’nin Gerçek Demokrasiye Kavuşturulması İçin Halli Gereken Problemler

21 Mart 1964, Saat: 15.00

Bizler hakkında TBMM ’de yürütülmekte olan kanun reisicumhura arz edildiği zaman şayet cezanın infaz edilmemesi için “Veto”sunu kullanır ise aşağıdaki ana fikirleri ihtiva eder bir açık mektup gönderip son vazifemi yapacağım. Türkiye ’nin gerçek demokrasiye kavuşturulması isteniyorsa, hakikaten demokrasi âşığı isek sıralayacağım problemlerin cesaretle ele alınarak gerçekleşmesi şarttır. Bu ciddi problemleri halletmedikten sonra her geçen zaman Türkiye ’nin gelişme yönünde bir ilerleme kaydettirmeyecektir. Başlangıç noktasını 27 Mayıs 960 İhtilâlini alıyorum.

1. Kuyruk-Düşük edebiyatının tamamı ile ortadan kaldırılması.

2. Yassıada mahkemesinin cezalı ve mahkûmlarının tamamı ile tasfiyesi. AF edilmesi.

3. Tabiî senatörlük unvanının kaldırılması. Hayat boyunca mevki tahsis etmekten vazgeçilmesi.

4. Seçim kanunun yeniden ekseriyet usulüne göre tadil edilmesi. (Zaten seçmen kitlesi bunu son belediye seçimlerinde uygulayarak isteğini belirtmiştir.)

5. Siyasî partilerin demokratik olmayan kanun tadilleri ile suni tedbirler yerine, doktriner partiler kurulmasını kabul edecek siyasî partileri teşekkül ettirmek.

6. Rey kullanmayı okur-yazar ve tahsil derecesine göre ayarlayarak vatandaşlara bilerek, kendi inisiyatifi ile rey vermesini sağlamak.

7. Partizanca idarelere son vermek.

8. EMİNSU tasfiyesini yeni baştan gözden geçirerek müktesep rütbe ve maaş farklarını yeni emekli olan subaylara göre ayarlamak.

9. 13 Kasım 961 harekâtı ile meydana gelen 14'ler meselesini bu şahısları tatmin edici şekilde halletmek.

10. 6 Haz. 961 olayları ile Hv. kuvvetlerinde yapılan tasfiye harekâtına zamana uygun şekilde tatmin edici bir hal çaresi bulmak.

11. 22 Şubat 962 'de meydana gelen haksızlıkları telafi etmek.

12. 11 Havacı olayını yeniden gözden geçirerek daha tatminkâr bir hal çaresi bulmak.

13. 2 Ek. 962 ve 24 Mart 963 olaylarında meydana gelen kırgınlıkları tamir etmek.

14. 21 Mayıs 963 İhtilâl harekâtına katılanları AF etmek, muvazzaf subaylardan Bnb. dahil tekrar orduda görevlerine iade etmek.

15. Harbiyelilerin şeref ve rütbelerini, kaybedilmiş haklarını 30 Ağ. 963 'ten geçerli olarak iade etmek.

16. Yüksek kumanda kademesini siyasî liderler elinden kurtarmak.

Silahlı kuvvetleri partiler üstü bir görüşe sahip kılmak, yavaş yavaş siyaset çamuru girmiş vaziyetinden kurtarmak.

17. Memlekette gericiliği amansız bir şekilde önleyecek tedbirleri cesaretle almak.

18. Matbuata tam hürriyet tanımak, tedbirler kanununu kaldırmak.

19. En kısa zamanda genel bir seçime giderek hiçbir zaman yaşamayacak olan azınlık hükûmetinden ve koalisyon hükûmetlerinden devleti kurtarmak.

20. Genel seçimleri müteakip kurulacak istikrarlı hükûmetler ile 960 Anayasası 'nın emrettiği "Radikal Reformları" kimsenin gözünün yaşına

bakmadan, ağalık müessesesini yok edecek şekilde, Millet çoğunluğunun yararına, en iyi şekilde yapmak.

21. Şeref esasına dayanan aktif bir dış politika takip etmek.

Bu hususlar gerçekleştirilmedikten sonra Türkiye ’de demokrasi rejimini yaşatmak için sarf edilen gayretler hiçbir zaman neticeye götürmez. Çünkü memlekette baş vermiş kitlelerin huzura ve istikrara kavuşması ancak bunların yapılması ile zaman fasılası ile sükûnete erecektir. Aksi hareket, neme lazımcılık, KİN-İHTİRAS-ÖÇ ALMA-TAHAKKÜM POLİTİKASI-İKTİSADİ VE SOSYAL ZORUNLULUĞU ÖNLEMEKTE ISRAR bu memleketi yeni bir badireye sürükleyecektir. Ve % 100 İHTİLÂLİ davet edecektir. Unutmamalıdır ki; İhtilâlleri mevcut “iktidarsız” iktidarlar davet eder.

Not: Eğer C. Gürsel “Veto” etmez ise akıbet mukadder olacak demektir. O zaman Metin bu mektubu kendisine gönderir. “Babamın gelecek seçim görüşleri bu idi” der.

22 Mart 1964, Saat: 15.00

Bu günkü gazetelerde muhalefet cephesinin hızlı bir tempo ile güçlenmeye doğru ilerledikleri görülüyor. Benim 15 Mart 964 tarihinde C. Kırca ’ya yazdığım mektuptaki kıymetlendirmelere göre hadiseler gelişme yolundadır. Orada da belirttiğim gibi Kıbrıs durumu artık statik duruma geçmiştir. TBMM ’den de herhangi bir tehlike anında çıkarma yapılması için hukukî yetki de alınmıştır. Askeri hazırlık da artık tamamlanmıştır. Bu hususta Türk Genelkurmayı ’nın 3 ay evvel bir hazırlığı olmamasının acısını Kıbrıs ’taki vatandaşlarımız çekmiştir. Hazırlanmak için de 3 ay beklemekle çok şeyler kaybetmişizdir. Kumanda kademesi iç meselelerde politika cambazlığı yaparak siyasî rakiplerinden öç almak için uğraşan milli şefin zebunu olarak hareket edip iç siyasetin içine Silahlı Kuvvetleri iterlerse, dış düşmanlara ve iç düşmanlara karşı icabında yüksek bir eğitim görmüş olarak kullanılacak silahlı kuvvetleri ihmal ederlerse, neticenin böyle olacağı malumdur. İnşallah silahlı kuvvetlerin başları bu acı dersten biraz olsun münebbih olmuşlardır.

O halde muhalefet cephesi için Kıbrıs meselesinin sorumluluğunu yüklenmek artık bir zorunluk teşkil etmemektedir. Hangi hükûmet iş başına gelirse gelsin Kıbrıs davasını bu ray içinde kolaylıkla yürütebilir.

[...]

Fethi Gürcan ’ın İdam Kararı Tekrar Değişiyor

26 Mart 1964, Saat: 17.00

Bugünkü gazeteler bizim kanunun dün Millet Meclisi Adalet-Anayasa Komisyonu ’nda görüşüldüğünü ve karara bağlandığını yazıyorlar. Bu duruma göre komisyon toplantısına 12 üye iştirak etmiş. Osman Deniz için Senato ’nun kararını uygulamak üzere 11 üye müspet oy kullanmış, bir kişi Mustafa Uyar (CHP) menfi oy vermiş. Fethi Gürcan hakkında senato kararını kabul etmemişler. 8 kişi menfi oy kullanmış: İsmail Hakkı Tekinel (AP), Mahzar Orhan (AP), Mustafa Uyar (CHP), Burhan Arat (CHP), Turhan K(CHP), Mehmet Göker (CHP), Talât Oğuz (CHP), Kemal Kaya (YTP). 4 kişi de müspet oy kullanmış: Naci Günay, Yahya Yakut (AP), Halil Özmen (MP), Suphi Kanat (CHP).

Buradan şu neticeyi çıkartıyorum: Bu komisyon üyeleri Halil Özmen (MP) hariç, hiçbiri vicdanları ile hareket edip oy kullanmıyorlar. Tamamı ile peşin hükümlerle, tesir altında kalarak veya aldıkları direktifler ile hareket ediyorlar. Hele CHP milletvekilleri tamamı ile İ. İnönü ’ye şirin görünmek için böyle hareket ediyorlar. İsimler üzerinde durularak rey kullanıyorlar. Ben ve bir de Fethi intikamcı bir cephenin karşısındayız. Bu intikamcı cepheyi teşkil edenler her partiden aleyhimizde birleşmiş insanlar. Yoksa AP filan değil. Bugünkü meselede CHP ’nin 5 milletvekili üyesinden 5 tanesi illaki F. Gürcan ’ın ölümünü istiyor. Bu hangi mantığa sığar, ölçüsü nedir? Sonra bu komisyon üyeleri şerefli insanlar ise (Halil Özmen hariç - MP) bu defa komisyonda böyle ters dönüş yapıp karar almamalı idiler. Çünkü bizim kararlarımız temyizden sonra ilk defa millet meclisinde bu komisyondaki beylerin önüne geldi. Doğru dürüst dosyaları tetkik etmeden Milli Savunma Bakanı İlhami Sancar ’ın o gün komisyonda yaptığı baskı konuşması ile (Halil Özmen hariç) hepsi 4 kişinin de ölüm cezalarının infaz edilmesine karar verdiler. Halbuki Askeri Temyiz kararlarının muhalefet şerhleri incelenmiş olsa idi, Osman Deniz en avantajlı durumda idi. Çünkü 5/2 muhalif vardı. Erol Dinçer ’de 5/1 muhalif vardı. Hukukî bir inceleme yapmayan bu vicdansız insanlar şimdi Osman Deniz için ileri sürecekleri hukuku, muhalefet şerhini nazari itibare aldıktan sonra 12 kişiden 11’imiz lehte rey kullandık diyebilirler mi? Ne sebep gösterebilirler? Onun için

samimi değildir, onun için vicdanları ile rey kullanmamışlardır. Tamamı ile hissidirler, peşin hükümlüdürler. Politik düşünceler, siyasî endişeler ile hareket ederek hayatlar üzerinde oynamaktadırlar. CHP ’liler şeflerinin emirlerini gözleri kapalı ne olursa olsun yerine getirmektedirler. İşte Türkiye ’deki hukuk devletinin, demokratik milletvekillerinin hareket tarzları. Bu gibi bir topluluktan meclisler, senatolar teşkil edilip çift meclisli parlamenter sistemli açık rejim uygulayıcıları da iftiharla Türkiye de bu sistemi överek geziyorlar. Kendilerinden başkalarını aldatabildiklerini zannetmiyorum.

Bizler hakkında bir senaryo çizilmiş. İnönü ve hükûmeti biz rehineler hakkında bunu elde koz olarak oynatmakta, zavallı diğer partiler de alet olarak kullanılmakta. Bunlardan Adalet Partisi ’nin de işine gelmiyor değil. Çünkü yıpranan 1. derecede CHP İktidarda olduğu için halen ve ilerde bütün şimşekleri o çekecek. Onu bildiklerinden bu mevzuda CHP ’yi destekliyorlar.

İ. İnönü ’nün bütün kazanmak istediği zamandır. Bu zaman içersinde örfi idareleri uzatmak, matbuatın ağzını kapatmak, zam kanunlarını çıkarıp, siyasî partiler kanunu çıkartmak, muhalefet partileri üzerinde Demokles ’in kılıcı gibi tutup, tam genel seçimlere yakın bir günde punduna getirip, Adalet Partisi ’ni kapatılmak üzere mahkemeye vermek. Anayasa Mahkemesi zaten onun emrine göre hareket ediyor. CHP ’nin ve kendisinin istikbalini bu ileri planlamaya bağlamıştır. [...]

Bu İ. İnönü hükûmeti düşmese bile Türkiye ’de ne yapabilir. Ancak zaman kaybından başka bir şey yapamaz. Halkın büyük bir ekseriyeti tarafından sevilmeyen desteklenmeyen bir iktidar hiçbir şey yapamaz. Ancak tahakküm zihniyeti ile her gün yeni yeni mukavemet doğurtur, huzursuzluğu körükler.

Umdesinde halkçılık işareti vardır. Yalnız parti bayrağında şekil olarak durmaktadır. Zaman ile şefleri dahil halktan uzaklaşmış bir siyasî mütegallibe teşekküldür. Teşkilata yukardan aşağıya bakarak idare edilen hiçbir teşekkül yaşayamaz. Şimdiki halde AP bunun tam aksi, demokrasiye daha uygun bir sistem uygulamaktadır. Onun için de her gün gelişmektedir.

Son bir-iki günde millet meclisinin hali de acınacak haldedir. Parlamento, çalışmaları tamamiyle laubalilik içinde bir devlete yakışmayan seviyesiz şekilde, ufak hesaplar peşinde koşularak, gülünç vaziyette çalışmaktadır.

[...]

Milli Damat M. Toker ’in Yazısı Münasebetiyle

29 Mart 1964, Saat: 16.00

Bugün Zafer Gazetesi ’nde yayımlanan, millî damat Metin Toker ’in AKİS dergisinde çıkan bir yazısını hayretle okudum. Demek nihayet benim görüşlerimle bağdaşabilmiş, aynı fikre gelmiş. Ama çok geç kaldı, atı alan Üsküdar ’ı geçti. [...] Yazısının özetini aşağıya yazacağım. Sonra da fikirlerimi söyleyeceğim:

AKİS: 28 Mart 964

DP GİBİ BİR PARTİ

Türkiye bugün üzerinde bulunduğu yoldan alınabilir. İdare ele geçirilebilir. “Vicdan hürriyetine dayanan bir rejim” adı altında bir “müslüman Türkiye Cumhuriyeti, özel teşebbüse öncelik veren bir sistem” adı altında menfaat şebekelerinin hâkimiyetinde bir ekonomi, “gerçek demokrasi” adı altında kelle başına oyu esas olan bir siyasî mezhep, “geçmişin yaralarını sarmak” adı altında bir restorasyon gerçekleştirilebilir. 27 Mayıs 960 ’tan bu yana saatlerin ibreleri hiç kımıldamamış farz edilebilir ve Türkiye 4 yıl süren bir kâbustan sonra uyanarak kendisini 26 Mayıs günü ziyadesiyle nurlu ufukları önünde tekrar bulabilir.

Bugün vergi reformlarının karşısında birtakım maharetli zenginler paracıklarını, toprak reformuna karşı vaziyet almış büyük arazi sahipleri mallarını, meslekleri “nüfuz ticareti” olan ve şimdi işsiz kalmış parti esnafı, geçimlerini Nurcusundan ticanisine din eşrafı ticaretinin garantisini böyle bir iktidar değişikliğinde aramaktadır.

Bunu düşünmek milleti hiç bilmemektir. Anayasayı hiç kaale almamaktır. Memleketteki gerçek kuvvet dengesinden hiç haberi olmamaktır ve aya

dalıp ayağının altındaki çukuru görmemektir.

DP gibi bir partinin bu memlekette iktidarda yeri yoktur. Muhalefette yeri yoktur. AP gibi bir parti ve bu memleketin sağlam kuvvetleri ve belki de anayasanın esasını tatbikle, gözlemekle, korumakla görevli organları, muhalefette bir süre ancak demokratik sistemi yerleştirmek arzuları çok kuvvetli samimi olduğundan ve İsmet Paşa ’nın yüzü suyu hürmetine tahammül edebilirler. Tahammül edebilirler, zira ne yapsın ki bir demokratik sistem yaşama kudretine sahip bir değil en azından iki siyasî teşekküle ihtiyaç göstermektedir.

DP ’nin başına gelenin “DP gibi bir parti”nin de başına gelmesi sürpriz sayılmamalıdır. Bunu önlemeye İsmet Pş. ’nın hem gücü yetmeyecektir, hem de İsmet Pş. böyle bir çıkış yapmakta memleket için menfaat görmeyecektir.

Türkiye ’de iktidardaki kuvvetler 27 Mayıs 1960 günü kendilerini açığa vurmuş kuvvetlerdir. “İktidardaki Parti” ancak onların desteğini ve güvenini sağlarsa payidar olur. Türkiye ’de hiçbir parti bu “iktidardaki kuvvetler”e rağmen memleketi idare eden çarkların başına gelemez, gelirse kalamaz. “DP gibi bir parti” ise bu kuvvetlerin güvenine sahip bir parti değildir. DP gibi bir parti iktidarda ise muhalefette bir günde tarumar edilir.

Vergi almayacaksın, “Sosyal adaletle kalkınma beraber olmaz, kalkınma oldukça sosyal adalet de kendiliğinden olur” diyeceksin, ümmetçilik ve Nurculuk faaliyetini vicdan hürriyeti sayacaksın, yurdun dört köşesinde bir mensubun her Allah ’ın günü 27 Mayıs ’ın intikamından bahsedecek ve sen bu prensiplere memleketi ikna etmek için işbaşına gelebileceksin.

Yazı bu fikirleri ihtiva etmekte, elde edilmek istenen netice malum.

1. İ. Paşa iktidarı sallantıda.

2. Muhalefet cephesi güçlenmekte, iktidarı almak için hazırlık yapılmakta. Artık kuzu kuzu İ. Pş.’ya parlamento da “22 Şubatçılar geliyor, 21 Mayısçılar kapıda bekliyor, sizleri kapacak” uydurma laflarına inanmamakta. Ve itaat etmemekte. Baş kaldırmakta.

3. Parlamento çalışmalarını, aynen CHP ’nin muhalefette yaptığı gibi aynı silahlarla mukabele ederek aksatmakta.

4. İ smet Pş. ’nın güdümlü demokrasisinin iç yüzü bütün vatandaşlar tarafından iyice anlaşılmakta.

5. “Reform” kanunları diye yutturulmak istenen vergi zam kanunlarının meclisten çıkması tehlikeye girmekte.

6. Anayasa dışı davranışlara devam edilerek getirilmek istenen bazı kanunlara karşı “artık muhalefetin gözün açıldığı ve ordunun baskısından kurtulduğu, güçlendiği için” kolaylıkla karşı koyabilmekte.

7. CHP her ne kadar “Sağlam kuvvetlere” dayandığını söylemekte ise de “buna kendisi de inanmamaktadır.” Hakikati bilmektedir.

“Bunların desteğini kazanabilir miyim?” diye çırpınmakta.

8. Nihayet güya bu iktidar dışı kuvvetlere sahipmiş gibi kendisini gösterip muhalefet üzerine baskı yapıp İ. Pş. ’nın diktatörlüğünü devam ettirmek, iktidarı vermemek için, muhalefet cephesine aklınca göz dağı verilmek için bu satırlar paşa baba tarafından Millî Damada yazdırılmaktadır.

İşte iktidar sandalyesi insanın altından sallanmaya başlayınca, bir zamanlar bizleri düşman görüp imha etmeye çabalayanlar, bugün saflarımızda yer almak ve bizim kuvvetimizden faydalanma yoluna girmişlerdir.

Şimdiden iktidardan uzaklaşacaklarını anlayanlar yeni gelecek iktidara karşı aynı 27 Mayıs 960 öncesi gibi çalışarak yeni bir ihtilâl hazırlığına girişmişlerdir. Bu yazı başlangıç noktasında, iktidarı bırakmamak için muhalefeti yıldırma siyasetidir. Bakalım muhalefet cephesi gene bu tehditlerden korkup geri çekilecek mi? [...] 27 Mayıs 960 ihtilâlinin hazırlıkları CHP ’nin muhalefetteki tutumları ile körüklendi. CHP iktidara gelirse memleketi idarede düzeltecek inançları ile gençlik ve ordu elbirliği yaparak sakıt iktidarı devirdi. Ama CHP ne yaptı? 27 Mayıs 960 sabahı yeni iktidara sahip çıktı. Bunu hemen teslim alamayınca ilk iş olarak MBK ’da kendine taraftar olan üyeler vasıtasıyla MBK ’yı ikiye parçaladı. 13 Kasım 960 ’ı yarattı ve ilk defa orduda parçalama teşebbüslerine geçti.

Muvaffak olmak üzere iken bizler ortaya yeniden atıldık. Orduyu parçalanmaktan kurtarmak için. Türk silahlı kuvvetler birliği altında bir teşkilat ile orduyu parçalanmaktan kurtardık. Hemen CHP yöneticileri ve bazı CHP ’ye hizmet eden MBK üyeleri bizlere yanaştı. İsmet Pş. ve yakınları yanaklarımızı, sırtlarımızı okşamaya başladılar. Ne zamana kadar? MBK ’nın 15 Ek. 961’de seçimleri yaptıracağına dair kararı almasına kadar. (Bu karar da bizlerin tazyiki ile alınmıştır.) Sonra iktidara ordunun desteği altında büyük bir çoğunlukla geleceklerine inanarak bu hülya içinde yüzerken, baktılar orduda realist, reformist, partiler üstü görüşe sahip bir genç ve orta kuşak var. Bunlar bizim için tehlikeli, iktidarı ilk aldığımız gün bunları ordudan temizlemek üzere planlamaya geçelim dediler. Orduda her devrin adamı olan bazı subaylara yanaştılar. Ve Menderes zamanında general olmuş, o devrede sadakatle hizmet etmiş fikirsiz, idealsiz, yalnız mevkilerinden tedirgin olmak istemeyen kumanda kademesi ile anlaşarak işe koyuldular. Büyük taktisyen İ. Pş. ’nın planı ile ordu birliği 22 Şubat 962 olayı ile dağıtıldı. Ama 21 Mayıs 963’te de bir de baktılar ki dağılmamış. Yine karşılarına baskın tarzında çıktılar. “Fakat ihtilâl talihi Aydemir ’e gülmedi”, yine ucuz kurtuldular. Şimdi bu kuvvetin başı yok edilmek üzere akıllarınca gün saydırıyorlar, bir kısmı hapishanelerde, güya ıslaha terk edilmiş vaziyette. [...] Akıllarınca 27 Mayıs öncesi gibi bu kuşaklara hâkim olup kendi saflarında “İktidardan düşerlerse” kullanmak için kur yapmaktadırlar. [...]

İşte onun için CHP bu sefer aradığını bulamayacaktır.

Paşa babanın damadı canı istediği zaman CHP ve İnönü muhalefete geçer ve CHP ’ye devredilmek üzere bir ihtilâl yaptırabilir zannediyor. Muhalefeti de bu endişe içinde yazıları ile bırakıp iktidar koltuğundan paşa babasının uzaklaşmasını istemiyor. Çünkü sonra hanlar-apartmanlar-matbaalar-köşkler telefon emirleri ile kullanılan nüfuz ticaretleri nasıl yapılabilir? Ya hayat endişesi aile efradı, kendisi ve çocukları, havadan iktidar nimetlerinden kazanılmış servetler ne olacak? Sorulacak suallere nasıl cevap verilecek? Ya pembe köşkün besleme çocuğu ancak şimdi mi aklın başına geldi. Ben paşa babana Atatürk ilkelerinden taviz verme, anayasanın emrettiği Radikal Reformları yapın, orduyu birbirine düşürerek parçalamayın, CHP ’nin karşısında olan vatandaşları subaylara düşman ettirmeyin, güdümlü demokrasiden vazgeçin dedikçe aksini yaparak,

intikamcı-gerici-irticacı cepheye şirin gözükerek sahte koalisyon hükûmetlerile bu intikamcı cepheye yol verildi. Neticede bu günkü durum hasıl oldu. [...]

Ey damadı Şehriyari: İhtilâl zannettiğin gibi paşa babanın dayandığı Menderes generallerinin işareti ile olmaz. Şimdiki kumanda kademesinde en yüksek mevkii işgal eden generaller 27 Mayıs 960 öncesi de vardı. Ama hiçbir zaman bizimle beraber değillerdi. İhtilâller fikir gelişimi ile doğar veya sosyal-ekonomik zorunluluklarla alttan gelen bir tazyik ile bu yola itilir. Bu uğurda yetişmemiş, bu realiteleri göremeyen, reformist düşünceye sahip olmayan Atatürk 'ün gençliğe emanet ettiği "Gençliğe beyannamesindeki" fikirleri hazmetmeyen, ona sadakatle bağlı olmayan, Atatürkçüklüğü yalnız iktidar koltuklarında oturarak belirli bayram günlerinde hatırlayarak, nutuk atarak veya gerçek Atatürkçü kuşakların zaman zaman yaptıkları zorlamaların karşısına dikilip geçici tedbirler ile oyalarak günlerini gün etmek ve onun eserlerine karşı kıskançlık duyarak, taviz vererek, memlekette yalnız iktidar nimetlerinden faydalanmak için kalkan olarak kullananlar, bugün hiçbir şey yapamazlar.

Yapacak nitelikte olsalar idiler 21 Ekim 961 ve 9 Şubat 962 protokolüne imza koyan bu omuzu kalabalıklar, arkadaşlarına ihanet edip geri çekilmezler, ordudaki itibar ve otoritelerini kaybedip bir partinin hesabına çalışıp o partinin liderinin zebunu olup orduyu onunla birlikte parçalayamazlardı.

27 Mayıs 960 harekâtına da nasıl on ikiye beş kala, on ikiyi beş geçe katıldıklarını bilirim. "Belki General C. Madanoğlu hariç." O da fikirle değil, mertliği, erkekliği ile verdiği sözü sonuna kadar tutarak katılmıştır. Sırası gelince de sonradan ihtilâl nimetlerinden faydalanmayarak, feragat gösterip yıpranmadan köşesine çekilmesini bilen yegâne generaldir.

[...]

İhtilâller daima genç ve orta kuşakların karışımından gelir. Çünkü onlar fikir sahibidir, inanç sahibidir, cesaret sahibidir, yıpranmamışlardır. İktidardakiler onları henüz ağlarına düşürmemişlerdir, realisttirler, gerçekler için ölünceye kadar mücadele ederler.

[...]

Ben şahsen Pş. baban gibi KİNDAR-İHTİRAS sahibi değilim. İntikamcı, öc alıcı değilim. Tek gayem birleştirici, ilerici, devrimci, bir görüşle memleketin yükselmesine hizmet etmektir. Katıksız bir Atatürk neslinin çocuğuyum, genciyim. Bize emanet ettiği vatanın "Gençliğe beyannamesindeki fikirlere sadık kalarak" kurtarılmasında, korunmasında üzerime düşen vazifeyi ölünceye kadar hangi şartlar altında olursa olsun yılmadan, korkmadan mücadele ederek yerine getirmeye azimliyim.

Bu uğurda da şimdiye kadar imtihanımı verdim. Yaşarsam da vereceğim.

Eşe Son Mektup

Mamak, 5 Nisan 1964

Sevgili Şadan 'ım,

Geçen hafta ziyaretime gelişte seni biraz endişeli ve fazlaca üzüntülü gördüm. Bunun sebebini daha sonra kendi kendime düşününce çıkardım. Benim hayatımın kurtarılması için yakın bazı dostlarımız İsmet Pş. 'ya senin veya çocuklarımın gidip bir teşebbüs yapmanızı arzu ediyorlar. Ve bu hususta da en çok seni sorumlu tutmak istiyorlar. Bu haleti ruhiyenin baskısı altındasın. Çıkardığım mânâ bu. Fakat şahsen her zaman söylediğim gibi ben hiçbir zaman bu şekildeki hareketinize kalben taraftar değilim. Benim size ölsem de bırakacağım en şerefli miras "Eğilmeden, bükülmeden, minnet etmeden, yüz suyu dökmeden alnı açık gezebilecek olan" bir durum yaratmaktır. Bunu şu anda yaratmış vaziyetteyim.

Bu şerefli mirası ne kendi kendime yerim ne de aile efradımın ben hayatta iken yemesini arzu ederim. Etraftan sana baskı yapanlar hiçbir zaman bu kadar ince düşünecek durumda değillerdir. Fakat buna rağmen samimidirler, onu da kabul ederim. Lakin hiçbirisi de "Aydemir" soyadını taşımamaktırlar. Bu ölmez ad lekesiz, beneksiz kalmalıdır. Ben bir aile reisi olarak şimdiye kadar bunu böyle getirdim. Böyle kalmasını istiyorum. Ve bundan sonra da devam ettirecekler bu hususta çok dikkatli olmalıdırlar. Böyle bir teşebbüsü yapmadığınızdan dolayı hiç kimsenin sizi ve bilhassa seni suçlamaya hakkı yoktur. Senin yegâne sorumlu olduğun insan benim.

Benim arzum, isteğimi yerine getirmek de bana içten bağlı bir eş olarak sana düşer. Bu gibi tazyiklere göğüs germeni, mukavemetinin kırılmamasını son defa yalvararak istiyorum.

Sana tesir etmek isteyenler belki bir an için ikna edebilirler. Bu yüzden de kurtulmuş sayılabilirim. Fakat bunu duyduğum anda beni yok bil şekerim. Bu hususta kati kararlıyım. Ben o baykuş tabiatlı kindar şahsın lütfu ile kurtulacaksam, hiç kurtulmayayım daha iyi. Hayatta mücadele ettiğim insandan şefaat dilenciliği yapacak değilim.

Benim hayatımın kurtulması, alın yazıma, mukadderata bağlıdır. Onun için Allahın dediğinden başkası olmayacaktır. Her zaman benim dediğim çıkacaktır. Sen bana candan inanıyorsan söylediklerimden şaşma. Ölüme son derece suni olarak yaklaştırılmış olan bir ölüm mahkûmu olan benim de en son arzum sizlerden, bu olarak kabul edin. Sizlere bu baskıları yapan şahıs çıkarsa da bu mektubu ilgili kısımlarını okuyup kapatın. Ben de en çok bu gibi sözleri duydukça üzülüyorum. Bana hiçbir şey olmayacak. Ne zaman olsa bundan kurtulup sizlere ve hürriyetime kavuşacağım. Bu memlekette gerçek demokrasinin yerleşmesi için, gerçek Atatürkçülüğün yaşaması için ölünceye kadar da mücadele edeceğim. Bunu cesaretle yapabilmem için, Aydemir ailesinin başı öne eğik olmaması lazım. Bugüne kadar seni mes ’ut edip sakin bir hayata kavuşturamadım. Daima heyecanlı, üzüntülü sıkıntılı günler geçirttim. Ama ne yapayım ki her şeyimle, karşılık beklemeksizin kendimi Türk milletinin hizmetine adamıştım. Harbiyede 937 senesi ettiği yemine sadık ve katıksız bir askerdim. Asker olarak orduda kaldığım müddetçe teğmenliğimden beri ettiğim mücadelelerin en yakın şahidi sendin. Huzursuzluğumuz yeni değildir, o zamandan başlar. Bu memlekete dürüst, namuslu vazife gören insanlar da huzur içinde olmaz, hayatı mücadele ile geçer. Vatanperverliğin emrettiği yoldan ayrılmadım. Yaşasam da ayrılmayacağım. Senin ve evlatlarımın gözlerinden öper, hepinize iyi, sabırlı, gelecek için sevinçli günler dilerim.

İMZA

Türkiye’yi Bu Duruma Getiren Faktörler

Türkiye bugünkü duruma nasıl geldi, suçlu ve sorumlu kimler?

1. Birden fazla siyasî partiler kuruluşunu kabul ettikten sonra, demokrasiyi hâlâ güdümlü olarak idare etmek hevesinden vazgeçmemiş Milli Şef ve tahakküm zihniyeti ile hareket eden CHP siyasî teşekkülü.

2. 950 senesinde büyük bir ekseriyetle ve sürprizle iktidarı alan Demokrat Parti ’nin hazırlıksız olarak çabalaması, çok yıkıcı muhalefetle karşılaşması, bir müddet sonra bocalamaya başlayarak, memlekette en kolay usul olarak rey avcılığını, din istismarcılığında bularak hareket etmesi. Mirasyedi gibi dış yardımları heder etmesi, enflasyonist bir iktisadiyat ile memleketi iktisadi çöküntü içine terk etmesi, acze kapılınca hürriyetleri kısıtlayarak terör yoluna sapması.

3. Muhalefette bulunan CHP ’nin hiçbir zaman seçim neticeleri ile iktidara geleceğine imkân görmediğinden sert ve yıkıcı muhalefet metotları ile hareket ederek ihtilâl hareketinin hazırlanmasına zemin teşkil etmesi ve ihtilâlci hareketleri teşvik etmesi.

Bu uğurda Üniversite gençliğine ve ordudaki genç kuşaklardaki subaylara müzaheret göstererek destek olması.

4. İlerici düşünceye sahip gerçek Atatürkçülüğü özleyen güdümlü demokrasiden soğuyan, uyanık insanların ve kitlelerin, sabırları taşarak harekete geçmeleri neticesi 27 Mayıs 960 İhtilâl hareketinin yapılması.

5. Çok ulvi düşüncelerle yapılacağı zannedilen ve yapıldığı anda da bu şekilde ümitle bağlananların bir müddet sonra iktidar hırsı ile bekleyen CHP kanalına kendilerini kaptırıp inisiyatiflerini kaybedişleri.

6. Askeri komitenin teşkilinde yapılan en büyük hata ve CHP ’nin şefinin ağına düşüş.

7. MBK içinde fikir aykırılıkları doğarak, birbirine itimatsızlık, cephelerin teşekkülü CHP ’ye hizmet etmeyi şiar edinmiş komite üyeleri, CHP ’den

aldıkları direktiflerle Yassıadalar-mahkemeler-parti kapatmalar-jurnaller. Nihayet 13 Kasım 960 tasfiye hareketi ile bölünme, orduda da parçalanmaya yüz tutuş.

8. Memlekette düşük-kuyruk edebiyatı. Gerici-ilerici yarışı. Netice itibarile ihtilâlcilere ihtilâli dejenere ettirip, milletin gözünden düşürüp bir an evvel bilhassa iktidara kendisini namzet gören CHP ’nin gelmesi için planlar, kurucu meclis teşkili tüzüğünü CHP ’li T. Feyzioğlu ’nun hazırlaması. % 75 ekseriyet ile kurucu mecliste hâkimiyet, CHP arzularına göre bu mecliste kanunların hazırlanması ve çıkarılması.

9. Bu gidişatı orduda izleyen bir zümrenin harekete geçişi. Türk Silahlı Kuvvetler Birliği ’nin büyük bir vatanperverlik hissiyatı ile meydana gelmesi. Derhal bu kadroya dışardan MBK ’da CHP hesabına çalışan üyeler vasıtasıyla hulûl ediş. Partiler dışı bu hareketi, CHP kendi isteklerini yaptırttığı müddetçe destekleyici gizli manevralarla bu teşkilat içindeki siyasî düşüncelerle CHP ’ye bağlı kimseleri kullanarak yeniden parçalamaya gidiş.

10. 22 Şubat 962 ’de kendisine ram edemeyecekleri insanları ordudan tasfiye. Alçakça tertiplenen bu planda Milli Şefin dayandığı generaller kademesi ve Hv. Kuvvetlerinde Rahmetli Halim Menteş ’in yürüttüğü Hava Cuntası, CHP hesabına ordunun Karacı-Havacı diye parçalanması.

11. Milli Şefin başbakanlığı ile değişmez sayılan CHP iktidarı ile Şef tahakkümlü zayıf hükûmetler ve koalisyonlar.

12. Sosyal ve iktisadi zorlamalara lakayıtlık ile bakış ve çaresizlik, Atatürk ilkelerine taviz, rötuş, gerçek Atatürkçüleri tahrip, hırpalama, hakaret, ordunun kof başları ile temas, halkı orduya karşı düşman vaziyete getirme. Halkı ve orduyu CHP hesabına bölme çareleri. Yalnız düşünülen, İ.Pş. ’nın değişmez başbakan olarak kalması, CHP ’nin de silahlı kuvvetlere dayanarak güdümlü demokrasiyi açık rejim altında idame ettirerek siyasî rakiplerinden 10 senelik iktidardan uzakta kalmanın, intikamlarının alınması için sinsi ve planlı çalışmalar.

13. Bunu görüp de Türkiye ’nin gelecekte daha büyük felaketlere maruz kalmaması için sabırsızlanarak İ. Paşa güdümlü, bölücü, parçalayıcı, yıkıcı,

demokrasisine yeter ve dur demek için silaha sarılıp ayağa kalkan fedakâr 21 Mayısçılar.

14. İhtilâl talihi gülmeyen 21 Mayısçıların imha edilmeleri için güdümlü askeri mahkemelerin, örfi idarelerin kurulması. Mensuplarının Nazi kampları gibi yurdun bütün vilayetlerdeki hapishanelere doldurulması.

15. Türk ordusunun ve Türk milletinin göz bebeği olan Harbiye ’nin “Sultan Hamid ’in dahi yapmadığı şekilde” mahkemelerde beraat eden mensuplarının tasfiye edilerek ihracı.

16. 21 Mayısçılardan yıkılamayacak olanların asılması için her türlü güç sarf edilerek çeşitli baskılarla nihayet Parlamento ’da da galibiyet sağlayarak liderinin de ölümünü son adımına yaklaştırılması.

17. Kıbrıs davasında büyük bir mağlubiyet, dış dünyada itibarımızın ne olduğunun meydana çıkması.

18. İsmet Pş. azınlık hükûmetinin baskı metotları ile anayasa dışı davranışlarla çeşitli kanunların çıkarılması için gayretler.

19. Din istismarcılarının hortlamasına Seyircilik-Ürkeklik-Tavizcilik politikasına devam.

20. Siyasî Partiler arasında geçimsizlik. CHP ’nin iktidarı kaybedeceği endişesi ile baskı rejimine devamla memleketteki huzursuzlukların genişlemesine inatla, bilerek aldırmaması. Memleketi kamplara ayırarak despot siyasetini çekinmeden yürütmesi.

21. Bir iktidar ihtiraskârı milli bölücü CHP ve şefi uğruna felakete sürüklenmekte olan zavallı Türk milleti uçurumun kenarına getirilmiş bırakılmakta. Seyirci münevverler kurtarıcı beklemekte, perde arkasında günlerini gün etmekte.

Dilleri ile dört duvar aralarında herkesten ileri, kalemleri ile bir şey yazacak cesaretten mahrum. Mütereddit öne atılan kimseleri yalnız bırakmakta. “Her gidene ağam, yeni gelene paşam” diyerek, yelken tutmakta.

Yabancı devletler halimize gülerek, alay etmekte. Buna rağmen de, İsmet Paşa demokrasisi halen yaşamak için çırpınmakta.

İşte zavallı Türkiye ’nin bugünkü acıklı hale gelişinde birinci derecede sorumlu olanları ve bu hale sebep olanları, yazılan fikirleri objektif olarak okuyanlar kıymetlendirsin. [...]

Bu milletin başına ne gelecekse hep bu politika cambazlarından, doymaz iktidar hırslarından gelecektir. [...]

İstismar Konusu Olarak Kıbrıs Meselesi

5 Nis. 964, Saat: 15.00

Bugün öğle anonsunda verilen haberlerden Makarios ’un Zürih antlaşmasını fesh ettiğini öğrendim. Bir Türk vatandaşı olarak çok üzüldüm. Bu akıbeti bekliyordum. Pek sürpriz teşkil etmedi. Kıbrıs meselesi 21 Ar. 963 ’te patlak verdiği, ancak İ. Paşa tarafından 25 Ar. 963 günü Türk milletinden artık gizleyemez hale geldiği gün açığa vurması ile hapishanede haberdar olmuştum. Ve gelecekte Kıbrıs ’ın nasıl kaybedileceğini 12 Oc. 964 tarihli yazımla da belirtmiştim. Ondan sonra bazı yazdığım yazılarda da Kıbrıs hakkında fikirlerimi hadiselerden çok evvel yazmıştım. Bugün hepsi birer birer çıkıyor. Ne yazık ki bu millet hâlâ uyutmaya çalışan iktidarlar tarafından idare ediliyor. Kıbrıs davasını İ. Pş. ve CHP iktidarı ile bugün ordunun yüksek kumanda kademesinde istikballerini ve her şeylerini İ. Pş. ve CHP iktidarına bağlamış olan generaller halledemezdi. Netekim halledemedi ve edemeyecektir de. Çünkü her sahada Türkiye devleti hazırlıksızdır. İleri görüşe sahip, ileri bir planlama ile Türk Devletinin dışta ve içte itibarını yükseltecek bir kadroya sahip değildir. Mevcut sevk idare kadrosu pasiftir, yıpranmış insanlardan kurulmuştur, yaşlıdır, sevilmeyen, itimat edilmeyen, halk ekseriyetinin antipatisini kazanmış, statükocu, daima hadiselerin arkasından giden, ön görüşe sahip olmayan, ihtiraslarını yalnız şahısları için harcayan, yalnız bulundukları mevkilerde kalmaları için çırpınan Türk Milleti için en talihsiz bir kadrodur. Bu kadro hiçbir suretle aktif hareket edecek duruma sahip değildir. Yalnız Kıbrıs meselesi değil iç davalarda da aynıdır.

Neden Kıbrıs davasında bu duruma düştük?

1. Siyasî Sahada:

a. Dış alanda:

(1) Hiçbir suretle yabancı devletler indinde siyasî itibara sahip değiliz.

(2) İstikrarlı bir hükûmetimizin olmadığını bütün dünya devletleri biliyor.

(3) Uyguladığımız yalancı, aldatıcı, yalnız isminin vaftiz babası İ. Pş. ’nın koyduğu açık rejimin, Türkiye ’de gerçek demokrasi nizamı ile alakası olmadığı ve her gün rejimin bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğunun farkındalar.

(4) İktisadi istiklalimize sahip olmadığımız için iktisaden büyük bir çöküntü içinde olduğumuzdan, müflis bir manzara arz ettiğimizi dış devletler biliyor.

(5) Dış siyasette daima NATO cephesindeki büyük devletlerin peyki olarak çalıştığımız için onların müsaadesi olmadıkça hiçbir hareket yapamayacağımız bilinmekte.

(6) Komünist Blok-Arap Âlemi-NATO ittifakına dahil olduğumuz halde bile hiçbir devlet bizi tutmamakta ve itibar etmemekte. Çünkü şimdiye kadar takip ettiğimiz dış siyaset ile ne Müslüman memleketleri memnun edebilmişiz ne de Hıristiyan devletleri.

(7) Siyasî alanda davamızı anlatacak bir hariciye teşkilatına sahip değiliz. Propaganda-İstihbarat ve dış meseleleri kıymetlendirme bakımından çok zayıfız. Pasif bir dış politika ile hareket etmekteyiz.

b. İç alanda:

(1) İstikrarlı bir hükûmete sahip değiliz.

(2) Rejimi bir tek şahsın ve CHP ’nin iktidarda kalması ile ayakta duracağına milleti inandırmakla meşgulüz. Her şey bunun için feda edilmekte.

(3) Siyasî partilerin çalışma tarzları ile memlekette birlik, beraberliğin doğmasına imkân yok. Millet, silahlı kuvvetleri dahil bütünlüğünü kaybetmiş, İ. Pş. milleti ve orduyu bilerek çeşitli kamplara ayırmış.

(4) Şeklen uygulanan devlet idaresi Cumhuriyet, fakat İ. Paşa ’nın sultası Türk Milleti ’ne hâkim.

(5) Milli bütünlüğün kaybedildiği yerde bir kuvvetin doğmayacağı dış devletler tarafından da bilinmekte.

2. İktisadi Sahada:

Bir tek kelime ile çökmüş bir vaziyetteyiz. Hiçbir zaman dış devletlerden yardım almadan ve 2000 yılına kadar da borç ödemeden yaşayamayacağız. Ufak çapta da olsa deniz aşırı Kıbrıs ’a yapacağımız bir askeri hareketi dahi uzun sürdüğü takdirde iktisaden karşılayacak durumda değiliz.

3. Askeri Sahada:

(1) Ordu bugün İsmet Pş. ’nın sayesinde muhtelif gruplara bölünerek parçalanmış ve tamamı ile siyasetin içine her kademesi ile girmiş vaziyettedir.

(2) Orduda büyük kumanda kademesine itimat sarsılmış durumdadır. Bu 15 Ey. 961, 21 Ek. 961, 22 Şubat 962, 21 Mayıs 963 tarihlerinde meydana gelen hadiselerde generallerin bir siyasî lidere kendilerinin bağlamalarından mütevellit itimatlarını yitirmişlerdir.

(3) Türk ordusu deniz aşırı bir harekâtı başaracak şekilde eğitilmemiştir. Hiçbir zaman da yalnız olarak bu güce sahip değildir. Bir çıkarma harekâtının ne gibi güçlükler arz ettiğini iyi biliriz. Hele Ada ’da çete savaşı ve gerilla savaşı yapacak şekilde, ana vatan haricinde, ikmali doğrudan doğruya deniz yoluna bağlı olan bir bölgede uzun süreli bir harekâtı başaracak durumda değildir.

(4) Bütün bunların haricinde Türk Ordusu NATO Kuvvetleri kumandanlarını muvafakati alınmadan hiçbir kuvvetini savaş için kullanamaz. Bütün kuvvetlerimizi 1952 ’de NATO ’ya dahil edilişimizde NATO kuvvetleri kumandanlığına teslim etmiş vaziyetteyiz. Milli kuvvet diye bize bıraktıkları, yani serbest kullanabileceğimiz ancak jandarma birlikleri ile bazı yurtiçi geri ve savunma birliklerimiz vardır.

Bunun haricindeki müteşekkil Kara-Deniz-Hv. kuvvetlerimizi NATO ’nun emri olmadan konuş değişikliği bile yapamayız. Bunu asker olmayanlar ve büyük karargâhlarda çalışmayanlar bilemez. Ben hepsinin tecrübesini orduda iken gördüm.

Onun için dışardan “Ordu Kıbrıs ’a”, “Neden çıkarma yapmıyoruz?” diyenler, bilerek bu sözleri sarf etmemektedirler. Birinci kelimeyi sarf edenler gençler, hissiyatları o akıncı ruha sahipler, ikinci kelimeyi sarf edenler iktidarı suçlu göstermek, yıpratmak için siyasî yatırımcılar, mes ’uliyetten uzak olup da bol bol akıl öğretenler.

İşte neden bugünkü duruma düştüğümüzün gerçekleri. Bunların hepsini hatta buraya yazmadığım daha birçok noktaları bugün iktidarda mes ’uliyet taşıyanların hepsi gayet iyi bilir. Fakat ne var ki milletin huzuruna çıkıp gerçekleri anlatacak durumda değillerdir. Çünkü şimdiye kadar iç çekişmelerle uğraşıp milletin dikkatini başka noktalara çekip her şeyi ihmal edip milleti uyutmakla meşguldürler. Hemen kullandıkları en tesirli silah “Açık Rejim” elden gider sloganı ile biraz daha fazla iktidarda kalma çareleri aramaktadırlar. Kıbrıs ’taki Türk ’ü düşünen kim. Anavatan ’daki 30 milyon vatandaşı kamplara bölen insanlar, deniz aşırı adada Türk Milleti ’nin yakından göremediği kardeşlerinin dertleriyle de bu iktidarlar mı uğraşacak? Milliyet gazetesinde Ömer Sami Coşar ’ın seri halinde çıkan Kıbrıs hakkındaki yazılarını okuyanlar herhalde bir fikir sahibi olmuşlardır.

Kıbrıs meselesi yalnız İsmet Pş. tarafından bir istismar vasıtası olarak kullanılmıştır. Onun ve partisinin iktidara gelmesine yaramıştır. Bugün hadise patlak vereli 105 gün oluyor. Ne yapılabilmiştir:

1. İkinci koalisyon yıkılmış olduğu için dış tehlike belirdi diye hemen her şeye razı olunarak İ. Pş. riyasetinde 3 ’üncü “Sahte Reform” kabinesi kuruldu. İsmine de Bağımsızlarla koalisyon denerek CHP azınlık iktidar hükûmeti iş başına geldi. Reform denildi. Zam çıktı. O halde “Zam Kabinesi” sahteliği iki bakımdan geliyor.

2. Kıbrıslı gençleri heyecan ile Hükûmet kontrolünün haricinde, üniversite gençliği az da olsa sokağa taşınca, hükûmet bu taşkınlığın devam etmesini önlemek için gençlerin heyecanını teskin için ada üzerine 5 jet uçağı gönderdi. Gösteri uçuşu yaptırdı. Gidişleri ile dönüşleri bir oldu. [...] Radyodan Türk donanması Akdeniz ’e doğru açıldı dendi, milli marşlar çalındı, mehter marşları, cenk marşları, hamasi şiirler ile milletin hissiyatı kırbaçlandı. Güya hükûmet aktif kararlar alıyor diye oyalandı. Donanma İskenderun üssüne vardı. Ertesi gün İstanbul ve Ankara ’da hükûmet emri ile güdümlü mitingler yaptırıldı, gençler deşarj edildi.

3. Dz. K. K. Oramiral Necdet Uran Kıbrıs çıkarmasına bedenen daha sağlam katılabilmek için Dz. Hst. ’nde fıtık ameliyatı oldu. Çıkar çıkmaz, siyasî beyanatlar verip gazetelerde poz poz resim çektirdi. “Hazırız” dedi.

2. Ord. K. C. Tural İskenderun ’a gönderildi. O da orada siyasî beyanatlar vererek “Her zamankinden çok kuvvetliyiz” dedi. Türk Milleti de ordu hazır, Kıbrıs ’a ha çıktı ha çıkacak, diye günlerce bekledi.

4. Kıbrıslı mücahitler ana vatandaki bu beyanatlara inanarak mukavemetlerinde ısrarlı hareket ettiler. Şehit sayılarının yükseldiğini görmekten başka bir yardım görmediler. Giden yiyecekler veya paraların, kaybolan canların yanında ne tesiri olacaktı?

5. Kıbrıs ’ın yaralıları Ankara hastanelerine getirildi. Başta İ. Pş. olmak üzere devlet erkânı ziyaretler tertipleyerek 19 kişiye gösterilen alaka Radyolarda günlerce yayınlandı. Ali İhsan Göğüş ’ün propaganda makinesinin CHP hesabına işletilmesi sağlandı.

6. İsmet Pş. Muhalefet Partilerinin tazyiklerini önlemek için gazetecilere beyanat verdi. “Çizmemi değil, aklımı kullanıyorum, yedi düvel ile papaz beni harp mi ettirecek?” Muhalefet Kıbrıs meselesini parlamentoya getirdikçe açık görüşmelerden kaçtı.

7. Dış siyasetteki muvaffakiyetsizlikler, konferanslar aleyhe neticelendikçe İsmet Pş. ’nın 3üncü İnönü zaferi diye Milliyet gazetesinde muvaffakiyet olarak gösterildi. AKİS yazıları ile dış politika dahisi paşa babasını bütün millete tanıtmak yetmedi. 1919 ’daki Türk-Yunan münasebetlerini gösteren İ. Pş. seri hatıraları meydana çıktı. “Yahudi züğürtleyince eski defterleri açarmış.”

8. Bu arada İstanbul Üniversitesi’ndeki Kıbrıslı öğrenciler hükûmetten habersiz bir çıkış daha yaptılar. Galeyan sirayet etmemesi için hemen ertesi gün Ankara da güdümlü bir gençlik mitingi Genelkurmay ’ın önüne geliş. Ordu namına Genelkurmay İstihbarat Bşk. Tümamiral C. Eğicioğlu ’nun gençlere hitabesi, bir elinde seyyar megafon, bir elde Kıbrıs toprağı torbası. Heyecanlı vaat sözleri, hükûmetin izindeyiz safsataları, “Ordu Kıbrıs ’a” yalvarışları, ertesi günde İstanbul ’da aynı güdümlü gençlik mitingi. Radyo programının EURs tarafından değiştirilerek savaş marşlarının çalınması,

çıkarma birliklerinin gemilere yüklenmesi, donanmanın denize açılış haberleri. Rusya ’dan-Amerika ’dan-Yunanistan ’dan yenen NOTA torpilleri ile geri dönüş, Akdeniz güney sahillerine çıkarma tatbikatları. Milletin, gençliğin, hissiyatı ile oynamak, Türk Ordusu ’nun zafiyetini ortaya çıkarmaktan ileri gitmeyen kararsızlık içinde bocalamak.

9. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin adaya ayak basmalarını görünce ferah bir nefes alarak bekle ve gör devresine geçmek.

10. Bugün de Çankaya ’da C. Gürsel başkanlığında kabine toplantısı yaparak pirincin taşını ayıklamak için kumru gibi düşünmek.

[...]

İ. Pş.’nın arşüvek diye hafife aldığı Makarios işte bugün bütün icraatile muvaffak olmuş ayakta durmaktadır. Biz laf ile milleti uyuturken Kıbrıs ’ta vatandaşlarımız kırılırken, perişan olurken Papaz icraatına, tatbikatına devam ederek bugüne geldi. 42 bin E.O.K.’cıyı Milli Kıbrıs Ordusu diye teşkilatlandırıp sahneye sürdü ve resmen de ilan etti. “Artık kuvvet kimde ise, hak ondadır” deyimi ile ilerleyecektir. Pek yakında oradaki “Kıbrıs alayını” bu gidişle arabulucunun teklifi ile çekecek hale getirilirsek hiç şaşmayalım. Gidişat onu gösteriyor. Çünkü alay yiyecek, akaryakıt ikmalini adadan yaptığına göre bunları Makarios hükûmeti keserse ne şekilde barınacaktır? “600” kişilik kuvvete zaten alay denmez. Tek başına orada ne yapabilecektir? Bugünkü durumda Donanma Gölcük ’e çekilmiş, Dz. K. K. Malta-Napoli seyahatlerinde yorgunluk çıkarmakta. Birleşmiş Milletler ’in mavi bereli askerleri Kıbrıs ’ta, Rusya açıktan açığa Makarios ’a garanti vererek desteklemekte. Türkiye ’nin yapacağı her hareketi arkadan hançerlemek için fırsat beklemekte. Amerikalı, İngiliz dostlarımız bize yâr olmamakta! Yunanistan boyuna bakmadan kafa tutmakta. Papaz da bu durum üstünlüğünden istifade ederek, Türk Hükûmeti ile alay ederek anlaşmaları fesh etmekte ve arkadaşlarımızı boğazlatmakta. Şu anda manzara bu.

Rusya ne istemektedir:

1. Kıbrıs meselesi yüzünden Yunanistan ile bir silahlı çatışmaya gitmemizi. Bu suretle NATO ittifakının suya düştüğünü dünya milletlerine göstermek

ve NATO ’nun güney kanadını koparmak.

2. Kıbrıs ’a yapacağımız bir askeri harekâtla Türk ordusunun iç yüzünü dünyaya göstermek ister.

3. Bu hareketlerden istifade ederek Türkiye üzerindeki baskısını artırıp eski emellerinin tahakkukuna çalışır.

4. Netice itibarile Makarios da galip çıksa bu adadaki komünist teşkilat ile adada komünist hâkimiyeti sağlayarak Kıbrıs ’a atlamak veya orada deniz altı üslerine sahip olmak ister.

Bunun için de İngilizlerin bile adayı terk etmelerine çalışmaktadır.

İşte bunları bilen Amerika-İngiltere bize hiçbir zaman hareket serbestiyeti tanımayacaktır. Kıbrıs ’taki 80000 Türk için de NATO devletleri ilerisi için büyük badireler açacak Kıbrıs meselesini Yunanlıların isteğine uygun ve Birleşmiş Milletler tarafından da resmen tanınmış olan Makarios hükûmetinin arzularına göre oyalaya oyalaya, sindire sindire gelişmesine seyirci olmaktadırlar. İsmet Pş. ’da aklını kullanmakta devam ederek, çekilmeden bu davayı bu şartlar altında uzatarak, iktidarda kalması için dikkat çekici bir konu olarak istismar etmeye devam edecektir. [...]

Ali Elverdi ’nin Gerçek Yüzü

7 Nisan 1964, Saat: 17.30

Bu hafta edindiğim bilgiye göre 28. Tümen Kur. Bşk. Ku. Yb. Ali Elverdi ’ye mecburi izin verilerek vazifesinden alınmış, sonra da EURs ’tinde bir yere tayin etmişler.

Bundan evvel cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar aniden buradan ayrıldığı zaman sıranın Ali Elverdi ’ye geldiğini söylemiş ve yazmıştım. Çünkü 21 Mayıs gecesinin intikamını bizden sinsi sinsi çıkartıyordu. Son defa Tüm. K. Tuğg. Burhan Ercan ile bozuşmuşlar. Birbirlerini yediler. Bu iki zat 21 Mayıs 963 gecesinin meşhurlarıdır. General Burhan Ercan o gece her şey bittikten sonra kahraman kesilerek Harp Okulu ’na kumandan olarak oturdu. Meşhurluğu şuradan geldi:

1. 21 Mayısçı olarak tevkif edilen, gelen subayları odasında dövmek: Yzb. Nihat Çonguroğlu, Tnk. Teğ. Aycan Ünlü, Prs. Teğ. Erbil Yücelten gibi.

2. Harbiyelileri gene odasında bizzat dövmek ve diğer subaylara dövdürmek.

3. Harbiyelilere aman vermeden eziyet etmek ve nihayet Harbiyelilerin ihracını sağlamak.

4. Bu vazife şinaslıklarına karşılık. 28. Tüm. Garnizon K. tayin edilerek, Mamak hapishanesini emrine alarak, buradakilerden intikam almak için fırsatını buldukça eziyetlerini yapmaktan geri kalmamıştır.

Ali Elverdi Meşhurluğu:

a. 21 Mayıs 963 gecesi bizim radyo anonsumuzdan sonra radyo evinin önüne gelmiştir. Orada bulunan E. Alb. Yaşar Başaran (22 Şubatçı) ve Tank. Teğ. Atillâ Altugan, Tank. Teğ. Tuncay Yener tarafından tevkif edilerek radyo evinde bir odaya kapatılmıştır.

b. Bir müddet sonra bir inzibat Yb. komutasında radyo evine 200 inzibat eri gelince o anda bu zat odasından sahneye çıkar ve stüdyoya gelerek inzibatlarla birlikte Tnk. Üsteğ. İlhan Baş ’ı tevkif edip, o anda mukabil neşriyat yaparak ihtilâl hareketinin başarısızlığa uğramasına sebep olan kahramanlık mertebesine tesadüfen yükselir.

c. Bir saat sonra radyo evinde Em. Üsteğ. Erol Dinçer tarafından Harbiyelilerle birlikte tevkif edilerek nezarete alınır. O sırada A. Elverdi, Erol Dinçer ’e yalvarmaya başlar: “Ne olur ben sizin namınıza anonsa devam edeyim, bana bir şey yapmayın, ben zaten sizdenim” der. Fakat Erol Dinçer dinlemeyerek bu zatı Harp Okulu ’na bana getirir. Yolda Erol ’a gene yalvarır: “Aman beni Harbiyelilere teslim etme öldürecekler, ne olur sen götür” der. Nihayet bana getirdikleri zaman Nizamiyede talebe hücum etti, linç edip öldüreceklerdi. Himayeme alıp kurtardım. Odama getirdim. Hayat endişesi içinde ayaklarıma kapandı. “Aman albayım durumu bilmiyordum. Bu işe Harp Okulu ’nun dahil olduğunu, bütün kıtaların sizinle beraber olduğunu bilmiyordum. Ne emrederseniz derhal yapayım” deyip yalvarıyordu. Gözleri korkudan yerinden fırlamıştı. Kendisini teskin ettim. Bir odaya hapis ettim.

d. Sabaha karşı harekâtı bırakınca ben okuldan ayrıldım. Derhal serbest kalınca günün kahramanı kesilmiş olarak hemen faaliyete geçmiş, yalan yanlış kendisini büyük bir kahraman olarak göstermek için görgü raporu tanzim etmiş “İhtilâl lideri olarak benim kendisine tabanca çektiğimi, tabanca namlusunun izlerini göğsünde taşıdığına dair” gazetelere beyanat vermiş olan yalancı bir sahte kahraman olarak küçüldü.

e. Aynı hatayı amme şahidi olarak da mahkemeye gelince yapınca gerekli cevabı benden orada herkesin huzurunda aldı. Foyası meydana çıktı.

f. İşte bu zat 21 Mayıs 963 sabahı yanında 3. Şb. Md. Kur. Yb. Ahmet, Cezaevi Md. P. Bnb. Nurettin Işıldar, Cezaevi Md. yardımcısı P. Bnb. Necdet olduğu halde cezaevinde yattığımız hücrelere geldi. Bana hitabı şu oldu. “Tu, orduyu ne hale soktunuz. Senin kanını burada akıtmayacağız. Moskofya ’ya gömeceğiz” dedi. Ben “Orası daha belli değil, çok konuşma” dedim. O sırada yan hücrede yatan Alb. Yaşar Başaran ’dan çok ağır küfürler işitmeye başladı. Derken diğer hücrelerden de küfürlerle yolcu edildi. Rezil olarak çıktı.

g. Aynı Ali Elverdi 21 Mayıs sabahı Üsteğ. Erol Dinçer ’i kendisini tevkif ettiği için Merasim Bl. K. ’na emir vererek askerlere coplarla dövdürdü. Erol bitkin bir halde hücrede yatıyordu. Bu kadar namert bir insan numunesi de vardı.

h. Ali Elverdi artık parlamıştır. İsmet Pş. ile gazetelerde yanak yanağa resimler çektirmekte. Madalyalar ile taltif edilme yolundadır. AKİS dergisinde Metin Toker bu zatı göklere çıkarmaktadır.

i. Ali Elverdi hizmetine karşılık dış seyahat ulûfesine dahil olarak Amerikalardadır.

Neticeye bakalım, iki şöhret bir araya getirilince iş değişti. İki 21 Mayıs sahte kahramanları geçinemediler. Kumandan, Kur. Bşk. ’nı yedi. Çok kötü şartlar içinde Ali Elverdi ’yi 3 gün nezarette tuttuktan sonra yol verdi. İşte menfaatle, korku ile bir araya gelmiş insanların akıbetleri. [...] Gelecekteki akıbetlerini görmeye hazır olalım. İbret olsun diye bu zatlardan bu kadar bahis ettim. Yoksa değmez, şahsiyetsiz bir insandır. Çünkü çok aşağılık bir ruha sahiptir. Yzb. iken Beşiktaş-Harbiye arasında “sivil elbise ile” dolmuş şoförlüğü yaparak, subay olduğu halde ticaret yapan bir insanmış. Bunu Kr. Yb. Talat Turan ’dan dinlemiştim. Böyle bir insan Kur. Sb. olursa tabiî ne oldum delisi olur. İkincisi, ahlaki zafiyettedir. Mahiyetindeki Sb. hanımlarından “.........Bl. K........” cürmü meşhut halinde erler tarafından yakalanmıştır. Bunu da Kur. Alb. Selçuk Atakan ve yeğeni olan bir erden dinlemiştik.

Artık bu şahıs hakkında kâfi miktarda hüküm verebilirsiniz. Kumandanı Tuğg. Burhan Ercan ’ın da ahlaki zafiyeti bundan çok ilerdedir. Hepsini biliriz. Ailesine dahi hayrı yoktur. Yetişmiş kızını bile terk etmiştir. Zavallı aile ve kızı perişanlık içinde kıvranırken general adi kadınlarla keyf halindedir. İşte şimdiki gözde kumandan ve Kur. Bşk. ’ları. Ordu bu gibi subaylarla (yalnız partizan tarafları CHP ’ye ölçülerek vazife verilmekle) idare edilmektedir. [...]

Dr. Yb. Fazıl Akman ’ın Tutarsızlığı

16 Nisan 1964, Saat: 16.00

Bugün hapishanede şahsımı ilgilendiren küçük bir hadise oldu. İnsanların neler yapabileceğine, icabında ne kadar küçülebileceklerine iyi bir misal teşkil edeceğinden yazmadan geçemeyeceğim. Yoksa pek değer yeri yok.

28. Tümen ’in Sıhhiye Ş. Md. Dr. Yb. Fazıl Akman bugün hücrelerde yattığımız yere Cezaevi Md. ile birlikte geldi. Fethi Gürcan ile yakından alakadar olarak hastalığını sordu. Giderken de Yb. Osman Deniz ’in hatırını sordu. “Geçmiş olsun” dedi. Benim yattığım hücre her ikisinin arasında, bana “bir geçmiş olsun” bile demedi. Bunu bililtizam yaptı. Bu hareketi ikinci çünkü. Bir kere de ilk tevkif edildiğim gün, 22 Mayıs 963 günü, Üsteğ. Erol Dinçer dövülmekten mütevellit doktora ihtiyaç olduğu için çağırtmıştık. Tesadüf bu gelmişti. O gün de aynı şeyi yapmıştı.

Dr. Yb. Fazıl Akman kimdir? Ben Harp Okulu K. iken bizim okulun Dr. idi. 8 ay kadar kendisine kumandanlık yaptım. Her gün karşımda aşırı derecede hürmet gösteren bir tavırla hizmet eden bir Bnb. idi. Kendisini bazı idari meselelerden dolayı Harp Okulu ’na yaramayacak bir Dr. olduğu için tayin yerini değiştirdim. 28. Tümene tayin edildi. İşte bu hareketin intikamını bu şekilde almaktadır. Bu kadar basit bir insan.

Halbuki vazife esnasında aramızda geçmiş bir hadise yoktur. Hasta oldum, karım hasta oldu, tedavi için evime girip çıktı. Acı kahvenin bile hatırı vardır. Sonra doktorluk beynelmileldir. İnsan düşmanına dahi yardım eder. Benim bildiğim medeni bir insan iki yere girdiği zaman tanısın tanımasın herkese sıradan “geçmiş olsun” der; bir hastaneler, ikincisi hapishaneler. Demek ki bu zatta deve kini gibi, menfaatini sarstığımdan dolayı, kin varmış.

İşte hayatta insanlar bu, iyi tanımak gerek. Bu hareketine ve nankörlüğüne bir medeni insan olarak çok üzüldüm. Yaşadığım müddetçe daha bakalım neler göreceğim. Allah kimseyi menfaatperest, mevkiperest, nankör yapmasın.

Doğum Günümde Hatırlanmanın Güzelliği

17 Nisan 1964

Bugün benim doğum günümdü. 46 yaşımı tamamladım. Yeni senem belki hayatımın dönüm noktası olur. Bugün de yine beni hatırlayan eşim, çocuklarım ve avukatım Kudret Bosuter oldu. Tesadüf avukatlarım görüşme günü olduğu için Kudret geldi ve bana getirmiş olduğu kalem ile yazdığı kart ve ailemin gönderdiği kırmızı karanfiller buketi hücremin en kıymetli yerinde saklı ve karşımda duruyor. Bu durumdan dolayı çok mütehassıs oldum. İnsan böyle belirli günlerde nedense daha içli oluyor. Ama her şeye tahammül etmeye alıştım. Yeter ki sıhhatim bozulmasın. Zamanla bunların da unutulacağı günler gelir elbet. Katlanacağım, ne yapayım. Zor görmeyen, acı çekmeyen hayatın tadını pek anlamaz.

Kartlarda şunlar yazılı idi:

Geleceğe ümitle bakarken hayırlı, uzun yıllar dileriz.

Aydemirler

Ben de hep birlikte olmasını temenni ederim. Allah inşallah bizleri ayırmaz.

Kumandan

Sizin kaleme, bizim de sizin kaleminize ziyadesiyle ihtiyacımız var. Nice nice mes ’ut yıllar dileğiyle, hürmet ve sevgiyle kucaklarım.

K. Bosuter

Şahsım için kullanılan en iyi tabir “KUMANDAN” Bu hitaplara doyamadan en genç, en verimli bir zamanımda kumandanlık görevimden beni ayıranları Allah nasıl bilirse öyle yapsın. Hayatta aile efradımdan sonra en çok sevdiğim askerlik mesleğine doyamadım. Bunun için de ayrıca üzgünüm. Memleketimin kötü gidiş istikametine bir yön verebilmek için atıldığım mücadelelerde şu anda hayatım hariç her şeyimi kaybetmiş vaziyetteyim.

[...] İntikamcı politikacıların istismar vasıtasıyım. Ama demir parmaklıklar arkasında elden ne gelir. Ancak hislerimi belirtmek için üç parmağım arasındaki kalemin izleri, şimdiki halde satırlar üstüne dökülmektedir.

Benimle birlikte olup da davaya ve bana ihanet eden, güya ideal arkadaşlarımın sayesinde bu duruma düşmüş durumdayım. [...]

İnönü ’nün Hazin İtirafı

21 Nisan 1964, Saat: 16.00

“Amerika ’nın samimiyetine inanıyordum, şimdi onun cezasını çekiyorum.”

İşte en nihayet dış politika üstadı olarak senelerce tanıtılan ve ondan başka bir kimsenin bu memleketi içte ve dışta idare edemeyeceğine inanan insanların propagandaları ile şişirile şişirile büyüyen, kendisinden başka kimsenin sözüne, ikazlarına kıymet vermeyen, benden sonra tufan düşüncesile hareket ederek devlet idaresinde faşist metotlarla hâkimiyeti sağlayan Başvekil İ. İnönü balonunu kendi hazin itirafı ile patlatıyordu.

Bundan acı bir sonuç olamazdı. Dış siyasette Türkiye ’nin nasıl bir görüş içinde NATO devletleri aslarının dümen suyunda giderek bu günkü yalnız kalışlarının mesulleri sanki başkaları imiş gibi, şimdi de bu ileri görüşsüzlüğün, muvaffakiyetsiz neticelerini başkalarına yüklemeye kalkıyorlardı. Bizler asker olduğumuz halde bunları çok önceden görmüş, orduda iken en büyük mesul kumandanlarla bunun münakaşasını yapabilmiştik. Hatta ben Kur. Bnb. iken Genelkurmay ’da çalışıyordum. Bir gün, o zaman Genelkurmay ikinci başkanı olan Korg. Rüştü Erdelhun ile bir NATO Lojistik planını izahatı esnasında fazlaca heyecanlanarak milli hislerimin galebesi ile aşırı derecede konuşmuştum. O zaman Rüştü Erdelhun beni şu kelimelerle azarlamıştı: “Sen bu gibi işlere karışma, Amerikalılarla aramızı mı bozacaksın? Hele ileride bir kere harp çıkarsa o zaman kimseyi dinlemeyiz, ittifak ne imiş, kendi istifademize bakalım” dedi. Yazdığımız Kemalizm doktrininde de “Şeref esasına dayanan aktif, milli bir dış politika” diye dış siyaset görüşümüzü açıkça cesaretle belirtmiştik. İşte İ. İnönü ancak şimdi ayılabiliyor. Türkiye ’nin dış politika mihverini değiştirebilmek için “Kıbrıs davasını” kaybettiğini anladığı anda

milletten gelecek reaksiyonu geçici olarak önleyebilmek için ağzından bu inciler dökülüyor.

Bizi isyancı, vatan haini, şerefsiz maceracılar, diktacılar diye millete ilan eden bu şahıs ve etrafı ile bizim memleket görüşümüz, onların memleket görüşleri ve severlilikleri. Değişmiş bir dünya nizamına hâlâ Birinci Dünya Savaşı görüşü ile katılarak illaki “Türkiye ’yi ben idare edeceğim” diye iktidarda can verinceye kadar ayrılmama çabasında olan tükenmiş faşist düşünceli bir liderin desteğini sağlayan zavallılar kadrosunun Türkiye ’yi nereye sürüklediklerini acaba görebilirler mi? Hiç zannetmiyorum. Eğer görmüş olabilselerdi İ. Pş. azınlık hükûmetinin bu hazin itiraftan sonra bir dakika bile iktidarda bırakmayarak istifa ettirilmesi gerekir idi. Gerçek demokrasi anlayışı budur. Ama nerede?

21 Aralık 963 ’te Kıbrıs ’ta katliam başladığı zaman İ.Pş. bu olayı sanki duyulmayacakmış gibi milletten dört gün sakladı. Hadiseleri adi bir polis vakası gibi gösterdi. Nihayet Kıbrıslı gençlerin sokağa dökülmesi ile millet, matbuat uyandı ve yazabilme cesaretini bulabildi veya hükûmet gazetelere müsaade verdi. Muhalefet partilerinden yavaş yavaş cılız sesler yükselmeye başladı. İnönü ben bilirim her şeyi diye aldırış etmedi. İlk tok ses cesaretle MP lideri Osman Bölükbaşı ’ndan geldi: “Türkiye ’nin milli politikası nedir bilmiyoruz.” Bu söze aldırış eden olmadı. Belki de “Milli Politika” kelimesinin ne maksat kastettiğinin farkına bile varılmadı. İ. İnönü ve kabinesi kendilerine “Reform Kabinesi” ismini takmalarına rağmen dünya gelişmelerinden bihaberdiler. Çünkü İnönü ’nün robotlarıdır. O ağzını açmadan kimseden hakiki fikirler sadır olamaz. Yine muhalefetin AP ’den Şinasi Osman ’ın millet meclisine verilen “genel görüşme önergesi”ni, İ. İnönü ’nün işareti ile millet meclisi reddetti.

Nihayet en esaslı çıkışı, CKMP ’li Saadet Evren hanımın büyük bir cesaret ile 21 Şubat 964 ’te Kıbrıs hakkında tahkikat açılması için Millet Meclisi ’ne verdiği şahane takrir bile tesirsiz kaldı. İ. Pş. ve hükûmeti bu takririn görüşülmemesi için millet meclisinde çok direndi. Çünkü bütün muvaffakiyetsizlik foyaları meydana çıkacaktı. Bu tehlikeyi atlatmak için ağırlığını ortaya koydu, “güvenoyu” kabul ederim dedi. Millet meclisindeki kararsız, pasif, cesaretsiz muhalefet mes ’uliyet almaktan çekindiği için

oylamada geri çekildi. İ. Pş. gene yakayı sıyırdı. Ama tarih nazarında kurtulamazdı, zaman ilerliyordu. [...]

Benim anlayamadığım, bir türlü hazmedemediğim nokta şu: Rahmetli Atatürk ’ten sonra 1950 ’ye kadar dış siyasetimize kim hâkimdi. 1950-1960 arası muhalefet lideri İ. İnönü dış politikada Demokrat Parti ’yi desteklemiştir. Kore savaşına katılmamız hariç, hangi büyük meselede, yani Dış politika mihverinin değişme çabasında muhalefet lideri ne yapmıştır. 25 Ek. 961 ’den beri başvekil olarak memleketin tek hâkimidir. Hazin itirafını yaptığı güne kadar dış politikayı kim idare ediyor, kim istikamet veriyordu? Acaba muvaffak olamayan muhalefet mi yoksa iktidar mı idi? Anlayamadım.

25 Ek. 961 ’den beri İ. Pş. hangi ciddi memleket meselesinde muvaffakiyet kazandı ki dış meselede kazansın. Buna rağmen hâlâ onun ağzından dökülen acz, yanılma itirafları bazı kalemşörlerimiz tarafından benimsenerek hâlâ göklere çıkarmak için yarış halindedirler. Bu dalkavukluk bakalım ne zamana kadar devam edecek? Şimdi ne oluyor, güya “Bitaraflık” siyasetine kayıyormuş gibi Rusya ’ya, Amerika ’ya, NATO ileri gelen devletlerine kur yapış. Yine milletin kabarmış olan tansiyonunu düşürmek için sarf edilen palyatif gayretler.

Milli davalarda dahi muvaffak olamayan bir iktidar, çöküntüye doğru hızla yol almakta. Tarih tekerrürden ibarettir. Yakın tarihimizden çok benzerlikleri vardır. Sırasile gözden geçirebiliriz.

Benzetişler:

a. Menderes iktidarı zayıflamaya yüz tutunca “Vatan cephesi militanları” teşkilatı kuruluyordu.

İnönü iktidarı “MDO ’yu: Milli devrim ordusu” teşkilatının “22 Ş. 962 ’den sonra T. Fevzioğlu, E. Acuner, Egesel, Asistan Çağlar Kırçak yönetim kadrosu ile” tamamlıyordu.

b. Menderes iktidarı: 6-7 Eylül hadiselerini yarattı, körükledi.

Şimdi İ. İnönü iktidarı İstanbul ’da gençliği bu yolda aşırı gitmemek suretile güdümlü olarak şimdilik idare ettiriyor. Rumlar birer bahane ile yurtdışı edilip milletin gergin tansiyonuna cevap veriliyor güya. Güdümlü gençlik mitingleri yaptırılıyor.

c. Menderes uçak kazasından kurtuluyor.

İnönü, Mes ’ut Suna ’nın attığı üç kurşundan kurtuluyor.

d. Menderes muhalefeti susturmak için sert tedbirler alıyor, milletin hazmedemeyeceği, benimsemeyeceği, hürriyet kısıtlayan (yazı-söz) kanunlar çıkarıyor. “Demokrasi” tahrip ediliyor.

İ. İnönü aynı. “Tedbirler kanunu” diye matbuatı susturuyor. Muhalefeti yıldırmak için 2 Ek. 962 ve 24 Mart 963 hareketleri yaptırılıyor. Gazete idarehaneleri tahrip ediliyor. Muhalefet Parti binaları yıkılıyor.

e. Menderes “Tahkikat Komisyonları” kuruyor, rejimi daraltıyor.

İ. İnönü “Güvenlik Kurulunu: Askeri ve Sivil karışık hükûmet erkanı ile” bir cunta olarak kullanıyor. Bu kurulda alınan her karar TBMM ’nin üstünde tutuluyor. Usulen meclisten baskı ile geçiriliyor. En yeni misali; 17 Nis. 964 birleşik oturumda örfi idare uzatması için yapılan görüşmeler ve ön hazırlığı.

f. Menderes 27 Mayıs 960 öncesi örfi idare ilan edip iktidardan düşmemek için direniyor.

İ. İnönü 21 Mayıs 963 ’te ilan edilen örfi idarenin gölgesinde iktidardan düşmemek için onu her defasında bir bahane ile uzatarak zümre saltanatına devam ediyor.

g. Menderes 27 Mayıs 960 ihtilâlinden 40 gün önce İstanbul ’da kendine yakın gazetecileri topluyor. “İktisadi çıkmazdadır.” Rusya ’ya kur yapıyor. Amerika “300 Milyon” doları vermezse oraya yanaşabileceğini ima ediyor.

İ. İnönü iktidarı: o da her sahada iç politikada, iktisadi düzende, dış politikada hiçbir muvaffakiyet gösterememişti. Kabahati NATO devletleri

aslarına yani Amerika ’ya yükleyerek iktidarda kalabilmek için başka ittifaklar zümresi içinde yer alırım diye NATO ’yu tehdit ederek Rusya ’ya kur yapıyor. Rusya da “100 milyon Sterlink yardım ile el uzatıyor.”

h. Menderes “Kıbrıs olayları” içinde “Patrikhaneyi istimlak planına göre kaldırırım” diye tehdit ediyordu.

İ. İnönü de şimdi aynı hal tarzını öne sürüyor.

Bu benzeyişlerle İ. İnönü iktidarı işin sonuna kadar hangi metotlarla gidecek bakalım.

[...]

Benzetişlere devam:

i. Adnan Menderes Genelkurmay Bşk. Org. Rüştü Erdelhun ’un emekli olmaması için yaş haddini uzattı. Kendine aklınca destek sağladı.

İ. İnönü Genelkurmay Bşk. Org. C. Sunay ’ın emekli olmaması için yaş haddini Bakanlar Kurulu kararı ile bir sene uzattı. Kendisine destek sağlıyor şimdilik tabiî.

j. Menderes iktidarda zayıfladığı zaman milletin dikkatini dış tehlikelere çekmek ve harp tehlikesi ile karşı karşıya getirmek için, “Suriye ’yi işgal etmek için” planlar hazırlatıp, milleti maceraya sürüklüyordu.

İ. İnönü de şimdi aynı yolda, “Kıbrıs ’ı işgal etmekte kararlıyız” diye Radyoda nutuklar atıyor. Milletin kabaran hissiyatını okşuyor. Savaş tehlikesi göstererek istim üzerinde tutuyor. İktisadi olarak doğan güçlükleri ilerde “Kıbrıs olayları” dolayısıyla önleyemediğini bahane etmek için zemin hazırlıyor.

İnönü İktidar Gemisinin Aldığı Yaralar

24 Nisan 1964, Saat: 11.00

İsmet Pş. bayram dolayısıyla verdiği mesajda bu sefer İkinci Dünya Savaşı ’nda “Çörçil”in yaptığı bir konuşmayı, “Size gözyaşı ve kan vaat ediyorum” cümlesini taklit ederek bir açıklamada bulundu: “Gelecek günler çok hadiseli ve çok tehlikeli olaylarla dolu olabilir. Türk milleti ıstıraplı günlere hazırdır. Vatandaşlarımdan her mihneti çekmeye, her fedakârlığı yapmaya hazır olmalarını hatırlatmayı vazife biliyorum.”

En nihayet iktidarda kalabilmenin tek çaresi; milletin huzuruna gerçekleri saklamadan, her türlü hadiseyi örtmeden, demagoji yapmadan, milleti aldatmadan, kuru kuru yapılamayacak vaatleri vermeden, hareket etmenin en doğru yol olduğunu anlayabilmeye geç de olsa başladı. Bu da bir ilerlemedir. Çünkü artık başka çare kalmamıştır. Sahte demokrasi görüşü ve baskı vasıtaları ile ayakta tutmaya çalıştığı iktidar gemisi her tarafından büyük yaralar alarak batmak tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Aldığı yaraların en büyükleri şunlardır:

1. İktisadi sahada hiçbir ilerleme kaydetmeyerek memleketi büyük bir ekonomik krize götürmüştür.

2. Kıbrıs meselesinde kararsız hareketleri ile birçok zikzaklar çizerek birçok geri dönüşler yaparak milletin sabrını taşırmıştır. Bundan dolayı:

a. Ordunun genç subayları, ileri düşünceli kumandanları sabırsızdırlar. Bu pasif dış politikayı tasvip etmemektedirler. Memnuniyetsizlik almış yürümüştür.

b. Üniversite gençliği de kızgındır, ama her nedense pasiftir. Gençliğin yöneticileri, talebe başkanları iktidar hükûmetinin tesirinden kendilerini kurtaramamışlardır. Güdümlü olarak sevk idare edilmektedir. Zaten maalesef gençlik hiçbir zaman tam istiklaline sahip hareket edememektedir. Daima ya iktidardan veyahut da muhalefetteki, o da şayet CHP ise, aldığı

destek ile hareket etmeye alışmış durumdadır. Misalleri; Demokrat Parti zamanında 6-7 Eylül hadiselerinde Menderes ’in desteği ile hareket etmişlerdir. 28 Nis. 960 hareketlerinin başlaması, Muhalefet Partisi CHP ’nin desteği ile olmuştur. Nihayet 27 Mayıs 960 ihtilâline kadar gitmiştir. Bu bir aylık planın esas yöneticileri, CHP ’de Avni Doğan, Rüştü Aksal, Cemal Yıldırım ’ın hazırlayıp genel başkanları İ. İnönü ’ye sunup tasdik ettirdikten sonra giriştikleri gençlik tahrik hareketleridir. Bunu gayet açıklıkla Avni Doğan Bey ’den dinlemiştim. Herhalde bu övünme vasıtası olarak bana anlatmamıştır zannederim. Ona atfen bu satırları yazıyorum çünkü o gençlik hareketlerinde burada değildim. Kore ’de idim. Ancak neşriyatını takip edebildim.

Gençliğe mal edinilmek istenen 2 Ek. 962 Ankara-İstanbul nümayiş hareketleri doğrudan doğruya CHP tarafından MDO teşkilatı vasıtası ile tertiplenen hareketlerdir. 24 Mart 963 ’te Ankara ’da Celâl Bayar bahane edilerek yapılan hareketler de gençlik tarafından gene CHP ’nin MDO teşkilatı tarafından güdümlü olarak tertiplenmiştir. Yalnız 15 Mart 963 günü İstanbul ’da yapılan gençlik hareketleri iktidarın gücü ve güdümü dışında olmuştur.

964 senesinde Kıbrıs için Ankara, İstanbul ’da tertiplenen hareketler iktidar hükûmeti tarafından güdümlü olarak cereyan etmiştir. Bunları bildiğim ve gördüğüm için Türk gençliğini temsil ederek yönettiklerini zanneden talebe cemiyetlerinin hiçbirinin kendi inisiyatifleri ile milli şuurları tam teşekkül etmiş olarak bu gibi hareketlere katıldıklarına inanamıyorum. En son olarak İstanbul‘da giriştikleri “Türk ’ün, Türkten alışveriş etmesi” kampanyasından nasıl geri dönüş yaptıkları malum. İ. Paşa ’nın çömezleri İ. Sancar, O. Öztürk, S. Çumralı üçlüsünün gençlerin ayağına kadar giderek yaptıkları görüşmede ve cazip tekliflerin tesiri altında kalınarak vazgeçilmiştir. Herhalde epey taviz, epey vaat karşısında milli bir uyanıştan fütursuzca geri dönülmüştür. Bilmem daha misaller zikretmeye lüzum var mı.

c. Memlekette ki dördüncü kuvvet sayılan basın artık her cephesi ile tenkit seslerini yükseltme cesaretine ulaşmıştır.

d. Parlamento da muhalefet partilerinin gayet haklı tazyiklerine dayanamayacak hale gelmiştir.

e. Halk sağ duyusunu kullanarak bu meyanda muhalefet partileri iktidarı yıpratmak gayesi ile fısıltı gazeteleri ile iktidar aleyhine hazırlanmıştır.

Artık bu vaziyetler karşısında iktidar yeni bir hamle yapmak mecburiyetindedir. Son defa olarak Kıbrıs meselesinde ne pahasına olursa olsun bir şansını denemek hevesindedir. Onun için "Şeref esasına dayanan aktif bir politika" tatbik etmeye karar vermiştir. Ama hatırlansın ki bu dış siyasette bizim görüşümüz ve arzumuzdur. İktidar geç de olsa bu fikrimizi kabul edip uygulamaya başladığı için memnuniyet duyuyoruz.

Bakalım becerebilecekler mi?

İktidar; Reform, Sosyal Adalet, Sosyal Güvenlik, Aktif Politika terimlerimizi artık doktrinlerimizden birer birer alıp tahakkuk ettirmeye hevesli gözüküyor. Çünkü memleketin zinde kuvvetlerini kendisine bu şekilde bağlayacağı kanaatinde. Milli Damadın planı da şimdilik bu. Ona göre güya bu kuvvetlerin desteğinin sağlandığı kanısında ve zavallı bir hareketle, yazılar yazarak kabullenmekte, ama çok yanılıyor. Yanıldığını gelecekteki hareketlerle gözleri ile görecek, ama o zaman iş işten geçmiş olacak.

Şimdi iktidar tarafından yapılmak istenen şudur:

Geç de kalınmış olsa, dışta olsun bir muvaffakiyet kazanmak, Kıbrıs 'a yapılacak bir çıkarma hareketi ile şayet bir başarı sağlanırsa bunun baskısı altında iç politikada muhalifleri susturmak, kıpırdanmaya hazır bekleyen sabırsız kuvvetleri tesirsiz bir hale getirip sindirmek. Ve şimdiye kadar yapılan hataları bu hareketle örtmek ve azınlık hükûmeti iktidarına devam etmek. Çünkü önümüzdeki senato seçimleri "Genel seçimlerin" nasıl neticeleneceğini gösterecek bir deneme yeri olacaktır. CHP istikbalinden endişelidir. Muhakkak geçici de olsa yeni bir hamle ile gözükme hevesindedir. Senato seçimlerinden sonra küçük partilerin bir kısmı daha da zayıflayacak. İktidar namzeti olan AP 'ye seçmen kitlesi kayacak, hatta ufak partilerden meclis azaları da belki AP 'ye iltihak ederek sandalye üstünlüğü sağlayacak duruma bile gelmek ihtimali var. Hükûmetin düşürülüp yeni bir koalisyon hükûmetinin iktidarı devir alması ihtimali var. Bütün bu tehlikeleri gören CHP ve şefi "Her şey parti ve iktidar içindir" düşüncesiyle hareket etme zorunluğu karşısındadır. Bocalaya bocalaya

gelerek bu dar geçitte sıkışmış vaziyettedir. Şimdiki halde yegâne çıkış çaresini burada görmektedir. Tutumu son günlerde onu göstermektedir. Bu hususta çok hummalı faaliyetlere girişmiş, hazırlık devresi içersindedir. En büyük ümidi Amerika ’nın Türkiye ’ye bu vadide hareket serbestiyeti tanıması ve Rusya ’nın yapması muhtemel herhangi bir baskı karşısında Amerika ’nın ve NATO ittifakının desteğini sağlamasıdır. Bunu temin ettiği gün aktif bir harekete geçmeye kararlıdır. Bu hususta da halen Amerika ’da temasta bulunan F. C. Erkin ’in yapacağı temaslardan çok ümitlidir, ki beyanatlar, konuşmalar, Milli Damad ’ın radyo yorumları ve mecmua, Bayram gazetesinde çıkan yazıları pek yüksek perdedendir. İnşallah iktidarın da milletin de şu son andaki ümitleri boşa çıkmaz da geç de olsa hiç olmazsa zedelenen Türk Milleti ’nin ve Silahlı Kuvvetlerin şerefi kurtarılmış olur. Şayet milletçe yükseltilen bu tansiyon gene son anda bir âcizlik alameti ile geri dönüşe uğratılır ve hareketsizliğe inkılap ederse, artık bu iktidar yerini daha ehline terk etmekten başka çare aramamalıdır. Sonra bu günlerin, bu oyalamaların, bu beceriksizlerin hesabı ilerde çok acı olarak sorulur.

Son fırsatı kaçırmazlar inşallah. Çünkü şimdiki halde yalnız “Kıbrıs davasında” güçsüz bir azınlık hükûmeti milletin çeşitli kuvvetlerinden destek görmektedir. Bunu kullanamamak demek, her şeyi yitirmek demektir. Milli bir dava olduğu için istenmeyen, sevilmeyen bir iktidar olmasına rağmen bu uğurda atacağı aktif bir adımda muvaffak olmasını canı gönülden istiyorum. Bakalım 10 Mayıs 964 tarihine kadar önümüzdeki günler nasıl gelişecek ve neler gösterecek.

İnönü ’nün BBC Muhabiri ile Mülâkatı

İ. İnönü dış siyasette bir dönüş noktası aramaktadır. Çaresizlik içindedir, şimdiye kadar yürüttüğü politikanın baş sorumlusudur. Çünkü dış politikaya en müsait bir zamanda yeni dünya nizamı görüşüne göre bir yön verilebileceği bir zamanda dahi bu günleri görememiştir. 27 Mayıs 960 ihtilâlinin hemen akabinde yaptığı bir basın toplantısında BBC muhabiri kendisine sorduğu şu soruya verdiği cevap aşağıdadır.

Soru: “Son değişiklik Türkiye ’nin dış siyaseti üzerinde herhangi bir tesir icra edecek midir?”

İ. İnönü ’nün o zamanki cevabı: “Dış siyasette bir değişiklik olmayacaktır. Hiçbir suretle böyle bir ihtimal varit değildir. Bugünkü dış siyasetin esasını biz devretmiştik. Bu siyaset sisteminin esasını biz bıraktık.”

İşte bu sözleri söyleyen İ. İnönü 6 Nis. 964 senesine ve gününe kadar kloroformcu olarak Türkiye ’yi dış politikada yöneterek gelmiş, ancak Kıbrıs muvaffakiyetsizlik yumruğunu kaçınılmaz bir şekilde milletten gizleyemeyecek halde başına yiyince Milli Damat ile birlikte ayılmışlardır. Arşövek diye alay ettiği Makarios ’a mukabelei bilmisil olarak Türkiye ’de bulunan bazı din adamlarına karşı aldığı yanlış tedbirlerle büsbütün dünya efkârı umumiyesi nazarında çok haklı olduğumuz (hukuken) bir davada şimdi Türkiye ’yi haksız duruma düşürmüştür. Halen bütün Hıristiyan âlemini Hıristiyan kiliselerini karşımıza almış vaziyetteyiz.

İhraç edilen din adamlarına yüklenen suç çok ağırdır. Fakat haklarında hiçbir kanuni muamele icra edilmeden, hukuk anlayışı dışı bir hareketle suçlayarak, keyfî bir tasarruf ile ihraç edilişi gayet haklı olarak Hıristiyan devletler üzerinde şüphe yaratmıştır.

Şayet bu din adamlarının hakikaten hükûmetin radyolarda ilan ettiği gibi bu ağır suçları var idiyse ilk önce Türk mahkemelerinde cezalarını görmeleri, hükme bağlanmaları, sonra Türk milletinin bir cemilesi olarak AF edilerek yurtdışı edilmeleri dünya milletlerine karşı daha inandırıcı ve daha mantıklı

olurdu. Fakat hissî politika, ileri görüşsüzlük Türkiye ’yi bugün bu duruma sokmuştur.

İsmet Pş. hükûmeti “Kıbrıs” hakkında bidayetten beri de hangi statünün kati olarak tatbik edilmesini açıkça ortaya koyamamıştır. Karasızlık içinde hâlâ bocalamaktadır.

İlk önce şu tez ile ortaya çıktı:

1. Adada mal-can emniyetinin sağlanması. Sonra,

2. Federatif sistem. Sonra,

3. Taksim. Sonra,

İkili taksim, “İkili Enosis“ yani taksimle birlikte hisseye düşen kısmı Türkiye ’ye ilhak.

Türk hükûmetinin bu kararsız tutumundan yabancılar da şaşırdı. Bizler de şaşırttık.

Milli Damat: Taksim, der.

İ. Pş: Federatif sistem, der.

Hariciye Vekili: İkili Enosis, der.

Propaganda nazırı Ali İhsan Göğüş, kuvvetliyiz, güçlüyüz, kararlıyız diye radyodan MDO gibi kuru sıkı beyanatlar çeker.

Türk milleti hangisine inansın? [...]

Siyasî Suçlulardan İdam Cezalarının Kaldırılması Teklifi

27 Nisan 1964, Saat: 17.00

Bugün benim için iyi bir gün sayılır. Çünkü idam hükmünün infaz edilmesi için TBMM ’de karara bağlanan hükûmetin getirdiği kanun tasarısı CKMP Genel Bşk. yardımcısı Seyfi Öztürk tarafından 23 Nis. 964 tarihinde millet meclisine “Siyasî suçlardan idam cezalarının kaldırılması” ve hakkında verdiği kanun tasarısı ile frenlenmiş oldu. [...]

Kanun tasarısının gerekçesinde özet olarak şunlar var:

Gerekçe:

Gerekçede siyasî ihtirasın nasıl takdir edileceği, niyetin iyi veya kötü olduğunun isabetle tayin olunacağının halen çözülmemiş bir problem olduğu, tarihin ve milletin çok kere asılanı rahmetle andığı görüldüğü ifade edilmekte ve şöyle denilmektedir:

“Siyasî suçların ölüm cezası ile cezalandırılması Mussolini İtalyası ve Hitler Almanyası ’nın başvurduğu totaliter tedbirlerdendir. Demokratik düzen ve fikirler yokken bu kanundaki hükümler sonradan bize intikal ederek, ceza kanunlarımızda yerini almıştır. Kendi kudretinden emin olan bir devletin bu suçları için hâlâ ölüm cezasını muhafaza gayreti ancak intikam hissi ile izah olunabilir. Ortaçağın kısas anlayışına benzeyen böylesine bir hissin modern Türkiye kanunlarında yeri olmamak icap eder. Cezanın gayesi, suçla bozulan cemiyet huzurunu iade etmektedir. Siyasî suçlarda ölüm cezası ise amme vicdanında tepki yapmakta, acıma hissi, cemiyet huzurunu bozmaktadır.

Bugün şiddet ve intikam devrinden çok uzaklarda bulunmaktayız. Demokrasi ile şiddet politikası mücadele halindedir. Millet vicdanında en büyük teminatını bulan demokrasiyi hiçbir şiddet yıkmaya, sarsmaya muktedir olamayacaktır. Rejimleri saydırmanın da sevdirmenin de yolu, şiddet yeri değildir. Müellif Pons, ölüm cezasını zayıfların kuvvet gösterisi

olarak tarif etmektedir: ‘Siyasî suçlarda ölüm cezasını (Siyasî zaruret) gerekçesiyle izaha çalışmak, ceza hukuku anlayışı ve demokrasi fikri ile asla bağdaşamaz.’ Bundan başka matbuata şu açıklamayı da yapmıştır: ‘Yakın tatbikat ise bu cezanın bünyemize uygun olmadığını herkese öğretmiştir. Memleket gerçeklerinden ilham alan bu teklifin büyük ölçüde taraftar bulacağına inanmaktayım.’

Yassıada kararlarının infazından önce bütün parti organları, liderleri ve çeşitli teşekküller siyasî suçlardan ölüm cezasının yerine getirilmemesini istemişlerdir. Şimdi aynı kanaati temsil edenlerin bu teklifi desteklemelerini halk oyunda talep ediyorum.

Bu vesile ile siyasette samimiyetin yeni bir örneğinin tezahür edeceğine inanmak istiyorum.”

Hepsi çok güzel, bakalım intikamcı politikacılar bunu nasıl karşılayacaklar? [...]

Kore Gazisinin Madalyasını İade Etmesi

30 Nisan 1964, Saat: 17.00

Bugünkü gazetelerde Eski Kore gazilerimizden 1. Tab. Onbaşılarından Hasan Yağcılar Birleşmiş Milletler tarafından kendisine verilen kahramanlık madalyasını Kıbrıs ’ta Birleşmiş Milletler ’in oradaki vatandaşlarımızın alçakça katledilmelerine seyirci kalmalarından mütevellit muğber olarak iade etmesi en iyi jest oldu. Birleşmiş Milletler üzerinde mana ve tesiri büyük olsa gerek, şimdiye kadar Kıbrıs hakkında boş laflar ile yapılan yetkisiz propagandaların yanında büyük kıymet kazanan bir hadise. Fakat maalesef, bu hareket gene saf, temiz, katıksız bir Anadolu çocuğundan geliyor. Halbuki ben bunu Kore ’ye gidip de hakkı ile kahramanlık gösterip hakkı ile madalya alan subaylarımızın önayak olarak toptan bu hareketi yapmalarını bekliyordum. O zaman tesiri, dünyadaki akisleri başka türlü olurdu. Bu fırsat da kaçmıştır. “Gazetelerde Birleşmiş Milletler ’e protesto yazısı gönderdik” diye övünen Hariciye Vekâleti propaganda nazırı Ali İhsan Göğüş efendilerin radyolarda yaptıkları kuru konuşmaların yanında böyle subay ve astsubayların toplu hareketi en iyi tesiri icra ederdi. Bu asilce hareket eden onbaşının jestinden acaba esas Kore kahramanı subay ve astsubaylarımız ne düşünüyorlar? Her şeyde olduğu gibi bunda da geç kaldık galiba. Senelerdir bir uyuşukluk içinde milli hislerimiz törpülene törpülene bu hale getirildik. Hepsi açık rejimciler uğruna feda edildi. Kimsede inisiyatif kalmadı. Herkes gölgesinden korkuyor.

Ve Turgut Sunalp

Başta Kore ’de madalya almış olan General Turgut Sunalp bu hususta ne düşünüyor? Ömrü orduda asker yetiştirmekten ziyade dış memleketlerde ataşelik, yabancı Kh. ’larda çalışma ve büyük Kh. ’larda bulunma, Kıbrıs alayına kumanda etme ve Ankara, İstanbul ’dan başka yerde vazife görmemekle geçen bu tip subay ve generalimiz şimdi de genelkurmay hareket dairesinde baş sorumlu olarak Kıbrıs siyasî görüşmelerinde İ. Paşa ’nın askeri müşavirliğini yapan her devrin adamı bu zat, Kıbrıs olayları başladığından beri acaba ne dereceye kadar faydalı olabilmiştir? Bence Onb. Hasan Yağcılar kadar faydalı olamamıştır. Kıbrıs konferansı için Londra ’ya gidip dönüşünde yalnız Esenboğa Hava Alanı ’nda İnönü tarafından aranıp “Kahramanlık kazandınız, aslanlar gibi çalıştınız” diye yanaklarından öpülen bu zatların şimdi düştükleri duruma herkes acı acı gülüyor.

Dağ Fare Doğurdu. Başbakan ’ın Kıbrıs Aczi

7 Mayıs 1964, Saat: 17.30

Dağ bir fare doğurdu. Kıbrıs ve dış siyasetimiz hakkında millet meclisinde açılan “Genel Görüşme” 5-6 Mayıs 964 günleri süreli olarak devam etti. Netice Türkiye ’ye bir yenilik getirmedi. Hep beklenen hususlar bir kere de millet meclisi zabıtlarına geçirtilmek üzere millet huzurunda tazelendi. Muhalefet partileri sözcüleri hükûmeti şiddetli surette tenkit ederek hem deşarj oldular, hem de kısmen vazifelerini yaptılar.

Yalnız günlerce propagandası yapılarak milletin gözünde bazı kalemşörler tarafından büyütülmek istenen İ. İnönü 5 Mayıs 964 gün millet meclisinde yaptığı konuşma ile herkesi hüsrana uğrattı. Yaptığı konuşma tamamı ile geçmiş vakaların kaleme alınarak hikâye edilmesi idi. Türk milleti geleceğe ait görüşler, kararlar, alınacak tedbirler beklerken daha doğrusu, “Milli politikamızın ne olduğunu ve bundan sonra ne olacağını öğrenmek için can atarken” geçmişte geçirilen olaylar, teşebbüsler tekrar edildi. Hazin itiraflarda bulundu. Geleceğe ait kuru kuru hissi vaatlerden başka bir şey söylemedi. Hâlâ bu dava için kararsızlık içinde yüzdüğü belli oldu.

İ. İnönü ’nün yaptığı konuşmada şu hususlara zihnim çok takıldı:

Makarios ’un Ankara ziyareti sırasında Kıbrıs Anayasası ’nı değiştirmek arzusunda olduğunun sezildiği ve kendisine böyle bir şeye teşebbüsün Kıbrıs meselesini 1959 ’dan önceki devreye götüreceğinin söylendiğini bildirmiştir.

Bunu söylemekle İnönü ne demek istiyor, yani ben Makarios ’un maksadını en evvel gören ve sezen insanım, demek istiyor. Peki o tarihten sonra 21 Mart 963 ’e kadar Kıbrıs ’ta başlayacak olan anayasa dışı hareketleri önleyecek ne gibi hazırlıklar yaptın? Hiç. Orada katliam başladığı zaman bile iyice haberdar olamadık. İleriyi gördüğünü iddia eden insan ilerdeki tehlikeleri ve hadiseleri de önleyecek ön tedbirleri alabilirse onun bir kıymeti olur. İleriyi gördüğünü hadiselerdeki ataklığı ile önleyebilirse ileriyi görmüş olduğu bilfiil ispatlanır. Yoksa iş işten geçtikten sonra fi tarihinde

ben sezmiş, papazı ikaz etmiştim, demek bugün için hiçbir şey kazandırmaz. Bu gibi hareketleri önlemek için mes 'uliyet taşıyarak iktidar koltuğuna oturan insanların sözleri olarak kabul edilemez, af edilemez. Hükûmette mes 'uliyet taşımayan bir kimsenin böyle konuşması bir kıymet ifade edebilir ama, mes 'uliyet taşıyan bir kimsenin, âcizliği, doğacak hadiseleri bile bile tedbir almaması suç teşkil eder. Tarih af etmez.

Amerika ziyaretinde Yunan Dışişleri Bakanı Venizelos ile konuştuğunda Makarios politikasının Türk-Yunan münasebetlerini ciddi tehlikeye sevk ettiğini söylüyor. Yani bu cümle ile de Yunanistan 'ı zamanında ikaz ettiğini anlatmak istiyor. Resmi bir görüşme veya konferans masasında karşılıklı olarak taahhütler üzerinde yapılmayan hususi bir görüşmenin ne kıymeti olur. İşte böyle askıda kalır. Şimdi geçmiş bir hikâye olarak anlatılır. Venizelos 'un Makarios 'a kati tebligat yaptıklarını bana bildirdi, diyor. Ne ile, söz ile, dört duvar arasında yapılan konuşma ile. Venizelos öldü ya, İ. Pş. istediğini söyler. Çünkü onu mezardan çıkartıp soracak kimse yok.

Bu gibi milli dava, harici meseleler cenaze merasimi yürüyüşlerinde halledilmez herhalde. Bu Çankaya 'da bahçe içersinde yapılan hayat uzatma yürüşlerinde hususi kalem müdürü Necdet Calp 'e verilen talimatlara da benzemez. Yunan Dışişleri Bakanı İ. Pş.'nın Türkiye 'deki kavuk sallayan bakanlar gibi) emrinde de değildir. Politika ve nezaket icabı tabiatıyla kendisine bir sohbette teminat verir. Bunu resmi teminat gibi kabullenip uykuya yatılmaz, avunulmaz.

Şimdi denilebilir ki Arşövek de Atina Hükûmeti de bizi kandırmışlardır. Bizi emri vakilere bırakmışlardır. Bizim daha tesirli hareket etmemiz gerekirdi. Mes 'uliyet taşıyan bir başbakanın ağzından bu acz ifade eden kelimeleri duymak insanı çileden çıkarıyor. Papaz ve Yunanlılar bizi kandırdı diyor. Hani teminat ve kati talimat vermişlerdi. Dış siyasette kandırılmak ne demek, bizi oyaladılar ne demek, bizim daha tesirli hareket etmemiz gerekirdi ne demek? Bu sözler neyin ifadesidir. Türk Milleti 'nin itibarı dış devletler indinde sıfıra düşürülsün, sonra da Türk Milleti 'nin mebuslarına hesap verilirken "Siz kusura bakmayın. Beni ve hariciyemi kandırdılar" diye itirafta bulun, ama yine aynı hükûmet kadrosu ile iktidarda otur. Başka demokratik bir memlekette muhalefet partileri bir dakika böyle bir hükûmeti ve başvekili yerinde tutmazlar. Ama nerede

bizde gerçek demokrasi, nerede cesur bir muhalefet? Herkes gölgesinden korkuyor. Yalnız demagoji ile meşguller, [...]

Dört aydır meydana gelen hadiseleri rastgele ümide bağlamak, sonra hayal kırıklığına uğradığını itiraf etmek ne kadar acı değil mi? İşte Türkiye, dış politika dahisinin elinde bugün bu halde yatmaktadır. Kıbrıs ’ta 21 Aralık ’ta katliam başladığı zaman hiçbir suretle askeri müdahale yapamayacak durumda olduğumuzu İ. Pş bilmiyor mu idi? Şimdi takip ettiği hukukî yolları tarih sırasile anlatıyor. Madem böyle idi neden milleti heyecanlandırıp, tansiyonu yükselterek, milli hisleri ile oynadı? Sırf iç politikayı istismar etmek için iktidardan düşmemek için, Türk Silahlı Kuvvetleri ’nin meçhul olan itibarını da yitirdi. En kötüsü, Kıbrıs ’taki vatandaşlarımıza askeri müdahale yaptım, yapacağım diye ümit vererek oyalayarak, zayiatlarının artmasına, sefaletlerinin çoğalmasına sebep olmuştur. Yazıktır oradaki vatandaşlarımıza. Şimdi de uzun sürecektir diye yeni bir oyalama devresine girdi. Kendisinin bu hatasını yükleyecek bir insan aramaktadır. Kurban bayramında Kızılcahamam ’da yaptığı kabine pikniğinde “Bir pehlivan arıyorum” diye ortaya bir laf attı. Onun için Hariciye Vekili F. C. Erkin bu gidişle İkinci Dünya Savaşı ’nda boğazlardan geçen Alman gemileri meselesinde nasıl o zamanın hariciye vekili Menemencioğlu ’nu harcadı ise, şimdi aynı akıbet F. C. Erkin ’i beklemektedir. Hariciye vekilini de kurban etmekle, gene kendini temize çıkarmak gayretindedir. Parlamentoda dış siyaset hakkında bir “Genel Görüşme” açılıyor da, birinci derecede mes ’uliyet taşıyan bir hariciye vekili söz alıp hükûmetin takip ettiği politika hakkında kalkıp konuşmuyor veya konuşturulmuyor. [...]

Ne haysiyetli hariciye vekilidir ki hâlâ İ. Pş. tarafından eline pasaportu verilinceye kadar o da istifa etmeden bekliyor, kabinesini öyle bakanlarla doldurmuşlar ki kimse kıpırdayamıyor. Bir misal daha; Tekel Bakanı Mehmet Yüceler ’e şımarık milli damadın yaptığı hakareti nasıl hazım edip yerinde oturuyor? (“Münesebetsiz Mehmet Efendi” yazısı AKİS 1 Mayıs 964 sayı 515.) Damat Bey ’in azarlamalarına dayanan bakanlar mevcut bir kabineden de ne hayır gelir? [...] Artık Kıbrıs meselesi bitmiştir. Söylenecek her şey söylenmiştir. Bunu seçim nutuklarında sermaye yapmaya lüzum yoktur. Uzun süreceği, neticede kaybedileceği de malum. [...] Amerika-İngiltere ne derse o olacaktır. İ. Pş. onlara teslimiyetini bir kere daha

tekrarladı. TIME dergisine verdiği beyanatı geri almış vaziyette. Bu vesile ile biraz iktisadi yardımı arttırabilir miyim diye bir kumar oynamıştı. Belki ufak çapta semeresini görecek. [...] Gelecek günler inşallah memleket için hayırlı olur. Bugünlük de bu kadar. Bu durumları gördükçe üzüntüden çatlıyorum. Ama elden ne gelir! Bu millet ne zaman parazit politika bezirgânlarının elinden kurtulacak acaba?

İdam Hükmünün İnfazına Dair Kanun Teklifinin Görüşülmesi

8 Mayıs 1964, Saat: 18.00

Bugün benim için mühim bir gündü Çünkü idam hükmünün infaz edilmesi için yürütülmekte olan hükûmetin kanun tasarısı şayet bugün mecliste görüşülmüş olsa idi, ikinci görüşmesi de 14 Mayıs 964 ’te yapılıp mecliste karara bağlanırsa artık yalnız C. Gürsel ’in tutumuna hayatım bağlanmış olacaktı. Fakat biraz evvel avukatım Kudret Bosuter geldi, bugün bir şey yok dedi. Halbuki 5 Mayıs 964 tarihli bütün gazeteler görüşülmek üzere gündeme öncelikle alındığımı yazmışlardı. Bu mesele dahi o gün küçük hesaplar ile gündeme geçirtilmişti veya matbuata öyle aksettirilmişti. Çünkü o gün millet meclisinde “Kıbrıs ve Dış münasebetler” hakkında genel görüşme vardı. Hükûmet bizim meseleyi Demokles ’in Kılıcı gibi muhalefet partileri üzerinde tutuyor. “Sakın ola ki Kıbrıs genel görüşmesinden sonra hükûmeti düşürmek için güvenoyuna gitmeyin, son 21 Mayısçı Aydemir ’in idam sorumluluğu üzerinizde kalır ha, hesapta bu da var” diye meclis üzerinde gerekli baskıyı yaptırmak için o gün bizim meseleyi matbuatta tazelettirdi. Hâlâ iktidarda kalabilmesini bize borçludur. En büyük düşman olarak tanıdığı ve bildiği ve yok etmeye çalıştığı Aydemir ona ve partisine en büyük hizmeti, nazik durumu ile yapmaktadır. Bizim meselemiz kati bir neticeye bağlanırsa muhalefet partileri iktidarı daha büyük darbelerle hırpalayacaklardır. İnönü de bunu gayet iyi bildiği için biz rehineleri gayet ustalıkla kullanıyor. Bizim sırtımızdan kolayca geçiniyor. Daha çok örfi idareleri uzatmak için bizi iç politikada istismar edecektir. O da zaman kazanmak ve bu zaman içinde güçlenmek ve sonra hesabımızı görmek istiyor. [...]

14 Mayıs 1964, Saat: 18.00

Bugün sabahleyin gelen gazetelerden dün idam cezalarının infaz edilmesine dair kanun teklifinin millet meclisinde görüşüldüğünü öğrendim. Çünkü dün gece her nedense hapishane idaresi radyoda meclis saatini bize dinletmedi. O arada radyo arızalı dediler. Sabah gazeteleri görünce meseleyi anladım. Bu vaziyete göre millet meclisi adalet komisyonunun hazırladığı rapor aynen kabul edildi. Yani Yb. Osman Deniz de kati olarak ölüm cezasından kurtuldu. F. Gürcan ise karma komisyonun vereceği karara göre tekrar millet meclisinin vereceği karara kaldı. İnşallah o da kurtulacaktır. Buna inancım var. Yalnız dünkü meclis müzakereleri neticesinde edindiğim intibaları kısaca yazayım:

İnfaz kanunu müzakere edilmek için okunduğu zaman CKMP den Cevat Odyakmaz söz alarak şu konuşmayı yapmış. (Adalet Gazetesi, 14 Mayıs 964) Halen adalet komisyonunda incelenmekte bulunan ve "Siyasî suçlardan dolayı ölüm cezalarının kaldırılması ve bu tip suçluların muvakkat ağır hapisle tecziye edilmesi"ni öngören bir kanun teklifinin neticesine kadar kanun görüşülmesinin tehirini isteyen bir önerge sunmuş, "Aksi halde telafisi imkânsız bir hata işlemiş oluruz" demişti. Millet Meclisini yerinde ikaz etmişse de meclis hiç oralı olmak istememiştir. Dolayısıyla 13 Mayıs 964 günü birleşimde bulunan milletvekilleri bu tarihi sorumluluğu yüklenmişlerdir. Buna karşılık meclis başkan vekili Mekki Keskin (YTP) Başkanlık Divanı 'nın kanunun tehir edilmesine lüzum olmadığı kanaatinde olduğunu söylemiştir. Başkanlık Divanı 'nın da daha önceden böyle bir teklif geleceğini bilerek hazırlıklı olduğu anlaşılmıştır. [...]

M. M. Adalet Komisyonu Sözcüsü meşhur Mehmet Göker (CHP), bir de her nereden katıldı ise Mehmet Ali Aytaç (AP)de bu teklif üzerine şunları söylemişledir: Teklifin iç tüzüğe ve memleket menfaatlerine aykırı olduğunu kaydederek "Akıbeti bu günden bilinmeyen bir kanun teklifi için millet meclisi tarihi görevini yapmaktan alıkonulamaz" demişlerdir. Dünya Gazetesi 14 Mayıs 964 'te de Mehmet Göker "Tasarının bekletilmesi memleketin yüce menfaatlerine uygun değildir" demiştir.

Buradan şu neticeler çıkıyor: Hâlâ CHP ve Adalet Partisi bizim illaki asılmamız için ısrar ediyorlar. [...] ve bir de bu geçen zaman zarfında bizleri rehine olarak kullanarak;

a. Örfi idareleri uzatarak askeri güçle iktidarda kalmak.

b. Bu şekilde tehdit ile karşı partileri sindirerek iktidar menfaatine olan bütün kanunları çıkartmak.

c. Aklınca hükûmet otoritesini göstermek. Siz ne kanun teklifi getirirseniz getiriniz İ. Pş. olmaz dedikten sonra, CHP istemedikten sonra, ne yapsanız olmaz, diye kuvvet gösterisi yapmak.

d. Bana şahsen eziyet yaparak İ. Pş. dize getirmek istiyor. Diğer idamlıkların kendisine veya Millet Meclisi ’ne şahsen ne gibi resmi müracaatlarda bulunduklarını biliyorum. Bu umduğunu hiçbir zaman bulamayacaktır. Ne ben ne de aile efradım böyle bir harekette bulunmayacaktır. Bu yüzden ipe gitmek mukadder ise gideceğim. [...] 21 Mayıs 963’ten bu yana benim idamımı geciktirmekle memlekete büyük fenalıklar etmişlerdir. Millet meclisi tarihi görevini yapsın diye tavsiyede bulunanlar neden acaba bugüne kadar adam asmak için hevesli olan bu intikamcı partililer gecikmişlerdir? Bugün keyfî idarenin tesiri altında kalarak beni idama mahkûm eden bir numaralı mahkemenin cezamı onayladığı 5 Ey. 963 tarihinden tam sekiz ay geçmiştir. Neden infaz etmekten çekiniyorlar, işi uzatıyorlar, biraz ellerini çabuk tutsalar ya.

Bugüne kadar çizilmiş olan senaryo artık dramlıktan çıktı, komedi halini aldı. 13 Mayıs 964 günü millet meclisinde yapılan müzakerede hükûmet sözcüsünün yumurtladığı incilerle, meclis de koyun gibi tarihi vazifesini yaparak bir perdenin daha kapanmasını sağladı. Bu suretle ben daha çok zaman kazanmış oldum. Çünkü gelecekteki seyir şöyle olacaktır: F. Gürcan için karma komisyon teşkil edilecek, komisyon raporu müspet çıkacak. Meclis, senato kararını, meclis kararını, karma komisyon kararını gözönüne alarak birinden birine karar verecek. Karma komisyon kararı müspet ise, Senato kararı da müspet olduğu için, millet meclisi otomatikman bu kararlara uyacaktır. Komisyon kararı menfi çıkarsa iş millet meclisinde şüphelidir. O zaman Fethi de benim gibi, C. Gürsel ’in vereceği karara kalır. İnşallah öyle olmaz.

Geç Kalınmış Olunsa da Yeni Bir Uyanış

19 Mayıs 1964, Saat: 16.00

Geç kalınmış olunsa da yeni bir uyanış: Yazıma bu başlığı koyduran düşünce, şimdiye kadar Türk gençliğinden ümit ettiğimden aradığımı bulamamamdır. Çünkü Atatürk ’ün memleketi en ziyade güvenerek emanet ettiği gençlikteki tasavvur ettiği ruhu bugün için ne yazık ki bulamamaktayım. Ama yeni beliren bazı emareler bana ilerisi için ümit vermektedir. Bunu doğuran hadiseye kısaca temas etmek istiyorum.

15 Mayıs 964 günü saat 19.00 ’da radyo bülteninde bir haber dinledim. “İ. İnönü bugün Genelkurmay Başkanlığı ’na gidip Cevdet Sunay ile görüştü. Burada da Dahiliye V. Orhan Öztrak da Genelkurmay ’a gelerek bir olay hakkında bilgi vermiştir” deniliyordu. Bu haberi işleyerek yorumumu yaptım. Çıkardığım netice şu oldu; muhakkak surette gençlik tarafından hükûmete karşı reaksiyoner bir hareket var. Netekim 16 Mayıs 964 günü saat 13.00 ’te radyo bülteninde örfi idare k.lığının 59 no ’lu tebliğini dinledik. Bu tebliğden hükûmet ve örfi idarenin ne kadar sıkıntı içinde olduğunu anladım. Çünkü kaleme alınış şekli hiç de hoş değildi. Ankara ’da o tebliğin tarif ettiği gibi bir olayın yüksek tahsil gençliği tarafından yapılmasına imkân yoktu. Geçen tabirler çok adi kelimelerle donatılmıştı. “Irza-mala tecavüz,” “sarhoş” gibi kelimeler yakışıksız kaçmıştı. Aynı gün saat 16.00 sıralarındada 5 tane jet uçağı Ankara şehrinin semalarına çok alçaktan uçuyordu.

Nihayet hadise bütün çıplaklığı ile çözülmüş oluyordu. Ankara Üniversitesindeki gençlik temsilcileri İşçi Partisi lideri M. Ali Aybar ’ın Bursa ’da vermiş olduğu beyanatta Kıbrıs meselesine ait sözlerini bahane ederek, gençlik bir miting tertiplemek istemiş. Fakat bu mitingin altından İsmet Pş. Hükûmeti iktidarına da çatılacağı anlaşıldığı için müsaade edilmemiş. Gerek örfi idare gerekse çok akıllı ve tamamı ile CHP partizanı Ankara Merkez K. Tuğg. Sabri Koçak gençlerin temsilcilerine böyle bir mitinge müsaade etmeyeceklerini bildirmişler. Merkez K. ’nın gençlere söylediği söz aynen şu “Bu İ. Pş. idaresini nasıl beğenmezsiniz, şayet

herhangi bir toplantı yaparsınız derhal ateş açtırırım” diye aklınca göz dağı vermek istemiş.

Bu vaziyete çok üzülen ve muğber olan gençler mitingi inadına gece saat 23.30 ’da Kızılay ’da başlatmak üzere Kızılay ’da Güven Parkında buluşma tertip etmişler. Ve saat 22.30 ’da Kızılay ’da 8-10.000 kadar genç toplanmış. Yine önayak olanlar Türkiye ’de okuyan Kıbrıslı gençler.

Bu hadise üzerine Ankara ’nın bütün emniyet kuvvetleri seferber edilmiş, örfi idare kuvvetleri olay yerine sevk edilmiş, gençlik başkanları ile pazarlığa girilerek hadise büyümeden ikna edilerek yatıştırılmış. Ama verilen sözde durulmayarak miting için beyanname dağıtan gençlerden bir kısmı Ankara haricine çıkartılmıştır. 16 Mayıs 964 günü tekrar yapılacağı haber alındığı için de 5 adet jet uçurulmuş. Gençler yine ordu birlikleri ile karşı karşıya bırakılmıştır.

Bu olaydan sonra gençlerin çıkardığı neticeler:

Gençlerin söyledikleri:

a. Bizler örfi idare K.nın dediği gibi sarhoş ve ahlak düşkünü değiliz. Böyle bir iftira ile bizi suçlayamazlar. Tebliğde söylenen çirkin hareketlerden hiçbiri olmamıştır.

b. İşçi Partisi binasını tahrip etmek için hiçbir hazırlık ve hareket yapılmamıştır. Böyle bir gaye de taşımamaktayız. Esas gayemiz; baştaki İnönü hükûmetinin pasifliği, âcizliği karşısında reaksiyonumuzu bildirmekti.

c. 27 Mayıs 960 öncesi iktidarı bizi hiç olmazsa coplarla tehdit eder ve onlarla polisleri üzerimize saldırtırdı. İsmet Pş. iktidarı ki, onun için 27 Mayıs öncesi şehitler verdik, yaralı, sakatlar bıraktık, bizleri ilk ağızda Tomsonlarla karşılıyor ve ateş edeceğini ihtar ediyor.

d. Hava kuvvetlerinden beş jet uçurmakla aklınca bizleri tehdit ediyor. Bu uçakların kullanılma yeri ne yazık ki Kıbrıs semaları olduğu halde Türk gençliği üzerinde kullanılıyor.

e. Bize karşı gösterilen bu gayri tabiî hareketlerin hesabını bir gün gelecek pasif, âciz hükûmetten soracağız.

İç Konuşma ve İhanetler

20 Mayıs 1964, Saat: 16.30

Geçen sene bugün. [...]

Bu ihtilâl hareketine neden karar vermiştim. Büyük M. Kemal ne demişti. "İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitleyiz." 20 Mayıs 963 'teki Türkiye bu değildi. Bu hale getirilmek için çok çalışılmıştı. Fakat bir türlü insanları istismar eden, toplum menfaati dışında mutlu bir azınlığa imtiyaz sağlamak için çalışan, faşist metotlarla Türkiye 'yi idare etmek isteyen siyaset bezirgânları elinden bu milletin çoğunluğu kurtarılmak için 27 Mayıs 960 'ta bir ihtilâl yapılmıştı. Ama ne yazık ki bu ihtilâl hareketinden istenen gayeye ulaşılmamıştı. Eylül 956 senesinde de bu davayı ele alırken aynı hislerin tesiri altında idim. Ne yazık ki talih bana bu sahada henüz gülmüş değil.

Memleketimin her sahada kalkınması ve milletimin uyanması için giriştiğim bu tehlikeli mücadelelerde hiçbir zaman art bir fikir beslemedim. Maalesef her defasında da art fikirler besleyen, bu sahada benimle birlikte çalışan arkadaşlarımın ihanetine uğradım. Bir gün gelecek Türk milleti her türlü hakikatleri açıklığı ile öğrenecektir. İşte şu anda beni en çok rahatlığa kavuşturan bu düşüncemdir. Yoksa ihanete uğranarak dakika farkı ile mağlup olup sehpaya gitmek için 8 ay 15 gündür beklemek ve hapishane hücresinde çile doldurmak herhalde hoş bir şey olmasa gerek.

Sırasile geçmişe bir göz atarak ihanet zincirlerinin halkalarını incelemek gelecekteki günler için faydalı olur:

1. 27 Mayıs 960 ihtilâli yapıldığı gün Milli Birlik Komitesi 'nin ekseriyetini teşkil eden yakın arkadaşlarım beni hiçbir suretle hatırlamadılar. O zaman Kore 'de idim. MBK içinde en yakın ve o anda selahiyetli olarak göze çarpan Alparslan Türkeş ve Sezai Okan 'a müteaddit mektuplar yazdım. Bir tek istekde bulundum: "Beni Kore Tugayı 'nın normal yurda dönüşünden evvel tayyare ile yurda aldırın." Başka kendilerinden hiçbir arzum yoktur. Türkeş yazdığım dört mektuba karşı kerhen daktilo ile hususi kalem

müdürüne yazdırılmış 6 satırlık resmi bir mektupla cevap verdi. Sezai Okan ise daha samimi bir mektup yazdı, ama yurda döndürülmemden hiç bahis yoktu. Ben normal değiştirme kafilesi ile ihtilâlden 70 gün sonra Türkiye ’ye ayak basarak 956’dan beri beklediğim değişime kavuştuğumu zannettim. Fakat yakın arkadaşlarımı memleket yönetiminde iki kutupta buldum. Bir grup CHP ’ye teslim olmuş, iktidarı derhal ona devretmek entrikaları ile meşgul. İkinci grup ırkçılık, Turancılık hülyası ile nasyonal sosyalizm rejimini yerleştirmek çabası ile, Nihal Atsız ekolüne önceden angaje olarak memleket yönetimine istikamet vermek için birbirleri ile perde arkası mücadele ediyorlardı. Komitenin hali neticede belli oldu. 13 Kasım 960 hareketi ile ikinci grup tasfiye edildi. Yalnız bu 14 kişi içinde Türkeş ve ona bağlı beş arkadaşı ile Orhan Kabibay kanadından olanlar fikir yapıları da ayrı olmakla beraber, o gün CHP için zararlı görülenlerdi.

2. 13 Kasım 960 harekâtının kararı verilip son anda tatbikata geçirildiği zaman beni haberdar eden yetkililer “Memlekete gerçek demokrasiyi” yerleştirmek için diktatörlüğe gitmek isteyenleri tasfiye ediyoruz, diye ikna ettiler. Meğer senelerin milli şefine iktidar teslim edebilmek için yollardaki ufak tefek manialar temizleniyormuş. O zamanki samimiyetimle taşınan bu art fikirleri bilemezdim.

3. 13 Kas. 960 harekâtından sonra orduda kurduğumuz “Türk Silahlı Kuvvetler birliği teşkilatı” içinde çalışan bazı kimselerin de 21 Ek. 961’de imzalanan protokole rağmen 23 Ek. 961 günü gene ihanet ederek beni yalnız bırakmışlardır. 21 Ekim 961 protokolünü tahakkuk ettirmek için 25 Ek. 961 günü saat 05.00 ’e kadar yakın arkadaşlarıma, kararlarında tanıdığım müsaade cevapsız kalmıştır. Bu olayda da CHP ’ye hizmet eden ve memleketi yalnız İsmet Pş. ’nın idare edebileceğine inanarak, art fikirler taşıyarak içimizde çalışan arkadaşlarımın ihanetine bir kere daha uğramışımdır. Halbuki 21 Ek. 961 protokolünün imzalanmasına karar veren generaller hiçbir suretle benim fikrimi almamışlardır. Ben onların meydana koydukları protokol ile emrivaki olarak karşılaşmış ve derhal kabul etmişimdir.

4. 22 Şubat 962 olayına mesnet olan 9 Şubat 962 protokolü, yine benden habersiz İstanbul ’daki generaller tarafından ilk defa imzalanmıştır. Ankara ’ya getirildiğinde haberdar olmamama rağmen derhal kabullenmişimdir.

Fakat 18 Ş. 962 ’de yüksek kumanda seviyesinde yapılan toplantıda yine ihanete uğramışız. Farkında değildim. 22 Ş. 962 günü de CHP ’ye hizmet etmeyi şiar edinen malum ekip gene karşıma çıktı. O günden sonra ihanetçiler perde arkasından çıkıp sahnede rol aldılar. Hâlâ da öyle gidiyorlar.

5. 20-21 Mayıs 963 Harekâtında bana ve ana dava olan ihtilâlin fikrî durumuna ihanet edenler:

a. Hareketi önceden haber alıp sırf benim muvaffak olamamam için hükûmete üç saat evvel ihbar eden Alparslan Türkeşve Ankara ’da J. Muhafız Tb. bulunan Üsteğ. Necdet Kazezoğluvasıtasile o birliğin hareketine mani olunarak sabote edilmesi. Mahkeme safhasında hapiste yatarken çömezleri ile (Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal) genç subay ve Harbiyelilere hakkımda menfi propaganda yaparak küçültmeye uğraşması. Hâlâ da dışarıda aynı yolda çalışarak melânetine devam etmesi. Gayesi, rakip gördüğü beni desteksiz bırakmak. Yok olmamı sağlamak. Bitmeyen kıskançlık ve ihtiras fikrinin esiri bir zavallı.

b. Harekâtta bilfiil vazife alıp harekât planına göre zamanında hedeflerine gitmeyenler.

Anonsun değişmesile korkarak birlik ve vurucu silahlarını terk edenler.

c. (1) Başlangıçta harekât planını aksatan ve sonra da en kritik birlik olan Harp Okulu alayını bırakıp kaçan Bahtiyar Yalta ve Turgut Alpagut.

(2) Mahkeme safhası boyunca her ikisi de hadiseleri inkâr ederek sıyrılmak için “ana davayı” küçülttüler.

(3) Bilhassa Bahtiyar Yaltadevamlı surette hapishanede genç subay ve Harbiyelilere telkinler yaparak beni küçültmek için çalışmış. Benden derinlikteki kuvvetleri koparıp aklınca Türkeş kanadına bağlamak için gayret sarf etmiştir.

d. Mustafa Ok: Tamamı ile bir beşinci kol subayı olarak çalışmış meğerse, mahkeme safhasında yaptığı savunmalarla kadromuzu rezil etti. Ama davamıza tam ihanet eden riyakâr bir tip olarak karşımıza çıktı.

e. Emin Arat, Galip Gültekinmahkemedeki tutumları ile bana karşı ve esas ana davamızın savunulmasına karşı büyük ihanette bulundular.

Ankara ’da teşekkül etmiş olan 7 kişilik ihtilâl fikrî karargâhından bana sadık bir tek kişi çıktı. O da F. Gürcan, diğerlerinin hiçbirisi samimi değilmiş. Hepsinin art fikirlerini peyderpey zamanla öğrendim.

İşte samimiyetin olmadığı, alınan hayati bir vazifenin yapılmasında tereddüt gösteren tehlikeler karşısında cesaret gösteremeyen, mahkemelerin vereceği cezalardan ürkerek aslını inkâr eden bir kadro ile ihtilâl hareket olarak da muvaffak olmuş olsa idi, neticesi gelmeyecekmiş, Allah bana ve benim gibi düşünenlere ve Türk milletine acımış, ki bizi 20-21 Mayıs 963 gecesi yapılan askeri harekâtta muvaffak kılmadı. Bu cihetten çok memnunum, onun için mağlubiyet acımı unutmuş vaziyetteyim. Fakat bu bir sene içinde ne oldu. Her şey anlaşıldı, bütün ihtilâlci kadroyu teşkil edenler, mahkemeye düşen ve düşmeyip de dışarıda kalanlar hepsi çetin bir imtihandan geçti. Herkesin iç yüzü anlaşıldı. Kıymeti meydana çıktı. Gerçek ihtilâlci kadro süzüldü. Bilinmeyen yeni kıymetler meydana çıktı. Liderlik ve fikir sahasında bir kıymet zanedilenlerin hakiki hüviyetleri meydana çıktı. En nihayet ne oldu. Ta 15 Ek. 961 seçimlerinin hemen akabinde savunmaya başladığım fikirlerimin doğruluğu bu gün bütün çıplaklığı ile ve meydana gelen hadiselerle bir bir Türk milletinin gözünden artık saklanamayacak şekilde su üstüne çıktı. Kim kaybetti Atatürk Türkiye ’si. Bir arpa boyu ileri gidemedi.

Türk milleti birbirinin gözünü oyacak şekilde intikam hisleri ile iki kampa ayrılmış vaziyette.

Nerede Atatürk ’ün sözü: “Kaynaşmış bir kitleyiz.” Öyle mi? Gerçek Atatürkçüler, Öyle mi? Toplum özlemcileri, öyle mi Atatürk ’ü siper ederek icrai saltanat eden CHP ve milli Şef? Nerede “İmtiyazsız, sınıfsız” sözü, imtiyazlıların daha çok bu milletin toplumunu rahatlıkla sömürmek için mi kan ve baş konularak 27 Mayıs 960 ihtilâlinin getirdiği anayasa ile vaat edilen köklü reformların yapılmaması için ayak direten siyasîlerimiz, millet meclisi, senato üyelerimiz, zavallı tabiî senatörlerimiz, devrimci diye geçinen anayasa koruyucu sahte kumandanlarımız, bu uğrun tahakkukuna inandırılarak Ankara-İstanbul ’da 28 Nisan 960 ’tan itibaren aldatılarak sokağa döktürülen Türk yüksek tahsil gençliğine vaat edilenler, vaat edenler

nerede? Türkiye ’nin halinin bugünkünden daha kötü duruma mı düşmesi bekleniyor? Ben bir sabırsız vatandaş olarak bu günleri çok önceden görerek cesaretle ortaya atıldım. Gücümün yettiği en son imkânları kullandım.

[...]

27 Mayıs ’ın Yıldönümünde Acıma Hissi

27 Mayıs 1964, Saat: 10.00

İsmine Uymayan Bayramlar:

Bugün “Hürriyet ve Anayasa” bayramı imiş. Ne güzel özenilerek İsmet Pş. demokrasisinde bayramlara takılan isimler. Kimi kandırıyor, kimleri aldattığımızı zannediyoruz acaba?

Anayasa;

a. 24 Ekim 961 “Çankaya Protokolü” ile ilk defa dosyası ile birlikte rafa kaldırılmış.

b. “50 sayılı AF” kanunu (22 Şubatçılar için güya çıkarıldığı iddia edilen) ile üzerine şal örtülmüş.

c. 2 Ekim 962, 24 Mart 963 hadiseleri gibi anayasa dışı iktidar hükûmetleri tertipleri.

d. TBMM ’den çıkarılmış ve çıkarılmak üzere hazırlıkları yapılan anayasaya aykırı kanunlar.

Hürriyet;

a. Fikir-düşünce-yazı hürriyetini kısıtlayan “38 sayılı Tedbirler Kanunu”.

b. 13 aydır süren örfi idare: keyfî idare rejimi.

c. Özel polislerle geceli, gündüzlü takip edilerek gezen huzursuz vatandaşlar. Böyle bir Türkiye ’de kutlanan Hürriyet ve Anayasa Bayramı ne kadar gülünç oluyor. Bari bu kutsi isimleri lekelemeyelim.

Bugün gene içim yanıyor, acıyorum. Acıyorum. 27 Mayıs 960 ihtilâl hareketini hazırlayıp yapanlara acıyorum.

Acıyorum.

27 Mayıs tahakkuku için İstanbul, Ankara ’da meydanlarda göğüslerini iktidarın kurşunlarına açanlara, vücutlarını polis coplarına siper edenlere acıyorum.

Acıyorum.

Eserlerinin yıkılacağını sezip de 21 Ekim 961 ’de ve 9 Ş. 962 ’de protokol imza edip Milli Şef ’e teslim olup da silah arkadaşlarına ve millete ihanet edenlere acıyorum.

Acıyorum.

24 Ek. 961 ’de 27 Mayıs 960 ihtilâl liderinin huzurunda referandum ile kabul edilen yeni anayasayı çiğneyerek “Çankaya Protokolü”ne imza koyanlara acıyorum.

Acıyorum.

23 Şubat 962 günü millet meclisinde Milli Şefi ayakta alkışlayarak bir iki gün sonra meclise getirilen (38 sayılı tedbirler ve 50 sayılı af) kanuna hevesle oy veren politikacılara acıyorum.

Acıyorum.

İktidarın aleti olarak neticenin nereye varacağını bilmeden, gizli maksatları sezemeden 2 Ek. 962 ve 24 Mart 963 günü sokaklara dökülüp de sonradan Adalet Partili yöneticiler tarafından “salyaları akarak Sıhhiye-Kızılay arasıda dolaşanlar” diye Türk gençliğini tezyif edenlere karşı hâlâ susan Türk gençliğine acıyorum.

Acıyorum.

20-21 Mayıs 963 ’te İsmet Paşa demokrasisine karşı direnme hakkını kullanarak ayağa kalkan gerçek 27 Mayısçılara, Kemalistlere “21 Ek. 961 protokolüne imza koyan 9 Ş. 962 protokolünden haberdar olan” örfi idare K. C. Tural gibi “Satılmış saldırganlar” diye beyanatlar çekip milli şefe

yaranmakta yarış eden, anayasa koruyucusu olarak eski silah ve ideal arkadaşlarına ihanet ederek rahatlıkla gezenlere acıyorum.

Acıyorum.

Her devirde iktidar nimetlerinden faydalanmak için kalem oynatan sözde Atatürkçü, sözde devrimci, sözde toplumcu geçinen aydınların bugünkü şef idaresine karşı seyirci kalışlarına şaşıyor, ne kadar cesaretten uzak menfaatçi olduklarını öğrendikçe, hayal kırıklığına uğrayıp bu gibiler için zamanında yaptığım fedakârlıklara acıyorum.

Acıyorum.

27 Mayıs 960 günü iktidarı devralıp memleketi istismarcı politikacılardan kurtardıklarını millete ilan edip, bugün başka bir istismarcı siyasî ekip ve şefin yanında aynı ölçülerle hareket edip eserlerinin yıkılmasına seyirci kalan veya birlikte yıkan ve ölünceye kadar aylık gelir almaktan başka vazifeleri yokmuş gibi dolaşan, bugünkü perişan Türkiye ’yi gördükleri halde sevinerek 4 yıl sonra “Hürriyet ve Anayasa” bayramını kutlayan zavallı eski ideal arkadaşlarım olan tabiî senatörlere acıyorum.

Acıyorum.

27 Mayıs 960 devrim hareketinin başarıcısı ve koruyucusu olan Türk ordusundan intikam almak isteyen istismarcı politikacılarla birlikte dolaylı olarak hareket eden CHP ekibi mes ’ulleri 27 Mayıs 960 hareketinden sona Türkiye ’nin Genelkurmay Başkanlığını yapmış bir Org. emeklisine “Deli Dana” diyor. Adalet Partisi mes ’ulleri garp cephesi kumandanlığı yapmış emekli bir generale “Kocamış Öküz” diyor. İşte Türkiye ’yi münavebe ile iktidara gelip halkı sömürerek idare eden ve edecek olan iki ana siyasî partinin Türk ordusu büyüklerine reva gördükleri adi tabirler. Artık sonu olmayarak gözü kapalı iktidarda kalma ve iktidara gelme hissi ile her şeyi mübah görerek ilerleyen, milleti nüfuz ticaretleri ile, adi suistimallerile sömüren, iliklerine kadar sefalete düşüren, politika cambazlarını destekleyerek birer yıldız daha fazla almak için Milli Şef iktidarı ile koalisyona giren yüksek kumanda kademesinde gaflet içinde yüzen, ben orduda iken bizlerin kollarına girerek, bizleri siper ederek önlerindeki kumandanları emekliye ayırtıp yollarını açan, bizlerden destek alarak

“Vatan, Millet, Hürriyet, Devrim, Demokrasi, Atatürk” nutukları atıp, protokoller imza edip bizlere ve yürütmek istediğimiz ana davaya ihanet edenlere acıyorum.

Evet sevgili milletim esas sana acıyorum.

Seni sömüren adi politikacının elinden kurtaramayan Türk ordusunun genç Kemalistlerinin, Türk yüksek gençliğinin, gerçekçi, cesur, aydın yazarlarının hâlâ kararsızlık içinde yüzerek sahte demokrasi rejim içinde kurtarıcı olarak kenetlenerek meydana çıkamadan, “Hürriyet ve Anayasa” bayramı kutlamalarına şaşıyor, acıyorum.

Acıyorum.

Büyük önderin emaneti olan gençliğe olan hitabesini içine gömmeden ve üzerine düşen vazifeyi yapamadan emanet taşıyan Atatürkçü geçinen nesle acıyorum.

İşte bunları hisseden gerçek bir 27 Mayısçı olarak bugünün bayram yapılmasına vaktiyle emeğim geçmiş olmasına rağmen “Hürriyet ve Anayasa” ismi altında kutlanmasına kalben katılamıyorum.

Katılanlar için hayırlı olsun.

Bugünlük de bu kadar.

Türkiye ’de Siyasî Partilerin Röntgenleri

28 Mayıs 964, Saat: 16.00

Türkiye ’de Siyasî Partiler:

CHP: Halen iktidar partisi

Vasıfları:

1. Şefinin huyunda yoğrulmuş Kinci

2. Mütegallibe kadrosu ile Benci

3. Umdelerini yerine getirmemekle İnkârcı

4. Türk toplumunu hor görmekle İstismarcı

5. Vaat ettiklerini yapmamakla Yalancı

6. Millet sevgisinden yoksun olduğu için Bölücü.

7. Hiçbir zaman milletin reyi ile iktidara gelemez. Halk ekseriyetinin sevgisini kazanmamış bir siyasî teşekküldür.

8. Ancak çeşitli entrikalar ile bugün azınlık iktidarındadır. Payandalık yapan küçük partiler işi artık iyice kavramışlardır. Kendilerini çektikleri takdirde yıkılacaktır.

9. Gün geçtikçe iktidarsızlığı meydana çıkmaktadır. Türk milletinin ekonomik-sosyal davalarına samimi olarak çare bulacak bir görüş ve kadroya sahip değildir.

10. Demokratik rejim anlayışında şekilcidir, samimi değildir. Partizan idareyi memlekette en iyi şekilde uygulamakta ustadır.

Bu vasıfları haiz olan CHP hiçbir zaman zorla iktidarda kalsa veya zorla iktidara gelmek istese ve gelse de Türk Milletini idare edip feraha kavuşturup muasır medeniyetler seviyesine çıkartamaz. Oyalamalarla yalnız şahsi çıkarlarını düşünür millete ıstırap verir. İlerlemesinde zaman kaybından başka bir şey sağlamaz.

AP:

Halen ana muhalefet partisi, genel seçim (1965) sonu % 100 İktidar partisi. (Şayet seçim yapılırsa.)

Vasıfları:

1. 27 Mayıs 960 ihtilâlinden zarar gören bir taraftar kitlesinden destek alarak kurulduğu için İntikamcıdır.

2. Eski devrin yağmacılığını ihya etmek vaadi ile meydana atıldığı için İstismarcıdır.

3. Cahil halk kitlelerinin hislerine hitap ederek, dini alet ederek oy avcılığı ile iktidara gelmeyi hedef ittihaz ettiğinden Sağcıdır.

4. Liberalist bir iktisadi doktrin görüşüne sahip olduğu için "Radikal Reformlara" karşıdır. Adalet Partisi de bu vasıflarından dolayı daima memleketin zinde kuvvetlerinin desteğinden mahrumdur. Birinci koalisyon ortaklığı zamanında da hükûmet idaresinde hiçbir varlık, cesaret, hüsnüniyet gösterememiştir. Çoğunlukla iktidara gelse dahi, CHP 'nin (kundakçı-tezviratçı-iftiracı-kışkırtıcı) korkunç muhalefeti karşısında uzun müddet dayanamaz, % 100 yeni bir ihtilâl ile yıkılır. Memleket hayrına hiçbir şey yapamadan iktidar-muhalefet çekişmesinde, iki siyasî hasım kutupta toplanmış vatandaşların huzursuzluğu hiçbir suretle ortadan kalkmaz. Memleketin iktisaden-sosyal yönden gelişmesine bu şartlar altında imkân yoktur. Bu partinin de iktidarı memlekete başka bir faide getirmez. İlerlemede zaman kaybından başka bir şey sağlamaz..

YTP:

1. Güçsüzdür, hiçbir zaman iktidara gelemez.

2. Seçmen kitlesini kaybettiğinden gün geçtikçe erimektedir.

3. Muvazene unsuru olacak selâbette değildir. Parlamento üyeleri ana partilere transfer olabilmek için fırsat beklemektedir.

4. Lağvolmaya mahkûm bir siyasî teşekküldür.

5. İkinci koalisyon hükûmetinde CHP ’nin hâkimiyetine boyun eğip iktidar suçlarına iştirak ettiğinden, pasif hareketile, zinde kuvvetlerde ve kendi seçmen kitlesi dahil halkta itimat telkin etmemiştir.

Bu partinin en yanlış hareketi CHP ’nin samimiyetsizliğini bildiği halde onunla koalisyona girmesidir. Bu yüzden parti siyasî hayatını tehlikeye atmıştır. Fakat bu duruma düşmesini sağlayan CHP ’den de intikamını üçüncü İnönü hükûmetine güvenoyu vermekle almıştır. Çünkü İnönü hükûmeti o gün güvenoyu alamasa idi, iktidar azınlığı olarak hükûmet kuramayacaktı. Bugün olduğu gibi iç-dış-rejim anlayışı sahasında iktidarsızlığı meydana çıkmayacak, yıpranmayacaktı. [...]

Bunu bilerek mi yaptı? Yahut da tesadüfen mi oldu? Bilmiyorum. Yalnız bildiğim bir şey var. YTP ’nin bu azınlık hükûmetine güvenoyu vermekle CHP ’ye ne kadar fenalık yaptı ise, güvenoyundan sonra o hükûmeti bazı hususlarda desteklemekle Türk milletini beceriksiz idaresile bugünkü duruma getirilmesine sebep olarak memlekette yapılan fenalıkta ortak oldu.

Şimdi bu son hatasını tamir çabasında bakalım muvaffak olabilecek mi?

Demek ki bu partiden de hiçbir surette siyasî hayatta ümit yok.

CKMP:

Parti kendi içinde ikiye bölünmüş esas liderini terk etmiştir. İkinci koalisyona girdiği için aynen YTP gibi seçmen kitlesini kaybetmiştir. Parlamento üyeleri gün geçtikçe diğer ana partilere katıldıkları için erimektedir. 1965 genel seçimlerinde silinecektir. Şu anda iktidara karşı muhalefet yapıyor ise de pek tesirli değildir. İstikbal vaat etmiyor.

MP:

Çok az bir kadroya sahip, gerçekleri daha iyi görüyor, ama hiçbir güce sahip değil.

TİP:

Ancak 8-10 sene sonra gelişebilir. Daima iktidara namzet ana partiler tarafından kapatılma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

İşte Türkiye ’deki siyasî partilerin bu durumuna göre acaba hangisine itimad edilerek, hangisinden gelecek için ümit beklenerek, memleketin çok partili parlamenter sistemi ile idare edilerek, kalkınacağına inanılabilir.

Vatandaşlar birbirine zıt-intikamcı-kinci-bölücü iki ana siyasî partide kutuplaşmakta, muvazene unsuru olmak için çabalayan küçük partiler eriyerek yok olmakta. Bir müddet sonra iki siyasî teşekkül memleket mukadderatına hükmetmek için meydanda kalacak. CHP, AP. Boyası kazınınca altından DP çıkacak. Bu ezelî iki rakibin sıra ile iktidara gelerek milleti sömürmek, birbirlerinden intikam almak için halkı düşman kamplarda tutarak, devamlı surette huzursuzluk içinde yaşayıp, bu çekişmelerden dış düşmanlarımızın faydalanması, hiçbir suretle sosyal ve iktisaden kalkınmadan komşu ve medeni devletler indinde köle gibi yaşamak için mi 4 sene evvel ihtilâl yapıldı. Bunu 27 Mayıs Devrim hareketini Atatürk ’ü kalkan yaparak, nutuk atıp iktidarda zorla oturmayı aklına koymuşlar ile onun yıkılmaması için destek olan kimselere soruyorum. Bence memleketi parti çekişmeleri ile meçhul karanlık bir istikamete götürenlere artık “Dur” demenin zamanı gelmiş geçmektedir.

[...]

Kısmî Senato Seçimlerinde Siyasî Partilerin Taktikleri

3 Haziran 1964, Saat: 17.00

Kısmî senato seçimleri dolayısıyla siyasî partilerin propaganda konuşmaları ve yurtiçi dolaşmalarında yaptıkları konuşmaları, radyo ve gazetelerden takip etmekteyim. Bütün siyasî partiler hakkında aşağı yukarı bir kanaat edindim. Seçim neticelerinin de bence % 50 ’nin üstünde Adalet Partisi lehine tecelli edeceğidir. Bu seçim kampanyası dolayısıyla partilerin tatbik ettikleri taktikler şunlardır:

CHP: Seçim şansının yüksek olmadığını bilmesine rağmen, iktidarda bulunmasından dolayı bazı müesseselere ve bazı baskı gruplarına dayanarak, partizanca hareketlere tevessül ederek rey avcılığı peşindeler.

Bütün gayeleri; zinde kuvvetlere kendilerini şirin göstererek desteğini kazanmak, bitaraf münevver zümreyi kendilerine çekebilmek. Çeşitli baskılarla Adalet Partisi ’ni yıldırmak. Bunun için de sıkı sıkı sarıldıkları Atatürk ilkelerinin savunucusu, tatbikçisi olduklarını ispat etmek çabaları, 5 yıllık planın işleyeceğine dair aldatıcı vaatler. Sosyal adalet, sosyal güvenlik getireceklerine milleti inandırmak, kendileri iktidardan düşerse yeni bir ordu hareketinin geleceğini ima ederek muhalefeti sindirmek. Kıbrıs davasındaki muvaffakiyetsizliklerini gölgelemek için konuşulmamasına dikkat etmek. Gericilik hortluyor diye dikkati oraya çekerek hasımlarına bu yolda hücum etmek. Seçim hedefinde kullanılacak malzemeler olarak seçilmiştir. Radyo konuşmaları çok zayıf ve tesirsiz kalmaktadır. Matbuattan büyük bir destek görememektedirler.

Adalet Partisi: İki yönlü bir politika takip etmektedir.

a. Radyo konuşmalarında ve seçim için yaptıkları açık hava ve kapalı salon konuşmalarında mutedil, oldukça seviyeli, mukni, tesirli.

b. El altında haberler ile tamamı ile yıkıcı. Çökertici hissi, istismarcı, intikamcı. Çok tesirli netice alıcı propaganda. Bunların başında

(1) Kıbrıs meselesini iyice istismar ediyorlar.

(2) Din meselesi. CHP ’yi esas yıkacak olan bu.

(3) Yeni vergi zamları. “Tek ağaç, tek tavuktan vergi” sloganı.

(4) Yabancı memlekete giden işçiler meselesi.

(5) CHP zamanında meydana gelen büyük suistimaller. (Bilhassa İnönü oğul ve akrabaları)

(6) Siyasî mahkûmların (Kayseri ’dekilerin) affı.

Adalet Partisi ’nin muhalefette oluşu da iktidarın beceriksizliği ve kudretsiz, sevimsiz oluşu da kendine büyük avantaj kazandırıyor.

YTP: Seçimlerde hiçbir surette adaylarının kazanma ihtimali olmamasına rağmen prestij meselesi olarak katılıyor.

Taktikleri: İki ana partinin haricinde bir üçüncü kuvvet olarak muvazene partisi olmazsa rejim tehlikeye girer. CHP zümre diktatörlüğü hevesindedir. AP samimi değildir, iktidar olma cesareti yoktur. Planın tatbik şekli ile iktisadi kalkınma olamayacaktır. Türkiye ’nin bu gidişinden ümitvar değillerdir. Münevvere hitap ederek mutedil olarak rejimin sağlam temellere oturtulması için başka bir ekibin iş başına gelmesini arzulamaktadır.

CKMP: YTP ’nin çizmiş olduğu yolu benimsemekte fakat onun gibi pasif, çekingen, cesaretsiz, dolambaçlı yoldan gitmemekte. Hadiselere direkt olarak girerek inandığı fikirleri mertçe, korkusuzca, pervasızca müdafaa etmekte. Bilhassa radyo konuşmalarında çok tesirli olmaktadır. Tam bir muhalefet partisi gibi hareket etmektedir. [...]

Şayet MP ve TİP de seçimlere girebilse idi, CKMP ’den daha hızlı hareket edeceklerdi. Ama olmadı.

Bu duruma göre şu neticeler çıkıyor: CHP ne pahasına olursa olsun iktidarda her çareye baş vurarak kalmayı düşünüyor. Seçimleri kaybederse dahi, muhalefet partilerinin rey nispeti % 55 ’e yaklaşsa dahi hiçbir suretle

erken bir genel seçime gitmeye taraftar değil. Akıbetini biliyor çünkü. AP; normal genel seçimlere (1965) kadar muhalefette kalarak CHP ’yi mümkün olduğu kadar fazla yıpratmak, genel seçimler tarihine kadar “Zinde kuvvetlerde” taraftar sayısını artırarak (Normal olarak CHP hataları karşısında artacak, netekim artıyor da) muvazene tesis etmek ve CHP ’ni bir daha yenildikten sonra kıpırdanamaz hale getirmek suretile büyük ekseriyet ile iktidara gelmek. Esas hedefi bu, bunun yanında tabiî hedef 7 Haz. 964 ’te seçimlerden galip çıktıktan sonra CHP dışındaki küçük partilerle şayet gayet sıkı ve teminatlı olarak anlaşabilirse, iktidarı erken seçimlere gitmek şartı ile alıp denemek hevesinde gözüküyor.

Diğer küçük partiler gün geçtikçe eridiklerini ve gelecekte tamamı ile yok olacaklarını gördükleri için endişedeler. Erken seçimi şimdilik arzulamamaktadırlar. Hatta CHP ’nin seçimleri bir sene sonraya atmak için getireceği yeni kanun teklifini de desteklemeleri, kendi hayati yolları ve muvakkat parlamento üyelikleri için menfaatleri bakımından normal karşılanmaktadır. Bunlara rağmen CHP, AP ’den de ümitsiz olduklarından yeni bir kadronun iktidara gelmesini arzu etmektedir.

Muhtemel gelişmeler ne olabilir:

1. 7 Haz. 964 kısmî senato seçimlerini % 50’nin üstünde Adalet Partisi kazanacaktır.

2. YTP ve CKMP, seçmen kitlelerinin nasıl Adalet Partisi ’ne kaydıklarını bir daha gözleri ile göreceklerdir.

3. Adalet Partisi % 50 ’nin üstünde seçimleri kazandığı için, kendisini iktidara sahip ilan edecek. Erken seçim isteği kampanyasına girerek iktidarı düşürme yollarını arayacak (şayet gene kaçak güreşmez ise) samimi olarak hareket ederse her an için küçük partiler ile anlaşıp iktidarı düşürebilir.

4. Adalet Partisi hükûmeti düşürmeye cesaret edebilirse YTP, CKMP, MP koalisyona gireceklerdir, CHP ’yi iktidardan uzaklaştırmak için.

5. Şayet İ. Pş. hükûmeti düşer de uzun müddet hükûmet buhranı devam ederse (geçen defa olduğu gibi AP ’liler ve diğer partiler nazlanırlarsa) bu

sefer ordu idareye el koyacaktır. Bence İ. Pş.’nın çekilmesini fırsat beklemektedirler.

6. Bunların hiçbiri olmayıp İ. Pş. azınlık hükûmeti iktidarına devam ederse, Türkiye bugünkü durumda da daha kötü bir istikamete gidecektir.

7. Yeni bir iktidar değişikliği olmaz ise, YTP ’den ve CKMP ’den bağımsızlardan fazla miktarda AP ’ye parlamento üyelerinden transferler olacaktır. [...]

Ne taraftan bakılırsa bakılsın gelecek için Türkiye hiçbir iyi durum vaat etmiyor. Ne zaman olsa İsmet Pş. demokrasisi yıkılmaya mahkûm. Ne kadar erken olursa Türkiye o kadar kısa zamanda selamete çıkacaktır.

Bugünlük de bu kadar.

Türkiye Kıymetlendirmesi

7 Haziran 1964, Saat: 11.00

Bugün yurdun 26 vilayetinde anayasa hükümlerinin yürürlükte olduğunu iddia eden açık rejimcilerin arzularile kısmen senato seçimleri 7 ay geciktirilmiş olarak nihayet yapılabiliyor.

Bu kısmî senato seçimleri dolayısıyla siyasî partilerin radyodaki propaganda konuşmalarının hepsini dinledim. Yurt sahtına yayılarak yaptıkları konuşmaları çeşitli gazetelerden takip edip okudum. Bu arada politika yazarlarının hislerden uzak kalarak yazdıkları gerçek kıymetlendirmeleri gördüm. CHP ’liler hariç diğer bütün partilerin sözcüleri, liderleri ve yazarları ile gerçekçi bitaraf kalemler, Türkiye ’nin bugünkü durumunu aynen benim 1. No ’lu Keyfî İdare mahkemesi huzurunda yaptığım müdafaamda neden ihtilâle karar vermeye mecbur kaldığımı gösteren fikirleri devlet radyosundan ancak bir sene sonra söyleyebildiler ve savunabildiler. Demek aradan bu kadar zaman geçmesine rağmen değişen bir şey olmamış, Türkiye daha ağır şartlar içersine gelmiş yeni bir kurtuluş günü bekliyor. Yalnız CHP Şefi ile kabine arkadaşları ve CHP sözcüleri her şeyi pembe gözlükle millete gösterip hâlâ aldatmak çabası içinde kıvranıyorlar. Millet de onların görüşüne göre Milli Şef ne derse doğrudur, sözüne inanılır bir eski askerdir diye itibar edecekler zannedip “Damadının Akis ’teki ifadesi ile” tabiî en tesirli konuşmaları beş gün arka arkaya radyoda İ. İnönü yapacak diye övünüp halka müjdeler dağıtıyorlar. Neticenin ne olduğu, Türkiye İsmet Pş. tarafından nereye getirilip bırakıldığı bir kere de muhalefette bulunan siyasî partiler tarafından açıkça, korkmadan, izah edilerek milletin gözüne serildi.

Ben müdafaamın 29 ’uncu sayfasında Netice (Özet) kısmında bugünkü Türkiye ’yi kıymetlendirmemi yapmıştım. O özetin özetini de kısaca aşağıya çıkarıyorum:

1. Türkiye hâlâ bir ihtilâl vasatı içindedir.

2. Türkiye ’de henüz rejim davası halledilmemiştir.

3. 27 Mayıs 960 ihtilâli hedefine varmadığı için zaman fasılasıyla % 100 yenileri yapılacaktır.

4. Türkiye ’yi kalkındıracak olan “Radikal Reformları” mevcut siyasî partiler gerçekleştiremez.

5. Siyasî partiler ağaların-partizanların nüfuzu altındadır. Seçmenin ekserisi okur-yazar olmadığı için seçim hürriyeti yoktur. Seçilenler nüfuz ticareti, suistimaller yaparlar. Halen uygulandığı zannedilen sahte demokrasi ile memleket ilanihaye idare edilemez.

6. Türkiye ’de doktriner parti yoktur. Politikacılar rey avcılığı ile vatandaşları istismar ederler.

7. Reisicumhur-Başvekil silahlı kuvvetlerin başlarının zoru ile gayri meşru olarak seçilmişlerdir.

8. 24 Ek. 961 Çankaya protokolü ile anayasa ilk defa ihlal edilmiştir.

9. Anayasa dışı protokollerle faşist usullerle memleket idare edilmektedir.

10. İsmet Pş. Silahlı kuvvetlerin başları ile anlaşarak, Güvenlik Konseyi ’ni alet ederek orduyu, millet meclisi ve siyasî partiler üzerinde bir baskı vasıtası olarak kullanmaktadır.

11. CHP ’lilerin bu tutumu ile halk orduya karşı düşman hale getirilmektedir.

12. İ. Paşa orduyu muhtelif parçalara bölmüş, işine gelmeyenleri “böl-parçala-yut” prensibi ile yok etmiştir.

13. Türkiye ’de halk CHP ’nin tutumu ile iki düşman kampa bölünmüştür.

14. Tavizcilik (rey kaygısı) ile gericilik teşvik edilmektedir.

15. Beş yıllık plan işlemeyecektir.

16. Memlekette iktisadi kriz ve büyük bir işsizlik vardır.

17. Hükûmet çok zayıftır. Hükûmete itimat yoktur. İç finansman ve dış yardım temin edilememektedir.

18. Memlekette aşırı cereyanlar önlenememektedir. Halk yer yer silahlanmaktadır.

19. Büyük şehirleri saran gecekondular gelecek için tehlike arz etmektedir.

20. Devletin içte ve dışta itibarı yoktur.

21. İ. Paşa şahsi kaprisleri ve iktidarı uğruna memleketi felakete götürüyor.

22. Hükûmet koalisyonu yaşatmak için MDO gibi yeraltı teşkilatlarıyla dehşet saçıyor. Yıkıcı tertipler düzenliyor.

23. Türkiye ’de anayasa teminatı yoktur. (Mal-can-ırz)

24. Vasıtalı vergiler ile fakir halk sefalete sürükleniyor.

25. Milli Şef açık rejim diye silahlı kuvvetleri de alet ederek, milleti aldatarak kapalı rejim ile idare ediyor.

İşte bunları keyfî idare mahkemesi huzurunda şarjörleri sürülmüş Tomsonluların sağlı sollu sıraları arasında pervasızca haykırarak söylüyor, memleketi bu acıklı durumdan kurtarmak için ihtilâle karar verdiğimi beyan ediyordum. [...] Mahkemede ölüme götüreceklerini bile bile yılmadan savunduğumuz fikirleri bir kere daha milletin gözüne serdik. Neticede ölüme mahkûm olduk. İnfaz kanun tasarısını CHP hükûmeti millet meclisine getirdi. Bugün benim mahkeme huzurunda söylediğim sözlerimin aynısını söyleyerek savunan beyler mecliste, benim asılmam için reylerini vicdanlarının sesini dinlemeden kolaylıkla vermişlerdir.

Halbuki bu zatlar bir sene sonra radyolarda konuşma cesaretini dahi bizlerin açtığı çığırdan faydalanarak, yapabiliyorlar. Ne tuhaf gerçekler değil mi?

[...]

Kısmî Senato Seçimlerinden Sonrası

9 Haziran 1964, Saat: 18.00

Kısmi senato seçimlerinin neticesi kati surette alınmış vaziyette. Bu duruma göre Adalet Partisi 5/3 kazanmış durumda. Tahmin ettiğim gibi küçük partiler (YTP, CKMP) hiçbir varlık gösteremediler.

Bu mukadder olan bir akıbet idi. Ama nedense bu partiler tehlikeyi çok evvelden göremediler.

Türkiye ’de seçmen kitlesi iki kutupta birleşmeyi tercih etmektedir. Henüz kültürel-sosyal bakımından gelişmemiş bir halk kitlesi demokrasi prensiplerini kavramaktan çok uzaktır. Fakat ne yazık ki siyasetçilerimiz Türkiye ’de şekil olarak göstermek hastalığında olduğu memleketin gerçeklerini ileri bir görüş ile kavrayamadıkları için, 946 ’dan beri rejim davasında bocalamakta, bu memleketi tecrübe tahtası olarak kullanmaktadır. Bu suretle belki siyaset sahasında şöhret yapıp büyük partilere transfer etmek için parti kuranlar, fırsattan faydalanarak yıkılan partilerin seçmen mirasına konmak isteyenler, bir de hakikaten bir fikir ve ideal uğrunda meydana atılarak yeni yeni partiler kuranlar ne yazık ki 16 senedir tutunamamıştır. (Ölçü MP ’nin ilk kuruluşu 948 senesi olarak alınmıştır.) O halde artık bu neticesiz çabalamalardan vazgeçmelidir.

Şimdi, gelecek için küçük partilerin tutumları ne olabilir:

a. YTP, CKMP, MP her üçü samimi olarak birleşebilirse bir üçüncü muvazene partisi olarak ayakta kalabilirler. O da ancak 1965 genel seçimlerine kadar bu rolü oynayabilirler. Genel seçimlerden sonra vazifesi biter. Tabiî bugünkü durumda buna imkân yoktur. Çünkü liderlerde bu şuur uyanmamıştır.

b. Bu temin edilemediğine göre, küçük partiler gün geçtikçe erimeye mahkûmdur. Genel seçimlere kadar herkes ana partilerden birini seçerek transfer olacaklardır. Çünkü bizdeki siyasîler, ilk önce düşündükleri husus gelecek devre için seçilme şansını hangi partide görürse derhal kolladığı

müsait fırsatta oraya bir pazarlık ile atlıyor. Bir kısmı o partide yaptığı transfer anlaşmasına göre tutunabiliyor, bir kısmı da açıkta kalıyor, fakat yeni partisi ona teselli mükafatı olarak da yeni bir meclis idare azalığı veriyor. Bu husus da sadakat derecesine göre tatmin ediliyor. Bunların misalini çok gördüm. Gelecekte de göreceğiz.

Fikir, ideal uğruna eski küçük partisinde kalanlar da zaman ile mum gibi erimeye mahkûm kalacaklardır.

O halde bu gidişten kendilerini kurtarmaya imkân yoktur. Yalnız bu parti mensupları seçecekleri ana partileri kuvvetlendirme imtihanlarında, inandıkları fikirlerde samimiyet derecelerini göstereceklerdir.

c. Şayet parlamento, üyelerinin transferlerini geçici olarak önleyebilirlerse, o zaman da iktidar ve ana muhalefet partisini desteklemekle seçim zamanında yaptıkları konuşmalarında, vaatlerinde ne kadar samimi ve riayetkâr olduklarının imtihanını vereceklerdir. Küçük partilerin durumu genel seçimlere kadar bu çerçevenin dışında başka bir şey olamayacaktır.

Adalet Partisi: Liderinin ölümü ve seçim neticelerinden galip çıkması ile şimdiye kadar tutumunda bazı değişiklikler yapmak mecburiyetindedir.

Rahmetli Ragıp Gümüşpala da oldukça mutedil bir çalışma ile partiyi hırpalattırmadan bu seviyeye kadar çıkardı. Bu devre içinde Adalet Partisi ’ni iki ana fikir ile yetersiz görerek suçlamaktadırlar:

1. Cesaretsiz, iktidar olma hevesinde pasif.

2. Samimiyetsiz.

O halde iktidara namzet olarak yaklaşan bu parti bu zaafını ortadan kaldırmak mecburiyetindedir. Bunun için ilk önce seçilecek olan Genel Başkan vekilini çok tartarak iş başına getirmeleri icap eder. Adalet Partisi ’ne zaaf olarak yüklenen bu iki fikri silecek nitelikte olması gerekir. Ondan sonra partinin tutumu artık bellidir. Muvaffak olabilmesi için:

a. Cesaretle aktif bir muhalefet yapmak.

b. Samimiyet derecesinin ölçüsünde senato seçimlerine girerken yayımladığı beyannamedeki vaatlerini yerine getirecek surette hareket etmek. Ufak hesaplar peşinde koşarak yan çizmelerden ayrılması şarttır.

[...]

Günah Keçisi T. Aydemir ’in Görevleri

11 Haziran 1964, Saat: 22.00

Bu gece düşüncelerimi sırf şahsi durumuma vererek, mazimi hatırlayarak bitaraf olarak Demokratik Rejim hakkındaki ölçülerimin muhasebesini yaptım.

Bugün için beni demokratik rejimi istemeyen ve ona kast eden, anayasayı silahlı olarak çiğneyen bir insan olarak mevcut kanunlar muvahecesinde haklı olarak ölüme mahkûm ettiler. Fakat bu işin her şeyde olduğu gibi şeklî tarafıdır.

Tarih huzurunda hesaplaşalım, siyasî rekabetlerinden uzak, hissi düşüncelerden, kıskançlık duygularından tecerrüt ederek normal bir muhakeme tarzı ile neticeye varalım.

Türkiye ’ye çok partili demokratik nizamı yerleştirmek için ilk adımı atan kimdir? İ. İnönü. Kaç senesinde? 1945. Hangi zorunlulukla? İkinci Dünya Savaşı bitiminde teşekkül eden “Birleşmiş Milletler” anlaşmalarına imza koyan Türkiye ’nin bu istikamete girişinden başka çare kalmamasından mütevellit itiliş.

Bu düşüncede olan veya şeklen öyle görünmeyi isteyen Milli Şef İ. İnönü eski devir alışkanlıklarını terk edememiş, ilk samimiyetsizlik örneğini 1946 seçimlerinde göstermiştir.

1946 seçimleri kimin iktidarı zamanında yüz karası olarak yapılmıştır? İ. İnönü kendi meydana getirdiği yavrusunu boğmak isteyen vahşi kediler gibi hareket etmemiş midir? Aksini hangi garplı kafa iddia edebilir?

Ben o zaman ne idim? 26 yaşında bir üsteğmen. Arzum ve isteğim ne olabilir? Memleketi rejim hususunda aldatarak idare etmeye kalkanlara karşı isyancı ruh haleti içinde çırpınan bir genç. Aradığım nedir? Bu gibi düşünenler içinde çalışmak. Ne için? Özlenen gerçek demokrasiyi

yerleştirmek için. Nerede? Bu gayreti gösteren daha büyük rütbeli insanların saflarında.

950 seçimleri yaklaşırken bu saflarda çalışan büyüklerdeki umumi kanaat ve karar, İ. Paşa hükûmeti yine 946 ’da olduğu gibi adil seçim yaptırtmaz veya seçimi kaybettiği takdirde iktidarı devr etmez ise silahlı kuvvetlerin müdahalesi ile seçimi kazanan Demokrat Parti ’ye idareyi devretmek. Silahlı müdahale, bu müdahale hareketine seve seve katılmayı taahhüt eden Top. Yzb. Aydemir. Ne için? Gerçek demokrasinin memlekette yerleşmesi için, haksızlığa set çekmek için.

954 senesinden sonra özlenen demokratik rejimi dejenere etmeye kalkan Demokrat Parti gidişine son vermek için orduda gizli teşkilat kurmaya teşebbüs eden kim? 956 senesinde Kur. Bnb. Aydemir. Ne için? Zümre diktasına son vermek için.

Ekim 957 senesinde Rami kışlasında komite erkanı ile 25 Ek. 961 seçimlerinden evvel askeri müdahale yapmak için karara iştirak eden kim? Kur. Bnb. Aydemir. Ne için? Muhalefet Partisi lideri tarafından 945 ’te Türkiye ’ye zorunlukla lütfettiği parlamenter sisteminin yıkılmak üzere olduğunu, hedefinden ayrıldığını, eserini koruyamadığı için yaptığı feryatlarla, memleketteki idareye karşı yükselttiği tansiyon ile hazırlanan sabırsız kuvvetler de fedai olarak atılmak isteyenler. Bizlerin isteği ne? Eseri korumak, yönergesinde oturtmak, değil mi? Muhalefet liderinin bu feryatları ile sistematikman hazırlanan ihtilâl, nihayet fetvası kendi tarafından verilen yaşamakta olan çocuğun bir gecede boğulması 27 Mayıs 960 İhtilâli. İhtilâlcilerin içinde kim var? Aydemir. Neden, ne için? Cihetini şaşırmış rejimi yerine oturtmak için.

Bir müddet sonra MB Komitesi içinde diktaya gitmeye hevesli olarak gösterilen ve tanıtılan ve inandırılan 14 ’ler grubu karşısında gerçek demokrasiyi millete komite kurulduğu zaman vaat edilen şekilde yerleştireceğine söz verenlerin yaptıkları kansız ihtilâl içinde yer alan kim? Aydemir. Ne için? Diktanın karşısında olduğu için.

Bir müddet sonra ordu içinde yeniden Türk Silahlı Kuvvetler Birliği ’nin teşkilatının kurulmasında ön olan, sadakatle çalışan, 22 Ek. 961 ’i geçmemek üzere seçimlerin yapılarak idareyi partilere devretmek için

prensipler vaz eden ve yemin eden kim? Kur. Alb. Aydemir. Ne için? Gerçek demokrasinin yerleşmesi için.

15 Ek. 961 seçimlerinden sonra siyasî partilerin samimiyetsiz durumlarını önceden görüp gerçek demokrasiyi yerleştirecek bir parlamento meydana gelmediğini görüp de zaman kaybedip bu sakat çocuğu yaşatmamak için 21 Ek. 961 protokolüne imza koyan kim? Aydemir. Ne için? Rejimin bir an evvel sağlam demokratik nizamındaki rayına oturması için. 25 Ek. 961 'de büyük bir iktidar hevesi ile (Artık İ. Pş. maksadına ermiştir. Çünkü Başvekil olmuş, partisi iktidara gelmiştir.) işbaşına gayri meşru olarak gelen (Meşhur Çankaya protokolü) İsmet Pş. daha birinci gün demokratik nizamı katletmiştir. İşte 946 da olduğu gibi, 960 ihtilâlini hazırlattığı gibi, büyümek isteyen demokrasi çocuğunu faşist usulü protokollerle her defasında zedeleyerek, çeşitli tavizler vererek "iktidardan düşmemesi için" sakat kalmasını sağladığı görüldüğünde, memlekete hayır getirmeyecek sakat bir rejimin ve Milli Şeflik hastalığından kurtulamayarak kapalı bir rejim uygulamak isteyen İ. Paşa'nın 22 Şubat 962 karşısına "Dur" diye dikilen kim? Aydemir. Ne için? Demokrasi oyununa son verelim, bu gibi eski şeflerden milleti kurtaralım diye. Muvaffak olamayan kim? Aydemir. Bu hadiseden münebbih olmayan kim? Siyasî partiler ve meşhur milli şef. Hâlâ memleketi açık rejim kisvesi altında kapalı rejimle idare etmekte ısrar edip milleti sefalete sürükleyen kim? İ. İnönü. [...] Yine 21 Mayıs 963 'te karşısına çıkıp yeter, dur diyen kim? Aydemir. Ne için? Bu milleti inat, kin, ihtiras içinde yüzerek toplumu sefalete, memleketi felakete sürükleyen iktidarın reyle, hükûmet güven oyu ile düşürülmesine imkân görülemediği için gerçek demokrasiye bir türlü götürmeye gücü yetmeyen samimiyetsiz lider ve partilerden bir müddet kurtulmak için.

Muvaffak olamayan kim? Aydemir.

Diktatör olmak için isyan eden diye tanıtılmak istenen kim? Aydemir. Demokrasiyi katletmek isteyen diye ilan edilen kim? Aydemir. Vatan haini diye baştakiler tarafından ilan edilen kim? Aydemir. Anayasayı silahla çiğneyen kim? Aydemir.

Bu suçundan dolayı ölüme zorla, emirle mahkûm ettirilen kim? Aydemir.

Parlamentoda zevk ile kollar kalkarak öldürülmesi istenen kim? Aydemir.

[...]

Senato seçimleri dolayısıyla “Rejim tehlikede, zümre diktatörlüğü var” diye radyolarda feryat edenler kim? İktidarın karşısında olan partiler ve liderleri. Bu sahte demokrasi uygulayıcısı eski Milli Şeften milleti kurtaramayan kim? Muhalefetteki partiler. Bu partilerin gücünün yetmediğini görerek hâlâ milletin sefalete sürüklenmesini, iki düşman kampa ayrılarak partizanca oyunlarla felakete götüren milli şefe karşı cesaretle dur diyemeyenler kim? Sahte Atatürkçüler, sahte 27 Mayısçılar, sahte “anayasa koruyucusu” diye kendilerini tanıtanlar. Daha yazayım mı bilmem, kâfi değil mi? Gerçek demokasinin memlekette yerleşmesini isteyen ve istemeyenlerin mukayesesini ben yaptım. Netice çıkartıp madde madde yazmıyorum. Okuyacakların düşünce ve insaflarına terk ediyorum. [...] Onlar gerçek demokrasinin ismine, şekline özendikleri için milleti bu isim altında sosyal demokrasinin icaplarını kenara iterek, milleti sömürerek, mutlu azınlıklarını daima iktidar nimetlerinden istifade ettirerek, iktidar koltuklarından ayrılmak istemedikleri için benim gibi onların ipliklerini cesaretle pazara çıkaranların ölümünü istiyorlar.

Ben her şeyi aslında olduğu gibi kabul ediyorum. Güdümlü demokrasi diye bir şey tanımıyorum. Memleketin icaplarına göre hangi rejimin uygulanması uygun görülüyorsa açıkça isminin konularak milletin riyâkarca aldatılmadan idare edilmesini istiyorum.

İ. Pş. ’nın ihtilâlden sonra yeniden iktidarı hilekârlıkla devralması ile gerçek demokrasiye gidiş yolu tıkanmıştır. Bu yolu ben her defasında yaptığım silahlı zorlamalarla açamadım. Allah nasip etmedi. Fakat benim yaptığım zorlamalar ile artık siyasî partiler ilerde kendilerini bekleyen tehlikeleri görmüş olarak nispeten gerçek demokrasi yoluna girerek Siyasî demokrasi ile Sosyal Demokrasiyi birbirine intibak ettirmekten başka çare kalmadığına inanmış gözükmektedirler.

İşte demokrasi düşmanı, asi albayın iç yüzü ve düşünceleri. İster inanılsın ister inanılmasın. Vicdanıma karşı sorumluyum. Bir gün gelir bu memlekette de namuslu, cesur vatandaşlar çoğalır, Polis Rejimi nihayet bulur, riyâ içinde millete jurnaller saçan İ. Paşa ve çevresindekilerin boğuk sesleri kısılır, sahtekâr kalemşörlerinin kalemleri işleyemez hale gelir de, bu

millet de her şeyin içyüzünü öğrenir, gerçekçi görüşler hâkim olur da özlenen idareye kavuşulur. Millet de ilerleme yoluna koyulur.

O zaman esas mahkememiz tarih huzurunda yapılır. Ben şimdiden verilecek kararı seve seve kabullenmiş vaziyetteyim. Onun için hapishanede ölüm hücresinde olsam da çok rahatım. Acaba ilerde hesap verecekler de rahatlar mı?

Kıbrıs Meselesi Dolayısıyla Güvenoyu Alma Talebi ve Taktiği

15 Haziran 1964, Saat: 21.00

Bu akşam saat 19.00 ’da ajans haberlerinde İsmet Pş. hükûmetinin Kıbrıs meselesi dolayısıyla meclisi güven oyuna davet ettiğini öğrendim.

Bugün oğlum Metin ’den aldığım bazı haberlere göre bu beklenen bir şeydi. Çünkü İ. Pş. artık çok müşkül günlerini yaşıyordu. Kıbrıs meselesini çıkmaz hale getirmiş, memlekette her kademeden gençlikten, ordudan, halktan matbuattan, muhalefet partilerinden gelen sabır taşırıcı tenkitlerle dayanamaz hale getirilmiştir. Fakat buna rağmen iktidarı bırakmamak için Kıbrıs hakkında son bir denemeyi görmek üzere gene iç politikada istismar vasıtası olarak kullanarak Amerikan Reisicumhurunun çağrısına müspet cevap verip 21 Haz. 964 ’te Amerika ’ya gitmeye karar vermiş ve Amerika ’ya bildirilmişti.

Bu durumda ani bir karar değişikliğine İ. Pş.’yı götüren sebepler nelerdir? Ne neticeye varılması icap eder? Onun tahlilini yazacağım: Amerika ’nın davetini kabul etmeli miydi?

Bugünkü şartlar içinde acele verilmiş bir karardır. Çünkü 5-6 Haz. 964 gecesi Türk Milleti ’nin aylardır yitirilmiş olan haysiyet ve şerefinin ne pahasına olursa olsun kurtarılması için adaya yapılması lazım gelen çıkarmaya hükûmet karar vermişti. Silahlı kuvvetlerin çıkarma ve destek birliklerine alarm verilmiş, hareket emirleri en küçük birliğe kadar ulaşmıştı. (Bu dördüncü defa tekrar ediliyordu.) Harekâtı durduran veya mani olan Amerika idi. Çok ağır bir nota Türkiye ’yi bir müstemleke devleti haline sokmuştu. Bir NATO müttefik devleti muamelesi yapmamıştı. Hatta en kaba lisanla emir verir, azarlar tarzında politik nezaket kaidelerinden uzak bir lisanla Türk hükûmetine rest çekmişti. Çok ağır olan mesajın can alacak noktaları şu idi:

a. Türkiye ’ye verilen NATO yardım silahları, diğer bir NATO devletine karşı kullanılamaz. (Kast ettiği Yunanistan Kıbrıs ’a yardım ettiği takdirde

karşılıklı geleceğimize göre.)

b. NATO ’nun müsaadesi alınmadan bir çıkarma hareketi yapılamaz. (NATO Baş. Komutanı Simitzer söylemiştir. Acele Ankara ’ya o gece uçakla gelip.)

c. Adaya yapılacak bir çıkarma hareketi karşısında Amerika Birleşmiş Milletler devleti olarak karşısında olacaktır.

d. İ. Pş. bu meseleyi görüşmek için Amerika ’ya gelsin.

ABD ’nin Emri: İsmet Paşa Amerika ’ya Gelsin

Türkiye şimdiye kadar her hususta tuttuğu yanlış politika yolu ile dümen suyunda gittiği, göklere çıkardığı “biraz fazla dolar koparmak için” sadık müttefikinden yediği kaçıncı şamardır. Sırf iktidarda bir müddet daha kalmak pahasına bu kadar ağır muamelelere tahammül ederek, hâlâ o emperyalist patronun çağrısına mal bulmuş gibi sarılarak “EVET” cevabını veren bir başbakan Türk milletini ne kadar yaraladığının acaba farkında mıydı? Biraz vaziyet tavazzuh etmeden, çünkü 17 Haz. 964 ’te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kıbrıs meselesini görüşmek için toplanacaktı, bunun neticesini almadan, Amerika ’nın Türkiye ’ye karşı giriştiği bu çirkin hareketin Türk milleti üzerinde yaptığı kötü tesir hafifletilmeden hemen acelecilik gösterip gitmek için can atmak hiçbir suretle doğru değildir. Hem İ. Pş. Amerika ’ya gidip neyi halledecekti? Artık Amerika Kıbrıs ’a karşı yapılacak bir askeri harekâta müsaade etmediğini kesinlikle bildirmişti. Türkiye için bu sahada iş bitmiştir. Bir daha böyle bir harekâta tevessül edilemez. Şimdiye kadarki fırsatlar kaçmıştır. [...] Şimdiye kadar ne istediği kati olarak belli değildir. Yalnız altı aydır ağzında gevelediği “Makarios anayasayı çiğnemiş, hukuk dışı hareket ediyormuş, antlaşmalara riayet etmiyormuş, Yunanistan bunu destekliyormuş, isteğimiz Kıbrıs ’taki vatandaşlarımızın mal-can emniyetinin tesisi, hukuk nizamının iadesi.” E sonrası, orası belli değil. Onu Dış Politika dahisi İ. Pş. bilir. Bu nakarattan millet de bıktı, Kıbrıs ’taki vatandaşlar da, dinleyen NATO ve Birleşik Devletler de!

Sonra, bu İnönü isteklerini şayet Amerika sağlayabilecekse, buradan da masa başından da bu meseleler halledilebilir. Yahut Amerika Hariciye Bakanı ile bizim Hariciye bakanımız bunu halletme yolunda Amerika ’da da görüşebilir. Fakat İnönü bu daveti acele olarak kabul edişinde şu faideleri unutmuştur:

a. Muhalefet seçimlerden galip çıkmıştır, hükûmeti düşürme yoluna gidecektir. Propagandaların hızı henüz kesilmemiştir. “Ben Amerika ’ya giderken, ben orada iken hükûmeti düşürmeye cesaret edemezler. Şayet düşürürlerse hükûmet buhranından mütevellit herhangi bir ordu hareketi

gelirse sorumluluk onlara cari olur. Ben, Halk Partisi gelen silindirin altından yine ucuz kurtuluruz.”

b. Ayın 18 ’inde örfi idare bitiyor. Amerika ’ya gidiş bahanesi ile hükûmeti sarsıp (bu mevzuda) güçlük göstermezler, iki aylık örfi idareyi giderayak kolaylıkla bir daha uzattırır.

c. “Amerika ’da Kıbrıs hususunda bir şey koparamasam da, belki iktisadi yardım için bir şeyler elde edersem, yine Türkiye ’ye muzaffer döner, yeni bir kloroform ile milleti biraz daha uyutur, teskin eder, kabaran tansiyonu düşürürüm.”

Sonu yaklaşmış iktidarında üç kart ile oynamaktadır. Birinci Kartı: “Amerika ’ya gidiş.” Elde edeceği muvaffakiyet derecesine göre ayakta kalabilme. İkinci Kartı: “Siyasî AF”. “Şayet Amerika dönüşü iktidarda tutunma imkânı zayıflamış ise hemen bunu çıkaracağım, yeter ki siz muhalefet partileri biraz uslu oturun, ses çıkarmayın, kuzu kuzu şu meclisten çıkması için sıra bekleyen zam kanunlarına rey verin. Huzur için affı istismar etmeyin, yoksa çıkarmam. Çekilirim, hükûmet kuramazsınız, ihtilâl gelir” diye korkutmalarla iktidarını uzatma çaresi. Üçüncü ve en son kullanacağı çok riskli bir kumar kartı: “Hükûmet buhranı yaratmakla ihtilâli davet.” Bunun için de anlaştığı kanat hazırdır. İ. Pş. ’nın artık bütün gayesi şudur: İktidarda uzun müddet kalamayacağını ve seçim de olsa iktidara bir daha gelemeyeceğini anlamıştır. Ordudaki memnuniyetsizlikleri ve bundan mütevellit yapılan bütün ihtilâl hazırlıklarını yakınen aldığı istihbarat raporları ile gayet iyi bilmektedir. [...] Halbuki 11 Haz. 964 Perşembe günü Kıbrıs konusu hakkında siyasî parti liderleri ile yaptığı toplantıda muhalefet partileri tarafından yapılan müspet tekliflerin hiçbirini kabul etmemiş. Her zaman olduğu gibi yine “Ben” diyerek 21 Haz. 964 ’te Amerika ’ya gitmeye karar verip açıklamıştı.

Muhalefet partilerinin yerinde, makul teklifleri bence şunlardı:

a. Kıbrıs hakkında Milli politikamız nedir, (CKMP ve MP) çizelim.”

İ. Pş. ’nın verdiği cevap: “Takip ettiğimiz milli politikadır.” Tabiî boş laf.

b. “Milli bir politika takip edebilmemiz için bu günkü azınlık hükûmeti durumundan kurtulup ‘Milli bir hükûmet’ kuralım (CKMP) dış politikada daha kuvvetli oluruz.” Tabiî bilmiyorum ama İ. Pş. herhalde bu tekliften hiç hoşlanmamış. Meşhur duymaz kulağının pilini de o anda iyice çekip çıkarmıştır. Cevap vermemek için.

c. AP teklifi: “Siz azınlık hükûmetini temsil ediyorsunuz. Hükûmetin daha kuvvetli gözükmesi için ana muhalefet partisinden bir kişi de yanınızda bulunsun.” Derhal kibarca red: “Ben şahsen davet edildim.” Halbuki II. Dünya Savaşı’nda Çörçil Amerika’ya hayati kararlar almaya giderken muhalefet partisi başkanını beraberinde götürmüştür. Onlar garplı devlet adamlarıdır. Demokrasinin beşiğinde büyümüşlerdir.

d. YTP ’nin teklifi: “Gitmekte acele karar vermeyin. Hiç olmazsa 17 Haz 964 ’te yapılacak BM Güvenlik Konseyi görüşmelerini bekleyin.”

Bence:

1. İsmet Pş. bu geçen iki gün zarfında hariciye kanadı ile aldığı haberlerde işin hiç de Amerika ’ya gitme kararı verdiği günlerdeki gibi parlak olmadığını anlamıştır. Amerika da uğrayacağı muvaffakiyetsizliğe güvenoyu alarak giderse bütün muhalefet partilerini ortak etmek istemektedir. Başlıca sebep budur.

2. Şayet meclisten güvenoyu alırsa ve öyle Amerika ’ya giderse kendisini daha kuvvetli hissedecektir. Bu suretle liderler toplantısında muhalefet partilerinin yapmış oldukları teklifleri o gün küçümseyerek kabul etmemiştir. Ama sonra da pişman olmuştur. Bu hatasını meclisten güvenoyu almakla tashih etmek yolunu seçmiştir.

3. Kendisi Amerika ’da iken veya hemen dönüşünde hükûmeti düşürme yollarını kapamak istemektedir. Sallantıda olduğunun farkındadır.

4. Şayet güvenoyu almaz da hükûmet düşerse milli bir davada muhalefet iktidar hissi ile hareket etti diye onları ilerde kolayca suçlayabilmelidir. Yahut böyle nazik bir meselede hükûmeti düşürmeye cesaret edemezler diye hesap yaparak, kuvvet tazelemek peşindedir.

5. Güvenoyu aldığı takdirde örfi idareyi iki ay daha kolaylıkla uzatma teklifini meclisten çıkartmayı hesap etmektedir. Yani milli davayı iç politikada polis rejiminde kullanmak düşüncesindedir.

6. İç istihbarattan aldığı haberlere göre kendisi dışarıda iken yapılacak bir hareketten endişe etmekte, yeni güven oyu almış bir hükûmetin Kıbrıs meselesi hakkındaki neticesini sabırsız kuvvetler mecburen bekler diye düşünmektedir.

Güven oyu alamaz, düşer de bir ihtilâl hareketi bindirirse kendisinin başta varlığı ile böyle bir hareketi önleyebildiğini herkese ispat etmek istemektedir. Aynı zamanda sıyrılacağını hesaplamaktadır.

7. Hükûmetin kati olarak düşürüleceğine inanmış ise; Muhalefet partilerinin birinin getireceği herhangi bir “Nüfuz ticareti, partizanca davranışlar, milli irade harici azınlıkta olarak iktidarda kalma, suistimaller” dolayısıyla hükûmeti güvenoyuna davetle iktidardan lekelenerek düşmekten ise “Milli Dava” diye memlekette yerleştirilmek istenen Kıbrıs meselesinde hükûmetin kendi isteği ile güvenoyu ile düşmeyi tercih etmiş olabilir.

8. Son olarak da hakikaten CHP kanadı ile iş birliği yapan ihtilâlci grup hükûmet buhranı esnasında böyle bir hareketin yapılmasına taraftar ise, hiç çekinmeden hükûmet buhranı yaratıp tecrübe etmek ister. Yahut bu planı tahakkuk ettirmek için suni bir buhran yaratma yolundadır.

[...]

Planımızın 3 Nis. 964 Ekleme Planının 7 ’inci maddeleri tahakkuk etmiş olacak.

Onun şahsıma ait getireceği iyilik ayrı tabiî. İ. Pş. hükûmeti ne zaman olsa düşecek ama ne kadar erken olursa memleket o nispette nisbi bir feraha kavuşacak.

Yaşarken bunların akibetlerini birer birer görmekte tabiî bana ayrıca bir zevk veriyor. İnşallah ümitlerim boşa gitmez.

Güvensizlik ve Güvenoyu Sonuçları

19 Haziran 1964, Saat: 23.00

Bugün Millet meclisinde yapılan güvenoyu neticelerini saat 22.45 ajansında dinledim. 200 beyaz (Hükûmet lehinde), 2 yeşil, 194 kırmızı red reyi ile oylama sonuçlanmış. Bu duruma göre meclise 43 milletvekilinin gelmediği anlaşıldı. Bunlar da şöyle: 17 AP, 8 YTP, 7 MP, 4 CHP, 7 Bağımsız. 226 red kırmızı oy sağlanamadığı için İ. Pş. hükûmeti düşürülemedi. Başbakan mecliste 15 Haz. 964 günü güvenoyu istedikten sonra muhalefet partileri kendi parti gruplarında aldıkları kararlarda hükûmete güvenoyu vermeyeceklerini açıkladılar. 17 Haz. 964 ’te Millet meclisi görüşmelerinde de gayet güzel izahlarını yaparak kesinlikle hükûmete güvenoyu vermeyeceklerini bildirdiler. Bu kararlarında tamamı ile cesurca hareket etmişlerdir. Lakin partilerine hâkim olup da tatbikatta üyelerini mecliste mevcutlarının tam sayılarına yakın toplayamadılar. Bilhassa MP çok lakayt hareket etti. Zaten 13 mevcudundan 7 ’si gelmedi. AP öyle, YTP ’den de gelenlerden 3 kişi grup kararına riayet etmeyerek beyaz oy kullandılar. Partiyi arkadan vurdular. Bu gibi beceriksizlik yüzünden hükûmet düşürülemedi. Olayların kısaca tahlilini yapayım:

1. İsmet Pş. parti gruplarının kararlarını öğrenince derhal iktidardan düşürüleceği tehlikesini sezdi. Hemen Çankaya ’ya koştu. C. Gürsel ile 45 dakika görüştü. Tertibatını aldı.

a. C. Gürsel bir beyanat vererek muhalefet partilerinin güvenoyu vermesini istedi. “Bu hareketi ile bitaraflığını ihlal etti.” (16 Haz. 964)

b. Yine C. Gürsel 17 Haz. 964 meclis görüşmelerinden sonra dört muhalefet parti liderine hükûmete güvenoyu verilmesi için birer yazılı muhtıra gönderdi. (18 Haz. 964) İşte açık rejim diye övünülen İsmet Pş. demokrasisinde Kukla Reisicumhurun tutumu. Anayasa nizamına uygun düşmeyen hareketler.

2. İ. Pş. yanına Dahiliye Vekili O. Öztrak ’ı alarak Genelkurmay ’a, C. Sunay ’a gitti (18 Haz. 964). Bu sefer pek samimi karşılandığını tahmin

etmiyorum. Yine silahlı kuvvetleri muhalefet partileri üzerinde baskı vasıtası olarak kullanmak istedi. İ. Pş. ’nın açık rejim anlayışı ve tatbikatı.

3. 17 Haz. 964 ’te Millet Meclisi müzakerelerinde yaptığı konuşmada “226 beyaz oy alamazsam veya aradaki fark çok az olursa istifa eder. Amerika ’ya gitmem” dedi. Bunun hakkında da gazetecilere müteaddit beyanatlar verdi.

200 beyaz oy aldı, aradaki fark da 4 rey. Fakat istifa etmedi. İşte iktidar hırsı ve açık yalancılığı.

4. 18 Haz. 64 günü C. Senatosunda Kıbrıs hakkında gizli oturum yaptı. Millet meclisinden güvenoyu verilmesi için senatörlerin oradaki arkadaşlarına baskı yapılmasını istedi. Parlamento çalışmalarına aykırı hareket.

Neticede aldığı 200 oyu 196 ’ya karşı gördü. Amerika ’ya gitmeye karar verdi. Bu kararı vermeden hemen Çankaya ’ya koştu, daha evvel Bakanlar kurulunu topladı. (Herhalde orada istifaya niyetli idi) C. Gürsel ’den destek aldı. Milli Birlik grubundan yani Tabiî Senatörlerden Sezai Okan, Muzaffer Yurdakuler, Suphi Gürsoytrak bir heyet olarak gelmişler, ne dedilerse onlardan da destek aldı.

İktidar hırsı dolayısıyla 15 Haz. 964 ’ten beri bu saate kadar yapmadığı kalmadı, öyle küçük vaziyetlere düştü ki, anlatılamaz.

İsmet Paşa Enkazı veya Bozgunu

Bence İ. Pş. vermiş olduğu bu yanlış karar ile bir kere daha kendini tarihte batırdı. Belki biraz daha iktidarda kalır ama ne şahsı, ne partisi ne de memleket için hayırlı olmadı. Çünkü iktidarı terk etmemek için yaptığı bütün politik oyunlarda ne kadar küçük hesaplar peşinde koştuğu, ne kadar samimiyetsiz olduğu meydana bir kere daha, hem bu sefer bütün millet huzurunda gayet açıklıkla çıktı:

a. Amerika ’ya millet iradesinin % 65 ’inin oylarını kapsayan dört muhalefet partisinin arzusunun ve red oylarının aksine hareketle, 4 fazla oy aldım diye çok zayıf olarak gitmektedir.

b. Böyle bir azınlık hükûmeti olarak Türk milletini orada temsil edecektir. Faide derecesi ne olabilir? Hiç. (Gelecek daha iyi aydınlatacaktır.) Makarios-Papandreu ’nun ekmeğine yağ sürüyor.

c. İktidar hırsı dolayısıyla milli idareye karşı saygısızlık yapmıştır.

d. Amerika ’dan muhtemelen Türk Milleti ’nin gerçek arzularını tahakkuk ettiremeden döndüğü vakit ne yapacaktır? Bunun zararı millete olmayacak mıdır?

e. En kritik bir anda milli bir davada Kıbrıs meselesini iç politika oyunu yaparak emrivakilerle güvenoyuna gitmesindeki samimiyetsizlik ne ile ölçülecektir?

f. Amerika ’ya gitme kararı ile Kıbrıs davası için bütün sorumluluğu üzerine almıştır. Ama Türk milleti politikasını destekleyen muhalefet partilerinin desteğinden mahrumdur. Bencilik ruhunu yenememiştir.

g. Güvenoyu dolayısıyla yaratmak istediği hükûmet buhranında sorumluluğu muhalefet partilerine bırakmak istemiş ise de kendi oyunu ile mağlup olmuştur. Amerika dönüşü Türk milletine neler kazandıracağını göreceğiz. Bu hususta sırf İsmet Pş. hükûmeti ayakta kalsın diye

destekleyenler memlekete en büyük fenalığı yaptıklarını ilerde göreceklerdir.

Gelelim muhalefet partilerinin tutumuna:

a. Hükûmeti bu mevzuda desteklememek için verdikleri birlikteki karar şahane. İlk defa dört muhalefet partisi bir noktada güç birliği yaparak birleştiler.

b. Hükûmeti düşürmede rey çoğunluğu sağlamada beceriksizlik. Bunda özel bir maksat da olabilir. Şayet öyle düşünülmüş ise, iyi bir politika oyunu ile İsmet Pş. ve partisi tuşa getirilmiştir. Şöyle düşünülebilir:

(1) 226 kırmızı reyi sağlayıp hükûmeti bizler düşürür isek hükûmet buhranından dolayı gelecek tehlikelerin sorumluluğu bizlere ait olur.

(2) 226 red oyu sağlamayalım, fakat aradaki farkı çok az bırakalım. Eğer İ. Pş. sözünü tutar da (az farkı görünce) istifa ederse, doğacak hükûmet buhranından doğrudan doğruya [...]

Tabiî bu fikir bilhassa ana muhalefet partisi AP için çok iyi. Rakibi yıpratmak üzere başarılı bir politika oyunu. Netekim muhalefet partileri İ. Pş.'ya karşı bu oyunla galip gelmişlerdir. Hem hükûmet buhranı yaratmaktan sıyrılmışlar, hem de Kıbrıs politikasındaki başarısızlığa artık hiçbir suretle ortak değillerdir. Bu dört gündür dönen politik oyunlarda muhalefet partileri büyük bir zafer sağlamışlardır. Artık iktidarın hiçbir tutar yanı kalmamıştır. Ama kati neticeyi alamamışlardır. Kati neticenin alınmayışı belki muhalefet partilerinde iktidar partisini yıpratmak, kemirmek gibi faideler sağlamış ise de böyle bir azınlık hükûmetini daha da zayıf hale getirerek milli bir davanın halli için Amerika 'ya gönderilmesinde suçlu duruma düşmüşlerdir. Bu durum da bence memleket hayrına iyi olmamıştır.

Asıl meseleyi getirmek istediğim nokta şudur: 15 Haz. 964 tarihinde yazdığım yazımda samimi arzum muhalefet partilerinin cesur bir karar verip, iyi tatbik edip hükûmeti düşürmeleri idi. Ben Türkiye için hayrı burada görmekte idim. Faideleri sonsuzdur. Ama şimdi doğan netice öyle midir? İsmet Pş. ve partisi için büyük bir yıkımdır. Kabul ediyorum.

Muhalefet partileri için iktidar partisi ile yapılan politik mücadele de bir zaferdir, kabul ediyorum. Ama Türk milletinin bu milli davasında desteksiz bırakılan bir hükûmet, bu zaafını bilerek sırf iktidarda kalabilmek için her şeyi feda ederek Amerika ’ya giden İsmet Pş. İşte siyasî partilerin şahsi menfaatlerinin memleket menfaatleri üstünde tutuşlarına en iyi misal. İktidar partisi ve şefi sırf iktidarda kalabilmek için “Milli Davayı” kısa politika görüşü ile çıkılmaz hale getirişi, iç politikada istismar etmesi ve baltalaması. Muhalefet partilerinin yarım ataklar ile sırf iktidar partisi üzerinde aldıkları yıpratma neticesi ile iktifa ederek desteksiz bir hükûmetin gidişine seyirci kalarak yine milli davayı baltalama. O halde ben hükûmetin düşürülmesi kati olarak isterken maksadımın ne olduğu, ne kadar samimi düşündüğüm anlaşılmıştır herhalde. [...] İktidar değişikliğinin bu anda bu memlekete daha çok hayır getireceğine inandığım için İ. Paşa ’nın iktidarının yıkılmasını istemişimdir. Başka bir maksadım yok. Hiçbir partiyi tutmam. Hiçbir partiye karşı da değilim. Memleket hayrına hangi parti ve partili hareket ederse onu kalben desteklerim. Fakat bugün görülüyor ki hiçbir parti ve partili bir milli davada partiler üstü bir görüşle hareket etmemiştir (CKMP hariç). Muhalefette sorumlu olan ana parti AP içinde ırkçılar (Gökhan Evliyaoğlu, Tevetoğlu, Ömer Eken) üçlüsü parti içinde bozgunluk yaratmışladır. İktidarı destekleme temayülü gösterip zihinleri çelmişlerdir. 17 kişi oya katılmamıştır. MP her zaman selabetini gösterirken en hayati davada 13 kişiden 7 kişisi gelmemiş, oya katılmamıştır. YTP liderinin samimi sert tutumuna karşı fırıldakçı F. Gökay ve arkadaşı Ata Topaloğlu beşinci kol olarak çalışmalarına son vererek son günde istifa etmişlerdir.

Güvenoyu Oyunu ve Sonrası

22 Haziran 964, Saat: 18.00

Güvenoyu Oyunu ve Sonrası: [...]

Artık bu sahadaki haklılığım su götürmez şekilde meydana çıkmış olsa gerek. Hatırlanmış olacağı üzere; 8 Temmuz 962 günü Ankara ’da yaptığım basın toplantısında verdiğim beyanatta şöyle demiştim: “İnönü tükenmiştir, ismi zekâsından büyüktür.” Bu cümlenin manasını o gün kavramayanlar, beni, İsmet Pş. ’nın emri ile harekete geçen zamanın Adliye Vekili A. Kemal Yörük ’ün Ankara Adliyesi ’ne verdiği talimat gereğince 9 Temmuz 962 ’de tevkif edilerek Ankara cezaevinde 9 gün orduya küfretti diye teşrii masuniyeti kaldırılarak cezaya çarptırılan AP mebusu Nuri Beşer ’in yanındaki ranzada bihak yere yatırdılar. O zaman beni haksız görenler acaba şimdi ne âlemdeler?

Eski acı dertleri tazelemeden esas konuya devam edelim. İsmet Pş.’nın bu riskli oyunu şu neticeleri doğurmuştur:

1. İsmet Pş. siyasî hayatında, siyasî manevra yapayım derken telafisi gayri kabil bir yenilgiye uğramıştır. Bu yolda bir daha deneme yapamayacak şekilde perişan olmuştur.

2. İ. Pş.’nın açık rejim savunuculuğunun samimi olmadığı meydana bir kere daha çıkmıştır. Kukla vaziyetine soktuğu C. Gürsel ’in anayasa dışı hareket ve baskıları ile destek alarak durumu 4 ay ile zor kurtarmıştır.

3. Muhalefet partilerine artık parlamento dışı baskı grupları ile esaslı bir baskı yapılamayacağı açığa çıkmıştır.

4. İ. Pş.’yı ve CHP ’yi artık zinde kuvvetlerin desteklemediği açıkça meydana çıkmış, hatta koalisyon yaptığı silahlı kuvvetlerin kof başları dahi bu hadisede mümkün olduğu kadar bitaraf kalmak için gayret sarf ettikleri anlaşılmıştır.

5. Ana muhalefet partisi AP büyük güç kazanmıştır. Diğer küçük parti taraftarlarını bundan sonra içinde daha kolaylıkla eritebilecek ve kendine çekebilecek hale gelmiştir.

6. Küçük partiler içinde CHP namına beşinci kol olarak çalışanların maskeleri düşmüştür. Yeni tasfiye hareketleri ile bu partiler karşı karşıya gelmişlerdir.

7. İ. Paşa azınlık iktidarının normal seçimlere kadar güven ile iş başında kalamayacağı artık iyice anlaşılmıştır.

8. Erken seçimlere gitmekten başka çare kalmadığı anlaşılmıştır. Bu son fikir tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türkiye gelecekte daha büyük tehlikelere sahne olacaktır. Erken seçim Ekim 964 ’ü geçmemek üzere artık bu memlekette parlamenter sistemi uygulayalım, demokrasiyi kurtaralım diyenler için kaçınılmaz bir sonuçtur. Demokrasi âşığı gözüken, açık rejim şampiyonluğunu elinden bir türlü bırakmayan, Hürriyet içinde planlı kalkınma, “Macera yok, güven var” sloganı ile milleti bu güne kadar aldatarak, uyuarak iktidar arpalığını CHP mensuplarına ve yakın akraba dostlara peşkeş çeken partizan idare şampiyonu, Milli Şef ve partisinin erken seçime gitmek için bu tarihi kararı vermesi zamanı gelmiştir. Aksi, Menderes ’in 960 ’taki bu husustaki inadının sonucunu doğurur ise o zaman hiç şaşmamalıdır.

[...]

Çünkü CHP şef sistemi ile 40 senedir idare edilen bir partidir, orada demokrasi yoktur. Milli Şef ne derse o olur. “Paşa böyle arzu ediyor” dediler mi CHP ’de bütün akan sular durur.

Not:

“Önsöz”de değinildiği gibi, T. Aydemir’in anılarının 22 Haziran’dan Ankara Merkez Cezaevi’ne (26 Haziran 1964) nakline kadar olan bölümü, Akşehir Cezaevi’ne gönderilen Emekli Süvari Üsteğmen Erol Dinçer’in (rahmetli) elinden zorla alınmıştır.

26 Haziran-4 Temmuz 1964 arasındaki yaklaşık 30 sayfalık bölümüne ise muhtemelen infaz gecesi sıkıyönetim ilgilileri tarafından el konulmuştur. Akıbeti belli değildir.

Metin Aydemir